BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
23 E
1/22
C. 3B. f.

IOAN.

TAGAVTII

AMBIANI VIMACI, PARISIENSIS MEDICI,

DE CHIRVRGICA Inſtitutione libri quinque.

Huic acceſſit ſextus liber de Materia chirurgica, authore Iacobo Hollerio Stampano, medico Pariſienſi.

IN VIRTVTE ET FORTVNA.

Cornelio Jancti

LVGDVNI,

APVD GVLIEL. ROVILLIVM,

SVB SCVTO VENETO.

M. D. LXVII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

12.23 E 22

CHRISTIANISSIMO Galliarum Regi Franciſco, eius nominis primo,

Ioannes Tagautius medicus

S. D.

INTER eximias præclaráſque animi dotes, ac virtutes propè diuinas, quibus cæteris principibus tantum antecellis, quantum dignitate, opibus, potentiáque & imperij magnitudine illis omnibus præſtas: ea mihi potiſsima ſemper viſa eſt, Chriſtianiſsime ſimul & inuictiſsime rex, quòd nullum vnquam temporis momentum præterlabi ſinis, quo non aliquid cogites aut agas, bono ac ſalutari principe dignum. Siquidem quicquid otij ac temporis à neceſſaria cura corporis tibi ſupereſt, tu id omne vel reipub. tuæ ſapienter moderandæ, vel honeſtis atque optimis diſciplinis (quæ ſecũdas res ornãt, aduerſas ſolãtur) tribuis: vt ne in venatione quidem ipſa, qua colligendis & animi & corporis viribus interdum vteris, tibi temperes, quin vel de principatus tui adminiſtratione, vel de ferarũ quas perſequeris, aut ſtirpium quæ tũc ſe oculis obiiciunt, aliarúmve rerũ natura, ferè ſemper diſputes. Quo fit vt Mineruam nõ minus quàm

Dianam errare in montibus & ſyluis ſubinde experiaris. Sed & in menſa illa tua regia, frequẽti Principum, illuſtriúmque virorum Cardinalium & Epiſcoporum conſpectu ac conſeſſu, ſemper aliquid ardui, doctíque & honeſti, contra morem & exemplum aliorum principum, non eorũ modò qui nunc ſunt, ſed qui multis ante hac ſeculis fuerunt, è media philoſophia atque antiquitate depromitur: vt rectè æſtimanti ea ſapientiæ verius officina, quàm epulum regiũ videri poſsit. Aut enim humanæ, eædémque graues & te principe dignæ, aut diuinæ, quæ animũ ad religionẽ informãt, in ea recitãtur hiſtoriæ, aut de omni genere artiũ, atque diſciplinarũ diſputatur. Hinc factũ eſt, vt Gallorũ reſpub. inde adeò quòd illi præfuiſti, virtute honeſta, religione ac pietate integra, iure & legibus æqua, opibus firma, copiis locuples, & gloria ampla, ſemper fuerit. In hac autẽ aſsidua literarũ concertatione, tu quaſi arbiter honorarius, inter doctos homines de rebus cõtrouerſis, vt olim in encycliis & ſcholis ſuis (ſi parua magnis cõferre phas eſt) facere ſolebãt, magiſtri ac philoſophi illi veteres, nõ minore eloquẽtia quàm dignitate iudicium interponis, grauitérq; decernis. Quid ꝙ tu omnẽ omniũ artiũ materiã, rationem, & inſtrumẽta, in numerato habes, atque appoſitis nominibus exprimis. In quo Themiſtoclis, Mithridatis, Cyríque Perſarũ regis memoriã facilè ſuperas, vel obſcuras potius. Sed & cũ de re medica (vt aliquid de ipſa ſeparatim dicamus) diſputatio incidit (incidit autẽ frequẽter) tu res medicas nõ aliter tractas, quàm qui omni vita nihil aliud egerit. Nec aliter ſtatuis, quàm qui in ea diſciplina cõſenuerit: vt & præceptiones artis, &

medicam

medicamentorum, præſertim ſimplicium nomina & vires; ipſámque corporum anatomen (cuius ſpeculatione incredibiliter delectaris) ad vnguem teneas, conſilia curandi ſapientiſsimè diſtinguas; vim remediorum adnotes, quid vnumquodque proſit, quid noceat, aptè & acutè definias. Quanquàm verò hoc bonarum artium ſtudium, quod nunquàm intermittis; præpoſterè nati quidam & ab omni ingenij cultu alieni, tanquam parum regium irrident atque damnant. Tu tamen, Princeps longè maxime ac ſapientiſsime, regiarum virtutum fundamentum, & clariſsimum boni ac ſalutaris principis ornamentum ponis, verè cum Platone nobiliſsimo totius Græciæ philoſopho diiudicans, non aliter fœlices fore reſpublicas; niſi ſi aut philoſophis commiteretur imperium; aut quibus imperium contigiſſet, philoſophiam ſequerentur. Salomon cùm pro Dauid patre ſuo, regnare cepit, tantùm ſapientiam à Deo poſtulauit; qua rectè iudicare & populum ſibi commiſſum ſapienter gubernare poſſet: atque hic nihil aliud inculcabat filio ſuo quàm amorem ac ſtudium ſapiētiæ. Nec abs re quidem: nam fato ſceptra cadunt, doctrinæ autem gloria perennis. Quod tu etiam animo reputans, nihil vnquàm charius, nihil antiquius duxiſti ſapientiæ ſtudio, atque aſsidua eiuſmodi bonarum artium tractatione: ex qua tantos iam progreſſus in omni virtute, atque omni diſciplinarū genere feciſti, vt Imperatores illos, & belli duces clariſsimos, Alexādrum Magnum, Iulium Cæſarem, Octauium Auguſtum, Scipionem Africanum, non minus literarum ſcientia, quàm bellicis artibus præſtantes, facilè ſuperaueris. Sed & hac

doctrinæ cupiditate, qua ſemper totus ſic flagras: tu non ſolùm eorũ quibus imperas fortunis & corporibus, verùm etiam animis excolendis, multarũ rerum vſu ac ſcientia edoctus prudenter ac ſapienter (quod verè eſt imperare) conſulis proſpicíſque: dum ſcilicet infinitos propemodũ homines, ac nobiles maximè, certatim ad ſtudia literarũ tuo exẽplo excitas atque incẽdis. Regum enim mores, reliqui ciues ferè ſequũtur. Hinc non abs re tãquam ad certiſsimũ rei literariæ præſidium, externi etiã homines, qui arte aliqua præſtãt, ad te vnum vndique confugiũt, téque muſarũ patronum, ac fautorẽ eximium agnoſcunt & prædicãt. Quæ res effecit, princeps humaniſsime, vt depulſo metu, aucta ſpe, hoſce de chirurgia cõmentarios tibi conſecrarem: vt ſcilicet in iſta tua fœlici agricultura, qua ſemina omniũ bonarum artiũ, in hunc fœcundiſsimum agrum tuum, tum etiã in totũ terrarũ orbẽ, diſpergis, aliquam operæ partẽ ſuſtinerẽ: vtq; aliquid ex clariſsimo tuo nomine patrocinij nanciſcantur, auſpicatiúſq; in vulgus prodeant. Sed ad id etiã me vehementer impulit, quòd haud ita pridẽ, ſermone in menſa illa tua ſemel atque iterum de chirurgia habito, quod in reliquis literis, græcis, latinis, hebræis cœperas, idem in hac quoq; arte, quæ manu medetur, te facturum ſpopondiſti, téque vnum aut etiam alterũ doctum, & lõgo iam vſu exercitatum medicum inſtituturũ, qui chirurgiã Lutetiæ Pariſiorum diligenter, ac fideliter interpretẽtur. Atque hoc quidem tuum tam ſanctum támque ſalubre inſtitutum nobis aliquando retulerunt ἀρχίατρο Burgenſis, Capellanus pater, & Guilielmus Milletus, medici tui clariſsimi, ſimul & fideliſsimi.

Ecce

Fecerat idem quoque paulò antè ampliſsimus Cardinalis Bellaius, vir omni virtutum ac ſciētiarum genere cumulatiſsimus, ac reip. Gallicæ longè amantiſsimus. Qui omnes me vehementer aliquoties hortati ſunt, vt chirurgicam hanc lectionem maturè aggrederer, eam quidē tibi futuram quàm gratiſsimam affirmantes, tēque ſtatuiſſe vnum aut alterum eius artis profeſſorem, Lutetiæ inſtituere: arbitratus ampliſsimo huic, ac præpotenti tuo imperio rem non vtilem modò, ſed & apprimè etiam neceſſariam futuram. Quippe quòd deinceps chirurgos non parum multos haberes in regno tuo, vulneribus & fracturis ritè curandis, luxatíſque decenter in ſuam ſedem reponendis, maximè idoneos. Cæterùm tametſi hac medicinæ parte, nulli ſæpè non ſit opus, nobilioribus tamen & principibus viris, atque iis etiā omnibus qui caſtra ſequuntur, & militiæ addicti ſunt, in primis neceſſaria eſt. Hi enim dum equis ad celeritatē diſpoſitis huc atque illuc excurrunt, dum ludis equeſtribus exercentur; dum in bello cum hoſte conflictantur, & dimicant: fracturis & luxationibus, vt interim vulnera taceam; nunquam non expoſiti ſunt: quibus, niſi rite tractentur, vel ſubinde periclitantur, vel membris ſic affectis, ſuo tandem robore deſtitutis, reliquum vitę tempus, miſeri & imbecilles trahūt. Sed vt vnde digreſſa eſt redeat oratio, quòd nondum hæ noſtræ chirurgicæ inſtitutiones erant abſolutæ, tātiſper diſtuli clariſsimorum, quos ſuprà nominaui, virorum hortationi parēre, quoad hoc, qualecunque eſt, opus abſolueretur. Dum autem cudendo nimis cunctatur typographus, hominem vt aliis medicinæ partibus præſtantem, ſic chirur-

glæ peritia egregiè inſtructum, Vidum Vidium Florentinum, doctiſsimi vndequáque viri, ac præſtantium ingeniorum ſtudioſiſsimi D. Caſtellani Tutelenſium epiſcopi, ſingulari iudicio conquiſitum, maximo rei chirurgicæ ſtudioſorum, atque eorum qui deinceps chirurgiæ præſidio indigebunt, cómodo, in hanc præclariſsimam vrbem miſiſti, qui partē hanc medicinæ, propè deſertam & iacētem, quod ad fracta ſaltem & luxata pertinebat, ſuſciperet, atque extolleret. Libróſque Hippocratis (qui primus hāc artem excoluit) inextricabilibus penè ſententiis, ob fœcundam & obſcuram nimis breuitatem, vbique ipſi medicinæ parenti familiarem, ne dicam affectatam, refertos: & ab eo nuper cum doctiſsimis atque accuratiſsimis Galeni cōmentariis, Latinos factos, magna ſermonis elegātia, & rerū copia, interpretaretur. Quòd ſi hic, aut alius quiſpiam, pari doctrina & eruditione præditus, in hoc docendi curriculo perſtiterit, bonis chirurgis, vt medicis, Galliam tuam breui refertam iri confidimus. Quod non mediocri mortalium bono, & cum ſempiterna quoq; nominis tui gloria eueniet. Quandoquidem effectus chirurgiæ (quæ, Celſo autore, pars eſt Medicinæ vetuſtiſsima) inter cæteras artis medendi parteis euidentiſsimus eſt & maximè neceſſarius, nedum vtilis. Siquidem in morbis cum multum (inquit ille) fortuna conferat, eadémque ſæpè ſalutaria, ſæpè vana ſint, iure dubitari poteſt, ſecunda valetudo, medicíne induſtria, an corporis beneficio contigerit. In his quoque affectibus in quibus medicamentis extrinſecus admotis maximè vtimur, quamuis profectus euidentior eſt, tamē ſanitatem & per hæc fruſtra quæri, & ſine

his

his reddi ſæpè manifeſtum eſt. Sicut in oculis vel phlegmone,vel lippitudine arida,aut ea humorum defluxione, quam epiphoram appellant, laborantibus quotidie deprehendimus,qui à medicis,collyriis,aut alterius generis medicamẽtis, diu vexati:ſine his aliquando ſaneſcunt. At in ea parte quæ manu curat(χειρουργικὴν Græci nominant)euidẽs eſt omnẽ profectũ,vt aliquid ab aliis adiuuetur, hinc tamen potiſsimum manare. Quot enim morbos, eoſdémque grauiſsimos,in ruſticis & vrbanis, qui delicatiores ſunt & medicinam auerſantur,quotidie videmus:ſine illa victus ratione tam exacta,nullíſque adhibitis medicamẽtis,naturæ duntaxat beneficio, euinci, & profligari? At ſi cui vel crus vel brachium fractũ ſit,vel luxatus humerus,aut quiſpiam articulus,nunquã ſine manus opera,& chirurgi induſtria ad ſanitatem perducetur. Itaque cùm tanta ſit eius artis dignitas,vſus,neceſsitas, quis hoc tuum tam ſalubre de conſtituendis chirurgiæ profeſſoribus, inſtitutũ non maximopere probauerit? Opus ſanè liberali & magnifico principe dignum, & quo Romanorũ olim imperatorũ exempla,& laudata conſilia reuocabis.Hi enim medicis (quos Reip.ſalutares & neceſſarios nouerant) amplíſsimum ſtipendium ducena & quinquagena annua ſeſtertia,centena verò Rhetoribus & poëtis,reliquarúmq; diſciplinarũ profeſſoribus pendebant. Intellexerunt nimirum illi ſemper Auguſti imperatores,inter diſciplinas excellentibus illuſtrium hominum ingeniis inuentas, & incredibili grauium virorũ cura & induſtria perfectas expolitáſque,Medicinam principem ac reginam exiſtimari ſine controuerſia debere. Hæc enim & honeſtatis

ſplendore, & vtilitatis magnitudine, & iucunditatis illecebris, reliquas omnes vincit, rebúſque humanis ceu altera ſecundum Deum vitæ parens & vindex apprimè eſt neceſſaria, atque ideo non ſolùm à Philoſophis, aut Medicis, ſed & ab ipſis quoque Imperatoribus, Regibus, atque etiam Pontificibus, aliquando non oſcitanter exculta. Neque enim puduit illos primi ordinis viros ſtudiũ atque induſtriam in eo genere diſciplinæ nonnunquam collocare. Et vt aliquot exempla proferamus: Auguſtus Cęſar, compoſitione medica à ſe inuenta lubenter vtebatur, quam poſteà plerique medici in ſuos libros trãſtulerunt. Tyberius paſtillũ (Græci Trochiſcum vocant) ad herpetas, Gale. teſte, compoſuit. Nero imperator illaudatus quidem, ſed tamen apprimè doctus, partem ſtudij in hoc genere doctrinæ poſuiſſe fertur. Hadriani & Iuſtini antidota nomine ab eis accepto, hodie quoque apud medicos celebrantur. Princeps Arabs Auicenna in remediis medicis à ſe conſcriptis, teſtimonium Kabithi regis locis aliquot laudat. In Serapionis cõmentariis Iacibuſſa Medorũ rex, & Kemud item Rex, velut medicinæ teſtes memorantur. Lyſimachus, Gẽtius, Eupator, & Clymenus reges, medicæ artis non ignari, ſua ipſorum nominá plãtis indita æterno æuo memoranda reliquerũt. Taceo Iubam Mauritaniæ regem, qui herbã Euphorbiam nomine, miris laudibus celebrauit. Prætereo & Archelaum, Hieronem, Attalum, & Philometora reges, qui de plantis Græcè ſcripſerunt. Ex Pontificibus autem Nicolaũ quintũ, & Euſebium arte & profeſſione medicos fuiſſe, in hiſtoriis noſtris legimus. Ac de re quidem eiuſmodi apud multos tam vete-

res quàm noſtræ ætatis ſcriptores, facũdia & eruditione percelebres, in commendationem dignitatis & excellentiæ medicæ artis, ac medicorum, longè plura literarum monumentis tradita ſunt, quæ hoc loco referre & longum eſſet, & minimè neceſſariũ, eóque magis quod id iam cumulatè præſtitit Andreas Tiraquellus tuus in curia Pariſienſi conſiliarius, vir optimis quibuſque diſciplinis inſtructiſſimus, ac linguæ vtriuſque græcæ & latinæ, Iuríſq; prudentiæ, quam ſumma cum humanitate & morum integritate coniunxit, peritiſsimus: in opere quod de nobilitate & Iure primigeniorum mox in lucem eſt æditurus. At verò non eſt, *REX* illuſtriſſime ac ſapientiſsime, quòd peregrina iam exempla commemorem, cùm tu nulla in re veteribus cedas, adeò vt qui in poſterum medicinam, ac bonas omnes diſciplinas (quæ te principe & autore ſuo ſplendori reſtitutæ ſunt) autoritate principum commendare volent, non habebunt neceſſe veteres illos clariſsimos Cæſares, Alexandros, Tyberios, Hadrianos, Iuſtinos, vel Reges alios, aut Pontifices amplius requirere, ſed te vnum nominabunt, qui diſciplinarum omnium intelligentia, & amplitudine ſtabilis ac præpotentis imperij, veterum nemine ſis inferior. Fœliciſsimam igitur Gallorum rempublicam iudico, quæ te regem tam prudentem, támque ſalutarem, omnibúſque virtutibus & diſciplinis ornatiſsimum, diuino numine conſequuta, rebus omnibus ad beatè degendam vitam conferentibus, ita abundat, vt hodie vniuerſi terrarum orbis tractus omnes, & omnem antiquitatem ſuperet. Sed multò adhuc fœliciorem eam fore confidimus, ſi te diutius incolumen, & quoti-

dianis

dianis reſpu.vulneribus medentem, eiúſque partes omnes illuſtrantem habuerit. Quamobrem Deum optimum maximum precor, vt populum ab eo tibi cõmiſſum annos adhuc quam plurimos, hoc ſalutari imperio regere poſsis. Quo enim ii plures erũt, plus ad cumulum fœlicitatis huius ampliſsimi ſimul & Chriſtianiſsimi regni haud dubiè ſemper acceſſerit. Vale.

PETRI CRVSELII MEDICI IN operis huius commendationem Hendecaſyllabum.

***

Ars chirurga diu malis magiſtris
Lanfranco, Albucaſi, Guidone, Bruno,
Rollando, Rogerio, Vigonióque,
Indignam malè paſſa ſeruitutem
Cæcis delituit gemens tenebris,
Olim iam medicas duas ſorores
Emerſiſſe videns, gradu citato
Ad claros ſtudijs viros, & vſu
Illuſtres medicos Lutetianos
Tendit ſuppetias petens, opémque.
Cunctantur reliqui: Tagaultius vnus
Afflictæ lachrymas dolens, vicémque,
Et ſordes, habitúmque non herilem,
Ornatu decorat nouo, reducens
Denſis è tenebris, vt æmulari
Germanas meritò queat ſorores.
Sic putres Arabum lacus repurgat.
Nam quod Cous habet ſenex, quod ipſe
Huc ſpectans tot habet libris Galenus:
Hic totum poteris videre Lector
Deſcriptum methodo breui. Proinde,
Summo, iudice me, eſt honore dignus
Vindex pæoniæ Tagaultius artis.
Quo chirurgia tam bono magiſtro
Et doctore tibi expolita prodit.

AD LECTOREM PRÆFATIO.

CHirurgicen Guidonis Cauliaci, abhinc centum & ſeptuaginta annos, tanto apud medicos iuxtà ac chirurgos in pretio habitam, ſeptennium ferè eius artis candidatis prælegi. Quam cum tot paſſim errorum ac mendarum portentis ſcatentem, támque inculta, ſqualenti atque impura barbarie cõſperſam, ne dicam conſpurcatam, reperiſſem: tum in animum induxi meum, opus eiuſmodi, ab illis quibus ita refertum erat erroribus repurgare, & à vocabulis illis ſordidioribus, atque ex intima ferè plebey ſermonis fæce acceptis, ſi quando per ocium liceret, pro mea virili parte, vindicare. Videbam enim pleroſque omnes, qui in diſciplinis humanioribus & elegantioribus literis probè erant inſtituti, fœdam eiuſmodi, atque impuro nimis ſermone traditam chirurgiam auerſari, ab eiúſque lectione, vel in ipſo veſtibulo aditúque perterritos, ſtatim ſe ſubducere. Nimirum exiſtimantes (nec abs re quidem) diſciplinam omnem detracto cultu orationis ſordeſcere. Contrà autem conſiderabam, chirurgicos hoſce commentarios, remedia quàm plurima, ad eos affectus quæ manus operam deſiderant, longè optima & efficaciſsima continere: ac methodo tum ad rectè docendũ, tum ad facilè diſcendum aptiſsima conſcriptos eſſe. Itaque operis huius non pœnitendi, nec vſque adeò (vt exiſtimo) aſpernandi prouinciam, eo conſilio ſubiui, vt ipſum à mendis, quibus ſcatebat, fœdioribus vindicatum, velut reformarem, & quanta maxima poſſem diligentia ac fide recognitum, in lucem proferrem. Plurima igitur ex Galeno & Hippocrate à Guidone ipſo deſumptæ, deprauatè ac perperàm ex vetere illo barbaro interprete citata, vel ex doctis & fidelibus Latinis interpretibus in ſenſum germanum reſtituimus, vel ad fidem Græci exemplaris in Romanum ſermonem fœlicius conuertimus: eaque non rarò, ſi quando obſcuriora adparebant, ſermone magis dilucido explicuimus: quæ verò breuitas ſuppreſſerat, aut ambigua effecerat, ſic expreſſimus, vt omnis ambiguitas tolleretur. Corruptas morborum penè omnium, de quibus diſſerebat, & remediorum præſertim ſimplicium voces pro-

pè nimis

pè innumeras, abiecimus & alias magis germanas, lectas, & proprias, tum Græcas tum Latinas in locum illarum ſuffecimus: Adhæc, locos quàm plurimos denſiſſimis obſcuritatis tenebris obductos, penitúſque retruſos, in lucem clariſſimam, non mediocri labore, & diligentia reuocauimus, Græcas item dictiones, & Latinas ſanè multas cum barbaris & Arabicis aliud longè ſignificantibus turpiſſimo errore confuſas diſtinximus & explicuimus. Romanas quoque etymologias, Græcis vocibus ineptiſſimè attributas, reiecimus; & verã illis interpretationem ex probatis autoribus iuxta linguæ vtriuſque proprietatem adiecimus. Quæ falsò erant ab eo poſita (erãt autẽ non parũ multa) emendauimus, & rationibus firmiſſimis, adiectis etiamnũ claſſicorũ autorũ ſententiis ad rem vel maximè facientibus, refutauimus. In reliquis, quæ craſſam nimis, ſupinámque barbariẽ reſipiebant, ea paulò terſius ac nitidius, ne lectori ſordeſcerent, expreſſimus. Denique Guidonis cõmentarios de chirurgia conſcriptos, ex puriſſimis Græcorum, videlicet Hippocratis, Galeni, Pauli Æginetæ & Aetij Amideni fontibus, ac longè erudiſſimis atque elegantiſſimis Cor. Celſi de re medica libris, ita locupletauimus & illuſtrauimus, à mendíſque illis ſordidioribus: ac portentoſis erroribus, quibus paſſim deformati erant, expurgauimus, vt non iam amplius Cauliaci illius opus, ſed noſtrum meritò ab omnibus dici & æſtimari poſſit. Quod & me etiam tacente facilè videbunt, ac (niſi iniqui fuerint æſtimatores) ingenuè fatebuntur, quicunque noſtras has inſtitutiones chirurgicas accuratiùs perluſtrauerint, & eas cum ſcriptis Guidonis conferre non fuerint grauati. In quibus (fateor) ordinem illum à Guidone conſtitutum (quod nobis, vt ſuprà diximus, longè optimus videretur) vbique ferè obſeruauimus. De quo nonnihil modò, quando id præſens locus poſtulare videtur, obiter dicemus. Itaque à definitione eius ipſius de quo agitur, iuxta Philoſophorum præceptum, ſemper auſpicamur. Mox quod iam definitione explicatum eſt in ſuas differentias diuidimus. Poſt hæc cauſas, ſigna & indicia cuiuſque ſubiicimus. Denique vniuerſalem curandi rationem apponimus. Iis ſic abſolutis, differentiæ illæ primæ ac (vt ita dicam) genericæ, propria etiam definitione circunſcribuntur, & deinceps in ſuas veluti fibras finduntur, quæ notis cuique peculiaribus ſcitè deſignantur: præſagia deinceps cuiuſque propria notantur, poſtremò curandi methodus particularis deſcribitur. Quo ſanè ordine vix alius (meo quidem iudicio) ſtatui aut excogitari melior potuiſſet. Ceterùm nos tantùm vniuerſalem methodúm eorum affectuum qui chirurgiæ ſubiecti ſunt, hic ſequuti ſumus: quòd hæc abundè ſatis

ſit, iis

ſit, iis qui in rationali medicina probè ſunt inſtituti, & corporum ægrotantium, ac ſingularum partium affectarum temperaturam, ſitum, connexum, ſubſtantiam, figuram, actionem, vſum, & ſi qua ſunt alia, ex ſcriptis medicorum, ſed Galeni maximè, didicerunt. Itaque ſuperuacaneum iudicaui de iis rurſus affectibus, quatenus in ſingulis partibus incidere conſueuerunt, diſſerere. Anatomen quoque (cuius cognitio in primis chirurgo eſt neceſſaria) prætermiſimus, quòd hæc in longè eruditiſſimis ac propè diuinis Galeni commentarijs de vſu partium corporis humani, & libris eiuſdem de anatomicis adminiſtrationibus, ac quibuſdam etiam alijs, ſumma tum arte, tum eloquentia conſcriptis (vt reliquos taceam, qui hac de re noſtra memoria ſcripſerunt) ampliſſimè ac fideliſſimè doceatur & exponatur. Verumenimuerò cùm in eiuſmodi libris plurima ſint, quæ valdè multis ſubobſcura, quædam verò alijs prolixè nimis dicta; & parum ad chirurgum pertinentia videtur, ſi in poſterum cognouerimus noſtros hoſce commentarios ab huius artis chirurgicæ ſtudioſis hominibus probari, atque vt his accedat anatome (quod iam ſubodorati ſumus) deſiderari, quæ iam ante annos aliquot, ea qua fieri potuit breuitate & facilitate in hanc rem, quantum ſatis eſt chirurgo, conſcripſimus, alia æditione ſuperis benè fauentibus, ne quid huic operi deſit, in publicum emittemus. Quod autem ad ſtylum attinet, quo in hoc opere, quod totum ad docendum res, eáſque non indignas cognitu, eſt accommodatum, vſus ſum: non tam religioſus fui, vt illum tam anxium verborum delectum, támque ſplendidum orationis cultum & ornatum vbique obſeruarem, qualem ab omnibus, qui in communem vtilitatem aliquid ſcribunt, exigere ſolent, delicatuli iſti lautioris eloquentiæ inſtitores, qui omnem dictionem, atque orationem vt putidam auerſantur ac reſpuunt, quæ ex Tulliana officina deprompta non ſit: cùm tamen Tullius ipſe non requirat eloquentiam à philoſopho, quam etiam neque Seneca vſquàm deſiderat, niſi cùm paruo conſtat, cúmque vltrò adeſt, vt res magnas (inquit) magnificè proſequatur. Cæterùm etſi res ipſæ etiam quas hic tractamus orationis cultum & ornamenta dicendi admitterent, ne vacabat quidem, dum hæc horis ſuccisiuis commentabamur, vt ſingulas tum voces, tum ſententias ita ſuperſtitioſè expenderem, & adeò curioſè perſequerer. Sed nec licet nobis etiam eſſe tam diſertis, qui ſeueriores Muſas colimus: quíque non ad ingenij oſtentationem ſcribimus, aut vt famæ vberem meſſem nobis comparemus, ſed publicam duntaxat ſtudioſorum vtilitatem ſpectamus. Atque huius ſanè rei nos ſubinde admonuit Iacobus Syluius, arctiſſima conſuetudine vel ab ipſa ferè ſtatim

tim ineunte adoleſcentia mihi ſemper coniunctiſsimus, vir cùm omni arte ingenua, liberalique doctrina, tum medicinæ ſcientia præſtantiſsimus, vt copioſæ & eruditæ eius lucubrationes abundè teſtantur. Itaque, ſi rectè iudico: effeci vt ſtylus noſter neque nimis neglectus, neque anxiè nimis & ambitioſè elaboratus, ſed temperatus & mediocriter cultus videri poſsit: quanquàm duobus poſtremis libris & paulò cultior ſit & æquabilior, quippe quòd eis aliquantum plus laboris & diligentiæ quàm in reliquis adhibuerimus, & quos ſequeremur [illegible] habuerimus. Caterùm alia editione, ſi detur, inte[illegible]que eſt, opus acriùs recoquendi, & diligentius caſtigandi[illegible] confidimus, vt in eo ſtyli diſparitas nulla, ſed eadem vbique, quoad fieri poterit, æquabilitas (quod artis benè dicēdi, atque etiam interpretandi primum caput eſt) reperiatur. Sed iam ſatis multa de præſentis operis materia, methodo, deq; toto labore noſtro dictum ſit: qui an à nobis fruſtrà vel rectè ſuſceptus ſit ac perfectus, aliorum eſto iudicium. Reſtat vt paucis dicamus, cur liber ſextus, ad quem toties lectorem quinque noſtris prioribus remittimus, noſtro nomine non fuerit euulgatus. Id fuit in cauſa, quòd dum importunis amicorum efflagitationibus vrgerer, vt quæ de re chirurgica ſcripſeram, ea ederem, non putabam ſextum librum adiungendum: proptereà quòd rudem duntaxat & impolitam quandam ſyluam congeſtam habebam eorum quæ ibi tractanda erant: quam negotiis plurimis & familiaribus & publicis occupatus haudquaquàm recognoſcere poteram. Itaque id oneris Iacobo Hollerio, lectiſsimo medico, doctiſsimóque philoſopho, & arte dicendi inſtructiſsimo dedimus, qui ſic opus rude & inchoatum à me limauit, expoliuit, locupletauit & conſummauit, ſicque totum immutauit, vt cùm ad me rediret, meum eſſe nequaquàm agnoſcerem. Quocirca ſub illius nomine, potiùs quàm noſtro, quicquid id erat cenſuimus euulgandum: ne hominem mihi amiciſsimum debita laude, meritáque gloria fraudaremus. Tu lector, vtriuſque labore fruere, & Vale.

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVTII MEDICI,

LIBER PRIMVS,

De tumoribus præter naturam, in vniuerſum.

Quid ſit tumor præter naturam, qui vulgò generali nomine apoſtema dicitur, & multiplicis eiuſdem definitionis examinatio, ac diuiſio ſecundum recentiores.

CAPVT I.

TVMORES omnes, qui præter naturam conſiſtunt, recentiores tum medici tum chirurgi, atque etiam vulgus ipſum ſub nomine apoſtematis comprehenderunt. Quum tamen ἀπόστημα Galeno & Græcis omnibus, *ἀπόστημα.* vna ſit ſpecies tumorum præter naturam incidentium, quam Latini appoſitè abſceſſum nominauerunt, & ipſa iuniorum turba, acce- *Abſceſſus.* pto ab Auicennæ interprete vocabulo, exituram, de qua in ſequentibus fuſiùs atque accuratiùs dicetur. Quanquam & recentiores ipſi apoſtema nonnunquàm ſpeciem, ſeu differētiam faciunt tumoris prēter naturā, cùm ſcilicet ipſum

diuerſum faciunt ab exitura quam vocant, & puſtulis, de quibus etiam ſuo loco copioſius diſſeremus. Nomine enim apoſtematis illi ferè eos tumores paſſim intelligunt, qui & in magnam ſatis molem attolluntur, & ex humorum (vt loquũtur) naturalium influxu procreantur, atque ideò etiam vera apoſtemata vocant. Itaque cùm apoſtema generis nomen eſt, omnes præter naturã tumores ſub ſe complectens,

Apoſtematis definitio vulgaris.

Auicennæ & eius ſequacibus ita cõmuniter definitur, Apoſtema eſt ægritudo compoſita ex triplici genere morborũ, in vnam magnitudinem aggregatorum.

Definitionis examinatio.

Quam definitionem eſſentialem eſſe contendunt: quippe quæ genere conſtet & differentia, naturámq; ipſius definiti ſufficienter explicet. Porrò, generis definiti locum in ea obtinet ægritudinis vocabulum. Reliqua verò appoſita ſunt, ad differẽtiam aliorum morborum, qui in compoſitione ſeu constructione inſtrumentorum contingunt; quorum differentias Galenus recenſet libro primo de morbo & ſymptomate.

Tria morborum genera tumoris præter naturam eſſentiam cõſtituentia.

Tria autem illa morborum genera, quæ in tumore hoc præter naturam, apoſtemate vulgò nuncupato, reperiuntur, vnius morbi eſſentiã conſtituentia, ſunt, intemperies, quã & malam complexionem appellant: incommoderatio, quæ etiam mala compoſitio dicitur: & continui, ſeu continuitatis, aut vnitatis ſolutio: Graiis autẽ vocibus dicũtur, δυσκρασία, ἀμετρία, καὶ συνεχείας λύσις. Cæterùm aliàs multas apoſtematis vulgariter dicti deſcriptiones adferunt, veriùs quàm definitiones, nam neque cum ipſo definito conuertuntur, neque eius naturã ſatis explicant, aut eius eſſentiam ſufficienter conſtituunt; proinde & accidentales eas vocãt.

Definitiones accidentales.

Prima.

Cuiuſmodi eſt hæc ex initio libri de tumoribus præter naturam à Galeno conſcripti, ab eis deſumpta. Apoſtema, ſeu tumor præter naturam vnum aliquid eorũ eſt, quæ corporibus accidunt, partẽ quam occupat, ſecundũ omnem dimenſionem, diſtendens. Quæ deſcriptio ex iis Gal. verbis decerpta eſt, ἕν τι τῶν συμβεβηκότων τοῖς σώμασιν ὑπάρχει, τὸ δηλούμενον πρᾶγμα πρὸς τοῦ ὄγκου φωνῆς. τὴν γὰρ εἰς μῆκος καὶ πλάτος, καὶ βάθος διάστασιν οὕτως ὀνομάζουσιν. Hoc eſt, Quod " tumoris vocabulo ſignificatur, id eorum quæ corpori acci- " dunt, vnũ eſſe conſtat. Sic enim diſtenſionẽ in longũ, latum, " & profundũ, nominãt.

Secunda.

Talis quoq; erit definitio ſi ita dixeris, Apoſtema, incrementũ eſt, naturalẽ ſtatũ excedẽs.

Tertia.

Item & quæ

& quæ ſequitur, ex lib. 13. Therapeutices methodi deprompta. Apoſtema tumor eſt, in quo partes à naturali habitu in quantitate ſeu magnitudine receſſerũt. Sic autem apud Galenũ legitur: ἐν δὲ τῷδε τῷ τρισκαιδεκάτῳ τῆς ὅλης πραγματείας ὄντι, περὶ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων, ἀρξόμεθα λέγειν, ἐν οἷς ἀλλοιοῦται κατὰ μέγεθος ἐξίσταται τὰ μόρια τοῦ κατὰ φύσιν. i. In hoc verò totius operis tertiodecimo de tumoribus, qui prẹter naturã incidũt, diſſerere incipiemus, in quibus ſcilicet partes à naturali habitu in quãtitate receſſerũt. Itaq; niſi his definitionibus particulã hanc addideris, actiones lædens, ſeu euidentẽ actionis noxam inducẽs, nequaquàm abſolutæ & eſſentiales erũt. Nõ enim tumor omnis, diſtenſionẽ in longum, latũ, & profundũ, vltra naturæ habitũ in toto corpore, aut particula aliqua efficiẽs, vel incrementũ quodcũq;, naturalẽ ſtatũ excedens, iuxta vulgarẽ acceptionẽ, apoſtema, aut tumor præter naturã, ſtatim dici debet. Siquidem, vt libro de tumoribus præter naturã Gal. ait, incrementum eiuſmodi naturalẽ ſtatũ excedens, non ægris modò, ſed & ſanis etiã, tam in toto corpore, quàm in qualibet particula accidere poteſt. Obeſi nãq; tametſi vltra naturæ habitum, in latũ & profundũ diſtenti ſint, non tamẽ iam præter naturam ſe habent, ſed ſolùm (inquit) non naturaliter. Nondum enim naturę limites ſunt egreſſi, neq; in eis adhuc eſt actionis læſio, qui terminus eſt exceſſuũ, qui præter naturam dicuntur.

Abſoluta præter naturam definitio ex Gal. ſcriptis deſumpta.

Tumores quoq; illi, qui in particulis adhuc ſanis exiſtentibus, & citra omnem ſenſum doloris conſiſtunt, rectè quidem ſupra, ſeu vltra naturam, non tamen præter naturam, dicentur. Vt ſi vtraque mamma, vel altera duntaxat immodicè increuerit, ita tamen, vt ipſa partis eſſentia ab omni noxa videatur immunis, nequaquã appoſitè præter naturam, hic tumor dicetur, ſed vltra naturam duntaxat.

Tumoris præter naturam diuiſio, in ſuas ſpecies iuxta recentiorum ſententiam.

Ergo ſi abſolutam magis & eſſentialem tumoris præter naturam, definitionẽ, ex Galeni mente ac ſcriptis eiuſdem placet colligere, hoc pacto definies, Tumor præter naturam, incrementum eſt naturalem ſtatũ in corpore excedens, & læſionem actionis inducens. Cæterùm tumores eiuſmodi, qui præter naturam dicuntur, in tres ſpecies Guidoni & illius ætatis ſcriptoribus, ſolent diuidi, in apoſtemata ſcilicet, puſtulas, & exituras.

Apoſtemata.

Apoſtemata itaque tunc illi nominant tumores maiores, in quibus materia ex

qua creantur magis copia ſeu quãtitate peccat, quàm qualitate. *Puſtulæ.* Puſtulas verò, exiguos quoſdã tumores, quos & Bothor appellant, in quibus ſubſtantia ex qua naſcũtur, qualitate magis quàm copia moleſta eſſe ſolet, imò & plerũq; in eis (vt volunt) venenoſitas ſubeſt. *Exituræ.* At exituras, eos tumores vocant, quos Latinis abſceſſus, & Græcis ἀποστήματα rectè nominari iam ſuprà diximus. Sed liceat cuique nominibus quibus velit, vti, modò à rerum natura (vt Gale. ait) non diſcedat.

De differentijs tumorum, qui præter naturam incidunt.

CAP. II.

Diuiſio tumorum in ſuas differentias.

TVmorum præter naturam, qui vulgò generali nomine apoſtemata dicuntur, variæ ac multiplices ſunt differentiæ: Quæ omnes recentioribus chirurgis ſumuntur, vel à ſubſtantia rei vel à materia, vel ab accidentibus, vel à partibus affectis, vel à cauſis efficiẽtibus. *A quibus ſumantur differentiæ tumorũ præter naturam recentioribus.* Differentiæ, quæ à ſubſtantia ipſius affectus deſumuntur, his & eorum principi Auicennæ, ſunt, tumor magnus, & tumor paruus. Ac magni quidem tumores illis cenſentur, phlegmonôſi, qui in carnoſis particulis tumidioribus fiunt, item œdematôſi, eryſipelatôſi, & ſcirrhôſi, qui in molem effatu dignam attolluntur. Parui verò tumores eiſdem dicuntur, minutæ *Subſtantia.* eminentiæ, (quas puſtulas & bothor appellant) in cute ac corporis ſuperficie non infrequentiùs apparentes: cuiuſmodi ſunt lepræ Græcorum, pſoræ, id eſt, ſcabies, impetigines, & id genus alia, de quibus in ſequentibus latiùs dicemus.

Materia. Materia prædictorũ tumorũ, ſunt humores quatuor tam naturales (vt vocant) quàm non naturales, ſcilicet pituita, & vtraq; bilis, item humores qui toto genere præter naturam ſunt, & ſolida aliquando quędã corpora flauus quoq; & ſeroſus humor: à quibus omnibus, aliæ ſumuntur eorũdẽ tumorum differentiæ, vt in ſequẽtibus ampliùs declarabitur.

Accidẽtia. Symptomata autẽ ſeu accidẽtia, quę cõmuniter ipſis tumoribus ſuperuenire ſolent, ſunt dolor, calor, mollities, durities, & id genus alia, à quibus etiã differẽtias ſumẽdas eſſe volunt. Quæ à membris ſeu particulis ipſis laborãtibus ſu*Pars affecta.*muntur, ſunt veluti ophthalmia, oculi inflammatio, ſynanche, gutturis phlegmone: phymata, phygethla, laxarum, quas glandulas vocamus inflãmationes: item & bubones.

Cauſæ

Cauſæ efficientes.

Cauſæ verò efficientes, à quibus & differentiæ quædam accipiuntur, ſunt, congeſtio, & fluxio, criſis, id eſt, iudiciũ, quod in morbis fit: ac quædam aliæ tum interiores, tum exteriores cauſæ, de quibus copioſiùs atque accuratiùs in ſequentibus edifferemus.

Tumorũ præter naturam differentiæ unde naſcãtur. Gal.

Gale. 11. Meth.

Verumenimuerò, tumorũ huiuſmodi, præter naturam incidentium, varietates ac differẽtiæ omnes, ex eius quod influit natura, & ſubſtantia tumorem cõmittente, naſcuntur Galeno, lib. quem de tumoribus præter naturam, inſcripſit. Item ſecundo libro ad Glauconem, & 13. methodi medendi: quibus locis ſcribit, omnium tumorum qui præter naturam ſunt, varietatem: ex eius quod influit natura, enaſci. Vbi enim (inquit) flatulenta materia copioſior acceſſit, flatuoſi magis tumores fiunt: Phlegmonæ verò magis ſimiles, vbi ſanguis: ſicut eryſipelati, vbi flaua bilis: & œdematôſi magis, vbi pituita: ſimiliter ſcirrhoſi, vbi vel craſſus, vel admodum lentus humor parti eſt infixus. Itaq; tumores omnes præter naturam ipſi Galeno fiunt, aut ab humoribus, aut à flatuoſo ſpiritu, qui quãdoque ſub cute, quandoq; ſub circũoſſalibus mẽbranis, quandoq; in ventre, quandoq; in inteſtinis, nonnunquàm in medio hotum, & peritonæi colligitur. Græci emphyſema, Auicennas apoſtema ventoſum vocat. Si ab humoribus tumores eiuſmodi fiant, aut calidi, aut frigidi ſunt, aut mixti. Calidi autem fiunt à ſanguine optimo, id eſt, adamuſſim rubente, & conſiſtentia mediocri, ac moderata qualitate, & tunc phlegmonem Græci, Latini inflammationem vocant. Aut à flaua bile, vel à ſanguine feruenti ac tenui, vel ſanguine & bile calidioribus: eryſipelas illi, hi ſacrum ignẽ appellãt. Frigidi verò vel à tenui pituita ſuſcitantur, atq; tum Græci œdema, noſtri laxum tumorem vocant, Auicennæ interpres, vndimiã appellat, aut ab humore atræ bilis, vel craſſa & lenta, tenaciq; pituita, ſcirrhon illi, Latini duritiem, Arabes ſephirum vocant. Ex ſeroſo quoque ſanguinis recremento quandoque tumores fiunt; vt in ſequentibus dicetur. Mixti dicuntur quum miſcentur ſimul eiuſmodi humores, atque ſi alter alteri dominetur, ab eo qui in mixtura exuperat, nomen ipſi tumori inditur. Vt ſanguine bili dominante, phlegmonem dicemus eryſipelatôdem: ſicuti ob flauam bilem præpollentem, eryſipelas phlegmonôdes.

Emphyſema.

Calidi tumoris.

Tumores frigidi.

Tumores ſeroſi.

Tumores cõplicati.

Iam verò aliarum mixtionum, ſimilis eſt interpretatio, phlegmone ſcirrhôſa, & ſcirrhus phlegmonoſus: œdema phlegmonôſum, & phlegmone œdematoſa. Atque ad hoc exempli, reliquos quoque tumores, etiam ſi trium, vel quatuor humorum inuicem commixtio ſit, nominabis. Porrò ſi pares ſint, atque ex ęquo mixti humores, ita vt alter alteri non præpolleat, tunc per copulam eorum, quos excitant, tumorũ nomina coniungemus. Vt ſi ſanguis bili æqualiter miſceatur, vitium illud per coniunctionem, phlegmone & eryſipelas dicetur, vel cũ Galeno, phlegmônes, eryſipelatiſque ſpecie & natura medium. Et hi quidẽ ſunt præcipui tumores, qui ex humorum influxione fiunt Galeno: Phlegmone inquã, eryſipelas, œdema, ſcirrhus. Ad quos innumeri alij naturæ modum excedẽtes tumores, reducũtur, ac ſub eis cõprehenduntur, tametſi variis ex cauſis diuerſa ſortiti ſint nomina.

Tumores præcipui, qui ex influxu humorũ fiunt.

Tumores ad phlegmonem pertinentes.

Itaque ad phlegmonatum genus pertinent, phygethlon, quod panus, Celſo autore, à noſtris vocatur, phyma, tuberculũ eidẽ Celſo nuncupatũ, terminthon, phymatis ſpecies Oribaſio, ſed Aëtio phygethli: dothienes, quos Celſus furunculos vocat. Itẽ gangręna partis νεκρώσις, ideſt, mortificatio ſed nõ abſoluta, & ſphacelus, qui à Latinis ſyderatio, & ab Auicenna aſcachilos, dicitur. Carbunculus quoque, Græcis anthrax nominatus: de quo ſcribit Auicennas capite de pruna & igne perſico.

Eryſipelatoſi tumores.

Ad eryſipelata verò referuntur herpetes, qui ſpecie ſunt duplices miliares ſcilicet, & exedentes, quos ἐσθιομένους Græci appellant. Vtranq; ſpeciem Auicennæ interpres formicas vocauit, ſed eas cum verrucis illis, quas Græci myrmecias, Latini formicas vocãt, nominis ſimilitudine deceptus, eodem capite turpiſſimo errore cõmiſcuit. Eoſdem herpetas Celſus ſub ignis ſacri nomine videtur cõprehendiſſe. Recentiores eos inter puſtulas (vt loquũtur) cholericas adnumerant. A bile etiã ferè proueniunt, atq; ideò ad eryſipelas pertinẽt, phlyctænæ à Græcis vocatæ, de quibus agit Auicennas capite de veſicis & inflammationibus.

Oedematoſi tumores.

Ad tumores pituitæ hoc eſt, œdemata, referuntur nonnulli tumores ſub apoſtematis nomine à Græcis comprehenſi, qui ab Auicenna nodi, ab Haly Abbate ſelaa & dubeleta phlegmatica dicti ſunt, Latini abſceſſus vocant. Quorum iuxta diuerſas materias in eis contentas, diuerſæ etiam ſunt ſpecies.

Porrò

Porrò tria ſunt Galeno eiuſmodi abſceſſuum genera frequentiſſima, quorum ſingula propriam appellationem Græcè ſunt ſortita, ea ſunt atheromata, ſteatomata, meliceride, à ſimilitudine quidē contentorum in his corporũ dicta, vt amplius in ſequentibus declarabimus. Eſt & apoſtematum, hoc eſt abſceſſuum genus, in quo res aliæ continentur, quæ non humorũ modò, ſed & ſolidorum quorundam corporũ proprietates repræſentāt: verùm hæc (inquit Galenus) rarius. Ac de iis quidē etiam in ſequentibus, cùm de abſceſſibus ſermonem faciemus. Ad hæc autem modò dicta abſceſſuum genera pertinent, tumorũ quædā nomina, à recentioribus excogitata, & nuſquàm apud antiquos ſcriptores reperta, vt teſtudo, mollis tumor caluariæ inhærens, & talpa: hæc ad atheroma, illa ad melicеridem magis ſpectare videtur. Ad ſteatoma verò ferè pertinet, tumor do lore carēs, quem natam, vel naptā appellāt, de quibus ſuo loco dicemus. Huc quoque ſpectant vocata à Græcis ganglia, ab Auicēna glandulæ, quæ à vocatis nodis differunt. Scrofulæ quoq; à vulgò vocatæ, à pituita fiunt, proinde & ad œdemata reducũtur: hæ Græcis chœrades, Latinis ſtrumæ; dicuntur. Galenus tamen alicubi inter ſcirrhos, ob duritiem annumerat. Ad œdema etiā refertur Galeno ea hydropis ſpecies, quæ leucophlegmatia Græcis, & hypoſarca nũcupatur. Cæterũ tumores, qui ad atrā bilem ſpectant, & ſub vocato ſcirrho continentur, ſunt cancri, qui à Græcis carnici, & carcinomata dicuntur, Celſus tamen cancrum à carcinomate ſeiũgit, vt illũ ab his quæ extrinſecus incidũt, oriri dicat & ſerpere, hoc corrupta interius aliqua parte in naſci. Idē cancrũ in multas ſpecies diducit, eryſipelas ſcilicet, gangrænam, & vlcus nigrum. Huius quoque farinæ eſt elephantus, ſeu elephantia aut elephantiaſis, à vulgò medicorum lepra vocata, & quibuſdam, ſancti Lazari morbus. Itaque lepræ nomen Auicennæ, & imperitæ multitudini, morbum grauiſſimum ac perniciofiſſimum ſignificat: cum tamen Gal. Paul. Ægine. ac reliquis Græcis, leuis ſit morbus, non multum à ſcabie differens, quæ pſora eiſdem dicitur. Ex ſcirrhoſo etiam tumorum genere cenſentur, verrucæ ab Auicennæ interprete vocatæ Latina voce, quæ tumores ſunt inſtar monticulorum quorundam in cute eminentes, vnde & nomen illis factum eſt, à vul-

14. Thera.

Tumorum noua quædam apud recentiores medicos nomina.

Teſtudo.

Talpa.

Nata.

Gāglium.

Strumæ.

Leucophlegmatia.

Scirrhoſi tumores.

Cancer.

Carcinoma.

Elephantiaſis.

Verrucæ.

Porrà. Porreaulx. Myrmecia. Acrochordones. Clauus. ἧλος. Thymion. Cornua. Calli τύλοι. Dracũculi.

go porra dicuntur. Huius autem generis ſint, myrmecia, ac ſi formiculas diceres,& acrochordones,quæ noſtris pen ſiles verrucæ dicuntur, clauus, qui callus eſt figura teres, Græcis ἧλος vocatus, Auicẽnæ almiſmar,thymion vel thymon verrucula thymi herbæ capita repræſentans, Auicennas videtur tuſium,vel vt alia habet lectio,tarſecum nominaſſe.Ex verrucarum quoque genere ſunt, vocata ab Auicenna cornua, ita quidem dicta, quòd cùm oblonga ſint, inſtar cornuum recuruantur.Item & calli quos Græci τύλους vocant:hi ex labore obdurata cute gignũtur. Ad atram quoquè bilem ſpectarè videtur morbus, quem dracontion Græci appellant, Latini dracunculum ab eius nominis animali ſimilitudine, Auic. venam medeni,Halyabbas,venam ſanioſam vocauit. De quo Paul.Æg.ca.vlt.li.iiij.Hic morbus apud nos parum eſt frequens. Præter hoſce, quos iam recenſuimus tumores,accidunt & alij,corporis ſuperficiem non rarò occupantes,nempes paruæ quædam eminentiæ,quas puſtulas & bothor appellant.Quæ licet & inter ſe, & ab iis tumoribus quos ſuprà commemorauimus, differant: ab iiſdem tamen humoribus fiunt, à quibus & magni iã dicti tumores.Proinde maioris,minorìſve ratione ab illis tantùm diſtare videntur. Cæterùm vt eiuſmodi minuti tumores (quos ſanè ignorare nõ debet chirurgus), notiores,ac peruij magis cuique euaderent,operæpretium me facturum putaui,ſi horum nomina tum Græca tum Latina,tum etiam Barbara,ac rudem quandam (vt in maioribus fecimus)deſcriptionem hoc loco ſubiiceremus. Ergo vt rem ipſam aggrediamur,ex puſtularum genere ſunt,

Puſtulæ.

Lepra. Pſora.

lepra Græcorum, apud Latinos nomen ſuum retinens, & pſora iiſdem ſcabies appellata,affectus quidem inter ſe ad modùm affines:cutis enim ſunt aſpredines,cum pruritu & corporis colliquatione, ab eodem humore progignuntur, nempe atra bile. In hoc tamen differunt, quòd lepra cum manifeſtis ſquammis cutem profundiùs in orbem depaſcitur. Pſora verò ſuperficiem tantùm variis figuris lædit,& furfuracea quædã corpuſcula remittit.Huc etiã ſpectat ea

Lichene.

leuis cutis infectio,quæ Græcis lichene,Latinis impetigo, & vulgò quibuſdã(vt Manardus refert) volatica nominatur. Hæc fit miſtis ſaniebus tenuibus & acribus cum aliis craſſis & frequenter ac facilè in prædictos affectus,lepram

ſcilicet

ſcilicet & ſcabiem, quam pſωram vocãt, Galeno autore degenerat. Sunt tamen qui Græcorum lepram, impetiginem vocari à Celſo contendant. Verumenimuerò cum ipſe ſeorſum ſcribat de impetigine, & quatuor eius ſpecies faciat lib. quinto ſuæ medicinæ, euidenti argumento conuincitur, eum aliam rem per impetiginẽ intellexiſſe, quàm Græcorum lichenas. Quandoquidem nullus autor Græcus legitur, qui tot genera in lichenis vnquàm agnouerit.

Quatuor impetiginis ſpecies.

Itaque ſi propriè & cum Galeno loqui velimus, lepra & lichene vel impetigo vnũ & idem eſſe non poſſunt, alioquin idem in ſeipſum mutaretur. Vt igitur rem omnem in pauca contraham, quando leuiter cutis inficitur, cum ſola videlicet aſpredine ac pruritu, id græcè lichen, latinè verò impetigo dicitur. Dum autem peior fit affectus nomen ſi cuti & formam mutat. Si enim manifeſtas ſquammas lichene excitat, atque altius cutem depaſcitur, lepra propriè dicitur. Si verò per extimam tantùm ſuperficiem extenditur, & corpora furfuracea emittit, pſωra à Græcis, à nobis propriè ſcabies vocatur. Quanquàm ſcabiei nomen vulgò & recentioribus medicis, latiùs longè pateat, qui omne cutis vitium, ſcabiem nominant. At impropriè loquuntur, pura enim ac vera ſcabies Latinis, is proculdubio affectus eſt, qui Græcis pſωra vocatur, ab Auicennæ etiam albara & morpheâ (contra quorundam opinionem) diuerſus. Nam quod illi & Punicis ferè omnibus albaras dicitur: à Græcis & Celſo leuce nuncupatur. Illorum verò morpheam, Græci alphon vocant: in quo quidem affectu non tota quidem caro afficitur: ſed corporis duntaxat ſuperficies: veluti (inquit Galenus) ſquammis quibuſdam inſpergitur. Sunt autem alphi ipſi Galeno genere duplices, nempe albi qui ex pituita: & nigri, qui ex melãcholico humore prodeũt. Sed hæc à rerum conſequentia tracti diximus. Neq; enim leucæ: neq; alphi ipſi, inter tumores præter naturam annumerandi veniunt: ſed potiùs inter cutis defœdationes. Quæ licet minimè lædant: quia tamen dehoneſtant, maiori plerumque tædio (præſertim mulieribus) eſſe conſueuerunt: quàm multi alij lædentes quidẽ: ſed latẽtes morbi. Vtrumque autẽ hunc affectũ, leucem inquam & alphon, vitiliginis nomine Celſus (qui tres eius ſpecies facit) cõplexus eſt: quãuis alij medicinæ interpretes, Græca Latina facientes.

Impetigo. *Lepra.* *Pſωra.* *Scabies.* *Albaras.* *Leuce.* *Lib. ult. de cauſis ſymptomatum.* *Alphi duplices.*

leucem paſſim vitiliginem conuertant, quod cum addito aptius fieret: vt ſi albam vitiliginem dicas.

Vitiligo

Vitiligo itaque ſi genere quodam comprehendatur, fœdus cutis color eſt, ex malo particulæ habitu prouenieñs, quæ nutrimentum probè ſibi aſſimilare non potuit. Maximo enim facultatis alteratricis errore, vitium hoc contingit: cuius duplicẽ ſpeciem alij conſtituunt. Vnam quidem, quæ ſolam cutim inficit: maculis (quæ illi infixæ adhærent) ſquammulis quibuſdam ſimilibus, alteram, quæ altius deſcendit, adeò vt carnem quoque ipſam attingat, ac pilos coloret: in ea enim cani & lanugini ſimiles enaſcuntur; hæc à viſcoſa glutinoſaque pituita contrahitur. Vtraque autem albo vel nigro præcipuè colore commaculat. Prior ſpecies quæ ſublimior eſt, ſiue alba ſiue nigra ſit. Græcis eadem voce alphos dicitur, quòd colorem cutis immutet, nam ἀλφίνειν, (vnde ἀλφὸς originẽ duxit) immutare ſignificat apud veteres Græcos: Auicennas morpheam appellat. Altera verò ſpecies, quam profundiorẽ diximus, Græcis & Celſo leuce, reliquis Latinis vitiligo alba, Auicennæ Albaras, nominatur. Halyab. ſolus inter Arabes lepram nuncupauit fœdũm quidem & difficilè curabilem affectũ, non tamen pernicioſum ſignificat, apud quem hæc non vt apud Græcos leuem, & à ſcabie parum differentem, aut vt apud Auicennam grauiſſimum ac pernicioſiſſimum, ſed fœdum.

Parùm nominibus fidendum eſſe.

Ex quibus intelligi poteſt, quòd parùm nominibus ſit fidendũ, niſi res adamuſſim fuerit explorata. Eadẽ enim vox ſæpe apud varios autores diuerſam ac longè diſſidentem habet ſignificationẽ, vt paſſim in iis commentariis demonſtratur. Hęc autẽ obiter, de eiuſmodi maculis, & cutis defœdationibus annotauimus, vt rerum cõfuſio, quæ ex perperàm intellectis nominibus ſequi ſolet, effugeretur. His igitur omiſſis, ad inſtitutum reuertamur, ac reliquas puſtulas breuiter, quãtum fieri poteſt, percurramus. Ex quarũ etiã genere præter iam ẽnumeratas cẽſentur Græcorũ ionthi, epinyctides, hidroa, pſydraces, exanthemata, Celſi papulæ, & Plinij mentagra.

Ionthi.

Ionthi, parui ſunt, & duri in vultu, ſeu cute faciei tumores Galeno & Paulo, à craſſo humore progeniti, qui vel reſoluũtur, vel exiguo ingenito pure maturãtur: Latinis vari dicuntur. Meminit Galenus libro quinto de medicamẽtis, ſecundũ locos, ionthoſi cuiuſdam affectus, quẽ principium

eſſe

eſſe dicit elephantiaſis; ſub quo affectu videtur tertium & quartum genus impetiginis Celſi comprehendiſſe.

Epinyctides

Epinyctides Celſo puſtulę ſunt peſſimæ, colore vel ſubliuido, vel ſubingro, vel albo, fabæ magnitudinem non excedentes, in eminentibus partibus, vt tibiis & pedibus maximè naſcentes. Circa has vehemẽs inflammatio eſt, & cùm adapertæ ſunt, reperitur intus exulceratio muccoſa: color eſt humori ſuo ſimilis: dolor verò ex eis ſupra magnitudinem earum eſt. Neq; enim vt diximus, faba maiores ſunt. Nomen à nocte acceperunt, vel quòd noctu grauiori dolore torqueant, vel (vt Celſus voluit) quòd noctu ferè oriantur. Plinius eas, puſtulas liuentes ac noctibus inquietantes nominat: Arabes verò, eſſere, ſere, vel ſaire eiuſmodi puſtulas ſic noctu infeſtantes, vocauerunt.

Vnde dicta epinyctis.

Sudamina. *Planta noctis.*

Quæ Gręcis ſunt hydroa, Latinis quibuſdã ſudamina & Plinio papulæ ſudorũ dicũtur: Auicẽnæ verò, plãta noctis: & Almãſori, alhaſaphũ. Quò fit, vt epinyctis à plãta noctis ipſius Auicennæ plurimũ differat, tametſi vox ipſa Græca epinyctis (vt modò dicebamus) à nocte etiã originẽ trahat.

Gal. de ſudaminibus.

Sunt autẽ ſudamina hæc Galeno teſte lib. 4. aphoriſmorum, Aphor. xxj. ex genere puſtularum, in ſumma corporis parte hęrentiũ, quæ inſtar vlcerũ cutem exaſperant: proueniũntq;, vt & nomẽ ipſum (inquit) indicat, ob multos ſudores, vel bilioſiores, vel mordaciores, qui cutem mordent, & pruriginoſam reddũt, ac in modũ vlcerũ exaſperant. Porrò hæc affectio, pueris, atque iuuenibus, ſed his præcipuè, qui naturâ ſunt bilioſi, æſtus tẽpore cõmunis eſt, adeóque facilis curationis, vt per ſe abſq; vllo præſidio albicãtibus quibuſdã ſquãmulis dimiſſis ſaneſcat. Auicennæ autẽ deſudationes (vt ex earũ conſtat deſcriptione) potius exãthematibus Celſi, quàm ſudaminibus Galeni reſpondere videntur.

Deſudationes Auicẽnæ.

Si quis tamen nomina attendat, deſudationes ipſas Auicennæ, putabit Græcorum hydroa, quæ Latini ſudamina vocant. Verumenimuerò, non tam nomina ipſa, apud Barbaros & Arabicæ ſectæ autores, ſequenda ſunt, quàm ipſæ rerum deſcriptiones.

Pſydraces.

Pſydraces, ſeu pſydracia, puſtulæ ſunt, parùm ſupra ſummam cutẽ eminẽtes, phlyctęnis, hoc eſt, bullis, quæ ab igne excitantur, perſimiles. Hæ in capite præcipuè naſcuntur. Pſyzacion corruptè legitur apud Celſum pro pſydracion.

Puſtu

Morbili. Variolæ. Exanthemata. Ecthymata.

Puſtulæ illæ in cute florentes, à craſſis & cuti impactis humoribus natæ, quæ vulgò morbili & variolæ nũcupantur, Galeno, quòd turgentium ad florem gẽmatum inſtar tumeãt, exãthemata, Hippocrati verò, quòd ſponte è cute erumpant, in eáque floreant, ecthymata dicuntur: ἄνθος enim, vnde exãthema fit, florẽ, ἐκθύειν verò, vnde ecthyma deducitur, erumpere ſignificat & efferuere. Plinius papulas & interdum pituitæ eruptiones eaſdem puſtulas vocat. Porrò hæ duplices ſunt, quædam enim ſublimes, quædam verò latę. Sublimiores à calidore & tenuiore humore fiũt, pruritúmque excitãt. Latæ verò & humiles à frigidiore & craſſiore humore proueniũt, neq; pruritum concitãt. Atque priores morbili, poſteriores verò variolæ vulgaribus medicis dicuntur. Galli his nominibus præpoſterè abutentes, humiles iſtas & vix à cute extantes rubeolas, morbillos verò variolas, appellant. Hip. lib. 3. Epi. hoc puſtularum genus in maiora & minora ecthymata diducit, quemadmodum & ſublimiores magnos herpetas nominat, vel quia (vt Galenus ait) magnum occupant locum, vel quia cum maligna contingunt eroſione. Hæ nanque, quandoque altero tantùm, quandoque vtroque modo magnæ viſuntur.

Papulæ Celſi.

Cornelius Celſus libro quinto ſuæ medicinæ poſt tractatũ de impetigine, meminit duplicis papulę: vnius quidẽ leuioris, quæ ſi ieiuna ſaliua quotidie defricatur, ſaneſcit: alterius maioris, in qua magis cutis exaſperatur, exulceratúrque, ac vehemẽtius & roditur, & rubet, difficiliúſque ſaneſcit. Hanc ἀγρίαν, id eſt, feram dicit à Græcis appellari. In vtroque tamẽ genere, minus vitij, quàm in impetiginibus agnoſcit, adeò vt id quod difficilius ſaneſcit, niſi ſublatum ſit, in impetiginem verti, ac tranſire adfirmet. Galli (ſi quid

Dartræ Gallicæ.

iudico) genus vtrũque, ſed prius maximè, dartras appellãt. Id enim vitium maximè rotundũ incipit, eadémq; ratione in orbẽ procedit, ac tardè ſerpit. Quæ omnia papulæ primi generis Celſi conueniunt. Has autem Celſi papulas, nihil à Græcorũ lichenis aut Latinorum impetiginibus differre, nonnulli cõſtanter aſſeuerant. Eúmque ſolum autorem in-

Mentagra.

ter Latinos, lichenas, papulas vertiſſe legimus. Mentagra, Latina vox eſt Plinio, qua rem omnino aliam ab impetigine, in principio libri xxvj. viſus eſt ſignificaſſe, longéq; peiorem affectum, quàm eum quem Græci lichenis nomine

intelle

intellexerunt: licet in medicinis quandoque Græcorum lichenas impetiginem ſit interpretatus, & morbũ eiuſmodi mentagrã appellatum,eo loco etiam lichenas vocet.Porrò refert idem Plinius, malũ hoc Tiberij Cæſaris principatu primum in Italiam irrepſiſſe, omníque æuo priore vniuerſæ Europæ, nedũ Italiæ,incognitũ:tanta quidem fœditate, vt quæcũque mors huic præferenda eſſet: tanta etiam contagione,vt oſculo ſolo veloci trãſitu inficeret, ſed proceres maximè.Hæc lues à mento ferè oriebatur, vel id præcipuè afficiebat,vnde & nomen illi factũ eſt mentagra. Hæc forſan ea eſt ſcabies quã Gallorum nonnulli malam dartram appellant. Cæterùm morbũ hunc agnouiſſe videtur Galenus. Quinto enim libro de medicamẽtis compoſitis ſecundum locos,meminit fœdiſſimæ cuiuſdam menti impetiginis,quæ pruritũ(vt ex Critone refert)excitat:& affligit patientes,atque in diſcrimẽ non mediocre adducit. Nam interdum, inquit, per vniuerſam faciẽ ſerpit,& ad oculos vſque procedit, & ferè ſupremæ deformitatis cauſa efficitur. Quæ impetiginis deſcriptio, per omnia mentagræ Plinij conuenit.Errant autem vehementer,qui fœdiſſimum hunc lichenem, mentagram à Plinio appellatum, morbum eum eſſe exiſtimant, quem hodie vulgò quidam Gallicum, alij Neapolitanum,alij citra odium& iniuriam nationum,Venereum appellant.Hic enim veteribus & priori ſæculo omnino ignotus fuit,primùmque apud Neapolim irrepſit anno à Chriſto nato 1493. Quo tempore Carolus octauus Gallorum Rex inuictiſſimus,Alpes ſuperabat, Italiam petiturus, quàuis anteà non longè per Hiſpanias (vt quidam referunt) ſerpſiſſet:qua propter tanquàm inde tracta origine, lues Hiſpanica cœpit appellari. Quæ peſtis diuina veluti vltione (vt par eſt credere) ob fœdos, illicitos,atque à Deo vetitos concubitus,in terras immiſſa, magnam generis humani partem ſua contagione fœdauit, & proſtrauit. Id enim malum ſenſere magiſtratus, ſenſere mãcipia, ſenſere proceres,ſenſit humilis plebs, veloci vnius ad alterum tranſitu: iámque per Hiſpanias,Gallias,Italiam:totámque Europam magno mortalium diſpendio vagatur.

Pli.lib.26

Mẽtagram agnouit Galenus.

Morbus Neapolitanus.

Morbus venereus quando primũ in orbẽ irrepſit.

Sunt & puſtulæ quædam præter has modò enumeratas, apud Auicennam libro quarto, glandoſæ dictæ, quæ nihil à ganglio differre vidẽtur, niſi minoris tantùm maioriſve ratione

Puſtulæ glandoſæ.

Terminthi.

ratione.Mentio quoque eſt apud eundem Auicēnam lib.3, de quibuſdam puſtulis, quas ibidem iuncturarum bothores vocat,& libro quarto almatim,quas cùm nigras eſſe dicat,& viridibus granis ſimiles, Græcorũ proculdubio terminthi erunt, quos paulò ſuperius inter phymatis ſpecies enumerauimus.Has videtur Celſus ſimiles varis facere,& putare à Græcis helcodes dici,id eſt vlceroſas.

Puſtulæ albæ.

Puſtulæ albæ vel lacteæ Raſis & Serapionis, & bothor leues Auicennæ,ſi earum deſcriptiones penitus inſpiciantur, ad ionthos Græcorum, quos Latinè varos nominauimus, pertinere videbuntur, quanquàm eadem remedia, quæ ad illas ſcribit Auicennas, à Dioſcoride ad ephelidas, id eſt,aſpredines & nigreties in facię ex ardore ſolis prognatas,præcipiantur.

Hactenus de differentiis tumorum præter naturam,qui præcipuè foris in corpore fiunt, nunc ad eorum cauſas tranſeamus.

De cauſis Tumorum præter naturam,extrinſecus apparentium in vniuerſum. CAP. III.

Cauſæ tumorũ præter naturam.
Fluxionis cauſæ 6.

CAuſæ tumorum præter naturam, recentioribus medicis & chirurgis,geminæ ſtatuũtur, generales ſcilicet,& ſpeciales.Generales cauſæ ſunt,fluxio,quod Græci ῥεῦμα vocant, & congeſtio.Rurſus fluxionis cauſæ iiſdem ſex numero conſtituuntur.Nempe membri propellẽtis robur, excipientis imbecillitas,materię copia ſeu multitudo,meatuum deferentium, (id eſt, per quos fit fluxio) laxitas ſiue amplitudo,propellentium anguſtia,& loci fluxionem excipientis ſitus inferior.Hę autem ad quatuor reduci poſſunt: vtpotè ad membrum propellens,particulam ſuſcipientem, humoris fluẽtis conditionẽ,& ſpatiũ per quod fit defluxio.

Pars propellens.
Particula excipiens.
Humor fluẽs

Cęterùm fluxio concitatur ratione membri expellentis, vel propter robur facultatis expultricis ipſius, vel propter connexum naturalem,quem habet cum membro excipiente,vel propter propriorũ meatuũ anguſtiam.Pars verò aliqua fluxionem excipit,quia vel dolẽs,aut calida,vel imbecillior, vel rarior, atq; ignobilior, vel in inferiori loco ſita.

Porrò ratione humoris fit defluxus in partẽ aliquã,quia ſit copia ſuperuacuus,qualitate moleſtus, ſubſtãtia tenuis.

Spatium.

Spatium autem fluxionis cauſa exiſtit, ob meatuũ ampli-

tudin

tudinem, vtpotè venarum, arteriarum, & pororum. Congeſtionis verò (quæ altera eſt cauſa generalis tumorum qui præter naturam incidunt) cauſæ geminæ aſſignantur: nẽpe error virtutis quæ alteratrix & altrix dicitur, & imbecillitas expultricis. Ex quibus colligitur, quòd tumores calidi, magna ex parte fiunt à defluxu humorum: frigidi verò eorundem congeſtione potiùs excitantur.

Congeſtionis cauſa.

Quomodo autem calida fluxio tumorem excitet, apertè ac ſcitè demonſtrat Galenus, libello illo cui titulum fecit de inæquali intemperie, ad hunc modum ſcribens, Calida defluxio ſimul atque in muſculum decubuit, primùm arteriæ maiores, venæque opplentur, ac diſtenduntur: ab iis verò minores, atque ita res procedit, donec ad minimas ſit peruentum. In iis vbi valenter impacta fluxiò eſt, nec amplius contineri poteſt, pars eius per ipſarum ora egreditur, pars per tunicarum foramina percolatur ac foras tranſinititur, atque tum fluxione implentur ſpatia ipſa vacua, quæ ſunt inter prima corpora. Sic omnia ab humore omníque ex parte incaleſcunt, ac perfunduntur. Sunt autem hæc, nerui, ligamenta, membranæ, caro ipſa, & ante hæc arteriæ & venæ: quæ ſcilicet & primæ præter cætera vario dolore afficiuntur. Quippe interiùs à fluxione tum excalfiunt, tum diſtenduntur, ac diuelluntur, diſtrahuntúrve. Exteriùs non modò excalfiunt, ſed etiam premuntur, ac degrauantur. Reliquæ verò particulæ, aliæ quidem calfiunt tantùm, vel comprimuntur, aliæ vtroque modo laborant. Atque hic morbus phlegmone nominatur. Hactenus Galenus. Itaque in eiuſmodi tumoribus præter naturam, qui ex humorum influxu fiunt, aliquid iam (per initia ſaltem & antequam reſtiterit fluxio) factum ac generatum eſt, & aliquid adhuc futurum, atque in generatione eſt. Quod adhuc fit, materia eſt antecedens, quæ adhuc in fluxu eſt: factum verò, materia coniuncta, quæ iam influxit, & in parte laborante impacta eſt. Hinc non ſimplex, ſed compoſita, in eiuſmodi phlegmone, quæ in generatione adhuc eſt, (veluti in reliquis aliis tumoribus ac morbis etiam omnibus, qui in gignendo adhuc ſunt, necdum abſolutionem ſunt nacti) medentis ſolicitudo eſt, Galen. lib. 13. methodi medendi, ex[illegible] ſcilicet quæ prouidet, & ea quæ curat: ſed hæc alterius ſun[illegible] contemplationis.

Quomodo calida defluxio tumorẽ creet.

Omniũ morborũ qui adhuc in gignẽdo ſunt, duplicẽ eſſe in[illegible]tionem.

Cæte

Cauſæ ſpeciales tumorũ præter naturam.

Pregreſſæ.

Cæterùm tempeſtiuum eſt, vt ſpeciales tumorũ qui prę-ter naturam ſunt, cauſas ſubiiciamus. Hæ autem tres vulgò aſſignãtur. Primitiuæ, quæ & prægreſſæ & euidentes nobis dicũtur, antecedentes & coniũctæ ſiue continẽtes: Gręcis dicuntur προκαταρκτικαὶ, προηγουμεναὶ; συνεκτικαὶ. Prægreſſæ ſeu primitiuæ cauſæ dicũtur, quæ dũ aduerſam valetudinẽ ſeu morboſos affectus crearunt, ſeparantur, vt caſus, percuſſio, fractura, diſtenſio, luxatio, aut error qui in victus ratione committitur.

Antecedentes.

Naturales humores qui dicantur.

Antecedentes ſeu præcedentes cauſæ dicuntur, quæ paratæ ſunt morbos efficere, vt ſunt humores quatuor tam naturales quàm non naturales. Naturales humores ſunt, qui corpori nutriendo ſunt idonei, & in maſſa ſanguinaria continentur: proinde & vna ſanguinis appellatione comprehenduntur. Qui ſi ex venis aut arteriis effundantur, ſubitò concreſcunt, ſiue extra corpus effluant, ſiue in ipſo adhuc, quocunque loco contenti remaneant.

Humores nõ naturales q̃ dicantur.

Non naturales verò eos appellant, qui à ſanguine, quo partes nutriuntur, ſeparati inueniuntur, & ob ſuam prauitatem vel corruptelam, ex ſeipſis, hoc eſt, ex natura ſua, inepti ſunt ad corporis nutricationem, qui quantumuis etiam in aëre nos ambiente permaneant, nunquàm concreſcunt. Hi autem vel quadam naturæ prouidentia, certi alicuius vſus gratia, in conceptacula quædam relegantur, aut foras ad corporis extima propulſi, tumores non veros, ac illigitimos appellatos abſceſſus, puſtulas, ſcabies & cutis defœdationes, decolorationes, & ſudamina generant. Interdum verò inſenſibili perſpiratu, vel ſenſibiliter per ſudores digeruntur, atque exhalant. Nonnunquàm intrinſecus putreſcunt, & febres excitant. Atque hi (inquiunt) æquiuocè & im propriè humores dicuntur, naturaliúmque nomina ſibi vſurpant.

Qui ſucci propriè humores dicantur.

Solùm enim eos ſuccos, qui ab hepate in ſanguinea generatione, nutritionis, ac fluoris noſtri corporis reparandi gratia conficiuntur, propriè humores cenſent appellandos. Cuiuſmodi eſt ſanguis verus ac purus, bilioſus, pituitoſus, & melancholicus, quo ſingulæ noſtri corporis partes nutriuntur, inſtaurantúrque. Aliæ quidem puriore, & (vt ita dicam) magis ſanguineo, aliæ verò bilioſiore, alię pituitoſo magis, aliæ melancholico, prout cuiuſque natura expoſtulat.

Itaque humores vniuerſi in venis & arteriis continentur,

quod & coloris ipſius, & conſiſtentiæ varietas indicat, vt libro de atra bile Galenus expreſſit.

Porrò ex iis quatuor humoribus naturalibus dictis, quatuor præcipui ac legitimi tumores præter naturam, fiunt, quæ vulgò apoſtemata vera nominare ſolent. In quibus ſcilicet tumor ad ſenſum magnus eſt, & materia, vnde procreatur, magis quãtitate peccat, quàm qualitate. Hi autem propriis nominibus dicuntur phlegmone, eryſipelas, œdema, ſcirrhus. Ex non naturalibus verò (vt iunioribus medicis placet) abſceſſus, quas exituras vocant, & puſtulæ oriuntur, de quibus in præcedentibus abundè diximus, atque hos tumores, abſceſſus inquam & puſtulæ, apoſtemata nõ vera eiſdem cenſentur. Ad quæ, & alia duo tumorum genera reduci volũt, flatuoſos ſcilicet & aquoſos, qui ex feroſa ſubſtãtia procreantur, vulgò apoſtemata ventoſa & aquoſa nuncupant. Itaque ſex ſunt nomina ſimplicium tumorum, phlegmonoſi, ſcilicet, eryſipelatoſi, œdematoſi, ſcirrhoſi, flatuoſi, & aquoſi. Cõpoſitis verò, (quoniam horum infinita propemodùm turba eſt) nõ omnibus propria ſunt indita nomina, ſed illis duntaxat, in quibus humor aliquis ſuprà cæteros dominium obtinere euidēti ratione deprehenditur, vt iam ex præcedētibus ſatis innotuit, & rurſus in ſequentibus ſuo loco pleniùs oſtendemus.

Ex quatuor humoribus naturalibus quatuor fiunt legitimi ac præcipui tumores.

Ex humoribus non naturalibus qui tumores fiant.

Cæterùm cauſæ coniunctæ ſeu continentes tumorum præter naturam, quos apoſtemata, puſtulas, & exituras vocant, ſunt materiæ, quæ in particula ipſa laborante aggregatæ & infarctæ reperiuntur, quæque adhuc permanent, poſtquàm tumorem excitarunt: ac dum increſcunt, tumores ipſi augentur: cũ decreſcunt, minuuntur, & cùm deſinunt, finiuntur. Cauſa enim coniuncta ſiue cõtinens, morborum omnium ac diſpoſitionum quæ in corpore ſunt, ita ab Auicenna, & vniuerſo iuniorum medicorum cœtu definitur: Cauſa coniuncta eſt quæ cùm præſens eſt, eius quoque morbus adeſt: cùm verò tollitur, etiam morbus euaneſcit. Verumenimuerò quidam huiùs ætatis medici nõ vulgariter eruditi, duas tantũ eſſe morborũ cauſas Galeno contendunt, externã, videlicet & internam, ſeu vt nunc loquuntur primitiuã & antecedentē. Quarum illã eſſe dicit eam, quæ extrinſecus corpori aduenit, ipſumq; admodum alterat, atq; immutat, quæq; dum aduerſa valetu-

Cauſæ coniunctæ tumorum præter naturam.

Continens cauſa quæ dicatur.

dinem creauit,ſeparatur: veluti calor,frigus, ſcorpio pungens.Internam verò quæ in ipſo animalis corpore cõſiſtit, & iam morbum facit:vt ſunt humores præter naturam affecti. Eam autem,quam coniunctam appellant,cũ ne ſomniaſſe quidem:cum iuxta huius ſententiam,affectus actionem impediens,aut vitians morbus ſit,& non morbi cauſa; coniuncta autem illa cauſa,quam Auicennas eiúſque ſequaces inuenerunt(vt ex data ab ipſis deſcriptione conſtat) affectus ſit actionem lædens,quæ propria eſt morbi definitio. Ac proinde illam à morbo nihil prorſus differre, à quo primum ea,quæ ſecundum naturam eſt actio,læditur. Cæterùm cùm hæc de triplici cauſarum morbificarum genere opinio iam inueterauerit,& apud omnes ferè noſtræ etiamnum ætatis medicos irroborauerit: non abſurdum videbitur, ſi eas morboſas cauſas paſſim in hoc opere,dilucidioris doctrinæ gratia,tribus huiuſmodi ſpeciebus diſtinguamus:nempe primitiua,antecedẽte,& coniuncta. Atque hæc de cauſis tumorum præter naturam, dicta ſufficiant: nunc poſtulat ordo ac orationis ſeries,vt eorum ſigna, & indicia ſubiiciamus:modò tamen pauca de abſceſſuum natura & generatione præmiſerimus.

Coniunctã cauſam nihil à morbo differre,quorundam opinione.

Itaque abſceſſus,qui Græcis ἀποστήματα, & vulgò exituræ dicuntur, Galeno libro de tumoribus præter naturam, & ſecundo ad Glauconem, diſpoſitiones ſunt, in quibus abſcedunt,atque inuicem diſtant, quæ priùs ſe contingebant corpora. Materia enim quæ eiuſmodi tumores excitat,extra carnem muſculi propulſa,continentia à ſubiectis diducit,& abſcedere facit. Spatium igitur(inquit Galenus)vacuum in medio fieri oportet,quod aliquam ſubſtantiam ſpirituoſam,vel humidam,vel mixtam ex vtriſq; comprehendit,quæ temporis diuturnitate in multiformes & varias ſubſtantias alterantur.

Abſceſſus qui dicantur Galeno.

Duplex autem eſt eiuſmodi abſceſſuum genus: vnum, quando inflammatione in pus verſa,pus ipſum tanquàm in ſinu aliquo eſt collectum:alterum cùm nulla præcedente inflammatione, humor aliquis,iſque aliàs ſpecie alius, vel ſpiritus aliquis vaporoſus, aut ſubſtantia ex vtriſque mixta, in parte aliqua colligitur. Quod bifariam accidit;nam vel in ſpatio ipſo,quod abſcedentes interiacet partes,eiuſmodi ſubſtantia,ſine prçuia defluxione generatur, aut

Duplex genus abſceſſuum. Gale. libr.14. therap. meth. & lib.2. ad Glau.

aut aliunde in ipſam laborantem particulam confluit, vel ſtatim quidem ab initio, vel ea ratione, qua fiunt illa quæ ἀποσκήμματα vocantur. Nominant verò (inquit Galenus) ſic huiuſmodi diſpoſitionem, cùm qui priùs vnum membrum infeſtabant humores, eo relicto, ad alterum transferuntur. Spatium autem ſibi molitur eiuſmodi ſubſtantia, quæ abſceſſum creat, vel inter duas tunicas, vel ſub quibuſdam membranis.

ἀποσκήμματα.

Porrò excoriat tandem circumpoſita corpora, vel quia omninò acris, aut omninò ipſa copia diſtendens, aut putredinem quandam tempore contrahens. Sed & iam tunc acris eſt. Quòd ſi humores ipſi, quibus ſpatium, quod abſcedentes interiacet partes, completur, & abſceſſus excitatur, longo interdum tempore perdurauerint, plures (vt ſuprà diximus) habent alterationes, atque in varias ſubſtantias tranſmutantur, quæ non humorum modò, ſed etiam ſolidorum quorundam corporum proprietates repræſentant. Nam lapidibus, arenis, teſtis, lignis, carbonibus, luto, amurcæ. id eſt olei limo, vini fæci, ſtipulæ, ac multis aliis talibus ſimilia corpora, in abſceſſibus contenta inueniuntur: vt iam ſuprà de differentiis tumorum explicuimus; Quod plerique ignorantes incantationis cuiuſdam vi ac potentia fieri arbitrantur.

Quæ in abſceſſibus inueniantur.

De ſignis tumorum præter naturam extrinſecus apparentium in vniuerſum, & eorundem iudiciis.

CAP. IIII.

TVmores præter naturam ſumma corporis occupantes (quorum duntaxat ſpeculatio ad chirurgum pertinet) iudicio ſenſus conſpecta, ac manibus contrectata laborante particula, ſtatim deprehenduntur. In quacunq; enim corporis parte incrementū apparet, naturalē ſtatum excedens, ac præter naturæ modū particulā quam occupat diſtendēs, eiúſq; actionē lædens, quod vel humor aliquis, vel ſubſtantia quæpiam ex humore procreata, aut quæ humoris naturā vtcūq; reſipiat, vel vaporoſus ſpiritus excitauit, ibi & tumorem præter naturam eſſe neceſſe eſt. Cæterùm tumores, quæ vera apoſtemata appellant, tumore,

Notæ vniuerſales tumorum præter naturā.

dolore,& calore,magis vel minus intenſis, dignoſcuntur. Non vera autem,quæ puſtulas & abſceſſus nominauimus, præter tumorem, malignitate quoque quam Græci cacoëthiam nominant & ſequeſtratione etiam maiore vel minore,determinata, deprehenduntur. Signa autem particularis cuiuſque differentiæ, & materierum ex quibus fiunt, in ſequentibus ſuo loco dicentur, dum ſcilicet de ſimplicibus ipſorum, qui præter naturam conſiſtunt tumorum differentiis tractabitur. Ex quibus & compoſitæ facilè dignoſcentur. Verumenimuerò non prius ad particularia eſt accedendum, quàm de vniuerſalibus ſermo fuerit abſolutus: is enim ordo in diſciplinis obſeruari ſolet: nec immeritò ſanè.

Particulares notæ.

Nam vniuerſalia ipſa atque communia manifeſtiora ſunt nobis quàm particularia:quippe quæ magis promiſcua,confuſioráq; ſint:vt primo cap.lib.1.Phyſicorum docet Ariſtoteles. Nemo igitur miretur,ſi paſſim in hoc opere chirurgico,à communioribus & plura comprehendentibus,ſemper inceperimus.

I IVDICIA.

Sed ad propoſitum reuertamur,& iudicia tumorũ præter naturá conſiſtentiũ perſequamur. Circa quę primũ aduertendũ eſt:omnes eos tumores quæ vera apoſtemata vocant,ſi Galeno & Auicennæ credimus,inuicem magna ex parte complicari,neq; facilè aliquẽ eorum ſyncerum & purum inueniri. Nam (vt Galenus inquit) phlegmonæ,hoc eſt, inflammationi ex ſanguine,magna ex parte miſcetur aliquid quod vel eryſipelatis,vel œdematis aut ſcirrhi naturam ſeruet.Eryſipelati autẽ,quod phlegmones,aut œdematis,aut ſcirrhi ſpeciem referat. Et ita in reliquis omnibus ſimiliter perpende. At verò ij præter naturam tumores,quæ non vera apoſtemata appellitant:vt plurimũ ſynceri ac puri reperiuntur.Cæterum ſimplicium ac ſyncerorum curationes in ſequentibus perſequemur,ex quibus & compoſitorum, & implexorum curatio facilè intelligetur. Nam omnes & perſequi & componere ſuperuacaneũ mihi videtur. Si enim ſimplices ipſos tumores omnes cognoueris,deinde quo pacto inter ſeſe componantur didiceris, ſatis idoneus eris,qui in reliquis particulatim te exerceas. Sed iam reliqua quæ in vniuerſum de tumoribus ipſis ſumuntur iudicia ſubiiciamus.

Lib. de dif. morborum.

Periodi

Periodi,paroxiſmi,& criſes tumorum qui præter natu- 2 ram ſunt, humorum ex quibus cõflantur analogiam,(inquit Guido) ſequuntur. Analogiam autem hîc interpretamur proprietatem,ſeu proportionem ; naturam,ac ſubſtantiæ ſimilitudinem,quam formam ſpecificam & occultam appellant.

Tumores eiuſmodi præſertim ſalubres,& qui ex humo- 3 rum influxu fiunt, quatuor temporibus diſtinguuntur, principio,augmento,ſtatu,& inclinatione. Principij nota eſt,cùm particula incipit diſtendi,& fluxionis adeſt initiũ, cum dolore adhuc exiguo. Incrementum adeſſe iudicabis,cùm videris tumoris molem attolli,locúmq; affectum impleri,ac ſymptomata,quæ vnumquenque tumorem ſequi ſolent, manifeſtè augeri. Status verò indicium eſt: cum prædicta omnia, tumor ſcilicet & ſymptomata cuiuſque tumoris differentiæ,proprium vigorem ſuum obtinent: nec amplius poſſunt incrementum aſſumere, quin materia faciens tumorem,in alterius generis ſubſtantiam degeneret,& tranſmutetur.

Quatuor tempora tumorum præter naturã.
1. Principium.
2 Augmẽtum.
3 Status.

Declinatio autem tunc adeſſe cognoſcitur,cùm tumoris moles,& propria ipſius ſymptomata,imminuuntur: vel materia quæ tumorem facit,in aliam ſubſtantiam incipit tranſmutari. Itaque tempora eiuſmodi à tribus potiſſimum ſuum diſcrimen accipiunt,nempe ab ipſius tumoris eſſentia,hoc eſt,magnitudine vel paruitate,à materiæ diſpoſitione,& accidentibus,quæ curandi indicationem plurimum immutant. Cæterùm quatuor hæc tempora ſimul aliquando coincidere videntur,propter breuem ſcilicet ac penè imperceptibilem vniuſcuiuſque durationem, vt contingit in venenoſis inflammationibus nõ letalibus, quæ ſtatim vigent ac florent. Porrò tumores huiuſmodi,qui ex humorum præſertim fiunt influxu,niſi fieri prohibeantur reprimendo materiam influentem, vel ſponte, & citra vllam manifeſtam occaſionem intrò recurrente fluxione deliteſcãt,aliquo iſtorum quatuor terminari neceſſum eſt,inſenſibili exhalatione ſeu reſolutione,vel facta ſuppuratione,vel corruptione,vel induratione.

4 Declinatio.
Tempora tumorum præter naturã à tribus potiſſimũ ſuum diſcrimen aſſumunt.
4
Tumores præter naturã quatuor modis terminantur.

Omnium autẽ iſtorum modorũ optimus,& magis expetendus,is eſt,qui per ſenſu imperceptibilem fit diſſolutionẽ:poſt illum verò,qui per ſuppurationem. At quæ per

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

indurationem fit terminatio, abſolutè mala dicitur. Quæ autem fit per corruptionem particulæ laborantis, omnium peſſima cenſenda eſt, vt apertè nobis Galenus inſinuat, libello de inæquali intemperie, ad hunc modum ſcribens.

Gal. lib. de inæquali intemperie.

Itaq; duorum alterum ſequi eſt neceſſarium: vel ſuperante fluxione, corporum quæ ſuccubuere, ſequi corruptionem, vel eâ deuicta, maſculum ad naturalem habitum reuerti. Subiiciamus igitur ipſam primum fluxionem ſuperari (rectiuś enim à melioribus incipitur) Duplex hic incidit curationis modus, quòd ſcilicet vel digeretur, ſeu diſſoluetur, quicquid humoris in particulam procubuit, vel concoquetur: verùm diſſolutio optabilior exiſtit. Ad concoctionem autem hæc duo neceſſariò conſequuntur, nempe puris generatio, & eius in aliquod ſpacium abſceſſio. Et paucis interiectis ſubiungit, At ſi victæ à fluxione particulæ fuerint, in tantam deuenient intemperiem, vt earum actio pereat, & ipſæ temporis proceſſu corrumpantur. Hactenus Galenus.

Diſſolutionis indicia. Reſolutionis indicia ſunt, leuitas membri, & deficiens pulſatio. *Suppurationis notæ.* Signa tumorem verti in ſuppurationem, indicantia ſunt, dolor internus, pulſatio, & caloris incrementum. *Corruptionis ſigna.* Fluxionem victricem eſſe, & particulæ laborantis corruptelam, teſtantur nigror, & liuiditas, quibus nonnunquàm & graueolentia accedit. *Indurationis notæ.* Tumorem in lapideam abire duritiem, apertè demonſtrat, tumoris imminutio, & cum hac; durities remanens.

Regreſsionis & deliteſcentiæ indicia. Regreſſionis vel deliteſcentiæ nota eſt, ſubita tumoris diminutio, quæ interdum propter nimiam refrigerationem, nonnunquam verò propter venenoſitatem (nullis forinſecus admotis reprimentibus) accidit. Ad hanc autem ſubitam atque affatim factam tumoris imminutionem, febris ſtatim conſequitur, ac multa alia praua ſymptomata.

Hactenus de ſignis & iudiciis eorum tumorum, quos vulgò apoſtematis nomine propriè cenſent appellandos. Puſtularum autem vulgò nuncupatarum notæ & iudicia ſuo loco, cùm de illis tractabimus, dicentur. Abſceſſuum verò (quas exituras vocant) iudicia, ac ſigna, quæ vel ſtatim eos futuros denunciant, vel iam præſentes adeſſe demonſtrant, hæc ſunt:

Signa mox futuri ab Cùm videris (inquit Auicennas) pulſationem aut duritiem, in longum iam tempus productam, vel caliditatem,

tem, aut dolorem increſcentem, tunc exiſtima proximum eſſe, vt apoſtema in ſuppuratione vertatur, & fiat abſceſſus. *ſceſſus, ex Auic.*

Cùm autem depræhenderis leuitatem quandam affectæ particulæ, & doloris ſedationem, ac remiſſum calorem, quódque tumentis loci pars aliqua cæteris emineat, atque in mucronem ſubducatur: ad hæc cùm premendo digitis velut inundationem (vt loquuntur) perceperis, viderisque gibbi illius ſeu mucronis colorem iam albeſcere, tunc iudica, pus eo loci ſubeſſe, & tumorem iam abſceſſiſſe. *Nota abſceſſus iam facti.*

Vnde & ab Hippocrate rectè eſt iudicatum, Quòd dum pus conficitur, dolores ac febres magis accidunt, quàm iam confecto pure. *Ap. 47. libr. 2*

Porrò notæ eiuſmodi tum iam facti abſceſſus, tum mox futuri, vulgaribus iis verſiculis communiter exprimuntur.

Durities longa, pulſus, dolor, & calor aucti,
Signant pus fieri: ſed factum, dicta remiſſa.
Sub digitis vndans, albeſcens pars, & acuta.

Cæterùm, in pure ipſo cognoſcendo ac diiudicando, maximè te attentum eſſe oportet. Quandoquidem ſuppuratio ipſa, ſeu puris in loco aliquo comprehenſi notitia, ſæpius occultatur, ac medicum latet, ób loci ſcilicet & puris craſſitudinem, vt hac aphoriſtica ſententia nobis expreſſit Hippocrates:

Quibuſcunq; ſuppuratio in corpore exiſtens, non innoteſcit, his ob craſſitudinem puris, aut loci, non innoteſcit. *Aph. 41 libr. 6*

Atque hæc de ſignis abſceſſuũ dicta ſufficiant. De horum autem iudiciis, hæc ab Auicenna & recentioribus chirurgis memoriæ tradita ſunt.

Abſceſſus, qui iuxta membrum aliquod nobile, vel prope iuncturas fit, atque adeò in venoſis, aut neruoſis ipſis partibus, quique in imbecilli particula, & natiuo calore propemodùm deſtituta, prædura quoque & denſa cute obtecta, conſiſtit, ad hæc craſſiore materia, & ad motum tardiore conſtat, planus etiam ſeu æquabilis, & in coni formulam non ſubductus, ſuſpectus admodùm eſt, ægreque ac tardè maturatur. Qui verò huic ex aduerſo reſpondet, boni moris eſt, & laudabilis, citò enim & facilè in ſuppurationem vertitur, ſæpiúſque nullo forinſecùs adhibito *Iudicia abſceſſuum.* *Qui abſceſſus facilè cõcoquantur.*

auxilio, per ſe dehiſcit. Itaque ſi abſceſſus tendit in acutiem, & puris ſubſtantia tenuis fuerit & acris, nec prædura aut denſa cutis extiterit, natura ſeipſa, hoc eſt ſua facultate alienorum expultrice, & citra aduentitium aliquod ſubſidium conceptum humorem foràs propellet, niſi quis facta inciſione protinus ipſam ſpõtaneam apertionem anteuertat. Abſceſſus eiuſmodi nonnunquam per halitum digeruntur, nulla in cute facta continui ſolutione, vbi ſcilicet pus & modicum eſt, & bonum, tenue quoque & non in alto deliteſcens. Sæpius tamen facto à natura vel arte emiſſario, conceptus humor profunditur, quàm digeratur.

Qui abſceſſus reſolutionẽ maximè terminentur.

Quæ autẽ à natura fit apertio, multò tutior eſt, eâ quę manus opera fit, quòd ſi arte moliẽda ſit, ſecurius multò & melius ſcalpello aut candenti ferro illam efficies, quàm adurente medicamento, quod ruptorium appellant. Ideò autem apertio eiuſmodi, quam in abſceſſibus manus & arte molimur, deterior eſt ea, quæ naturæ beneficio accedit, quòd ſaniem generet & in fiſtulam vertatur. Vbi tamen vrget neceſſitas, nec alio datur vti meliori & præſentiore auxilio, ea intrepidè aggrediunda eſt. Hæc autem modò commemorata incommoda vitabis, ſi facta (cùm res expoſtulat) apertione, pus mouentia, ad reliquiarum maturationem, & detergentia laboranti particulæ, ſtatim adhibueris.

Melius ac tutiùs ſcalpello, quàm ruptorio abſceſſus aperiuntur.

Cæterũ puris optimi ac deterrimi notas, oraculo vltimo libri primi præſagiorum, nobis expreſſit Hipocr. ad hunc modum inquiens: Pus illud optimum cenſetur, " quod album, æquale, [id eſt, ſibi vndique ſimile] læueque " [tangenti] & quàm minimè fœtidum eſt: Quod verò huic " maximè contrarium apparet, peſſimum eſt. Porrò reliquorum " aliorum, tum humorum, tum ſolidorum corporum, quæ in abſceſſibus continentur, ſigna & iudicia in particularibus capitibus ſubſequentibus explicabuntur.

Puris optimi & deterrimi notæ, ex Hipocr.

De curatione tumorum præter naturam in vniuerſum, eorum maximè, qui ex influxu humorum fiunt: veraq; apoſtemata vulgò dicuntur, & abſceſſuum, quas exituras vocant.

CAPVT V.

Tumorũ omnium curandorũ communis indicatio.

Tumorum omnium, qui præter naturã ſunt, iam factorum, & qui non adhuc in generatione ſunt communis ac prima curandi indicatio vna eſt Galeno libr. 13. & 14. meth. med. nempe vt quod præter

præter naturam in particula eſt, & eam in tumorem attollit, totum vacuetur. Qui verò adhuc in generatione ſunt, in his prior vacuatione eſt, confluentis ad affectum locum humoris inhibitio. Proinde in illis non ſimplex, ſed cõpoſita eſt, medentis ſolicitudo ac curandi indicatio. Hæ autem communes indicationes pro tumoris ipſius differẽtia, & particulæ laborantis natura, plurimùm variant, & immutantur. Siquidem in omnibus iam factis tumoribus, & qualibet corporis parte, eius quod infeſtat vacuatio, haudquaquàm ſimiliter adminiſtratur, vt libro ſecundo ad Glauconem, & locis nuper citatis docet Galenus: quod ex ſequentibus etiam euadet manifeſtum. Sed neque iiſdem ſemper auxiliis, quibuſcunque incipientibus adhuc tumoribus, & quamlibet particulam occupantibus, occurrimus, aut quod in illis iam factum eſt, vacuamus: ſed aliis atque aliis prout tumoris genus, & partis affectæ natura poſtulat, inhibentibus fluxionem, & vacuantibus quod generatum eſt, præſidiis vti nimirùm cogimur, ſi rectam ſaltem agendorũ rationem ſequimur. Itaque ab iis duobus, nempe ab ipſa diſpoſitione, ſeu morbi eſſentia, & partis affectæ natura, tumorum qui præter naturam ſunt, curandi indicationes potiſſimum deſumuntur Galeno.

Communes curandorum tumorũ indicationes, pro tumoris differentia, & laborante particula variari.

Curãdorum tumorum indicationes à duobus potiſſimùm deſumi.

Porrò diſpoſitio ipſa, de qua nunc agimus, ſeu morbi eſſentia, tria in ſe iuxtà recentiorum placita complectitur: nempè quantitatem, qualitatem, & materiam, ſeu ſubſtantiam quæ tumorem efficit. Quorum ratione, prima illa & communis indicatio immutatur, atque ab iis etiamnum particulares curãdi indicationes deſumuntur. Aliter enim tumor magnus, aliter paruus curatur. Siquidem magnitudo & paruitas tumoris (vt exiſtimant) differentiam conſtituunt. Alia enim ratione ingens phlegmone, alia minutus herpes curatur. Aliter quoque qui per defluxionem fit, & adhuc in gignendo eſt, quàm qui per congeſtionem procreatur, aut iam factus eſt. Sed & calidus tumor vt eryſipelas, alia ratione quàm frigidus, vt eſt œdema vel ſcirrhus, curatur. Quantitas igitur, in tumore præter naturam curationem euarians, eſt, magna, parua. Qualitas, fluxio, ſeu (vt loquuntur) deriuatio, & congeſtio. Materia, humor, calidus, frigidus. 1

Tumoris eſſentiam tria in ſe cõtinere

Cæterùm in partium laborantium natura, quatuor po- 2

In indicatione, quæ à natura partium deſumitur 4. potiſſimũ ſpectanda eſſe.

tiſſimum ſpectanda ſunt: temperatura, formatio, ſitus, virtus ſeu potentia. Quibus & quintum addi poteſt, facilitas nempè (vt ita dicam) ac difficultas ſentiendi: niſi manis iſtud cum Galeno, ſub virtute comprehendi atque includi. Hæc itaque communem etiam illam, quæ per ſingula tumoris præter naturam, genera obſeruatur, curationem plurimum euariant. Proinde & has omnes, quæ ab ipſis ſumuntur indicationes, in curandis iis, qui præter naturam incidũt, tumoribus, memoria tenere oportet. Aliter nanque curatur phlegmone, aut quiuis alius tumor in carnoſis partibus, quàm in neruoſis: aliter in oculo, quàm in genu vel collo: aliter in adenibus, quàm in aliis partibus non glandoſis. Breuiter particulæ ipſius laborantis, ac tumore obſeſſæ, temperatura, & formatio, & ſitus, & virtus ſingulas quas ipſi in morbo curando molimur operationes, commutant: communi etiamnum intentione ſeruata, quam ſemper à morbo aſſumendam eſſe Galenus edocuit.

Libr. 2. ad Glaucon. m.

Ordo tractãdorum in ſequentibus

Itaque communem curandorum tumorum præter naturam methodum, eorum præſertim, qui ex humorum influxu procreantur, ſumpta ab ipſo affectu indicatione, nulla partis ipſius affectæ habita ratione, tradere hic primùm inſtituimus. Deinceps eorundem, ſed maximè inflammationũ, cùm in abſceſſum degenerauerint, vniuerſalem curationem ſubiiciemus. Poſt hæc verò particularem ſingularum differentiarum, ſimplicium præſertim (ex quarum analogia compoſitorum curatio facilè addiſcetur) curandi rationem perſequemur. Atque interim vbi locus expoſtulabit, nonnulla de curandi indicationibus, que à laborantibus & tumore obſeſſis particulis aſſumuntur, ex Galeno proferemus. Quibus rectè intellectis, facilè erit cuique rationali medico ac chirurgo, tumores quoſcunque quibuſuis partibus inſidentes, certa methodo ac ratione curare.

Inuentio occaſionis principium eſt curationis tumorum præter naturam.

Galenum igitur imitãtes, principium curationis tumorum qui præter naturam dicuntur, ex humorum influxu procreatorum, ab inuentione occaſionis ipſius affectus, deſumemus, vt ſcilicet quæ eum excitant cauſæ, abſcindãtur: quod verò in eo iam factũ eſt, tollatur. Itaque vnius differentiæ tumorum qui per defluxionem fiunt (de iis enim duntaxat modò hic agimus) exemplo atque analogia,

cæteras etiam differentias, quæ ex influxu humorum naſcuntur, intelligamus, vnius phlegmones breuem ac compendioſam curationem hîc ſubiiciemus. Hæc nãque, & frequentiſsimè incidit, & febres aliáque ſymptomata pericu-loſiſsima incitat. Nomine autẽ phlegmones hoc loco, non omnem calidam, ac veluti flammeã diſpoſitionem, quam Græci etiã phlogoſin appellant, intelligi volumus, ſed eam duntaxat, quæ fluxionis ſanguineæ ſoboles eſt, in carnoſa corpora maximè incidens, in qua dolor eſt vehemens, rubor per ſumma vigens, calor veluti deûrens, tẽſio, renixus, & cum malum increuerit, pulſationis ſenſus. Hanc enim inflammationem cum Galeno, & aliis, qui eum tanquàm ducem optimum ſequuti ſunt Græcis ſcriptoribus, vt Paulo, Aëtio, & Oribaſio, propriè phlemonem appellamus.

Phlegmone quid.

Vt igitur rem ipſam aggrediamur, hæc ipſius Galeni verba ſunt, Communis omnium phlegmonarum generatio, ex ſanguinis influxu eſt, copioſioris ſcilicet quàm ſit parti ex vſu. Influit autem copioſior ſanguis, alia quapiam, aliiſve particulis eum aliquando mittentibus, ac ea quæ phlegmone laborare incipit, recipiẽte: aliquãdo verò particula quæ affligitur, hunc ad ſe trahente. Partes autem quæ mittunt, vel vt copia ſuperuacuum, vel vt qualitate moleſtum, vel vtroque nomine ſuccum propellunt. Quæ verò attrahunt, hæ morboſo calore vel dolore trahunt.

Gal. lib. 13. meth. med.

Cõmunis omnium phlegmonarum generatio.

Sed & his coadiutrices cauſæ ſunt, particulæ imbecillitas & ignobilitas, canalium ſeu viarum, per quas fit defluxio, amplitudo, meatuum quoque partium expellentium anguſtia, & ſitus inferior vt iam ſuprà dictum fuerat.

Cauſæ coadiutrices fluxionis.

Itaque ex omnibus his tres colliguntur recentiorũ chirurgicorum turbæ, curandorum tumorum, qui ex defluxione ortum habent, intentiones.

TRES ſcopi in curandis tumoribus, qui ex humorũ influxu fiunt, chirurgo proponuntur.

Prima eſt, fluxionẽ auertere, ac eã omninò intercipere.

Secunda eſt, dolorem demulcere, atque eam occaſionem, propter quam particula fluxionem excipit, vel etiam attrahit, in totum ſummouere.

Tertia eſt, totum eum humorem, qui in partem affectam confluxit, vacuare.

Cæterum quomodò prima intentio perfici debeat, appoſitè docuit Galenus lib. decimotertio methodi medẽdi, vbi modos omnes auertendæ fluxionis, ac rationem inhibendæ

PRIMVS ſcopus.

Plethora quid. bendæ phlegmones, quæ adhuc in generatione eſt, nobis expreſſit, ad hunc modum ſcribens: Vbi æqualiter ſucci inter ſe ſunt adaucti (quod Græci plethoram vocant) imò etiam vbi purum ab excrementis totum corpus eſt, & ſuccorum mediocritatem continet, dolore, & membri, in quo phlegmone ſedet, calore fluxionẽ excitãte, ſanguinis miſſione incipienti adhuc phlegmone ſuccurrimus. Curatur etiam plethora, tum frequenti balneo, tum exercitatione, tum multa frictione. Prætereà digerentibus medicamẽtis, modò febris non adſit, & præter hæc omnia inedia, ac proba victus ratione, etiam ſi febricitet æger. Cùm verò flaua bile, vel atra, pituitáve, aut ſeroſis humoribus refertũ corpus eſt (eum habitum Græci cacochymiam nominãt) purgatione, quæ cuique ſuperanti ſucco ſit accõmoda, vacuatio molienda eſt. Ac de iis quidem in particularibus capitibus diffuſiùs tractabitur. *Cacochymia* *Antiſpaſis.* Cæterùm antiſpaſis, id eſt, in contrarium reuulſio, commune eſt in omnibus huiuſmodi tumoribus auxiliũ, dum fluxio adhuc valẽter irruit, vtpotè in principio morbi & in augmẽto: in fine verò ſtatus, & in ipſa declinatione, dum ſcilicet iam fluxio reſtitit, atque in membro inhæſit, & corpus totum abundè vacuatũ eſt, vel ab ipſa quæ affligitur particula, vel à maximè vicina, vacuatio molienda eſt.

SECVNDVS *ſcopus.* Secunda intentio completur anodynis remediis, id eſt, ſedantibus dolorem, item adſtringentibus, & intercipiẽtibus fluxionem. Ad hæc relaxantibus naturales meatus, per quos membrum affectum conſueuerat repurgari. Horum autem omnium materia lib. ſexto abundè deſcribitur.

TERTIVS *ſcopus.* Tertiam verò intentionem aſſequemur, iis quæ materiam, tumorem excitantẽ, à loco affecto euacuant. Euacuatur autẽ contenta iam in loco materia, non ſolùm diaphoreticis, id eſt, euaporãtibus ſeu reſoluentibus medicamentis, ſed etiam repellentibus quæ Græci ἀποκρουστικὰ vocant. Itaque incipientibus plegmonoſis tumoribus, atq; etiam aliis quibuſcunque qui ex humorum influxu procreantur, magis vtendum eſt reprimentibus, quàm euaporantibus, quibuſdam exceptis caſibus: ex quibus (inquit Guido) Galenus viſus eſt quatuor poſuiſſe.

Caſus in quibus non licet repellere ſiue repercutere.

Primus eſt, quando tumor eiuſmodi ſit in emunctoriis.

Secundus quando fit à materia venenoſa.

Ter

Tertius, quando materia eſt craſſa & repulſioni inobediens. Quartus, quando vehementer eſt impacta. Auicennas duos duntaxat caſus excipit: nempè cùm tumor eſt in emunctoriis, aut loco aliquo, ex quo ſit timendus refluxus materiæ ad membrum aliquod præcipuum & nobile. Alij vnicum tantùm caſum eximunt, alij ſex, alij decem, alij 19. alij 23. Verumenimuero priuſquam de hac re tam ambigua, quicquam ſtatuamus, ſciendum eſt, duplex eſſe genus repellētium apud recentiores & Arabes, cōmunia ſcilicet, & propria. Repellentia communia, ſeu communiter dicta ſunt, quæcunque influxus prohibent, compeſcunt ac refrænant, aut refrigerãdo, aut incraſſando, aut offarciendo, hoc eſt lento ſubſtantiæ craſſamento, poros occludendo & vias intercipiendo, aut partes confirmando. Influxum frigore compeſcūt, & incraſſant ſemperuiuum, lactuca, pſyllium, cotyledon, id eſt vmbilicus Veneris. lenticula paluſtris, caphura. Offarciunt, id eſt, poros imminenti fluxioni occludunt, farina volatilis appellata, è moletrinis, oui candidus liquor, amylum, gluten, & gummi genera. In ſumma, quæ cum lentore, & ſine morſu refrigerant. Confirmant ac roborant, hoc eſt natiuam temperiem parti reſtituunt, oleum roſaceum, omphacinum, myrtinum, chamæmelinum, abſynthium quoque, marrubium, nux cupreſſi, & id genus alia, quæ affectam particulam, cui admouentur roborando, ab imminēti fluxione eam vindicant ac tuentur. Repellentia autem propriè dicta ſunt, quæ dum humores in partem aliquam irruunt, aut illabūtur, vi ſua illis occurſant, ac intrò quaſi poſtliminio redire cogunt. Hæcque ſunt omnino craſſarum partium, quemadmodum attrahentia, tenuium: ex his plurima ſunt qualitate frigida, quędam verò calida, vtraque tamen, id eſt, tam calida quàm frigida, facultate pollēt adſtringente. Frigida propriè reprimētia dicta ſunt folia vitis, plantago, ſolanum, dipſacos, id eſt virga paſtoris, & quæ paſtoris burſa vocatur, glaucium, balauſtium, omphacium, rhus, id eſt, ſumach, terra cimolia vulgò nuncupata, & terra ſigillata, & eius generis alia. Et hęc quidem ſimplicia, ex quibus multa cōponi poſſunt, vt oxycratum, linimentum ex bolo cōmuniter appellatum, cæterùm Galeni, & ſimilia, quorum formulæ ex ſexto libro requirendæ ſunt. Repellentia autem calida propriè dicta ſunt, alumen,

Repellentia communia.

Repellentia propriè dicta.

Frigida reprimentia.

Calida repellentia.

galbu

galbulæ, id eſt, cupreſſi nuces, iuncus rotundus ſiue odoratus, Græcis χίνς ἄνθος, onix, id eſt, blatta bizantia, lupinorum farina, & vina quædam auſtera, ac alia permulta. His poſitis, rem vniuerſam de repellentibus initio fluxionum adhibendis, proloquiis duobus ſequētibus Guidonis à Cauliaco complectamur.

Primū Guidonis proloquium in repercutientibus.

Principio omnium tumorum, qui ex humorum influxu fiunt, & maximè phlegmonoſorum, reprimentia propriè dicta conducunt, his decem ſolū exceptis. Nempè cum tumor partibus adenoſis, aut cū ex materia venenoſa fit, vel admodum craſſa, & ad repellendum inepta, atque etiam cū humor particulæ laborāti iam vehementer eſt impactus, ſi tumor criticus eſt, aut à cauſa primitiua excitatus, ſi in corpore plethorico eſt, aut admodum debili, ſi ſedem habet iuxta principē aliquā partem: denique ſi cū vehemēti dolore incidit, tūc enim mitigatoriis auxiliis & non repellentibus propiè dictis opus eſt.

Galen. 2. ad Glau.

Secundū proloquium.

Secundum proloquium ad hunc modum habet: In principio omnium tumorum præſertim phlegmonoſorū cōferunt reprimentia cōmunia, tribus dūtaxat exceptis. Si glādulosas partes, quas vocant, occupēt, ſi critici fuerint, ſi ex materia venenoſa procreati ſint. Atque in omnibus his, præcipuè verò quādo ferè conſtitit fluxio, & tumor propemodum factus eſt, oportet materiam ipſam reſoluere, ac diſcutere, admotis ipſi tumenti particulæ diaphoreticis, non quidem mordacibus, & valde acribus, ſed lenibus potius, ac moderatè calidis & humidis, maximè verò in tribus vltimis cōmemoratis, in quibus ſtudendum materiam attrahere ad locum tumore obſeſſum, ipſūmque tumorem augere, & materiæ iam fluxæ & cōmixtæ refluxum prohibere. Quod interdum quidē facimus emplaſtris attrahentibus, nonnunquam verò cucurbitulis dolenti loco affixis, vt docet Auicennas.

Si tumor iā factus eſt.

Artis canō generalis.

Sit ergo regula ſeu canon artis generalis, in principio omnium tumorum, qui ex humorum influxu creantur, exceptis tribus paulò antè memoratis, ſola ac pura reprimentia eſſe adhibenda. In augmēto verò ipſis repellentibus, nonnihil ex iis quæ diſcutiunt, admiſcendū.

At in ſtatu & paulo ante ſtatum, æquis portionibus miſcenda ſunt reprimentia diſcutientibus. Cùm autem declinatio, vel finis ſtatus adfuerit, ſolis reſoluētibus & relaxantibus vti licet. Breuiter quandiu humor adhuc affluit, repel

repellẽdum eſt:vbi verò iam reſtitit fluxio,digerendũ.Verùm ſi medio modo res habeat,id eſt, partim iá aliquid fluxerit & loco inhæſerit, partim verò aliquid adhuc influat, mixtis auxiliis vti oportebit,hoc eſt,partim reſoluentibus, partim regerentibus,ſiue repellentibus. Coëuntibus enim vnà contrariis indicationibus, cõpoſitum quoq; eſſe præſidium oportet,vt 13.Therap.Galenus ait.

Porrò hæc omnia ſanè intelligenda ſunt, vtpotè ſi tumor præter naturam reſolutione,ſeu (vt communiter dicunt) via reſolutionis terminari debeat. Auxilia autem, quibus ſingulas modò dictas intentiones exequimur, pro varia materia tumorem excitante,in ſequentibus particularibus capitibus,& in ſexto libro deſcribentur.

De curatione abſceſſuum in vniverſum.

CÆterùm ſi phlegmone, aut quiuis alius tumor degeneret in abſceſſum, eius curatio per initia preſtatur Gal.libro ſecundo ad Glauconem, per mitigatoria auxilia quæ Græci chalaſtica vocant, id eſt, relaxantia, ſiue remittentia, cuiuſmodi eſt medicamentum, quod à Galeno tetrapharmacum appellatur, molle quidem & anodynum: cui ex ſententia eiuſdem 13. Therapeuticæ,mellis paululum admixtum ſit, oportet.

Curatio tumorũ in abſceſſum quẽ exituras vocant, degenerantium.

Conſtat autem tetrapharmacum, ex ceræ, reſinæ, colophoniæ picis,ſeui taurini, pari portione. Procedente verò tempore, ad ea quæ concoquendi, ſeu maturandi, ac ſuppurandi vim habent, tranſeundum eſt. Quæ autem in aliam ſpeciem, hoc eſt, in alienam ſubſtantiam, & toto genere præter naturam degenerauerunt, ea per chirurgiam ſummouenda ſunt.

Tetrapharmacum.

Porrò in iis amouendis iuxta Galeni cõſilium 14. Therap. id agere oportebit vt rationibus, quibus id fiat, quod intendis,penſitatis, optimam ſemper earum deligas.

Sanè optimę rationes tripliciter indicãtur:nempe temporis curandi breuitate, curando citra dolorem, & maximè tutè curando. Rurſus vt tutò cures, tria propria ſunt, quibus intentus ſis oportet.

Optimã curandi rationem tripliciter indicari.

1 Vnum primùmque, vt omnino abſolutionem operis conſequaris, Alterum, vt ſicubi hunc non conſequaris, ſaltem cubantem non lædas. Tertium, vt vitium

non

non facilè reuertatur. His conſiderationibus ſi optimam curationis viam indicauçris, inuenietur quidē in omnibus modò propoſitis tumoribus, quando potius chirurgiæ, & quando potius medicamentorum ope ſit curandum. At chirurgiæ quidem ſtudium in his potiſſimum, quæ nunc dicta ſunt, hoc eſt in tumoribus, qui toto genere ſunt præter naturam ad interemptionem eorum feſtinat, atq; prorſus vt hi tollātur ſibi proponit. Quòd ſi perficere nequeat, proximum illud conſilium habet, vt vitium transferat, veluti in hypochymatis, id eſt ſuffuſionibus. Quod verò ex medicamentis petitur, primùm huc tendit, vt quod pręter naturam eſt, tum in pus vertat, tum putrefaciat: hoc verò ſecundo loco deſtinat. Hæc Galenus. Itaq;, vbi partes, quæ phlegmone infeſtantur, vehementiùs pulſitant, ſic vt iam deſperetur de horum, citra pus, curatione, veteres omnes (inquit Galenus 4. Therap.) eiuſmodi admouent medicamenta, quæ celerrimè pus mouent: antè verò nequaquàm.

Ex lib. 4. Ther. meth.

Quanquam ſicubi cataplaſmate quod calfaciat humectétque [& ad ſuppurationem perducat] illinuntur quæ phlegmone infeſtantur, id nequaquàm ex prima ratione fit, hoc eſt, vt remedium affectus, ſed vt ſymptomatis mitigatio, vt potę doloris. Siquidē ipſius phlegmones remedia ſicciorum ſunt virium. Et paucis interiectis ſubdit, Compendioſa obſeſſarum phlegmone partium curatio, per id genus præſidia [hoc eſt, per ſiccantia & reſoluentia] obitur ac perficitur, quę ſanè vel affectum prorſus ſummouēt: vel ſi quid exiguum quod ſuppuret reliquerint, alterum medicamentum acre, quod educere pus queat, requiritur: vel ſi tenuis circumpoſita cutis ſit, veliſque celerius explicatum ægrum, ſectione ſeu inciſione opus eſt. Et hoc ſanè eſt, quod dicebat Auicennas, nempè curationem apoſtematis, quatenùs apoſtema eſt, extractionem eſſe materiæ extraneæ, quæ excitat apoſtema. Auxilia autem quibus mouere pus expedit, & alia quæ ſuprà dicta ſunt, perficere ex particularibus capitibus, & ex libro ſexto, de ſuppurantibus requirenda ſunt. Porrò ſuppurato iam abſceſſu, aut tranſmutato, vel valenter impacto, ſi pus, aut alia quæuis materia ibi contenta non diſcutiatur, vel ſi tēpore conuenienti, & dum iam tempeſtiua adeſt occaſio, citra manus operam, non aperiatur, ſecare exitum ei quod digeſtioni, non

Auicēnas.

Quando potiſsimùm ſecandi ſunt abſceſſus.

non ceſſit oportet. Potiſſimè verò id moliendum erit,ſi timeatur futura aliqua eroſio,vel aliud quoduis nocumentum,imò ſi neceſſitas vrget,ex aduerſo etiamnum aperiri debet,& quam promptiſſimè ac tutiſſimè fieri poterit,materia extrahi,ob cauſam ſuperius adductam.

Tutius ferro quàm medicamentis adurentibus ſuppuratus tumor aperitur.

Tutius autem ferro,quàm medicamentis cauſticis, & adurentibus aperitur:modò nihil ex iis,quæ de aperienda vomica libro ſexto dicentur, obſtiterit. Communiter autem phlegmonoſi eiuſmodi tumores, iam in ſuppurationem verſi, ſcalpello inciduntur. Porrò apertio ipſa, ſeu puris emiſſarium fieri debet pro ratione tum copiæ materiæ ibi collectæ:tum etiam ipſius loci affecti. Quòd ſi com putruiſſe portio aliqua ſuppurantis partis videbitur,exſcindi eam eſt neceſſe,ad formam ſeu ſimilitudinem folij oliuæ vel myrti,quo facilius ſaneſcat. Cæterùm Galenus maximas ſectiones ſemper vitandas eſſe præcepit,ſanabátque huiuſmodi ſuppuratas particulas,etiam inguina & axillas ſola vt plurimum inciſione,& medicamentis valenter ſiccantibus. Quòd ſi aliquando exſcindere aliquid propter multitudinem, non puris modò, ſed etiam corruptarum partium fuit opus, contentus erat ſectione non maiore quam myrti folium magnum. Ex amplis enim ſectionibus,vbi ad cicatricem perducta eſt particula,præterquàm quòd turpiſſima redditur,fit etiam imbecillior, & ad motum ineptior. Fiunt autem huiuſmodi ſectiones, myrtaceum folium imitantes,in iis potiſſimum tumoribus, qui in axillis & bubonibus ſuppurant. Et in iis quidem longitudo per tranſuerſum ducta eſſe debet,non autem per cruris aut corporis rectitudinem.

13. Thera.

Sectio oliuæ aut myrti folium imitans.

Noxæ ex amplis ſectionibus.

Sectio in ſuppuratis bubonibus cur fiat per trāſuerſum.

Quippe ita cùm crus aut brachium inflectimus,naturaliter cutis ſibi applicatur.In aliis verò locis inciſione ſimplici ferè ſemper vtimur. In ipſa autem apertione ſiue inciſione, ſeptem potiſſimum ſunt attendenda iuxta recentiorum placita.

Septē attendēda in apertione iā ſuppurati abſceſſus.

Primum,vt ſectio fiat eo loco,quo materia continetur. 1

Secundum,vt fiat in loco inferiori,quo melius purulenta illa colluuies vacuari poſſit. 2

Tertiũ,vt fiat ſecundũ rugas & proceſſum muſculorum. 3

Quartum,vt vitentur nerui,venæ & arteriæ, quoad fieri poterit. 4

Quintũ,vt non tota materia ſemel atq; affa- 5

tim educatur, præſertim in magnis abſceſſibus, ne ſcilicet ex nimia ſubitáq; inanitione, & ſpirituum reſolutione virtutis ſequatur proſtratio.
6 Sextum, vt blandius, & minimo quàm fieri poteſt dolore, locus tractetur.

7 Septimum, vt facta apertione locus detergeatur, carne impleatur, & ad cicatricem more aliorum vlcerum perducatur. Galenus autem lib. 13. Therap. duo potiſſimum monet eſſe attendẽda in ſectione ſuppurati abſceſſus, ad hunc modum ſcribens: Sin aliquando puris copia medicamenta ſuperet, nec ea videantur tibi totum digerere poſſe, ſecare exitum ei quod digeſtioni non ceſſit, eo potiſſimum loco
1 oportet, quo eſt edititiſſimũ. Quippe tenuiſſimam etiã illic
2 inuenies cutem. Memineris prætetea in ſectione, & alterius indicationis, quæ ad fluxum pertinet, atque ad ambo reſpiciens, ita quod ſuppurauit, incide: ac deinceps medicamentũ aliquod eorũ, quæ ſine eroſione ſiccent, impone.

Duo ſpectã tur Galeno in apertione ſuppurati abſceſſus.

Auxilia autem deterſoria poſt apertam vomicã purgando vlceri ſordido accõmoda, ſunt mollia fomenta vel lintea, concerpta linamenta, emplaſtra, & vnguenta, quæ in particularibus capitibus, & in ſexto libro cenſebuntur. Primis diebus ſufficit Guidoni vitellus oui alumine zuccharino inſpiſſatus quo remedio etiam vtebatur, Gulielmus à Saliceto. Poſtea verò deueniendũ eſt ad mel roſatũ, & mũdificatiuũ ex apio: & poſtremò, ad vnguentũ Apoſtolorum, & Ægyptiacũ, ſi res ita deſideret. Suprà verò admouenda vnguẽta, baſilicon, diachylon & diaphoënicon vulgò nuncupatum, atque alia id genus quæ ad vlcera inſtituuntur. Vbi enim abſceſſus ſecueris, more aliorũ vlcerũ curari debet. Galenus lib. 13. Therap. poſt exciſam cutim in phlegmonis axillarum & inguinum, medicamento quod Græci mannam, id eſt, thuris purgamẽtum vocant, affectam partem implebat. Hęc autem leui adſtrictione prædita eſt. Sed & mitigare (inquit) prius inciſam partem, quãtum poſcere videbitur, oportebit, fomẽtis primũ, dein cataplaſmatis, mox humectante aliquo medicamento, aut non ſiccante, ſingulis ſcilicet extrinſecus impoſitis. Nam in ipſo vlcere, tum manna (vt dictum eſt) tum ex pręſidiis quę linteolis excipiuntur, primùm quidẽ ea quę pus citant, dein ea quę expurgant, ſunt imponenda. Poſt quę ſi cauitas etiam manſit, quę impleant adhibenda ſunt: ſin aliter, ca quę

Detergentia.

Hîc variant exemplaria.

Vnguenta ſuper tumorem iã apertum applicanda.

Mannæ & thuris vſus poſt inciſionem, & eorum vires.

Partem inciſam prius mitigandã eſſe.

Quæ in vlcere ponenda.

quæ cicatricem inducunt. Porrò ſi laborans nec ferro candente,nec ſcalpello,fieri ſectionem prę mollicie admiſerit, medicamētis adurentibus erit molienda apertio. Ad hoc autem laudat Auicennas ſemen lini,fermentum, & ſtercus columbinum.Hæc præſtantiora efficies ſi cū ſapone molli, aut muccagine ſeminis ſinapis miſcueris.Cæterùm ruptorium ſeu cauſticum, quod fit ex calce,& ſapone,in hac re principatum obtinet.Hactenus de tumoribus præter naturam in vniuerſum : ac deinceps de particularibus eorum differentiis.

Auicēnas in fine tracta.1.fen.3. lib.4.

De phlegmone vera, & alijs à ſanguine procreatis tumoribus. CAP. VI.

ABſoluto iam in vniuerſum ſermone de tumoribus,qui prę̄ter naturam conſiſtunt,tempeſtiuum eſt,de ſingulis eorum differentiis particulatim diſſeramus,à phlegmone ſumentes exordium : vt quæ & frequentiſſimè incidat, & ſymptomata (vt Galenus ait) periculoſiſſima excitet.

Itaq; phlegmone Galeno lib.primo de morbis & ſymptomatis,bifariam accipitur. Vno modo communiter,veterum qui ante illum fuerunt,more pro omni partium veluti inflammatione,& quadam efferueſcentia,hoc eſt,pro omni calida,ac veluti flammea quadā diſpoſitione, quam Græci propriè φλόγωσιν appellant. Altero modo à Galeno & iunioribus accipitur pro tumore ex ſanguine vero ac puro,hoc eſt optimo,ac mediocrem craſſitiem obtinente procreato. Et hæc quidem generis ſortitur appellationem, atque inflammatio æquiuocè generi Latinis nominatur,Græcis verò abſolutè phlegmone. Ea autem recentioribus duplex eſt,vera ſcilicet,& non vera. Vera phlegmone fit à ſanguine benigno, hoc eſt,qualitate, & ſubſtantia ſeu conſiſtentia optimo, ſed copioſiore quàm ſit parti ex vſu. Non vera & illegitima phlegmone,ex prauo & non naturali ſanguine efficitur. Eſt autem ſanguis, humor calidus & humidus ex temperatiori parte ipſius chyli progenitus. Et hic quidem duplex eſt: Naturalis, & nō naturalis. Naturalis,eſt humor calidus & humidus, ſubſtantia quidem mediocris,colore verò multum rubēs, odore autem & ſapore dulcis,mitis,ac benignus. Verùm non naturalis ille dicitur, qui ab iſto nuper deſcripto de-

Duplex acceptio Phlegmones.

1 Phlegmone pro phlogoſi.

2 Phlegmone pro inflammatione ex ſanguine optimo.

Phlegmone duplex.
1. Vera.
2. Non vera.

Sanguis quid & quotuplex.

Sanguis bifariam degenerat à propria ſua natura.

flexit,degenerauitque:intra tamen ſuæ latitudinis terminos,quos ſi tráſgreditur,nó iam ſanguis,ſed alius humor venit appellandus. Hoc autem(ſanguinem inquam degenerare à propria ſua natura)contingit dupliciter. Vno modo(vt aiunt) in ſe, hoc eſt, ratione ſui permutata propria eius ſubſtantia,citra alterius admiſtionem. Altero modo, per alium ſeu ratione alterius. Et per ſe quidem adhuc bifariam,nempe:vel quia eius ſubſtantia craſſior eſt:aut tenuior quàm debeat: vel quia aduritur,& quod ex eo tenuius eſt, in flauam bilem mutatur,quod verò craſſius,in atrã,idq; abſque ſeparatione. Alterius verò ratione ſanguis fit non naturalis,quãdo alius humor illi permiſcetur. Quod multifariam contingere poteſt,prout ſcilicet variæ ſpecies bilis,pituitæ,aut melancholiæ,cum ipſo ſanguine miſceri poſſunt. Ex quibus liquet,quòd ex ſanguine quatuor ſpecies ſeu differentiæ tumorum præter naturã procreantur. Primum ex ſanguine naturali & benigno generatur vera phlegmone. Ex ſanguine verò illaudabili facto per admixtionem aliorum humorum, tres enaſcuntur differentiæ phlegmones non veræ,atq; illegitimæ:quippe quod tres alij humores (pituita inquam & vtraque bilis) ipſi ſanguini permiſceri poſſunt. Itaq; ſi flaua bilis ſanguini commiſceatur,quod ex ambobus tum eſt cõflatum, vocatur phlegmone eryſipelatodes,ſi pituita,phlegmone œdematodes,ſi atra bilis ſeu melancholia,phlegmone ſcirrhodes. At ex ſanguine illaudabili & maligno per aduſtionem & corruptionem propriæ ſubſtantiæ,pro ratione tenuitatis aut craſſitiei ipſius, generantur vel carbunculi, qui Græcis anthraces dicuntur,vel gangræna vel ſphacelus. De quibus in ſequentibus dicemus.

Quatuor differentiæ tumorum ex ſanguine.

De cauſis,ſignis & indicijs phlegmones.

Cauſæ phlegmones 3.

PHlegmones cauſæ ſunt tres:vt & aliorum omnium tumorum præter naturam qui per defluxionem fiunt. Primitiua ſcilicet, quam & prægreſſam & euidentem appellamus,antecedens,& coniuncta. Euidentes cauſæ inflammationis,ſunt occaſiones externæ:vt cõtuſio,diſruptio,conuulſio, fractura,vulnus, vlcus ſpontaneum,luxatio,& alia id genus,quæ quatenus dolorem in laborante particula excitant,fluxioné accerſunt. Antecedens,vt ſanguinis exuberantia,probi quidem & inculpati,vt cùm ad

1. Pregreſſa.

2. Antecedens.

immod

immoderatam venarũ repletionẽ venæ pertingunt. Tunc enim cogitur ſanguis (veluti quid ſuperfluum) ad partem aliquam vel imbecillam, vel plus iuſto excalfactam: vel dolore affectam, effundi, ac defluere. Vbi tadem compingitur, atque impactus manet, niſi protinus ab initio reprimatur: vt iam ſuprà in capite vniuerſali dictum eſt. Ad quod ſubinde recurrendum tibi eſt: vt abſolutam magis particularium tumorũ, de quibus nũc agimus, intelligentiã conſequaris. Coniuncta cauſa ſeu continens, eſt ipſe ſanguis, qui iam loco affecto infarctus eſt. Phlegmones notæ ſunt, tumor, ſeu incrementũ partis ſupra naturalẽ habitum. Calor vehemens, adeò vt membrum comburi videatur. Rubor per ſumma vigens, qualis ex balneis, vel igne, aut quouis alio modo calfactis aduenit. Dolor vehemẽs, niſi membrum difficilem omninò ſenſum habuerit. Pulſus, ſeu pulſationis ſenſus in profundo moleſtus. Tenſio ſeu extenſio membri, quam non modò ipſi tantùm deprehendimus, ſed etiam ipſe æger proprio ſenſu aduertit. Renixus partis tangenti eam, pro tenſionis modo. Et ſi quæ ſint alia, quæ præſentem ſanguinis abundãtiam in parte aliqua teſtantur.

3. Coniũcta.

NOTAE *veræ ac legitimæ phlegmones.*

Lib. de Tumo præt. naturã & 13. method.

Phlegmone quatuor habet tempora, principiũ, augmentum, ſtatum, & declinationem: niſi ſaltem fluxio intrò recurrat, vel repellentibus medicamentis ſtatim reprimatur. Vbi autem quatuor hæc tempora percurrerit, neceſſe eſt vt eius materia vel reſoluatur atque exhalet, vel ſuppuretur, vel corrumpatur atque putreſcat, vel in ſcirrhoſam ac lapideam duritiem abeat. Et horum quidem omnium ſigna ex capite vniuerſali ſunt requirenda: vbi explicatæ ſunt notæ omnium temporum, & modorum terminationis tumorum præter naturam, quæ vulgò apoſtemata vocant.

Phlegmones tempora 4.

IVDICIA

Cæterùm phlegmonem plerunq; mala comitãtur ſymptomata, quæ eius curandi rationem interpellant immutantq;. Cuiuſmodi ſunt, dolor vehemẽs, partem admodũm ſenſibilem occupans, recurſus materiæ ex glandulis (quas Græci adenas, & vulgò emunctoria vocãt) ad partes internas, item partis affectæ mortificatio (quam corruptionem eſthiomenicam appellant) ex nimia ſcilicet refrigeratione & valido infartu ipſius materiæ (quæ inflammationem committebat) proueniens, durities quoque lapidea & penè indiſſolubilis, vulgò ſclirotica nuncupata, ex perperàm

Symptomata quæ phlegmones curationem interpellant.

ac temerè facta tenuioris humoris diſſolutione.

Galenus. Quocircà diligenter ac ſæpiùs quidem obſeruare oportet, in curandis tumoribus, qui præter naturam conſiſtunt, quò quiſque tandem ſit euaſurus, & quæ inopinatè ſuperuenerint accidentia, vt circa id quod apparet, & vrgens eſt, maximè inſiſtamus.

Quod nos probè Galenus admonuit libro ſecundo ad Glauconem, & 13. Therap. ad hunc modum inquiens: In morbis quidem qui difficulter reſoluuntur, verendum eſt, ne eorum reliquiæ prædurae relinquantur. Quare in ſingulis reſolutionibus attendere oportet, ad quid tranſmutetur omnis, cuius curatio ſuſcipitur, tumor. Nam ea quæ cum fortiter exiccantibus agitur, reliquias præduras operatur. Hæc Galenus. Sed tempeſtiuum eſt, ipſius phlegmones curationem aggrediamur.

Ratio curandæ phlegmones ex defluxione concitatæ, corporis ſumma occupantis.

Methodus curandæ phlegmones quæ adhuc in generatione eſt. CVm inflammatio, quæ Græcis peculiariter phlegmone dicitur, ex influxu ſanguinis, copioſioris ſcilicet quàm ſit parti ex vſu, naſcatur, fluxio autem incipiente adhuc phlegmone: partim fiat, partim iam facta ſit, geminus ſanè erit curationis ipſius adhuc incipientis phlegmones ſcopus, nempe vacuandi quod influxit, & prohibendi quod influit.

1 Porrò fluxionem inhibebimus, ſi humorem influentem retraxerimus ac repulerimus, ſi afflictæ parti robur addiderimus, & ſi quid fluxionem accerſit, ſummouerimus.

Fluxio quibus prohibeatur.

1. Retractio. Retrahemus autem atque in cõtrarium humorum defluxum reuocabimus, venæ ſectione, ſi quidẽ vires valeant, & ætas permiſerit. Sin minùs, admotis cucurbitulis, vel ligaturis frictionib⁹, vel calfactis partibus, directè affecto loco reſpõdẽtibus.

2. Repulſio. Regeremus autẽ repellemúſve, admotis medicamẽtis quæ hac facultate prædita ſint, hoc eſt, quæ aliò fluxionem propellere ac tranſmittere poſſint.

3. Cauſæ ſummotio. Cauſas verò defluxionem ad partem iam phlegmone obſeſſam accerſentes ſummouemus, particulam ipſam, ſi imbecilla ſit, confirmantes, roborantéſve, ſi laxa nimis, adſtringentes, ſi calida eſt, vt eſſe ſolet, refrigerantes, & dolorem, ſi diſcruciat, demulcentes, ac corpus vniuerſum, ſi ſanguine abundet, & parti contagium tranſmittat, venæ ſectione vacuantes:

tes:de quibus omnibus mox dicetur. 2

Vacuamus autem quod iam influxit, & in partem affe- *Vacuatio e-*
ctam ſe recepit,non modò medicamẽtis iis quæ digerunt, *ius quod iã*
hoc eſt, diſcutiunt ac reſoluũt ſed etiam quæ adſtringunt, *influxit.*
& refrigerant. Magiſque profectò(inquit Galenus,ad in- *Galen.* 13.
cipientes phlegmonas,frigidis,adſtringentibusque,quàm *Thera.*
iis quæ digerunt eſt vtendũ. Atque etiam magis, vbi craſ-
ſum quod confluit non eſt. Sed ſi ſanguis in particula, quá
phlegmone prehendit, vehementer eſt impactus, non eſt
ampliùs repercutientibus vtendũ:vt in præcedentibus di-
ctum eſt,ſed tum digerere eſt tempeſtiuũ. In veteraſcente
quóque inflammatione, quæ poſt totius corporis vacua-
tionem,aliamq; idoneam curationem, duritiem quãdam
ac nigrorem in partibus reliquit,ſanguinem ſcarificationi
bus auferre (Galeno etiam autore) nõ eſt incommodum. *Scatificatio:*
Atque hæc ſummatim ac vniuerſali quadam methodo di-
cta ſint de curatione inflammationum, quas Græci pecu-
liariter phlegmonas appellare conſueuerunt,ex humorum
defluxu incidentium. Quæ certè rationali medico, & in
artis operibus exercitato,ſatis eſſe poſſent Verũenimuerò
quoniam chirurgiæ cãdidatis,& non ita eruditis,hæc ſcri-
benda ſuſcepimus,non abs re, neq; alienum à noſtro inſti-
tuto factum videbitur, ſi quæ de phlegmonarum curatio-
ne non modò veteres medici, ſed & recentiores chirurgi
nobis ſcripto reliquerũt, poſt hanc vniuerſalem ac cõpen-
diariam methodum ſermone magis peculiari, & practico
ſubiiciamus. Itaque rationem curandi phlegmonem præ-
ter regimen (vt vocant) vniuerſale,in quatuor ſcopos,ſeu *4. intẽtiones*
intentiones particulares,reuocare ſolent poſterioris huius *curationis*
ſeculi chirurgi: nempe in debitam vitæ rationis obſerua- *phlegmones.*
tionem,influxionis inhibitionem,ſeu materiæ(quod aiũt) 1
antecedentis auerſionem, in humoris, qui iam ſe in parte 2
recepit (quam materiam cõiunctam vocãt) vacuationem; 3
& in ſymptomatum correctionem. 4

Prima itaque intentio perficitur debita ſex rerum vul- 1 *Prima in-*
gò non naturaliũ appellatarum & eorum quæ illis anne- *tentio quæ*
xa dicuntur adminiſtratione. *eſt vitæ in-*

Sunt autem res non naturales à medicis dictæ numero *ſtitutio.*
ſex,vt ſtatim ab initio huius operis dictũ eſt, aër, cibus &
potus,motus & quies,ſomnus & vigilia, inanitio & reple-

Res non naturales. tio animi affectus,ſeu accidentia. Quæ omnia (quoniam phlegmone ſubinde febres accendit) ad frigiditatem , & moderatam humiditatem ſpectare debent. Pro quibus ſequentia ſubiecimus præcepta.

Aër. Aërem ſyncerum & clarum eundemque frigidiuſculum deligito.

Cibus. Victum tenuem frigidū & moderatè humidum ſeruato.

Potus. *Vinum oligophoron.* Vinum debile & pauciferum, id eſt, quod in temperando haud multam aquæ miſtionem ſuſtinet (Græci oligophoron vocant)aſſumito.Quòd ſi febris vehemens (vt ſæpè aſſolet)acceſſerit,abſtemius eſto.

Motus. Partem phlegmone obſeſſam ne exercitato.

Quies. Quietem quantum potes , præſertim ſi plurima ſuccorum abundantia ſit,ſeruato.

Somnus. In ſomno & vigiliis modum teneto.Somnum diurnum & præſertim meridianum,vitato.

Repletio. A crapula & ingluuie ſummoperè caueto.

Inanitio. Aluus fuſa, & mollis tibi ſemper eſto, atque eam interdum,ſi opus eſt,clyſteribus ſubducito.

Animi pathemata. Iram,clamorem,contentionem,vt inimica,fugito.

Venus. A veneris vſu , velut ab hoſte infeſtiſſimo, te ſubtrahito,

2 *Auerſio fluxionis, quæ ſecunda eſt intentio.* *Vena ſemper è directo ſecanda.* Secūdus ſcopus curandæ phlegmones, qui eſt fluxionis auerſio,perficitur venæ ſectione,ſi vires & ætas ferant.Sēper autē in omnibus mēbris è regione ſiue è directo(quod Græcè κατ᾽ἴξιν dicitur)ſiue reuellere, id eſt, in contrarium retrahere velis, ſiue ad latus deriuare , vena ſecanda eſt,etiam ſi plethora adſit: è directo autem ſunt dextra dextris, & ſiniſtra ſiniſtris. Ergo ſi ophthalmia oculum dextrum infeſtet , vel ſynanche partem gutturis dextram occupet, humeralis vena,vel eius loco,(ſi non appareat)alia,ſtatim per initia fluxionis, in brachio, dextro incidenda eſt. At ſi humor in genu confluat,ſecanda eſt cubiti vena,vel interna,vel media,niſi alterum crus malis ſcarificare, aut in eo venam pertundere, vt alicubi Galenus conſuluit.

Venæ ſecandæ electio à laborante particula indicatur. Itaque venæ ſecandæ electio, & auerſionis in contrariū (quæ ab Hippocrate antiſpaſis dicitur) inuentio,à laborāte particula , & curandi membri poſitu præſtatur , indicaturque,vt 13.& 14. meth.med.ac ſæpè alibi Gal.docet. Cæterùm corpus ipſum,quod phlegmone occupatur, nō modò cùm plethoricum eſt, ſed etiam vbi morbi magnitudo

ſuadet

ſuadet, cùm mediocritatem ſuccorum continet, ſanguinis emiſſione vacuamus, ſi ſaltem Galeni cōſilium ſequamur, qui lib.13.metho.medendi ita fieri præcipit, inquiens: Dolor ſiquidem, & membri, in quo phlegmone ſedet, calor, etiam ſi purum ab excrementis totum copus ſit, fluxionis cauſa fiunt. Expedit autem tūc parciùs id efficere [hoc eſt, ſanguinē detrahere] ac vacuare quidē, prout maximè tum ætati laborantis, tum naturæ congruit. Æſtimatis prætereà tum anni tempore, tum regione, tum hominis ipſius conſuetudine. Conferunt etiam non parùm ad retractionem ſanguinis in partem affectam confluentis, motus, frictio, & ligatura partis oppoſitæ, ſed maximè celebrata priùs (vt dictum eſt) ſanguinis detractione. Itaque ſi in manibus phlegmone eſt orta, crura exercitāda ſunt, vincienda, fricanda. Sin in cruribus, manus. Sed hæc magis ad medicum quàm chirurgum pertinent.

3 *Tertius ſcopus qui eſt humoris iam in parte recepti vacuatio.*

Tertium ſcopum aſſequimur ſolis, per initia phlegmones, repellentibus (exceptis priùs memoratis caſibus) parti inflammatione laboranti admotis. Vacuatur enim (vt Galenus ait) quod impletum eſt, non modò medicamentis iis quæ digerunt, ſed etiam quæ adſtringunt & refrigerant: cuius generis ſunt, quæ repellentia & regerentia dicuntur. In augmento autem ad præſentem intentionem, id eſt, ad vacuandum quod iam influxit, ſimul & prohibendum ne deinceps amplius aliquid confluat, miſcenda ſunt digerentibus reprimentia: ita tamen vt horū copia ac potentia, illis adhuc præpolleat. In ſtatu verò æquis portionibus inuicem conmiſcenda ſunt, ac mitigatoria (cùm vehementiſſimi tunc dolores adſint) applicanda. At in fine ſtatus, & in declinatione, ſolis digerentibus quod impactum eſt, vacuare oportet, ſi ſaltem ipſa phlegmone reſolutione ſeu diſcuſſione terminari debeat. Si verò degeneret in abſceſſum, & fieri non poſſit, vt puris collectio ac eruptio impediatur, tum ſuppurantibus, aperientibus, ac detergentibus medicamentis vti licebit. Porrò exiccantia conferunt in fine vtriuſque affectus, hoc eſt, phlegmones & abſceſſus. Hæc enim quod reliquum humoris eſt prorſus abſumunt. Verùm facta ſectione in abſceſſu iam ſuppurato, medicamentum quod ſine eroſione ſiccet, imponendum eſt, vt in ſequentibus dicetur. Ad incipientes autem phlegmonas

Reprimētia in augmēto præpollere debēt digerētibus.

Si phlegmone in abſceſſum degeneret.

Repellentia circa initiũ phlegmones admouẽda.

repellendo aptiſſimum auxilium eſt Galeno oxycraton, quod Latini puſcam aquoſam nominant. Eſt autem miſtura ex aqua & aceto, ita quidem temperata, vt adhuc bibi poſſit: ſpongia ergo hoc ipſo oxycrato perfuſa atque
1 imbuta, parti, in qua phlegmone reſidet, imponenda eſt.

Oxycraton.

Loco autem oxycrati, Galeni ipſius conſilio, ſumi poteſt vinum aliquod auſterum, vel frigida ſolùm in particulis ſcilicet, quæ circa artus ſunt. Galeni verba hæc ſunt:

Lib. 13. metho.med.

In particulis, quæ circa artus ſunt, ſat fuerit [per initia phlegmones] etiam ſpongiam vel ex frigida aqua, cui paululum aceti ſit immixtum, vel aqua ſola imponere, ſicut etiam ex vino aliquo auſtero. Ad idem ſummè efficax
2 eſt eiuſdem Galeni cataplaſma, ex ſemperuiuo, & malicorio in vino decoctis, rhu, id eſt, ſumach, & polenta. Repellit enim quod influit ſtringendo, atque id quod continetur exiccando vacuat, affectasq; partes vtroque nomine confirmat & corroborat.

Galenicataplaſma lib. 2. ad Glau.

Hoc remedium à recentioribus, ex Auicenna, ſub hac formula poſteà deſcriptum eſt: Recipe ſucci ſemperuiui libram vnam, vini quod craſſæ ſit ſubſtantiæ, & ſaporis acerbi libræ ſemiſſem, farinæ hordei quar. vnum, corticis malorum granatorum, & ſumach pul-
3 ueriſatorum ſigulorum vnciæ ſemiſſem, coquantur, & fiat linimentum.

Fen. 3. lib. 4. tract. 1 cap. 3

Halyab. linimentum.

Aliud quod ad idem efficaciter auxiliatur, ex Halyab. Santali albi & rubri ſingulorum drach. tres, memithæ, id eſt, glaucij drach. duas, terræ cimoliæ, boli armenicæ, ſingulorum drach. vnam & ſemiſſem: omnia in tenuiſſimum pollinem terantur, & diligenter cribrentur,
4 poſteà diſſoluantur in ſucco ſemperuiui, aut portulacæ vel lactucæ, & fiat linimentum. Aliud ad incipientes etiam inflammationes phlegmonoſas, tritum & vulgare, quod & recentibus vulneribus, & nuper acceptis contuſionibus, valde vtile eſt. Conſtat oui candido liquore, roſaceo, & ſtillaticia roſa, hoc eſt, aqua roſarum. Panniculi hoc imbuuntur, parti inflammatę apponuntur, & ſubindè mutantur. Cæterùm plurima alia tum ſimplicia, tum compoſita medicamenta, ad incipientes phlegmonas ſtringendo, & fluxionem reprimendo conferunt, quæ partim ex libro ſexto, partim ex aliis autoribus, qui de hac re ſcripſerunt, requirenda ſunt. Sed hæc ad præſens nobis viſa ſunt ſufficere.

Inter

Inter remedia, quæ phlegmonarum incremento forinſecùs admota ſubueniunt, efficaciter auxiliatur roſaceum, 1 Græci rhodinon vocant. Hoc enim partim repellit, partim per halitum digerit: quippè quod olei roſæque mediam ad vnguẽ naturam obtineat. Itaque roſaçeo paucula quædam ineſt adſtrictio, quæ tenues ipſius particulas præuertere quidem (inquit Galenus) nequit: ſed vbi illæ altiùs penetrauerint, in ipſam iam ſuperficiẽ agere incipit, pro viribus conſtipando, contrahendo, ac condenſando. Proindè fit, vt 2 roſaceum phlegmonarum augmentis optimum ſit & aptiſſimum præſidium. Aliud Auicennæ, phlegmonarum incremento valde efficax. Concipit foliorũ maluæ M. vnum, abſinthij, roſarum, ſingulorum vnciæ ſemiſſem, farinæ hordei vnciam vnam, olei chamemelini quart. ſemiſſem: coquantur, & pinſantur, ac in formam emplaſtri mollis redigantur. Aliud eiuſdem, habet vini ad dimidias vel tertias coctu (hoc ſapam, illud defrutum appellamus) quar. vnum aquę roſaceæ, aceti ana quar. ſemiſs. croci, drachmas duas: moderato igne parùm ferueant, poſteà colentur, & panni eo liquore imbuti parti phlegmone obſeſſæ applicentur, epithematis more.

Remedia in phlegmonarum cremento admouenda.

Lib. 3. de ſimpli. medic.

Roſaceum in phlegmonarum augmẽto optimum eſſe præſidiũ.

Porrò eiuſmodi præſidia, quæ in augmento inflammationis adhibentur, mixtáſque ex reprimentibus & digerentibus facultates habẽt, tardiùs amoueri, & mutari debent, quã pura repellentia, initio ipſius phlegmones accõmoda.

Auxilia, in vigore ſeu ſtatu phlegmones, & cùm in ea vehementes vrgent dolores, idonea ſunt Aëtio, malua priuatim, & cum modico pane, & roſaceo illita. Melilotũ quoque in paſſo decoctum, & cum pane admotum. Idem poſſunt (inquit) & palmulæ in paſſo elixatæ & cum pane & roſaceo confectæ & mixtæ. Aliud quod per halitum digerit, in vigore phlegmones ſummè efficax. Perdicij, id eſt parietariæ, maluæ ana, M. i. furfuris ſubtilis, farinæ volatilis, ana. p. i. fœnigræci, aneti, ana, vnciæ ſemiſ. olei chamæmelini quart. ſemiſs. vino incoquantur, & exacto ſubigantur, donec in vnitatem coëant, & fiat emplaſtrum. Aliud ex Galen. deſumptum libr. 13. Therap. Recipit medullæ panis frumentacei lib. vnã, maceratur ſpatio vnius horæ in aqua feruenti. poſteà exprimitur, & huic admiſcetur mellis optimi quart. vnum, formatúrque cataplaſma. Hoc diſcutit, & dolo

Quæ in ſtatu phlegmones conueniant.

Emplaſtrũ Galeni.

dolores mulcet. Vnguĕtum baſilicon,& quod è ſuccis conficitur, diachylon nominatur, in vigore phlegmones admouenda eſſe conſuluit Arabs ille Auic. verùm hoc remolliendo, illud verò maturando magis eſt idoneum: quanquàm tamen vtrumque vi aliqua etiam digerente polleat. Horum autem deſcriptiones lib.6. requirendæ ſunt, vbi & valdè multa diſcutientia, tum ſimplicia, tum compoſita recenſentur, quæ in ſtatu eiuſmodi inflammationum efficaciter auxiliãtur. Cæterùm hæc & ſimilia, quę ad diſcutiendum quod iam influxit, & ad dolores mitigandos, præſidia adferuntur, cùm multa humiditate participent, tardiſſimè mutanda erunt. Porrò cum ex admotis nuper memoratis auxiliis, humor in particulam phlegmone obſeſſam delapſus diſcutitur, tumórque & extenſio minuuntur, doloréſque mitiores fiunt, tunc inflammationis declinationem adeſſe putato, quo tempore ſolis diſcutientibus vtendum eſt.

Quibus ſit vtendum auxijs in declinatione phlegmones.

Cuiuſmodi ſunt, agreſtis malua illita, & paſſulæ exemptis acinis cũ pane & modico melle, & hordei farina cum melle applicata. Itẽ lana ſuccida, ſtupæ, ſpongia, aut quid ſimile, vino calente imbuta, poſteà expreſſa & appoſita: hęc enim omnia diſcutiendi vi, pollent, & dolorẽ non excitant. Cæterùm ſi ob morbi pertinaciam & difficultatem locus affectus nimis multam, & reſolutioni contumacem materiam cõtinuerit, non ideò protinùs, vt quidam faciunt, ad chirurgiam, id eſt, ſectionẽ aut vſtionem, prorũpere oportet, ſed eniti, vt collectus humor diſcuſſoriis medicamentis per halitum digeratur. Moliri enim priùs degeſtionẽ oportet, medicamentis ad id conducentibus, quàm inflammationem incidere. Quòd ſi tumor digerentibus medicamentis non cedat, nulláq; ampliùs diſcutiendi quod in eo cõtinetur, ſpes relinquatur, ſed videatur potiùs materia ad ſuppurationem ſpectare, ad ea quæ maturant, & pus mouent, trãſeundum erit.

Quando ſperanda reſolutio.

Speramus autem tumorem (etiam ſi iam in abſceſſum degenerauerit) per halitũ digeri poſſe, ſi materia, quæ eum excitauit, tenuis & pauca, reſoluíque idonea fuerit: ſi & in loco minimè profundo deliteſcat, cutíſque particulæ laborantis rata extiterit. Si verò humor multus ſit & craſſus atque in alto ſinu reconditus, cutis verò denſa, exhalatio, ſeu reſolutio nequaquàm ſperanda eſt.

Pus mouentia.

Proinde ad maturantia & pus mouentia veniendum erit

erit: cuiuſmodi eſt cataplaſma, quod ex farina triticea, in aqua & oleo temperatè cocta, conſtat: hoc enim celeriter inflammationes, quæ digeſtioni non ceſſerunt, ad ſuppurationem perducit, vt etiam Galen. nobis autor extitit. Si- *Libro 2. ad Glauc.* quidem & calorem habet noſtro calori perſimilem, nempè temperatum ac mediocrē, & ratione farinæ, & olei (quæ lentoris quippiam habent, quo meatus obſtruendo partis calorem natiuum digeri prohibent) vi emplaſtica præditum eſt. Quæ duo maximè in maturantibus & pus mouentibus medicamentis deſiderantur. Sunt qui huic cataplaſmati croci momentum coloris gratia adiiciunt. Cæterùm ſi tumor, ob infarctos in eo craſſos & viſcoſos humores, ægrè ad ſuppurationem ducitur, eximiè ſubueniet cataplaſma ex radicum althææ, & caricarū dulcium ac pinguium decoctio, quod mellis craſſitudinem repreſentet, & farina *Huius cataplaſmatis meminit Haliab.* triticea cōpoſitum. Ergo accipe prędicti decocti lib. vnam, farinæ triticeæ ſelibram, incoquantur ſimul, & in formam cataplaſmatis reducantur. Si autē loco farinæ triticeæ hordeacea apponatur, vel cibarius panis, quē Gręci συγκέμιστον vocant, diſcutiēdæ inflammationi magis quàm ſuppurandæ conueniet, vt libro ad Glauconē ſecundo Galenus annotauit. Aliud in declinatione phlegmones puri mouēdo apprimè idoneum, quod à vulgaribus chirurgis communiter vſurpatur. Habet autem corticis radicis maluauiſci, id eſt, althęæ, radicis lilij, ſenecionis, Gręcis erigeron dicitur, *Cataplaſma commune.* & foliorum maluæ ſingulorum M. vnum, farinæ triticeæ quart. vnum, farinæ ſem. lini vnciam vnam, axungiæ ſuillæ recentis libræ ſemiſſem: coquantur herbæ in aqua quātum ſatis eſſe videbitur, & tūdantur cum reliquis in mortario, fiátque cataplaſma. Pleraq; alia puri mouendo accommoda libro ſexto deſcripta ſunt, ex quibus peritus quiſq; chirurgus, & in artis huius quam docemus, operibus exercitatus, præſtantiora, & naturæ laborantis, ac particulæ cui medetur, magis idonea ſeligere atque in vſum præſentem aſſumere poterit. Cęterùm ſi collecto ac iam cōfecto pure, abſceſſus in quem phlegmone degenerauit, ſpōte non aperiatur, ſcalpello, vel cauterio, aut medicamento quopiam erodente (liberis iam ab inflammatione partibus) molienda puri, quod digeri non potuit, euacuatio eſt. Deinde vlcus ad cicatricem, ſimiliter reliquis vlceribus, perducendum

cendum

cendum eſt, nempe detergendo, carne implendo, glutinando, & demum cicatricem inducendo. Porrò ſi materia, quæ tumorem parit, craſſa eſt, & reſolutioni, atque etiam concoctioni contumax, vehementérque carnis meatibus impacta (qualis eſſe ſolet in diuturnis inflammationibus malè curatis, reſoluta ſcilicet tenuiori humoris parte, & craſſiore in meatibus relicta) ſcarificatio timenda non eſt, præſertim (vt 2. lib. ad Glauc. Galenus admonuit) vbi durities, liuor, ac nigror, apparuerint.

Symptomatũ correctio.

4 Quartus ſcopus, qui iu curanda phlegmone chirurgo ac medico proponebatur, eſt ſymptomatum, quæ ipſi inflammationi ſuperueniunt, correctio, & ſummotio. Ea autem ferè ſunt, dolor, regreſſus materiæ, ex qua tumor excitatur ad interiora, putredo & corruptela partis ſuppurantis, & veluti lapidea quædam durities, ex valenter exiccantibus & digerentibus relicta.

5. *Dolor.* Ergo ſi vehemens dolor inflammationi acceſſerit, modis omnibus laborandum eſt, vt ſtatim mitigetur. Quandoquidem præterquam quòd vires proſternit, & legitimas actiones impedit, fluxiones quoque acceſſit, & ſanguinem ad ſe allicit. Itaque ſi dolor acriùs vrget in phlegmone, confeſtim imponenda medicamenta ſunt, quæ doloris vehementiam citra vllam noxam leuent, & demulceant.

Dolorem in phlegmone lenientia.

Quale eſt, quod ex paſſo, oleo roſaceo, & paucula cera, cum his ambobus liquata conficitur Galeno: hoc autem lana ſuccida, quæ plurimum habet œſypi, excipiendum eſt, ac æſtate quidem frigidum, hyeme verò tepidum apponendum. Itáque medicamentum eiuſmodi, ſic vt dictum eſt attemperatum & admotum, rarefacit, extenuat, digerit, euacuat: humorem acrem, lentum, craſſum, aut multum, partibus dolentibus hærentem, æquabilem reddit, vaporémque craſſum, commodum exitum non habentem diſcutit, atque ſic dolorem mulcet: nullam verò ſua caliditate noxam inuehit: roſaceum namque calorem retundit. Quo fit, vt hoc remedium citra noxam vllam dolorem mitiget, & affectui non incommodet, vt aqua calida, oleum, & triticea farina, quæ in inflammatione cum dolore incidente ex vſu eſſe non poſſunt. vt teſtis eſt Galenus: hæc enim calfaciando ac humectando relaxant, ac robur partis reſoluunt, vnde & imbecilior redditur, & ad fluxionem

Libro 2. ad Glauc.

excipi

excipiendam pronior. Ad eundem vſum (nempe ad mitigationem doloris in phlegmone) efficaciter apponuntur, roſaceum, ouorum lutea, quæ & vitellos appellant, mica panis albi, in aqua calente macerata, poſteà expreſſa, & roſaceo permixta. Præſenti etiam auxilio ſunt, maluæ in aqua decoctæ, mixtæ cum furfure & roſaceo: vel oleo violaceo. Crocum autem in omnibus ſedandis doloribus aſſumitur Auicennæ, atque aliis anodynis, id eſt, dolorem mitigantibus vtiliter commiſcetur. Porrò ſi tanta támque vehemens ſit doloris acerbitas, vt iis quæ à ſedando, leniendóque dolore quaſi ſuppetiis latis naturæ, propriè anodyna & paregorica dicta ſunt, demulceri non poſſit, ad narcotica, id eſt, ſtupefacientia, tranſeundum erit. Inter quæ hyoſcyamum admirandam opem ſæpe contuliſſe, frequenti experimento præter quorundam autoritatem comprobatum eſt. Itaque folia eius ſub calidis cineribus coquito, recenti axungiæ miſceto, & admoueto. Hoc vehementes dolores mulcet, & phlegmonoſos tumores ad ſuppurationem perducit. Cauenda autem ſemper eſt, dum hoc moliris, nimia humectatio: quippe quæ per initia inflammationum, cum magno dolore fluxu incidente, pernicioſa ſit, vt paulò antè diximus. Cæterùm ſi metus adſit recurſus materiæ phlegmonem excitantis, ad loca penitiora, & maximè verſus principes partes, trahentibus medicamentis (de quibus libro ſexto fuſiſſimè egimus) vel etiam admotis cucurbitulis, quæ vehementius & ex penitioribus partibus trahunt, eam foras euocare oportet.

Crocum.

Nota de hyoſciamo.

2 Recurſus materiæ ad interiora.

Si verò à vehementer exiccantibus ac digerentibus inflammationi temerè admotis, reliquiæ tumoris in ſcirrhum abierint, radices cucumeris agreſtis (qui vulgò herbariis & officinis cucumer aſininus dicitur) aut bryoniæ, aut aſari, in aqua incoques, ſæpe quidem (vt præcipit Galenus) has ſolas, nonnunquam verò & caricas pingues adiiciens. Deinde farinam cum aqua miſceto, cui & aliquid adipis, præſertim anſerini aut gallinacei, adiicito. Quòd ſi horum copia non ſit, ſuillum addito, & cataplaſma conficito. Hoc ſcirrhoſum affectum, ex valentius exiccantibus & digerentibus medicamentis in parte, quę phlegmone occupabatur, relictum, efficaciter ſanat.

3 Durities relicta.

Galeni cataplaſma, ad induratos tumores.

ſanat. Prædictarum quoque herbarum, & cum his althææ radices, poſt moderatam decoctionem cum pane & adipe contritæ, & admotæ, eiuſmodi induratos tumores diſcutiunt: vt libro ſecundo ad Glauconem luculenter docet Galenus. Itaque ſi phlegmonoſos tumores, qui ægrè per halitum digerũtur, nec facilè concoquũtur, in ſcirrhum mutari timuerimus, valenter digerẽtibus ſemper emollientia remiſcebimus. Sed de iis iterũ libro ſexto locupletiùs dicemus.

4 *Putrefactio.* Porrò ſi portio aliqua ſuppurãtis particulæ computruerit, eam protinus excidere oportet vel plurimis ſcarificationibus profundis incidere: dein aqua ſalſa perfundere: & demum emplaſtrum apponere ex fabarum, aut orobi farina cocta in oxymelite. Reliqua quoque tibi molienda erunt, quæ in curatione gangrænæ mox ſubiiciemus. Sed melius fuerit capita curationis eiuſmodi phlegmonoſi affectus, breuibus quibuſdam ſententiis complecti.

Capita curationis rheumaticæ, id eſt, ex humorum influxu factæ phlegmones adhuc incipientis, & cum dolore non vſque adeò magno, affligentis. Ex Galeno lib. 2. ad Glauc.

1 CORpus vniuerſum congruis vacuationibus, ſed præſertim venæ ſectione, modò nihil obſtiterit, inanito.

2 Partem inflammatam his, quæ influentis humoris repellendi vim habeant, perfundito, ac illinito.

3 Humorem qui in affecto loco cõtinetur, admotis exſiccantibus, ac digerentibus medicamentis, vacuato.

4 Robur ac virtutem affectæ parti, & eam circumſtãtibus addito.

Capita curationis eiuſdem phlegmones, quando cum grauiore dolore affligit.

1 VBi inflãmatio ex defluxione orta grauiore cũ dolore affligit, doloris vehemẽtiã citra vllã noxã mitigato.

2 Ergo quæ vehementer ſtringunt, aut quæ calfaciendo & humectando relaxant, ac robur reſoluunt, ne admoueto.

3 Sed quæ quod influit, mediocriter ſtringẽdo, repellunt, & quod iam affectam partem obſidet, vacuant, inflammato loco adhibeto.

4 Spongiam acerbo vino, aut poſcâ imbutam, vt fluenti humori via præcludatur, applicato.

Si

5 Si hæc profecerint, & nuſquam adhuc pus appareat, mollibus,& iis quæ adúerſus fluxiones temperantur emplaſtris,vtitor.

6 Ex iis autem quæ exiccare,& fluentem ſanguinem repellere citra dolorem poſſint, tanquam optima deligito. Quale eſt,quod chalcite conſtat,roſaceo reſolutum. Deinde lanam puram,ex vino acerbo madentem,ſuperponito.

7 Vbi verò pus in parte ipſa apparuerit, ſemel atque iterum ſupradictum cataplaſma, aut potius quod ex hordei farina conſtat,admoueto.

8 Si puris,eiúſq; craſſi copia, medicamenta ſuperet,adeò vt nulla reſolutionis ſpes habeatur,exitum ei quod digeſtioni non ceſſit, eo potiſſimum loco, quo eſt editiſſimum parato.

9 Poſt ſectionem,niſi dolor vrgeat,vulnus exiccato,ac citra dolorem detergito.

10 Si poſt ſectionem dolor vrgeat,eum fomentis primùm, deinde cataplaſmate,mox humectāte aliquo medicamento,aut ſaltem non ſiccante,mitigato.

11 Si verò pars adhuc inflammata ſit,cataplaſma ex lenticula,quod vacuat,& repellit imponito.

De carbunculo, gangræna & ſphacelo, quas ſanguineas puſtulas vocant. CAP. VII.

De carbūculo.

ἄνθραξ.

γάγγραινα.

σφάκελος.

Gāgræna & ſphacelus magnas conſequūtur phlegmonas.

Carbūculi generatiô, & deſcriptio.

Carbūculus duplex.

NOTAE *carbūculi.*

POſtquàm de phlegmone prima inflammationum differentia,& noſtris corporibus frequētiſſimè incidente,abundè ſatis, quantum ad chirurgum attinet, diſſeruimus,conſequens viſum eſt,vt primùm de carbone ſeu carbunculo,qui Græcis ἄνθραξ dicitur:deinde gangræna & ſphacelo(quem vulgò cùm Auicennæ interprete eſthiomenon appellant)dicamus. Ille enim ex ſanguinea fluxione,vti & phlegmone,ortum habet, febrémque acutiſſimam infert. Hæc verò magnas phlegmonas ſubinde cōcomitari ſolēt, vt libello de tumoribus præter naturam,& pleriſque aliis locis Galenus annotauit. Itaque carbo ex influente ſanguine,nigro,craſſóque,ac fæculento, eodémque feruente, atque impenſe calido,naſcitur. Cui ſi tenues quædam humiditates admixtæ fuerint,puſtulæ quædam ambuſtis cōſimiles,per ſumma cutis excitantur,appellatúrq; tunc hæc inflammatio,carbunculus cū puſtula. Quòd vitiū ſanè fre-

1. Vlcus cruſtoſum. 2. Puſtula vna maiuſcula, vel plures exiguæ.

quentiſſimè incidit. Interim tamen(licet raro) & citra puſtulam puſtuláſve incipit: verùm omnino cruſtoſum vlcus fit. Dixi autem, citra puſtulam, puſtuláſve, quoniam vna duntaxat aliquando puſtula maiuſcula cũ hoc morbo exoritur, qua rupta, vlcus cũ cruſta gignitur. Sæpè verò non vna tantùm puſtula erũpit, ſed multę exiles, veluti milij ſemina, crebræ in particula reſidentes: quibus prærupṫis, ſimiliter cruſtaceum vlcus prouenit, quale ferramenta candentia excitant. Cæterùm inter initia priuſquàm puſtulæ enaſcantur, ſcabunt particulam omninò.

3. Cruſta color cinereus aut niger.

Cruſta autem ipſa modò cinereũ colorem, modò nigrorem præ ſe fert, eóq; loco leuari cutis non poteſt, ſed inferiori carni quaſi affixa eſt.

4. Carnis circũpoſitæ inflãmatio cũ nigrore.

Circumiacẽs caro in ſummam ac feruidam peruenit inflammationem, quam Græci phlogoſin appellant, & colore nigreſcit, ſplendétq; bituminis & picis modo, veluti ſi pluſculo rubro minùs miſceas nigri. Talis autem eſt color bilis exactè atræ. Et hæ quidem notæ ſunt carbunculi ex ipſo affectu deſumptæ.

5. Dolor grauis. 6. Febris vehemens. 7. Nauſea. 8. Vomitus. 9. Proſtratio appetentiæ. 10. Cordis tremor. 11. Animi deliquium.

Quibus accedit grauis & moleſtus admodùm laborãtis particulæ dolor, perindè ac ſi vinculis eſſet vehementer conſtricta. Neceſſariò quoque qui ita ſunt affecti, febricitãt, idq; etiam magis, quàm illi, quibus eryſipelatoſa eſt phlegmone. Quòd ſi venenoſitas aliqua ſubſit(vt ferè ſemper aſſolet) nauſea quoque & frequenti vomitu, vnà cùm omnimoda appetitus proſtratione miſerè torquentur laborantes. Sed & cordis tremor, & palpitatio, & frequens animi defectio illis adſunt.

Carbunculi luem peſtiferã ferè ſemper conſequũtur.

Quod vitium tunc huius ætatis chirurgis peculiari nomine anthrax appellatur, à carbunculo quidem malignitate & venenoſitate(vt volunt) differẽs. Cùm tamẽ ἄνθραξ Græcis ſit idem, quod carbo, vel carbũculus Latinis. Proindè ſuperuacaneum eſt, eorum ſigna & curationem(quod ferè omnes chirurgi faciunt) diſtinguere, & in diuerſis capitibus de iis pertractare. Cæterùm carbunculi ipſi ex cauſis populatim graſſantibus, magna ex parte oriuntur, & peſtiferam luem conſequuntur. Quocircà diligenti animaduerſione circa eos opus eſt, tantum abeſt, vt negligi debeant.

IVDICIA.

1. Carbunculus quando maximè lethalis, ſum-

Porrò tametſi, ἄνθραξ ſeu carbunculus omnis, morbus ſit acutus, periculoſus & cõtagione inficiens, omnium tamen peſſimus eſt Auicennæ, & maximè lethalis, qui in emunct-

emunctoriis,& prope membra principalia enaſcitur. Timendum enim eſt ne ad interiora & partem aliquam principem materia hæc venenoſa, quæ carbũculum excitauit, ſubitò recurrat. Quod ſi acciderit, in maximo vitæ diſcrimine æger eſt, prætertim ſi mala aliquot ſigna ſe prodiderint. Quin ſola illius putida,& pluſquàm lerneo tincta veneno exhalatio, ſufficiens eſt hominem enecare.

pto à loco affecto iudicio.

Si circa ſtomachum, ſiue œſophagum, faucéſve incidat carbunculus, ſubitò (vt ait Celſus) ſpiritum ſæpe elidit. Minùs lethalis eſt carbunculus, Auicennæ, qui primum ruber, deinde citrinus apparet. Qui verò liueſcit, aut nigricat, neminem ferè non iugulat, nullus tamen ex ſua natura non periculoſiſſimus cenſetur. Si accidentia quæ morbum hunc comitari ſolent, plurimùm remittantur, ſpes aliqua nobis promittitur, Si verò magis atque magis ſemper intendãtur,& vehementiora fiant, tũ planè eſt deſperandũ.

2. Aliud iudicium à loco affecto.

3. Iudiciũ à colore

4. Iudicium ab accidentibus.

De curatione carbunculi.

CArbunculi curationem (ſuppoſita conuenienti victus ratione) ſtatim ab initio, (ſi nihil obſtiterit ex iis, quæ venam incidi vetant) auſpicandã eſſe à ſectione venæ Galenus præcepit libro meth. med. 14. & ſecundo ad Glauconem: vúltq; ſanguinis vacuationem, ad animi defectionem vſq; fieri. Quippe quæ plurimum commodi hoc vitio laborantibus ſit allatura: ídq; perpetuò eſt obſeruandum, vt vena è directo pertundatur. Venæ autem ſecandæ electio ex laborante particula (vt in curatione phlegmones dictum eſt) nobis indicatur. Quocircà ea in re conſulendus eſt à chirurgo peritus aliquis medicus, qui vnde, & quatenus ſanguis mittendus ſit, probè nouerit definire. Secta vt decet vena, ſi nihil, vt dixi prohibuerit, alienum non fuerit eiuſmodi tumorem ſcarificare, plagis quidem (ob infeſtantis ſucci craſſitudinem) ſatis profundis; nempe quæ mediocribus (vt Galeno viſum eſt) ſint altiores. Sunt qui præcipiant ipſos ſcarificatus in cruſtaceo vlcere duntaxat eſſe faciendos. Ipſas verò inciſiones aqua ſalſa calente ſtatim perfundunt, ne in illis ſanguis coëat, concreſcátve, ſed foras egrediatur. Interdum etiam erodens aliquod medicamentum imponunt, cuiuſmodi eſt arſenicum, quod in ea re inter cætera primatum obtinet. Quidam verò loco ſcarificato ſanguiſugas admouent. Cæterùm laboranti par-

Carbunculi curatio à ſanguinis miſſione ſtatim auſpicãda.

Vena è directo ſecanda

Scarificationes profundæ.

Perfuſio ex aqua ſalſa calente.

Arſenicũ.

Sanguiſugæ.

ticulæ (tametſi quod ad inflammationem ſpectat, refrigerantia deſideret) validè repellentia haudquaquàm admoueri debent. Nec enim eiuſmodi fluxionem, propter humoris craſſitiem, atque etiam malitiam auertere poteris. Et ſi quando id feceris, aliud quippiam (vt Galenus ait) quod in alto ſit corpore offendes. Atqui nec affatim affluere is humor, ipſo Galeno autore, permittendus eſt. Inquirenda igitur remedia ſunt, quæ eum modicè reprimendo, etiam digerere ſeu diſſipare poſſint. Tale profectò eſt cataplaſma, tum quod ex plantagine conficitur, tum quod ex bis cocta lente conſtat. Sed hîc admiſcenda nobis erit mica panis, qui furno ſit coctus. Eſto autem panis (ex Galeni conſilio) nec omnino à furfure purus, nec nimium eius habens. Huiuſmodi autem cataplaſma recentioribus appellatur emplaſtrum de arnogloſſa; cuius forma apud eos eſt talis. Recipe arnogloſſi, lentium, panis furnacei, ſingulorũ partes æquales, coquãtur in aqua. His gallas addidit Auicennas, qui & ad eandem intentionem probat cataplaſma, quod conſtat duobus malis granatis, coctis in aceto, aut aqua acetoſæ. Et hæc quidem tum parti ipſi laboranti, tum circumiacentibus imponunt. Huic ſententiæ accedit & Paulus Aegineta, inquiens, vt radicitus carbunculos diuellas, dirimáſq; ab adiacentium commercio, malum Punicum acidũ minutatim conciſum in aceto coques: vbi autem intabuerit, in læuorem deteres, linteóq; illitum induces; cùm ſicceſcit, aceto humectabis. Item nucis auellanæ veteris, vel etiam non veteris medulla, carbũculos maturat, rumpítq;. Optimum autem etiam fuerit perpetuò circumiacentibus ipſis partibus vnguentũ ex bolo Armenia, roſaceo, vel myrtaceo oleo, & aceto confectum inducere: ne ſcilicet intrò, qui iam fluxit humor, recurrat. Sunt qui virus ipſum, & malignum humorem in peſtilenti carbunculo, ſuctu, cucurbitulis, & medicamentis attrahentibus ad locũ carbone obſeſſum euocant & alliciunt. Quod ſanè & faciendum conſuluerim, ſi artus, & minoris notæ partes, ἄνθραξ occupet, & pigrè moueatur fluxio. Si verò validè, atq; affatim irruat, modicè reprimentibus (vt modò ex Galeno adductum eſt) infrenandus vtcunque eſt fluxionis impetus, ne ſcilicet ingens nimis dolor ex fluxione tam valenter irruente in laborãte particula excitetur, atq; ita

Fluxionem in carbunculo nec auerti poſſe, nec debere,
lib. 14. The.
Cataplaſmata carbunculo idonea.
Cataplaſma de arnogloſſo.
Cataplaſma ex malis Punicis.
Paulus.
Medulla nucis auellanæ carbũculos maturat, & rumpit.
Auxilia attrahentia virus.

Quid ſuper vlcus cruſtoſum imponendum.

ita malum exaſperetur. Super ipſum verò vlcus cruſtoſum, vbi præcipuè membrum putreſcit, valens aliquod medicamentum, & quod vehementer exſiccet, non autem quod concoquat, & pus moueat (quando ita putredinem particulæ foueris) imponendum eſt. Cuiuſmodi eſt Andronis, Muſæ, Paſionis, vel Polyidæ: diluíq; id vino aliquo dulci, vel ſapa, ad ſordium craſſitudinem debebit. Cataplaſma etiam, quod ex orobi farina, & oxymelite conſtat Galeno, rectè apponitur, vbi vlcus malignum & cum putredine fuerit. In communi autem vſu eſt vnguentum vulgò Aegyptiacum nominatum. Quòd ſi hæc parùm proficiant, ad acriora, & quæ ignis vires habeant, deueniendum erit. Cuius generis ſunt, radix dracunculi, vel ariſtolochiæ, ex aceto trita, & impoſita, calx, arſenicum, & ſandaracha, & alia huiuſmodi, quæ non aliter, quàm ignis adurunt. Hæc proficiunt ſatis, ſi protinus à viua corruptam partem reſoluant. Quo facto, quicquid corruptum eſt & emortuum, protinus auellere & radicitus extirpare oportet. Cùm autem ſub ipſis erodentibus medicamentis ſequatur cruſta, vndique à viua carne diducta, vulnus quidem, quod ex eis excitatur, vt cætera aduſta curandum eſt. Cæterùm cùm extremis morbis (vt inquit Hippo.) exquiſitè extrema remedia optima ſint, cogimur aliquando (victis ſcilicet malo medicamentis) malignum carbunculum, cauterio, vt vocant, actuali, hoc eſt, candente ferro extirpare.

Cataplaſma ex orobi farina, & oxymelite.

Vnguentum Aegyptiacum.

Aduretia medicamẽta.

Quãdo ad vſtionẽ properandum.

Finis autem adurendi eſt, dum ex omni parte ſenſus doloris eſt; vt rectè Celſus admonuit. Poſt hæc cruſta vlceribus inducta, auxiliis ad id accommodis, reſoluenda eſt. Quòd ſi aduſtionem laborans pati recuſauerit, aliquis ex humili plebe adhibendus eſt, qui carbonem ipſum mordicùs apprehenſum radicitus euellat. Quales olim erant Pſylli in Italia nominati, qui vulnera ex morſu ſerpentum illata, innocuè exugebant. Porrò auulſo ſic vel quomodocunque abſumpto carbunculo, ſinus ceſſante iam inflammatione, primùm detergeri, deinde iam purus factus, implentibus medicamentis (quæ Græci ſynulotica vocant) curari debet. Vbi verò iam penitus fuerit impletus, nec amplius quicquam illi cauum remanſerit, ea quæ cicatricem inducunt, ſimiliter reliquis vlceribus adhibere fuerit tempeſtiuum. Horum autem omniũ materia ex lib. vj.

Finis adurendi.

Pſylli.

Auulſo vel abſumpto carbunculo, quid poſtea agẽdum.

Maturatiuum Auicennæ.

Mundificatiuum ex apio.

Cataplaſma vulgare optimum, quod vſurpatur in Pariſiorum Noſocomio.

Conſolida maior.

Scabioſa.

& tractatu de vlceribus requirenda eſt. Cæterùm ſi non admodùm ſæuiat malum, nobiſque aliquas dederit inducias, maturatur, & aperitur Auicennæ, admotis ficubus, fermento, & ſale adinuicem mixtis. Vbi autem bis vel ter appoſitum fuerit huiuſmodi cataplaſma, locus omninò niger & dehiſcens apparere ſolet. Atque tunc mundificatiuo ex apio locus detergendus erit. Medicamen quoq; ex vitellis ouorum & ſale confectum, ſi ſæpiùs admoueatur, maturat & aperit carbunculum, vt ſcribit Theodoricus. Ad eundem finem in communi vſu eſt hodie medicamentum quod melle, ſale, triticea farina, & ouorum luteis conſtat. Conſolida maior (quod Græci ſymphyton appellant) inter duos lapides contrita, diuino quodam (vt referunt) miraculo anthracem ſanat, & ex toto intra diem vnum interimit, ita vt nulla amplius deinceps curatione egeat, præterquàm ea, quæ communis eſt aliis vulneribus. Miranda etiam narrant alij de ſcabioſa: nempe quòd comeſta vel ex vino pota, inteſtinos humores ad exteriora protrudit, & inſenſibiliter diſſoluit, diſcutitque.

Quæ cruſtas vlceribus reſoluunt.

Emplaſtrũ eſcharã reſoluens.

Theriace.

CRuſtas huiuſmodi carbunculi vlceribus reſoluunt, butyrum recens, axungia porci, & alia id genus pinguia. Ad id etiam mirè proficit ſubſequens emplaſtrum. Nam præterquàm quòd eſcharam, id eſt, cruſtam, citiùs multò quàm prædicta reſoluit; dolorem etiam ab acribus & vrentibus medicamentis, vel candente ferro excitatum, demulcet, atque malignum ipſum ſuccum, qui carbunculum creabat, potenter diſcutit. Habet autem farinæ triticeæ & hordeaceæ ſingulorum vncias tres. Ex quibus cum decocto maluarum, violarum, & radicum althææ fit ſolidũ emplaſtrum, addendo butyri, & axungiæ ſuillæ liquefactæ ſingulorum vncias duas, vitellos quoque duorum ouorum, qui adiici debent quãdo ab igne remouentur: atque hæc omnia rurſus cum radice & foliis prænominatis, diligenter tuſis, & ſubactis, ac per incerniculum cretis, adinuicem miſcenda ſunt. Victus ratio, epithemata, opiata, & alia id genus, quæ cordi roborando dicata ſunt. Item vacuationes, ſi quæ neceſſariæ ſint, ad diæteticen & pharmaceuticen omnino pertinent. Quare in iis adminiſtrandis peritus aliquis medicus erit conſulendus. In communi autem

vſu eſt

vſu eſt apud omnes theriace, quæ ad fabæ magnitudinem exhiberi ſolet, ex aqua ſcabioſæ, vel ſi febris adſit admodùm acuta & vehemens, ex aqua roſacea vel bugloſſi: debetque à laborante aſſumi ſex horis à paſtu. Cæterùm quoniam ſuperius facta eſt mentio de trochiſcis Andronis, Polyidæ, Paſſionis, & Muſæ, quos tantoperè celebrat Galenus, non alienum fuerit, eorum deſcriptionem hîc ſubiicere.

Andronis trochiſcus hæc recipit.

Cytinorum, id eſt, florum ſeu capitulorum mali Granati, drachmas decem, aluminis ſciſſilis drachmas quatuor, chalcanthi drach. duodecim, myrrhæ drachmas quatuor, thuris, ariſtolochiæ, gallæ, ſingulorum drach. octo, ſalis ammoniaci drach. quatuor.

Polyidæ ſphragis paſtillus hæc continet.

Malicorij * pondo ſex, myrrhæ pondo octo, aluminis ſciſſilis* pondo quinque, thuris* pondo quatuor, chalcanthi* pondo trium, fellis taurini* pondo ſex: vino dulci excipiuntur.

*Quod ſic *ſtellatim decuſſatur, nota eſt denarij, quæ pro drach. hîc ponitur.*

Polyidæ paſtillus alius.

Aluminis ſiſſi pondo denariûm trium, thuris pondo denariûm quatuor, myrrhæ tantundem, chalcanthi pondo denariûm duum, cytinorum pondo denariûm duodecim, fellis taurini pondo denariûm ſex, aloës pondo denariûm octo: vino auſtero excipiuntur.

Muſæ trochiſcus hæc habet.

Aluminis ſciſſi, aloës, myrrhæ, chalcanthi, ſingulorum pondo* ſex, croci, crocomagmatis ſingulorum pondo* 3. cytini pondo* 4. mulſo ex falerno facto aſſumuntur.

De Gangræna & ſphacelo.

Gangræna quid, & vnde ortū habeat.

Gangrænas nominat Gale. lib. 2. ad Glauco. eas quæ ex magnitudine inflammationis fiunt mortificationes, nondum tamen integrè factæ ſunt, & iam confirmatæ. Eius mali tanta vis eſt ac tyrannis, vt niſi celerimè ſuccurras, facilè affecta pars mortis habitum repræſentet, hoc eſt, promptiſſimè, vitæ, ſenſus & motus extinctionem contrahat. Vt verò membrum ſic vitiatum, & languens, in totum ſenſu fuerit deſtitutum, ac omninò emortuum, ita vt percuſſum, vel ſectū vel aduſtū, non ſentiat quæ patitur, affectum hūc non iā ampliùs gangrænā, ſed ſphacelon Græci nominant, Latini verò ſyderationē, recentiores eſthiome-

Gangræna peſſimus tyrannus.

Sphacelus.

non appellant: quod nomen etiam ad gangrænam extendunt. Auicēna autē eſthiomenon vocauit, quando ad partes continuas trāſit corruptio, quo nomine in re alia vtuntur Græci. Quidam affectū hunc modò herpeta eſthiomenon, modò cancrū vlceratū impropriè tamen, nominant.

Oſsium ſyderatio.

Accidit autē hic affectus etiam oſſibus, cùm caro ipſis circūdata ac circūfuſa tetros gignens ichoras, id eſt, deprauatam ſaniē generans hoc terro viru ea imbuerit, ac fœtidiſſima putrilagine cōſumpſerit.

Syderatum membrū cōfeſtim reſecandum.

Cùm itaque membrū ita ex toto, vita, ſenſu, motuq; priuatum apparuerit, cōfeſtim ad viuum vſq;, quàm proximè ſanæ parti erit reſecandū. Itaq; differt ſphacelus à gangræna, quòd ille oſſibus etiā (vt dictum eſt) innaſcatur, nedū carni & vaſis, hæc verò oſſibus non adueniat: vna tamen ſpecies ſphaceli eſt, ſed proprium nomen & ſingulare præter cōmune ſortita.

Ignis ſancti Antonij.

Huiuſmodi ab ſolutam partis affectæ corruptionem, ſenſum penitus auferentem, vulgus Gallicum appellat ignē ſancti Antonij, aliàs ſancti Martialis.

Mortificationis cauſæ 3.

Accidit autē trifariam eiuſmodi mēbrorū mortificatio, ſeu vitæ in mēbris extinctio, ac deſtructio. 1 Vno modo, quando membrū non amplius poteſt recipere vitam ſibi à corde per arterias tranſmiſſam: propter diſſolutionem mixtionis atque harmoniæ ipſius laborantis membri.

Quæ mēbri mixtionem diſſoluunt.

Diſſoluitur autē ac deperit mixtio atq; harmonia partis, vel ob nimiam frigiditatē, vt aliquando contingit per hyemē validam atq; aſperā: vel ab immoderata, & inconſultè ac temerè molita inflammationū refrigeratione, aut ab excedēti ac ſuprà modū vehementi caliditate, & venenoſitate inflāmationum ac malignarum (vt vocant) puſtularum. 2 Altero modo gangrænā & ſphacelū fieri contingit, quando vita in membro recepta præfocatur, atque extinguitur, vt nonnunquam euenit in magnis inflammationibus, quæ ita interdum venas, arterias, & poros cutis obturant, conſtipantq;, vt ſpiritus ibidem, prohibita in totum effluuij vaporoſi tranſpiratione, & aëris externi attractione, ſtranguletur, ſuffoceturq;. 3 Tertio modo, hæ mortificationes & vitæ extinctiones fiunt in membris, quando prohibetur tranſitus atque influxus vitalis ſpiritus à corde ad membrum aliquod, idq; vel propter vehementem ligaturam, vel contuſionem aliquam in viis, ac meatibus ipſis, per quos defertur ſpiritus, factā. In ſumma, gangræna

& ſy

& ſyderatio, quam Græci necroſin, & ſphacelum vocant,
noſtris corporibus accidunt vel denegata parti, vitali fa-
cultate, vel natiuo corporis calore, ac temperie pereunte. SIGNA
Cæterùm ſigna gangrænæ & ſyderationis, Galeno in o- *gãgrenæ &*
puſculo de tumoribus præter naturam ſunt hæc: Primum *ſphaceli.*
quidem illud coloris floridum, quod phlegmonis, id eſt,
inflammationibus adfuerat, in ipſis extinguitur. Deinde 1
dolor & pulſus ſeu pulſatio, hoc eſt, arteriarũ motus ipſi 2
ægro ſenſibilis, recedũt, non finita adhuc diſpoſitione, ve-
rùm ſenſu iam emortuo. Vnde membrum mox nigrũ con-
ſpicitur, molle quoq; & putridũ fœtorẽq; expirans, cada 3
uerosum efficitur. Quo fit, vt cùm premitur digitis, facilè 4
cedat in profundum, nec poſteà reuertitur aut reſilit, imò
apparet cutis à carne ſeiuncta. Hæc autem partis affectæ IVDICIA.
mortificatio, quam Græci gangrænam appellant, tantæ eſt
(inquit Paulus) ferocitatis, vt niſi quis rupta omni mora *Lib.4.*
præſentiſſimas tulerit ſupetias, laborans particula facilè
emoriatur, & vicinas ſedes inuadat, ac hominẽ ipſum iu-
gulet. At ſi (vt refert Celſus) nondũ planè tenet, ſed adhuc *Lib.5*
incipit, eam curare non difficilimum eſt, vtique in corpore
iuuenili, & magis etiam ſi muſculi integri ſunt, ſi nerui vel
læſi non ſunt, vel leuiter affecti ſunt. Vbi verò penitus in-
ſedit hoc malum, & iam in ſphacelum abiit, inſanabile eſt,
plurimique ſub frigido ſudore moriuntur.

De curatione Gangrenæ ex magnis inflammationibus genitæ, & ſphaceli ex gãgrena creati extirpatione.

CVm ſanguinis copia gangrænã generet, eius curandi *Corrupti*
ratio ſtatim auſpicanda eſt à copioſa corrupti ſangui- *ſanguinis*
nis, qui in mẽbro laborante compingitur, vacuatione. Sed *vacuatio.*
interim negligi non debent, quæ ad diæteticam, pharma-
ceuticam, venæ ſectionem (ſi neceſſaria fuerit) & cordis
tutelam pertinere videbuntur, pro quibus conſulẽdus erit
chirurgo peritus aliquis medicus, qui omnia probè, & vt
res exigit, norit inſtituere. Fit autem larga illa ſanguinis
ita impacti (cuius occaſione fiunt mortificationes) ex par-
te affecta emiſſio, vel vena inciſa, ſi quæ amplior, ac tur-
gens circa eandem partem conſpicitur, vel cute vniuerſa
partis affectæ, vnà cum ſubiecta ſubſtantia, exciſa, vel plu-
ribus & altis ſcarificationibus diuiſa. Alij ad eundem fi-

nem ſanguiſugas admouent, & venas minores proximas aperiunt. Verùm profundæ illæ ac frequentes ſectiones aut ſcarificationes, multò ſunt ad eius mali curationem efficaciores. Cæterùm pro effectus magnitudine, vel maximæ ſectiones fiunt, vel inciſuræ (quas ſcarificationes appellamus) vtræque frequentes: illæ, vbi putredini vicinius malum eſt, hæ, vbi tantùm putreſcere incipit. Quò enim vitium maius eſt, eò maiore remedio, vt cuique conſtat, indiget.

Poſt ſcarificationem locus aqua ſalſa abluēdus.

Vbi autem abundè ſanguinem ex altis illis plagis emanare permiſerit, locus aqua ſalſa abluendus erit, vt ſanguis craſſior, & qui alioqui ibidē concreſceret, foràs egrediatur.

Medicamēta putridis conſecrata.

Deinde medicamentum aliquod putridis conſecratum, id eſt, quod putrefactionem prohibeat, ac reſoluat, induci debet, quale eſt farina orobi, aut lolij (quod Franci yuraiam, quòd vini modo temulentiam conciter, appellant) aut ſi harum facultas non ſit, fabacea ex oxymelite, vel ſyrupo acetoſo. Vtile etiam fuerit, locum ſcarificatum bis in die aceto calente, ſed mulſo præſertim lauare. Hæc enim ſua ſiccitate ſaniem & putrilaginem abſumunt, eámque detergunt: frigiditate verò, quod nondum vitiatum ac corruptum eſt, à putredine vindicant.

Vnguenti Ægyptiaci vis.

Vbi autem iam ipſe veluti feruor ſubſederit, ac mali furia ſeſe remiſerit, vnguentum id, quod vulgò Ægyptiacum appellatur, ex flore æris, alumine, melle & aceto, ad æquas portiones mixtis & coctis compoſitum, ſuperimponendum erit. Hoc enim putrefactionem prohibet, ac reſoluit: putrefactum quoque ac corruptum ab integro & ſano adhuc dirimit, & decidere cogit. Denique cruſtam inducendo, quod ſanum eſt, conſeruat, ac tuetur. Quòd ſi valentius atque efficacius medicamen velis apponere, ſalem prædictis adiice: aut ſi malum magis adhuc increuerit, aliquem ex trochiſcis paulò antè memoratis exquiſitiſſimè tritum, aceto & vino dilutum: vt pote vel Andronis, vel Polyidę, vel Muſæ, vel Paſionis: vel vnum ex iis qui recentioribus dicuntur, calidicō, aldaron, & ex aſphodelo, qui ob ſuam vim cauſticam corruptum à ſano dirimunt.

Trochiſci cauſtici.

Arſenicū ſublimatum

Probatur in ea re ante omnia arſenicon quod vocant ſublimatum, purum aut correctum, idq; vel in puluere, vel ex vino diſſolutū, & linamēto, aut xylo, quod Galli cotonem appellant, exceptū, inter ſanū & corruptū applicatum. Hoc enim

enim confeſtim malum ſiſtit, & id quidē ſine dolore. Quòd ſi neceſſitas exigat, ſpathula vel ſpecillo ſeparandum eſt ſanum à corrupto. In eiuſmodi autem medicamentis adhibendis: vt res ſecurius tractetur, attentos ſedulò nos eſſe oportet circa naturam corporis ægroti; ſicuti rectè nos Gal. admonuit inquiens, Si corpus ruſticum fuerit, & durum natura, vehementiora deſyderat medicamenta: fœmineum verò, & mollem carnem habēs, imbecilliora. Infantes quoque vel pueri, & quicunque inter viros & balneas amant, & in otio degunt, mollia exigunt medicamina. Conſyderanda inſuper eſt partium, quæ malè affectæ ſunt, nedum corporis totius natura: quādo abſcindis, aut circuncidis id quod iam computruit. Quædam enim ſunt, quæ citiſſimè ad putredinem veniunt, ſi negligenter curentur: aliæ verò tardiuſculè: quædam item medicaminum vires ac beneficia tardius ſentiunt, aliæ citius. *Lib. 2. ad Glauco.*

Porrò ſi nihilo magis malum his cauſticis medicamētis conſtiterit, vri id quod eſt inter integrum, ac vitiatum locum debet. Solent verò hæc auxilia omnia, nihil interdum proficere, atque tunc vnicum, tametſi (vt Celſus ait) miſerum auxilium eſt, mēbrum quod paulatim emoritur, abſcindere, vt cætera pars corporis tuta ſit. Nam quod cōputruit, veneni in modum ſuo contactu, quod adhuc ſanum & integrum eſt, inficit, & corrumpit. Si quando autem putrefactam huiuſmodi atque emortuam partem abſcideris, vel quod in membro quopiam computruit vſq; ad ſanum corpus conciderís, eam quæ veluti quædam radix eſt, ſanæ atque integræ parti adiunctam, ob maiorem ſecuritatem, ex Galeni conſilio candenti ferro adurere conuenit. Ita enim celeriter ſanguinis profluuium compeſces, & putredinē arcebis. Facta verò adustione, porri ſucco, vel (vt Paulus ait) ſale cum porro vtendum eſt, vel aliquo ex iis, quæ paulò antè diximus. Hæc enim ſiccant, & ſtringunt putredinem, atque humorum affluxum prohibent. Vbi verò tibi videbitur his remediis adhibitis ceſſare putredo, vt cruſtæ citiùs decidant, cataplaſmate vtendum eſt ex pane vel hordacea farina, vel triticea ex hydræleo incocta. Item medicamento, quod cephalicum vocant, ex melle illitum. Hæc enim detergēdo, cruſtam à ſubiecta carne reſoluunt. Quin etiam medicamentū, quod tetrapharmacum dicitur, præterea

Vſtio quando adhibēda. Si gāgrena in ſphacelum uerterit.

Lib. 2. ad Glauc.

Lib. 4.

Cruſtas à partibus exuſtis ſoluentia.

tereà & Macedonicum, pus mouendo, ac emoliendo, cruſtas à ſubiectis corporibus diducunt. Quemadmodum & reliqua omnia, quæ ad ſuppuratione perducunt. Hæc enim præterquàm quòd emoliunt, pus ſub cruſta conficiũt, quod eam reſoluit, ſcilicet inter carnem ſubiectam & cruſtam ipſam interiacens. Panis quoque cum apio tritus, aut ocymo, optimè cruſtas à ſanis partibus citra eroſionem detergendo, detrahit. Sic & iris, vel radix panacis, vel ariſtolochiæ, vel acori cum melle. Solent autem vulgò ad cruſtas *Butyrum.* reſoluendas vti butyro, aut alio quouis vnctuoſo. Vbi verò cruſta exciderit, locum aceto abluunt, poſteà ſequens emplaſtrum admouent, quod ad Gulielmum à Saliceto refer- *Emplaſtrũ Gulielmi à Saliceto.* tur. Recipit autẽ mellis ſelibram, vitellos ouorum crudos tres, aut quatuor numero, farinæ hordei ſelibram: hæc miſceãtur in formam emplaſtri. Poſt biduum verò vel triduũ, vt melior fiat mundificatio, huic emplaſtro addi poſſunt drachmæ decem myrrhæ electæ. In teneris autem corporibus ad cruſtæ ſeparationẽ, & ſordium deterſionẽ, abun- *Libro 2. ad Glau.* dè ſufficit Galeno orobi farina cum melle, vel thure. His ritè peractis huiuſmodi vlcera ad ſanitatẽ perducenda ſunt medicamentis, quæ carnem producãt, & cicatricem inducant: ſynulotica, & epolotica Græci vocant.

Capita curationis gangrænæ & ſphaceli.

1 Vitiatum ſanguinem in affecta parte impactum affatim vacuato.

2 Poſt ſcarificatus aut ſectiones, locum affectum aqua ſalſa abluito. Deinde medicamentum putridis conſecratum inducito.

3 Vbi mali furia ſe remiſerit, vnguentum Ægyptiacum ſuperimponito.

4 Si malum iis remediis non ceſſerit, id quod inter vitiatum & integrum eſt, ferro candente adurito.

5 Quòd ſi hæc omnia nihil profecerint, & iam gangræna in ſphacelũ degenerauerit, membrũ quod ſic planè emortuum fuerit vſque ad partẽ ſanam, ita vt nihil prorſus putridi relinquatur, ocyſſimè abſcindito.

6 Vbi quod computruit reſecueris, quo ſecurius mali radicem euellas, ferramenta igne flagrantia adigito.

7 Poſt exuſtionem porri ſuccum, atque alia id genus, quæ ſiccant, ſtringunt, & fluxionem arcent, admoueto.

Cruſtam vel medicamentis adurentibus, vel ignito fer- 8
to inductam, à ſubiectis corporibus reſoluere (ſolet enim
inde ſanguinis profluuium ſequi) ne properato.

Cùm putredo ceſſauerit, nec amplius ſanguinis proflu- 9
uium reformidaueris, ea quæ cruſtam detrahũt, applicato.

Vbi cruſtæ exciderint, curationẽ reliquis vlceribus com 10
munem, adhibeto.

Qui ſequuntur aphoriſmi, ad medicum pertinent.

VIctum tenuem, & refrigerantem, gangræna & ſpha- 1
celo laborantibus inſtituito.

Fluxionem ſanguinis miſſione, ſi nihil obſtiterit auerti- 2
to: atque eadem plenitudinem (ſi adfuerit) vacuato.

Medicaméto quod catholicon appellatur, vel nigra caſ- 3
ſiæ fiſtularis medulla, ad hæc tamarindorum, lupuli, ac fu-
mariæ decocto, ſanguinem depurato.

Theriacam, atque id genus alia, quę cor vitæ fontem ac 4
principiũ, à putridis, & graueolentibus illis, à parte vitiata
ſublatis effluuiis, tuentur, laboranti ſumenda exhibeto.

De eryſipelate, & aliis tumoribus à bile creatis.

CAP. VIII.

Pituita in humorũ generatione ſanguini proxima.

TAmetſi pituita, in generatione humorũ, ſanguinem conſequatur, maiórque eius humoris portio ſit in corpore ſecundũ ſanguinem, quàm aliorum humorum, quia tamen tumores præter naturam à bile procreati (quæ apoſtemata cholerica cõmuniter vocant) in valde multis conſpirant cum ſanguineis: conſequens eſt, poſt determinationem phlegmones, & aliorum qui à ſanguine fiunt, tumorum præter naturam conſiſtentium, de iis nunc dicamus, qui à bile excitantur, & nomine quidem communi eryſipelata vocantur Græcis, Latinis verò antiquioribus ignes ſacri. Eſt igitur eryſipelas bilioſæ fluxionis germen, circa cutim vtramque maximè conſiſtens, & eam ſcilicet, quæ foris eſt, omnium partium commune tegumentum, & membranoſam illam ac tenuem, quæ ſingulis internarũ eſt circundata. Nonnunquam vero & aliquid quoque ſubiectæ ſibi carnis occupat, ſicuti & phlegmone (quæ fluxionis ſanguineæ ſoboles eſt, in carnoſa corpora maximè incidens) etiã cutis aliquid apprehendit. Itaque cùm flaua bilis verè

Eryſipelas quid.

Eryſipelas exquiſitum.

tenuis

tenuis, vel ſanguis feruens & cōſiſtentia tenuis (qui recentioribus cholera dicitur naturalis, Galeno verò χολὴ ξανθὴ) per ſolam cutem diffuſus fuerit, nihil inferiorem carnem moleſtans, particulam tamen in tumorem aliquantum attollens, cū inflāmatione & rubore in flauū elangueſcente, ac protinus ad tactum euaneſcente, affectus hic priuatim ac propriè Galeno verum atque exquiſitū eryſipelas nuncupatur. Hoc autem vnius rationis eſt, ſeu (vt dicunt) vniforme, & abſque vlceratione incidit. Auicennas ſpinam vocauit. Cū verò amaræ bilis ſuccus craſſior acriórq;, quàm pro naturę modo redditus fuerit, ſummam cuticulā (quam epidermida Gręci vocant) exulcerat, excoriátve, atque aliquando cutis exulceratio ſpatio temporis ad profundum peruenit, ita vt inferiorem ſeu ſubiectam carnem attingat, Nuncupatūrque tunc eiuſmodi affectus etiam eryſipelas: ſed cum vlceratione, quod (Galeno autore) eiuſdem generis eſt cum herpete. Verūenimuero, ſi nec planè biliosa, nec ſanguinea fluxio ſit, ſed ex ambabus mixta, non iam tātum eryſipelas, ſed diſpoſitio permixta eryſipelate atque inflāmatione nominatur Galeno. Ab eo autem quod in miſtura exuperat, nomen vitio indetur. Etenim vbi ſanguis pręcellit, phlegmone eryſipelatoſa dicetur. Vbi verò flaua bilis prępollet, eryſipelas phlegmonoſum appellabitur. Verū vbi neutrum vincit, & æqualia vtriuſque apparuerint accidentia, tunc vitium id phlegmones eryſipelatóſque mediū vocabitur. Iam verò & aliarum mixtionum ſimilis vtique erit interpretatio: nempe ſi multa bilis pauco humori pituitoſo aut atrabilario remiſceatur eryſipelas œdematoſum, vel ſcirrhoſum dicetur.

Spina.

Eryſipelas cum vlceratione.

Eryſipelas nō legitimū & eius ſpecies.

Phlegmone eryſipelatodes.

Eryſiphelgmonodes.

Medium vitium.

Bilis. Porrò cum ſimpliciter bilem dicimus, vel bilioſum humorem, more Galeni & aliorū Medicorum, nos pallidam bilem ſeu flauam, & amaram, non autē acidam & nigram, inaudimus. Hæc autem naturalis cholera, & certa aliis nominatur, ex ſanguine quidem tenui & feruente generationem obtinens. Atram verò bilem nunquam abſolutè bilem nominamus, ſed ſemper cum adiectione humoris, appellationis colorem adiungente. Eſt igitur bilis, quæ χολὴ Græcis dicitur, vulgò autem cholera, humor calidus & ſiccus, ex tenuiori & calidiori parte chyli: vel ex ſanguine tenui & feruente, vt modo diximus, procreatus. Hæc autem

Bilis flaua duplex.

duplex eſt iuxta neotericorum diuiſionem, naturalis ſci- 1 licet, & non naturalis. *Naturalis.* Naturalis, eſt humor calidus & ſiccus poteſtate, ſubſtantia quidem tenuis, colore verò flauus, aut ruber, declinans ad quandam citrinitatem ſeu flauitiem, ſapore verò exactè amarus, non autem acutus ſiue acris: vt quidam malè affirmarunt. 2 Non naturalis verò, bilis dicitur, *Non naturalis.* quæ à prædicto humore verè bilioſo degenerat, intra terminos tamen ſuæ latitudinis continetur, quos ſi egrediatur, non iam bilis, ſed alius humor reputabitur. *Bilis duobus modis deficit à ſua natura.* Hoc autem (bilem inquam egredi limites ſuæ latitudinis) contingit bifariam: vno modo (vt ſic dicatur) per ſe, & in ſe: altero modo, per admixtionem. Per ſe, & in ſe adhuc dupliciter: Vno modo, quando bilis illa naturalis putreſcit, & aduritur, & talis dicitur aduſta per putrefactionem. *Vitellina ex meraca bile.* Altero modo, quando bilis non naturalis vitellina dicta, igneo calore percoquitur in hepate, aut in ventriculo, aut in venis, & efficitur porracea, *Bilis porracea.* quam etiam praſinam vocant, vel æruginoſa, *Aeruginoſa.* quæ extremè quidem malæ ſunt. Per admixtionem verò bilis efficitur non naturalis, ſeu præter naturam, cum alius humor illi extrinſecus accedit. *Crocea bilis.* Et hoc quidem fit multifariam. Nempe ſi phlegma tenue & aquoſum illi admiſceatur, citrina ſeu crocea efficitur, ſi craſſum & viſcoſum, vitellina: *Vitellina, ex admixtione pituitæ.* ſi verò melancholia aduſta illi permiſcetur, efficitur bilis aduſta per admixtionem. Et ſic iuxta Auicennæ placitum, *Auicen.* ſex ſunt ſpecies bilis non naturalis. Apud Halyab. *Haly.* verò quatuor duntaxat: Nullam enim prorſus mentionem fecit de duabus ſpeciebus aduſtis. Galeno autem lib. 2. de virtutibus naturalibus, nulla bilis præter naturam eſſe dicitur, præter vitellinam, quæ ouorum vitellis, tum colore, tum craſſitudine eſt adſimilis. Siquidē porraceam & æruginoſam ex prauis ac corruptis *Porracea bilis quo gignatur.* humoribus, propter quorundam eſculentorū aut oleorum cruditatem, qualia ſunt, beta, cepa, braſſica ſæpenumero in ventriculo ait generari. Atque etiā interdum talibus nequaquā ingeſtis, ratione ægritudinis, aut malæ alicuius diſpoſitionis, in venis ipſis generatur. Ex iis itaque colligitur, *Quatuor inflāmationū differentiæ, ex flaua bile oriuntur.* quatuor ſpecies ſeu differētias inflammationum (quas vulgus cholerica apoſtemata vocat) ex bile ipſa generari. Nēpe ex bile vera, ſyncera, & laudabili (quam tenuem ferventémque ſanguinem appellamus) procreatur ea ſpecies

inflam

Verum eryſipelas. *Tria eryſipelata illegitima.*

inflammationis, quæ Galeno verum atque exquiſitum eryſipelas appellatur, lib. 2. ad Glau. quod tãquàm cutis ſolius paſſio eſt. Græcè autem ἀκριβὲς ἐρυσίπελας nominatur.

Herpes exedens. *Phagedæna.* *Cancri exulcerati.*

Ex bile verò non naturali, & aliis humoribus permixta, tres aliæ naſcuntur differentiæ, vtpotę eryſipelas phlegmonôdes, eryſipelas œdematôdes, & eryſipelas ſcirrhôdes. Ex bile autem quæ præter naturam ex aduſtione facta eſt, pro ratione tenuitatis aut craſſitiei ſubſtantię ipſius, generantur vel herpetes eſthiomeni, id eſt, exedentes, qui eiuſdem generis ſunt cum eryſipelatis, quæ cum exulceratione incidunt vel phagedænæ, quæ cum cute pariter ſubiectam carnem altiùs erodunt & exulcerati cancri, aliáque eiuſmodi erodentia, & cacoëthæ, id eſt, maligna vlcera, quę puſtulæ corroſiuæ recentioribus chirurgis dicuntur. Itaque tenuiſſimus quidem in eiuſmodi humoribus, eſt is, qui exulceratum herpetem excitat: craſſiſſimus, qui cancrū. Proximum deinceps locum occupat, quod ad craſſitudinem attinet, qui phagedænas creat, vt lib. 14. methodi medendi Galenus annotauit.

Cauſæ veri eryſipelatis.

Cauſæ veri eryſipelatis vti & phlegmones veræ, ſunt tres. Prægreſſæ, quę & primitiuæ dicuntur, antecedentes, & coniunctæ. Cęterùm raró fit eryſipelas à cauſa pręgreſſa, frictiones tamen violentæ, inſolatio & admotio medicaminum attrahentium ipſum nonnunquàm excitant.

De ſignis & indiciis veri eryſipelatis.

NOTAE *eryſipelat.*

Signa & indicia veri atque exquiſiti eryſipelatis ſumuntur ex collatione ipſius ad phlegmonem iuxta Galeni
1 doctrinam, 14. Therap. & 2. ad Glauconem: ex quo apertè
colligitur verum ac legitimum eryſipelas veluti quandam
ſpeciem eſſe phlegmones, id eſt, inflammationis generaliter acceptæ. Notæ igitur eryſipelatis ſunt, color aſpectu
rubidus, in flauum elangueſcẽs, qui (rubor inquam flaue-
2 ſcens) ad tactum, hoc eſt, digitorum appreſſu facilè ſubterfugit, rurſúſque illabitur.

Rubor flaueſcens, ad tactum ſubterfugiens.

Tumor paruus.

Tumor exiguus, in cute potiùs conſiſtens, quàm altè de-
3 ſcendens.

Calor vehemens.

Calor vehemens febrem excitans maiorem, eâ, quæ ex
phlegmone accenditur. Siquidem calidius multò eſt ery-
4 ſipelas, quàm phlegmone. Pulſatio (quę magnæ phlegmone proprium eſt ſymptoma) non admodùm fortis.

Pulſatio exigua.

Dolor

Dolor mordicans & pungens nullá (vt in phlegmone con- 5 *Dolor pū-*
tingit) inuehens tenſionem, & ſi quæ ſunt alia bilis domi- *ctorius.*
nium ſignificantia: Quod autem ad iudicia pertinet, eryſi- IVDICIA.
pelas vt plurimùm faciem prehendit, incipitque maximè 1
in ea naſi parte, quæ vulgò lepus appellatur. Deinde
mox in faciem totam expanditur, gèmina quidem occa-
ſione: nempè ob faciei raritatem, & ipſius bilis leuitatem.
In oſſis autem exutione ſeu denudatione, eryſipelas ſu- 2
perueniens, malo eſt, vt ſcribit Hippocrates Aphoriſ. 19.
libro ſeptimo, hoc eſt, ſymptoma prauum eſt, ſi oſſe nuda-
to caro circunſtans ab eryſipelate occupari videatur. Hoc *In cō. præ-*
autem, Galeno teſte, rariſſimè accidit. Rurſus ſequenti *dict. Aph.*
aphoriſmo ſcribitur ab eodem Hippocra. quòd ab eryſipe- 3
late putredo, aut ſuppuratio, malum. Hæc enim (inquit 4
Galenus) nunquàm eryſipelatis ſuperueniunt, niſi valdè 5
malignis. Verum ac legitimum eryſipelas quatuor habet 6
tempora, vti & alij præter naturam tumores. Horum au- 7
tem ſigna ex præcedentibus ſunt requirenda. Exquiſitum *Eryſipelas*
eryſipelas rarò terminatur ſuppuratione, ſed magna ex *motum ſe-*
parte inſenſibili tranſpiratione ſeu reſolutione. In ery- *quitur ter-*
ſipelate quædam interdum contingunt ſymptomata, quæ *tianæ febris.*
nonnunquàm magnitudine ipſius morbi cauſam exupe-
rant, atque ideò curandi rationem interpellant, hoc eſt, 8
curationis ordinem euariant, peruertúntque, vt etiam ſu- *Eryſipelata*
perius de phlegmone dictum eſt. Ad hæc eryſipelas mo- *circa caput*
tum ſequitur tertianæ febris, nam ad eius materiam quan- *curatu diffi-*
dam habet analogiam. Vtriuſque enim materia, humor eſt *cillima.*
bilioſus. Cæterùm eryſipelas ab exterioribus verti ad in-
teriora non eſt bonum: ab interioribus autem ad exterio- 9
ra, bonum, vt ab Hippocr. ſcriptum eſt Aph. 25. lib. 6. Ery- 10
ſipelata verò, quæ capiti oboriuntur, plus faceſſunt nego-
tij, adeóque (vt Paulus ait) periculoſa eſſe ſolent, vt niſi ef-
ficax conſequantur auxilium, interdum affectos ſtrangu- *Eryſipelas*
lent. Scribit etiā Hipp. lethale eſſe, ſi eryſipelas ſit in vtero *in vtero præ-*
mulieris prægnātis. Facto enim ſic in vtero eryſipelate, fœ- *gnantis fœ-*
tus ex neceſſitate moritur. Siquidē acuta febris (vt Gal. ait *tum enecat.*
in cōmentario) ſæpe eum citra inflammationē interimit. *Curationis*

Eryſipelatis curatio. *eryſipelatis*

CVm eryſipelas, ſicuti & phlegmone, de qua paulò antè *ſcopi vniuer-*
egimus, affectus calidus ſit, & ex humorū defluxione *ſales duo.*

fiat, geminus etiã erit totius curationis ipſius ſcopus, nempe refrigeratio & vacuatio. At veluti vacuationis indicatio in phlegmone, refrigerationis indicationẽ vincebat, ita refrigerationis indicatio in eryſipelate, magis vrget quàm vacuationis. Illa enim quãtitate, hoc verò qualitate magis premit & diſcruciat. Itaque eryſipelas magis refrigerari, & minus vacuari: Inflammatio contrà magis vacuari, & minus refrigerari debet. Quanquam vtriuſq; affectus curandi (vt inquit Galenus) commune caput ſit, infeſtantis ſcilicet humoris vacuatio. Ideóq; poſtquàm refrigeratum eryſipelas fuerit, ad ea quæ digerũt ſeu diſcutiũt medicamenta conuertimur. Porrò vt geminum hunc ſcopum vniuerſalem refrigerationem inquam & humoris infeſtantis vacuationem, aſſequamur, quatuor aliis ſcopis particularibus iuxta poſterioris ætatis chirurgorum placita, eſt opus.

Particulares curandi eryſipelatis ſcopi 4.

1 Primus ſcopus, conſiſtit in recta vitæ inſtitutione atque obſeruatione.

2 Secundus, humoris ad partem affectã confluentis, quem antecedentem materiam appellant, auerſionem concernit.

3 Tertius in humoris, qui iam in partem ægram influxit (quem materiam cõiunctam dicunt) vacuatione conſiſtit.

4 Quartus verò & poſtremus circa ſymptomatum correctionem, ac propulſionem verſatur.

Primus ſcopus.

1 Primum ſcopum facilè aſſequemur, ſi rerum omnium, quas non naturales vocant, adminiſtratio, ad humiditatẽ & frigiditatem (vt in febre tertiana) ſpectauerit. Quandoquidem eryſipelas ex flaua bile ortum habet, quæ temperaturæ eſt calidæ & ſiccæ.

Aëris delectus.

Ergo aërem quoad fieri poteſt, frigidiorem & humidiorem deligito, præparatóque.

Ambientis præparatio.

Æſtate igitur ſubterraneas domos frigidiſſimas, maximè perflatas, & ad Arcton verſas, tibi deligito. Si loci huiuſmodi occaſio non datur, & calidior aër extiterit, ipſum ſic præparato.

Aquam frigidam ex vaſis in vaſa ſubinde transfundito.

Pauimenta domus aſſiduè aqua, quæ prorſus gelida ſit, aſpergito.

Roſas & violas plurimas, vitium folia, & capreolos, ſalicis quoque ramulos, & reliquos flores ac germina, quæ frigidæ humidæque facultatis ſunt, humi ſpargito, ac in

aërem proiicito.

Turbã hominũ conclaue laborantis ingredi prohibeto.

Pinguia, dulcia, acria, calidáque omnia vitato. *Cibus.*

Lactuca, cucurbita, portulaca, oxalide, (quam acetoſam vocant) hordeato, oriza, & aliis id genus, quæ ſanguinem incraſſant, & refrigerant, lubens veſcitor.

A vino in totum abſtineto. *Potus.*

Cremor ptiſſanæ, aut aqua hordei tibi potus eſto.

Victus temperantiam ſeruato. *Repletio.*

Aluus tibi ſemper mollis eſto. *Inanitio.*

Ab omni motu, præſertim vehementi atque immoderato abſtineto. *Motus.*

Iram, contentionẽ, atq; omnem animi vehementiorem motũ, aut perturbationem, tanquàm aduerſiſſima fugito. *Animi affectus.*

Nitida, ac munda circa te omnia ſunto.

Venerem ne exerceto. *Venus.*

Atque hęc de primo ſcopo dicta ſufficiant.

Secundum autem ſcopum curationis eryſipelatis conſequemur, ſi ſuccũ in corpore delinquentem cõmoda vacuatione ademerimus. Ergo in vero ac legitimò eryſipelate nõ neceſſariò, vt in phlegmone, ſanguinem ex vena detrahemus: ſed medicamento quod flauã bilem exigat (cholagogon Græci vocant) ventrẽ per inferiora expurgabimus, ſi ſaltẽ affectus magnus ſit, & corpus bile abundare videatur. *2 Secundus ſcopus.*

Itaque cũ eryſipelas febres accendat, & eas vehementiores quàm phlegmone, medicamenta, quę impensè calida ſunt, & ſcammonij ſuccũ, quod recentior Gręcia dacrydion vocat, recipiunt (cuiuſmodi eſt, quod vulgò in officinis electuariũ de ſucco roſarum appellatur) huic affectui minimè idonea ſunt. Ergo vel rhabarbarum offerendum eſt, vel potio, quę Raſi aqua tamarindorũ dicitur. Recipit autem pruna Damaſcena 24. tamarindorum recentiũ drachmas decem, ſacchari violati quar. ſemiſſem. Cui vt efficacior reddatur, aliquid diluti rhabarbari adiici poteſt. Quòd ſi exigua ſit affectio, ne hæc quidẽ cholagoga medicamenta neceſſaria erũt, ſed abundè fuerit, tũc acri clyſtere vti, vt Gal. viſum eſt. At in eryſipelate phlegmonoſo non abs re feceris (modò nihil obſtiterit) ſi curationẽ à ſanguinis emiſſione auſpicatus fueris. Tale autẽ ſępius faciẽ apprehẽdit, vnde & Paulus protinus ab initio venã in cubito pręſertim humerariam *2. ad Glau. In eryſipelate phlegmonoſo cõmpetit phlebotomia.*

ralem in eo incîdi iubet. Sin autẽ hæc non appareat, eam, quæ ſe cõſpectui magis obiicit. Si quid verò ſanguinis detractionem impediat, purgatione ex medicamento, quod bili ducendæ dicatum eſt, vtendum præcipit. Non pugnat tamen Paulus cum Galeno. Nempe cùm Paulus ſecandam eſſe venam præcepit in eryſipelate, quod capiti ſeu faciei oboritur, de phlegmonoſo eryſipelate intellexit, quòd ſæpiſſimè faciem apprehendit: Galen. verò de legitimo eryſipelate locutus eſt, in quo ſanguinem non mittit. At in œdematoſo aut ſcirrhoſo eryſipelate, purgatione vtendũ eſt, quæ miſtas habeat facultates, hoc eſt, partim flauam bilem, partim verò pituitoſum, aut melancholicum ſuccum educat. Atque in iis quidem omnibus conſulendus eſt doctus aliquis, ac prudens medicus, à cuius conſilio & decretis ne tranſuerſum quidẽ vnguem diſcedere debet chirurgus. Sítque hoc ſatis ſemel monuiſſe, quòd chirurgus nihil vnquàm in iis, quæ ad purgationẽ, & ſanguinis miſſionem per phlebotomiam attinent, attentare debet, citra periti alicuius medici conſilium, niſi forſan ſiquandò vrgeat neceſſitas, & vbi nullus præſtò adeſt medicus. Tertiam intentionem complent refrigerantia & reprimentia, in principio fluxionis, exceptis caſibus in capite vniuerſali commemoraris. Tráſacto verò principio, & ſtata iam fluxione, quod membro inhæſit, & impactũ eſt, digerentibus ſeu euaporantibus medicamentis extrinſecus admotis, vacuandum eſt, per occultam ſcilicet ſenſui tráſpirationem. Omnium ſiquidem huiuſmodi tumorum ſic præter naturam conſiſtentium, vacuatio duplex eſt, Gal. 14. Therap. Vna quidem repellẽtium ad alias partes: altera foras digerentiũ, per eum, qui ſenſum fugiat halitum. At quoniam eryſipelas non quantitate modò affligit, ſed etiam ex vehemẽti ſcilicet inflãmatione, qualitate ipſa cruciat, ampliorem refrigerationem, quàm phlegmone requirit. Poſt totius igitur corporis (vt paulò antè dictum eſt) vacuationẽ, reprimentibus auxiliis vtemur, afflictam particulam, ſeu ipſam, quæ patitur cutem, vt decet, refrigerátes, præſertim cũ ſine manifeſta aliqua occaſione factũ fuerit eryſipelas. Eſt autem refrigerationis terminus, ipſa coloris mutatio. Etenim quod purũ eryſipelas eſt, ſtatim cum hoc quieſcit. Quod non purũ eſt, ſed iam quodammodo phlegmonôdes,

Chirurgus in ijs quæ ad phlebotomiã & purgationem attinẽt, nihil attẽtare debet, citra periti alicuius medici conſilium.

3

Tertia intentio.

Hic Guido deprauatè citat Galen.

Quatenus refrigerandum in eryſipelate.

nôdes,ſi pluſculum refrigeres,liuidã cutim præfert. Sin ne ſic quidem quis deſiſtat,nigricat,potiſſimum in ſenili corpore: ſic vt quædam ita refrigeratorum , ne digerentibus quidẽ poſtea medicamentis ad perfectionẽ poſſint ſanari: ſed ſcirrhoſus quidam tumor in particula derelinquatur. Ergo ſatius eſt(inquit Gal.) vbi laborantis particulæ alteratum colorẽ videris,à refrigerantibus retundentibúſque ad contraria,id eſt,diſſipantia,ſeu digerẽtia,& exiccantia, tranſire,priuſquàm vel liuida vel nigra prorſus fiat. Adhibenda autẽ ſemper cura eſt, vt quæ illinuntur, perliquida ſint atque humida,eáq; ſæpiùs commutentur,ac per ſpongias frigido aliquo liquore imbutas,ſubinde quæ admota ſunt,abluantur. Siquidẽ multus particulæ feruor celeriter in vaporem erũpens,hæc deſiccat. Cæterùm inter ea,quæ refrigerandi,atq; repellendi facultatẽ obtinẽt,in hoc affectu conuenientẽ,laudat imprimis Auicennas ex ſimplicibus,perfuſionem aquæ frigidæ. Gal.verò cõmendat ſuccũ ſolani,ſemperuiui,portulacæ,pſyllij,alterci,id eſt,hyoſcyami,lactucæ,vmbilici Veneris(quæ herbula Græcis cotyledon appellatur)intybi,id eſt,cichorij, lẽticulæ paluſtris, cucurbitæ atque alia id genus. Ceratum quoque ex aqua admodùm frigida,quod recipiat quadruplũ roſacei ad ceram albã. Sit autẽ roſaceum ex oleo omphacino,id eſt,immaturo ſine ſale cõfecto,quibus in pila emollitis aquæ frigidæ ſuperfunditur,quantũ poteſt recipi. Si verò aceti tenuis & pellucidi momentũ admiſcueris,præſtantius atque efficacius medicamentum reddideris. Porrò hæc omnia actu frigida ſunt admouenda, & ſubindè mutanda,priuſquàm manifeſtè incaleant,aut areſcãt. Conducit etiã plurimùm ad rem præſentẽ,ſi pars eryſipelate obſeſſa,illinatur ceruſa ſola.vel miſta cum aceto & lycio,vel terra cimolia,aut figulari cum ſolano,aut argenti ſpuma cum roſaceo,item acacia cum aceto. Ad idem cõfert plurimũ & ſequens compoſitio.Succi plantaginis vncia vna,roſacei,vnciæ tres;lithargyri nutriti , vncia vna, ceruſæ lotæ drach. tres,lactis muliebris ſemuncia,miſcentur omnia ſimul in mortario plumbeo , & fit linimentũ. Teri debent primùm lithargyrum & ceruſa,deinde oleum & ſuccus paulatim & ſenſim affundi debent,donec exactè miſceantur. Quòd ſi ampliorem refrigeratiõnẽ deſyderes,his & aliis priùs enu

Lib.14. Therap.

Materia refrigerantiũ ex Gal.

Adiecta ex Paulo.

Ceratum.

Compoſitum medicamentum.

meratis (ex Pauli ſententia) admiſceri poteſt, opij aliquid, vel cicutæ, vel mandragoræ. Verùm ab iis, & ſimilibus, quę ſtupefaciendi vim habet, abſtinendũ eſſe cenſeo, niſi maxima vrgeat neceſſitas.

Euacuatio cõiunctæ materiæ, per euaporantia.

διαφόρησις.

Cæterùm vbi inflãmatio ægrotantis mẽbri iã deſiit, ac feruor eryſipelatis ſeſe remiſit, Galenus humorẽ in particula receptũ quam coniunctam materiam vocant, priuſquàm ex refrigeratione liuor appareat, diſcutit, impoſito cataplaſmate, ex hordei farina, ſeu ex cruda polenta, ἀλφίτων λύσιν Græcè vocãt, & aliis in ratione curãdæ phlegmone ſuperius dictis. Quemadmodũ enim ſigna eryſipelatis ſumebãtur ex analogia ſignorũ phlegmones, ita & curationis ipſius eryſipelatis auxilia, ex analogia remediorũ curationis phlegmones ſumẽda ſunt. Porrò talia medicamẽta, quæ diſſoluẽdi, ſeu euaporandi facultatẽ obtinẽt, in hoc affectu cõuenientẽ, plurima tũ ſimplicia, tum compoſita referuntur à Paulo Ægineta lib. 4. c. 21. Item ab Aëtio libro de re medica decimoquarto. Satis autem fuerit, nunc vnũ ex multis recẽſere quod omniũ mihi præſtantiſſimũ viſum eſt.

Hydrelæum eſt mistura ex aqua & oleo ſeu oleũ dilutum.

Althęę nouellæ foliorum põdo, id eſt, libra aſſumitur, concoquuntur in hydrelęo: cocta verò probè terũtur, adiectóq; roſacei triente, id eſt, vnciis quatuor, argenti ſpumæ, & ceruſę, ſingulorũ vnciis duabus & ſemiſſe, id eſt, dimidia: iterum læuigãtur cum ſucco coriani, aut ſemperuiui, aut ſolani: deinde micis panis adiunctis, vt emplaſtri formam induat, illinitur.

Si liuor iam locum occuparit.

Quòd ſi fortè liuor iam locũ occuparit, inciſa antè cute, cataplaſma ſuperponendũ eſt, perfundendúſq; locus, plurimũ quidem (vt Galenus præcipit) aqua calida: digerit enim, & plagas abluit: ſed & aqua, & muria interim conducet locũ fouere, cùm ſcilicet craſſior

4 eſt. Hæc enim craſſitudinem incidũt, ac detergẽt.

Quarta intentio.

Quarta intentio curationis eryſipelatis, quæ eſt accidentium correctio, perficitur vt in curatione phlegmones dictum eſt, cùm agebatur de reditu materiæ, de induratione, & corruptione. Item de dolore & ardore. Hæc enim ſymptomata etiam eryſipelati, vti & phlegmonæ accidere ſolent.

Doloris & ardoris mitigatorium.

Porrò optimũ doloris ac vehementis ardoris mitigatorium auxiliũ fit, ex foliis, & radicibus hyóſcyami, inuolutis in ſtupis, & coctis ſub prunis: deinde mixtis cũ vnguento, quod populeon vulgò appellatur; vel cum axungia, vt ſuperius dictum eſt in curatione phlegmones.

Si verò

Si verò contingeret ipſum eryſipelas exulcerari, curetur admotione vnguēti albi, aut vnguenti de lithargyro, quorū deſcriptiones ex ſexto libro requirendæ ſunt. Quòd ſi illis adderetur illiquid ſcoriæ, hoc eſt, recrementi plumbi, optimum ſanè atque efficaciſſimum foret remedium. Sed præſtat vt totam curandi eryſipelatis rationem, breuibus quibuſdam ſententiis in modum epilogi complectamur; vt quæ diffuſius à nobis ſuprà dicta ſunt, memoriæ tenacius hæreant. *Si eryſipelas exulceratur.*

Septem de eryſipelate aphoriſmi, totam ipſius curationem ſummatim complectentes, ex Galeno.

IN exquiſito eryſipelate, ſanguinem ne detrahito. 1

Si bile corpus abundet, & affectus magnus ſit, ventre 2
medicamento cholagogo, per inferiora purgato.

Quòd ſi exiguus morbus ſit, & corpus bile vacuum, à 3
medicamento flauam bilem per aluum ducente, abſtineto, & acri clyſtere contentus eſto.

Vniuerſo, vt oportet, corpore purgato, partem affectam 4
per initia moderatè reprimentibus medicamētis, & abundè refrigerantibus, vſque ad coloris mutationem, perfundito, atque illinito.

Vbi laborantis particulæ alteratum colorem videris, & 5
feruorē eryſipelatis iam remiſſum, ac inflāmationem deſiiſſe, à refrigerantibus, aſtringentibuſque, priuſquàm vel liuida, vel nigra prorſus particula fiat, ad contraria, hoc eſt, digerētia, ſeu diſcutientia, & exiccantia tranſito.

Quæ ex vlceribus, aliiſque euidentibus cauſis fiunt ery 6
ſipelata primùm ſacrificato, deinde cataplaſma ex hordeacea farina imponito.

Si eryſipelas non exquiſitum fuerit, ſed phlegmonôdes, 7
præſertim vbi ſanguis in corpore exuberat, intrepidè ſanguinem mittito.

De Tumoribus, qui cum eryſipelate ſocietatem habent, hoc eſt, de herpete miliari, & exedēte, quæ puſtulæ cholericæ recētioribus chirurgis dicuntur.

TVmores illos præter naturam, qui cum ſuprà comprehenſo eryſipelate ſocietatem habent; atque ad ipſum quodammodò pertinere videtur, ex bile autem non naturali, & ſecreta, id eſt, aliis humoribus, minimè permixta generationem obtinent, recentiores tum medici, tum *De Herpete.*

Puſtulæ malæ & cholericæ vulgò dictæ.

Herpetes.

chirurgi, puſtulas malas cholericas appellant: Græci verò, (vt Hippoc. Galen. & Paulus) herpetas vocant. Quæ vox Latinis ferè ſonat, malum quod ſerpit: ἕρπω enim idē quod ſerpo, vnde ἕρπης ſerpens dicitur. Herpes tamen non abſolutè malū quod ſerpit, ſignificat apud medicos, ſed certum morbi genus, de quo nunc agitur. Itaque malum quod ſerpit, latiùs patet, quàm herpes. Nam & phagedænæ ſerpentia etiam vlcera dicūtur. Huiuſmodi autem vniuerſas

Formica Auicennæ.

Herpes quādo fiat.

Herpetis ſpecies duæ.

puſtulas Auicēnas formicas appellauit: Galenus verò eas inter inflammationes adnumerauit, ſed Celſus ſub ignis ſacri nomine has intellexiſſe videtur lib.5.cap.28. Fit igitur herpes, quando flaua bilis, non naturalis, ſola, & ſecreta, id eſt, nullo alio illi admixto humore, in particulā aliquam confluit, atque ibidem conſiſtit: quæ ſi conſiſtentia ſua craſſior ſit, acriorque, totam exulcerat cutem, vſque ad carnem ſuppoſitā, vocaturq; tunc vitium huiuſmodi Hippocra. & Græcis ἕρπης ἐσθιόμενος, Latinis verò herpes exedens, vel depaſcens: & decimoquarto Terap. Galeno abſoluto nomine herpes.

1

ἕρπης ἐσθιόμενος, id eſt exedēs, vel depaſcens.

Si verò tenuior & minus acris, calidáque fuerit bilis, puſtulas exiguas per ſummam cutem, id eſt, in ſola ſuperficie cutis (hanc enim tantùm veluti deürit) milio, hoc eſt, milij ſeminibus ſimiles excitat: ob quā ſimilitudinem affectus tunc Latinis miliaris herpes nominatur: Græcis verò quibuſdam poſt Hippocratis ætatem κεγχρίας ob eandem rationem dictus eſt: κέγχρος enim Græcis, miliū nobis dicitur.

2

Herpes miliaris, ſiue cenchria.

Atque hæc ſpecies Galeno autore lib.2.ad Glaucon. generis ſortitur appellationē, cùm ſimpliciter, & ſine additione illi herpes vocetur. Alibi tamen herpetis nomine, Galenus herpetem eſthiomenum, id eſt, exedētem intelligit: vt paulò pòſt dicetur.

Libr.14. Terap.

Hic autem non protinus vlcus facit, vt alter, qui exedens dicitur, ſed vt dictum eſt. admodum exiguas puſtulas ad ſpeciem milij excitat, quæ & ipſæ interpoſito ſpatio, ac procedente tempore, cùm diſrūpuntur ſcilicet, in vlcus abeunt. Proinde non

Ex Paulo, & Gal.

ſine ratione Oribaſio & quibuſdam aliis etiam ante Galeni tempora viſum eſt, in eiuſmodi vitio, bili eſſe aliquid pituitæ tenuis admixtū, quæ puſtulas illas minutulas procreat. Vnde & nōnullis puſtuloſus herpes dictus eſt. Alter

Lib. de tum. præter nat.

verò, qui eſthiomenos appellatur, non ita pituitæ commixtus eſt, ſed exactæ bilis, ac nullo alio humore infectæ, eſſe

videtur.

videtur:ideoque cum eroſione accidit, affectu cutis continuitatem præhendente, vnde & nomen illi impoſitum eſt. Eſthiomenos enim idem eſt,quod erodens vel exedẽs. Atque hic affectus quidem eiuſdem generis eſt,cum puſtuloſo atque exulcerato eryſipelate,à quo tamen differt humoris ipſius bilioſi(ex quo vitium vtrumque ortum habet)tenuitate. Id quod teſtatur Gal.his verbis: Eſt enim(inquit) admodum tenuis humor, qui herpetẽ excitat, adeò profectò,vt non ſolùm omnes interiores partes,quæ vtique carnoſæ ſubſtantiã ſunt, tranſeat, ſed etiam cutim ipſam ad ſummam vſque cuticulã(epidermida Græci vocãt) quam ſolam,proptereà quòd ab ea remoratur, tum erodit, tum exedit:quando ſi hanc quoq; ſudoris vice tranſiret, haudquaquàm vlcus excitaret. Quippe id,vlcerum quæ ex mordente humore oriuntur, quæ nimirum ſpontanea vocant, commune eſt,quòd humor qui ea facit, ſiſtitur in exitu,ac tardat. Hactenus Gale. Vbi nomine herpetis ſimpliciter & ſine additione, intelligit herpetem eſthiomenum, vt ex ipſo contextu ſignis,& curatione, facile eſt deprehendere. Atque ita illo in loco generis ſortitur appellationem,cùm ſimpliciter, & abſolutè herpes nominetur: queadmodum & in libello, de tumoribus præter naturam, vbi de eo ſic idem Gal.ad verbum ſcribit: Depaſcitur quidẽ & herpes, vicina,id eſt,ea quæ in circuitu ſunt,erodens.verùm ſolius cutis eſt exulceratio. Cæterùm vtrãque herpetis ſpeciem, id eſt,tam miliarem,quàm exedentẽ,ſub nomine formicæ Barbari ferè omnes neoterici comprehendunt. Quibus ea in re,vt & in multis aliis,erroris occaſionem primus præbuit Auicennas, qui nominis ſimilitudine deceptus, quoniam Græci myrmecias,id eſt, formicas, genus quoddam verrucarum vocant, eodem capite verrucas illas cum herpetibus errore fœdiſſimo commiſcuit. Guido tamẽ diſcrimen ponit,inter herpetem & formicam, confunditque nomen formicę modò cũ verrucis(quas myrmecias & acrochordonas Græci vocant)modò cum herpete exedẽte: qui (cõmedens inquam herpes) modò etiam illi herpeſtem, modò herpes abſolutè nominatur: putaturque eidem nihil aliud eſſe, quàm eryſipelas puſtuloſum, & vlceratum. Cùm tamen ille (vt ex Galeno adductum eſt) ab hoc differat humoris tenuitate. Tenuior enim eſt bilis quæ her-

Lib.14.met. meden.

Humor bilioſus, qui herpetẽ excitat admodum tenuis eſt.

Herpes ſolius cutis eſt exulceratio.

Auicẽnas myrmecias cõfundit cũ herpetibus.

Guidonis error maximus.

Herpetem eſthiomenũ & eryſipelas vlceratũ nõ omnino idem eſſe.

pera creat, quàm quæ vlcerarum eryſipelas. Ad hoc eryſipelas, quod cum exulceratione incidit, nõ tantũ cutem, ſed cum ea etiam aliquid ſubiectæ carnis occupat. Herpes verò, quo de hîc agitur, ſolam cutim apprehendit, exulceratque. Itaque tametſi hæc eiuſdem ſint generis (vt Galen. viſum eſt) non tamen omnino ſunt idem. Porrò puſtulas illas, quæ Auicennæ interpreti, & imperitæ medicorũ turbę morbili appellantur, ſub herpete comprehendiſſe videtur Hippoc. lib. 1. Epidemiarum. Fiunt autem morbili huiuſmodi à tenuiore materia, quam puſtulæ illæ, quę vulgò variolæ dicuntur. Hæ enim (vt voluit Auicenas) ex ſanguine; illi verò ex bilis ſanguiniſq; ſunt mixtione. Si quis autẽ deſiderat, quo nomine eiuſmodi puſtulæ apud antiquiores dictæ ſint; diximus Latinè à Pli. vocari papularũ, & interdũ pituitæ eruptiones: Græcè verò Hippoc. ecthymata lib. 3. Epid. Gal. autẽ exanthemata. Cæterùm vtriuſq; herpetis notæ, iudicia, & cauſæ, ex præcedẽtibus ſatis innoteſcunt. Supereſt igitur, vt eorum curationem ſubiiciamus.

Morbili ex herpetũ ſunt genere. *Variolæ.* *Papularum eruptiones* *Ecthymata.* *Exãthemata*

Herpetis curatio.

Herpetis curatio tres habet ſcopos ſiue intentiones.

IN curandis herpetibus; ſicut & in aliis eiuſmodi ſpontaneis vlceribus, quæ ex mordenti & acri humore oriuntur, tres ſcopi communes ſunt obſeruandi.

1 Primus eſt, vt humoris in partem affectam confluxio inhibeatur.

2 Secundus, vt quicquid in laborantem particulam confluxit, & ei dem inhæſit, vacuetur.

3 Tertius, vt ſanetur vlcus.

1 *Primus ſcopus.* Primum ſcopũ aſſequimur, totum corpus medicamine humorem (vnde vitium enaſcitur) educente, expurgando; Mox repurgato corpore humorẽ influentem reprimendo, regerendoq;. *Herpes exedẽs medicamẽtum exigit chologogon.* Ergo in herpete exedente, medicamẽto vtendum eſt, quod flauam bilem per aluũ exigit. Hunc enim purus ac ſyncerus (vti diximus) bilioſus procreat ſuccus. Proinde fit, vt quãtum ad totius corporis euacuationem attinet, comedentes herpetes ſimiliter vt eryſipelata curare oporteat. Itaq; quoniã tenuis humor eſt, qui id vitiũ creat, abundè eſt Gal. etiam aluum leniter ſoluiſſe, vel vrinas per ea quæ id modicè efficiũt, citaſſe. *Herpes miliaris medicamẽtum deſiderat, quod biliem ſimul* In altero verò herpetum genere, quem à ſimilitudine quam habet cum milio, miliarem & cenchriam Græcè appellari diximus, medicamento opus

opus eſt,quod mixtæ ſit facultatis,hoc eſt, quod bilẽ ſimul & pituitã educat.

& pituitam educat.

Quibuſdã enim non ſine ratione(vt Galenus ait)viſum eſt in eiuſmodi vitio bili eſſe aliquid pituitæ admixtũ. Porrò vacuato,vt decet, eo qui in corpore redundat,ac vitium cõmittit, humore, medicamẽtis vtendũ eſt,quæ influentem humorẽ reprimãt, regerantq́;. Tutior nanq; ac cõuenientior tunc fuerit eorũ vſus. Quãdoquidẽ (inquit Gal.) ſi quis exiguũ vitioſi humoris, poſt ritè factã purgationẽ adhuc in corpore remanens ad viſcera, & magnas venas retrudat, nullum profectò quod ſenſu percipiatur malum committet.

Reprimendi tempus.

Lib. 14. Therap.

At ſi eius non leuis quantitas ſit, in princeps aliquod membrum aliquando procumbit, vbi ſcilicet prius naturæ viribus totũ corpus expurgantis,non ſit,vel per deiectionem, vel vrinas,vel cutim,quæ totũ corpus includit,vacuatus.

Non eſſe reprimẽdum, ſi multus ſit vitioſus ſuccus.

Cæterum reprimunt quidem regeruntq́; non ſolùm ea quæ adſtringunt, ſed etiam quæ ſine adſtrictione refrigerant. Cuiuſmodi ſunt lactuca, poligonion,ex ſtagnis lens, portulaca, ſeris, ſemperuiuum, & id genus alia,quæ eryſipelatibus valde erant opportuna.

Regerẽtium materia.

Verum eiuſmodi medicamenta, quæ ſcilicet præter id quòd refrigerant, etiam humectare naturâ apta ſunt, herpetes præſertim depaſcentes,minimè deſiderant, ſed ſola ea admittunt refrigerãtia,quę etiam maximè poſſunt exſiccare. Quę enim refrigerandi,atq; vnà exſiccandi vim habẽt,ſed mediocrem(cuiuſmodi eſt ſolanum) non ſatis illis conueniunt.

Quæ refrigerant pariter & humectãt non conueniunt herpetibus exedẽtibus.

Apponere igitur ipſis oportet ex Gale.conſilio, ab initio quidẽ,ex vite capreolos,& folia rubi,& rubi canini, & arnogloſſi. Poſt hæc verò & lenticulam his adiungere oportet,& aliquando mel, & farinam hordeaceã. Item cataplaſma ſine ſemperuiuo, quod ad phlegmonas, quæ ex fluxione eueniunt,inſcribitur. Repellit enim quod influit, atq; id quod in parte affecta continetur, exſiccat, & membra corroborat.

Reprimẽtia herpetibus exedẽtibus accõmoda.

Proinde tranſacto morbi principio efficax erit remediũ. Itaq; fiet huiuſmodi cataplaſma, ex corticibus malorũ Punicorũ in vino decoctis & Rhu, ſiue Rhoë, id eſt,ſemine coriarij fruticis(quod poſteriori medicinę Sumach appellatur)& farina hordei. Cæterùm hoc cataplaſmate ſecundam intentionem, ſeu ſcopũ curandi herpetis probè aſſequeris. Quippe cùm ſufficienter digerere poſſit,quod iam in affectum locum confluxerit. Conſtat au-

2

Hæc cõplent ſecũdam intentionem.

Cataplaſma.

Sumach.

tem, quòd in generatione vlceris exuperare debebunt quæ reprimendi facultatem habent: vbi verò non amplius confluit in ægrotantem particulam vitioſus humor, quæ digerunt.

Vlceris curatio in herpete, quæ tertius eſt ſcopus.

3 Quod ad tertiũ ſcopum attinet, qui vlcus ſanandum proponit, ſummatim hæc te cognoſcere oportet. Nempe quòd omne vlcus ſiue ſponte ſiue ex accidenti factum fuerit, exiccari deſyderat medicamẽto (vt inquit Hippo.) non aſpero, hoc eſt, non mordente, neque vehemẽter irritante, præterquam vbi malignum, & cum putrilagine fuerit. Talia enim (inquit Galenus) acriora expetũt medicamina, & quæ ignis vires habeant: quale eſt myſi, & chalcitis, & arſenicum, & calx, & ſandaracha, atque id genus alia, quæ non aliter, quàm ignis adurunt.

Vlcus omne exiccari deſyderat. Lib. 2. ad Glauc.

Loca exulcerata quibus inungenda.

Loca igitur exulcerata in herpete exedente, inungenda ſunt paſtillis, ſeu trochiſcis, in libris, qui pharmaceutici dicuntur, ad herpetas inſcriptis. Qui cùm res exigit, vt illis vtamur, paſſo, vel vino aliquo dulci, vel ſi dulce non adfuerit, vino tenui & ſubauſtero non nimis veteri (hoc eſt, quod non aliquam in guſtu ob antiquitatem contraxerit acritudinem) aut poſca aquoſa (quod oxycratum vocant) diluuntur.

Poſca vel puſca.

Remedia ex Paulo ſumpta.

Paulus his vtitur remediis, ad herpetem, qui ſub cute affligit. Retrimentum plumbi, rutæ læuigatæ ſucco excipitur, aut ceratum myrteum in vicem rutæ. Aliud, Lanæ veteris illotæ, “ circa tedam combuſtæ, drachmæ duodecim & ſemiſſis, id “ eſt, dimidia, ceræ drachmæ viginti quinque, recrementi plumbi drachma, ſæui caprilli curati lotiq; ex aqua drachmæ viginti quinque, myrtei vnciæ quinque. “ “

Ad herpetas depaſcentes.

Ad herpetas verò acutè ſeu acriter depaſcentes, hoc remedium iubet “ admoueri. Corij mali Punici dulcis drachmæ ſex, argenti ſpumæ tantundem, lanæ illotæ, tedæ ſeu tedaceo ligno adhærentis, & combuſtæ drachmæ tres, ceræ drachmæ duodecim, ceruſæ drachmæ octo, thuris, aluminis ſciſſi, ſingulorum drachma, vino aut myrteo excipiuntur.

Ad inueterata iam vlcera.

Iam verò in longum tempus protractis vlceribus, neque vino dulci, circuli parui, id eſt, trochiſci, & huiuſmodi alia medicamenta, quæ ad herpetas ſcribuntur, dilui debent: ſed neque puſca adhuc aquoſa, quin potiùs vino ſatis auſtero, præcipuè verò nigro, & ſi id non affuerit, albo. Medicamenta autem in hoc tempore, hoc eſt, inueteratis iam vlceribus, efficacia, & maximè accommoda ſunt, paſtilli Muſæ, &

Andro

Andronis,& Polyidæ: quorum deſcriptiones in fine curationis carbunculi poſitæ ſunt. Item trochiſci, qui calidicon & aldaron dicuntur Auicennę & recentioribus, quorum deſcriptiones ex lib.6.requirendæ ſunt. Herpetas verò,qui tantùm ſummã cutem exulcerant,vt ſunt, quos miliares diximus, nullo horum medicamentorum ſuperius commemoratorum(ſi ſaltem Galeno credimus) inungere oportet. Vehementia enim ſunt ac validè exiccant:verùm iſtis ſufficiunt quæcunque vim glaucij,id eſt,meinithę habent,eáque diluere oportet,maximè quidem aqua. Quòd ſi hęc nihil profecerint,etiam acetum miſcẽdum eſt.Quòd ſi etiam ſolani ſucco intinxeris, aut arnogloſſi, magis adhuc iuueris. Hactenus de herpete. Cęterùm quoniam de formicis nonnihil obiter in ſuperioribus attigimus, quas turpiter(vt diximus)recẽtiores, & Arabes cum herpetibus confũdũt,pręſens locus expoſtulat, vt de iis & aliis in cute eminentibus excreſcentiis, quas Latini verrucas vocãt, paucula annotemus.

Si puſtulæ miliares in vlcera abeunt quid agendum.

Lib. 2. ad Glauc.

De formicis,& aliis verrucarum differentiis.

CAP. IX.

TVmores illos exiguos, ſeu humiles illas excreſcẽtias, quę inſtar monticulorum quorundam in cute eminentes conſpiciuntur, Latini appoſitè verrucas appellarunt:verruca enim propriè editiorem montis partem ſignificat. Vulgus autem porra nuncupat. Quia quandoque intra ſe fila quædam continent porrorum radicibus non diſſimilia. Græci nomen non habent,quo omnia eiuſmodi verrucarum genera complectantur,ſed quanque proprio nomine ſpeciem nuncupãt. Hæ autem ferè ſunt, *μυρμηκία, ἀκροχορδόνες, ἧλος, θύμιον*. Itaq; Myrmecia illis dicũtur verrucæ, quæ latiore ſunt baſi,& quaſi ſeſſiles,ſimilẽ vellicantis,ſeu mordentis formicæ ſenſum,dum attrectantur,inducentes: vnde & nomen illis factum eſt.Græci enim *μύρμηκα* formicam nominant. Quare Latini eas(nomine quidem ad Græcum vocabulum ſeſe accommodãte)formicas,verrucas dixerunt. A figura verò & formatione,ſeſſiles verrucas. Hæ naſcũtur Celſo,aut in palmis, aut in inferioribus partibus pedũ:radices autẽ altius agunt ac humiliores ſunt thymio duriorẽſque, maiorẽmque dolorẽ mouent:ſed maius ſanguinis

Verruca. *Porra.* *Verrucarum diuerſa genera.* *Myrmecia.* *Seſſiles verrucæ.* *Lib. 5.*

guinis mittunt, víxque vnquam magnitudine lupini modum excedunt. Acrochordon verò penſilis, & anguſtiore baſi verruca eſt, hoc eſt, rotunda quædam in cute eminentia ſeu excreſcentia, quæ baſim, id eſt, partem imam ad cutem anguſtam habet: ſic quidem dicta, quod chordæ nexu ſuſpenſa pendere videatur. Itaq; hoc diſcrimine acrochordones à myrmeciis dirimuntur, quòd illi ima parte ad cutem anguſtiores ſint, ſupremâ verò latiores: myrmeciæ cõtrà, baſi ſint (vt dictum eſt) latiore, ſuper autem tenues. Sed & hæ nõnunquam cum ſumma cute prorſus ſunt æquales. Acrochordones verò ſemper à cute extant: vt libro decimoquarto de morbis curandis Galenus ſcriptum reliquit. Adhæc acrochordones Celſo ferè plures naſcuntur, pueros maximè infeſtant, nonnunquam ſubito deſinũt: quandoque verò mediocrem inflammationem excitant. Sunt quæ etiam in pus conuertuntur. Rarò autem fabæ magnitudinem excedunt: Auicennæ claui dicuntur. Verũ Latinis claui appellantur verrucæ albæ, rotundæ clauorum capiti ſimiles. Hi in digitis, plantíſque pedũ maximè contingunt, vbi dolorem, ſi non aliâs, tamen ingredienti mouent. Hos Græci ἥλους vocant: Auicenna verò almiſmar. Ex contuſo ſæpius naſcuntur, interdum etiam aliter. At thymion vel thymon Celſo & Græcis, verruncula eſt, ſuper corpus eminens, infrà ſeu ima parte ad cutem, & ipſa (vt acrochordon) tenuis, ſuprà verò latior: ſubdura quoque, & in ſummo peraſpera. Idque ſummum, colorẽ floris thymi repræſentat, vnde ei nomen eſt, ibíque facilè funditur, & cruentatur. Nonnunquàm & aliquantum ſanguinis fundit, feréque circa magnitudinem fabæ Ægyptiæ eſt, rarò maius, interdum perexiguum: modò vnum, modò autem plura naſcuntur, vel in talis, vel palmis, vel inferioribus pedũ partibus, hoc eſt, in plãtis. Peſſima tamen in obſcœnis ſunt; maximéque vbi ſanguinẽ fundunt. Auicennas videtur huiuſmodi verrucæ genus tuſium, vel vt alia habet lectio, tarſecum nominaſſe. Ex verrucarum quoq; genere ſunt, vocata ab Auicẽna cornua non alio à cæteris diſtãtia, quàm quòd oblonga ſunt, & inſtar cornuum recuruãtur. A clauis non magnopere differunt calli, quos Græci vocant τύλους, niſi quòd per ſe anodyni, id eſt, indolentes ſunt, eodẽ quo cutis colore, neq; ſpontè, ſed ex labore obdurata cute gignũtur.

Acrochordon. Penſilis verruca. Myrmeciæ & acrochordones quibus inuicem diſſideant. Claui. ἧλοι. Almiſmar. Thymion. Thymij magnitudo. Thymia in obſcœnis peſſima. Cornua. Calli.

Verrucarum iudicia, & curatio.

EX his acrochordon & thymion ſæpe etiam per ſe (vt retulit Celſus) finiuntur, & quo minora ſunt, eò magis. Myrmecia, & claui ſine curatione vix vnquàm deſinunt. Acrochordō ſi exciſa eſt, nullam radiculā relinquit, ideóque ne renaſcitur quidem. Thymo clauóque exciſis, ſubter rotunda radicula naſcitur, quæ penitus deſcendit ad carnem, eáq; relictâ, idem rurſus exigit. Myrmeciæ latiſſimis radicibus inhęrent, ideóque, ne excidi quidē ſine vlceratione magna poſſunt. Clauum ſubindè deradere, commodiſſimū eſt, & aqua tepida perfundere. Nam ſine vlla vi ſic emolleſcit. Ac ſi ſanguinis quoque aliquid emiſſum eſt, ſæpe emoritur. Tollitur etiam, ſi quis eum circumpurgat, deindè imponat reſinam, cui miſcuit pulueris paulùm quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera verò genera, vt ab eodem Celſo traditur, medicamentis adurenda ſunt. Aliíſq; id quod ex fæce vini: myrmeciis, id quod ex alumine & ſandaracha fit, aptiſſimum. Paulus Ægineta, lib. 4. ca. 15. plurima enumerat, quæ verrucas huiuſmodi, præſertim ſeſſiles & penſiles tollunt, exterúntque. Cuius generis ſunt elaterii (quod ſuccus eſt fructus cucumeris agreſtis) cum ſale infricatum, thuris cortex cum aceto, greſſi, id eſt, primitiuæ ficus, quæ velut præcoces non matureſcunt, cū aceto, farina, & nitro. Idem quoque illi præſtat ſuccus, ſeu liquor fici arboris illitus, tithymali, ſmaridis piſcis caput ſalſum concrematū, ærugo cum ſulphure viuo, hoc eſt ignem non experto combuſta, ocymi folia cū atramento ſutorio, quod Græci chalcanthū vocant, ſarmentorum adhuc viridium vſtorū, quod diſtillat, fimus ouillus cum aceto, hircinum fel illitum, heliotropij magni fructus per ſe illitus, vel cum vino applicatus, ruta cum nitro & pipere, nitrum cum vrina pueri impubis & nondum Venerē experti, ſtercus bouis gregarij, ſeu armentarij adhibitum in aceto. Cæterùm hæc quæ ad myrmecias & acrochordonas exterendas commemorata ſunt, ferè omnia & ad clauos, & thymia etiam magnoperè conducunt. Tradunt etiam lacertæ caput myrmecias, acrochordonas, & clauos tollere. Sunt qui decoquant capita ſalſorum piſciū in aqua illa, quæ diſtillat ex ſarmentis viridibus, dum comburuntur: ídque præſtātiſſimum ad prædicta vitia remedium eſſe prædicant. Alij ad

Acrochordon. *Thymion.* *Lib. 5.* *Myrmecia.* *Claui.* *Myrmeciæ.* *Verrucarū per medicamenta curatio ex Paulo.* *Aqua ex ſarmentis diſtillans.* *Stercus bubulum.* *Lacertæ caput.*

eadem

Aerugo quid.

eadem exterenda linimentum conficiunt ex ærugine (quæ recentioribus viride æris, & flos æris dicitur) ſulphure, & aqua, ſeu inſtillatione illa ſarmentorum. Atque hic vnus eſt curandi modus, quo vti ſolent ad verrucas è medio tollendas, per medicamenta ſcilicet erodentia, adurentiáque. Id autem vnum ſumma cura obſeruandum eſt, in eiuſmodi medicamentis adminiſtrandis, quod Celſus monet libro quinto: nempe quòd ea quæ circà ſunt, foliis contegi debêt, ne ipſa quoq; exulcerentur.

Hoc Halyab. & Guido probant.

Alij ob eandem cauſam circũiacentes partes illinunt, vnguento ex bolo armenia, terra ſigillata, aqua roſacea, & aceto. Porrò acrochordonas, myrmecia, & thymia non ſolùm præſcriptis hiſce adurentibus medicamentis abolemus:

Aliæ curandi rationes.

ſed & ignis flamma, vel candente ferro, illis ritè admoto. Ea quoque nonnunquàm excidimus. Interdùm verò ligatura ſcitè illis coaptata (vt fit in vero ficu) vel primoribus dentibus, vt quidam Romæ Galeni tempore facere ſolebat, euellimus, ac radicitùs extirpamus.

Quomodo vrenda ſint tutò verrucæ.

Cæterùm ſi ignem aut candens aliquod ferrum verrucæ admoueris, lamina quædam ferrea pertuſa, vel ſimile quidpiam, ita verrucæ adurendæ coaptari debet, vt foramen eam exactè comprehẽdat, adeò vt nihil circumpoſitæ cutis appareat. Facta verò aduſtione, cruſta butyro vel aliquo alio vnctuoſo illito reſoluenda eſt. Deinde vlcus ſimiliter reliquis vlceribus curandum erit.

Myrmeciarum cũ ſumma cute æqualium curatio.

Quo pacto autẽ myrmeciæ quæ à cute non extant, ſed illi prorſus ſunt æquales, educi debeât, atque excidi, pulchrè docet Galenus lib. 14. methodi medendi:

Myrmeciarum noua curatio ex Galeno.

vbi refert quendam fuiſſe Romæ ſuo tempore, qui nouam huiuſmodi verrucarum curationem excogitauit. Nimirum has certa primùm labiorum applicatione, ceu ſuctu ad ſe trahebat, atque (quod mirum videbatur) à radice euellebat. Deinde primoribus apprehenſis dentibus, totas ſimul eximebat.

Alia curatio myrmeciarum. 14. meth. med.

Acrochordonas verò, vtpote à cute extantes ſtatim mordicùs prehẽdebat, & ita protinùs educebat. Harum quoque & geminam aliam curandi rationem mox ſubiungit Galenus, inquiens:

Scolopomacherion.

Sed & ſcalpro ad myrtacei folij ſpeciem formato, & ferramento eo, quod ſcolopomacherion Græci vocant, quiſpiam manibus exercitatus, facilè eas excidat: cùm propriis lineamentis à circumpoſita cute circumſcriptæ diſcernantur.

Alia curatio per pinnam.

Æque verò & valente aliqua pinna, circulo myrme

,, myrmeciæ impóſita, ipſam educimus. Debebit porrò pin-
,, næ fiſtula eſſe myrmeciæ craſſitudini par, vt eam vndique
,, prorſus conſtringat. Quæ poſteà circumacta, ac ſimul de-
,, orſum impulſa, celerrimè ita myrmeciam etiam cum ipſa
radice totam educet. Conſtat verò, & quòd finis ipſe pin-
,, næ, quæ eam circulo ſecabit, non tenuis modò, ſed etiam
,, acutus & firmus eſſe debebit. Itaque tum galli veteris pin-
,, na, tum vel magis aquilæ, ad hunc vſum eſt accommoda.
,, Abſcindere verò ab his tantùm radicem verſus oportet,
quatenus reliquæ partis fiſtula complecti myrmeciã poſ-
,, ſit. Sanè ex ipſa ſtatim abſciſſione, ſi modò ſcitè fiat, etiam
,, acumen ipſi comparabis. Hæc Galenus hactenus. Vlcus verò quod relinquitur ſic auulſa verruca, ſimiliter reliquis vlceribus impleri debet, & ad cicatricem perduci.

Pinna ſcitè radicem verſus abſcindenda.

De œdemate, & tumoribus frigidis, pituitoſis, & flatuoſis. CAP. X.

Cvm de tumoribus, qui ſuccis calidioribus procreantur, ſatis diſputatum ſit, de iis quæ à materia frigida ortum habent, nunc tractare rurſum inſtituimus: principium quidẽ ab eo quod οἴδημα Græcis dicitur, ſumentes. Quemadmodùm enim ex biliosa fluxione eryſipelas, ita ex pituoſi humoris cõfluxu œdema excitatur. Eſt autem œdema (definitore Gale.) laxus quidam atque indolens tumor, ſeu rara quædam atque expers doloris moles, ex pituitoſo humore in particulam aliquam influente exurgẽs. Ita quidem Galenus cenſuit libro 14. Therap. de œdemate, quod morbus eſt, non ſymptoma. Equidem ſcimus (inquit) aliter quoque [quàm ex pituitoſi ſcilicet humoris fluxione] œdemata prouenire. Nempe ex pituitoſo humore aut ſpiritu vaporoſo, in parte aliqua collecto, & in eadem aliquãdo genito, vt in cruribus & pedibus eorum, qui aquæ ſubter cutem affectu laborant. Et phthoë, id eſt, corporis habitu contabeſcente: & cachexia, hoc eſt malo habitu corporis. In illis quippe periculoſis diſpoſitionibus, œdema, affectus eius qui hominem premit, ſymptoma eſt, hoc eſt accidens neceſſariò conſequens, nullam ſeorſum propriã, præcipuámq; curationem poſtulans, vt in ſequentibus dicetur. Oedema, vti & phlegmone atq; eryſipelas, in duas chirurgis ſinditur differentias, in verum ſcili-

Oedema quid.

14. Therap. & 2. ad Glauc.

Oedema vt ſymptoma eſt, quibus maximè accidat.

Oedema duplex.

Verum. cet œdema,& non verum,ſeu illegitimum. Verum œdema fit ex pituita naturali,quæ certè nihil aliud eſt, quàm ſanguis crudus aut diminutè coctus:qui in maſſa quidem ſanguinaria inuenitur,membris pituitoſis enutriendis accommodus. Non verũ,ſeu illegitimum œdema,fit ex pituita non naturali. Eſt autem pituita naturalis(ne quid obſcurum relinquamus)humor frigidus & humidus, ſubſtantia crudus,colore vergens ad quandam albedinem, ſapore verò,&(ſi licet dicere)odore ad dulcedinem. Non naturalis pituita,ea eſt,quæ à modò deſcripta degenerat,intra tamẽ ſuæ latitudinis terminos,quos ſi forſan pertranſeat,non iam amplius phlegma pituitáve, ſed alius humor, dici debet. Contingit autem bifariam pituitam ipſam à propria ſua natura degenerare:Vno quidem modo(vt loquuntur)in ſe,quãdo ſcilicet in propria ſuiipſius ſubſtantia citra alterius admixtionẽ permutatur.Quod ſanè multifariam accidit.Aut enim in ſubſtantiam aquoſam cõuertitur,aut in flatuoſam,aut in admodum tenuem. Dicitúrq; tunc phlegma aquoſum,flatuoſum, aut tenue:aut craſſius ac viſcoſius redditur:idq; tunc phlegma craſſum,& mucilaginoſum efficitur,& per maiorem,ſeu,(vt dicitur) vlteriorem indurationem, gypſeum, ſeu vitreum. Aut ipſum putreſcit,& alteratur,efficitúrq; tunc ſalſum,nitroſum, & corroſiuum. Altero modo pituita efficitur non naturalis, per admixtionem: quando ſcilicet alius quiſpiam humor illi extrinſecus accedit,verbi gratia, vel ſanguis,vel bilis flaua,aut atra. Si ſanguis pituitæ permiſceatur,hæc dulcis efficitur:ſi flaua bilis,ſalſa:ſi melãcholia,põtica, & acida.

Illegitimũ.

Pituita quid.

Pituita quã do & quomodo à propria ſua natura degenerat.

Sunt ergo octo ſpecies phlegmatis non naturalis iuxta Auicennæ placita. Halyabbas tamen quatuor tantùm conſtituit. Gale. autem(inquit Guido) videtur duo ſolùm genera aſſignare, nempe ſalſum & acidum. Tametſi libro ſecundo de differentiis febrium, & libro ſecundo de locis affectis,atque in multis aliis locis,mentionem faciat de vitreo,quod ſubinde ſub acido (propter eam, quam cum eo habet affinitatem ac conuenientiam) reponit. Ex iis igitur colligitur,quòd ex pituita generantur octo ſpecies,ſeu differentiæ tumorum præter naturam. Primò enim ex pituita ſeu phlegmate naturali, fit œdema verum,ac certum, ſeu legitimum. Secundò ex pituita non naturali per

Galen. duo tantum pituitæ genera poſuit.

Octo differentiæ tumorum præter naturam ex pituita.

per admixtionem generantur tres aliæ differentiæ tumorum: quippe quòd tres alij humores cum ea poſſunt commiſceri. Nominantur autem, œdema phlegmonôdes, œdema eryſipelatôdes & œdema ſcirrhôdes. Tertiò ex pituita non naturali, per alterationem propriæ ſubſtantiæ quatuor aliæ exurgunt differentiæ. Primò namque ex flatuoſo & vaporoſo phlegmate fit tumor is, qui propriè Latinis inflatio, vulgò autem medicorum apoſtema ventoſum dicitur. Secundò, ex aquoſo, aquoſum. Tertiò, ex crudo phlegmate, craſſo, & muccoſo, procreantur tumores illi, qui leues nodi quibuſdam dicuntur, & abſceſſus pituitoſi, quos vulgò exituras phlegmaticas appellant. Auicennæ verò interpreti dubelet frigida nominantur. Cuiuſmodi ſunt ſteatomata, atheromata, & meliceri-des. Ganglia quoque (quæ Auicennæ glandulæ dicuntur) & id genus alia, quæ in ſequentibus declarabuntur. Ex durò verò, ſeu magis indurato, & (vt ſic dicatur) gypſeo phlegmate, fiunt nodi omnes duri, qui in iuncturis maximè reperiuntur, & ſtrumæ, quæ vulgò ſcrofulæ nominantur. Quartò ex corrupta & putrefacta pituita generantur fiſtulæ, & vlcera, quæ ſcrufuloſa vocant.

Cauſæ œdematis, vt & aliorum tumorum præter naturam, ſunt triplices. Primitiuæ, vt ſunt caſus ab alto, percuſſio, deprauata viuendi ratio. Antecedentes, vt exuberantia humoris pituitoſi in partem aliquam decurrentis. Coniunctæ, ipſa pituita, in membro tumore obſeſſo, iam infarcta, & accumulata. Signa œdematis hæc ſunt, tumor laxus & mollis, qui prementi digito cedit, & foueæ modo cauatur, nec amoto digito reſilit, ſed prementis veſtigium retinet. Dolor aut exiguus, aut ferè nullus. Calor modicus. Color vergens ad albedinem, hoc eſt, ſubalbidus, ſeu (vt volunt alij) inter album & pallidum medius. Et alia id genus, quæ pituitæ dominium teſtantur. Oedema, vt & cæteri tumores, quatuor habet tempora principium, augmentum, ſtatum, & declinationem. Hoc genus tumoris vt plurimum terminatur per reſolutionem ſeu exhalationem, rarò per ſuppurationem, ſæpiſſimè per conuerſionem, ſeu permutationem in nodos, & alias (vt vocant) excreſcentias, quæ Græcis apoſtemata, Latinis verò abſceſſus dicuntur. Harum autem terminationum notæ, & agni-

[Margin notes:] CAVSAE *œdematis tres.* — SIGNA *œdematis.* 1 (ſed prementis veſtigium), 2 (Calor modicus), 3 (Color), 4 (Et alia id genus) — IVDICIA. 1 (principium), 2 (augmentum)

tiones, ſuperius in tractatu vniuerſali dictæ ſunt. Tumores hi œdematoſi hyeme magis, quàm aliis temporibus, excitantur. Plurima enim tunc in corporibus colligitur pituita. Senes quoque & crapulæ deditos magis ac ſæpius infeſtant.

Oedematis, ex pituitoſo humore in particulam aliquam confluente, curatio.

Curãdi œdematis ſcopus duplex cum adhuc gignitur.

QVoniam œdemata, ex humorum in aliquam partem fluxione, aliorum tumorum more ſuſcitantur, duplex etiam eorum curandi ſcopus erit. Alter, vt horum humorum, qui iam partem occupant, ſubſtantia diſſoluatur, alter, vt fluxio cogatur, reſtringaturque. Atque prout alter ſcopus alterum ſuperat, remedia ſunt miſcenda, alterum quidem cum altero copioſius, aut parcius. Vbi igitur reſtringendi indicatio, eam quæ vacuandum ſeu digerendum eſſe ſuadet, ſuperabit, augenda reſtringentium vis erit. Vbi verò plus vacuandum quàm reſtringendum erit, digerentium ſeu diſcutientium ac exiccantium materia, & facultas præpollere in mixtione debebit. Porrò maiorem reſtringentium vim miſcendam eſſe oſtendit tum copioſior fluxio, tum parcior in affecta parte materia. Contra, exiccantium ac digerentium vberiorem modum adhibere oportet, vbi copioſior materia locum obſidet, & fluxio minor eſt, in inueterato autem œdemate, & quod non adhuc in gignendo eſt, non amplius hac curandi ratione, miſtam facultatem quaſi ſcopum habente, ſed ad digerendam diſſecandámque materiam declinante vtendum erit. Quod & in omnibus ferè diuturnis affectibus obſeruandum eſt. Cæterùm œdema quod ſymptoma eſt periculoſos affectus ſequens, vt tabem, aquam intercutem, & vitiatum corporis habitum, quem Græci cachexiam vocant, nullam ſeorſum (vt ſuprà diximus) propriam, præcipuámque curationem deſyderat. Curari enim, niſi affectu ex quo naſcitur, profligato, non poteſt. Aliquid tamen ex eo remittendum eſt, ſi quidem vires demoliatur, aut primarium affectum augeat, aut curationem impediat. Satis ergo fuerit, ſiquidem curatione egebit, ipſum tumentem locum perfricare, aliâs oxyrhodino, aliâs oleo cum ſale, aut etiam oxyrhodino ſalem habente. Eiuſmodi enim frictio tumorem remittit & dolorem, ſi ex nimia diſtenſione

Oedematis inueterati curandi ratio.

Oedematis vt ſymptoma eſt curatio.

ſione,(vt aliquando contingit)excitetur,demulcet. Oxyrhodinum fluxionem arcet,oleum cum ſale vim habet digerendi,& vacuandi quod impactum eſt: oxyrhodinon verò,cui ſal admixtum eſt,partim digerit, & exiccat, partim reſtringit, & humorum affluxum prohibet. Sed præmiſſa hac vniuerſali methodo, ad propriam ipſius legitimi œdematis, quod ex tenuis pituitæ influxu ortum habet, curandi rationem, ſermonem conuertamus. Hæc autem in rebus quatuor (ſicuti de phlegmone & eryſipelate dictum eſt)poſterioris huius ætatis chirurgis, cõſiſtit.

1 Quatuor 2 ſcopi par- 3 ticulares in curando legitimo ede- 4 mate obſeruandi.

Nempe, in debita viuendi ratione, in pituitoſi humoris præparatione, quam æquationem vocant, & eiuſdem expurgatione: influxi & iam particulam occupantis humoris,repreſsione,diſſolutione, & exiccatione, & poſtremò in ſimptomatum ſeu accidentium ipſum œdema cõnſequentium correctione & ſummotione. Hæ itaq; ſunt quatuor intentiones particulares, quibus duas illas generales ſupra poſitas indicationes aſſequimur. Prima igitur intentio perficitur, debita ac congrua ſex rerum non naturalium adminiſtratione.

1 Prima intentio.

Porrò,ritè ac commodè, res ipſæ non naturales corpori laborantis adhibebũtur, ſi ad caliditatem & ſiccitatem, cum quadã attenuatione, declinauerint vniuerſæ. Ergo tenuem & ſiccum aërem deligito, præparatóve. Vinũ defæcatum,pellucidum,album vel ſubrubellum(quod claretum vocant) in ſuo genere optimum, & modicè aqua dilutum,in potu aſſumito. Panis probè coctus,& ritè præparatus eſto. Carnibus ouillis, aut ex montanis & campeſtribus auiculis lubens veſcitor, iiſque aſsis potius, quam elixis. Iuſculis, oleribus, & offis parcè vtitor.

Aër. Potus. Cibus.

Ab azymis, id eſt, non fermentatis, crudis quoque & præhumidis,abſtineto. Legumina,caſeum,fructus præſertim horarios & immaturos, piſces quoque (niſi forſan ſaxatiles, eoſque vel aſſos, vel vino incoctos) ne guſtato. Aſſa in vniuerſum meliora ſunt elixis, & iis quæ piſtoris induſtria præparantur.Parum comedito, ac minus bibito. In ſumma vitæ luxum, atque ingluuiem fugito. Si aluus non reſpondet, eam ſicubus & carthamo ſoluito. Ergo ficus aridas quinque vel ſex numero accipito, eaſque medulla ſeminis carthami impleto,& manè vel prima menſa

Repletiõ, Inanitiõ, Motus.

Somnus. *Balneum.* comedito. Corpus moderatè exerceto, ſi tamen particula laborans citra noxam id admiſerit. Somnus bre-
2 uis eſto. Balneum atque omnia humectantia prorſus vitato. *Secunda intentio.* Secunda intentio completur præparantibus ſeu æquantibus (quæ vulgò digeſtiua vocant) & vacuantibus materiam illam pituitoſam, qua ſcatet corpus laborantis. Ergo genus aliquod oxymelitis offerendum eſt, quod pituitam in corpore deliteſcentem poſſit incidere & detergere. Deinde præparata hoc modo expulſioni antecedens materia, medicamento aliquo phlegmagogo, id eſt, pituitam expurgante, experiti alicuius medici præſcripto vacuanda eſt. Quod ſi (inquit Guido à Cauliaco) plethora adeſſet, tutò vena aperiri poſſet: non citra tamen periti alicuius etiam medici conſilium. At vix vnquam in corpore plethorico viſuntur œdemata ſaltem legitima. Nam in eo non magis pituita, quàm cæteri humores abundant. Proindè vix ſola, & non aliis humoribus remixta, in particulam aliquam corporis plethorici influere po-
3 teſt. Quare venæ ſectio in œdemate ſaltem legitimo nequaquam ex vſu eſſe videtur. *Tertia intentio.* Tertia intentio perficitur in principio, admotis repercutientibus: non iis quidem quæ natiua ſua frigiditate vehementer ſtringendo repellunt, ſed quæ non inualidè ſiccandi, & modicè digerendi vim habeant: ea aggregantia exiccationem & reſolutionem vocant. In augmento verò diſcutientibus paulò fortioribus. At in ſtatu, circa eius finem præſertim, & ſtata iam fluxione, puris, iiſque fortiſſimis digerentibus ſeu reſoluentibus. In declinatione autem abſumentibus & exiccantibus, ſi reſolutione ſaltem terminari debeat. Si verò degeneret in abſceſſum, quem exituram vocant, maturantibus, & reliquis quæ in curandis abſceſſibus propoſita ſunt auxiliis, curabitur.

Auxilia in principio œdematis admouenda. Porrò auxilia reprimentia, ſiccandi ſimul & digerendi facultate prædita, quæ competunt initio œdematis ex pituitoſi humoris influxu creati, tribus præſertim formulis comprehenduntur. Prima eſt Galeni libro decimoquar-
1 to Therapeutices, & ſecundo ad Glauconem, vbi inquit, « At ſi ex pituitoſo humore in particulam influente œde- « *Poſca aquoſa.* ma conſtitit, abundè aliquando ſatisfacit ſpongia, quæ ex « aqua, in qua ſit aceti aliquid, maduerit. Porrò hæc ita at- «

tempe

,, temperabuntur, vt vel bibi poſſint: vel vt non multum ſu-
,, prà hoc aceti habeant. Deligare verò ſpongiam debebis,
,, ab inferiore parte incipiens, ac ſuprà finiens. Eſto au-
,, tem ſpongia modò conductura ſit, omnino noua. Huius
ſi occaſio non eſt [hoc eſt, ſi nouæ copia non ſit] hanc de-
,, tergebis, expurgabisq́;, exquiſitè abluendo nitro, & aphro-
,, nitro, & aqua lixiua. Auicennas iubet, vt loco ſpongiæ ali-
quando admoueatur pannus lineus duplex, aut quid ſimi-
le. Secunda formula eſt ipſius Auicennæ. Recipit autem 2
aquæ decoctionis baurach, id eſt, nitri vel ſpumæ nitri, &
cinerum, & aceti, ana, quantum ſatis eſſe videbitur. Tertia 3
formula eſt à Raze deſcripta ad hunc modū, Recip. aloës, *Emplaſtrū*
myrrhæ, lycij, acaciæ, ſief memithæ, id eſt, de glaucio, cy- *Razis.*
peri, croci orientalis, boliarmenici ſingulorū partes æqua
les: pulueriſentur, & cum ſucco caulium, hoc eſt braſſica-
rum, & aceto miſceantur: & fiat emplaſtrum. Porrò ea- *Remedia*
dem nuper commemorata auxilia, in huius œdematoſi tu- *incrementi*
moris incremento, etiam bene faciunt, adiecto ſaltem illis *tempore ad-*
aceto copioſiore, vel modico alumine, in corporibus præ- *mouenda.*
ſertim robuſtioribus, & cutem duram habentibus, atque
vbi aquoſior poſca non profuerit. Ergo ſi ſub his paulò
antè memoratis auxiliis œdema non ſubſidat; quieſcátve
vbi rurſus deligabis, paulò plus aceti miſcebis, vt poſca va
lentior ſit: vel puſillum aliquid aluminis coniicies, ac no-
uam ſpongiam admouebis. Hæc enim & copioſum medi-
camentum excipit, diuq́ue continet, & ſua ſubſtantia effe-
ctam partem exiccat. Si nouæ copia non ſit, melius eſt, in *Libr.14.*
quit Galenus eo, quod vulgus vocat elychnion vtare. Id *Therap. &*
verò ante omnia molle eſto: quod genus Tarſicum eſt, cu- *2.ad Glauc.*
ius ſi facultas eſt, audacter vtitor: vtilius enim experiere,
quàm ſpongiā. Madeat verò ex puſca, quæ & aliquid ha-
beat, aluminis. Tunc (vt præſcriptum eſt) deligetur, ab in-
feriore ſurſum: hoc eſt, ligatura incipiat in imis partibus
& deſinat in altioribus. Sit autem arctatio mediocris, ve-
lut in oſſis fractura. Ac primæ quidem iniectiones faſciæ,
quæ ſcilicet infernè incipiunt, magis arctandæ, quæ de-
inceps ſunt, ſenſim remittendæ: cæterùm non adeò, vt la-
xa ſit aliqua deligationis pars. Remedia autem, quæ poſt
vigorem ſtatus, vbi iam conſtitit fluxio, & in declinatione
vniuerſali admouenda ſunt, ſi œdema tendat ad reſolutio-

nem, ſub triplici etiam formula deſcribi ſolent.

Status & declinationis remedia

Spōgia lixiuio imbuta.

Prima eſt Auicennæ, nempe ſpongia imbuta aqua lixiua, ex cinere fici, vitis, & illicis, quæ ſpecies eſt quercus: & particulæ admota: ſiquidem huic magna vis ineſt exiccandi, ac detergendi.

Linimētū.

2 Secūda eſt Bruni, quam & vſurpauit Theodoricus. Recipit autem aluminis ſulphuris, myrrhæ, & ſalis, ſingulorum pares portiones: miſcentur hæc omnia cum roſaceo, & aceto, & fit linimentum, quod præcedenti remedio potentius adhuc exiccat.

Emplaſtrū Auicenn.

Vſnea quid.

3 Tertia rurſus eſt Auicennæ, cuius deſcriptio eſt talis: Recipe ſtercoris vaccini, libræ ſemiſſem, olibani, ſtyracis, vſneæ, id eſt, muſci arborum, qui Græcis bryon dicitur, calami aromatici, ſpicæ, abſynthij, ſingulorum ſemunciam: confice omnia cum aceto, & decocto caulium, ſiue braſſicæ, & fiat emplaſtrum. Atque hæc quidem ratio eſt curandi œdematis, quod reſolutione terminatur. Si verò digeſtioni non cedant, ſed ad ſupurationem ſpectet, vnguentum è ſuccis, diachylon nominatum, atque id maximè, quod à Rogerio compoſitum eſt, perquam vtiliter apponitur. Ad id etiam confert vel magnoperè & ſequens emplaſtrum, quod recipit maluam, brancam vrſinam, (vel, ſi mauis dicere hircinam, quæ & achantus, & achanta dicitur) radicem althęę, radicem lilij, cæpas aſſas, limaces, fermentum, & ſemen lini, cocta, & ſubacta, & cum axungia vel butyro mixta, rediguntur in formam emplaſtri ſeu potius cataplaſmatis. Aliud ad idem ſummè efficax. Accipe ſucci ebuli, ſambuci, oxylapathi, quod noſtrates officinæ lapatium acutum nominât, leuiſti, ſeu liguſtici, & marathri: ex horum ſingulis quantum lubet, pari tamen pōdere, deinde vt oportet coquito vna cū dialthea, melle, oleo, & butyro, atque ex iis cataplaſma conficito. Maturato apoſtemate, non expectetur, donec ſpontè aperiatur: quoniam tardè ad modum, vel fortaſſe nunquam id contingeret: ſed ferro cādente, aut cauſtico aliquo medicamēto fiat apertio, qua pus excernatur, iuxta modū & formā ſuperius expreſſam. Deinde ſordes detergeantur, vnguēto vulgò Apoſtolorum dicto, vel mundificatiuo ex apio, & ſucco abſinthij, vel vnguento ſubſcripto, quod pus craſſioris ſubſtantiæ attrahit, & mūdificat. Accipit autem id galbani, ammoniaci, reſinæ

Concoquētia ſeu maturantia.

Hoc ad Theodoricū refertur.

Apertio.

terebin

terebinthinæ,picis,ſepi vaccini,olei antiqui,ana partes æquales:diſſoluuntur gummi ex aceto,& liquefiunt ad ignẽ cum reliquis,& fit vnguentum. Poſt hæc verò ſimiliter reliquis vlceribus ſordidis curetur. Cæterùm quartam intentionem aſſequimur,pro ratione & natura accidentium ſuperuenientium,vt ſi accidat dolor, imprimis ſedãdus erit, 4 admota (iuxta Auicennæ doctrinam) œſipo humida : vel vino cocto, vel cerato compoſito ex oleo chamæmelino, oleo de abſinthio,oleo de ſpica,& cera. Si verò durities ad fuerit diſſoluenda, atq; emolliẽda eſt, medulla bubula,vel ceruina,vel quapiã aliam ſimili,vt in ſequentibus dicetur. Galenus autem in diuturno œdemate partem oleo liniens, ſpongiam ex lixiuio apponebat, atque ſtringens arctius, affectum perfectè curabat.

Vnguentum mundificatiuum quod ad Vinum refertur.

Quarta intentio.

Lib. 2. Ad Glauc.

Oedemati inueterato.

Capita curationis œdematis.

1 OEdemati quod ſymptoma eſt, hoc eſt, accidens aliis morbis ſuperueniens,vt aquæ inter cutem,tabi,& cachexiæ,medicamenta,quæ diſcutiunt, & ſine moleſtia deſiccant adhibeto.

Oedema morbi accidens.

2 Ergo tumentem locum oxymelite, vel oxyrhodino, aut oleo cum ſale, aut etiam oxyrhodino ſalem habente perfricato. Hac enim frictione & dolorem (ſi quis ex diſtenſione excitetur)mitigabis,tumorem remittes.

3 Oedemati verò ex tenuis pituitę influxu excitato ſi nõdum reſtitit fluxio, medicamenta quæ partim digerant, partim verò cogant,reſtringantque admoueto.

Oedema morbus.

4 Ergo ſpongiam nouam, vel aliam lixiuio ablutam, initio poſca dilutiore in molioribus præſertim corporibus madentem alligato,vinculaque(ſi artus tumor occupet)ab inferiori parte ad ſuperiorem,vt in fracturis,ducito & mediocriter conſtringito.

5 Quòd ſi per hæc tumor non remittitur,ſubſideátve,poſcæ,id eſt,oxycrato,aluminis momentum adiicito.

6 At ſi iam in vetuſtatem affectus inciderit, non amplius remedia miſtam hanc facultatem (digerentem ſcilicet & reſtringentem)habentia:ſed digerentia ac diſſecantia potius adhibeto.

Oedema inueteratum.

7 Igitur,parte oleo prius inuncta, ſpõgiam qualem ſuprà diximus, lixiuio delibutam, imponito, ac faſcias arctius deligato.

De tumoribus præter naturam, qui inflationes dicuntur Latinis, vulgò autem apoſtemata ventoſa.

CAPVT XI.

Inflationis & œdematis differentia.

NVnc tempeſtiuũ eſt, vt de inflationibus diſſeramus, quibus diverſa ab œdematis curatio eſt. Illa namque, vt Galenus ait libr. 14. Therap. ex pituitoſo ſucco ortum habent: proinde prementibus nobis cedunt, digitique admodum altè in ipſa deſcendunt. Inflationes verò, ex flatuoſo ſpiritu collecto naſcuntur, aliàs ſub cute, aliàs ſub membranis, quæ oſſibus circundantur, aut muſculos, viſcerúmve aliquod includunt. Porrò colligitur aliquando non parum etiam in ventriculo & inteſtinis: itemque in medio ſpatio horum, & peritonæi, vt in aquæ (inquit *Lib. 4* Paulus) ſubtercutem genere, cui nomẽ eſt tympanias. Differunt quoque hæ ab œdematis quòd & preſſæ digitis non retinent veſtigium, & ſonitum veluti tympanum reddunt: itemque quòd in cauitate ſenſibili ſubinde continentur, atque hac nonnunquam maxima. Cauſa huiuſmodi inflationum eſt caloris natiui imbecillitas, in materia pituitoſa, ad flatus excitandos diſpoſita. Calor nanque eiuſmodi ſuſcipere quidem vaporem ex humida materia poteſt, ſed non diſcutere. Quemadmodum enim (inquit Galenus) in externis rebus videmus, vt frigidiſſima conſtitutio, maximè ſpirante Borea, aërem ſereniorem reddit, ac calidiſſima per æſtatem conſtitutio ambientem nos, aërem purum efficit, mediæ verò conſtitutiones nebulas pariunt, ita in animantibus accidit. Neque enim calor per extremam imbecillitatem, neque cùm vehementes ſunt ei vires; ſed cùm medium inter has affectiones obtinet, flatum gignere poteſt. Retinetur autem flatus eiuſmodi in loco quopiam (vt dicit Auicennas) vel propter denſitatem, ſeu ſpiſſitudinem membri, vel propter ipſius vaporis ſeu ſpiritus craſſitiem. Quod & iis verbis Paulus ex Galeni ſententia teſtatus eſt. Membrorum (inquit) denſitas, tum ſpiritus ſimul craſſities efficit, vt idem ſpiritus non diſſipetur.

Inflationũ cauſa.

Lib. 6. de morbis & ſympto.

Libr. 4

De ſignis & indiciis inflationum.

Inflationũ notæ.

SIgna inflationum ſunt, tumor renitens tactui, cum lucido quodã ſplendore, ſonum vt vter, vel tympanum, dum percu-

percutitur reddens. Adhæc perſæpè ſentitur flatus per totum corpus, modò huc, modò illuc diſcurrens, ac dolorem extenſiuum pariens. *Inflationũ prognoſtica.* Quòd autem ad iudicia pertinet, flatulentus ſeu vaporoſus ſpiritus qui non diſcutitur, multa parit incommoda. Halituoſus verò huc atque illuc per corpus diſcurrens cum dolore & anxietatibus magnoperè verendus eſt. Quippe qui à materia aliqua venenoſa attolli videatur.

De inflationum, ſeu flatulentorum tumorum curatione.

CVm tria hæc, materia humida, caloris imbecillitas, & meatuum denſitas, ad inflationis generationem (vt in præcedentibus oſtenſum eſt) concurrant, *Inflationũ curatio.* curationis ipſius ſcopus erit, caloris ſubſtantiam roborare, vaporem ſeu flatulentam materiam extenuare, & meatus corporum (in quibus vaporoſus ille ſpiritus collectus continetur) denſitatem recludere. Porrò poſteriora duo, nempe denſi corporis rarefactionem, & craſſi ſpiritus extenuationem, iiſdem omninò auxiliis aſſequimur, medicamentis ſcilicet tenuitate partium pollentibus, ſiue extenuantibus, & calfacientibus, magis aut minùs, pro partium inflatione afflictarum denſitate, vel raritate, & vaporum quoque craſſitudine, vel tenuitate. Pro horum namque differentia facultas medicamentorum quæ admouentur, intendi ac remitti debet. Itaque raræ partes, & vapor ſeu ſpiritus non admodùm craſſus, minùs: denſæ verò, & vapor multa craſſitie præditus, magis extenuantibus, & calidis egent. Caloris autem ſubſtantia, ſi periit, aut imminuta eſt, pro ratione iacturæ eius, reſarcienda erit. Si verò alterata fuerit, ad mediocritatem reducenda. Quòd ſi vnà dolor excruciet ad anodyna tranſeundum erit. Non abſurdè igitur, inflationum (quas ventoſa apoſtemata vocant) curationem tribus intentionibus *Tres ſcopi curandarũ inflationum.* perfici dixerunt poſterioris noſtræ ætatis chirurgi: prima in debita viuendi ratione, ſecunda in proba cōoctione, & tertia in flatulenti ſpiritus, qui in particula collectus eſt, diſcuſſione conſiſtit. Itaque vitæ inſtitutio talis erit, Abſti- I
nendum imprimis ab omnibus craſſis, viſcoſis, crudis, pi- *Prima intẽtio.*
tuitoſis, & flatuoſis. Cuiuſmodi ſunt, dulcia, legumina, fructus crudi, rapum, caſtaneæ, & alia id genus, quæ ſpiritum *Cibus.* flatuoſum procreāt. Vtendum autem calidis & ſiccis: item attenuantibus, & flatum diſcutientibus, vt eſt panis hor-

deaceus

deateus, qui aliquid ſalis & cumini receperit. Laborantis

1 *Potus.* potus ſit vinum album, vel ſubrubellum (quod claretum vocant) aut vinum Græcum. Vtatur decocto cicerum alterato cum cepis, apio hortenſi, quod vulgò petroſelinum appellatur, calamintha, rũta, & cumino. Carnes ſint aſſæ potiùs, quàm elixæ, & præſertim ex volatilibus, vt in præcedenti capite dictum eſt.

2 *Secunda intentio.* Vt autem ſecundam intentionem aſſequaris, roboranda tibi eſt virtus concoctrix bonis quibuſdam ſpeciebus aromaticis, & confectionibus, atque (vt vocant) electuariis ad hoc dicatis, vt ſunt, diacuminum, diacalaminthe, aromaticum roſatum, & ſequens confectio, quam dragetam appellant.

Dragetacoctionem adiuuans. Recipe aniſi, maratri, carui, dauci, cymini, baccarum lauri, tritorum, ſingulorum vnciam vnam, glycyrrhizæ, quam liquiritiam vocant, galangæ, zingiberis albi, ſingulorum ſemunciam, chariophyllorum, cubebarum piperis longi, ſeminis rutæ, ſingulorum drachmas duas, aniſi ſaccharo incruſtati, quadrantem, id eſt, vncias tres, ſacchari ſelibram, fiat puluis. Extrinſecus verò inungatur ventriculus oleis de ſpica, de coſto, & ruta: vel fiat epithema, quod ea recipiat, quæ & flatus diſcutiunt, & iuuandæ coctioni dicata ſunt, atque hoc ſtomacho admoueatur. Sed hæc ad medicinam magis, quàm chirurgiam pertinent.

3 *Tertia intentio.* Tertia intentio completur medicamento, cui mixta facultas ſit, hoc eſt, quod ſimul concoquat, digerat, & modicè adſtringat, nec dolorem augeat. Ad hæc autem conſequenda inſtituuntur tres formulæ auxiliorum, lib. 14. Therap. Prima ad hunc modum poſita eſt à Galeno.

1 *Ad inflationem ex cõtuſione in artubus muſculis, & membranis, quæ oſſa contegunt.* In artubus (inquit) & muſculis, qui ſub cute aut etiam membranis, quæ oſſa veſtiunt, inflatione orta, ſi citra dolorem ſit, liquor aliquis tenuiſſimarum partium, cuiuſmodi eſt lixiuium noua ſpongia exceptum, ſatisfecerit. Sin dolor quoque viget, vngenda pars eſt oleo, quod relaxandi, remittendíque vim habeat. Incidunt porrò ex percuſſionibus eiuſmodi affectus, vbi vel muſculus, vel membrana

2 *Ad muſculos cum inflatione dolentes ex cõtuſione.* quæ os circuit, eſt contuſa. Ac ſuper membranam quidem quæ os ambit, antedicta imponenda eſt ſpongia.

Secunda formula ibidem ita deſcripta eſt. Ad muſculos verò (namque hi aliquando dolent) medicamentum quod magis mitiget, eſt adhibendum. Quò fit, vt ad hos ſolo li-

xiuio

xiuio non vtantur, ſed immiſſa ei tum ſapa, tum pauculo oleo. Satius autem fuerit in principio, non addidiſſe lixiuium, ſed ſapa cum vino & exiguo aceto vti, ac quod mediocre ſit, olei adiicere.

Sapa.

Vbi mixta ſunt, modicè excalfacere, ac lanam non lotam, quam ſuccidam vocant, ipſis imbutam imponere.

Lana ſuccida.

Quòd ſi eiuſmodi lanæ facultas non ſit, ipſius œſipus, miſcellæ ſupradictę eſt iniiciendus.

Oeſypus.

Vbi verò œſipus præſtò non eſt, aliquid cerati, quod ex œſipo componitur, rectè admiſcueris.

Ceratum ex œſipo.

Debent enim contuſi muſculi leniri medicamento cui mixta facultas ſit, quippe quæ ſimul concoquat, digerat, & modicè adſtringat. Quandò ſi nihil habet adſtrictionis, auget aliquando phlegmonas, ac maximè in iis corporibus, quæ ſunt plethorica. Ergo trium iam comprehenſarum indicationum [concoquendi ſcilicet, digerendi, & modicè aſtringendi] in inflatis ex plaga muſculis memor, vbi dolor maior vrget, mitigatiua magis ratione vteris: [plus olei & vini adiiciendo] vbi abeſt, maiore vi inſtabis. Maiorem vim intelligo, cùm breui via properatur ad finem. Porrò breuis via fit, per ea quæ valentes habent vires. Hæ autem maximè in lixiuio & aceto habentur, poſt hæc in vino.

Aceti, vini, & lixiuij collatio.

Quoties igitur de mitigando non laboras, horum [lixiuij inquam & aceti] plus in mixturam 1 cõiicies. Rurſus vbi repellere ſtudes: vini plus quàm horũ immittes. Porrò id optimum in hũc vſum fuerit, ſi nigrum 2 auſterúmq; ſit. At ſi digerere males, lixiuij plus indes. Acetúm verò ſi his miſcebis, ad ambo vtilis erit mixtura, pro- 3 pterea quòd acetum mixtas habet facultates. Vbi verò muſculus ſine dolore eſt, licet ſanè in lixiuij penuria, pro ea aphronitrũ immittere. Eſto autem id minimè lapidoſum, ſed magis ſpumoſum.

Pro lixiuio aphronitrũ

Tertia formula eſt emplaſticũ, quod fit ex ſtrigmentis gymnaſiorum, id eſt, ſordibus, quæ à corporibus luctantium detergebantur, & calce viua ex aqua & vino ſimul coctis. Gale. verba hæc ſunt, libro decimoquarto Therapeu.

Quę verò huius generis inflationes neglectæ inueterarunt, primo quidem loco his, ea quæ ex lixiuio componuntur (vt prædictum eſt) adhibeas. Secundo loco emplaſticum aliquod.

Si inueterauerit inflatio.

Dicam autem & horum exemplum. Strigmenta gymnaſiorum feruefacta, percola primùm, ſic vt pura ſint: deinde rurſum in cacabum immiſſi, calcem viuam in farinæ ſpeciem tuſam inſperge,

ad luti vſque craſſitudinem. Salutare his eſt & medicamen, quod ex ſycomoro componitur, aliáque id genus. Cæterùm ſi huiuſmodi flatuoſus ſpiritus, qui inflationem committit, fumoſus fuerit, malus, corruptus, à materiáque venenoſa excitatus, cum dolore intolerabili, & vehementi calore, per membra diſcurrens, nullum tutius ac melius conſilium dari poteſt, quàm quod vbi in parte quapiam ſubſtiterit, pars ipſa protinùs infrà ſupráque deligetur, ac in medio nouacula, vel ferro cādente tumor aperiatur, ita vt facilè vapor ille venenoſus egredi poſſit. Deinde hians plaga, implenda erit aloë, & bolo armenia, ex roſaceo & aceto diſſolutis. Tranſactis verò diebus tribus, aut quatuor, vulnus carne opplendum erit, & ad cicatricem perducendum.

Si flatuoſus ſpiritus venenatus fuerit.

Victus ratio. *Theriaca.*

Porrò in venenoſis eiuſmodi inflationibus, victus ratio tenuior eſſe debet, egétque corpus medicamēto purgatorio. Quòd ſi theriace ſumenda daretur laboranti, rectè illi conſultum eſſet.

Capita curationis tumoris flatulenti.

1 Imbecillam caloris affectæ partis ſubſtantiam roborato, deperditam inſtaurato, alteratam ad mediocritatem reducito.

2 Vaporoſum ſeu flátulentum ſpiritum craſſiorem, vnde tumor eiuſmodi ſuſcitatus eſt, extenuato.

3 Denſatos cutis, ac totius laborantis particulæ, meatus, medicamentis tenuitate partium pollentibus, recludito: deinde flatuoſum ſpiritum diſcutito.

4 Pro locorum autem affectorum differentia, & vaporis ipſius flatuoſi craſſitudine vel tenuitate medicamentorum quæ admouentur, tum materiam, tum facultatem intendito, ac remittito.

5 Porrò ſi cum dolore & inflammatione tumor eiuſmodi flatulentus inciderit (vt contingit in muſculis ob contuſionem flatu repletis) mitigatoria initio admoueto: procedente verò tēpore, quæ diſcutiendi vi polleant, eorum copiam paulatim augendo, adhibeto.

6 Inflationes quæ ob negligentiam antiquatæ fuerint, primò quidem lixiuio foueto, deinde emplaſtrum quodpiam ex his quæ molliunt, & diſcutiunt, admoueto.

De

De tumore è ſeroſa ſubſtantia creato, quod aquoſum apoſtema nominant. CAP. XII.

Pituitam, ſi per vniuerſum corpus increuerit, ea ſpecies aquæ intercutis, quam leucophlegmatiam vocant, comitatur, vt Galenus annotauit libro ſexto de ſymptomatum cauſis. Cùm verò in vna duntaxat parte pituitoſa hæc ſubſtantia redundat, œdema enaſcitur: ita enim appellant tumorem laxum, ac doloris expertem. Seroſa autem excrementa ſi abundant, aquam intercutem (quam aſcitem nominant) generare ſolent. Quæ ſi in vnam aliquam partem incubuerint, in ea phlyctænas, id eſt, puſtulas excitant. Porrò ſeroſum eiuſmodi recrementum, recentiores aquoſum phelgma nominare conſueuerunt. Quemadmodum etiam & pituitam illam, quæ reperitur in pedibus & cruribus eorum, quos aqua intercutem vexat, & in tabidis, & aliis qui malo habitu (Græci cachexiã vocant) laborant. Adhæc, tumores ex huiuſmodi aquoſo phlegmate, aut ſeroſo iam dicto recremento procreatos, illegitima ac non vera œdemata vocitant. Cæterùm in periculoſis illis diſpoſitionibus ſeu affectibus, tabe in quã hydrope, & cachexia, œdema (vt ſuperiùs ex Galeni ſententia dictum eſt) ſymptomatis rationẽ obtinet, non morbi: nulla quidem propria præcipuáque curatione indigens. Sola enim frictio & oxyrhodino, aut nonnunquàm ex ſale & oleo, vel etiam ex ſale & oxyrhodino, ſiſtit ipſum, aliáq; huiuſmodi multa. Horum autem tumorum cauſæ ſunt, alteratrix facultas frigida intemperie vitiata, & alimentorum prauitas, ad aquoſitatẽ declinans, vt ex libro ſexto de ſymptomatum cauſis facilè eſt colligere. Signa & iudicia ferè eadem ſunt, quæ & veri œdematis. Hoc tamen differunt, quòd in iſtis aquoſis tumoribus laxus magis tumor eſt, quàm in œdemate legitimo: atque ideo non tantùm renititur actui, ſonátque non vt flatus, ſed vt aqua potiùs. Ad hæc aliquo modo ſplendere videtur, cùm ad lucem quis ipſum intuetur. Quod verò ad huiuſcemodi tumoris iudicia attinet, aquoſus haud dubiè tumor à maiori enaſcitur frigiditatẽ quàm flatuoſus, vt Galenus autor eſt, cõmentario vndecimo libri quarti aphoriſmorum, ſuper hunc aphoriſmum: Quibus tormine, & circa vmbilicum labores &c.

Leucophlegmatia.

Seroſum recrementum.

Phlyctænæ.

Libro 2. ad Glauco. & 14. Thera.

Cauſæ tumorum aquoſorum.

Aquoſorũ tumorũ notæ.

IVDICIA. I

Vide

Aſcites à maiore frigiditate generatur, quàm tympanites.

Videtur autẽ (inquit) à maiori frigiditate generari aquoſus hydrops, quem aſcitem vocant: à minore verò tympanias, quæ ab Hippocrate aqua inter cutem ſicca nominatur. Neque enim humida ſubſtantia in flatuoſum aërem ſine calore aliquo poteſt tranſmutari. Tumores præterea

Quas partes maximè prehendãt aquoſi tumores.

2 aquoſi ſæpius in pedibus, teſticulis, ſcroto, capite, & iuncturis accidũt, quàm in aliis quibuſuis corporis partibus: tum quòd humor eiuſmodi in eas partes promptiùs irruat, tum quòd caliditas in ipſis modica ſit: quippe quæ procul à calidiſſimis abſunt partibus, vt ſecundo Progn. aut Galenus. Quemadmodùm etiam flatuoſus ſpiritus rarò inuenitur abſque humore aquoſo, ita vix vnquàm aquoſus ſiue ſeroſus humor in particula aliqua concluditur abſque flatu. Hactenus de generatione, cauſis, ſignis, & iudiciis aquoſi tumoris: nunc de curatione.

Aquoſi tumoris curatio.

CVm aquoſi tumores, ex ſeroſi (vti diximus) recremẽti fluxione excitentur, non alia certè curandi via & ratione ſaltem vniuerſali, in illis profligandis vtendum eſt, quàm ea, quæ in aliis ſuprà memoratis tumoribus, qui ex

Curandi aquoſi tumoris duplex indicatio.

humorum in partem aliquam influxu procreantur, perſanandis, à nobis ſuprà explicata eſt. Duplex igitur curandi indicatio per initia in eiuſmodi tumoribus erit: nempe vacuandi quod influxit, & fluxionem inhibendi. Quocirca & compoſita fuerit de talibus affectibus, veluti & de reliquis morbis omnibus, quicunque in generatione adhuc ſunt, medentis ſolicitudo, ex ea ſcilicet quę curat, & ea quę prouidet. Itaque prima indicatio ei medicinæ artis parti ſubiicitur, quæ morbos curat, ſecunda verò ei parti ſubiacet, quæ futurum morbum præcauet. Porrò vt geminum

Quinq; particulares intentiones cu randi aquoſi tumoris.

hunc ſcopum vniuerſalem aſſequamur, aliis quinque particularibus intẽtionibus eſt opus, à noſtro Guidone à Cauliaco in curatione tumoris aquoſi hoc ordine & modo quiſequitur expreſſis. Prima in proba vitæ inſtitutione at-
1 que obſeruatione conſiſtit. Secũda in concoctionis emen-
2 datione, ſeu (vt ait) rectificatione. Tertia, in aquoſi humo-
3 ris per aluum expurgatione. Quarta, in eiuſdem ſeroſi re-
4 crementi per vrinarios meatus eductione, Quinta & vlti-
5 ma, in coniunctæ (vt loquũtur) ſeu contentæ in particula humiditatis aquoſæ, euaporatione, atque exiccatione.

Cæte

Cæterùm cùm primæ quatuor intẽtiones magis ad medicum ſpectent, quàm ad chirurgum, quem hoc opere inſtituendum ſuſcepimus, atque etiam ex iis quæ in præcedentibus dicta ſunt, ſatis innoteſcant, conſilium fuit, tantùm de poſtrema, quæ topica deſyderat auxilia, hoc loco agere. Quinta igitur intentio perficitur cum exiccantibus & reſoluẽtibus huiuſmodi aquoſas ac ſeroſas humiditates, quę in particula laborante cõtinentur. Horum autẽ tres communiter formulæ ſtatuũtur. Prima eſt Galeni libro ſecun- 1
do ad Glauconem & decimoquarto methodi medendi: nempe quæ cõſtat oxyrhodino, & ſale, vt ſuperius dictum eſt. Secunda eſt eiuſdẽ, ſpongia ſcilicet noua, lixiuio perfuſa, & reliqua alia auxilia, quæ ſuprà ad œdemata ſcripta 2
ſunt. Quibus vt potentius exiccent, & diſcutiant, addenda ſunt, aphronitrum, alumen, & ſulphur. Tertia formula eſt 3
cuiuſdam emplaſtri, ab Auicenna deſcripti in curatione ſcrofularũ, quod Galeno attribuit in libro de cõpoſitione medicamentorum κατὰ γένη Hoc autem (vt ille prædicat) intra hebdomadã vnam ad ſummũ, plærunque verò intra triduum omnem duritiem reſoluit. Porrò tametſi emplaſtrum hoc apud Galenũ lib. nuper citato non reperiatur, eo tamen cõmodè vti poſſumus ad aquoſam & flatuoſam duritiem diſſoluendã: eius autẽ deſcriptio talis eſt Auicennæ: Recipe ſeminis ſinapis, ſeminis vrticæ, ſulphuris, ſpumæ maris, ariſtolochiæ [rotũdæ] & bdellij ana vnciã vnam, ammoniaci, olei antiqui, & ceræ, ana vncias duas. Quòd ſi hoc emplaſtro nõ diſcutitur, non aliud auxilium melius ac præſentius excogitari poteſt, quàm vt ferro aperiatur, deinde detergeatur: & aliorum ſordidorum vlcerũ more curetur.

Emplaſtrũ Auicennæ diſcutiens aquoſos tumores.

Capita curationis aquoſi tumoris.

Victum attenuantem, calfactorium, & deſiccatorium laboranti inſtituito. 1

Vt corpus moderatè exerceat, parcè edat & bibat, non multum dormiat, ventrémque & veſicam ſæpius ad excretionem exuſcitet, imperato. 2

Vt probè alimenta concoquat, & flatus minimè gignat, curato. 3

Seroſas humiditates, quibus laborantis corpus ſcatet vniuerſum, per aluum, & vrinarios meatus expurgato. 4

Seroſum illud recrementum, quod in affecta parte con- 5

tinetur deſiccato, & per halitum digerito.

6 Quòd ſi diſcuti non poſſit, ſcalpellum vel potius igne candens ferramentum in tumorem, ſi artus occupet, adigito, atque eum parte procliuiore (quò facilius inde humor emanet) reſerato.

7 Humore qui tumorem committebat, per emiſſarium vacuato, reliqua quæ ad ſordidorum, & aliorum cōſimilis naturæ vlcerum, curationē pertinent, ſine mora perficito.

De glandulis, nodis, ſtrumis, & cæteris abſceſsibus, quas excreſcentias phlegmaticas vocant.

CAP. XIII.

Enumeratio abſceſſuum pituitoſorum.

GRæcorum ganglia, chœrades, id eſt, ſtrumæ, quas etiam ſcrofulas vocant, bronchocele, quod bocium, & herniā gutturis nominant, melicerides, ſteatomata, & atheromata: ad hæc teſtudo, talpa, & nacta ſiue napta, tumorum nomina à recentioribus medicis inuenta, & nuſquam apud antiquos reperta: itē fugille Auicennæ: nodi quoque & vulgaris bubo, aliáque id genus multa, quacunque corporis parte naſcātur, ferè ex pituita generationem habent: atque ob id ad pituitoſos tumores meritò referuntur. Cæterū tametſi nonnulli ex iis nuper memoratis abſceſſibus in tophaceam duritiem, & ſchirrhoſos affectus aliquando degenerent, radix tamen & origo illorum parte maiore pituita extitit, vt voluit Auicennas. Quanquàm non imus inficias, quin & alius humor ipſi pituitæ; cuius eiuſmodi abſceſſus propriè ſoboles ſunt, interdum admiſceatur, atque ita compoſiti & heterogenei naſcantur abſceſſus. Verùm de ſimplicibus ſolùm nobis hic ſermo erit, ex quorum analogia compoſitorum etiam cognitio facilè habebitur.

Simplicia ſunt regula cōpoſitorum.

Hæc enim ad illa veluti ad quoſdam certos canones, ſemper adigēda ſunt, vt alibi quoque diximus. Itaque prædicti omnes tumores ſub genere abſceſſuum pituitoſorum, ſeu (vt vulgarium chirurgicorum more loquar) excreſcentiarum phlegmaticarum, reponuntur, habéntque ſpeciales quaſdam inter ſe differentias, vt ex ſequentibus patebit.

Glandula Guidonis.

Glandula enim (vt Guido putauit) à glandis forma, quam præ ſe ferre videtur, nomenclaturam accepit: éſtque (inquit) vtcūque mollis, vnica, mobilis, & ſeparata à partibus circumiacentibus: in emunctoriis plerunque naſcens. Auicennæ

cennæ

cennæ autem glandulæ naſcuntur vel in manu, vel in pede, vel in loco aliquo neruis & tendinibus coniuncto, & has quidem tum vetat extirpari, ne ſcilicet laborans in ſpaſmum incidat. Eueniunt quoque, ait, ſummæ volæ manus, & fronti, vocátque eas modò apoſtemata glãduloſa, modò nodos. De iis enim inconſideratè tractat in diuerſis capitibus, vtpotè in capite de nodis ad finem, & capite de „ glandulis. Itaque videntur glandulæ Auicennæ diuerſæ „ eſſe à glandulis Guidonis, & Græcorum ganglia illis(Auicennæ inquam glandulis)eadẽ eſſe. Quòd ſequentia Pauli „ verba apertè teſtantur: Ganglium neruorum cõcretio eſt, ex ictu aut laſſitudine oboriens, in pluribus quidem corporis partibus, præcipuè motui dicatis: nempe manu ſumma, & pedibus. Rarius cubitum & caput occupat Aëtio, ac rarò eidem ſponte prouenit. Et rurſus idem Paulus lib. 6.cap.39. quid ſit ganglium, vnde naſcatur, in quibus ma- „ ximè partibus proueniat, quæ denique notæ ipſum comi- „ tentur, aperiens, idipſum quod diximus, confirmat, in- „ quiens. Ganglium nerui eſt concretio, ex ictu, aut labore proficiſcens, plerunque verò in manus iunctura, qua cum „ brachio committitur, talo & articulamentis abſoluitur: „ quanquàm in aliis quoque partibus proueniat. Hæ co- „ mites ſunt notæ, tumor concolor, renitens indolẽſque. „ At ſi violenter premas, ſtuporis ſenſum exhibet, non in alto, ſed ipſa ſub cute radices agens, & ad latera ſpectans: ſin autem vi adigas, tum antè, tum pòſt, nequaquàm id facit. Hactenus Paulus Ægineta de gangliis. Nunc ad reliquos pituitoſos abſceſſus, ſermonem conuertamus. Scrofulæ à vulgo vocatæ, nihil aliud ſunt, quàm indurati, & intra membranulam contenti adenes, id eſt, glandulæ, in collo, axillis, & inguinibus præcipuè conſiſtentes, vbi glandulæ vaſis ſubſtratæ collocantur. Nonnunquàm tamen, quamuis rarò ex carne eorundem locorum fiunt, quæ affinitate quadam ad ſtrumarum naturam vertitur, & materiæ adiectione adaugetur, vt viſum eſt, Leonidæ: Has Latini ſtrumas vocarunt, à Græcis verò chœrades dicuntur, vel à chœradibus quidem petris per marinas aquas tranſparentibus, vel à ſuibus multiparis animalibus (numeroſæ enim ſobolis exiſtunt, vt ſues) & eo morbo frequenter affectis. Scrofæ etenim id

Glandulæ Auic quæ eadem ſunt cum glãgliis Græcorum.

Glandula Guidonis diſſidet à glandula Auicen cap.16. lib.4

Ganglium quid.

Ganglij notæ.

Tumor etiã eſt inæqualis Philagr. & Aëtio.

Scrofulæ.

Chœrades Græcorum.

eſt, ſues, colla habent glandulοſa, & magna ex parte ſtrumoſa. *Struma* *Cor. Celſi.* Struma autem Celſo tumor eſt, in quo ſubter concreta quædam ex pure & ſanguine quaſi glandulæ oriuntur. Naſcuntur eidem maximè in ceruice, ſed etiam in alis, & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoque fœminarum ſe reperiſſe chirurgus Meges autor eſt. De iis etiam *Lib. 6.* Paulus in eum modum: Oriuntur (inquit) ſtrumæ in priori ceruicis parte, aut in altera, aut vtrinque vna, aut duæ, aut plures. Omnes autem ſuis membranis includuntur, quemadmodum ſteatomata, atheromata, & meliceri-des. *Lupia.* Lupia (inquit Guido) veluti lupulus, mollis rotunda, iu locis duris & ſiccis ſuam ſedem præcipuè deligit, vt in palpebris, & locis neruoſis: vulgus Gallicum vocat *vne loupe.* Itaque ſi eius deſcriptio, atque etiam curatio, quæ in ſequentibus habetur, cum ganglij Græcorum deſcriptione, & curatione conferatur, affectus tibi videbuntur non admodum inter ſe diſſimiles. Verùm magno errore tenentur, qui eiuſmodi lupiam eandem faciunt cum affe- *Lupus morbus.* ctu, quem recentiores lupum appellant. Eſt enim lupus malignum vlcus, partes inferiores, ſed præcipuè crura infeſtans, celerrimè depaſcens, & quaſi lupus (à quo nomen accepiſſe videtur) famelicus, proximas ſibi carnes exedens: quod vitium dubio procul de genere eſt phagedænarum.

Proindè affectus ſunt longè inter ſe diuerſi, quanquàm *Nodus.* in nomine quandam affinitatem habeant. Nodus, tanquàm funis nodus, eidem Guidoni dicitur, rotundus, durus, & eodem in loco permanens, circa loca neruoſa *Nodi Auicennæ.* maximè apparens. Auicennas autem nodos definit alicubi dubeleta frigida, facítque hoc nomen genus ad ſteatomata quæ à noſtris adipoſi, & adipini nodi nominantur: ad meliceridas, id eſt, mellitios nodos, & atheromata, quæ materia conſtant, pulti (quam Græci atheram vocant) ſimili. Cæterùm cùm hæc tria abſceſſuum genera, ſteatoma inquam, meliceris, & atheroma frequentiſſimè incidant, ac locis valde multis Galenus eorum meminerit, non abs re factum putauimus, ſi nactus hoc loco de iis diſſerendi occaſionem, eorum naturam, notas quibus agnoſcantur, in quibus item inuicem diſſideant, & conſpirent, *Atheroma* latiùs aperuimus. Atheroma igitur, tumor eſt concolor & indolens, in membrana, ſeu neruoſa tunica humorem len

rem len

tem lentum continens, atheræ, id eſt, pulti ſimilem quæ ex farina decocta conficitur. Interdum quoque in atheromatibus ſimul cum humore pultaceo, lapidoſa quædam, duráque corpora, & alia tanquàm ſulphuris ramenta inueniuntur, nonnunquàm veluti manſa gallinarum oſſicula, ſæpe etiam tanquam pili complicati tactui occurrunt. Tumor atheromatis, ſpecie & figurâ oblongus, & aliquantum ſublatus viſitur; qui digitorum appreſſu ob humoris lentorem & craſſitudinem tardè retrocedit, & amotis digitis, tardè quoque regreditur. *Meliceris.* Meliceris autem tumor eſt, ſimili modo dolore carens, ſed rotundus; in quo neruoſa etiam tunica, quam cyſtim appellant, incluſus humor reperitur tenuis, & mellis ſubſtantiam repræſentans: vnde & mellifauium Latinè quibuſdam dicitur. Itaque meliceris ab atheromate differt figurâ, & humoris ſubſtantiâ. Nam & figura rotundior eſt, & humoris ſubſtantia tenuior. Proinde melleus hic tumor magis quàm atheroma extenditur; preſſúque digitorum celerrimè cedit, & amotis digitis pari celeritate ad ſitum priſtinum redit. *Steatoma.* Steatoma verò, tumor etiam eſt præter naturam, concolor & tactu lenis, in principio quidem exiguus, ſed temporis progreſſu augeſcens, & amplior factus, in quo humor ſeuo perſimilis, membranula ſimiliter incluſus, ſubeſt. Hoc à meliceride & atheromate diſtinguitur, duritie. Nam plenum ac ſolidum eſt, tactuíque renititur adeo, vt digitis prementibus minimè cedat. Sed reliqua nunc apoſtemata perſequamur, quæ ferè ad hæc tria, de quibus modò egimus, reducuntur. *Teſtudo.* Teſtudo ipſi Guidoni abſceſſus eſt magnus, humoralis, mollis, latiore forma, in modum teſtudinis: vnde nomen accepit. Quæ ſi in capite (inquit) naſcatur, talparia vel talpa dicitur: in collo, bocium: in teſticulis, hernia: interdum autem cum pure, vel ſquammis, vel fiſtulis reperitur. Cæterùm teſtudines & talpæ, apud antiquos, neque proprium nomen, neque tractatum inuenerunt. Quidam autem ex recentioribus teſtudinem definiunt tumorem mollem, vel non valde durum, ſatis autem magnum, in quo pinguis materia, tunica quadam obtecta, continetur, quæ caluariæ ita hæret (eſt enim cutis capitis affectus) vt ipſam plerunque vitiet. Hanc non dubium

eſt de numero eſſe abſceſſuum, & ſub meliceride, vel atheromate contineri: videtur tamen ad melicceridem magis inclinare. *Talpa.* Talpa verò cùm albā materiam contineat, ad atheromata potius; quàm ad meliceridem refertur. Guido tamen teſtudinis ſpeciē, imo verò teſtudinem ipſam vt modo diximus, eſſe affirmat, quemadmodum & herniam, & bocium, quod vocat: ſed varia hæc nomina ſortiri, pro varietate locorum, in quibus repeniuntur. *Bocium.* Cæterùm quod vulgus bocium, Græci propriè inuento ab interiore parte nomine, bronchocelen appellant, noſtri verò herniam gutturis, & gutturoſos, qui eo morbo dehoneſtantur.

Brōchocele. Eſt autem colli tumor grandis, & rotundus inter cutem, & aſperam arteriam, in quo modò caro hebes, modò humor aliquis, melli, adipi, pulti, aquæúe ſimilis, includitur. Interdū etiam, vt ait Celſus, in eiuſmodi tumore pili minutis oſſibus immixti reperiuntur. *Nacta.* Nacta (vt ſcribit Guido) excreſcentia eſt magna, carnoſa, veluti caro natiū, vel ancharum diuerſarum quidem formarum & magnitudinum: cuiuſmodi ſunt melopepon & cucurbita. Itaq; diuerſa ſortitur nomina pro formæ, & membri in quo eſt, varietate. Porrò tumor hic qui nacta vel napta recentiorum turbæ appellatur, dolore caret niſi fortè adeò magnus exiſtat, vt partes membri trahendo ſoluta cōtinuitate, aliquem dolorem circunſtantibus inferat. *Nacta vel napta ad ſteatomata ſpectat.* Eſt autem & de numero abſceſſuum, & ad ſteatomata (vt ſupra in enumeratione tumorum præter naturam diximus) ferè ſpectat. *Bubo.* Bubo Galeno authore, laxarum partium ſeu glandularum (quas Græci adenas vocant) eſt affectus: nempe ſimplex inflammatio. Quare vel malè hìc inter abſceſſus pituitoſos à Guidone annumeratur: vel aliud eſſe putat quàm Galenus. Porrò bubones, qui prolapſu, aut aliis vlceribus, aut doloribus contrahuntur, periculo vacant. Atqui in febribus peſtilentialibus incidere conſueuerunt, *Fugille.* deterrimi ſunt ſiue femora, ſiue alas, aut ceruicem inuaſerint. Fugille (inquit interpres Auicennæ) eſt de genere apoſtematum glanduloſorum & quaſi hoc nomine (ait) appropriatur illud quod fit poſt aurem. Ex qua deſcriptione non leuis eſt coniectura, fugille Auicennæ, eum tumorem eſſe, qui Græcis parotis dicitur, affectus quidem glandularum ſub ipſis auribus. Quibuſdam autem idem eſſe

putatur

putatur fugiſſe: quod bubo: verùm tunc illis aliud erit bubo, quàm Galeno & Paulo: nempe excreſcentia multum (vt dicunt) infiltrata, & radicata: vt plurimum ſine cyſti, id eſt, folliculo ſeu membrana eam inuoluente, dura in more ſcrofularum: & in eo ſignificatu (vt puto) ſumitur bubo à Guidone: quando bubonem fugillinum numerat inter abſceſſus pituitoſos. Cæterùm longè adhuc plura nomina pituitoſorum huiuſmodi abſceſſuum reperiuntur. Verùm de nominibus ipſis non magna cura habenda eſt: modò id vnum de iis cognoſcamus, & intelligamus, quòd propter eiuſmodi hominum diuerſitatem, curationem & iudicium euariari contingit. Itaque eiuſmodi abſceſſuum, aliæ quidem peculiari quadam membrana ſeu tunica (quam cyſtin vocant) includuntur: aliæ verò in carne ſunt vaſis implexæ & inſertæ. Quædam baſim, ſeu radicem habent gracilem, quædam verò latiorem. Quædam item ſunt reſolubiles, quædam verò minimè. Quædam magnæ, quædam paruæ: aliquæ etiam ad ſuppurationem ſpectant, aliquæ non. Aliæ etiam ſunt ſquammoſæ fiſtuloſæ, & canceroſæ, aliæ verò nihil horum prorſus recipiunt.

Bubo quid apud Guidonē, & alios recentiores.

Differentiæ abſceſſuum pituitoſorū.

De cauſis, ſignis, & iudiciis prædictorum abſceſſuum.

CAuſæ huiuſmodi abſceſſuum ſunt triplices. Nempe primitiuæ, vt caſus, percuſſio, vitæ luxus, ſiue intemperantia, ac deprauata viuendi ratio. Antecedentes, vt ſunt humores non naturales, præſertim pituitoſi, & vera œdemata, quæ in abſceſſus degenerant. Et coniunctæ, quæ ſunt variæ ſubſtantiæ, & propriè cuiuſque abſceſſus materiæ, in parte affecta contentæ. Continentur autem in huiuſmodi abſceſſibus, quandoque quidem humores; vel ſeroſi, cuiuſmodi eſt vrina; vel putridi & corrupti, vel cœnoſi, vel mucoſi, vel melli, pulti, aut adipi ſimiles. Quandoque verò carnes phlegmaticæ; & ſpongioſæ, atque glanduloſæ. Interdum quoque lapides, arenæ, oſtraca, ligna, carbones, & id genus alia ſolida corpora. Frequentiſſima autem ſunt (vt paulò antè diximus) horum abſceſſuum tria genera, quorum ſingula propriam appellationem Græcè ſunt ſortita. Ea ſunt, atheroma, ſteatoma, & meliceris, à ſimilitudine contentorum in his corporum dicta. Eſt enim aliud eorum veluti ſeuum, aut pingue

Cauſæ abſceſſuum quæ ad pituitam pertinent.

Materia pituitoſorum abſceſſuum.

14. Therap.

quiddam, aliud veluti mel, aliud pulticulæ tenui, quam

SIGNA.

atheram vocant, ſimile. Signa & iudicia eiuſmodi ab-
ſceſſuum; quæ ad pituitam pertinent, ex eorum deſcri-
ptionibus, & differentiis ſuprà poſitis facilè deprehendun-

NOTAE *abſceſſus velamento incluſi.*

tur. Indicium autem quòd velamento includantur hoc
eſt, cyſti ſeu pelliculæ, quam & antiqui tunicam nomina-
bant, eſt mobilitas, & cutis ſeparatio. Quando verò fi-
xæ ſunt; id eſt, eodem in loco permanentes, & carni ad-

IVDICIA *abſceſſuum pituitoſorũ.*

hærentes, nulla eas inuolui membranula indicium eſt.
Porrò recentes & tractabiles, diſcuti; ſeu reſolui poſ-
ſunt; duræ verò & iam inueteratæ, nequaquam. Rubor
1 autem; dolor & caloris incrementum, oſtendunt ipſos
2 abſceſſus, vel ſuppurandos iri, vel in fiſtulas, aut cancrum
3 degeneraturos. Numeroſæ ſtrumæ partes externas occu-
pantes, & ſede ſubinde mutata, huc atque illuc per corpus

Arnaldus à villa noua *Auicenas.*

vagantes, cum aduentitia quadam caliditate, planè teſtan-
tur, ac indicant, eaſdem germina eſſe ac ſobolem chæra-
dum internarum, vt Arnaldus à villa noua quodam in lo-
co annotauit. Proinde quæ forinſecus illis admouentur
auxilia, parum, aut nihil proficiunt. Hæ autem, vt putauit
Auicennas, ex caſu & offenſione, ſeu alliſione ita in noſtris
4 corporibus multiplicantur. Conducunt verò vel ma-

Quæ ætates, naturæ, & corporis conſtructiones ſtrumis magis ſint expoſitæ.

gnopere ſtrumoſis ipſis, medicamenta purgantia, potio-
nes diureticæ atque electuaria (vt vocant) reſiccantia, item
ætatis mutatio in paruulis. Cæterùm pueri ipſi propter
voracitatem & gulæ intemperantiam, ac corporis rarita-
tem; ſtrumis frequentius corripiuntur. Senes verò ob
cauſas contrarias rarius. Ad hæc qui breui atque angu-
ſta ſunt fronte, & compreſſa habent tempora, ac maxil-
5 las amplas, ſtrumis ſunt obnoxij. In talibus enim mate-
ria promptè deriuatur ad collum, vt ex recentioribus chi-

Celſus.

rurgis annotauit Henricus. Strumæ verò præcipuè (vt
6 Celſus ait) fatigare medicos ſolent, quoniam & febres
mouent, nec vnquam facilè matureſcunt: & ſiue ferro,
ſiue medicamentis curentur, plerumque iterum iuxta ci-
catrices ipſas reſurgunt, multoque pòſt, medicamento
7 eſt opus. Quibus quoque accedit, quod longo ſpatio de-
tinent. Inciſio eiuſmodi abſceſſuum, itidem & corroſio,
magnopere verenda eſt, circa ventrem, collum & com-
miſſuras, propter propinquitatem venarum, arteriarum,

& ner

& neruorum, ac internæ etiam capacitatis. In inciſione quoque magnarum glandularum, ſummopere vitare oportet venam, quæ ad radicem earum ſita eſt, & illis alimoniam defert. Sæpe enim magnam hæmorrhagiam, id eſt, ſanguinis profuſionem, excitat: vnde non mediocre tandem ſequitur periculum. Strumæ inter ſe differunt, magni- 8 tudine, naturâ, loco, ortu, multitudine, & vaſorum complicatione, vt ex Leonida annotauit Aëtius. Itaque paruæ ſtru- 9 mæ maioribus faciliùs curantur, ſicut mites inflammatis. Maleficæ ſanari non poſſunt. Cùm enim omnes eiuſmodi *Magnitudo.* ſtrumæ canceroſæ, ac vaſis refertæ ſint, dùm curantur, profuſionis ſanguinis periculum adferunt: præterquàm quòd 10 cùm plerunque penitiores inueniantur, minimè abſcindi *Natura.* poſſunt. Vaſa enim nobilia, venas inquam iugulares, & arterias, quæ carotides appellantur, malefica ſtruma tanquàm radices habet.

Pro loci ratione, ſuperficiariæ quidem ſtrumæ profun- 11 *Locus.* dis curatu faciliores ſunt, deinde quæ in collo eueniunt, vbi tamen vocales neruos, diligenter vitari oportet. Multi enim ſtrumas circa aſperam arteriam incidendo, vocalibus neruis ſimul exciſis, reliquo deinceps vitę tempore ægrum ſine voce reddiderunt. Nam præter eius nerui exciſionem, vocalia inſtrumenta denudata, & inter curandum refrigerata, vocis functionem violarunt. Pro multitudine ſtru- 12 marum, conſtat vnam pluribus faciliùs curari poſſe. Sicut, *Multitudo.* quantum ad ortus rationem attinet, longè citiùs ſaneſcunt 13 ſuſpenſæ, quàm quæ inſertæ fuerint. Hæc de ſtrumis ex *Ortus.* Leonida, memoriæ prodidit Aëtius.

Curatio abſceſſuum ex materia pituitam referente creatorum, quas excreſcentias phlegmaticas vocant.

CVratio eiuſmodi abſceſſuum, qui ex pituita ferè ortum habent, gemina eſt recentioribus chirurgis: Vni- *Duplex abſceſſuum pituitoſorum curãdi ratio.* uerſalis ſcilicet, atque omnibus ex æquo communis, & particularis: hoc eſt ſingulis differentiis propria. Itaque vniuerſalis curandi ratio erit, talem, tamque accommodam laboranti vitam inſtituere, vt materia, quæ tales abſceſſus 1 *Vniuerſalis.* committit, in corpore minimè coaceruetur, & materiam, vt vocant, antecedentem, & iam in ægroto corpore collectam, 2 *Particul.* modis omnibus auertere, ne tandem vniatur coniunctæ, hoc eſt, ei quæ iam morbum creat. Porrò priorem huius

Vitæ ratio qualis eſſe debeat in abſceſſibus pituitoſis.

vniuerſalis curationis intentionem aſſequemur, ſi laborantes eam viuendi rationem diligenter obſeruent, quæ in præcedentibus capitibus præſcripta eſt, hoc vno dempto, quòd paulò tenuiorem victum, & qui incidendis humoribus craſſis magis ſit accommodus, amplecti debent. Proinde ſi Auicennæ conſilium ſequantur, cibos omnes pachychymos, id eſt, craſſioris ſucci vitabunt, frigidæ item potionem, nimiam ſatietatem, immoderatámve repletionem, & quæ nauſeam pariat. Toleranda autem illis eſt quàm maximè fieri poterit inedia. Bona coctio imprimis erit procuranda, vitanda habitatio humida, in vallibus ſita, paludoſa, & vitiatis aquis irrigata. Potus ſit vinum, aliquod generoſum atque optimum, vel aqua aluminoſa, aut ſulphurata. Aquæ enim eiuſmodi minerales præſertim quæ vini fæculam ſapore repræſentant, non ſolum internos hoſce ſtrumoſos, ac pituitoſos abſceſſus: ſed externos quoque, & ſumma corporis occupantes imminuunt, ac deſcutiunt: vt Arnaldus affirmauit.

Aquæ aluminoſæ vu.

Vacuatio materiæ antecedentis.

Cæterùm alteram partem prioris proceſſus, nempe materiam antecedentem auertere, ne tandem addatur coniunctæ, quadruplici genere euacuationū aſſequimur, vt pote medicamento per aluum pituitam expurgante, & quandoque venæ ſectione. Item iis, quæ vrinam cient, & demum iis, quæ collectum in alto corpore humorem tum in halitum reſoluant, tum digerant.

Vacuantia per aluum. Puluis turbith.

Ad vacuationem quæ fit per aluum, laudatur à valde multis puluis turbith, qui apud Auicennam recipit, turbith, zingiberis, & ſacchari, ſingulorum pares portiones. Ex eo autem exhibet drachmas duas, aſſeritque præter hoc; quòd reſoluit pituitam craſſam, nequaquam calfacere, neque abradere inteſtina.

Razes.

Razes autem, qui audacior fuit in purgantibus medicamentis exhibendis, huiuſmodi puluerem conficit, capite de doloribus ventris in nono ad Almanſorem, ex viginti partibus, turbith, decem zingiberis, & triginta ſacchari, offertque ex eo vice vna drachmas tres.

Hiera picra.

Benedicta quoque; & hiera picra: item pillulæ ex agarico, & de hermodactylis maiores appellatæ, eiuſmodi affectibus magnoperè conueniunt.

Quæ vrinā cieant.

Potio Guidonis à Cauliaco, vrinā

Ad ciendam vrinam, vti conſueuerat Guido à Cauliaco ſequenti potione, quam ex ſcriptis multorum ſe decerpſiſſe ait: Concipit autem, ſcrofulariæ partes tres, phylipendulæ

dulæ partes duas, pimpinellæ, ſeu bipinellæ, piloſellæ, tanaceti, caulium rubrorum, qui nonnullis braſſica marucina creduntur, rubiæ maioris, ſingulorum partem vnam, radicis ariſtolochiæ, ſpathulæ fœtidæ, radicis raphani, ana partem dimidiam: concaſſentur, & decoquantur in vino albo & melle, vſque ad conſumptionem medietatis, & fiat colatura, ex qua tertio quoque die, hora matutina ſumat æger quadrantem, id eſt, vncias tres, & potio ſit tepida. Cæterum pro omnibus his auxiliis, ſicuti & pro venæ ſectione (ſi aliquando fieri debeat) conſulendus erit peritus aliquis medicus, qui & qualitatem, & quantitatem, ac modum vſus eorum præſcribat. Ad reſoluendum autem per halitum, & digerendum humorem, qui in alto corpore collectus eſt, & internas glandulas (quæ externarum ſunt cauſæ) excitat, Galen. libro 14. Therap. conſulit theriacen, athanaſiam, ambroſiam, & medicamentum, quod ex Cretica calaminthe eſt compoſitum: Græci diacalaminthen vocant: cuius compoſitio requirenda eſt ex libro 4. de ſanit. tuen. Multa alia auxilia ad huiuſmodi affectus inſtituuntur: nempe potiones, electaria, & etiam olea, quæ in aures iniiciuntur. Empirica quoque permulta, à veteribus deſcripta & celebrata ſunt, quorum vſus mihi non probatur. Proinde non duxi illa noſtris commentariis eſſe inſerenda. Hoc vnum tamen confidenter adfirmo, Chriſtianiſſimo Francorum Regi, diuinitus peculiari dono eſſe indultum, vt quàm plurimos ſtrumoſos ſeu (vt vocant) ſcrofularios, ſolo manuum attactu, integræ ſanitati reſtituat. Rex etiam Eduoardus (vt referunt hiſtoriæ) ſolebat diuinitus ſolo tactu ſanare ſtrumoſos. Quod immortale munus iure veluti hæreditario ad Reges poſteriores manauit. Nam Reges Angliæ etiam nunc tactu, ac quibuſdam hymnis, non ſine ceremoniis prius recitatis, ſtrumoſos ſanant. Atque hæc quidem in omnibus ſuprà dictis abſceſſibus communia ſunt.

ciens in abſceſſibus pituitoſis.

Quæ per halitum digerant.

Galliarum reges diuino quodam munere ſtrumas curare.

Quæ verò ſequuntur, particularem, ac propriam cuiuſque differentiæ curandi rationem concernunt. Hanc autem curandi rationem propriam ac particularem, in hiſce abſceſſibus diuerſam efficiunt, atque immutant, tum materiæ, ex qua ortum habent, ſubſtantia, tum verò eorum quantitas, vel minutula, vel quæ in molem valde ma-

Quæ particularem pituitoſorum abſceſſuum curationẽ variant.

gnam

gnam excreuit. Adhæc partis ipſius laborantis, atq; etiam
Tēpus quid inſinuet. totius corporis natura. Temporis autem duratio licet non
indicet curationem, indicat tamen nobis aliquando, atque
inſinuat, qualis ſit ipſa diſpoſitio, vt Galenus annotauit
lib. 4. de morbis curandis. Itaq; tametſi à prædictis multæ
ſumi poſſint curandi indicationes, ac intentiones, eas tamen,
quantùm ad rem præſentem attinet, ad ſex reduximus,
quas & iis ſex ſequentibus veluti canonibus expreſſimus.
1 Quorum primus ad hunc modum habet: Pituitoſos
abſceſſus, molles, & paruos, quæ lupiæ vulgò, & Arabicæ
factionis principi Auicennæ, glãdulæ appellantur, ſi in particulis
firmioribus cõſtiterint, & (quia nõdum inueterauerunt)
tenellam adhuc cyſtim, id eſt, mẽbranam qua includũtur,
habuerint, comprimito, & atterito, poſteà deſiccato.
2 Secundus: Maiores non multùm duros, neque inueteratos,
more tumorum œdematoſorum (de quibus ſuprà egimus)
emollito, diſcutito, conſumito.
3 Tertius: Pituitoſas eiuſmodi excreſcentias, ſanioſas, &
apoſtematoſas, hoc eſt, quæ in ſuppurationẽ ſpectat, maturato,
aperito, detergito. Quartus: Strumas, quæ ex prædi-
4 ctis auxiliis curationẽ non recipiũt, & mobiles ſunt, blãdę,
5 morigeræ, attractabiles ſuccidito atq; extrahito. Quintus:
Immobiles, inſertas, irretitáſve, ſeu (vt loquũtur) infiltratas,
hoc eſt, venis, & arteriis multùm implicatas, ad radi-
6 cem, & intus latas, corrodito, detergitoque. Sextus. Tenui
ac gracili radice innixas, deligato, ac euellito.
1 Primus canon, iuxta Auicennæ ſententiam abſoluetur,
Compreſſio, & attritio. ſi vbi molles, ac minutos eiuſmodi abſceſſus: quos
Auicennas glandulas, & recentiores lupias appellant, contriueris,
ac vehementer compreſſeris, laminam plumbeam
tumori æqualem ſuperponas, & ne hinc inde labatur, arctis
vinculis in medio conſtringas. Hæc enim huiuſmo-
Lupiæ curatio. di excreſcentias digerit. Primùm igitur lupia tandiu manu
molliter perfricetur, vſque dum aliquantulum incaleſcat;
& ſeipsâ mollior quodammodo fiat: poſteà, laborans
particula firmiter manibus apprehendatur, & fundo
ſcutellæ, aut re aliqua ſolida lignea, toties, ac tam vehementer
percutiatur, vt diſpareat, & interior eius cyſtus, id
eſt, membrana qua includitur, dilaceretur, diſrumpatúrve,
atque ita materia ibi contenta diſpergatur. Quo facto

protinus

protinus lamina plumbea ſupra locum adplicetur, & faſcia duarum extremitatum, ſeu (vt dicunt) duorum capitum, arctiſſimè deligetur, nec amoueatur ante nouem aut decem dies. Lamina autem, ea ſit magnitudine (vt modò dicebatur) quæ proportione reſpondeat lupiæ. Sunt tamē qui ante laminæ eiuſmodi plumbeæ applicationem, vnguentum admonent ex plumbo vſto, fuligine ſambuci, aut ficus arboris, oleo, & aceto. Alij priùs vtuntur emplaſtro compoſito ex aloë, acacia, myrrha, olibano, ſarcocolla adiecto aceto, vel oui candido, quantùm ad alia excipienda ſatis eſſe videbitur. Henricus ſuperponere ſolebat paruas (vt ipſe, & alij eiuſdem farinæ chirurgi loquuntur) plagellas, ex ſtupis confectas, oui candido liquore, ſale, & alumine zuccharino inſpiſſato delibutas. Porrò Philagrius ratione non admodum diſſimili, apud Aëtium ganglia (qui nerui, vt ſuprà diximus, tumores ſunt inæquales) curare ſolebat: inquit enim ad hunc modum: A gangliis chirurgicum opus [id eſt, ſectionem] arcemus, præſertim ſi in manibus, aut pedibus euenerint, ſed medicamentis tantùm curabimus. Ammoniacum enim prope ignem, ad emplaſtri conſiſtentiam emollitum illinimus: deinde laminam plumbeam tumori æqualem ſuperponimus, & ne hinc inde labatur, arctis vinculis in medio conſtringimus. Iam verò diebus aliquot tranſactis, vbi prius ganglium emollitum nouerimus: nihil ægro præfati ſtatim ſublatis vinculis, dum adhuc locus incaleſcit, pollicem dextræ manus ganglio infigimus, ac reliquis quatuor digitis membro innitentibus vehementiſſimè comprimimus, & ganglium confeſtim diſſoluitur. Hactenus Philagrius. Itaque ex hac curandi ratione, facilè eſt colligere, recentiorum lupiam, Auicennæ glandulam, & Græcorum ganglion, eundem omninò affectum eſſe: quod & præcedentes etiam eorum deſcriptiones apertè ſatis oſtendunt. Archigenes in hoc vitio calcem, vnà cum adipe anſerino, & terebinthina reſina, apponi iuſſit. Idem verò & medicamine, quod lapidem achatem recipit, ſæpius vtebatur, vt refert Paulus. At Oribaſius eo frequenter vſus eſt, quod recipit ceruſſæ, reſinæ piceæ, olei veteris, ſingulorum vnciam vnam, ammoniaci thymiamatis, galbani ſingulorum parem modum, ceræ vncias quatuor. Extat

Lamina plumbea.

Vnguentum Rogerij.

Ganglij curatio ex Philagrio.

Lupiam & gangliū eundem eſſe affectum.

Archige. Lib. 4.

Oribaſij medicamentum mollitorium ad ganglia.

tat idem medicamentum apud Aëtium, ſed in quibuſdam pondera euariant: habet enim ceruſſæ, olei antiqui, & reſinæ piceæ, ſingulorum librā vnam, ceræ vncias duas, ammoniaci thymiamatis, chalbanæ [id eſt, galbani] ſingulorum vnciā vnam. Ceruſſam cum oleo decoquito, quouſque inquinandi finem fecerit, deinde tritum ammoniacum, poſtea reſinam piceam, & ceram, poſtremò galbanum præmollitum coniicito. Porrò inſignis ille Græcæ familiæ medicus Oribaſius inquam, non laminam plumbeam, vt Philagrius, Auicennas, & recentiores chirurgi, ſed plumbeum orbiculum craſſiorem, ad inſtar ſpondylorum, id eſt, verticillorum quæ fuſis mulierum appenduntur, ganglio ipſo ampliorem imponebat, deligabâtque. Siquidem (inquit) pondere ſuo longiori temporis ſpatio, ipſum diſſoluit. Itaque ſatius eſt multo eiuſmodi emollientibus & diſcutientibus medicamentis vti in gangliis curandis, quàm chirurgico opere, id eſt, exciſione, præſertim cum in cruribus, aut brachiis, aut ſummis partibus oriuntur. Periculum enim eſt, ſi ea excindantur, ne particula mutila reddatur. At quæ caput aut frontem occupant, manu tuto curari poſſunt, hoc eſt, præcidi, aut euelli. Ergo ſummam cutem ſcalpello diuidito, deinde ſi parua ſunt, vulſella comprehenſa ex baſi, hoc eſt à radice excindito: ſi maiora hamis transfixa, & ſublata, circunçirca diducito, excoriatóque, & extrahito: poſtremo ſuturis oras coniungito, medicamentóque vtitor, quod cruentis vulneribus adaptatur. Sed hæc ad quartum canonem pertinent.

Verticillum plumbeum.

Gangliorum per chirurgiā curatio.

2 Secundus canon complectur (vt interim taceam medicamenta pituitoſis, hoc eſt, œdematoſis tumoribus, dicata, quæ ſuprà poſuimus: ad hos etiam, de quibus nunc agimus, abſceſſus, & herniarum omne genus, apprimè, vnà cum ſequentibus remediis vtilia) admotione cuiuſdam emplaſtri, quod à Galeno deſcriptum eſt libro ſexto de compoſitione medicamentorum κατὰ γένη: hoc enim vt ipſe teſtatur, per halitum digerit, & phlegmonas propulſat, valet ad ſtrumas, panos, parotidas: Confert etiam podagricis, & multis aliis vitiis benefacit. “Recipit autem olei veteris denariûm pondo centum, argenti ſpumæ denariûm pondo quinquaginta, picis [ſiccæ] denariûm pondo quinquaginta, ladani denariûm pondo viginti-

Diſcuſſio per digerentia medicamenta.

Galenus hāc compoſitionē acceptam refert Hera.

quinque

„ quinque, æruginis raſæ denariûm pondo octo, galbani de-„ narium pondo quatuor. Argenti ſpuma (quod lithargy-„ rum vocant) ex oleo trita coquitur. Cùm autem coëunt, „ id eſt, inſpiſſata ſunt, pix & ærugo immittuntur: deinde ladanum, galbanũmque, atque ſic in mortarium transfuſa ſubiguntur & molliuntur, atque vſui reſeruantur. Quidam, vt boni coloris ſit, & fuſcum, miſcent etiam ſquammæ denariûm pondo octo: nam alioqui fit nigerrimum. Aliter inuenitur deſcriptum in Guidonis commentariis: nempe ſub hac forma. Recipe olei antiqui vncias 12. viridis æris, ſiue æruginis drahmas 14. picis ſiccæ vncias 6. ladani vncias 3. lithargyri vncias 12. galbani vncias tres. Ad idem bene facit diachylon commune & ireatum nominatum, quorum formulæ & compoſitiones libro ſexto infrà deſcribentur. In diachyli autem ireati libra vna malaxanda eſt vncia vna pulueris radicis ireos. Idem efficit diachylon magnum Meſues, cujus deſcripto etiam infrà habetur. Sunt qui conſulant, ad digerendos eiuſmodi abſceſſus antiquum ſtercus caprillum, cum melle & aceto ſupra ignem in vnitatem ad formam emplaſtri redactum, dolenti loco eſſe admouendum. Hoc emplaſtrum ex fœnogræco, ſemine lini & braſſicæ, cum viſcillagine radicis altheæ confectum. Hoc etiam ſi ſuppurationis ſpes adfuerit, pulchrè maturat. Halyabbas quoque ſubſequens emplaſtrum ad eundem vſum plurimum commendat. Recipe farinæ fabarum, & hordei, ana drachmas decem, radicis glycyrrhizæ, radicis althææ & picis, ſingulorum, drachmas quinque, ceræ albæ, adipis anſerini, cuiuſque drachmas decem: terantur, & in vnum redigantur ex oleo veteri, & vrina pueri nondum venerem experti, & ſupra moderatum ignem fiat emplaſtrum. Aliud Auicennæ, quo Guido vtitur: Recipe ſtercoris bubuli vnc. 2. radicis caulium, id eſt, braſſicæ, radicis capparum, ſquillæ, ficuum pinguium, ſingulorum ſemunciam, lupinorum, bdellii, ana drachmas duas, aceti, mellis, axungiæ ſuillæ, fecis olei antiqui, ana, quod ſatis eſt, fiat emplaſtrum. In omnibus duris tumoribus Brunus hoc ſequens remedium approbauit, cuius ſententiam ſecutus eſt & Theodoricus. Sume ammoniaci, bdelij, galbani, ſingulorum partes æquales: macerentur triduo in aceto, quibus diſſolutis

Diachylon.

Raxes.

Stercus caprillum vetus.

Halyab. emplaſtrũ.

Emplaſtrũ Auicennæ.

Bruni & Theodorici emplaſtrũ ad ſtrumas.

tis

tis, & igni iam appoſitis, addatur furfuris ſubtilis, quantum ſatis eſſe videbitur, & fiat emplaſtrum. Rogerius hoc auxilio vtebatur ad ſtrumas, quas vulgo ſcrofulas appellant. Accipe radicis filicis, aſphodeli, & ſi vis ebulorum, ana quantum lubet, coquantur in vino optimo, & tundantur in mortario, addendo ſulphuris viui momentum, & fiat emplaſtrum. Qui Guidoni contigit præceptor in Monte Peſſulano, efficaciſſimum ſæpe expertus eſt emplaſtrum, quod conſtabat ex duodecim cochleis (quos & limaces vocãt) vino incoctis, aut lixiuio cinerum, dictorum vulgò clauelatorum, aut ex capitello, vt dicunt. Imò (quod valentius erat) quotidie cochleam vnam vel ſiccam, vel aliter præparatam, & (vt loquuntur) confectam, ipſis laborantibus per os ſumendam offerebat. Probè etiam ſtrumas diſcutit Paulo calx viua, id eſt, aqua non extincta, melle, vel gymnaſiorum ſordibus, ſeu balneorum ſtrigmento excepta, vel oleo, vel adipe ſuillo. Idem præſtat Aëtio ſola paleſtræ ſordes, à parietibus deraſa, & probè ſubacta, ſuper linteolo extenſa, & emplaſtri modo applicata. Ad id etiam efficaciter auxiliatur, calcis, nitríque par modus, cardamomi, & fœnugræci quadruplus cum melle, malagmatis modo impoſitus. Strumas quoque diſcutit, lupinorum amarorum farina ex oxymelite cocta & illita. Ad idem præclarè facit bubulum ſtercus aceto incoctum, & delinitum; id enim tumores ſcirrhoſos omnes inſtar cataplaſmatis appoſitum, mirificè diſſipat. Groſſi etiam præcipuè caprifici cum axungia appoſiti, omnem tumorem diſcutiunt. Hac igitur curandi ratione, ſtrumis inchoantibus, & nondum inueteratis, medeberis: tum in pueris, tum in his, qui manuum opus refugiunt, medicamentis ſcilicet diſſoluentibus, ac per halitum diſcutientibus. Verùm primò mollire, deinde diſcutere oportet, vel vtrunque ſimul medicamentis mixtam facultatem habentibus, efficere. Eius autem generis ferè ſunt auxilia omnia ſuperius deſcripta. Porrò ſi digerentia medicamina, nihil in eiuſmodi abſceſſibus profecerint, vel ad ſuppurationem ducendi erunt, vel excidendi, vel manu curandi, vt in ſequentibus dicetur. Cæterùm ſilentio præteriri non debet, quod à quibuſdam memoriæ proditum eſt, nempe ſtrumis laborantes, ſicuti & elephantiaſi, vipera

Rogerij emplaſtrum.

Emplaſtrũ præceptoris Guidonis ex limacibus.

Viperarum ac ſerpẽtum vſus mirè ſtrumoſos iuuat.

perarum, ac ſerpentum vſu mirificè adiuuari. Itẽ ſi laſerem ad ciceris quantitatem ſingulis diebus ieiuni potauerint. Ergo ſerpentẽ extinctũ in ollã coniicito, eáq́; gypſo probè oblitã ac circummunitam in fornacem mittito, concrematí cinerẽ æquali fœnugræci pondere miſceto, & melle excepto vtitor. Hoc enim ſtrumoſis eximiè ſubuenit. Aliũ etiã facilem reddi, tenuémque victum adhiberi oportet ſtrumis laborantibus, vomitúmque aſſiduè prouocare, & per os pituitam ducere, capútq́; deſiccare, ac cataplaſmata ſyncipiti applicare, quæ mediocres puſtulas in cute excitare poſſint, veluti capparis radix cum polenta, ac reliqua huiuſmodi, ſmegmatíſque eiuſdem facultatis, & puluiſculis vti.

3 *Tertiũ canonis declaratio.*

Tertij canonis intentionem communiter etiam aſſequimur, vſu auxiliorum præcedentium. Omnia enim mollientia, & reſoluentia, ſi locum aut materiam inueniant reſolutioni contumacem, materiam ipſam haud dubiè maturant, & ad ſuppurationem perducunt: præſertim ſi mitis ac benigna ſatis fuerit, aut ſanguini permixta. Halyabbas autem ad maturandos huiuſmodi abſceſſus, admouet emplaſtrum compoſitum ex farina hordei, pice, & olibano, ex pueri impuberis lotio, in vnum corpus redactis. Auicen. verò ad infrænandam caliditatis vehementiã, conſulit decoctum coriandri præfatæ farinæ eſſe remiſcendum. Quòd ſi parum hæc proficiunt, & efficacius medicamentum deſideres: accipe myrrhæ partem vnam, licij partes duas, & miſce cum prædicto decocto. Strumas ad ſuppurationem perducit, aut diffundit ſubſcriptum medicamentum, à Paulo Ægineta lib. 4. relatum. Myrrhæ drach. decem, ammoniaci thymiamatis drach. ſeptem, viſci quercini drachmæ octo, galbani drachmæ quatuor, propolis drachma, in pila contunduntur. Cæterùm ipſis iam maturatis, & ad ſuppurationem perductis (quod ex notis ipſius puris facilè deprehendes) aperiri debebunt, & detergeri. Deterſio autem optimè fiet admoto vnguento Apoſtolorum vulgò nuncupato. Hoc enim magnæ eſt efficaciæ in ſtrumis malignis, & vlceratis. Ad idem multum efficacia ſunt, vnguentum Ægyptiacum Raſis, emplaſtrum de ſuccis, diachylõn nominant, & diapalma, quod Græcis φοινικίνη appellatur, quorum deſcriptiones ex libro 6. ſunt requirendæ. Quòd ſi huiuſmodi abſceſſus locum aliquem

Suppurantia ſeu maturantia.

Pauli medicamentum ad ſtrumas maturandas.

Detergentia

Vnguentũ Apoſtolorum.

Vnguentum Ægyptiacum.

Diachylõn

Diapalma

eſt, ſues, colla habent glandulosa, & magna ex parte ſtrumoſa. *Struma Cor. Celſi.* Struma autem Celſo tumor eſt, in quo ſubter concreta quædam ex pure & ſanguine quaſi glandulæ oriuntur. Naſcuntur eidem maximè in ceruice, ſed etiam in alis, & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoque fœminarum ſe reperiſſe chirurgus Meges autor eſt. De iis etiam Paulus in eum modum: *Lib. 6.* Oriuntur (inquit) ſtrumæ in priori ceruicis parte, aut in altera, aut vtrinque vna, aut duæ, aut plures. Omnes autem ſuis membranis includuntur, quemadmodum ſteatomata, atheromata, & melicerides. *Lupia.* Lupia (inquit Guido) veluti lupulus, mollis rotunda, in locis duris & ſiccis ſuam ſedem præcipuè deligit, vt in palpebris, & locis neruoſis: vulgus Gallicum vocat *vne loupe.* Itaque ſi eius deſcriptio, atque etiam curatio, quæ in ſequentibus habetur, cum ganglij Græcorum deſcriptione, & curatione conferatur, affectus tibi videbuntur non admodum inter ſe diſſimiles. Verùm magno errore tenentur, qui eiuſmodi lupiam eandem faciunt cum affectu, *Lupus morbus.* quem recentiores lupum appellant. Eſt enim lupus malignum vlcus, partes inferiores, ſed præcipuè crura infeſtans, celerrimè depaſcens, & quaſi lupus (à quo nomen accepiſſe videtur) famelicus, proximas ſibi carnes exedens: quod vitium dubio procul de genere eſt phagedænarum.

Proindè affectus ſunt longè inter ſe diuerſi, quanquàm in nomine quandam affinitatem habeant. *Nodus.* Nodus, tanquàm funis nodus, eidem Guidoni dicitur, rotundus, durus, & eodem in loco permanens, circa loca neruoſa maximè apparens. *Nodi Auicenna.* Auicennas autem nodos definit alicubi dubeleta frigida, facítque hoc nomen genus ad ſteatomata quæ à noſtris adipoſi, & adipini nodi nominantur: ad meliceridas, id eſt, mellitios nodos, & atheromata, quæ materia conſtant, pulti (quam Græci atheram vocant) ſimili. Cæterùm cùm hæc tria abſceſſuum genera, ſteatoma inquam, meliceris, & atheroma frequentiſſimè incidant, ac locis valde multis Galenus eorum meminerit, non abs re factum putauimus, ſi nactus hoc loco de iis diſſerendi occaſionem, eorum naturam, notas quibus agnoſcantur, in quibus item inuicem diſſideant, & conſpirent, latiùs aperuimus. *Atheroma* Atheroma igitur, tumor eſt concolor & indolens, in membrana, ſeu neruoſa tunica humorem len

rem len

tem lentum continens, atheræ, id eſt, pulti ſimilem quæ ex farina decocta conficitur. Interdum quoque in atheromatibus ſimul cum humore pultaceo, lapidoſa quædam, duráque corpora, & alia tanquàm ſulphuris ramenta inueniuntur, nonnunquàm veluti manſa gallinarum oſſicula, ſæpe etiam tanquam pili complicati tactui occurrunt. Tumor atheromatis, ſpecie & figurâ oblongus, & aliquantùm ſublatus viſitur; qui digitorum appreſſu ob humoris lentorem & craſſitudinem tardè retrocedit, & amotis digitis, tardè quoque regreditur. Meliceris autem tumor eſt, ſimili modo dolore carens, ſed rotundus, in quo neruoſa etiam tunica, quam cyſtim appellant, incluſus humor reperitur tenuis, & mellis ſubſtantiam repræſentans: vnde & mellifauium Latinè quibuſdam dicitur. Itaque meliceris ab atheromate differt figurâ, & humoris ſubſtantiâ. Nam & figura rotundior eſt, & humoris ſubſtantia tenuior. Proinde melleus hic tumor magis quàm atheroma extenditur; preſſúque digitorum celerrimè cedit, & amotis digitis pari celeritate ad ſitum priſtinum redit. Steatoma verò, tumor etiam eſt præter naturam, concolor & tactu lenis, in principio quidem exiguus, ſed temporis progreſſu augeſcens, & amplior factus, in quo humor ſeuo perſimilis, membranula ſimiliter incluſus, ſubeſt. Hoc à meliceride & atheromate diſtinguitur, duritie. Nam plenum ac ſolidum eſt, tactuíque renititur adeo, vt digitis prementibus minimè cedat. Sed reliqua nunc apoſtemata perſequamur, quæ ferè ad hæc tria, de quibus modò egimus, reducuntur. Teſtudo ipſi Guidoni abſceſſus eſt magnus, humoralis, mollis, latiore forma, in modum teſtudinis: vnde nomen accepit. Quæ ſi in capite (inquit) naſcatur, talparia vel talpa dicitur: in collo, bocium: in teſticulis, hernia: interdum autem cum pure, vel ſquammis, vel fiſtulis reperitur. Cæterùm teſtudines & talpæ, apud antiquos, neque proprium nomen, neque tractatum inuenerunt. Quidam autem ex recentioribus teſtudinem definiunt tumorem mollem, vel non valde durum, ſatis autem magnum, in quo pinguis materia, tunica quadam obtecta, continetur, quæ caluariæ ita hæret (eſt enim cutis capitis affectus) vt ipſam plerunque vitiet. Hanc non dubium

Meliceris.

Steatoma.

Teſtudo.

eſt de numero eſſe abſceſſuum,& ſub meliceride,vel atheromate contineri:videtur tamen ad melicеridem magis inclinare. *Talpa.* Talpa verò cùm albã materiam contineat,ad atheromata potius, quàm ad meliceridem refertur. Guido tamen teſtudinis ſpeciẽ, imo verò teſtudinem ipſam vt modo diximus,eſſe affirmat,quemadmodum & herniam, & bocium,quod vocat:ſed varia hæc nomina ſortiri, pro varietate locorum, in quibus reperiuntur. *Bocium.* Cæterùm quod vulgus bocium,Græci propriè inuento ab interiore parte nomine,bronchocelen appellant,noſtri verò herniam gutturis,& gutturoſos,qui eo morbo dehoneſtantur.

Bróchocele. Eſt autem colli tumor grandis, & rotundus inter cutem,& aſperam arteriam,in quo modò caro hebes, modò humor aliquis,melli,adipi,pulti, aquæúe ſimilis, includitur.Interdũ etiam, vt ait Celſus, in eiuſmodi tumore pili *Nacta.* minutis oſſibus immixti reperiuntur. Nacta (vt ſcribit Guido)excreſcentia eſt magna,carnoſa, veluti caro natiũ, vel ancharum diuerſarum quidem formarum & magnitudinum;cuiuſmodi ſunt melopepon & cucurbita. Itaq; diuerſa ſortitur nomina pro formæ, & membri in quo eſt, varietate. Porrò tumor hic qui nacta vel napta recentiorum turbæ appellatur, dolore caret niſi forte adeò magnus exiſtat,vt partes membri trahendo ſoluta cõtinuitate, aliquem dolorem circunſtantibus inferat. *Nacta vel napta ad ſteatomata ſpectat.* Eſt autem & de numero abſceſſuum, & ad ſteatomata (vt ſupra in enumeratione tumorum præter naturam diximus) ferè ſpectat. *Bubo.* Bubo Galeno authore,laxarum partium ſeu glandularum (quas Græci adenas vocant) eſt affectus:nempe ſimplex inflammatio. Quare vel malè hîc inter abſceſſus pituitoſos à Guidone annumeratur : vel aliud eſſe putat quàm Galenus. Porrò bubones, qui prolapſu, aut aliis vlceribus,aut doloribus contrahuntur,periculo vacant. At qui in febribus peſtilentialibus incidere conſueuerunt, *Fugille.* deterrimi ſunt ſiue femora, ſiue alas, aut ceruicem inuaſerint. Fugille (inquit interpres Auicennæ) eſt de genere apoſtematum glanduloſorum & quaſi hoc nomine (ait) appropriatur illud quod fit poſt aurem. Ex qua deſcriptione non leuis eſt coniectura,fugille Auicennæ, eum tumorem eſſe,qui Græcis parotis dicitur,affectus quidem glandularum ſub ipſis auribus. Quibuſdam autem idem eſſe

putatur

Bubo quid apud Guidonẽ, & alios recentiores.

putatur fugille: quod bubo: verùm tunc illis aliud erit bubo, quàm Galeno & Paulo: nempe excreſcentia multum (vt dicunt) infiltrata, & radicata: vt plurimum ſine cyſti, id eſt, folliculo ſeu membrana eam inuoluente, dura in more ſcrofularum: & in eo ſignificatu (vt puto) ſumitur bubo à Guidone: quando bubonem fugillinum numerat inter abſceſſus pituitoſos. Cæterùm longè adhuc plura nomina pituitoſorum huiuſmodi abſceſſuum reperiuntur. Verùm de nominibus ipſis non magna cura habenda eſt: modò id vnum de iis cognoſcamus, & intelligamus, quòd propter eiuſmodi hominum diuerſitatem, curationem, & iudicium euariari contingit. Itaque eiuſmodi abſceſſuum, aliæ quidem peculiari quadam membrana ſeu tunica (quam cyſtin vocant) includuntur: aliæ verò in carne ſunt vaſis implexę & inſertæ. Quædam baſim, ſeu radicem habent gracilem, quædam verò latiorem. Quædam item ſunt reſolubiles, quædam verò minimè. Quædam magnæ, quædam paruæ: aliquæ etiam ad ſuppurationem ſpectant, aliquæ non. Alię etiam ſunt ſquammoſæ fiſtuloſæ, & canceroſæ, aliæ verò nihil horum prorſus recipiunt.

Differentiæ abſceſſuum pituitoſorũ.

De cauſis, ſignis, & indiciis prædictorum abſceſſuum.

Cauſæ abſceſſuum quæ ad pituitam pertinent.

Cauſæ huiuſmodi abſceſſuum ſunt triplices. Nempe primitiuæ, vt caſus, percuſſio, vitæ luxus, ſiue intemperantia, ac deprauata viuendi ratio. Antecedentes, vt ſunt humores non naturales, præſertim pituitoſi, & vera œdemata, quæ in abſceſſus degenerant. Et coniunctæ, quę ſunt variæ ſubſtantiæ, & propriè cuiuſque abſceſſus materiæ, in parte affecta contentæ. Continentur autem in huiuſmodi abſceſſibus, quandoque quidem humores; vel ſeroſi, cuiuſmodi eſt vrina; vel putridi & corrupti, vel cœnoſi, vel mucoſi, vel melli, pulti, aut adipi ſimiles. Quandoque verò carnes phlegmaticæ; & ſpongioſæ, atque glanduloſæ. Interdum quoque lapides, arenæ, oſtraca, ligna, carbones, & id genus alia ſolida corpora. Frequentiſſima autem ſunt (vt paulò antè diximus) horum abſceſſuum tria genera, quorum ſingula propriam appellationem Græcè ſunt ſortita. Ea ſunt, atheroma, ſteatoma, & meliceris, à ſimilitudine contentorum in his corporum dicta. Eſt enim aliud eorum veluti ſeuum, aut pingue

Materia pituitoſorum abſceſſuum.

14. Therap.

quiddam, aliud veluti mel, aliud pulticulæ tenui, quam
SIGNA. atheram vocant, ſimile. Signa & iudicia eiuſmodi abſceſſuum; quæ ad pituitam pertinent, ex eorum deſcriptionibus, & differentiis ſuprà poſitis facilè deprehenduntur.
NOTAE abſceſſus velamento incluſi. Indicium autem quòd velamento includantur hoc eſt, cyſti ſeu pelliculæ, quam & antiqui tunicam nominabant, eſt mobilitas, & cutis ſeparatio. Quando verò fixæ ſunt; id eſt; eodem in loco permanentes, & carni adhærentes, nullà eas inuolui membranula indicium eſt.
IVDICIA abſceſſuum pituitoſorũ. Porrò recentes & tractabiles; diſcuti; ſeu reſolui poſſunt; duræ verò & iam inueteratæ, nequaquam. Rubor
1 autem, dolor & caloris incrementum, oſtendunt ipſos
2 abſceſſus, vel ſuppurandos iri, vel in fiſtulas, aut cancrum
3 degeneraturos. Numeroſæ ſtrumæ partes externas occupantes, & ſede ſubinde mutata, huc atque illuc per corpus vagantes, cùm aduentitia quadam caliditate, planè teſtantur, ac indicant, eaſdem germina eſſe ac ſobolem chæradum internarum, vt Arnaldus à villa noua quodam in loco annotauit. Proinde quæ forinſecus illis admouentur auxilia, parum, aut nihil proficiunt. Hæ autem, vt putauit Auicennas, ex caſu & offenſione, ſeu alliſione ita in noſtris
Arnaldus à villa noua Auicenas.
4 corporibus multiplicantur. Conducunt verò vel magnopere ſtrumoſis ipſis, medicamenta purgantia, potiones diureticæ atque electuaria (vt vocant) reſiccantia, item ætatis mutatio in paruulis. Cæterùm pueri ipſi propter voracitatem & gulæ intemperantiam, ac corporis raritatem; ſtrumis frequentius corripiuntur. Senes verò ob cauſas contrarias rarius. Ad hæc qui breui atque anguſta ſunt fronte, & compreſſa habent tempora, ac maxil-
Quæ ætates, natura, & corporis conſtructiones ſtrumis magis ſint expoſitæ.
5 las amplas, ſtrumis ſunt obnoxij. In talibus enim materia promptè deriuatur ad collum, vt ex recentioribus chirurgis annotauit Henricus. Strumæ verò præcipuè (vt
Celſus.
6 Celſus ait) fatigare medicos ſolent; quoniam & febres mouent, nec vnquam facilè mateſcunt: & ſiue ferro, ſiue medicamentis curentur, plerumque iterum iuxta cicatrices ipſas reſurgunt, multoque pòſt, medicamento
7 eſt opus. Quibus quoque accedit, quòd longo ſpatio detinent. Inciſio eiuſmodi abſceſſuum, itidem & corroſio, magnopere verenda eſt, circa ventrem, collum & commiſſuras, propter propinquitatem venarum, arteriarum,

& neruorum, ac internæ etiam capacitatis. In inciſione quoque magnarum glandularum, ſummopere vitare oportet venam, quæ ad radicem earum ſita eſt, & illis alimoniam defert. Sæpe enim magnam hæmorrhagiam, id eſt, ſanguinis profuſionem, excitat: vnde non mediocre tandem ſequitur periculum. Strumæ inter ſe differunt, magnitudine, naturâ, loco, ortu, multitudine, & vaſorum complicatione, vt ex Leonida annotauit Aëtius. 8 Itaque paruæ ſtrumæ maioribus faciliùs curantur, ſicut mites inflammatis. 9 Maleficæ ſanari non poſſunt. Cùm enim omnes eiuſmodi ſtrumæ canceroſæ, ac vaſis refertæ ſint, dùm curantur, profuſionis ſanguinis periculum adferunt: *Magnitudo.* præterquàm quòd cùm plerunque penitiores inueniantur, minimè abſcindi poſſunt. 10 *Natura.* Vaſa enim nobilia, venas inquam iugulares, & arterias, quæ carotides appellantur, malefica ſtruma tanquàm radices habet.

Pro loci ratione, ſuperficiariæ quidem ſtrumæ profundis curatu faciliores ſunt, deinde quæ in collo eueniunt, vbi tamen vocales neruos, diligenter vitari oportet. 11 *Locus.* Multi enim ſtrumas circa aſperam cãnam incidendo, vocalibus neruis ſimul excisis, reliquo deinceps vitę tempore ægrum ſine voce reddiderunt. Nam præter eius nerui exciſionem, vocalia inſtrumenta denudata, & inter curandum refrigerata, vocis functionem violarunt. Pro multitudine ſtrumarum, conſtat vnam pluribus faciliùs curari poſſe. 12 *Multitudo.* Sicut, quantum ad ortus rationem attinet, longè citiùs ſaneſcunt ſuſpenſæ, quàm quæ inſertæ fuerint. 13 *Ortus.* Hæc de ſtrumis ex Leonida, memoriæ prodidit Aëtius.

Curatio abſceſſuum ex materia pituitam referente creatorum, quas excreſcentias phlegmaticas vocant.

CVratio eiuſmodi abſceſſuum, qui ex pituita ferè ortum habent, gemina eſt recentioribus chirurgis: *Duplex abſceſſuum pituitoſorum curãdi ratio.* Vniuerſalis ſcilicet, atque omnibus ex æquo communis, & particularis: hoc eſt ſingulis differentiis propria. Itaque vniuerſalis curandi ratio erit, talem, tamque accommodam laboranti vitam inſtituere, vt materia, quæ tales abſceſſus committit, in corpore minimè coaceruetur, 1 *Vniuerſalis.* & materiam, vt vocant, antecedẽtem, & iam in ægroto corpore collectam, 2 modis omnibus auertere, ne tandem vniatur coniunctæ, *Particul.* hoc eſt, ei quæ iam morbum creat. Porrò priorem huius

Vitæ ratio qualis eſſe debeat in abſceſſibus pituitoſis.

vniuerſalis curationis intentionem aſſequemur, ſi laborantes eam viuendi rationem diligenter obſeruent, quæ in præcedentibus capitibus præſcripta eſt, hoc vno dempto, quòd paulò tenuiorem victum, & qui incidendis humoribus craſſis magis ſit accommodus; amplecti debent. Proinde ſi Auicennæ conſilium ſequantur, cibos omnes pachychymos, id eſt, craſſioris ſucci vitabunt, frigidæ item potionem, nimiam ſatietatem, immoderatámve repletionem, & quæ nauſeam pariat. Toleranda autem illis eſt quàm maximè fieri poterit inedia. Bona coctio imprimis erit procuranda, vitanda habitatio humida, in vallibus ſita, paludoſa, & vitiatis aquis irrigata. Potus ſit vinum, aliquod generoſum atque optimum, vel aqua aluminoſa, aut ſulphurata. Aquæ enim eiuſmodi minerales, præſertim quæ vini fæculam ſapore repræſentant, non ſolum internos hoſce ſtrumoſos, ac pituitoſos abſceſſus: ſed externos quoque, & ſumma corporis occupantes imminuunt, ac deſcutiunt: vt Arnaldus affirmauit. Cæterùm alteram partem prioris proceſſus, nempe materiam antecedentem auertere, ne tandem addatur coniunctæ, quadruplici genere euacuationū aſſequimur, vt pote medicamento per aluum pituitam expurgante, & quandoque venæ ſectione. Item iis, quæ vrinam cient, & demum iis, quæ collectum in alto corpore humorem tum in halitum reſol uant, tum digerant. Ad vacuationem quæ fit per aluum, laudatur à valde multis puluis turbith, qui apud Auicennam recipit, turbith, zingiberis, & ſacchari, ſingulorum pares portiones. Ex eo autem exhibet drachmas duas, aſſeritque præter hoc; quòd reſoluit pituitam craſſam, nequaquam calfacere, neque abradere inteſtina. Razes autem, qui audacior fuit in purgantibus medicamentis exhibendis, huiuſmodi puluerem conficit, capite de doloribus ventris in nono ad Almanſorem, ex viginti partibus, turbith, decem zingiberis, & triginta ſacchari, offertque ex eo vice vna drachmas tres. Benedicta quoque, & hiera picra, item pillulæ ex agarico, & de hermodactylis maiores appellatæ, eiuſmodi affectibus magnoperè conueniunt. Ad ciendam vrinam, vti conſueuerat Guido à Cauliaco ſequenti potione, quam ex ſcriptis multorum ſe decerpſiſſe ait. Concipit autem, ſcrofulariæ partes tres, phylipendulæ

Aquæ aluminoſæ vu.

Vacuatio materiæ antecedentis.

Vacuantia per aluum.

Puluis turbith.

Razes.

Hiera picra.

Quæ vrinā cieant.

Potio Guidonis à Cauliaco, vrinā

dulæ partes duas, pimpinellæ, ſeu bipinellæ; piloſellæ, tanaceti, caulium rubrorum, qui nonnullis braſſica marucina creduntur, rubiæ maioris, ſingulorum partem vnam; radicis ariſtolochiæ, ſpathulæ fœtidæ, radicis raphani, ana partem dimidiam: concaſſentur, & decoquantur in vino albo & melle, vſque ad conſumptionem medietatis, & fiat colatura, ex qua tertio quoque die, horâ matutina ſumat æger quadrantem, id eſt, vncias tres, & potio ſit tepida. Cæterum pro omnibus his auxiliis, ſicuti & pro venæ ſectione (ſi aliquando fieri debeat) conſulendus erit peritus aliquis medicus, qui & qualitatem, & quantitatem, ac modum vſus eorum præſcribat. Ad reſoluendum autem per halitum, & digerendum humorem, qui in alto corpore collectus eſt, & internas glandulas (quæ externarum ſunt cauſæ) excitat; Galen. libro 14. Therap. conſulit theriacen, athanaſiam, ambroſiam, & medicamentum, quod ex Cretica calaminthe eſt compoſitum: Græci diacalaminthen vocant: cuius compoſitio requirenda eſt ex libro 4. de ſanit. tuen. Multa alia auxilia ad huiuſmodi affectus inſtituuntur: nempe potiones, electaria, & etiam olea, quæ in aures iniiciuntur. Empirica quoque permulta, à veteribus deſcripta & celebrata ſunt, quorum vſus mihi non probatur. Proinde non duxi illa noſtris commentariis eſſe inſerenda. Hoc vnum tamen confidenter adfirmo, Chriſtianiſſimo Francorum Regi, diuinitus peculiari dono eſſe indultum, vt quàm plurimos ſtrumoſos ſeu (vt vocant) ſcrofularios, ſolo manuum attactu, integræ ſanitati reſtituat. Rex etiam Eduoardus (vt referunt hiſtoriæ) ſolebat diuinitus ſolo tactu ſanare ſtrumoſos. Quod immortale munus iure veluti hæreditario ad Reges poſteriores manauit. Nam Reges Angliæ etiam nunc tactu, ac quibuſdam hymnis, non ſine ceremoniis prius recitatis, ſtrumoſos ſanant. Atque hæc quidem in omnibus ſuprà dictis abſceſſibus communia ſunt. Quæ verò ſequuntur, particularem, ac propriam cuiuſque differentiæ curandi rationem concernunt. Hanc autem curandi rationem propriam ac particularem, in hiſce abſceſſibus diuerſam efficiunt, atque immutant, tum materiæ, ex qua ortum habent, ſubſtantia, tum verò eorum quantitas, vel minutula, vel quæ in molem valde magnam

ciens in abſceſsibus pituitoſis.

Quæ per halitum digerant.

Galliarum reges diuinò quodam munere ſtrumas curare.

Quæ particularem pituitoſorum abſceſſuum curationẽ variant.

gnam

gnam excreuit. Adhæc partis ipſius laborantis, atq; etiam
Tēpus quid inſinuet. totius corporis natura. Temporis autem duratio licet non
indicet curationem, indicat tamen nobis aliquando, atque
inſinuat, qualis ſit ipſa diſpoſitio, vt Galenus annotauit
lib. 4. de morbis curandis. Itaq; tametſi à prædictis multæ
ſumi poſſint curandi indicationes, ac intentiones, eas ta-
men, quantùm ad rem præſentem attinet, ad ſex reduxi-
mus, quas & iis ſex ſequentibus veluti canonibus expreſſi
1 mus. Quorum primus ad hunc modum habet: Pituitoſos
abſceſſus, molles, & paruos, quæ lupiæ vulgò, & Arabicæ
factionis principi Auicennæ, glādulæ appellantur, ſi in par
ticulis firmioribus cōſtiterint, & (quia nōdum inueterauе-
runt) tenellam adhuc cyſtim, id eſt, mēbranam qua includū
tur, habuerint, comprimito, & atterito, poſteà deſiccato.
2 Secundus: Maiores non multùm duros, neque inuetera-
tos, more tumorum œdematoſorum (de quibus ſuprà egi-
mus) emollito, diſcutito, conſumito.
3 Tertius: Pituitoſas eiuſmodi excreſcentias, ſanioſas, &
apoſtematoſas, hoc eſt, quæ in ſuppurationē ſpectat, matu-
4 rato, aperito, detergito. Quartus: Strumas, quæ ex prædi-
ctis auxiliis curationē non recipiūt, & mobiles ſunt, blādęq;
5 morigeræ, ac tractabiles ſuccidito atq; extrahito. Quintus:
Immobiles, inſertas, irretitáſve, ſeu (vt loquūtur) infiltra-
tas, hoc eſt, venis, & arteriis multùm implicatas, ad radi-
6 cem, & intus latas, corrodito, detergitoque. Sextus. Tenui
ac gracili radice innixas, deligato, ac euellito.
1 Primus canon, iuxta Auicennæ ſententiam abſolue-
Compreſſio, & attritio. tur, ſi vbi molles, ac minutos eiuſmodi abſceſſus, quos
Auicennas glandulas, & recentiores lupias appellant, con
triueris, ac vehementer compreſſeris, laminam plumbeam
tumori æqualem ſuperponas, & ne hinc inde labatur, ar-
ctis vinculis in medio conſtringas. Hæc enim huiuſmo-
Lupiæ curatio. di excreſcentias digerit. Primùm igitur lupia tandiu ma-
nu molliter perfricetur, vſque dum aliquantulum inca-
leſcat; & ſeipsâ mollior quodammodo fiat: poſteà, labo-
rans particula firmiter manibus apprehendatur, & fundo
ſcutellæ, aut re aliqua ſolida lignea, toties, ac tam vehe-
menter percutiatur, vt diſpareat, & interior eius cyſtus, id
eſt, membrana qua includitur, dilaceretur, diſrumpatúr-
ve, atque ita materia ibi contenta diſpergatur. Quo facto
protinus

protinus lamina plumbea ſupra locum adplicetur, & faſcia duarum extremitatum, ſeu (vt dicunt) duorum capitum, arctiſſimè deligetur, nec amoueatur ante nouem aut decem dies. Lamina autem, ea ſit magnitudine (vt modo dicebatur) quæ proportione reſpondeat lupiæ. Sunt tamē qui ante laminæ eiuſmodi plumbeæ applicationem, vnguentum admonent ex plumbo vſto, fuligine ſambuci, aut ficus arboris, oleo, & aceto. Alij priùs vtuntur emplaſtro compoſito ex aloë, acacia, myrrha, olibano, ſarcocolla adiecto aceto, vel oui candido, quantùm ad alia excipienda ſatis eſſe videbitur. Henricus ſuperponere ſolebat paruas (vt ipſe, & alij eiuſdem farinæ chirurgi loquuntur) plagellas, ex ſtupis confectas, oui candido liquore, ſale, & alumine zuccharino inſpiſſato delibutas. Porrò Philagrius ratione non admodum diſſimili, apud Aëtium ganglia (qui nerui, vt ſuprà diximus, tumores ſunt inæquales) curare ſolebat: inquit enim ad hunc modum: A gangliis chirurgicum opus [id eſt, ſectionem] arcemus, præſertim ſi in manibus, aut pedibus euenerint, ſed medicamentis tantùm curabimus. Ammoniacum enim prope ignem, ad emplaſtri conſiſtentiam emollitum illinimus: deinde laminam plumbeam tumori æqualem ſuperponimus, & ne hinc inde labatur, arctis vinculis in medio conſtringimus. Iam verò diebus aliquot tranſactis, vbi prius ganglium emollitum nouerimus: nihil ægro præfati ſtatim ſublatis vinculis, dum adhuc locus incaleſcit, pollicem dextræ manus ganglio infigimus, ac reliquis quatuor digitis membro innitentibus, vehementiſſimè comprimimus, & ganglium confeſtim diſſoluitur. Hactenus Philagrius. Itaque ex hac curandi ratione, facilè eſt colligere, recentiorum lupiam, Auicennæ glandulam, & Græcorum ganglion, eundem omninò affectum eſſe: quod & præcedentes etiam eorum deſcriptiones apertè ſatis oſtendunt. Archigenes in hoc vitio calcem, vnà cum adipe anſerino, & terebinthina reſina, apponi iuſſit. Idem verò & medicamine, quod lapidem achatem recipit, ſæpius vtebatur, vt refert Paulus. At Oribaſius eo frequenter vſus eſt, quod recipit ceruſſæ, reſinæ picex, olei veteris, ſingulorum vnciam vnam, ammoniaci thymiamatis, galbani ſingulorum parem modum, ceræ vncias quatuor. Extat

Lamina plumbea.

Vnguentum Regerij.

Ganglij curatio ex Philagrio.

Lupiam & gangliū eundem eſſe affectum.

Archige. Lib. 4.

Oribaſij medicamentum mollitorium ad ganglia.

tat idem medicamentum apud Aëtium, ſed in quibuſdam pondera euariant: habet enim ceruſſæ, olei antiqui, & reſinæ piceæ, ſingulorum librã vnam, ceræ vncias duas, ammoniaci thymiamatis, chalbanæ [id eſt, galbani] ſingulorum vnciã vnam. Ceruſſam cum oleo decoquito, quouſque inquinandi finem fecerit, deinde tritum ammoniacum, poſtea reſinam piceam, & ceram, poſtremò galbanum præmollitum coniicito. Porrò inſignis ille Græcæ familiæ medicus Oribaſius inquam, non laminam plumbeam, vt Philagrius, Auicennas, & recentiores chirurgi, ſed plumbeum orbiculum craſſiorem, ad inſtar ſpondylorum, id eſt, verticillorum quæ fuſis mulierum appenduntur, ganglio ipſo ampliorem imponebat, deligabátque. Siquidem (inquit) pondere ſuo longiori temporis ſpatio, ipſum diſſoluit. Itaque ſatius eſt multo eiuſmodi emollientibus & diſcutientibus medicamentis vti in gangliis curandis, quàm chirurgico opere, id eſt, exciſione, præſertim cum in cruribus, aut brachiis, aut ſummis partibus oriuntur. Periculum enim eſt, ſi ea excindantur, ne particula mutila reddatur. At quæ caput aut frontem occupant, manu tuto curari poſſunt, hoc eſt, præcidi, aut euelli. Ergo ſummam cutem ſcalpello diuidito, deinde ſi parua ſunt, vulſella comprehenſa ex baſi, hoc eſt à radice excindito: ſi maiora hamis transfixa, & ſublata, circuncirca diducito, excoriatóque, & extrahito: poſtremo ſuturis oras coniungito, medicamentóque vtitor, quod cruentis vulneribus adaptatur. Sed hæc ad quartum canonem pertinent.

Verticillum plumbeum.

Gangliorum per chirurgiã curatio.

2 Secundus canon complectur (vt interim taceam medicamenta pituitoſis, hoc eſt, œdematoſis tumoribus, dicata, quæ ſuprà poſuimus: ad hos etiam, de quibus nunc agimus, abſceſſus, & herniarum omne genus, apprimè, vnà cum ſequentibus remediis vtilia) admotione cuiuſdam emplaſtri, quod à Galeno deſcriptum eſt libro ſexto de compoſitione medicamentorum κατὰ γένη: hoc enim vt ipſe teſtatur, per halitum digerit, & phlegmonas propulſat, valet ad ſtrumas, panos, parotidas. Confert etiam podagricis, & multis aliis vitiis benefacit. Recipit autem olei veteris denariûm pondo centum, argenti ſpumæ " denariûm pondo quinquaginta, picis [ſiccæ] denariûm " pondo quinquaginta, ladani denariûm pondo viginti- "

Diſcuſſio per digerentia medicamenta.

Galenus hãc compoſitionẽ acceptam refert Heræ.

quinque

» quinque, æruginis raſæ denariûm pondo octo, galbani de-
» narium pondo quatuor. Argenti ſpuma (quod lithargy-
» rum vocant) ex oleo trita coquitur. Cùm autem coëunt,
» id eſt, inſpiſſata ſunt, pix & ærugo immittuntur: deinde la-
» danum, galbanumque, atque ſic in mortarium transfuſa ſubiguntur & molliuntur, atque vſui reſeruantur. Quidam, vt boni coloris ſit, & fuſcum, miſcent etiam ſquammæ denariûm pondo octo: nam alioqui fit nigerrimum. Aliter inuenitur deſcriptum in Guidonis commentariis: nempe ſub hac forma. Recipe olei antiqui vncias 12. viridis æris, ſiue æruginis drahmas 14. picis ſiccæ vncias 6. ladani vncias 3. lithargyri vncias 12. galbani vncias tres. Ad idem bene facit diachylon commune & ireatum nominatum, quorum formulæ & compoſitiones libro ſexto infrà deſcribentur. In diachyli autem ireati libra vna malaxanda eſt vncia vna pulueris radicis ireos. Idem efficit diachylon magnum Meſues, cuius deſcripto etiam infrà habetur. Sunt qui conſulant, ad digerendos eiuſmodi abſceſſus antiquum ſtercus caprillum, cum melle & aceto ſupra ignem in vnitatem ad formam emplaſtri redactum, dolenti loco eſſe admouendum. Item emplaſtrum ex fœnogræco, ſemine lini & braſſicæ, cum viſcillagine radicis altheæ confectum. Hoc etiam ſi ſuppurationis ſpes adfuerit, pulchrè maturat. Halyabbas quoque ſubſequens emplaſtrum ad eundem vſum plurimum commendat. Recipe farinæ fabarum, & hordei, ana drachmas decem, radicis glycyrrhizæ, radicis althææ & picis, ſingulorum, drachmas quinque, ceræ albæ, adipis anſerini, cuiuſque drachmas decem: terantur, & in vnum redigantur ex oleo veteri, & vrina pueri nondum venerem experti, & ſupra moderatum ignem fiat emplaſtrum. Aliud Auicennæ, quo Guido vtitur: Recipe ſtercoris bubuli vnc. 2. radicis caulium, id eſt, braſſicæ, radicis capparum, ſquillæ, ficuum pinguium, ſingulorum ſemunciam, lupinorum, bdellii, ana drachmas duas, aceti, mellis, axungiæ ſuillæ, fecis olei antiqui, ana, quod ſatis eſt, fiat emplaſtrum. In omnibus duris tumoribus Brunus hoc ſequens remedium approbauit, cuius ſententiam ſecutus eſt & Theodoricus. Sume ammoniaci, bdelij, galbani, ſingulorum partes æquales: macerentur triduo in aceto, quibus diſſolu-

Diachylon.

Raxes.

Stercus caprillum vetus.

Halyab. emplaſtrū.

Emplaſtrū Auicennæ.

Bruni & Theodorici emplaſtrū ad ſtrumas.

tis

tis, & igni iam appoſitis, addatur furfuris ſubtilis, quantum ſatis eſſe videbitur, & fiat emplaſtrum. Rogerius hoc auxilio vtebatur ad ſtrumas, quas vulgo ſcrofulas appellant.

Rogerij emplaſtrum.

Accipe radicis filicis, aſphodeli, & ſi vis ebulorum, ana quantum lubet, coquantur in vino optimo, & tundantur in mortario, addendo ſulphuris viui momentum, & fiat emplaſtrum. Qui Guidoni contigit præceptor in Monte Peſſulano, efficaciſſimum ſæpe expertus eſt emplaſtrum, quod conſtabat ex duodecim cochleis (quos & limaces vocãt) vino incoctis, aut lixiuio cinerum, dictorum vulgò clauelatorum, aut ex capitello, vt dicunt.

Emplaſtrũ præceptoris Guidonis ex limacibus.

Imò (quod valentius erat) quotidie cochleam vnam vel ſiccam, vel aliter præparatam, & (vt loquuntur) confectam, ipſis laborantibus per os ſumendam offerebat. Probè etiam ſtrumas diſcutit Paulo calx viua, id eſt, aqua non extincta, melle, vel gymnaſiorum ſordibus, ſeu balneorum ſtrigmento excepta, vel oleo, vel adipe ſuillo. Idem præſtat Aëtio ſola paleſtræ ſordes, à parietibus deraſa, & probè ſubacta, ſuper linteolo extenſa, & emplaſtri modo applicata. Ad id etiam efficaciter auxiliatur, calcis, nitríque par modus, cardamomi, & fœnugræci quadruplus cum melle, malagmatis modo impoſitus. Strumas quoque diſcutit, lupinorum amarorum farina ex oxymelite cocta & illita. Ad idem præclarè facit bubulum ſtercus aceto incoctum, & delinitum; id enim tumores ſcirrhoſos omnes inſtar cataplaſmatis appoſitum, mirificè diſſipat. Groſſi etiam præcipuè caprifici cum axungia appoſiti, omnem tumorem diſcutiunt. Hac igitur curandi ratione, ſtrumis inchoantibus, & nondum inueteratis, medeberis: tum in pueris, tum in his, qui manuum opus refugiunt, medicamentis ſcilicet diſſoluentibus, ac per halitum diſcutientibus. Verùm primò mollire, deinde diſcutere oportet, vel vtrunque ſimul medicamentis mixtam facultatem habentibus, efficere. Eius autem generis ferè ſunt auxilia omnia ſuperius deſcripta. Porrò ſi digerentia medicamina, nihil in eiuſmodi abſceſſibus profecerint, vel ad ſuppurationem ducendi erunt, vel excedendi, vel manu curandi, vt in ſequentibus dicetur. Cæterùm ſilentio præteriri non debet, quod à quibuſdam memoriæ proditum eſt, nempe ſtrumis laborantes, ſicuti & elephantiaſi, vipera

Viperarum ac ſerpẽtum vſus mirè ſtrumoſos iuuat.

perarum,ac ſerpentum vſu mirificè adiuuari. Itẽ ſi laſerem ad ciceris quantitatem ſingulis diebus ieiuni potauerint, Ergo ſerpentẽ extinctũ in ollá coniicito,eáq; gypſo probè oblitá ac circummunitam in fornacem mittito,concremati cinerẽ ęquali fænugræci pondere miſceto,& melle excepto vtitor. Hoc enim ſtrumoſis eximiè ſubuenit. Aluũ etiã facilem reddi,tenuémque victum adhiberi oportet ſtrumis laborantibus,vomitúmque aſſiduè prouocare,& per os pituitam ducere,capútq; deſiccare,ac cataplaſmata ſyncipiti applicare,quæ mediocres puſtulas in cute excitare poſſint, veluti capparis radix cum polenta, ac reliqua huiuſmodi, ſmegmatiſque eiuſdem facultatis,& puluiſculis vti.

3 Tertiũ canonis declaratio.

Suppurantia ſeu maturantia.

Tertij canonis intentionem communiter etiam aſſequimur, vſu auxiliorum præcedentium. Omnia enim mollientia, & reſoluentia, ſi locum aut materiam inueniant reſolutioni contumacem,materiam ipſam haud dubiè maturant,& ad ſuppurationem perducunt: præſertim ſi mitis ac benigna ſatis fuerit, aut ſanguini permixta. Halyabbas autem ad maturandos huiuſmodi abſceſſus,admouet emplaſtrum compoſitum ex farina hordei,pice,& olibano, ex pueri impuberis lotio, in vnum corpus redactis. Auicen.verò ad infrænandam caliditatis vehementiã, conſulit decoctum coriandri præfatæ farinæ eſſe remiſcendum. Quòd ſi parum hæc proficiunt,& efficacius medicamentum deſideres:accipe myrrhæ partem vnam,licij partes duas,& miſce cum prædicto decocto. Strumas ad ſuppurationem perducit, aut diffundit ſubſcriptum medicamentum, à Paulo Ægineta lib.4.relatum. Myrrhæ drach. decem,ammoniaci thymiamatis drach.ſeptem,viſci quercini drachmæ octo, galbani drachmæ quatuor, propolis drachma,in pila contunduntur. Cæterùm ipſis iam maturatis, & ad ſuppurationem perductis (quod ex notis ipſius puris facilè deprehendes) aperiri debebunt, & detergeri. Deterſio autem optimè fiet admoto vnguento Apoſtolorum vulgò nuncupato. Hoc enim magnæ eſt efficaciæ in ſtrumis malignis,& vlceratis. Ad idem multum efficacia ſunt, vnguentum Ægyptiacum Raſis,emplaſtrum de ſuccis,diachylôn nominant,& diapalma, quod Græcis φοινίκιον appellatur, quorum deſcriptiones ex libro 6.ſunt requirendæ. Quòd ſi huiuſmodi abſceſſus locum aliquem

Pauli medicamentum ad ſtrumas maturandas.

Detergentia

Vnguentũ Apoſtolorum.

Vnguentum Ægyptiacum.

Diachylôn

Diapalma

occupauerint,in quo caries,& quædam corruptela oſſium ſubſit, aut prauum aliquod ſymptoma illis acceſſerit, ea vlcerum curandi ratione tractentur,cum quibus affinitatem,& commercium habent.

Modus incidendi, & euellendi ſtrumas ex Albu.aſi, & Leonida.

4 Quòd ad quartum canonem attinet,blandas, morigeras,ſuperficiarias,& ſanabiles ſtrumas,ſic optimè, ac breuiſſimè tractabis. Ægrum imprimis proſtratum,recumbere iubeto:ſedens enim animi deliquio facillimè corripe retur. Vbi laborans ſic decubuerit,cruribus inter ſe inuicem,& ad lecti fulcra innixis,caput à miniſtris firmiter detineri imperato. Deindę cutim tumori adiacentem, recta,vel ſubobliqua ſectione incidito. Quæ enim in collo per tranſuerſum fit ſectio,prorſus inutilis eſt. In eo ſiquidem vaſa & nerui recta porriguntur. Cæterùm non affatim,neque vnico impetu, totam cutis craſſitudinem ſecabis:nihil enim violentè in hoc opere fieri volumus.

Atque in paruis quidem tumoribus,hoc eſt,ſtrumis minutioribus, ſimplicem ſectionem facito, hoc eſt,ſimplici linea cutem diuidito : in maioribus verò, cutim ad myrtei folij figuram abſcindito:tum vaſa,id eſt,venas, & arterias, paulatim,& blandè denudata ſeponito. Poſt hæc verò ſectionis labra, ſeu oras cutis inciſæ,volſellis,ſeu hamulis diſtendito,ac dilatato,ac membranas digitis,& ſcalpri capulo,vel ſpathula, excoriato,ſtrumámq; vbi nudata & explicata membranis apparebit,paulatim eximito. Cæterùm ſi ſtruma vaſis implexa fuerit, ſumma attentione opus tractandum eſt, ne per incuriam copioſa ſanguinis profuſio ſequatur. Propterea in agendo, vnum duntaxat ſectionis labium vulſella protrahatur, & ita ſenſim à connexis corporibus ſcalpelli acie ſeparetur. Cúmque ab vno latere connexio diuulſa, ac ſoluta fuerit, in altero idem penitus repetatur : deindè tota baſis propter neruos, & ſubiecta vaſa excidatur. In ſtrumis verò, quæ circa alas & inguina contingunt,ob cutis reduplicationem, ſectio tranſuerſa ducitur. Porrò in ſectione,quæ fit in ſtrumis collum occupantibus, ſumma cura adhibenda eſt, ne vel arteriæ,quas carótidas vocant, vel recurrentes nerui attingantur violentúrque. Si autem vaſe aliquo inter ſecandum diuiſo, ſanguinis profuſio tuum opus remoretur,ac obturbet,vas ipſum funiculo excipito, vel niſi magnum

magnum

gnum admodum fuerit, penitus, (vt Paulus conſulit) abſcindito, vel præſidia ſiſtendo ſanguini (ſi non magno impetu prorumpat) dicata, applicato. Deinde ad inceptum opus reuertitor. Itaque vbi in arctum ſtrumæ baſis venerit dextrè ac peritè ipſam præcidito, immiſſóque indice, locum pertractato, ac diligenter ſcrutator, num & aliæ ſint ſtrumæ adiectæ, quas & eodem quo ſuprà diximus modo, ſi quæ inuentæ fuerint, extrahito. Porrò modicum ſanguinis fluorem facilè compeſces, admotis iis, quæ facultatem habent exiccandi: vt ſtupis, ſpongia, aut linamentis ex xylo, id eſt, cotone factis in aquam frigidam, vel acetum, aut in miſcellam ex vtroque (quam oxycraton vocant) infuſis, & poſtea expreſſis. Sin ſectio incruenta perſtiterit, thuris polline eam repleto, linamentáque imponito, ac pro linamentorum cuſtodia, lanam vino madentem alligato. Quòd ſi vena aliqua amplior, & effatu digna, cum radice ſeu fundo glandulæ, vel ſtrumæ, aut conſimilis excreſcentiæ pituitoſæ, connexa ſit non ex baſi ipſam excindere, ſed funiculo excipere ac conſtringere conuenit, quo particulatim citra periculum ſua ſponte excidat. Quo in caſu per linamenta poſtmodum curatio adhibenda erit. Eſt autem vinculum ex materia aliqua non facilè putreſcibili, cuiuſmodi ſunt fila, quæ ſerica nuncupantur, aut graciles chordæ teſtudinum. Quæ enim facilè putreſcunt, ea citò ab iis quæ exceperunt decidunt. Cæterùm ſi peracto opere, aliquid ex folliculo, ſeu membrana materiam prædictorum abſceſſuum obuoluente, vel aliud extraneum quidpiam remanſerit, iubet Albucaſis illud abſumendum eſſe, implendo vulnus primis diebus xylo, id eſt, cotone, vel alio conſimili, aqua ſalſa imbuto. Guido autem vt reliquias illas abſumeret, hiantem ſinum implebat, primùm quidem oui candido, alumine reſperſo, & inſpiſſato. Poſteà verò vnguento Ægyptiaco, vel aliquo ex erodentibus, quæ in antidotario deſcribuntur.

Si vena ſtrumæ ſit annexa, quid faciendum.

Albucaſis.

Porrò in omnibus huiuſmodi operationibus apponenda ſunt, quæ dolorem leniunt. Inter cætera autem communiter admouent ſtupas oui candido liquore & roſaceo imbutas.

Quinti canonis ſcopum ita aſſequeris: cutim cauſtico, id eſt, vrente aliquo medicamine pro ratione magnitudi-

Correſio & mundificatio.

nis abſceſſus abrũpito. Verùm dum id moliris,ſumma cura obſeruandum eſt,ne partes alias circumiacentes medicamen adurens attingat. Perbellè autem opus hoc abſolues,admoto cauſtico ex calce, aut ſapone. Hæc enim effectum ſuum intra duodecim horarum ſpatium feliciter adimplent. Quòd ſi diutius permanſerint, nihil inde tamen periculi aut incommodi ſequetur.Itaq; cauſtico iam abrupta cute, & inducta eo in loco eſchara, id eſt, cruſta per medium ipſius cruſtæ,abſceſſum recta linea in longum diuidito(incides autẽ verſus profundũ,ferè ad viuum vſq;) & in ſectionem, ſeu hians vulnus, linamentum, aliquo exedente medicamento(cuius generis eſt puluis aſphodelorum) reſperſum, imponito. Porrò tametſi plerique valde multa admoueant, quæ poſtea libro ſexto recenſebuntur, arſenicum tamen in hac re primatum obtinet, modò quis nouerit eo rectè vti,vſus autem ipſius certus modus deſcribi non poteſt, vt lib 5. Therap. Galenus annotauit. Proinde non temerè eo vtendum eſt. Quãdoquidem medicamentum eſt ſupra modum vehemens ac violentum, febres excitans, & multa alia praua ſymptomata inducens. Adde quòd minima etiam quantitate adhibitum mirum,& ferè incredibilem effectum præſtat. Communis tamen eius modus ſeu quantitas eſt,medietas grani vnius frumenti triticei,in corpore quidem robuſto, & particulis à principibus membris longè ſemotis:in debilibus verò naturis, & locis iuxta principes partes ſitis,minor quantitas admouenda erit. Vt autem in vniuerſum pronuntietur, melius, ac tutius eſt, parum & ſæpius ex eo offerre,quàm ſemel & vice vna quantitatem immodicam. Eius autem operatio, ſeu effectus durat tres dies integros.Quare toto eo tempore,laborans victu febricitantium vti debet.Membrum verò affectum,& partes circumiacentes,ad tutelam ſui, & fluxionem (quam immoderatus calor excitare poſſet) prohibendam, vnguento quod populeon appellatur, aqua quoque vel ſucco ſolani, & aceto,aliiſque id genus refrigerantibus illini, ac perfundi debent. Quando autem certò tibi conſtabit, glandulam iam corruptam eſſe, atque abſumptam(quod ex duritie & tumore cruſtæ inductæ deprehendes) tunc cruſta à viuo reſoluenda erit, admoto ſcilicet butyro loto, & momento farinæ triticeæ inſpiſ

Cauſticum ex calce & ſapone.

Arſenicũ.

Quantitas arſenici.

Quando cruſta à viuo reſoluenda.

inſpiſſato, vel aliquo alio pingui, & vnctuoſo non ſalito, vt axungia ſuilla: vbi verò cruſta exciderit, ſi quicquam adhuc ex glandula, lupia, aut ſtruma remanſerit, id abſumendum erit erodente medicamento: vt puluere aſphodelorum; vnguento Ægyptiaco, aut alio conſimile. At ſi nihil amplius ſuperſit; more aliorum vlcerum ad cicatricem perducetur.

Vt ſexti canonis ſcopum aſſequaris, vinculo ſerico, aut crinibus equinis deligandi ſunt huiuſmodi abſceſſus, qui baſes ſeu radices habent in anguſtum venientes, atque indies magis ac magis prioribus vinculis, aut nouis adhibitis, ſtringendi, donec ſcilicet reſiccati appareant, & ſponte ſua (vt de inſertis, ac maioribus vaſis implexi dicimus) excidant. Adiuuandum autem erit vinculum aliquo exedente medicamento & deſiccante. Demulcendus quoque erit dolor oui candido liquore, roſaceo; vnguento populeo, aut quouis alio doloris mitigatorio. Vbi autem ſponte deciderint funiculi, modo quem ſuprà explicuimus, perſanentur. Atque hæc in vniuerſum de abſceſſibus toto genere præter naturam conſiſtentibus, à pituita præſertim ortum ducentibus, dicta ſufficiant. Poſt quæ, non abs re factum putauimus, ſi propriam ac peculiarem meliceridum, ſteatomatum, ac atheromatum curandi rationem ſubiecerimus: hæc enim & frequentiſſimè noſtris corporibus incidunt, & alias quaſdam ſub ſe tumorum præter naturam ſpecies ſeu differentias, nouis quibuſdam, atque apud veteres prorſus inauditis nominibus, à neotericis appellatas, complectuntur: vt talpam, teſtudinem, natam, & id genus alia, quæ in præcedentibus à nobis explicata ſunt.

6 Ligaturæ & euulſio.

De curatione atheromatis, ſteatomatis & meliceridis.

IN iiſce tribus abſceſſuum generibus, quæ frequentiſſimè incidunt, ſteatomate inquam, atheromate, & meliceride, vnum commune curationis conſilium eſt: vt quod tunica illa, quam cyſtim appellant, continet, diſcutiatur, aut medicamentis totum vna cum tunica ipſa exedatur, aut ſectione auferatur. Quidam autem ex iis tumoribus triplici hac ratione curantur, ij nimirum qui liquidiorem humorem continent, qualis eſt meliceris: aliqui duplici

Quot, & quibus modis curentur prædicti abſceſſus.

tantum, vt atheroma, quod & ſectione tollitur, & medicamentis exeditur. Steatoma verò nec diſcuti, nec excedi poteſt: ſed ſolâ manus operâ, hoc eſt, ſectione duntaxat, curatur. Porrò medicamentorum, quæ diſcutiendi ac diſſipandi vim habēt in huiuſmodi affectibus materiam, inter hæc quæ de ſtrumis ſuprâ edocuimus, reperies. *Curatio per digerentia.* Priuatim verò, ac propriè meliceridas diſſipat Paulo, quod continet vuas paſſas exemptis acinis viginti, ſquammæ drachmas quatuor, *Libr. 4.* parte fomentis prius nutrita imponitur. Aliud emplaſtrum ad meliceridas, quod ad Leonidam retulit Aë-*Lib. 15.* tius, accipit paſſularum detractis vinaceis, libram vnam, cumini minutiſſimè triti, vncias ſex, nitri vncias tres: omnia ſimul in mortario ſubacta conficito, & alligato. Aliud eiuſdem diſcuſſorium ad meliceridas: concipit ſalis ammoniaci, ſpumæ argenti, ceruſſæ, ſingulorum lib. 1. ceræ, terebinthinæ, chalbanæ, opopanacis, ſingulorum vnciā vnam, rubricæ ſinopicæ vnc. 6. aceti heminam. [hoc eſt, vnc. 7. & ſemiſſem,] ſpumam argenti, ceruſſam, & ſal ad exactum leuorem tritum, ſimul decoquito, deinde rubricam prius ex aceto tritam iniicito, & cum vniueris liquabilia, poſtremò omnibus ſimul confectis, & refrigeratis, opopanacem *Curatio per excedentia.* & chalbanam aceto ſoluta admiſceto, & vtere. Cæterùm ſi medicamentis excedentibus, quæ Græci ſeptica vocant, humorem in eiuſmodi abſceſſibus abſumere volueris, eos ſicuti etiam & ſtrumas, medicamentis adurentibus cutē ſuperpoſita prius denudare expedit, è quorum numero (in-*Libr. 4.* quit Paulus) ſimplicius quidem eſt, quod conſtat calce viua, id eſt, aqua non extincta, ſapone, & cinere lixiuæ ſtillaticio. Aliud varium magis, quódque reconditum diu ſeruari poteſt, capit calcis viuæ drach. quatuor, ſphecles, id eſt, feculæ vini combuſtæ, nitri liquidi toſti, ſingulorum drach. duas, minij, ſeu rubricæ ſinopicæ drach. vnam, cinere lixi-*Medicamētum valide excedens abſque morſu.* uij ſtillatitio teruntur: vbi ad mellis liquidioris craſſitudinem reducta fuerint, ter feruefacito, vt mediocrem conſiſtētiam habeat, & pixide plumbea reponito; lixiuium ſuper diſtillans, ne citò nimis exareſcat. Ergo circunfuſam cutem eiuſmodi medicamentis cruſtam inducētibus, primùm abrumpito: poſtquam verò cruſta deciderit, excedentia adhibeto, Erodit autem validè citra vellicationem & morſum, quod habet ſquammæ æris drachmas quatuor

quatuor, ſandarachæ [id eſt, arſenici rubri] drach. duas, hellebori nigri tantundem, cum roſaceo vtitor. Aliud ad idem valde efficax: erynaceorum combuſtorum, teſtæ ſepiæ, auripigmenti, ſingulorum æquale pondus, roſaceo miſcentur. Sed quę adiacent, atque inambitu ſunt partes omnes, prius ceruſſa cum oleo delinito. Verùm enimuero ſi tales abſceſſus, ſectione curare voluerimus; in ea quidem curãdi ratione, ſiue pultaceus, ſiue melleus, ſiue adipoſus, ſiue cuiuſdam alterius ſubſtantiæ humor, in eis contentus fuerit, vna nobis intentio perpetua eſt, vt ſcilicet tunicam qua humor concluditur, auferamus. Sed dum hoc molimur, impenſo ſtudio cauendum eſt, vt de ſtrumis ſuprà diximus, ne temerè membrana vulneretur, aut dilaceretur, vnde humor, qui in ea continebatur effuſus, operationem impediat, & portio ipſius relinquatur. Si enim diſſecta tunica, ac humore profuſo, tumor ſubſederit, difficulter admodùm tunica excoriari curarique poterit. Si verò humoris aliquid relictum ſit, periculum eſt, ne morbus renaſcatur, quemadmodùm & ſtruma, cùm portio ipſius relicta eſt. Quòd ſi tale quid incidit, melius eſt, non conſuere, & exedentibus medicamentis ſuprà poſitis, aut conſimilibus reliquias abſumere. Cæterùm ſi ſteatoma latiore ſit apice, baſi verò anguſtiſſima, tenuiſſimaq́;, omiſſis reliquis aliis ſuperuacaneis auxiliis, totum à radice ipſa amputandum eſt. Ita enim chirurgicum opus expeditiſſimum erit, & vlcus paruiſſimum, planúmque reddetur, & curatio breuiſſimè abſoluetur.

Curatio per chirurgiam.

Aetius libr. 15.

De ſcirrhoſis tumoribus, ex atrabile creatis.

CAPVT XIIII.

Diximus de tumoribus ex ſanguine, flaua bile, & pituita excitatis, de verrucis quoque, & iis quos ſeroſus humor, aut flatulentus ſpiritus procreauit: ad hæc, de abſceſſibus qui ex pituitoſa ſubſtantia maximè ortum habent, atque aliis toto genere præter naturam conſiſtentibus. Proinde reliquum eſt, vt de iis tumoribus agamus, quibus atra bilis, ſeu melancholicus ſuccus, generationis materiam præſtat, cuiuſmodi ſunt ſcirrhoſi, id eſt, indurati tumores, & cancroſi, quos cancros apoſtemoſos vocant. Itaque ſcirrhi, ſicuti & phlemones, eryſipelatis, & œdema-

Scirrhus duplex.

tis, gemina eſt recentioribus chirurgis differentia, vno ſcirrhi nomine comprehenſa, nempè ſcirrhus verus, & non verus. Porrò verus ſcirrhus, ſeu legitimus illis appellatur, qui ex melancholia naturali procreatur. Eſt autem melancholia naturalis, boni ſanguinis fæx, ac veluti limoſa quædam ſuperfluitas, hoc eſt, craſſior quidam ſanguis, cuius color niger eſt, ſapor verò acerbus, vel acidus, vt vomentibus eum non rarò innoteſcit: in maſſa quidem ſanguinaria (in qua humores vniuerſi continentur) exiſtens, alendis partibus melancholicis à natura factus. Scirrhus verò non legitimus, iuxta neotericorum placita, is eſt, qui ex melancholia non naturali, procreatur. Eſt autem melancholia non naturalis, quæ à modò deſcripta naturali degenerat, intra tamen limites ſuæ latitudinis permanens, quos ſi prætergrediatur, non iam amplius (inquiunt) melancholia, ſed alius humor dicetur. Verùm melancholia, ſi in vniuerſum definiatur, humor eſt frigidus, & ſiccus, ex craſſiore (vt ait Guido) ipſius chyli portione progenitus. Cæterùm, non naturalis melancholiæ quatuor differentiæ communiter ſtatuuntur. Prima eſt, quando humor ipſe melancholicus, qui naturalis dictus eſt, & quotidiè gignitur in corpore, dum animal ſanitate fruitur, in propria ſua eſſentia aduritur, & putreſcit, fitque bilis atra exquiſitè. Talis enim (vt ait Galenus) ex humore atro ſupramodùm aduſto conflatur, habetque ſplendidum aliquid veluti bitumen, & pix. Hæc autem acida eſt, in terram effuſa velut acetum feruet, & ipſam fermenti ritu eleuat, tum omni animâti iniucunda, adeò, vt ne mures quidem ipſi, aut muſcæ eam guſtauerint: non magis quidem, quàm copioſum ſalem, in quo nullum animans vitam peragit; vt mare quod mortuum appellatur, indicat. Porrò tum gignitur huiuſmodi nigra bilis, cùm ille veluti ſanguinis limus, (quam melancholiam naturalem diximus) diutius moratur in corpore, & neque per aliquem ſenſibilem effluxùm, neque occultum excernitur: verùm tranſmutatur, corrumpitur, & putreſcit. Siquidem (inquit Galenus) hic humor vbi amplius incaluerit, aut propter putredinem, aut febrem inflammantem, nigram efficit bilem: quæ quidem frigida eſt, quia terreſtris, ſed tamen caloris non expers, quemadmodum & cinis, & acetum, apparet

Scirrhus legitimus.

Melãcholia naturalis.

Scirrhus illegitimus.

Melancholia non naturalis.

Non naturalis melancholiæ quatuor differentiæ.

1. Bilis atra exquiſitè.

Ex immodicè aſſato ſanguine melancholico, fieri bilem exquiſitè nigram.

Lib. 14. Therap. & libr. de atra bile.

Gal. com. 27. Lib. 4. aph.

Libr. 14. Therap.

paretque dum per aluum (vt contingit aliquando dyſentericis) excernitur, ſplendidior, ac nigrior ipſo ſanguine craſſiore, & nigriore, quem humorem melancholicum appellamus. Splendet enim veluti mortui maris bitumen, quod Iudaicum vocant. Secunda ſpecies, ſeu differentia bilis atræ non naturalis eſt, quæ ex aduſtione aliorum humorum naſcitur, vt illa quæ fit ex flaua bile vehementer vſta. Quæ etiamnum tantæ eſt malitiæ, vt & terram radat, & eam more bilis exquiſitè atræ, in altum attollat. Sed & muſcæ ipſam, non ſecus quàm verè nigram bilem, refugiunt. Si ſanguis quoque aut pituita in corpore vehementer incaluerint, & exurantur, efficitur etiam melancholicus humor, non naturalis per aduſtionem dictus, vt voluit Auicennas. Verùm duæ iſtæ poſtremæ ſpecies (quæ ſcilicet per ſanguinis aut pituitæ aſſationem fiunt) Auicennæ mitiores ſunt. Scribit autem Galenus illam bilis atræ ſpeciem, quæ ex flaua bile vehementer aſſata generatur, deteriorem eſſe, quã ea quæ ex craſſiore ſanguine generationem habet, qui ſubſidenti in dolio vini fęculæ aut amurcæ, hoc eſt, fæci olei proportione reſpondet. Hæc enim mitior eſt, ſed potiſſimùm, quoties nondum traxit in animali moram cum aliquo calore abundanti præter naturam. Verùm priuſquàm in exactam atram bilem tranſmutetur, primò in vitellinam, ſecundò in porraceam, tertiò in æruginoſam tranſit.

2. Bilis atra ex aduſtione aliorum humorum.

Com. 29 lib. 3. Prædictionum Hippoc.

Tertia ſpecies melancholiæ non naturalis eſt, quæ originem ſortitur à lapidoſa quadam concretione, vt cùm ab imperitis medicis vel chirurgis, eryſipela, & inflammationes (quas Græci phlegmonas vocant) aut quiuis alij tumores ex naturalibus humoribus procreati, admotis extrinſecus præſidiis, nimis vehementer refrigerantur, aſtringunturque: vel cùm iiſdem tumoribus, ea quæ valenter nimis trahunt, digeruntq; medicamenta, adplicantur. Tunc enim toto, quod in eis ſubtiliſſimum erat, diſſipato, id quod reliquum eſt (nempe craſſius) plus iuſto deſiccatum, lapidis duritiem conſequetur, atque in melancholicum humorem vertetur.

3. Bilis atra per congelationem (vt vocant) & indurationem.

Quarta melancholię non naturalis differentia exurgit, quando alius humor ipſi melancholiæ naturali permiſcetur. Quod dum fit, dulcoratur, ac miteſcit magis, niſi dum

4. Bilis atra ex admixtione.

alterutra bilis aduſtá huic commiſcetur. Siquidem tunc vel aceſcit, vel amareſcit, & eroſionis non modicæ particeps efficitur. Ex præcedentibus igitur colligere licet, quatuor tumorum præter naturam differentias naſci ex melancholia, ſeu atribilario humore. Primò nanque ex melancholia naturali (quam quotidie gigni in ſanis diximus) fit verus, ac legitimus ſcirrhus, apud Arabes ſephiros nominatus, Græcis verò σκίῤῥος, & σκίῤῥος οὐκ ἀκριβὴς, hoc eſt, ſcirrhus, ſeu ſcirrhus non exactus, ſeu non exquiſitus, qui tumor quidem eſt prędurus, & doloris expers, non omninò tamen inſenſibilis.: Auicennæ impurus appellatur. Galenus tamen libro decimquarto met. med. tumorem ex humore melancholico conflatum, tunc propriè ſcirrhum, his qui de nominibus contendunt, condonat eſſe appellandum, cùm omninò ſenſus eſt expers. Cùm verò nondùm omninò factus eſt inſenſibilis, ſcirrhoſum potius tumorem, quàm ſcirrhum (ſi velint) nominari. Secundò ex melancholia non naturali ducta per admixtionem, tres aliæ tumorum differentiæ enaſcuntur: nempe ſcirrhus phlegmonodes, œdematodes, & eryſipelatodes, quę pro vna tantùm differentia hic numerantur. Tertiò ex melancholia non naturali facta per lapidoſam quandam concretionem, generatur ſcirrhus exquiſitus, durus quidem, & omnino ſenſus, atque doloris expers: ab Auicenna purus nominatus, qui curationem non admittit. Quartò ex melancholia non naturali per deüſtionem omnes cancrorum ſpecies procreantur, tam vlcerati ſcilicet, quàm non vlcerati: de quorum genere eſt ſcirrhus cancroſus nominatus. Itaque ſcirrhus propriè dictus, tumor eſt durus, & indolens, non tamen omninò ſine ſenſu, ab humore melancholico naturali, & minimè corrupto procreatus, vt recentiores definiunt chirurgi.

Quatuor tumorũ differentiæ fieri ex melãcholia.

Verus ſcirrhus non exquiſitus.

Scirrhus phlegmonodes.

Oedematodes.

Eryſipelatodes.

Scirrhus exquiſitus.

Scirrhus cãcroſus.

Scirrhus propriè dictus quid.

De cauſis, ſignis, & indicijs, ſcirrhi legitimi.

CAVSAE ſcirrhi legitimi tres.

Cauſæ ſcirrhi, vt & aliorum tumorum præter naturam, triplices ſunt. Primitiua, ſcilicet, vt eſt praua viuendi ratio, craſſum, & melancholicum ſanguinem generans, coaceruansque. Antecedens, vt ſuccus melancholicus in corpore collectus, à liene (cuius officium eſt hepar à craſſo illo, & lutoſo ſanguine expurgare) malè attractus, & extra corpus minimè, vt debebat, expulſus.

Coniun-

Coniunctæ, humor ipſe melancholicus in laborante particulâ impactus. Signa ipſius ſcirrhi præſentis, Guidoni ſunt, tumor durus, & valẽter renitens, color inter rubrum & nigrum medius: cuiſmodi color fuſcus eſt. Hunc cùm in corporis partibus ſæpe incidat, plerique medicorum (vt Galenus inquit) pelidnon, hoc eſt, liuidum vocãt. Adhæc, ſi venas euidentiores membrum laborans habet, exaltatas eas à craſſo, & nigriore quodammodò ſanguine, cuiuſmodi per aluum aliquando non paucis hepaticorum excernitur, videre licebit. Sed tum ſcirrhus impurus, & cancroſus erit. Hæ enim notæ, quas hîc ad ſcirrhum accommodat Guido, cancri propriè ſunt notæ apud Galenum libro decimoquarto methodi medendi. Non ineptè tamen ſcirrho adaptari poſſunt, hoc vnò dempto, quòd venas tumentes, & exaltatas non habet ſcirrhus, vt cancer, niſi ſcirrhus fuerit (vt diximus) cancroſus. Quippe non raro ſcirrhus in cancrum degenerat, cùm ab eadem fiant materia; ſucco ſcilicet melancholico. Propriè igitur ſcirrhi legitimi notæ ſunt, tumor durus, pertinaxque, ac tactui reſiſtens, in quo & hebes ſenſus adeſt. Adde, quòd & aliæ notæ apparent, quæ melancholicum humorem in corpore ſubeſſe teſtantur. Tumores verè ſcirrhoſi ab initio, & dum adhuc prima rudimenta concipiunt, magna ex parte exigui apparere ſolent: procedente verò tempore, paulatim augentur, & maiores fiunt. Ex iis quidam vnum duntaxat membrum occupant. Alij verò eò membro, quod prius infeſtabant, relicto, ad aliud poſteà transferuntur. Quod dum fit, nominatur tunc vitium ferinos Auicennæ. Præterea huiuſmodi tumores melancholici, vt plurimùm ſi ritè tractentur, reſolutione terminãtur, nonnunquàm indurata manent, & non rarò in cancrum (quod peſſimum eſt) degenerant, ac tranſmutantur.

NOTAE ſcirrhi. — *14. Meth. med.* — *Guido notas cancri tribuit ſcirrho.* — *IVDICIA. ſcirrhi.* — *Ferinos.*

Veri ac legitimi ſcirrhi, non tamen exquiſiti & in tophaceam duritiem omnino inſenſibilem concreti, curatio.

CÆterùm abſolutam induratorum huiuſmodi tumorum præter naturam, qui veri ſcirrhi, non tamen exquiſiti, nominantur, curationem tribus intẽtionibus aſſequemur. Prima conuenientem viuendi normam præſcribit. Secunda materiam antecedentem (id eſt, quæ parata eſt, ſtatim morbum efficere) tollendam monet. Tertia coniun

Tres intentiones in curatione ſcirrhi legitimi obſeruandæ.

Victus ratio.
Euchyma.
Panis optimus.
Vinum.
Oua.
Carnes.
Olera.
Carnes.
Limaces.
Piſces.
Olera.
ὀξάλμη fit ex aceto & ſale.
Leguminũ
Panis.
Typha exile eſt triticum, ſpecie ſiligini non aſsimile.
Vinum.
Caſeus.
Sanguinem adurentia[?]

coniunctæ (vt vocant) materiæ,& morbum iam committentis vacuationem moliendam eſſe nobis inſinuat.Itaque (vt in vniuerſum dicatur) victus rationem eorum qui ſcirrho laborant, ſobriam, & moderatam,& quæ ad calidum, & humidum declinet in rebus(vt dicunt) non naturalibus inſtituito.Ergo alimẽta euchyma,id eſt,boni ſucci, & probum ſanguinem generantia exhibeto.Panem itaque triticeum,probè ſubactum,& moderato igne in furno coctum, quique fermenti aliquid habeat,& ſalis quod ſatis eſt,præſcribito. Vnum ſubſtantiâ tenue, & odoratum deligito: craſſum verò,nigrúmq; vitato.Oua ſorbilia,pullos,capos, gallinas,& eorũ iura præbeto. Perdices,phaſiani, coturnices,capreoli iuuenes,vituli lactantes,& anniculi verueces, laboranti in deliciis ſunto. Ex oleribus, id quod Arabes aſpanar,nos verò nomine paulùm mutato, ſpinacium dicimus,lactucas item, lupulum, boraginem, & bugloſſum, atque id genus alia,quæ ſanguinem expurgant, & puriorem reddunt,ne aſpernator. In ſumma,ea omnia,quæ ſanguinem melancholicum ſuapte natura pariunt, fugito. Ea autem Galeno libro tertio de locis affectis capite ſexto ſe rè ſunt,caprina,bubuláque caro,magíſque hircina,& taurina. Sed maximè aſinorum,camelorúmque carnes: item vulpinæ,caninæque. Leporum quoque, ſed multò magis aprorum.Præterea limaces,ſi frequẽs ſit eorũ vſus,atque omnes terreſtrium animalium carnes ſale conditæ. Aquatilium quoque carnes,vt thunni,balenæ,vituli marini,delphini,canis, atque cetaceorum omnium. Ex oleribus autem,braſſica ferè ſola huiuſmodi ſanguinem gignere conſueuit. Quemadmodum & arborum germina,vbi vel muria,vel oxalme condiuntur, præcipuè lentiſci, terebinthi, rubi,& rubi canini,qui Græcis cynosbatos appellatur.Leguminum verò omnium maximè lentes, inter melancholicos cibos numerantur. Mox panis furfuraceus & qui ex typha, atque vitiatis ſeminibus factus eſt, quorum apud quaſdam nationes vſus loco frumenti habetur. Præterea vina craſſa,nigráque aptiſſima ſunt, vt ex ipſis melancholicus humor fiat: præſertim, ſi quis abundè ipſa ingerens, oblata occaſione in multo calore corpus contineat. Vetus denique caſeus; vbi fortè fortuna in corpore fuerit ſuper calefactus,facilè huiuſcemodi parit humorẽ. Hæc ex Ga-

leno

ſeno hactenus. Cauendum inſuper eſt, à retorridis, aſſis quoque, & frixis vehementer exiccatis. Item ſalitis, acidis, & acribus (veluti ſunt allia, cepe, piper, ſinapi) & aliis id genus omnibus, quæ ſanguinem adurunt. Vitare etiam oportet iram, mœſtitiam, vigilias, ſolicitudines, atque immoderatas exercitationes. Animi tranquillitas, ac lætitia magnopere eſt expetenda: ſummáque ope nitendum, vt quotidie venter deiiciat. Hactenus de primo ſcopo. Vt autem quod ſecundus ſcopus nobis proponit, conſequamur, præcipit Auicennas, corpus vniuerſum vacuandum eſſe, tum venæ ſectione, ſi ſanguis niger admodum, & craſſus apparuerit, tum medicamēto purgante, quod bilem atram exigat: cuiuſmodi ſunt Meſuæ, epithymum, ſenna, polypodium, fumus terræ (qui Græcis capnos vel capnios, & fumaria Latinis appellatur) lupulus, volubilis. Item caſſia fiſtula, myrobalani Indi, lapis lazuli, qui Græcis cyaneus, Romanis cæruleus dicitur. Diaſene, diacatholicon, hiera Ruphi. Hæc enim omnia humores melancholicos per aluū expurgant. Sed hæc, quæ ad pharmaceuticē & diæteticē attinent, chirurgi metas excedunt. His igitur medicæ artis profeſſoribus relictis, ad tertium ſcopum properabimus, quem ſanè nos aſſequemur, ſi quod præter naturam in particula eſt, totum vacuetur. Quæ communis quidem, ac prima indicatio eſt omnium, qui præter naturam conſiſtunt tumorum: in quibus vtique adhuc non ſunt geniti porri.

Animi παθήματα. *Exercitatio.* 2 *Vacuatio materiæ antecedentis.* 3 *Vacuatio materiæ coniunctæ.*

Modus autem vacationis eius proprius eſt, circa quem circumſpectum, & maximè attentum eſſe curantem oportet. Siquidem materia eiuſmodi tumorum, naturæ tam malignæ eſt, vt in duritiem veluti lapideam abeat, ſi temerè reſoluatur. Si verò plus quàm par eſt, eam emollias, periculum ſanè imminet, ne ipſa corrumpatur, & ſcirrhus in cancrum degeneret. Sequendum igitur in hac re Galeni ac Pauli (qui de hac re ante Auicennam ſcripſerunt) conſilium eſt. Nempe vt ſcirrhoſis ipſis affectibus, nullum vehementer excalfaciens ſiccánſque medicamentum applicetur. Nullum item quod duntaxat emolliendi, atque humectandi vim obtineat. Quod enim ſuperfluum humorem habet, nihil omninò diſſoluit: quod verò minimum, plus quàm oportet, exiccat. Hinc non omnino abſurdè præcipiebat Auicennas, alternatis vicibus ad hos induratos

Materia ſcirrhorum cautè tractãda. *Gal. 1. ad Glauco.*

tumo

Medicamenta ſcirrhis accommoda.

tumores,modò emollientibus,modò digerentibus per halitum, vtendum eſſe. Verùm quoniam id & tedioſum,& factu,vt oportet,perdifficile eſt,ſatius ac tutius Galeno viſum eſt,medicamentis mixtam facultatem habentibus,ad horum curationem vtendum eſſe. Eodem enim tempore, quod induratum eſt molliemus, & ſenſim per halitum digeremus. Illis tamen ab initio, aliquid quod modicè reprimat,erit admiſcendum. Ad hanc rem Auicennas quamplurimas remediorum formulas inſtituit,verùm quoniam ea magis dicata ſunt ſcirrhis ex phlegmone,aut eryſiplate impendiò refrigeratis(vt in ſequenti capite oſtẽdemus)

Raſis medicamentũ ad ſcirrhos emolliendos & diſcutiendos.

procreatis,illis relictis, aſſume medicamentum à Raſe libro ſeptimò ad Almanſorem deſcriptum: facta tamẽ priùs ab initio aliquali influentium humorum (moderatis quibuſdam repellentibus admotis) repreſſione. Raſis autem medicamentum ad hunc modum habet, Accipe bdellij,ammoniaci, galbani, ſingulorum partes æquales, terantur in mortario, cum oleo de ben (quod Græci balanum myrepſicen,Latini glãdem vnguentariam vocant)aut de lilio. Deinde ſume mucaginũ fœnigræci,ſeminis lini,& ficuum, pondus omnium prædictorum, terantur omnia ſimul, donec in vnum coëant.

Galeni cataplaſma Thera.14.

Galenus ad eam rem magnoperè commẽdat corticem radicis althææ(quam,inquit,vulgus anadendromalachen,quaſi dicas,arboreſcentem maluam vocat)anſerino,vel gallinaceo adipe liquatam,& cum eo contuſam,atque in cataplaſmatis forma redactam.

Si ſcirrhus ad ſuppurationem ſpectet.

Quòd ſi tumor ad ſuppurationem ſpectet,ſummoperè cauendum eſt, ne particula laborans calorificis auxiliis, aut quouis alio modo irritetur. Ita enim facilè cancer accerſeretur. Si verò aperiatur tumor, materia iam in pus conuerſa, ab vſu vnguenti,quod diachylon nominatur,minimè tibi diſcẽdum fuerit. At ſi in lapideam duritiem degenerauerit,ad ea auxilia, quæ ſequenti capite deſcribentur erit recurrendum.

De ſcirrho illegitimo non exquiſito, ex vehementi refrigeratione,aut exiccatione originem ſortito.

Scirrhus illegitimus quomodo generetur.

QVando medicorum imperitia, inflãmationes (quas Græci phlegmonas appellant) aut eryſipelata impendiò refrigerantur, aut admotis medicamentis, vehementer

menter trahentibus, & per halitum digerentibus, temere reſoluuntur, tunc totũ id quod in eis tenue magis erat, diſſoluitur, quod vero reliquum eſt, velut congelatur, atque impenſius reſiccatum, lapideam duritiem aſſequitur, fitq́; tandem affectus, qui Græcis ſcirrhoſus vocatur. Cæterùm 1 contingit quandoque particulam aliquam indurari propter tẽſionem, quam ſuſtinet ex flatibus, aut humore quopiam aquoſo, vt ſuprà dictum eſt, dum de tumoribus flatuoſis & aquoſis ageretur. Nonnunquàm & tophacea durities in particulis quibuſdam oboritur, propter priuationem 2 humiditatis, & nimiam deſiccationem, vt in duritia iuncturarum, & poris in articulariis morbis, ac doloribus, procreatis. Verumenimuerò hîc duntaxat agemus de ſcirrhis, ſeu induratis tumoribus, qui ex phlegmone, aut ery- 3 ſipelate, paulò antè commemorato, ortum traxerunt, aut etiam ex œdemate impendiò refrigerato, & adſtricto. Atque eos non abſurdè ſcirrhos ex coincidentia procreatos nominauerimus.

Duritiei in particulis cauſa.

De ſignis & iudicijs ſcirrhi non legitimi, ac non prorſus exquiſiti ex coincidentia creati.

SCirrhi illegitimi, & non omninò exacti, notæ ſunt tumor durus, vix ſenſibilis, id eſt, quaſi ſenſus, & doloris expers, corporis colorem ad vnguem repræſentans, ex melancholia non naturali ortum ducens. Hic nec prorſus incurabilis eſt, nec facilem ſanè curationem admittit. Siquidem humor, vnde huiuſmodi virium contrahitur, lentus ſeu glutinoſus craſſúſque eſt, aut (vt Galenus ait) vtriuſque 1 rationis particeps, qui particulis induratis infarctus, ſolui contumaciter repugnat. Vbi præſertim reſoluta ex ipſo ſubtiliori humiditate, quod reliquum eſt, exiccatum lapidoſúmque efficitur. Scirrhus verò exquiſitus, & qui om- 2 ninò ſenſu vacat, curationem non recipit. Si tamen aliquo modo iuuari poſſit, humectandi ratione id præſtari debet. Durities quoque ex nimia exiccatione, & maraſmo, hoc eſt, conſummata prorſus ſiccitate, inſanabilis eſt: ſatis enim eſt prohibere, ne vltra ſiccitas procedat. Sed & ſcirrhi 3 in quibus pili enaſcuntur, quíque magni ſunt, ac vehementer duri, & corporis colorem referunt, nec ſanantur, nec vnquam permutantur, vt ſcriptum reliquit Auicennas.

Scirrhi illegitimi, & non exquiſiti notæ.

IVDICIA.

Scirrhus exquiſitus curationem nõ admittit.

Scirrhi incurabiles.

Cura

Curatio ſcirrhi illegitimi, & non exquiſiti.

Sũma curandorum ſcirrhorum.

CVrandi verò eius communis indicatio eſt: vt quod præter naturam in particula eſt, totum vacuetur. Modus tamen vacuationis eius proprius eſt, vt libro decimoquarto meth. Galenus annotauit. Nam detergere (inquit) id quod contumaciter inhæret, oportebit. Quòd ſi quis iis quæ vehementer trahunt, digerúntque, medicamentis vacuare tentet, nec iis quæ excalfaciant, & humectent, molliat, ac liquet, huic paucis primis diebus egregiè proceſſiſſe curatio videbitur. Scirrhus enim manifeſto decreuiſſe apparebit. Cæterùm quod de affectu reſtabit, id inſanabile erit, ſiquidem toto, quod in eo tenuium partium erat, digeſto diſſipatóve, quod reliquum eſt, veluti lapidoſa concretio linquitur. Hac igitur de cauſa ad ſcirrhoſos affectus nullum vehementer excalfaciens, ſiccánſve medicamentum idoneum eſt. Sed ea tantùm, quæ cum molliendo, hoc eſt, præter quod molliant, digerere etiam commodè poſſunt. *Medullæ.* Cuiuſmodi ſunt, tum ceruina medulla, tum vitulina, *Seua.* tum ſeuum hircinum, taurinum, pardale, & leoninum. *Adipes.* Ex adipibus volucrum commendatur imprimis anſerinus: quá proximè ſequitur gallinaceus, & phaſianicus. Adhæc, ammoniacum thymiama, id eſt, ſuffimem, galbanum, & bdellium vtrunque, magíſque Scythicum, quanto videlicet eſt humentius. *Galen. 14. meth. med.* Styrax quoque qui humentior eſt, & pinguis. *Anadẽdro malache.* Radix etiam altheæ, & ſylueſtris maluæ, quæ paſſim naſcitur, folia modicè antè decocta, cum anſerino adipe, aut gallinaceo: vel ſi horum facultas non ſit, ſuillo contuſa, ad hanc intentionem apprimè ſunt idonea. Probibet autem Auicennas axungias ſalitas, & prædictis addi maſtichen, ladanum, œſpypum humidam, *Strygmenta gymnaſiorũ.* ſtrygmenta gymnaſiorum, quæ ſordities balneorum appellant, ſtercus aſininum, & fæces oleorum de lilio, de alchanna, quod cyprinum vocant, & de cherua, *Oleum ricinum.* quod Græcis *κίκινον*, Latinis verò ricinium dicitur. Cæterùm curatio quæ per acetum adminiſtratur, vtilis eſt huic vitio, hoc eſt, ſcirrho iam adulto, & cum præparata iam ſub mollientibus pars fuerit: vt etiam Galenus annotauit. *14. meth. medendi.* Siquidem (inquit) aceti vis, modo ea quis modicè & debito tempore vtatur, ſalutaris eiuſmodi affectibus eſt, ſeu craſſos humores diſſecans ac reſol

reſoluens. Sin vel immoderatius, vel in tempore non idoneo, tenuiores partes violẽter abſumens, id quod reliquum eſt, lapideſcere ſinit. Sed & ſi quis eo diutius vtatur, ſubſtantiam ipſam neruorum delibauerit. Ob id igitur nec ſæpe ac inter initia, nec longo tempore, medicamentis quæ ex aceto componuntur, ad ligamenta & tendones eſt vtendum. Eam ob rem Galenus Cercilij puerum, cui ex eryſipelate nimis infrigidato, & vehementer adſtricto, tumor durus: ac ſcirrhoſus in toto femore relictus fuerat, ita curabat. Imprimis femur perfudit oleo ſabino, quod omnium eſt tenuiſſimum, cuius loco hodie vtuntur oleo ſambucino, quod vulgus iaſminum vocat. Poſtquam verò partem ſic fouiſſet, ammoniacum thymiama, hoc eſt, ſuffimentum, quod pingue, & non vetuſtum eſſet, prædictis medullis, & adipibus remixtum adhibuit. Poſt hæc ammoniaco pinguiſſimo, aceto acerrimo diſſoluto, circumleuit totum femur, iuſsítque puerum altero crure ſalire, quo plus in id alimenti ferretur. Itaque relaxantibus, quæ molliorem tumorem reddebant, & digerentibus, ſeu reſoluentibus ita viciſſim, ac moderate vtendo, puerum curauit. Verùm in tendonibus, & ligamentis ſcirrho obductis, aceto ex Galeni conſilio ad hunc modum vtendum eſt. Lapis igni candens aceto acerrimo extinguendus eſt, & ſi quidem haberi poteſt, pyrites, ſin eius copia non eſt, molaris, quem Græci mylitem vocant. Deinde aſcendente poſt infuſum lapidi acetum vapore calido, in hoc pars affecta commoueri debet: vt vaporem aſcendentem recipiat, à quo ſcirrhus diſſoluatur: atque exinde rurſus medicamen quod emolliat imponendum. Oleo tamen non aqua quotidie ab initio omnino laborans particula perfundenda eſt. Eſto autem id oleum haudquaquam adſtringens: ſed planè tenuium partium, cuiuſmodi ſabinum eſt. Interdum autem incoquenda oleo eſt, altææ radix, ac ſylueſtris cucumeris, & ſi qua eſt eius generis alia. Sanè plurimi hac curationis ratione pauco tempore perfectè ſanati ſunt, adeo vt multis ferè (inquit Galenus) magicum opus videretur. Ex his igitur conſtat, curationi quæ per mollientia fit tum in tendonibus, tum in ligamentis, cùm ſcirrhoſa fuerint, aliquid incidentium debere admiſceri. Ex quorum numero vel imprimis acetum

De aceti vſu in varijs ſcirrhoſis partibus.

Hiſtoria. Lib. 2. ad Glauc.

Oleum ſabinum.

Tendonum & ligamentorum ſcirrhoſorum curatio ex Galen. & Pau. Lib. 14. Therap. & 2. ad Glauc.

Pyrites lapis.

Lapis mylites.

2. ad Glau.

Lib. 6.

eſt. De medicamentis autem, quæ vim molliendi durities obtinent, diffuſius alibi tractabimus.

Capita curationis ſcirrhoſorum tumorum.

1 SCirrhum, qui reſoluta, atque abſumpta humiditate, in tophaceam duritiem concreuit, ſenſúque omnino caret, cuiuſmodi eſt, quem exquiſitum Galenus vocat, tanquàm immedicabilem curare ne aggreditor.

2 Scirrho non exquiſito (qui non ſine ſenſu quidem omnino eſt, ſed ægre admodum ſentit) medicamenta, quæ tepido calore, ac mediocri humore prædita ſunt, hoc eſt, quæ emolliendo moderate digerant, adhibeto.

3 Vehementer digerentia, atque immodicè exiccantia partibus ſcirrho laborantibus, ne vnquam admoueto, iis enim ſubtilior humiditas reſoluitur, quod verò reliquum eſt, exiccatum lapidoſúmque efficitur.

4 In duris ac denſis partibus ſcirrho obſeſſis, cuiuſmodi ſunt tendones, atque aliis etiam in locis ſi affectus iam inueteratus eſt, medicamenta quæ diſſecent, atque incidant, cuius generis eſt acetum, emollientibus, & moderate digerentibus miſceto.

5 Scirrhoſam quoque partem hanc, duram ac denſam, & quamlibet aliam diuturno ſcirrho affectam, ſuper vaporem calidum quem molaris lapis, igni candens acerrimo aceto perfuſus emittit, collocari, ſubindéque verſari iubeto.

6 Quotidie etiam oleo aliquo tenuium partium, in quo cucumeris ſylueſtris, aut althææ radix, aut anethum viride, & recens, aut id genus aliud incoctum fuerit, affectam partem perfundito.

7 Eiuſmodi deſiccantia, incidentia ac craſſos humores reſoluentia modice, id eſt, non ſæpe nec longo tempore, atq; oportunè, hoc eſt, non inter morbi initia, & interpoſito remollientium vſu, prædictis ſcirrhoſis partibus amoueto.

8 In ſumma ſcirrhos omnes, qui nondum callum contraxerunt medicamentis, quæ commode digerendo emolliunt curato.

9 Scirrhoſi lienis atque etiam iecinoris curationem, medicorum prudentiæ committito.

De canceroſo tumore, quem vulgò cancrum apoſtematoſum vocant. CAP. XV.

Cancri nomen ad duo 1.) morborum genera extenditur. 2.) Cancer ex quo humore gignatur.

Cancri nomen medicis, & chirurgis æquiuocum eſt, eius enim ſignificatio ad duo morborum genera extenditur, nempe ad canceroſum tumorem (quem vulgò canctum apoſtematoſum vocant) tam euidentē, hoc eſt, in ſumma corporis parte hærentem, quàm abſconditum, vt qui in penitioribus, & latentibus corporis partibus, eſt ſede, palato, aut ſinu muliebri conditus, & ad cancrum vlceratum. Porrò vterque affectus gignitur ex atra bile, hoc eſt, eiuſmodi naturæ ſucco, cuiuſmodi eſt fæx in vino, & amurca in oleo: vt decimoquarto Therapeutices, & libello de tumoribus præter naturam, Galenus teſtatum reliquit. Vbi autem mitior fuerit ſuccus huiuſmodi latentem, ſeu occultum cancrum, ſine vlcere progignit. Si verò acrior malignióque contingat, cutim erodit, & cancrum facit cum vlcere, de quo in ſequentibus dicemus, quando ſcilicet de vlceribus agemus. Hîc autem ſolum ſermonem faciemus de cancro in extimis partibus conſtituto, & nondum exulcerato, qui & ipſe quandoque occultus Galeno dicitur. Eſt igitur cancer, quo de hîc agitur, tumor durus, inæqualis, rotundus, venoſus, id eſt, venas habens in circuitu turgidas: & exaltatas, liueſcens ſiue fuſcus, & (vt Paulus ait) colore magis, quàm inflammatione, nigricans, calidus, ſed non adeo, vt inflammationes, ſubito accreſcens, ægros maximè fatigans: & perpetuo fere dolore affligens, Græcè καρκῖνος & καρκίνωμα dicitur. Hanc autem appellationem huic morbo indiderunt tam Græci, quàm Latini, à cancro aquatico animali: quoniam circa hunc implentur & intenduntur venæ, cancrorum pedibus, à glomere illo corporis deſcendentibus, perſimiles. Nonnulli verò inde ſic nuncuparunt, quòd difficillimè ab his partibus, quas obſederit, euellatur, quemadmodum cancer aquaticus animans: Is enim loco, quem ſemel apprehenderit pertinaciter hæret. Adde quod & hic tumor cancri animalis colorem repræſentat: nempe ſubnigrum. Cæterùm prima cancri iſtiuſmodi rudimenta, tam confuſa interdum exiguáque ſunt, vt vulgus ipſum latere poſſint: vix enim dum adhuc incipit ciceris, aut fa-

Cancer ſine vlcere.

Cancer cum vlcere.

Canceroſi tumoris deſcriptio.

Quare cancri nomen hoc vitium ſibi adoptauit.

Cancri notæ per initia confuſæ atque obſcura.

Lib. 14. Thera. me.

bæ magnitudinem æquat. Quare nihil miri eſt (inquit Galenus) ſi vulgus tunc lateat, non ſecus profectò quàm ſtirpes, quæ è terra iam exeunt: quando hæ quoque peritis tantum agricolis agnoſcuntur. Poſtea verò in tantam molem attollitur, támque vehementia, & magna, & cunctis euidentia adfert ſymptomata, vt ne puerum quidem clam ſint. Itaque tunc nemo de appellatione ambigit, ſed nominãt vno aſſenſu omnes eiuſmodi affectum, cancrum: quoniã (vt diximus) venæ in hoc morbo ex vtraque parte intumeſcunt, diſtenduntúrque, ac figuram omnino ſimilem cancro repræſentant.

Signa & indicia cancri euidentis, & non vlcerati.

NOTAE *cancri euidentis non vlcerati.*

CAncroſus tumor (vt ſuperius dictum eſt) duritiam habet, & inæqualitatem, quæ tactu facilè deprehenditur. Colorem præſe fert liuidum, ſiue fuſcum, qui inter rubrum, & nigrum medius eſt, Græci πελιδνὴν vocant. Circa locum cancro affectum, quidam ictus, quaſi punctim illati ſentiuntur: interdum etiam torpet Celſo. Venas oſtendit in circuitu tumentes, & exaltatas, cancri brachiorum modo. Nonnunquàm etiam in quibuſdam deliteſcunt. Tactúsque is locus, aliis dolorem adfert, in aliis eum non habet. Renixus quoque huic tumori valens eſt. Gale.

IVDICIA

14. Therap. Adhæc, extraneam quandam caliditatem habet. Cancer, ſeu carcinoma à toto genere morbus eſt gra-
1 uis, & pernicioſus. Vix enim vnquàm propter ſucci craſſitiẽ conſaneſcit, vtpote quòd nec repelli, nec diſcuti queat, nec totius corporis purgatione cedat. Sed & tanta eius vitij eſt malignitas, vt mitiora planè contemnat remedia, illiſque (vt dici ſolet) medium vnguem porrigat, vehementioribus verò, veluti crabro irritetur, excandeſcátque, at-
2 que efferetur. Id vitium in qualibet corporis parte oriri conſueuit, ſed maximè in partibus ſuperioribus circa faciem, nares, aures, labra, & mammas fœminarum, atque earum præcipuè, quæ à natura purgationem menſtruorum non habent. Sed & viris plerunque accedunt cancri, qui-
3 bus aſſuetæ per mariſcas purgationes ſuppreſſæ ſunt: per has enim turbidus, ac craſſior ſanguis (vnde prima vitium hoc rudimenta accipit) expurgari à natura conſue-
4 uit. Porrò cùm humor ipſe melancholicus fæci vinariæ proportione reſpondens, in particulam aliquam defluit,

Celſus lib. quinto.

Gal. libr. 2. ad Glauc.

ibíque

ibique impactus manet:interdum varices facit,aliquando verò cancrum, vtpote cùm ipſe deferbuerit. Cum verò ad cutim vniuerſam expellitur, fit is morbus, quem elephantem nominant. Eſt itaque cancer particularis quædam elephantiaſis,quam vulgus malè lepram appellitat. Quanto autem ſanguis ex quo ortum habet cancer, craſ- 5
ſior fuerit,ac nigrior,tantò deterior affectus erit. Cancer 6
autem iam confirmatus(vt dicitur)atque inueteratus, curationem non admittit, niſi radicitus extirpetur, aut per ſectionem ſcilicet,aut per vſtionem:verùm qui in penitioribus corporis partibus conſtituti ſunt cancri, talem curationem non deſyderant,vt ſequente aphoriſmo nos edocuit „ ſenior ille, medicorum facilè princeps Hippocrates, „ inquiens: Cancros occultos omnes melius eſt non curare: curati enim citius pereunt:non curati verò, longius tempus perdurant. Experientia nanque (vt in commentario huius aphoriſmi Galenus teſtatur) compertum eſt,omnes qui huiuſmodi cancros ſectione, aut vſtione curare tentarunt, illos magis irritaſſe, & breui homines interemiſſe. 7

Apho.38. lib.6.

Soli itaque cancri illi curationem huiuſmodi admittunt,qui in ſumma corporis parte hærent,quíque exulcerati ſunt, & adeò laborantes fatigant, vt ipſi vltro chirurgi manum efflagitent:& ſimul in talibus partibus conſiſtant,quas reſecare,& exurere vnà cum radicibus poſſis.

Qui cancri radicitus tolli debeãt, & qui non.

Voco autem radices cancri cum Galeno, eas, quæ plenæ ſunt ſanguine melancholico, venas,& vndique verſum ad loca circunſtantia extenduntur. 8

Radices cancri.

Cæterùm ex cancro non vlcerato,non rarò fit vlceratus,putreſcente ſcilicet ſpatio temporis humore,in vaſis deliteſcente, vel irritato à medicamentis inconſultè admotis,affectu.Hunc autem exulceratum cancrum peſſimum eſſe,iudicant omnes, & veræ curationi(quæ omnia molitur, & agit,vt laborans particula ad ſanitatem perducatur) prorſus ineptum. Hic enim ad perfectam atquę abſolutam ſui curationem,mordentia,aſpera, ac vehementia deſyderaret medicamenta. Atqui (vt diximus) talibus magis irritatur, efferatúrque, tantùm abeſt, vt ſub iis vel miteſcat, vel conſaneſcat.

Cancer exulceratus peſſimus affectus.

Proinde ſatis fuerit, ſi cancros non vlceratos, etiamnum 9
ſumma corporis occupantes, præſertim maiores, & iam inueteratos, prohibeamus augeri,à perfecta quidem cu-

ratione manum ſubtrahentes. Quod & ſuperiore aphoriſmo nos commonuit Hippocrates. Cancros enim eos qui ſine exulceratione fatigant, etiam (Galeno autore) occultos nominauit. In quibus ſanè exulcerationem minantur, vehemens caliditas, & pulſatio.

Quæ notæ in cancro futuram exulcerationem portendant.

Curatio cancri non exulcerati adhuc incipientis, & nondum inueterati, ſumma corporis occupantis.

Triplex curando cancro ſcopus proponitur.

CVratio cancri non exulcerati, & adhuc recentis, tres habet ſcopos præcipuos. (1 Primus eſt, humoris melancholici generationem prohibere. (2 Secundus eſt, ſuccum melancholicum per totum corpus diſperſum vacuare. (3 Tertius, humorem, qui locum affectum occupat, vel regerendum, vel digerendum omnino: adhæc, particulæ laboranti robur adferendum eſſe inſinuat.

Primus ſcopus.

Victus ratio tenuis ſit, boniq; ſucci.

1 Primus ſcopus perficitur ea viuendi ratione ad vnguem obſeruata, quæ ſuprà in capite de ſcirrho legitimo nominato præſcripta eſt. Id autem inter cætera maximè ac præcipuè obſeruandum eſt, vt iis qui hoc affectu laborant, ea alimenta offerantur, quæ refrigerandi, atque humectandi vim ſortita ſunt: quæq; probum ac tenuem ſuccum in corpus ingeſta, generant. Cuiuſmodi ſunt, cremor hordei, piſces ſaxatiles, omnis generis aues, præterquam paluſtres, ouorum, ſed maximè ſorbilium (quæ Græci ῥόφητα vocant) lutea, & quæ eius generis ſunt alia. Quòd ſi caliditas effatu digna, citra febrem tamen in particula laborante adfuerit, lac bubulum, à quo butyrum fuerit extractum, vel ſerum lactis tuto offerri poteſt. Sed & olera, quæ refrigerantis, atque humectantis naturæ ſunt, veluti malua, attriplex, blitum, & quando tempus tulerit, cucurbita, item citrulli, & borago, illis in cibum permittuntur.

Secũdus ſcopus.

Humoris melãcholici vacuatio.

Epithymũ.

Senſim ac blande non

2 Secundus ſcopus qui eſt, totum corpus ab humore melancholico, vnde vitium hoc originem traxit, repurgare, completur purgantibus medicamentis vacuandæ atræ bili accommodis, in capite de ſcirrho ſuperius enumeratis. Inter quæ (quod ad rem præſentem attinet) principatum obtinet epithymum (quod Romani innolucrum vocant) pondo drachmarum quatuor, in ſero lactis mulsáve exhibitum, vt Galenus præcepit libro decimoquarto methodi medendi. Ea autem quantitas epithymi, vel paulò maior,

tertio

tertio quoque die offerenda eſt, vt ſcilicet melancholicus humor, qui in venis collectus eſt, & cancro generationem dedit,ſic ſenſim atque ex interuallo vacuetur. Quandoquidem vniuerſum ſimul euacuare vix datur. Sed nec ſemper prohibere poſſumus, ne deinceps eiuſmodi ſuccus in corpore generetur,& in venis colligatur.

ſemel, atque affatim purgandum in cancro.

Itaque materiæ eiuſmodi antecedentis purgatio,ſic per initia quidem ſimplicium aliquo per vices molienda eſt.

Deinde (ſi res ita expoſtulet, & ſimplicium exhibitione parum proficitur) compoſitorum aliquo, cuiuſmodi eſt Galeni medicamentum atræ bili vacuandæ dicatum,quod ex duobus & triginta ſimplicibus eſt compoſitum,vel hiera Ruffi,& Auicennæ,quæ nigrum veratrum recipit.

Hiera Ruffi.

Hiera Auicennæ,

Nec ab iis quidem ita repetitis purgationibus prius deſiſtendum eſt,quàm totus ille ſuccus melancholicus in venis collectus eductus fuerit, & pars tumore huiuſmodi cancroſo obſeſſa ad naturalem ſtatum omnino ſit reducta. Quòd ſi nihil obſtiterit,hoc eſt,ſi ætas, & vires permiſerint, non inutile etiam fuerit in cancris ipſis ſanguinem mittere, demum(vt dictum eſt)purgare: & ſi fuerint mulieres, menſtrua euocare, ſiquidem nondum quinquageſimum annum attigerint, vt libro ſecundo ad Glauconem Galenus nos admonuit. Hæc ſecunda indicatio omnium prima eſt Galeno, quæ verò primo loco poſita eſt ſecundum ordinem ſibi iure vendicat. Communis nanque (inquit) indicatio curationis in cancro eſt, humorem, vnde vitium eſt natum, illico vacuare: mox verò prohibere, potiſſimum ſi fieri poteſt,ne de cætero eiuſmodi ſuccus melancholicus in venis colligatur. Sin id fieri nequit, ſaltem eum omnino ex interuallis vacuare, & ſimul particulam firmare, ne quid humorum redundantiæ ad eam confluat.

Sanguinis miſſio.

Lib.14. meth.med.

3 Tertia igitur indicatio (quæ omnibus eiuſmodi affectibus ex fluxione creatis, communis eſt) nobis inſinuat humorem, qui in particulam affectam procubuit, vel repellendum eſſe, vel digerendum omnino: adhæc particulam firmandam eſſe, ne quid humorum redundantiæ ad eam confluat. Porrò repellendi quod influxit tempus accommodum erit, in principio quidem, tam in ipſo purgationis tempore,quàm ante. Vbi verò iam totum

Tertius ſcopus.

Quid in principio, & ſimul

Ipſo purgationis tẽpore agendum.

Quod aptũ medicamentum cancris.

corpus exquiſite purgaueris, tunc digerendi dabitur occaſio. Verùm ſi mediocris tantùm purgatio præceſſit, mixtam habere facultatem quod applicabitur medicamentum conueniet, reprimentem ſcilicet, & digerentem. Sanè, vt has intentiones ritè aſſequaris, deligenda tibi erunt medicamenta, quæ viribus quidem ſunt mediocria, qualitate verò minimè mordentia. Talia enim huiuſmodi affectibus ſolùm ſunt idonea. Nam quæ imbecillas vires habent (vt Galenus ait) nullum operæpretium efficiunt, ſed vincuntur. Quæ verò valentiore ſunt facultate, vehementer quidem tenuiores, quæ in venis ſunt, ſanguinis partes, vel digerunt, vel retrudunt, craſſas verò & melancholicas, quas fæci priùs aſſimilauimus, nec euocant, nec reprimunt: quin potiùs eas ad ſoluendum ac diſcutiendum omnes contumaces reddunt. Ad ſanandos igitur incipientes cancros, mediocrium virium medicamentis eſt opus, quæ ſcilicet nec propter imbecillitatem vincantur, nec propter affectus vehementiam, valenter ſanguinem incraſſare valeant. Adhæc item (vt dictum eſt) quæ omnino haud modeant. Quandoquidem vitij malignitas ab iis quæ mordent, irritatur, ac (vt dici ſolet) efferatur. Cæterùm cùm materia ex qua ortum habent cancri, magna ex parte craſſa ſit, repulſioni, ac etiam reſolutioni contumax, ſiue inobediens, multæque malignitatis particeps, ſat fecerimus (vbi ſaltem periculum ex chirurgia timuerimus, nec curari affectus aliter poſſit) ſi vſu præcedentium medicamentorum, ex vſtis elotiſque metallicis (vt Galenus conſulit) acceptorum ipſos augeri prohibeamus, & præſertim ſi maiores fuerint: aut iuxta Auicennæ ſententiam, eos ab vlceratione vindicemus. Ad quas intentiones libro ſecundo ad Glau. ſuccum ſolani, & medicamen ex pompholyge conſtans, aut quod ex chalcite fit (diapalma vulgò appellatur) magnopere Gale. commendauit. Proindè & Theodoricus ad eam rem vnguentum inſtituit diapompholygos, nominatum, quod eidem recipit olei roſarum, ceræ albæ ana vncias quinque, ſucci granorum rubrorum, ſolani vncias quatuor, ceruſæ lotæ, vncias duas, plumbi vſti, & loti, pompholygos (quæ tuthia vulgò dicitur) ana vnciam vnam, thuris vnciæ ſemiſſem. Refert quoque Galenus libro

Lib. 14. Therap.

Succus ſolani.

Diapompholigos.

Diaphenicon ſeu diapalma.

Vnguentũ Diapompholygos Theodorici.

bro primo de compoſitione pharmacorum ſecundum locos, qui myamis veteri interpreti inſcriptus eſt, vnguentum quoddam ex Appollonio, ad manantia capitis vlcera, quæ Græci áchoras vocant, inſtitutum, quod ad eiuſmodi cancroſos tumores adprime vtile eſſe adfirmat. Re» cipit autem olei, vel roſacei, vel omphacini, id eſt imma» turi, heminam, quæ Græcis cotyle dicitur, quod in pi» lam plumbeam infuſum tantiſper ſub ſole cochleario etiã » plumbeo agitari debet, aut piſtillo plumbeo teri, donec craſſeſcat nigreſcátque, adeò, vt plumbi colorem referat. » Deinde ſeorſum conterito, lithargyri libram vnam, ceru» ſæ tantundem, & cum oleo commiſceto, ac fiat vnguen» tum. Porrò quantum valeat facultas plumbi, præſertim combuſti, & eloti in omnibus cancroſis diſpoſitionibus, ſatis ſupérque nouerunt omnes, qui de hac re periculum aliquando fecerunt, & qui attente legerunt, quæ ſcribit Galenus de plumbo (quod molybdos Græcè eidem dicitur) libro nono de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Ad eandem morboſam diſpoſitionem laudarunt Paulus & Auicennas emplaſtrum ex cancris fluuiatilibus, præſertim ſi parem modum cadmiæ receperit. Cancrorum igitur fluuiatilium crematorum, & cadmiæ par modus in pollinem coactus inſpergitur, aut cancrorum cinis vnà cum cerato inſpergitur. Sed & idem Auicennas iubet minutos cancros, in quibus locis apprehendi poſſunt, radicitus eſſe extirpandos, excidendóſve, facta verò exciſione, huiuſmodi craſſiorem ſanguinem circunquaque exprimendum eſſe, deinde cauterio locum eſſe adurendum. Hoc enim reliquias materiæ diſſipat, & abſumit, membrum roborat, & hæmorrhagiam prohibet. Galenus etiam ante Auicennam cancros interdum per chirurgiam extirpandos eſſe permiſit, libro decimoquarto methodi medendi, vt de cancro vlcerato poſtea dicemus. Verumenimuerò, tametſi curationem hanc, quæ per chirurgiam fit, Galen. & Auicennas permittunt, ad vitandum tamen hæmorrhagiæ, & vlcerationis, imò verò & vitæ ægrotãtis periculum, ea omiſſa, curandi rationem præſcriptam, quæ ſolis leuibus, & quaſi adblandientibus medicamentis fit, tanquam tutiorem, & minus calumniæ expoſitam amplecti, atque ea ſola contenti eſſe debemus. Quandoquidem, ſi

Apollonij medicamentum.

Hemina capit vncias 7. & ſemiſſem.

Plumbi vis mirabilis in cãcroſis tumoribus.

Paulus lib. 4. ex Archigene.

Chirurgia in cancris temerè non adhibenda.

eiuſmodi tumor cancroſus, qui iam in molem inſignem creuit, qua ſanis partibus coniungitur, totus circuncidatur, ſtatim immodicæ profuſiònis ſanguinis, propter vaſorum magnitudinem, maximéque arteriarum periculum imminet. Quas ſi laqueis (inquit Galenus) intercipias, conſortij iure aliæ partes afficientur, & ingenti dolore cruciabuntur. *Lib. 5.* Adde, quòd exciſa carcinomata (vt Celſus ait) etiam poſt inductam cicatricem tamen reuerterunt, & cauſam mortis attulerunt. Sin eius mali radices exurere velis, neque hoc quidem ſine graui iactura vicinarum partium fiet, præſertim ſi iuxta principes partes exuſtio fiat. Itaque cancri maiores, & qui iam inueterauerint, neque ferro temere adurendi ſunt, neque ſcalpello excidendi, ſed blande potiùs, ac leuiter (vti diximus) tractandi. Plerique enim nullam vim adhibendo, qua tollere id malum tentent, ſed imponendo tantùm leuia medicamenta, quæ quaſi blandiantur, quò minùs ad vltimam ſenectam perueniant, non prohibentur. Reliqua quæ ad huius operis complementum, ſeu abſolutam de cancro tractationem attinent, ex tractatu de vlceribus, capite de cancro vlcerato requirenda ſunt.

Capita curationis cancri non vlcerati adhuc incipientis, ſumma corporis occupantis.

1 IN cancro incipiente, & qui ex humore non admodum craſſo conſtat, nec venas valde tumentes exerit, humorem melancholicum, vnde hoc genus vitij naſcitur, à toto corpore imprimis vacuato.

2 Ergo, ſi ætas, & vires ferant, ſectâ in cubito venâ, ſanguinem primùm, quantum res ipſa efflagitat, mittito.

3 Deinde medicamenta bilem atram per aluum exigẽtia, initio quidem blanda, & mitiora, poſteà verò vehementiora, paulatim vim eorum augendo, laboranti exhibeto.

4 Si menſtruæ purgationes in mulieribus ante quinquageſimum annum, aut mariſcæ tum in eis, tum in viris, ex interuallis ſanguinem fundente ſuppreſſæ ſint, illas modis omnibus prouocato.

5 Interim tenuem victus rationem, & quæ probum ſuccum ac minimè melancholicum generet, inſtituito.

6 Si prohibere non poſſis, quo minus ſuccus craſſus &

melanc

melancholicus in venis colligatur, eum ex interuallo,tum ſimplicibus,tum compoſitis medicamentis vacuato.

Præcedentes aphoriſmi ad medicum ſpectant: qui verò ſequuntur, ad chirurgum pertinent.

Remedia affectæ parti ante purgationem,& in ipſo pur- 7
gationis tempore, repellentia:vbi verò corpus integrè repurgatum eſt, digerentia: viribus mediocria & qualitate minimè mordentia,adhibeto.

Ergo ſolani ſuccum,vel medicamentum ex Pompholy- 8
ge,aut quod ex calcite cõſtat (diapalma vulgò appellatur) atque id genus alia dolenti loco admoueto.

Quòd ſi per chirurgiam cancrum ſanare audebis, me- 9
lancholico humore,priùs medici conſilio repurgato, quod vitiatum eſt, prorſus excindito, & ſanguinem ſatis multum effluere ſinito, craſſiorémque ex vicinis partibus exprimito, atque affectum tandem ſimiliter reliquis vlceribus ſanato.

FINIS LIBRI PRIMI INSTItutionum Chirurgicarum, De Tumoribus præter naturam, Ioan. Tagautio Vimaco, Medico, autore.

GENERALIS DIVISIO VVLNERVM, IN

librum ſecundum Chirurgicarum inſtitutionum Io. Tagauty Medici.

V*Nionis ſolutæ nomina ac differentiæ Galeno libro quarto method. medendi ſunt,*

Trauma,	id eſt,	*Solutio quædam ex vulnerãdo in carnoſa parte relicta.*
Helcos,		*Vlcus etiam in carne.*
Catagma,		*Fractura in oſſe.*
Spaſma,		*Conuulſio ſiue diſtenſio, in neruo.*
Apoſpaſma,		*Auulſio in ligamento.*
Rhegma,		*Ruptio in muſculis.*
Thlaſina,		*Colliſio, vel cõtuſio, in vaſis ꝓpriè.*

Soluunt etiam continuum

Ecchymoſis ſiue ecchymoma.	*Dicitur quaſi inhumoratio, quæ fit, cum ſanguis ſubter cutem effunditur, & coit: affectus plurimum vnà cũ cõtuſione ruptioneq́; incidẽs.*
Anaſtumoſis,	— *Id eſt, oris vaſorum apertio.*
Diapedeſis,	*Id eſt, tranſcolatio, ſubſultus, aut exilitio. Fit tunica ipſa vaſorum ſanguinis rarefacta, aut gracilium vaſorum ore adaperto, & ſanguine tenuato. Ad anaſtomoſin ferè reducitur*
Anabroſis, ſeu diabroſis,	*Id eſt eroſio. Venis aut arterijs intrinſecus accidit ex ſucco aliquo, cui mordens natura inſit.*

Nihil refert ſi ſpeciẽ, vel differẽtiam hic dixeris.

Species ſolutionis, continui apud Auicennam, fen. 2. libri primi, ſunt:

Excoriatio, & ſcarificatio. — In cute.

Vulnus ſiue plaga. — In carne recens & cruenta.

Vlcus

Vlcus, ———— In carne cum pure.
Punctura, ———— In neruo.
Inciſio, ———— In oſſe ſecundum latum.
Apertio, ———— In venis & arteriis.
Sciſſura, ———— Sécundũ longum in oſſe.
Contuſio, — Numeroſa cõtinui ſolutio in oſſe.
Attritio, ———— In extremo muſculi.
Ruptura, — In panniculis, & diaphragmate.
Fractura, ———— In oſsibus.

Et quædam alia.

VVLNERVM DIFFERENTIAE.

Plagarum, ſeu cruentorum adhuc vulnerum, differentiæ Guidoni, & aliis noſtræ ætatis chirurgis, à tribus potiſſimum ſumuntur: Nempe

1 A natura particularũ, in quibus cõſiſtunt.
2 Ab eſſentia ipſius ſolutiõis cõtinuitatis.
3 A propriis differentiis ipſius ſolutionis vnitatis, ex vulnere excitatæ.

1 *Vulnerum differẽtiæ, à natura particularum ſumptæ.*
Vulnus in parte ſimilari.
Vulnus in parte inſtrumentaria.

Vulnus in parte ſimilari.
Molli.
Dura.
Mediocri.

Vulnerũ differentiæ à parte ſimilari affecta.

Vulnus in parte ſimilari molli.
Vulnus in carne.
Vulnus in pinguedine.

Vulnus in parte ſimilari dura.
Vulnus in oſſe.
Vulnus in iunctura.

Vulnus

Vulnus in parte conſimili mediocri.

Vulnus in neruo.
Vulnus in tendone.
Vulnus in ligamento.
Vulnus in arteria.
Vulnus in vena.

Vulnus in parte organica, ſeu inſtrumentaria.

Vulnerũ differẽtiæ à parte organica affecta.

Vulnus in parte principe.
Vulnus in parte principi ſeruiente.
Vulnus in parte principi non ſubminiſtrãte.

Vulnus in parte principe.

Vulnus in corde.
Vulnus in cerebro.
Vulnus in iecinore.

Vulnus in parte, principi parti miniſtrante.

Vulnus in aſpera arteria,
Vulnus in œſophago, ſiue gula.
Vulnus in veſica &c.

Vulnus in parte principi alicui membro non ſubſeruiẽte.

Vulnus in naſo.
Vulnus in aure.
Vulnus in oculis.
Vulnus in manu.
Vulnus in pede, &c.

2 *Vulnerum differentiæ, ſumptæ ab eſſentia ipſius ſolutionis continuitatis.*

Vulnus ſimplex. { *Id eſt, cum nullo alio affectu complicatum.*

Has & ſequentes differentias la-

Vulnus compoſitum. { *Id eſt, cum alio quopiam vno pluribus ve affectibus conſiſtens.*

Vulne

3 *Vulnerum ſimpliciũ differẽtiæ ſumptæ à proprijs differentijs ipſius ſolutionis vnionis, ſeu diuortij continui.*

tius proſequemur, in tractatu ſequenti de vlceribus.

Vulnus magnum,
Vulnus paruum.

Vulnus breue.
Vulnus longum.

Vulnus latum,
Vulnus anguſtum.

Vulnus in ſuperficie,
Vulnus profundum.

Vulnus æquale,
Vulnus inæquale.

} *Spatium, quantitas ſeu magnitudo diuiſionis.*

Vulnus rectum,
Vulnus obliquum.
Vulnus retortum,
Vulnus vncum.

} *Figura.*

Sunt & aliæ adhuc differentiæ vulnerum, ſed extrinſecus accedentes Galeno, ſumptæ

1 A generationis ratione.
2 A ſitu, ſeu loco in eadem parte affecta.

1 *Differentiæ vulnerum, à generationis ratione.*

Vulnus diruptum.
Vulnus inciſum.
Vulnus partim inciſum, partim diruptum.
Punctio nerui.
Præciſio nerui.
Præciſio venæ.
Præciſio arteriæ.

Vulne

2 *Vulnerum differentiæ à ſitu, ſeu loco in eadem parte affecta.*

Vulnus ſecundum longitudinem.
Vulnus ſecundum tranſuerſum.
Vulnus in principio muſcul.
Vulnus in fine muſculi.
Vulnus in medio muſculi.

His accedunt & aliæ differentiæ, ſed impropriè dictæ, à complexu vulneris.

1 Cum ſymptomate.
2 Cum morbo.

1 *Vulneris differentiæ à complexu cum ſymptomate.*

Vulnus crucians, ſeu doloroſum.
Vulnus dolore vacans.
Vulnus pruriens, id eſt, cũ pruritu affligens.
Vulnus cum delirio.
Vulnus cum impotentia membri.
Vulnus cum ſyncope.
Vulnus cum ſanguinis profuſione.

2 *Vulneris differentiæ à complexu cum morbo.*

Vulnus cum intemperie,
Vulnus cum phlegmone.
Vulnus cum eryſipelate.
Vulnus cum carne ſupercreſcente, &c.

Reliqua ex diuiſione de vlceribus ſunt requirenda.

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVTII MEDICI,

LIBER SECVNDVS,

In quo generatim de plagis, ſeu cruentis vulneribus tractatur.

Quid vulnus, quæ ſint ſpecies ſolutæ vnitatis, quot vulnerum differentiæ, & à quibus ſumantur.

CAPVT I.

VULNUS (vt recentiores definiunt chi- *Vulneris*
rurgi) ſolutio eſt continuitatis recens, *diffinitio.*
cruenta, ſine pure ſeu putrefactione, in
particulis mollioribus extrinſecus in-
cidens. Hanc vnionis, continuitatíſve
ſolutionem non modò Auicennæ in-
terpres, ſed & omnes communiter pla- *Diffinitio-*
gam etiã appellãt. Cęterùm in hac defi *nis vulneris*
nitionę ſolutio continuitatis (quę & vnitatis diuortium, ac *examinatio.*
diuiſio appellatur) generis locũ ſibi vẽdicat, quippe quę cõ *Genus.*
munis morbus ſit tum ſimplicibus (quas & ſimilares voca-
mus) tũ cõpoſitis, ſeu organicis particulis. Primò tamen ac *Gale. lib. 1.*
magis propriè ſimilaribus particulis cõuenit, atq; attribui *de morb. &*
tur, quã cõpoſitis. Reliqua quæ in definitione ſubnectũtur, *ſympt.*
differẽtiæ rationẽ habent, nẽpe recens, cruẽta, ſine pure ſeu *Auerr. 2.*
putrefactione, quę omnia ad differentiã vlceris poſita ſunt: *& 3. colliг.*
quod quidẽ iuxta recentiorũ placita, iam antiqua eſt vni- *Differentiæ*

tatis ſolutio cũ putri quadam humorũ colluuie,ſeu putrefa ctione,& abſq; ſanguinis profuſione. Poſtrema definitionis particula vtpote,in partibus mollioribus incidens,adiecta eſt propter fracturas,quæ in duris partibus,cuiuſmodi ſunt oſſa contingũt.Porrò iuxta hanc generalem particularũ corporis humani diuiſionẽ,quidã chirurgiã bimembrẽ fecerunt. Alia enim eſt(inquiunt)quæ in carne,alia quæ in oſſe ſuas operationes exercet.Carnis enim nomine muſculos,neruos,venas,& arterias etiam intelligunt.Quę omnia ſub mollibus & mediocribus particulis alij comprehenderunt. Dictionẽ extrinſecus,in fine definitionis adiecimus, ad differentiam ſolutionis vnitatis,quæ ſit à cauſa interna.

Solutæ vnitatis variæ ſpecies apud Auicen.

Nomina ſolutæ vnitatis Gale.lib. 4.meth. medendi.

Cæterùm ſolutionis cõtinuitatis multæ ſunt ſpecies,in ſecunda fen.primi canonis Auicennę enumeratæ.Vulnus inquã vlcus,apertio,ſciſſura,excisio,puncture,incisio,fractura,cõtuſio,& id genus alia. Quorum deſcriptiones & differẽtiæ ſuis locis addẽtur.Nomina autẽ ſolutæ vnitatis apud Galenũ ſunt, ἕλκος,id eſt,vlcus quod in carne eſt:κάταγμα, id eſt,fractura,in oſſe: σπάσμα, id eſt,conuulſio ſiue diſtentio,in neruo, ἀπόσπασμα,id eſt,auulſio,vel diuulſio,in ligamento:ῥῆγμα, id eſt,ruptio,in muſculis:θλάσμα,id eſt,colliſio,vel contuſio in vaſis propriè.Soluunt etiam continuum ἐκχύμωσις,ſiue ἐκχύμωμα,id eſt,ſanguinis ſubtercutem effuſio,& coitus,plurimũ vnà cum contuſione ruptionéq; incidens,de qua latius in ſequentibus dicemus,ἀναστόμωσις, id eſt,oris vaſorum apertio,quatenus facit ecchymoſin, διαπήδησις: id eſt, tranſcolatio,ſubſultus, aut exilitio, quæ ad anoſtomaſin reducitur,ἀνάβρωσις,id eſt,eroſio,quæ & Διάβρωσις dicitur. Porrò non adeò magna,atque anxia cura ipſorum nominũ habenda eſt,modò res ipſa qua de agitur intelligatur.Itaq; ſæpius nomen vnum pro altero ponitur.

Vulnus & vlcus pro eodem.

Vulnus enim & vlcus apud eos,qui Græcorũ libros in Latinũ ſermonẽ conuerterunt,idẽ omnino ſignificãt:modóq; vnũ,modò alterum pro re eadẽ vſurpatur. Apud eos verò, qui Arabica,Latina fecerunt,vulnus & vlcus aliquid inter ſe diſcriminis habent.Hi nãq; vulnus vel plagam appellãt, vbi nondum eſt pus,vlcus verò,vbi iam pus adeſt. Et ſanè qui Græcos ſequuti ſunt, rectius quàm qui Arabes ſunt imitati,cenſuerunt.

Vulnerum duæ differentiæ primæ.

Vulnerum,ſiue vlcerũ duæ ſunt duntaxat primæ ac maximæ differẽtiæ Galeno,in quarto libro

Therap

Therapeutices. Omne nãq; vlcus ſiue vulnus,vel abſente cauſa,quæ ipſum excitauit,conſiſtit,vel efficientem ipſam cauſam ſecum annexam habet. Solutionis autem huiuſmodi continuitatis ſpecies,ſed præſertim vulneris,potiſſimas ac præcipuas ſuas differentias à tribus Guidoni, ac illius ætatis chirurgis deſumunt. *Differentia vulnerum à tribus potiſſimum ſumũtur.*

1 Primò à natura particularũ,ſiue à locis affectis,in quibus cõſiſtunt. Quædã enim(vt libro tertio artis paruæ refert Galenus) fiunt in partibus conſimilibus ſiue homiomeris,quædã verò in organicis,ſiue inſtrumentariis. Aliæ item in mollibus particulis,aliæ in duris,aliæ verò in mediocribus,id eſt,in iis quæ inter duras & molles ambigũt. *A natura partium.* *Diuiſio partium.*

Quæ in particulis mollibus contingunt,aliæ quidẽ ſunt in carne,aliæ in adipe ſiue pinguedine. Ex iis verò,quæ in duris fiunt partibus,aliæ oſſiũ ſubſtantiã occupant,aliæ iuncturas ipſas. Denique quæ in mediocribus particulis incidunt,quædam in neruis,tendonibus, & ſyndeſmis,id eſt, nerueis ligamentis,ſiue copulis,quædã in venis,& arteriis conſiſtunt. Quæ autem organicas partes inuadunt,aliæ in principalibus membris fiunt,vt in corde,cerebro, & hepate,aliæ verò in iis,quæ principibus ipſis particulis ſubminiſtrant,vt in aſpera arteria,œſophago ſiue gula,& veſica, aliæ item in non ſubſeruientibus ipſis principiis ſeu principalibus membris,vt in auriculis,pedibus,manibus,oculis, naſo,& id genus aliis. Differunt quoq; vulnera,ſiue plagæ, pro telorum ac rerum à quibus inferuntur varietate,vt in ſequentibus dicetur.

Secundò ſumuntur differentiæ ſolutionis continuitatis, ſed præſertim vulnerum, ab ipſius morbi eſſentia,vt Galenus docuit libro tertio methodi medendi. Quædam enim ſolutio vnitatis ſimplex eſt,quædã verò compoſita. Ac ſimplex quidem appellatur,ſi nec morbus vllus nec ſymptoma ſimul adſit cum ipſa. Cõpoſita verò quãdo duos vel plures affectus ſecũ adiunctos habet:vt à Galeno ſcriptũ eſt,libro quarto Therapeutices:quod & in ſequẽti capite,ac rurſus in tractatu de vlceribus dicetur. Scribit autem ad hunc modum Galenus loco nuper citato: Omne vlcus[ſiue vulnus]aut ſolũ eſt,ipſũmq; per ſe,nullo nec cũ eo ſimul inuadente,nec ipſum præcedente,aut ſequente alio affectu:aut cum alio quopiam vno multiſve conſiſtit. Quorũ alij non 2 *A b eſſentia morbi.*

modò ſtatim ab initio vlcus excitarūt, ſed etiam nunc maius efficiunt: alij eius ſine quo non, vt ad curandi opus rationem obtinent.

Differentia ſumpta à natura vulneris.

3 Tertiò deſumuntur vulnerum differentiæ, à propriis differentiis ipſius ſolutionis vnitatis ex vulnere excitatæ. Cæterùm propriæ eiuſmodi ſolutionis vnitatis differentiæ ſumūtur rurſus ab ipſa vulneris natura, vt Galenus nobis indicauit libro tertio methodi medendi. Nēpe à ſpatio ſeu quātitate diuiſionis, vt à magnitudine & paruitate, æqualitate & inæqualitate, profunditate, & ſuperficie, breuitate, & longitudine. Itē à figura, vt à rectitudine, & obliquitate. Adhæc à generationis ratione, vt quia totum ſit inciſum, vel totū diruptum, vel pars inciſa, pars dirupta: & ab id genus aliis, quæ fuſius in tractatu de vlceribus qui hunc proximè ſequitur, explicabuntur. Porrò ab huiuſmodi differentiis, iudicia, curandi indicationes, auxilia quoque, & modus curationis omnino deſumuntur, vt ex ſequentibus manifeſtū euadet. Itaq; nō ſatis eſt primas illas indicationes, quæ ex affectibus deſumūtur nouiſſe. Hæ nāq; principium tantum ſunt, & (vt ſic dicatur) cárcer, vnde medendi ratio promouet. Nulla autem prorſus ipſius medicinæ artis portio, aut certè nec magna, nec propria, aut ratione digna, ſed quæ etiam plebeiis ſit communis, & nota. Non ergo ſatis eſt noſſe, quid ex prima indicatione agendum ſit, ſed & particulares indicationes diligenter conſiderandæ ſunt: cuiúſq; ſcilicet particulę ſubſtantiā æſtimādo, tum actionem, tum vſum ſitúmque. A quibus procedens, non ſolùm quod ſanari non poteſt, præuidebis, ſed etiam quod recipere ſanitatem poteſt, de inueniendis ei remediis facilè deliberabis. Solus igitur is meritò morborum eſt curator, cui facultas eſt illa remedia inueniendi, ex quibus perfici poſſit, quod à prima indicatione ſuggeritur. Erítque hoc ipſum primum artis opus, vt intelligas, ſperatúne id quò tendis debeas, an ſecus. Eius autem rei duplex cognitio eſt, nec poteſt addi ratio tertia. Altera per experientiam, cui longo vſu eſt opus. Altera per ipſius rei naturam, quam ratione quadam, & methodo diſquirimus, perpendendo ſcilicet non modò corporis vniuerſi, ſed etiam afflictæ particulæ temperamentum, & reliqua quæ modò diximus.

Galen. 3. Therap.

Indicatio quæ à morbo ſumitur principium tātū eſt methodi quæ de medendo inſtituitur.

Cognitio quæ habetur per ipſius rei naturā, quæ perpendat.

Morborum verus curator quis.

Primum artis opus eſſe vt cognoſcas an ſperari poſſit quod deſtinas.

Lib. 3. meth. med. 2.

De

De cauſis vulnerum.

CAP. II.

TAmetſi Galenus libro ſecundo de morbis & ſymptomatis, omnes ſolutæ vnitatis (qui morbus eſt omnibus partibus communis) cauſas ſummatim in duas reuocat (aut enim inquit, extrinſecus irruunt, aut ex ipſo corpore oriuntur:) recentium tamen vulnerum, prout huiuſmodi, id eſt, quatenus recentes ac cruentæ plagæ ſunt, cauſæ cenſentur, quæcunque extrinſecus aduenientia vulnerare, perforare, incidere, abrumpere, contundere ac diſtendere poſſunt. Has autem vulnerum cauſas ſpeciatim expreſſit Halyabbas ſermone quarto regalis diſpo» ſitionis, dum ait: Vulnera fiunt, vel à corpore inanimato, vt enſe, baculo, lapide, aut alio quouis ſimili, aut ab animato, vt venenatorum animalium punctura, aut ferarum morſu. Ex quibus aliæ rurſus ſumuntur vulnerum differentiæ. Quandoquidem alia inciſiones, alia contuſiones, alia verò morſuræ dicuntur. A quibus etiam curandi indicationes nobis ſuggeruntur, per accidens tamen. Demonſtratum namque eſt à Galeno libro quarto methodi medendi, nullam externarum, vel (vt nunc loquuntur) primitiuarum cauſarum, curationis indicatricem eſſe, ſed huius indicationem ab ipſo affectu initium habere. A nullo enim, inquit, eorum quæ adhuc non permanent, indicatio ſumi eius quod ex vſu ſit, poteſt. Verùm quoniam ad eum affectum noſcendum, qui omninò tum rationem, tum ſenſum lateat, ſæpe cogimur de externa cauſa inquirere, opinatur vulgus hanc quoq; ſanationis rationem indicare: quod planè ſecus eſt. Nam quod adhuc non eſt (vt cauſa externa) curationem non deſiderat.

[margin: Solutæ continuitatis cauſæ vniuerſales 2.]

[margin: Haly.]

[margin: Externæ cauſæ curationem non indicant, ſed affectum.]

Quippe rei præſentis tantùm eſt curatio, vt eius quod futurum eſt prouidentia. Quòd ſi id, quod amplius non eſt, curationem non poſtulet, neque ſanè ab eo vlla ſumi poteſt curandi indicatio. Siquidem abſurdum ſit (vt Galenus ait) aliud eſſe quod curandi rationem præſcribat, aliud quod curetur, & econtrà. Nihil igitur ad curationis indicationem conducit, externa cauſa cognita, ſicuti nec tempus ipſum, ſed ad præſentis duntaxat affectus (qui noſtram fugit notitiam) cognitionem. Quare di-

[margin: Rei præſentis eſt curatio non abſentis.]

[margin: 3. met. ſtatim ab initio.]

cere indicationem curationis ab externa cauſa, quæ vulnus excitauit, deſumi, omni modo eſt abſurdum. Quod enim nec nunc lædit, nec læſurum timetur, id ab vtroque artis munere, tum eo quod curat, tum eo quod prouidet, exceſſit. Itaque (vt breuiter dicam) vbi præſentis affectus nihil latet, nulla iam externæ cauſæ, ſicuti nec temporis, eſt vtilitas.

De ſignis,& iudicijs vulnerum. CAP. III.

Notae & iudicia vulnerum vnde petantur.

NOtæ vulnerum non aliunde petendæ ſunt, quàm ex iudicio ſenſus, ſed viſus maximè. Iudicia verò ſeu ſigna prognoſtica ipſorum, ſicuti etiam & omnis ſolutionis continuitatis, deſumuntur ex ſubſtantia, vſu, atque actione affectæ cuiuſque particulæ. Et prætereà, ex propria ipſius diſpoſitionis ſiue affectus eſſentia. Item ex ſymptomatis, quæ vulneribus ipſis accedunt, vt ex ſequentibus patebit.

Vulnera trifariam magna & grauia reddi.

Itaque iudicat Gale. lib. 4. Therapeutices, quòd magna & grauia vulnera non mediocre adferunt periculum. Trifariam autem vulnera ipſa, vt & reliqua omnia vitia, grauia magnaque redduntur. Nempe vel propter affictæ partis præſtantiam ſiuè præcellentiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propterea quòd ſunt cacoëthe, id eſt, maligna, contumacia, ac rebellia. Hinc vulnera quæ in capite accepta ſunt, aut intra thoracem, intráve etiam peritonæum penetrauerunt, non paruum periculum aduehunt, potiſſimùm ſi quid interiorum vnà ſit vulneratum.

Vulnera in articulis cacoëthe eſſe.

Libr. 14. Therap.

Vulnera quæ futuris indigent, periculo non vacare.

Præſtantia partis.

18. Lib. 6

Quinetiam cacoëthe eſſe, quæcunque in articulis accepta vulnera ſunt, id quoque (vt Galenus inquit) omnes ferè ſciunt: Empirici quidem ex ſola ipſe experientia. Qui verò corporis naturæ ſcientiam comparare ſtuduerunt, ex ipſa vulneratarum partium natura. Vbi enim tendones, & nerui, & carne vacua, atque oſſea loca ſunt, hìc doloris, vigiliarum, conuulſionis, & delirij periculum inſtat. Adhæc vulnera, quæ adeò magna ſunt, vt ſuturis indigeant, aut ſi non his, certè deligatura, periculo non vacant. Cuiuſmodi ſunt ea, quæ principales muſculos per tráſuerſum penitus diuidunt, magnaſque venas, neruos, & arterias, atque etiam medullas ipſas diſcindunt, ac contundunt. Primum (nempe partis læſæ præſtantiá) hoc aphoriſmo nobis expreſſit Hippocrates. « Veſica diſciſſa [id eſt magno atque

profun

profundo vulnere diuiſa] aut cerebro, aut corde, aut ſepto tranſuerſo, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, aut ventriculo, aut iecore, lethale eſt. Tertij verò vt pote cacoëthiæ, mentionem fecit ille idem ἀρχιατρὸς aliis in aphoriſmis: vbi tradit eos, quibus tumores in vlceribus apparent, non admodùm conuelli, neque inſanire. verùm his de repente euaneſcentibus, quibuſdam conuerſiones, & diſtentiones fieri, quando ſcilicet vulnera à tergo infeſtant: quibuſdam verò inſaniam, vel lateris dolorem acutū, vel ſuppurationem, cùm ſcilicet in partibus anterioribus, quæ venoſæ ſunt, atque arterioſæ, vulnera contigerint: vel inteſtinorum difficultatem (quam ſanguineam nominant) ſi tumores ſunt rubicundi, id eſt, ſanguinei. Idem mox ſubiungit, quòd ſi in vulneribus præualidis, ſiue fortibus & prauis, tumor non appareat, malum eſt ingens, hoc eſt, noxa eſt magna. Etenim in his ſuſpicari licet materiam, quæ vulneribus decumbere aſſolet, auerti, ac tranſmutari in ſedem aliquam principem. Vulnera autem praua hîc appellari ab Hippocrate (vt Galenus ait in cōmentario) exiſtimandum eſt, quæ ſunt in capitibus, aut finibus muſculorum, & maximè neruoſorum. Nam in capitibus muſculorum, muſculis nerui adnaſcuntur, ex finibus autem tendones oriuntur. Cæterùm nomine periculi in præcedentibus, intelligitur mors, vel totius corporis, vel particularis membri, quæ quidem vitæ eſt priuatio: aut (vt dicunt) maleficium, aut læſæ partis impotentia perpetua, & inexpugnabilis, hoc eſt, priuatio ſenſus, ac motus ac propriæ actionis ipſius: adeò, vt non amplius membrum aut particula corporis propriè nuncupetur, ſed denominatiuè (vt aiunt) & æquiuocè veluti lapideûs oculus, aut æreus; vt voluit Ariſtot. libro ſecundo de anima, & quarto Meteo.

Apho. 65. lib. 5.

Tumores de repente detumeſcentes, malum portendunt.

Apho. 66. lib. 5.

Praua vulnera.

Nomine periculi quid ſignificetur.

Porrò iudicij huiuſmodi vulnerum cognitio, apprimè neceſſaria eſt cuicunque chirurgo, ſed ei maximè, qui ex decreto magiſtratus, ſuper acceptis vulneribus in prohibito conflictu, ac illicita pugna, iudicium rectum, ac æquum ferre compellitur. Itaque ante omnia ſcire debet chirurgus, quæ vulnera lethalia ſint ac inſanabilia, quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Eſt enim prudentis hominis (vt rectè nos admonet Celſus) primum eum qui ſeruari non poteſt, non attingere, nec ſubire ſpe-

Vtilitas ac neceſsitas doctrinæ prognoſticæ vulnerum.

Lib. 5.

ciem eius, vt occiſi, quem ſors ipſius peremit. Deinde vbi grauis metus; ſine certa tamen deſperatione eſt, indicare neceſſariis [id eſt, familiaribus, & amicis periclitantis] in difficili rem eſſe, ne ſi victa ars malo fuerit, vel ignoraſſe, vel feſelliſſe, videatur. Sed vt hæc (inquit) prudenti viro conueniunt, ſic rurſus hiſtrionis eſt, paruam rem attollere, quò plus præſtitiſſe videatur. Cæterùm (vt ad propoſitum reuertamur) ſcire oportet ex mente Galeni in commentario aphoriſmi paulò antè citatis, veſica diſciſſa, &c. vulnerum quædam eſſe valde, & ex neceſſitate lethalia: quædam verò non ex neceſſitate, ſed magna ex parte talia eſſe: contrà verò quædam omninò ſanabilia, quædam vt plurimùm.

Vulnera ex neceſſitate lethalia. *Cordis vulnus cur lethale.*

Lethalia ſunt ex neceſſitate, ac inſanabilia, quæ cordis ſubſtantiam penetrant. Hæc enim protinus hominem è vita tollunt. Quandoquidem corde ſic percuſſo, totus ſanguis, ita imperante natura, affatim ad ipſum, veluti ad præcipuam vitæ arcem, confugit, ac ex omnibus corporis partibus, vt læſæ parti ferat ſuppetias, tranſmittitur, vnde maxima ſtatim fit ſanguinis profuſio, quam ſpirituum reſolutio mox conſequitur, vel in percuſſo viſcere tumor præter naturam, maximè autem phlegmone, excitatur: vel tanta fit ſanguinis collectio, obſtructioque tam inſignis, vt vitalis ſpiritus in corpus vniuerſum, vt oportebat, amplius diffundi non poſſit. Quò fit vt venis & arteriis langueſcentibus, pallescente vultu, & frigido, maliq; odoris oborto ſudore, extremiſq; partibus frigidis apparentibus, matura mors ſequatur. Cor enim neq; ſolutionem continui diu, neque (vt inquit Auicennas) apoſtema vita permanente perferre poteſt. *1. primi ca. 5*

Cerebri vulnera.

Sed & mortem etiam adferunt ineuitabilem magna, ac profunda vulnera ſubſtantiæ cerebri, iocinoris diaphragmatis, ſtomachi ſeu œſophagi, ventriculi, aſperæ arteriæ, pulmonis, lienis, cyſtis fellis, renum quoque, & tenuium inteſtinorum, præſertim eius quòd ieiunum appellatur, atque id genus aliorum membrorum principalium, aut ipſis principalibus membris ſeruientium, miniſterio quidem, ceu ad vitam neceſſario. Ideò autem vulnera eiuſmodi lethalia ex neceſſitate dicuntur, quoniam nullus ex eis ſeruatur vnquàm, mortemque concinnant inexcuſabilem,

ſabilem, vt in ſequentibus demonſtrabitur. Seruari etiam non poſſunt Celſo, quibus in ſpina medulla percuſſa eſt, & quibus circa fauces grandes venæ vel arteriæ præciſæ ſunt.

Vulnera magna ex parte lethalia.

Vulnera verò non ex neceſſitate, ſed ſecundum plurimum mortalia dicuntur, quæ ad regionem prædictarum partium perueniũt, vel eas leuiter, ac ſuperficiè tenus duntaxat attingunt, non autem præaltè adiguntur, nec effatu digna ſunt. Adhæc quæ in capite muſculorum accepta fuerunt. Ob id autem mortalia vt plurimùm, at non ex neceſſitate dicuntur, quoniam vulneratis, niſi ritè tractentur, prorſus ex eis commoriendum ſit. Si verò in nullo peccatum ſit, illos interdum ſanari contingit. Hinc Guido *(Guido.)* ſe quendam vidiſſe affirmat, qui in parte poſtica capitis vulnus acceperat, ex quo parua quædam portio ſubſtantiæ cerebri exierat (vt ex memoriæ læſione cognitum eſt) & tamen is à tali vulnere conualuit, reſtitutaque eſt illi ex integro poſt curationem vulneris, memoria. Non tamen aſſerit illum ſuperſtitem permanere potuiſſe, ſi tota vna cellula, ſeu totus vnus ventriculus, per vulnus exiuiſſet: vt de quodam Cellario refert Theodoricus. Sed nec Galenus *(Commen. 18 lib. 6. apho.)* etiam adfirmat, in illo adoleſcente, quem vulneratum vidit Smyrnæ in Ionia, viuente adhuc præceptore ſuo Pelope, aliquid ſubſtantiæ cerebri ademptum fuiſſe, ſed duntaxat eum vulnus affatu dignum accepiſſe, in altero anteriorum ventriculorum cerebri: quos ob id geminos natura condidit, vt ſi alter ipſorum læſus fuerit, reliquus adhuc ſubſeruiat. Sed & hoc tanquàm admirabile, ac ſtupendum quoddam incredibileque ſpectaculum, ſeu naturæ miraculum narrat idem Gale. libro octauo de vſu partium corporis humani: ipſumque adoleſcentem tandem ſanatum fuiſſe refert, Dei potius, vt credebatur volũtate, quàm arte. *(Adoleſcens ex vulnere cerebri conualuit.)* Quòd ſi (inquit) ambo ventriculi ſimul fuiſſent vulnerati, ne temporis quidem momentum, is viuere potuiſſet. Vnde colligit ibidem geminitatis (vt ſic dicam) quorundam organorum neceſſitatem. Cerebrum itaque inſigniter, & ad ventriculos vſque vulneratum ſanari, rariſſimum eſt, & penè incredibile, vt in commentario aphoriſmi ſuperius citati, Galenus adſeruerat: vbi verum eſſe ſcribit, quòd magna vulnera, quæ conſueuit Hipocra- *(18. lib. 6.)*

tes nominare diſciſsiones, & præciſiones, in prænominatis particulis mortem adferunt ineuitabilem: fateriq́ue omnes, quòd vulnera, quæ vſque ad aliquem ventriculorum cerebri penetrant, proculdubio internecant, mortemq́ue adferunt præproperam.

Vulnera cerebri cur lethalia.

Porrò vulnera cerebri, & membranarum ipſum obuoluentium (quas Græci μήνιγγας vocant) ideò lethalia ſunt, quoniam ad læſionem ipſius cerebri, & membranarum ipſum continentium, ſequitur læſio, & interdum abolitio actionis muſculorum thoracis, & aliorum membrorum reſpirationi ſubſeruientium. Horum autem actione deperdita, perire ſimul reſpirationem neceſſe eſt. Vnde cordis quoque temperamentum ſoluitur. Quo fit tandem, vt etiam animalis ipſius neceſſariò ſequatur interitus, libro quinto de locis affectis ſcribit Galenus, Cerebro igitur læſo inſigniter, aut meningibus ipſum continentibus diſciſsis, homini, atque omni animanti prorſus commoriendum eſt.

Hepatis vulnera.

Guido à Cauliaco aſſerit hepatis vulnera, etiam circa fibras ipſius, non admodùm tamē profunda, nec cū ablatione alicuius portionis ſubſtātiæ ipſius, glutinari, & prorſus ſanari. Qua in re Galenū ſequutus eſt, qui in commentario decimo octauo lib. ſexti aphor. haud quaquā veritati conſentanea eos dixiſſe refert, qui non ſolùm vulnera, quæ in ſumma iecinoris parte conſiſtunt, ſanari poſſe affirmabant, ſed & profunda quoq; in fibris eius facta, imò & fibras ipſas abſciſſas. Cauſa autem ob quam vulnera iecinoris magna ex parte lethalia ſunt, eſt, quia propter defectū nutrimenti cor languet, ac emoritur, atq; ita tandem deperit animans, ſed non illicò. Quandoquidē ob virium hepatis imbecillitatem, ſine alimento permanens, diutius etiam ſufficere poteſt: vt Galenus eſt autor libro quinto de locis affectis, ſic inquiens. Vbi iecur affectum eſt, tum ob inediam moriuntur animalia: verùm perlongua tempo rum ſpacia, in huiuſmodi affectibus vitam protelare poſſunt. Sed de intemperie & morbis in compoſitione hoc loco potius agit Galenus, quàm de vulnere. Si autem vulnera hepatis magna, ac profunda ſint, venaque porta dicta iecinoris cauo commiſſa, vel concaua ab ipſius gibbo prodiēs, diſſecta fuerit, larga ſanguinis profuſione moriuntur, qui ita

qui ita ſunt vulnerati, priuſquàm vulnera agglutinentur.

Vulnera quoq; diaphragmatis, prorſus incurabilia ſunt, maximè ſi in parte eius neruoſa fiant Hac enim parte exangue eſt: adhæc, in continuo eſt motu. Quæ duo ſanè prohibent, ne labra vulneris agglutinentur. Neruoſa namq; corpora ſemel diuiſa, nunquam coëunt, ea præſertim, quæ in perpetuo ſunt motu, cuiuſmodi eſt ſeptum tranſuerſum. Quippe tametſi dici ſolet, quòd vulnera quæ ſanáda ſunt, vtique quietē requirunt, non ſolus tamen motus diaphragmatis, etiam ſi perpetuus, vulneris agglutinationem impedit, ſed & neruoſa quoq; cum ipſo ſubſtantia. Quòd abundè teſtatur Gal. his verbis: Tranſuerſi ſepti vulnera, in carnoſis quidem partibus ſubinde coaleſcere ſunt viſa, eius motu non obſtante. Quæ verò in neruoſis eius hærent, inſanabilia ſunt. Sanè difficilis grauiſque curatio eſt etiam eorum, quæ in carnoſis ſunt partibus, ſi has iam phlegmone occupauit. Accidit autem hæc curādi difficultas ob eam rem, quòd in ea vulnera ſanies defluat, quæ impedimento eſt, ne labra ſolutæ vnitatis coaleſcant.

Vulnera diapbragmatis quando inſanabilia. Neruoſa ſubſtātia, & motus agglutinationē impediunt. Lim.5.meth. med.

Vulnera autem, quæ pulmonibus incidunt, ideo curatu ſunt difficillima, imo magna ex parte inſanabilia: quoniā promptiſſimè phlegmonem excitant, quæ ſi ſemel occupauerit, exigua (inquit Galenus) vulneris glutinandi ſpes eſt. Adde quòd ea quæ ſanandis vlceribus idonea ſunt medicamenta, contingere illa integris ſaltem viribus non poſſunt. Accedit prætereà & illis ſanandi difficultas, quod reſpirando mouentur, & tuſſiendo lacerantur.

Pulmonis vulnera.

Cæterùm vulnera tracheæ, id eſt, aſperæ arteriæ effatu digna, & maximè quæ cartilagineam eiuſdem ſubſtátiam occupant, tardò etiam ad ſanitatem perducuntur. Particula enim hæc dura eſt, & exanguis, aſſiduáque per vulnus fit reſpiratio, quæ ſanè impedimento eſt, quominus labra coaleſcant.

Tracheæ arteriæ vulnera.

Magna quoque œſophagi vulnera, inter exitialia atque inſanabilia numerari ſolent, tum ob cibi ac potus per eum tranſitum, qui ſanè agglutinationem prohibet: tum quod eiuſmodi vulnera duntaxat (vt Galenus ait) contactu medicamentorum in tranſitu fruuntur, ſicuti & quæ in ore, ſeu orificio ventriculi conſiſtunt. Verùm his quæ ori ipſius ventriculi inſident, ſenſus quoque acumē ſanationi obſtat.

Oeſophagi vulnera.

Iugu

Venarum iugularium vulnera.

Iugulares venæ (quas & ſphagitidas vocant) grandi vulnere percuſſæ, ægrè & rarò curationi cedunt: tum quòd larga ſanguinis profuſione, hominem vitali ſpiritu exhauriant: tum quòd ligaturam ſtringẽdo ac ſiſtendo, ſanguini neceſſarias, propter imminens ſuffocationis periculum, ſuſtinere non poſſint.

Ventriculi vulnera. Ieiuni. Matricis. Renum. Veſicæ. Cyſtis fellis.

Ventriculi diſciſſiones, & tenuium quoque inteſtinorum, ſed omnium maximè ieiuni, matricis, renum, veſicæ, & folliculi fellis, modo quo ſuprà diximus, ob id lethales ſunt, quòd hæ omnes particulæ neruoſæ ſint & exangues, per eaſque vitioſarum ac ſuperuacanearum humiditatum trãſitus fiat. Adde quòd earum vſus perpetuò vitæ conſeruandæ eſt neceſſarius, nedùm vtilis. Adhæc, medicamenta his locis penitioribus non poſſunt commodè admoueri.

Porrò per verbum diſciſſiones, magna (vti ſuperius diximus) ac profunda vulnera intelligimus, & ad ſinum vſque interiorem longè lateque penetrantia, qualia eſſe cernuntur in iis, quæ penitus ſunt exciſa. Hac autem dictione ex induſtria vſi ſumus, ne quis putet vulnus quodcunque in prænominatis partibus exitiale eſſe atque inſanabile.

Gal. comm. 18 lib. 6. aphoriſ.

Ventriculus nanque & tenuiora inteſtina, quia non parum participant carnoſæ ſubſtãtiæ, ſi in ſumma parte duntaxat vulnerata ſint, ſæpenumerò agglutinantur, & velut collato fœdere in robur ſubſtantiæ corpulentæ concordi concretione coaleſcunt. Sic & veſicæ ceruicem ſiue collum quotidiè ſanari videmus, cùm ex ea lapis extrahitur, quoniam ex parte carnoſa eſt. Idem & de aliis partibus iure credi poteſt, ſi per ſumma corporis ſeu ſubſtantiæ earum vulnus duntaxat acceperint.

Ieiuni vulnus cur inſanabile. Lib. 6. the. Lib. ſexto cap. 42.

Verumenimuerò ieiunum inteſtinum vulneratum omnium maximè inter tenuia incurabile eſſe omninò à Galeno, & Paulo prædicatur, tum propter vaſorum, quæ in eo ſunt, magnitudinem multitudinemq;: tum quòd tunica prætenuis, neruoſaque exiſtat. Adde quòd & bilem ſyncceram hoc inteſtinum ex cholagogis poris recipit vniuerſam, & omnium maximè iecori vicinum habetur.

Gal. lib. 5. de vſu par. Lienis vulnera.

Lienis vulnera, cùm munus habeat toti corpori apprimè vtile, ac propriè neceſſarium, ſitque (vt nonnulli dixerunt) veluti alterum hepar, periculoſa ſunt, non adeò tamen vt aliarum modò dictarum particularum.

Hi quo

Hi quoque in præcipiti ſunt, in quibus vſque ad cauitatem membrorum intus conditorum vulnera perueniunt. Hæc enim vt plurimum lethalia ſunt, tum quia aër externus, & nos ambiens, per ea nòn alteratus ingrediens, internas partes non parum offendit: tum quia per eadem internus exhalat ſpiritus, quo ſic expirante & euaneſcente, virtutis robur inſigniter offenditur, & diſſoluitur, multóque imbecillius redditur. Accedit huc, quòd huiuſmodi vulnera haud commodè detergeri poſſunt: quódque ea tandem degenerant in fiſtulas, & empyemata, id eſt, purulentas collectiones excitant: vnde & mors ipſis vulneratis demum accidit. Signa autem, quibus prædictarum partium internarum vulnera deprehendi poſſint, tædioſæ prolixitatis vitandæ gratiâ, in hac vulnerum vniuerſali methodo, conſulto prætermiſimus.

Vulnera penetrantia.

Cæterùm vulnera, & puncturæ, quæ in capite muſculorum fiunt, vbi nerui, tendones, & ligamenta ferè carne nudantur: item quæ tribus digitis à iunctura diſtant; & quæ prope tempora accepta ſunt, magna ex parte lethalia exiſtunt. Nerui verò, & tendonis punctura, propter ſenſus vehementiam, & quoniam hæc pars principio, id eſt, cerebro continuatur, prompta eſt ad neruorum conuulſionem excitandam: ac tum præſertim, cùm nihil extrorſum expirat, obcæcato cutis vulnere: vt Galenus annotauit in opuſculo cui titulum fecit μικροτέχνη. Proinde huiuſmodi punctio mortem accerſit. Noxa enim quæ cerebro illata eſt, ſtatim communicatur organis reſpirationi ſeruientibus, vt iam ſuprà dictum eſt. Quocirca quinto libro aphoriſmorum ſcripſit Hippocrates, Conuulſio ex vulnere lethalis eſt. Non quidem (vt Galenus ait in comment.) ex neceſſitate, ſed admodum crebrò: lethalis enim nomine hîc, vt & in pleriſque aliis aphoriſmis, vſus eſt Hippocrates pro periculoſa, & ad mortem ſæpius perducente. Fiunt autem ex vulneribus conuulſiones, ſiue ſpaſmi, ratione ſubſequentis ea inflammationis, vbi neruoſas partes attigerit. Et primùm quidem videntur conuelli quæ è directo ſunt partium inflammatione laborantium: deinde ſic poſtquam & principium attigerit paſſio, ad totum extenditur corpus.

Vulnera in capite muſculorum.

Nerui & tẽdonũ pũcturæ.

Spaſmus ex vulnere lethalis. i. valde periculoſus.

Spaſmi ex vulnere cauſa.

Vulnera mẽbrorum particularium quando ipſis mortalia.

Membra autem particularia ex accepto vulnere indicantur

cantur mortua, quando principes ac maiores venæ, arteriæ quoque & oſſa, à quibus vitam, nutricationem, & fulcimentum accipiebant, penitus exciſa ſunt & deſtructa: incipiúntque liueſcere aut nigreſcere, mortis habitum induere, ac cadaueris formam repræſentare, non ſecus quàm in gangræna & ſphacelo, vt videre eſt in exciſione brachiorum & tibiarum.

Vulnera quæ de membris impotẽtiam adferunt.

Iudicantur itidem membra ad vſum à natura inſtitutum fore inepta, & perpetuò impotentia, quando nerui, tendones, & ligamenta (quos Græci ſyndeſmos vocant) penitus ſunt abſciſſa & deſtructa: ſuámque protinus actionem perdunt, ac reſiccari, & tabeſcere incipiunt.

Vulnera tutiorem curationem habentia.
Cor. Cel.

Vulnera ea omnium tutiſſima ſunt, & omnino (vt dicunt) ſanabilia, quæ in euchymis, id eſt, boni ſucci corporibus, & in locis carnoſis accepta ſunt, vbi & nerui pauci, & venæ, & arteriæ non multæ reperiuntur. Adhæc quæ diuiſionis magnitudinem non habent, hoc eſt longitudinem, latitudinem aut profunditatem non multam. Periculum enim facit vulnus, quodcunque magnum eſt. Ratio autem ob quam hæc vulnera tutiorem habent curationem, omniúmque minimè formidanda ſunt, eſt, quoniam ea nec febris, nec praua aliqua ſymptomata ſequi conſueuerunt, modò ſaltem rectè, & vt res expoſtulat, tractentur. Quocirca rectè ac prudenter feceris, ſi in tuis renunciationibus, ſeu (vt dicunt) depoſitionibus hoc præfatus fueris, atque etiam addideris: dummodo nihil aliud ſuperuenerit, quod nec impræſentiarum apparet, nec in talibus accidere ſolet.

Vulnera vt plurimũ ſanabilia.

Vulnera autem, quæ vt plurimum ſanabilia dicuntur, mediámque inter duo dicta extrema (nempe omnino ſanabilia, & ex neceſſitate lethalia) naturam ſortiuntur, ea ſunt, quæ in capite muſculorum carnoſorum longè à iuncturis & temporibus: item quæ in caluaria, quàm Græci *κρανίον* nominant, thorace & ventre incidunt. Hæc enim ſi ritè, atque ex arte tractentur, adhibeatúrque diligens cura, & laborans obedientem ſe præſtiterit, in nullo propriè indulgens voluptati, exterioráque omnia ritè adſint apparata, curationem indubiè recipere poſſunt. Si verò in iis peccatum ſit, eorum curationem intercipi contingit, hominémque tandem ad interitum deduci. Proinde

inde cùm de illis ferre iudicium volueris, huius rei mentionem (vt nomini tuo conſulas) te facere oportet.

Formula ferēdi iudiciū de vulneratu ex ſcripto.

Cæterùm ſi coactus fueris à magiſtratu, ſuper aliquo vulnere ſententiam ferre, eiúſque euentum, quantum ars permittit, prædicere, imprimis annotandum tibi eſt, in ſchedis tuo chirographo obſignandis, quòd ex mandato ipſius magiſtratus, vulneratum inuiſeris, & vulnus ſeu vulnera omnia, ſi plura fuerint, & diligenter & accuratè inſpexeris. Deinde vulnus aut vulnera nomine expreſſo ac proprio, vnà cum affecto loco exprimere debes. Poſtremò tuæ cenſuræ cauſam, ac iudicij per te lati, rationem te ſubiicere oportet. At verò interim te admonitum velim, ne iudicium tuum in hac re præcipites, ſed maturè, prudenter, ac circunſpectè omnia definias. Quandoquidem (vt ait ille) omne in præcipiti vitium ſtetit. Et vt à ſeniore illo Hippocrate bonarum artium primario autore ſcriptum eſt, iudicium eſt difficile. *Apho. 1.* Itaque tametſi terminus vltimus vulnerum ſit quadrageſimus dies: primus verò intra ſeptem dies conſiſtat, & medius (iuxta formam & naturam acutorum morborum) ad decimum quartum protendatur, in ſuſpectis nihilominus ac dubiis vulneribus, expectandus eſt dies ſeptimus, priuſquam aliquid de illis decernas, aut iudices. Solent enim vt plurimum intra id tempus apparere accidentia, tum bona tum mala, quæ poſt accepta talia vulnera ſuperuenire conſueuerunt: febris inquam, ſyncope, mentis alienatio, ac perturbatio, ſpaſmus, & id genus alia. Sed & interim diligenter conſiderandæ ſunt virtutum actiones, ex pulſu, lotio, vomitionibus: & aliis id genus, quæ foras excernuntur. Contemplari etiam oportet laborantis appetentiam, tolerantiam, vultum ſiue faciem, & conſimilia. Ex iis itaque, & conſimilibus præſagiis, quæ ab Hippocrate & Galeno memoriæ prodita ſunt, diligenter perpenſis & examinatis, robur virtutis, morbi magnitudini conferes. Deinde tacitus apud te omnia recolliges, vt præſagire poſſis, ac iudicium ferre, num moriturus ſit æger ex accepto vulnere, an tandem conualiturus. Quia in re cautè ac prudenter te geres. Nec eſt quod dicas, ſi non fuiſſet vulneratus nunquam interiiſſet, quantumuis in victus ratione peccaſſet. Sed nec ſatis fuerit, ſi dixeris: vulneratum mortem nunquam

quam oppetiiſſe, ſi ſibi conſuluiſſet: ac omnia effeciſſet ſecundum rationem: ſcriptúmque eſſe ab Hippocrate, quòd non ſolum medicum præſtare ſe oportet opportuna facientem: ſed & ægrum, & aſſidentes, &c. Quandoquidem non ſolum famæ tuæ conſulere, & te ab obloquentium calumnia vindicare debes, ſed nihil etiam vel dicere coram magiſtratu, vel ſcripro annotare, aut renuntiare quod cedat in damnum vel detrimentum laborantis, & conſanguineorum, aut liberorum eius, culpam omnem ſic in eum reiiciendo. Eorum namque quæ fortuitò contingunt, tametſi nulla ſit ars præſeruatrix, eſt tamen ars aliqua curatrix. Siquidem vt variis periculis noſtra corpora expoſita ſunt, ita & modis plurimis, vbi in ea inciderint, ſeruari poſſunt. Itaque, vt ſcribit Auicennas libro quarto de extractione ſagittarum, licet vulnera quædam ſuâ naturâ lethalia ſint, non tamen ob id relinquendus eſt vulneratus abſque auxiliis: quin omnia aggredi ac tentare debet chirurgus, quæ ex arte, & ſecundum rationem fieri poſſunt, dummodo ſaltem ab aſſidētibus amicis, & conſanguineis ipſius ægrotantis obnixè rogatus fuerit, ac de futuro rei exitu coram eis antequam vulneratum attingat præſagiuerit, vt ſe ab indoctorum & oblocutuleiorum calumnia & maledicentia vindicet. Plerique enim præter ſpem medicorum modo quodam mirabili, ac ſtupendo, mortem interdum euadunt, ac ſanitati reſtituuntur. Igitur cùm ſæpe etiam præter expectationem quædam eueniant, curatio aggrediunda eſt. Quòd ſi vulneratum ipſum omni auxilio diſtitutum relinqueremus, & inde mors ſequeretur, impij, ac inhumani merito & diceremur, & haberemur. Sed iis omiſſis, reliqua vulnerum iudicia perſequamur.

Aphe. 1. — *Auicenna.* — *Vulnerati non ſunt relinquendi ſine auxilio.* — *Plurima in morbis præter expectationem contingunt.*

Igitur præter hæc te noſſe oportet, quòd vnio in partibus inſtrumentariis, ſemel continui diuortium perpeſſis, eſt impoſſibilis: vt Galenus adſerit libro artis medicinalis cap. nonageſimo. Cuius aſſertionis ratio eſt: quia abſciſſis omnino poris, ſeu meatibus, venis inquam, neruis & arteriis, per quos veluti per canales quoſdam, alimentum ſenſus, & vita, in ipſum membrum organicum diffundebatur, promptiſſimè expirant, exhalántve, tum ſpiritus, tum virtutes, ob ſubſtantiæ ſcilicet quam habent tenuitatem (quod non contingit in animalibus iis, quę imperfecta vocan

Vnio in partibus organicis ſemel diuiſis eſt impoſſibilis.

vocantur,atque etiam in plantis ipſis) non autem propter impotentiam,aut repugnantiam medicamentorum:vt rectè aſſeuerat Haly, in commentario loci nuper ex Galeno citati. Adhæc vnio in parte carnoſa poſſibilis eſt,etia iuxta primam intentionem,vt dicunt. In oſſe verò ex ſecunda duntaxat intentione. Vocatur autem hic prima intentio, quando partes diuiſæ,atque inuicem diſtantes, rurſus vniuntur,& coaleſcunt, vt prius vnitæ erant, idque abſque medio aliquo heterogeneo, ſed ratione quadam ac beneficio nutrimenti,facta ſcilicet modica quadam cõuerſione ipſius alimonij in carnem omnino vniformem, & conſimilem priori. Secunda verò intẽtio hic intelligitur,quando ea quæ diuiſa ſunt, & vnionis diuortium perpeſſa, alia quapiam interueniente ſubſtantia,ceu glutino quodam alligantur,atque inuicem coniunguntur. Porrò huiuſmodi medium, cuius interuentu partes oſſis fracti,ſeu diuiſi ad alligantur,adglutinãtúrve,Latinè callus, Græcè verò porus ſarcoides nominatur. Qui quidem ex ſucco paulò craſſiore fit,quàm is ex quo os cõcreſcit. Cauſa autem propter quam fractum os nequeat coaleſcere,prima ſaltem intentione,eſt ipſius oſſis durities:cum mollium tantum corporum(vt Galenus ait)in vnum coëundi ſit habilitas:vt tum in externis videre licet,nullo nec lapide cũ lapide,nec teſta cum teſta coëunte:tum verò in nobis ipſis. Altera cauſa eſt,imbecillitas facultatis alteratricis,quæ altrix nũcupatur(oſſa enim particulæ ſunt exangues ac frigidæ) non autem inopia materiæ ſeminalis,ſeu ſpermaticæ, vt quidam putauerunt. Oſſa nãque præſens ſemper habent alimentũ ſpermaticum,quod quidẽ alterant, & in ſuam conuertunt ſubſtantiam,ac ſibi aſſimilant. Nerui autem,venæ,& arteriæ,inquit Auicẽnas, Galeni authoritate fretus in quinto Therapeutices,mediam ſortiuntur naturam inter carnem & oſſa. Neque enim tam facilè coëunt vt caro,neque tam difficilè conglutinantur vt oſſa. Siquidem eorum natura mediocritatem obtinet inter mollitiem & duritiem. Proinde de vnienda eorũ ſectione,vtique deſperandum non eſt, vbi tum ipſa ſit parua,tum hominis corpus natura molle: ſi verò ſectio magna fuerit,& in duro corpore,nulla prorſus eius glutinãdæ ſpes eſt. Vnde Galenus loco nuper citato ad hunc modũ ait:Videtur autem experientia quoque

Callus.

Porus ſarcoides.

Quare os fractum non coaleſcat.

Nerui, venæ & arteriæ interdum diuiſæ coëunt.

Arteriam inciſam aliquando vni ri.

ipſa rationi ſubſcribere. Cùm & in pueris & in mulieribus, propter corporum humiditatem, & mollitiem, eam [arteriam intelligit] viderim glutinari, & in vno iuuene agreſti, cui exiguè erat inciſa. Qui autem eã inciderat, inquit ille, medicus admodum iuuenis erat, & operum artis parum peritus, venámque ſe inciſiſſe putabat. Cùm enim brachium hominis, venam inciſurus, deligaſſet, contigit attolli veluti in gibbum arteriam, atque ita hanc pro vena diuiſit. Hanc autem inciſionem Galenus curioſè coniunxit, cõglutinauit, & perſanauit. Verùm breuis ſanè (vt dictum eſt) inciſio erat. Quòd ſi vtique magna, atque eſſatu digna fuiſſet, nulla certè ratione perſanari potuiſſet. Quod Hippocratis teſtimonio confirmatur ſexto aphoriſmorum ſic inquientis: Cùm diſciſſum fuerit os, aut cartilago, vel neruus, aut genæ particula tenuis, vel præputiũ, neque augetur, neque coaleſcit: hoc eſt, neque talis aliqua regignitur ſubſtantia, qualis abſciſſa eſt, neque vnquam diſciſſi corporis labra agglutinantur. In hoc autem aphoriſmo, vox diſciſſum, diuiſionis magnitudinem ſignificat. Diſciſſa nanque (vt Galenus ait in comment.) diuiſionem habent vſque ad finem peruenientem.

Aphor. 19.

Diſciſſa quæ dicantur.

Oſſa puerorum fracta coaleſcunt.

Cæterùm nihil aduerſus prædicta pugnat obiectio, quæ de oſſibus puerorũ adferri poſſet, quòd ſcilicet coaleſcere poſſunt, vt libro artis medicinalis Gale. adſerit: quia mollitiam habent, & virtutis robur, ob propinquitatem ſuæ natiuitatis. Sed nec prius aſſerta infirmat, quod de dentibus obiici ſolet, quòd ſcilicet renaſcantur, non ſolùm in pueritia, ſed etiã in aliis ætatibus. Quoniam non generantur (inquit Albertus) ex materia ordinata, ſed ex ſuperfluitate, non quidem à virtute prima conformatrice, ſed nutritoria inducente actum generatiuæ. Poſtremò iudicat Hippocrates ſexto libro aphoriſmorum, quòd vulnera in corpore eorũ, quæ aqua inter cutem laborant, non facilè ſanantur. Non prius enim curãtur vulnera aut vlcera, quàm ad cicatricem perducantur. Non poſſunt autem ad cicatricẽ perduci, niſi ſufficienter exiccẽtur: quod non factu eſt facile in iis, quos aqua inter cutem malè habet, ob humiditatis immoderantiã, vt docuit Hippocrates in libro de vlceribus: & Auicẽnas his verbis: Solutio continui, & vlceratio, & id genus alia, facilè ac cito curationem recipiũt, cùm in particulis fiunt,

Albertus Bononienſis.

Auicen.

lis fiunt, quæ bona prædita ſunt temperatura. Contra verò, ſi membra cacochyma occupauerint, plurimum renituntur curationi, nec niſi tempore longo poſſunt ad ſanitatem perduci. Sed multo adhuc difficilius curantur, quando corporibus eorum incidunt, qui vel hydrope laborant, vel lepra [id eſt, elephantiaſi] aut aliqua alia praua temperatura. Præterea in quinto aphoriſmorum Hippocrates ſic ait: Vlceribus frigidum quidem mordax, cutim obdurat, dolorem inſuppurabilem facit, liuorem obducit, rigores febriles, conuulſiones, diſtenſiones. Adhæc inſignes continui ſolutiones malè curatæ, præſertim circa iuncturam, maciem inducunt ſequenti particulæ. Et hoc quidem, propter obſtructionem, & virtutis debilitatem, vt iam ſemel dictum eſt, & infrà adhuc dicetur. Plurima adhuc alia præter ſupradicta, iudicia diligenti animaduerſione obſeruāda ſunt, quę in ſequentibus, & in tractatu de vlceribus (ꝙ tam his quàm vulneribus ſint cōmunia) recenſebuntur. Itaq; finem his de vulneribus iudiciis imponemus, ſi quæ de is doctè, breuiter atq; ornate ſcripſit Celſus, ſubiecerimus. Hæc enim vice anacephaleoſis & cōpendij erūt eorum ferè omnium, quę de iudiciis vulnerum hactenus dicta ſunt: verba autem illius ſunt hæc.

Lib. 5. Quæ vulnera inſanabilia ſint Celſo.

Seruari non poteſt, cui baſis cerebri, cui cor, cui ſtomachus, cui iecinoris portæ, cui in ſpina medulla percuſſa eſt, cuíque aut pulmo medius, aut ieiunum, aut tenuius inteſtinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati ſunt: cuívé circa fauces grandes venæ, vel arteriæ præciſæ ſunt. Vix autem ad ſanitatem perueniunt, quibus vlla parte pulmo, aut iocinoris craſſum [quod Græci παρέγχυμα vocant] aut membrana, quæ continet cerebrum, aut lienis, aut vulua, aut veſica, aut vllum inteſtinum, aut ſeptum tranſuerſum vulneratum eſt. Hi quoque in præcipiti ſunt, in quibus vſque ad grandes, intúſque conditas venas in alis, vel poplitibus mucro deſedit. Periculoſa etiam vulnera ſunt, vbicunque venæ maiores ſunt: quoniam exhaurire hominem profuſione ſanguinis poſſunt. Idq́ue euenit, non in alis tantùm, atque poplitibus: ſed etiam in his venis, quæ ad anum teſticulóſque perueniunt. Præter hæc malum vulnus eſt, quodcunque in alis, vel feminibus, vel inanibus locis, vel in articulis, vel inter digitos eſt: item quodcūque muſculum, aut neruū, aut arteriam, aut mem-

Quæ vulnera difficilem curationem habeant.

Periculoſa vulnera.

Malum vulnus.

Quæ vulnera tutiorem habeant curationem.

branam,aut os,aut cartilaginem læſit. Tutiſſimum omnium, quod in carne eſt:& hæc quidem loco vel peiora,vel meliora ſunt.Modo verò periculum facit,quodcunque magnum eſt. Hactenus de iudiciis vulnerum.

De curatione vulnerum in vniuerſum.

CAP. IIII.

Communis ſolutæ vnitatis curandi indicatio.

Omnium ſolutionum continuitatis , nedum vulneris,communis quidem curandi indicatio, eſt vnitio , vt Galenus ait libro artis medicinalis cap. nonageſimo. Et ea quidem eſt prima indicatio omnibus nota , ab eſſentia ipſius affectus deſumpta,quæ præcipit,atque inſinuat,contrarium per ſuum contrarium propellendum eſſe. Hæc autem prima ac generalis indicatio,perficitur à duobus, nempe à natura, tanquàm à præcipuo agente , & cauſa effectrice,adiuta ſuis virtutibus,& alimento conuenienti,& à medico tanquàm ipſius naturæ miniſtro, quatuor intentiones ſibiinuicem (quod aiunt) ſubalternatas in animo habente, dum opus ſuum exercet, vt curationis finem propoſitum tandem aſſequatur.

Intentiones in curandis vulneribus obſeruandæ.

1 Prima iubet extrinſecus incidentia (ſi qua forſan labris vlceris intercidant)amouenda eſſe.

2 Secunda præcipit applicãda eſſe extrema diſtãtiũ partiũ.

3 Tertia docet ea in vnum iam commiſſa & coacta ita conſeruare.

4 Quarta ſuadet ipſam partis læſæ ſubſtantiam tueri,ac ſalubrem ſeruare.

5 His & quinta non abſurdè ſuperaddi poteſt , quæ docet accidẽtia vulneribus ſuccedere conſueta, corrigere,ac propulſare.

Prima intentio.

1 Primã intentionem aſſequemur dilatando vulnus,ſi non ſatis dehiſcat,aut ſi eius labris aliquid intercidat extraneũ, vt puta vel oſſis particula aliqua pungens, & aſpera,aut telum aliquod infixũ,vt ſagitta:vel mucro,vel aliquod aliud extrinſecus incidens,cuiuſmodi ſit ſpina,vel harũdo. Atque vbi ſatis diducta fuerint labra vulneris, digitis, aut volſella,vel forcipe,aut alio id genus inſtrumento à te , vt res expoſtulat,excogitato,quod infixum eſt,aut labris vlceris intercidit,apprehendi debebit, & leuiter,ac(ſi fieri poſſit)citra dolorem euelli,vt in ſequentibus docebitur.

De ſa

De ſagittis, plumbeis glandibus, & globis ferreis, ac quibuſcunque aliis telis, è corpore extrahendis.

Corpus multifariam vulneratum.

Quomodo plumbea glans, aut globus à ferentariis, & leuis armaturæ militibus emiſſus, extrahatur.

De ſagittis, & quibuſcunque alijs telis è corpore extrahendis.

1 Inſtrumentorum inuentio.

2 Modus inueniendi inſtrumēta.

3 Modus extrahendi.

VT ſagitta, aut quæuis alia tela in corpus defixa, ſecundum rationem, & ex arte poſſis eximere, inueniendum tibi primùm eſt, quo inſtrumento id queas efficere. Modus autem inueniendi inſtrumenta, habetur ex contemplatione naturæ, ac diuerſitatis tum læſarum particularum, tum rerum defixarum. Itaque ex horum duorum, partis ſcilicet læſæ, & rerum infixarum, accurata conſideratione & cognitione, tertium ſtatim ſe offert: nempe modus euellendi tela in corpore infixa, qui certè varius & multiplex eſt, vt ex ſequentibus patebit. Cæterùm tametſi diſcrimina, ſeu differentiæ telorum ac rerum infixarum, propemodum ſint infinitæ, nec ſcriptis facilè mandari poſſint (proinde & formæ proiectorum ab hoſtibus, diligenter à chirurgo perquirendæ ſunt) Auicennas tamen conatur eas omnes differentias ad octo reducere.

Sex telorum differentiæ.

A materia ſumptæ differentiæ.

Differentiæ ſumptæ à figura.

Spiculatorū diſcrimina.

Has autem ſenario numero placuit nunc complecti. Itaque differunt tela, quæ noſtris corporibus infiguntur, materia, figura, magnitudine, numero, habitu, viribus. Materia quidem, quatenus ea quæ imponuntur, & hoſtilia vocantur, aut lignea ſunt, aut arundinea. Ipſa verò tela, aut ferrea ſunt, aut ærea, aut ſtannea, aut plumbea vel cornea, vitrea quandoque; aut oſſea: quinetiam arundinea, aut lignea conſpiciuntur. Figura autem euariant, quatenus alia ſunt rotunda, alia anguloſa, nempe triangula. Alia ſulcata, alia triſulca, hoc eſt, tribus ex partibus acie prædita. Nonnulla item ſunt ſpiculata, ſeu ſpiculis cincta, quæ vulgò barbulata vocant: nonnulla ſpiculis carent. Atque ex ſpiculatis, hæc poſteriora ſpectantibus ſeu retrò vergentibus ſpiculis munita ſunt, vt dum extrahuntur, contra defigantur. Illa in anteriora vergentia habent ſpicula, vt propulſata idem faciant, hoc eſt, infigantur, & lanient. Sunt etiam quædam quibus vtroque verſum, fulminis inſtar, ſpicula extant, vt & dum extrahuntur, & dum intruduntur propelluntúrve, corpus dilanient, & in obiecta infigantur. Sunt item quibus ferrum quibuſdam cardinibus ſeu verticulis ita mouetur, vt ſpicula in impulſione contracta, in extractione explicentur, atque ita telum extrahi prohibent. Ma-

Telorũ diſcrimina ſumpta à magnitudine.

gnitudine quoque variant tela, quatenus alia magna ſunt, vt trium digitorum longitudinem expleant: alia parua, vt vnum digitum æquent: alia verò medium inter hæc locum occupent. Numerus etiam in his diuerſitatem adfert, quatenus nonnulla ſimplicia ſunt, nonnulla compoſita. Tenuia ſiquidem quædam ferramenta, ſiue ferrea fruſtula ipſis imponuntur, ac ſic innexa ſunt, vt in teli euulſione facilè lateant, & in imo relinquantur. Habitu differunt tela, quatenus alia ferrum acutum ligno ſeu haſtilibus habent infixum; alia concauum, ita vt haſtile in ferri tubulum inſertum habeant: atque hoc alia firmiter, alia negligentius, vt dum euelluntur, relictum intus remaneat.

Numerus.

Habitus.

Vires.

Viribus demùm & facultate differunt, quatenus veneno quædam ſunt oblita, alia verò minimè. Atque hæ quidem ſunt telorum differentiæ. Nunc de inſtrumentis, quibus tela, & res extraneæ noſtris corporibus infixæ extrahuntur, dicendum eſt. Nam de ſedibus, in quas tela ipſa penetrarunt, poſteà agemus, dum ſcilicet de modo euellendi tela, alia quæ infixa, ſumpta à ſede affecta indicatione, cõmentabimur. Itaque inſtrumenta, quæ à telorum aliorumque infixorum differentiis, & à particularũ in quas penetrarunt varietate, excogitantur, inueniunturque licet valde multa ſint, octo tamen apud Guidonem, & recentiores chirurgos ſunt magis communia.

8. inſtrumenta, iis atq; infixis aliis rebus extrahendis accõmoda.

(1 Primùm, ſunt forcipes ſeu, vt vulgò loquuntur, tenaculæ Auicennæ, quæ denticulatæ ſunt, & capita habent ad inſtar limæ. 4. Fen. lib. 4.

2 Secundum, ſunt forcipes Albucaſis, in modum roſtri auis, etiam denticulatæ.

3 Tertium ſunt forcipes in modum cannæ ſiue arundinis, aut ſcriptorij calami concauæ, quas vulgò tenaculas cannullatas vocitant, ad ſagittas ſpiculis cinctas (quas barbulatas nominant) extrahendas accommodæ.

4 Quartum eſt, terebellum inuerſum, quod in ferri infixi tubulum (quam doliam appellant) imponitur: vbi autem ſic tubulo immiſſum, ferrum apprehenderit, leuiter ferro ſequaci educitur.

5 Quintum inſtrumentum, eſt terebra in longum porrecta, dilatandis oſſibus (quibus tela firmiter inhærent) apprimè idonea.

Sextum,

Sextum, eſt exciſorius culter, ad amplificanda carnis vulnera, quò facilius infixa eximantur. 6

Septimum eſt propulſorium inſtrumentum, quod geminum eſt, nempe cauum, & ſolidum ſiue ſurdum: illud fœminam, hoc marem appellant. Iis tela protrudimus, donec ab altera parte apprehendi, & extrahi poſſint. 7

Octauum eſt in modum arcus illius, quem baliſtam vocant. Hoc autem, ictum telum excutitur. Horum autem aliquot formulas in ſequentibus depictas inuenies. 8

Modus extrahendi tela infixa duplex.

Cæterùm extrahendorum telorum, quæ illata corporibus intus hæſerunt, modus eſt duplex, per attractionem vnus, alter per protruſionem, ſeu impulſionem. Attractio fit ab ea parte maximè qua venit telum, ſeu interdum etiam & ab ea in quam tetendit. Protruſio autem fit in partem oppoſitam ei, ex qua venit, infixúmque eſt. Horum autem modorum indicationes deſumendæ ſunt, tum ab ipſis telorum generibus, quæ ſuprà commemorauimus, tum ex illis ſedibus, in quas illa penetrarunt. De quibus mox dicam, ſi communia quædam præmiſero in extrahendis telis ſedulò obſeruanda.

1 Attractio.

2 Propulſio.

Communia quædam in extrahendis telis ſedulò obſeruanda.

Si itaque telum in conſpectu ſit, ſic vt ſe habet protinus extrahendum eſt: ſin occultatum eſt, ita faciendum Hippocrates præcipit. Corpus vulnerati, (ſi tamen ipſe poterit) in ea figura conſtitui debet, in qua erat eo tempore quo vulnus accepit, atque ita quo tetenderit telum, ſpecillo explorandum eſt. Si æger id non poteſt, iacens ſaltem ita debet collocari, vt quam proximè fieri poteſt, ad eam figuram accedat. 1 Si telum aliquod defixum primis conatibus commodè ac ſalubriter euelli non poſſit, ſic eouſque dimittere debes, donec circumpoſita caro emarceſcat, putreſcatque. 2 Deinde intermiſſum opus aggredere, telum ipſum quod infixum eſt, modò huc, modò illuc agitando, ac manibus vel forcipibus leuiter ipſum contorquendo: ita enim leuius multò ac facilius telum extrahes: vt rectè præceperunt Auicennas, Brunus, & Albucaſis. Quanquam aliter viſum ſit Henrico. Hic enim voluit ſtatim ac ſine mora, tela quocunque modo fixa extrahi. Si armatus homo telo ictus fuerit, nec poſſit leuiter, ac facilè telum manibus euelli, vulneratum protinus ſuis armis exui iubeto, & rite apparatis omnibus, quæ ad opus eiuſmodi con-

ducere videbuntur, emiſſóque ac præfato (vt ſuprà dictum eſt) præſagio, forcipe communi apprehenſum telum (præſertim ſi ſagitta eſt) ipſum leniter contorquendo extrahito. Quòd ſi communi hac forcipe nihil promoueris, fortiores aſſumito. Si telum carni infixum retrò, hoc eſt, ea parte qua venit, recipiendum ſit, nec aliter educi poſſit amplificanda ſcalpello, aut nouacula plaga eſt, quò facilius id ſequatur, quóque minor oriatur inflammatio: quæ maior quidem ſit, ſi ab illo ipſo telo dum redit, corpus laniatur. Item ſi ex alia parte vulnus aperitur, laxius eſſe debet, quàm vt telo poſtea tranſeunte amplificetur.

Conſilium Celſi.

Summa autem vtraque parte ita habenda cura eſt, ne neruus, ne vena maior, ne arteria incidatur. Quòd ſi horum aliquid detectum fuerit, excipiendum hamo retuſo eſt, abducendumque eſt ſcalpello. Vbi autem ſatis inciſum eſt, telum eximendum eſt: tum quoque eodem modo, & eadem cura habita, ne ſub eo, quod eximetur, aliquid prædictorum lædatur. Si autem telum ita firmiter oſſi inhæſit, vt nulla vi extrahi poſſit, terebello (vt vocant) directo diuiſionem amplificabimus, ac modo infrà ſcripto telum liberabimus. Telo à corpore euulſo, non alia eſt vulneris medicina, quàm quæ eſſet, ſi corpore icto nihil inhæſiſſet. Ergo vulnus ipſum, vt & cætera alia vulnera, tractari ac curari debet, hoc vno addito, quòd qui ab infixo telo alteratus eſt ſanguis exprimi, ac educi debet, vt vulnus ipſum à putrilagine vindicetur. Ac perfundi quidem debet oleo calente, maximè ſi doloris adeſt ſuſpicio. Si inflammationem experiatur, ad eam tollendam inſuccatis lanis, fomentis, cataplaſmatis, & conſimilibus vtemur. Si verò inflammatione vacauerit, ſuturis (ſi opus fuerit) adhibitis, impoſitóque medicamento, quod cruentis ſtatim vulneribus vnicè ſolet, curandum eſt.

Methodus eximẽdi tela, ſumpta indicatione ab ipſorum differentiis.

Cæterùm his communibus prælibatis, tempeſtiuum eſt, propria quædam de telorum extractione ſubiiciamus: & quandò, ac quomodò attractione, vel propulſione, ſit vtendum, ſumpta primùm (vt propoſitum eſt) indicatione ab ipſorum telorum generibus ſeu differentiis, deinde ab ipſis ſedibus affectis. Itaque tela, quæ iaci ac vibrari ſolent, magna ex parte ſunt vel oblonga, &

anguſta, cuiuſmodi ſunt ſagittæ, vel lata, vel rotunda, aut anguloſa, vt plumbea glans, vel ferrea, aut lapis, aut ſimile aliquid, quod perrupta cute integrum intus inſedit. Telum ſi oblongum eſt & anguſtum, cuiuſmodi ſagitta eſt, & facilè in corpus conditur, & altiſſimè inſedit. Sæpius itaque alia parte, quàm qua venit, ſagitta educenda eſt, præcipuéque: quia ferè ſpiculis congitur, quæ magis laniant ſi retrò, quàm ſi contra trahuntur. Sed inde apertâ viâ, caro diduci debet, ferramẽto ad ſimilitudinem facto Græcæ literæ ψ. Deinde vbi apparuerit, ſi mucroni arundò inhæret, propellenda eſt ſagitta, donec ex altera parte apprehendi, & extrahi poſſit. Si iam illa, arundo inquam ſeu haſtile decidit, ſolúmque intus ferrum eſt, mucro vel digitis apprehendi, vel forcipe, atque ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi eſt, vbi ab ea parte qua venit, euelli magis placuit. Nam ampliato vulnere, aut arundo ſi ineſt, euellẽda eſt, aut ſi ea non eſt, ferrum ipſum. Porrò eximetur ferrum vel terebra inuerſa in tubulum (quam doliam vocant) immiſſa, vel forcipe, qua dentes atque eorum radices euelluntur, vel ferramento, quod à telo extrahendo belulcum Græci vocant: aut alio quopiam inſtrumento ad id accommodo. Nonnunquam etiam carnem prius incidentes, ſi vulnus inſtrumentum non recipit. Quòd ſi ſpicula apparuerunt, eáque breuia & tenuia ſunt, forcipe ibi comminui debent, vacuúmque ab his telum educi. At ſi ea maiora valentioráque ſunt, fixis ſcriptoriis calamis, vt conſuluit Celſus contegenda ſunt, ac ne quid lacerent, ſic euellenda. Alij ſpicula ipſa forcipibus ſeu tenaculis (vt vocant) cannulatis apprehendunt, atque ita telum eximunt. Quòd ſi telum ſpiculis vtroque verſum ſpectantibus cinctum in neutram partem ſequatur, iuxta ipſum alia inciſione patefaciendus locus eſt, niſi vena aut tale aliquid impediat, atque inde ferrum vndiquaque explicatum modeſtè, ac ſine vlla vulſione tollendum eſt. Quidam etiam ſpicula eiuſmodi fixis calamis, ſeu exiguis arundinibus, prius contegunt, ne quid lacerent deinde ita euellunt, ea ſcilicet parte, quæ eductioni magis congruere videbitur. Latum vero telum ſi conditum eſt, ab altera parte educi non expedit, ne ingenti vulneri, ipſi quoque ingens vulnus adiiciamus. Euellendum ergo eſt, genere

Sagitta ſæpius antrorſum educenda.

Si ſagitta ſpiculis cincta eſt.

Latũ telum ab ea parte qua venit, extrahendũ.

genere quodam ferramenti, quod Diocleum graphiſcum Græci vocant, quoniam autorem Dioclem habet: quem inter priſcos, maximosque medicos fuiſſe memoriæ proditum eſt, vt Cornelius Celſus annotauit libro ſeptimo, capite quinto. Tertium quoddam genus telorum eſt rotundum, vt diximus, aut anguloſum, vt lapis, plumbea glans, aut ſimile aliquid, quod ex funda aut tormentis bellicis mittitur & perrupta cute integrum in corpus defigitur, ac latet. Tela autem eiuſmodi intus condita eſſe his notis deprehendes. Moles aſpera, atque inæqualis, (ſi contrectetur) ſubeſſe ſentitur. Plaga ſeu diuiſio non omnino in rectum tendit, ſed & maior etiam ac amplior apparet: caro item contuſa liuidaque cernitur. Dolor præterea cum grauitate quadam infeſtat. In omnibus his, latiùs vulnus aperiendum, idque quod ineſt ea qua venit, aut vncis adversáve ſcalpelli parte, aut vulnerario ſpecillo recipiendũ eſt, aut denticulata forcipe, ſi fieri poteſt, & eam vulnus admiſerit, extrahendum. Quòd ſi telum infixum ſic intus lateat, vt nullo modo reperiri poſſit, aut non ſatis commodè extrahi, tantiſper dimittendum eſt, donec natura ipſum protrudat, aut manifeſtet. Interdum verò tela infixa intra intus cicatrice obducto vulnere citra noxam aliquam diu delituerunt. Deinde longiore temporis ſpacio partem eam abſceſſu occupante ac dirupto exiliere, quo facto vulnera mox ad ſanitatem perducta ſunt, ea illis curatione adhibita, quæ aliis debetur vulneribus. Quod multis contigiſſe vidit Albucaſis, vt refert parte ſecunda ſuæ chirurgię. Hactenus de telorum extractione, ſumpta ab ipſorum differentiis indicatione: nunc de re eadem dicemus, ſumpta ab ipſis affectis ſedibus indicatione.

Rotundum telũ aut anguloſum.

Tertium genus telorum ea parte qua venit, extrahendum.

Tela interdum diu in corpore deliteſcunt per ſanato vulnere.

Itaque ſedes in quas tela penetrarunt, vel caro ſunt, vel oſſa, vel articulus. Atq; in iis quidẽ partibus, vel altè telum inſedit, vel in ſummo duntaxat, aut ſaltem non admodum altè, & citra mediũ infixum eſt. Adhæc vel membrũ vnum duntaxat telo ictum eſt, vel particulæ plures ſimul confixæ ſunt, ita vt particula vna telo traiecta, alteri affigatur.

Methodus extrahendi tela infixa ſumpta à ſede affecta indicatione.

Igitur ſi in ſumma carne telum impactum eſt, aut certè magnas venas, & loca neruoſa non tranſiit, nihil melius eſt, quàm qua venit, id euellere. Similiter etiam quod altè inhæſit, obiectæ verò partes, id eſt, quæ ex diuerſo reſpondent,

Si telum in ſumma carne infixum eſt.

dent, ſi conuulnerentur, vel ex ſanguinis profuſione, vel ex aliorum membrorum conſenſu, & conſortij lege periculũ inueheant, euulſione qua parte infixum eſt, eximi debet. Illud autem digitis, vel ipſius teli arundine, ſeu haſtili (quod plerunque ligneum eſt) in ferri tubulum immiſſo, extrahemus. In quibus verò altè telum in carne infixum eſt, & plus eſt, hoc eſt, longius ſpacium, per quod telo reuertendum, quàm quod perrumpendum eſt, iámque venas neruóſque id pertranſiuit: breuiter cùm parum admodum integrę carnis ex aduerſa parte ſupereſt, neque aliquid obſtat quominus contra mucronem inciſio commodè fieri poſſit, melius eſt aperire quod ſupereſt, eáque propulſatu telum educere. Nam & propius petitur, & tutius euellitur, & in maiore membro, ſi medium mucro tranſiit, facilius ſaneſcit quod peruium eſt: quia vtrinque medicamento fouetur. Protrudi autem debet, vel haſtili ipſo, ſi inhæreat, vel ſi exciderit, propulſorio inſtrumento, cauo quidẽ, vel ſolido quod & ſurdum quidam vocant) prout res exigit. Porrò ſi telum acumen (quod ὄγκχον vocant) habeat, (hoc autem ſpecillo deprehendimus) propulſorij inſtrumenti fœminam, ſi verò tubulum ſeu concauitatẽ habuerit, matrem demittemus, atque ita ferrum inſerto inſtrumento protrudemus, quod educi facillimè poſſit. At ſi etiã in oppoſita, ſeu vlterius telum proceſſerit, nec ea parte ipſum poſſit extrahi, qua infixum eſt, diuiſis iis, quæ oppoſita ſunt, per illa ipſum eximemus, vel euellentes, vt dictum eſt, vel per eam partem in quam tetendit, vt modò diximus, propellentes, ſumma cura (vti monuimus) ſemper habita, ne vel neruum, vel tendinem, vel maiorem venam, aut arteriam incidamus. Turpe ſi quidem eſt, dum telum extrahimus, maiorem noxam inferre, quàm telum ipſum effecerit.

Si telum altè in carne inſedit.

Si telum in oppoſita proceſſerit.

Si telum oſſi inhæſit, non niſi attrahendo ipſum eximere tutum eſt. Eò autem vſque mouendum eſt, donec is locus laxetur, qui mucronem momordit, & tum vel manu, vel forcipe telum extrahendum eſt. Quæ ratio in dentibus quoque eiiciendis eſt, & vix vnquàm ita telum non ſequitur: ſed ſi morabitur, excuti quoque ictum aliquo ferramento poterit. Quidam tenaculis (vt vocant) ſeu forcipibus alligant arcum, quem vulgò baliſtam nominant, &

Si telum oſſi inhæſit.

laboran

laborante bene ſtabilito, interſum ipſius inſtrumenti neruum, ſeu chordam, remittunt & ita telum extrahunt.

Si telum altius in oſſe demerſum ſit.

Quòd ſi telũ altius in oſſe deſederit (quod cognoſcimus, ſi firmiter in infixum, nulla vi moueatur, aut labet) exciſorio cultro, oſſe quod iuxtà eſt, exempto; aut etiam terebra (ſi craſſum ſit) priùs perforato, telum ipſum extrahemus. Sunt qui ab eo foramine terebra facto ad ſpeciem literæ ✓ contra telum os excidunt, ſic vt lineæ, quæ diducuntur, ad telum ſpectent: quo facto, id neceſſe eſt, labet, & facilè auferatur. Quod remedium vltimum eſt. Alij terebra in rectum ac longum porrecta, quæ illis directa vocatur, oſſis percuſſi rimas conniuentes, & telum infixum mordicùs prehendentes, diducunt, atque ita facilè quod infixum eſt, extrahunt.

Si telum in articulo ſe inter duo oſſa demerſit.

Inter duo verò oſſa, ſi per ipſum articulum telum perruperit, circa vulnus duo membra faſciis habeníſve deliganda, & per has in diuerſas partes diducenda ſunt, vt tendones, ligamenta, & neruos diſtẽdant. Quibus extentis, laxius inter oſſa ſpacium eſt, vt ſine difficultate telum recipiatur. Sed illud quoque videndum eſt, ſicut in aliis locis ſeu particulis ſuprà monui, ne quis neruus, aut vena, aut arteria à telo lædatur, dum extrahitur, eadem ſcilicet ratione quæ ſuprà poſita eſt.

Si particulæ plures confixæ fuerint.

At ſi particulę plures confixæ fuerint, hoc eſt, ſi mẽbrum aliquod telo traiectum, alteri affigatur, verbi cauſa, brachium thoraci, aut cubitus alicui alteri corporis particulæ, aut crura inter ſe, hoc modo faciendum eſt. Si non per totum vtrunque membrum penetret ſagitta aut haſta, eam ab exteriore parte, perindè atque in vno fieri conſueuit, apprehenſam extrahemus. Sin penitus ambæ partes tranſfixæ fuerint, dimidia ligni parte ſerra reſecata, eas ligni partes quàm facillimo fieri poterit modo, ſigillatim euellemus.

Si venenato telo quis ictus eſt.

Porrò ſi venenato quoque telo plaga facta eſt, iiſdem omnibus, ſi fieri poteſt, etiam feſtinantiùs actis, adiicienda curatio eſt, quæ vel epoto veneno, vel à ſerpente, aut quouis alio venenato animante ictis adhiberi ſolet. Cæterùm quod ad chirurgiam attinet, totam carnem, quæ veneno iam mutata eſt, ſi quidem fieri poteſt, præcidemus. Agnoſces autem eã, quòd à ſana carne multùm diuerſa ſit. Pal-

lida enim ſupra modum,ſubliuida, & veluti mortua apparet. Sin carnem totam à veneno immutatam circunciderē non poſſis, non alienũ erit circa vulnus ſcalpello incidere, hoc eſt,ſcarificare,quò plus vitiati iam ſanguinis extrahatur.Dein venenum admota vulneri cucurbitula,extrahendum eſt. Si cucurbitula non eſt,tum quodlibet ſimile vas, quod idem poſſit. Si ne id quidem eſt(quod tamen vix incidere poteſt)homo vilis aliquis adhibēdus eſt,qui vulnus exugat. Sed illud ne intereat, antè debebit attendere,qui vulnus exuxerit,ne quod in gingiuis,palatóve,aliáve parte oris vlcus habeat:hoc pacto enim & ipſe tutus erit,& tutum hominem vulneratum præſtabit. Si quidem venena (vt Celſus ait) non guſtu, ſed in vulnere nocent. Verùm priuſquam hæc aggrediamur, telum ipſum vti docuimus, eximendum erit. Atque hactenus tradita eſt methodus de telis è corpore extrahendis. Cæterùm Nicodemi incantamenta,& inſuſurrationes, quas & coniurationes vocant, quæ à Theodorico, & Gilberto referuntur, ne pili quidem facio,vtquæ meræ nugæ ſint, & Chriſtianum hominē non deceant. Medicamenta autem ea, quæ extrahendis infixis dicata ſunt,ſubindè Guido vſurpare ſolet in ſpinis,piſcium oſſiculis,lapidibus,vitri fragmentis,ſurculis,& oſſium fruſtulis eximendis: atque frequenti experimento ſe edoctum medicamentum ab Auicenna deſcriptum, inter cætera præſtantiſſimum eſſe,& efficaciſſimum.

Venena non guſtu,ſed in vulnere nocent.

Recipit autem fermenti,mellis optimi, aut alueariũ ſordicici(quæ Græcè propolis dicitur) ſingulorum libram ſemis, viſci quercini quart.vnum, ammoniaci quart.ſemis, olei quart.vnũ:ex quibus omnibus conficitur emplaſtrum, quod loco cui fixum intus inhæret,ſuperponitur.

Emplaſtrũ Auicennæ, infixa ſtatim extrahens.

Rogerius adſerit multiplici experimento comprobatum, quòd radix arundinis contuſa cum melle, & appoſita, infixa ſine dolore extrahit. Pleraque alia ſunt in antidotario deſcripta, quæ vim habent attrahẽdi, & infixa euellẽdi,cuiuſmodi ſunt,dictamnum,thapſia, ſagapenum, ammoniacum, ariſtolochia, ranæ combuſtæ, & id genus alia.

Hoc idẽ & Paul. Aeg. teſtatur.

SEQVVNTVR FORMVLAE.

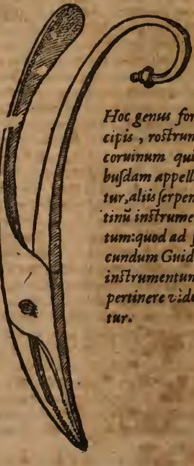
aliquot inſtrumentorum,quæ telis extrahendis idonea ſunt.

Forcipes

Forcipes denticulatæ, ad euellendum ſpinas, oſsicula aſpera & punguentia, aculeos quoque, & mucrones infixos, aliáque id genus acuta.

Forcipes Albucaſis, ſub hac duplici formula depicta reperiuntur, in variis exẽplaribus. Hæ autem ſunt ſecundũ Guidonis inſtrumentum.

Hoc genus forcipis, roſtrum coruinum quibuſdam appellatur, aliis ſerpentinũ inſtrumentum: quod ad ſecundum Guido. inſtrumentum pertinere videtur.

Aliud forcipis genus, ad globos educendos, & tela ſpiculis cincta, obuerſáſque cuſpides habentia. vulgares chirurgi barbatula vocant.

Alia forma forcipis denticulatæ, ad eoſdem vſus vtilis, & apprimè idonea, ad quos & duæ aliæ precedentes forcipum differentiæ.

Quomodo plumbea glans, aut globus à ferentariis, & leuis armaturæ militibus emiſſus, extrahatur.

De ſagittis, & quibuſcunque alijs telis è corpore extrahendis.

1 Inſtrumẽtorum inuentio.
2 Modus inueniendi inſtrumẽta.
3 Modus extrahendi.

VT ſagitta, aut quæuis alia tela in corpus defixa, ſecundum rationem, & ex arte poſſis eximere, inueniendum tibi primùm eſt, quo inſtrumento id queas efficere. Modus autem inueniendi inſtrumenta, habetur ex contemplatione naturæ, ac diuerſitatis tum læſarum particularum, tum rerum defixarum. Itaque ex horum duorum, partis ſcilicet læſæ, & rerum infixarum, accurata conſideratione & cognitione, tertium ſtatim ſe offert: nempe modus euellendi tela in corpore infixa, qui certè varius & multiplex eſt, vt ex ſequentibus patebit. Cæterùm tametſi diſcrimina, ſeu differentiæ telorum ac rerum infixarum, propemodum ſint infinitæ, nec ſcriptis facilè mandari poſſint (proinde & formæ proiectorum ab hoſtibus, diligenter à chirurgo perquirendæ ſunt) Auicennas tamen conatur eas omnes differentias ad octo reducere.

Sex telorum differentiæ.
A materiâ ſumptæ differentiæ.
Differentiæ ſumptæ à figura.
Spiculatorũ diſcrimina.

Has autem ſenario nùmero placuit nunc complecti. Itaque differunt tela, quæ noſtris corporibus infiguntur, materia, figura, magnitudine, numero, habitu, viribus. Materia quidem, quatenus ea quæ imponuntur, & hoſtilia vocantur, aut lignea ſunt, aut arundinea. Ipſa verò tela, aut ferrea ſunt, aut ærea, aut ſtannea, aut plumbea vel cornea, vitrea quandoque; aut oſſea: quinetiam arundinea, aut lignea conſpiciuntur. Figura autem euariant, quatenus alia ſunt rotunda, alia angulosa, nempe triangula. Alia ſulcata, alia triſulca, hoc eſt, tribus ex partibus acie prædita. Nonnulla item ſunt ſpiculata, ſeu ſpiculis cincta, quæ vulgò barbulata vocant: nonnulla ſpiculis carent. Atque ex ſpiculatis, hæc poſteriora ſpectantibus ſeù retrò vergentibus ſpiculis munita ſunt, vt dum extrahuntur, contra defigantur. Illa in anteriora vergentia habent ſpicula, vt propulſata idem faciant, hoc eſt, infigantur, & lanient. Sunt etiam quædam quibus vtroque verſum, fulminis inſtar, ſpicula extant, vt & dum extrahuntur, & dum intruduntur propelluntúrve, corpus dilanient, & in obiecta infigantur. Sunt item quibus ferrum quibuſdam cardinibus ſeu verticulis ita mouetur, vt ſpicula in impulſione contracta, in extractione explicentur, atque ita telum extrahi prohibeant. Ma-

Telorũ diſcrimina ſumpta à magnitudine. gnitudine quoque variant tela, quatenus alia magna ſunt, vt trium digitorum longitudinem expleant: alia parua, vt vnum digitum æquent: alia verò medium inter hæc locum occupent. *Numerus.* Numerus etiam in his diuerſitatem adfert, quatenus nonnulla ſimplicia ſunt, nonnulla compoſita. Te nuia ſiquidem quædam ferramenta, ſiue ferrea fruſtula ipſis imponuntur, ac ſic innexa ſunt, vt in teli euulſione facilè lateant, & in imo relinquantur. *Habitus.* Habitu differunt tela, quatenus alia ferrum acutum ligno ſeu haſtilibus habent infixum, alia concauum, ita vt haſtile in ferri tubulum inſertum habeant: atque hoc alia firmiter, alia negligentius, vt dum euelluntur, relictum intus remaneat.

Vires. Viribus demùm & facultate differunt, quatenus veneno quædam ſunt oblita, alia verò minimè. Atque hæ quidem ſunt telorum differentiæ. Nunc de inſtrumentis, quibus tela, & res extraneæ noſtris corporibus infixæ extrahuntur, dicendum eſt. Nam de ſedibus, in quas tela ipſa penetrarunt, poſteà agemus, dum ſcilicet de modo euellendi tela, alia quæ infixa, ſumpta à ſede affecta indicatione, cõmentabimur. *8. inſtrumenta telis atq; infixis aliis rebus extrahendis accõmoda.* Itaque inſtrumenta, quæ à telorum aliorumque infixorum differentiis, & à particularũ in quas penetrarant varietate, excogitantur, inueniunturque licet valde multa ſint, octo tamen apud Guidonem, & recentiores chirurgos ſunt magis communia.

(1 Primùm, ſunt forcipes ſeu, vt vulgò loquuntur, tenaculæ Auicennæ, quæ denticulatæ ſunt, & capita habent ad inſtar limæ. 4. Fen. lib. 4.

2 Secundum, ſunt forcipes Albucaſis, in modum roſtri auis, etiam denticulatæ.

3 Tertium ſunt forcipes in modum cannæ ſiue arundinis, aut ſcriptorij calami concauæ, quas vulgò tenaculas cannullatas vocitant, ad ſagittas ſpiculis cinctas (quas barbulatas nominant) extrahendas accommodæ.

4 Quartum eſt, reuebellum inuerſum, quod in ferri infixi tubulum (quam doliam appellant) imponitur: vbi autem ſic tubulo immiſſum, ferrum apprehenderit, leuiter ferro ſequaci educitur.

5 Quintum inſtrumentum, eſt terebra in longum porrecta, dilatandis oſſibus (quibus tela firmiter inhærent) apprimè idonea.

Sextum,

Sextum, eſt exciſorius culter, ad amplificanda carnis 6
vulnera, quò facilius infixa eximantur.

Septimum eſt propulſorium inſtrumentum, quod gemi- 7
num eſt, nempe cauum, & ſolidum ſiue ſurdum: illud fœ-
minam, hoc marem appellant. Iis tela protrudimus, donec
ab altera parte apprehendi, & extrahi poſſint.

Octauum eſt in modum arcus illius, quem baliſtam vo- 8
cant. Hoc autem, ictum telum excutitur. Horum autem
aliquot formulas in ſequentibus depictas inuenies.

Modus extrahendi tela infixa duplex.

Cæterùm extrahendorum telorum, quæ illata corpori-
bus intus hæſerunt, modus eſt duplex, per attractionem v-
nus, alter per protruſionem, ſeu impulſionem. Attractio
fit ab ea parte maximè qua venit telum, ſeu interdum e-
tiam & ab ea in quam tetendit. Protruſio autem fit in
partem oppoſitam ei, ex qua venit, infixúmque eſt. Ho-
rum autem modorum indicationes deſumendæ ſunt, tum
ab ipſis telorum generibus, quæ ſuprà commemorauimus,
tum ex illis ſedibus, in quas illa penetrarunt. De qui-
bus mox dicam, ſi communia quædam præmiſero in ex
trahendis telis ſedulò obſeruanda. Si itaque telum in
conſpectu ſit, ſic vt ſe habet protinus extrahendum eſt: ſin
occultatum eſt, ita faciendum Hippocrates præcipit. Cor-
pus vulnerati, (ſi tamen ipſe poterit) in ea figura conſtitui
debet, in qua erat eo tempore quo vulnus accepit, atque
ita quo tetenderit telum, ſpecillo explorandum eſt. Si æ- 1
ger id non poteſt, iacens ſaltem ita debet collocari, vt
quam proximè fieri poteſt, ad eam figuram accedat. Si 2
telum aliquod defixum primis conatibus commodè ac ſa-
lubriter euelli non poſſit, ſic eouſque dimittere debes, do-
nec circumpoſita caro emarceſcat, putreſcatque. Dein-
de intermiſſum opus aggredere, telum ipſum quod infi-
xum eſt, modò huc, modò illuc agitando, ac manibus
vel forcipibus leuiter ipſum contorquendo: ita enim le-
uius multò ac facilius telum extrahes: vt rectè præcepe-
runt Auicennas, Brunus, & Albucaſis. Quanquam ali-
ter viſum ſit Henrico. Hic enim voluit ſtatim ac ſine mo-
ra, tela quocunque modo fixa extrahi. Si armatus ho-
mo telo ictus fuerit, nec poſſit leuiter, ac facilè telum
manibus euelli, vulneratum protinus ſuis armis exui iube
to, & rite apparatis omnibus, quæ ad opus eiuſmodi con-

1 Attractio.
2 Propulſio.

Communia quædam in extrahendis telis ſedulò obſeruanda.

ducere videbuntur, emiſſóque ac præfato (vt ſuprà dictum eſt) præſagio, forcipe communi apprehenſum telum (præſertim ſi ſagitta eſt) ipſum leniter contorquendo extrahito. Quòd ſi communi hac forcipe nihil promoueris, fortiores aſſumito. Si telum carni infixum retrò, hoc eſt, ea parte qua venit, recipiendum ſit, nec aliter educi poſſit amplificanda ſcalpello, aut nouacula plaga eſt, quò facilius id ſequatur, quoque minor oriatur inflammatio: quæ maior quidem ſit, ſi ab illo ipſo telo dum redit, corpus laniatur. Item ſi ex alia parte vulnus aperitur, laxius eſſe debet, quàm vt telo poſtea tranſeunte amplificetur. Summa autem vtraque parte ita habenda cura eſt, ne neruus, ne vena maior, ne arteria incidatur. Quòd ſi horum aliquid detectum fuerit, excipiendum hamo retuſo eſt, abducendumque eſt ſcalpello. Vbi autem ſatis inciſum eſt, telum eximendum eſt: tum quoque eodem modo, & eadem cura habita, ne ſub eo, quod eximetur, aliquid prædictorum lædatur. Si autem telum ita firmiter oſſi inhæſit, vt nulla vi extrahi poſſit, terebello (vt vocant) directo diuiſionem amplificabimus, ac modo infrà ſcripto telum liberabimus. Telo à corpore euulſo, non alia eſt vulneris medicina, quàm quæ eſſet, ſi corpore icto nihil inhæſiſſet. Ergo vulnus ipſum, vt & cætera alia vulnera, tractari ac curari debet, hoc vno addito, quòd qui ab infixo telo alteratus eſt ſanguis exprimi, ac educi debet, vt vulnus ipſum à putrilagine vindicetur. Ac perfundi quidem debet oleo calente, maximè ſi doloris adeſt ſuſpitio. Si inflammationem experiatur, ad eam tollendam inſuccatis lanis, fomentis, cataplaſmatis, & conſimilibus vtemur. Si verò inflammatione vacauerit, ſuturis (ſi opus fuerit) adhibitis, impoſitóque medicamento, quod cruentis ſtatim vulneribus inijci ſolet, curandum eſt. Cæterùm his communibus prælibatis, tempeſtiuum eſt, propria quædam de telorum extractione ſubiiciamus: & quando, ac quomodò attractione, vel propulſione, ſit vtendum, ſumpta primùm (vt propoſitum eſt) indicatione ab ipſorum telorum generibus ſeu differentiis, deinde ab ipſis ſedibus affectis. Itaque tela, quæ iaci ac vibrari ſolent, magna ex parte ſunt vel oblonga, &

Conſilium Celſi.

Methodus eximēdi tela, ſumpta indicatione ab ipſorum differentiis.

anguſta, cuiuſmodi ſunt ſagittæ, vel lata, vel rotunda, aut angulosa, vt plumbea glans, vel ferrea, aut lapis, aut ſimile aliquid, quod perrupta cute integrum intus inſedit. Telum ſi oblongum eſt & anguſtum, cuiuſmodi ſagitta eſt, & facilè in corpus conditur, & altiſſimè inſedit. Sæpius itaque alia parte, quàm qua venit, ſagitta educenda eſt, præcipuéque: quia ferè ſpiculis congitur, quæ magis laniant ſi retrò, quàm ſi contra trahuntur. Sed inde apertâ viâ, caro diduci debet, ferramēto ad ſimilitudinem facto Græcæ literæ ψ. Deinde vbi apparuerit, ſi mucroni arundo inhæret, propellenda eſt ſagitta, donec ex altera parte apprehendi, & extrahi poſſit. Si iam illa, arundo inquam ſeu haſtile decidit, ſolúmque intus ferrum eſt, mucro vel digitis apprehendi, vel forcipe, atque ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi eſt, vbi ab ea parte qua venit, euelli magis placuit. Nam ampliato vulnere, aut arundo ſi ineſt, euelléda eſt, aut ſi ea non eſt, ferrum ipſum. Porrò eximetur ferrum vel terebra inuerſa in tubulum (quam doliam vocant) immiſſa, vel forcipe, qua dentes atque eorum radices euelluntur, vel ferramento, quod à telo extrahendo belulcum Græci vocant: aut alio quopiam inſtrumento ad id accommodo. Nonnunquam etiam carnem prius incidentes, ſi vulnus inſtrumentum non recipit. Quòd ſi ſpicula apparuerunt, eáque breuia & tenuia ſunt, forcipe ibi comminui debent, vacuúmque ab his telum educi. At ſi ea maiora valentioráque ſunt, fixis ſcriptoriis calamis, vt conſuluit Celſus contegenda ſunt, ac ne quid lacerent, ſic euellenda. Alij ſpicula ipſa forcipibus ſeu tenaculis (vt vocant) cannulatis apprehendunt, atque ita telum eximunt. Quòd ſi telum ſpiculis vtroque verſum ſpectantibus cinctum in neutram partem ſequatur, iuxta ipſum alia inciſione patefaciendus locus eſt, niſi vena aut tale aliquid impediat, atque inde ferrum vndiquaque explicatum modeſtè, ac ſine vlla vulſione tollendum eſt. Quidam etiam ſpicula eiuſmodi fixis calamis, ſeu exiguis arundinibus, prius contegunt, ne quid lacerent deinde ita euellunt, ea ſcilicet parte, quæ eductioni magis congruere videbitur. Latum vero telum ſi conditum eſt, ab altera parte educi non expedit, ne ingenti vulneri, ipſi quòque ingens vulnus adiiciamus. Euellendum ergo eſt,

Sagitta ſæpius antrorſum educenda.

Si ſagitta ſpiculis cincta eſt.

Latū telum ab ea parte qua venit, extrahendū.

genere quodam ferramenti, quod Diocleum graphiſcum Græci vocant, quoniam autorem Dioclem habet: quem inter priſcos, maximoſque medicos fuiſſe memoriæ proditum eſt, vt Cornelius Celſus annotauit libro ſeptimo, capite quinto. Tertium quoddam genus telorum eſt rotundum, vt diximus, aut anguloſum, vt lapis, plumbea glans, aut ſimile aliquid, quod ex funda aut tormentis bellicis mittitur & perrupta cute integrum in corpus defigitur, ac latet. Tela autem eiuſmodi intus condita eſſe his notis deprehendes. Moles aſpera, atque inæqualis, (ſi contrectetur) ſubeſſe ſentitur. Plaga ſeu diuiſio non omnino in rectum tendit, ſed & maior etiam ac amplior apparet: caro item contuſa liuidaque cernitur. Dolor præterea cum grauitate quadam infeſtat. In omnibus his, latiùs vulnus aperiendum, idque quod ineſt ea qua venit, aut vncis adversáve ſcalpelli parte, aut vulnerario ſpecillo recipiendũ eſt, aut denticulata forcipe, ſi fieri poteſt, & eam vulnus admiſerit, extrahendum. Quòd ſi telum infixum ſic intus lateat, vt nullo modo reperiri poſſit, aut non ſatis commodè extrahi, tantiſper dimittendum eſt, donec natura ipſum protrudat, aut manifeſtet. Interdum verò tela infixa integra intus cicatrice obducto vulnere citra noxam aliquam diu delituerunt. Deinde longiore temporis ſpacio partem eam abſceſſu occupante ac dirupto exiliere, quo facto vulnera mox ad ſanitatem perducta ſunt, ea illis curatione adhibita, quæ aliis debetur vulneribus. Quod multis contigiſſe vidit Albucaſis, vt refert parte ſecunda ſuæ chirurgię. Hactenus de telorum extractione, ſumpta ab ipſorum differentiis indicatione: nunc de re eadem dicemus, ſumpta ab ipſis affectis ſedibus indicatione.

Rotundum telũ aut anguloſum.

Tertium genus telorum ea parte qua venit, extrahendum.

Tela interdum diu in corpore delitescunt per ſanato vulnere.

Itaque ſedes in quas tela penetrarunt, vel caro ſunt, vel oſſa, vel articulus. Atq; in iis quidẽ partibus, vel altè telum inſedit, vel in ſummo duntaxat, aut ſaltem non admodum altè, & citra mediũ infixum eſt. Adhæc vel membrũ vnum duntaxat telo ictum eſt, vel particulæ plures ſimul confixæ ſunt, ita vt particula vna telo traiecta, alteri affigatur.

Methodus extrahendi tela infixa ſumpta à ſede affecta indicatione.

Igitur ſi in ſumma, carne telum impactum eſt, aut certè magnas venas, & loca neruoſa non tranſiit, nihil melius eſt, quàm qua venit, id euellere. Similiter etiam quod altè inhæſit, obiectæ verò partes, id eſt, quæ ex diuerſo reſpondent,

Si telum in ſumma carne infixum eſt.

dent, ſi conuulnerentur, vel ex ſanguinis profuſione, vel ex aliorum membrorum conſenſu, & conſortij lege periculū inuehant, euulſione qua parte infixum eſt, eximi debet. Illud autem digitis, vel ipſius teli arundine, ſeu haſtili (quod plerunque ligneum eſt) in ferri tubulum immiſſo, extrahemus. In quibus verò altè telum in carne infixum eſt, & plus eſt, hoc eſt, longius ſpacium, per quod telo reuertendum, quàm quod perrumpendum eſt, iámque venas neruóſque id pertranſiuit: breuiter cùm parum admodum integrę carnis ex aduerſa parte ſupereſt, neque aliquid obſtat quominus contra mucronem inciſio commodè fieri poſſit, melius eſt aperire quod ſupereſt, eáque propulſatu telum educere. Nam & propius petitur, & tutius euellitur, & in maiore membro, ſi medium mucro tranſiit, facilius ſaneſcit quod peruium eſt: quia vtrinque medicamento fouetur. Protrudi autem debet, vel haſtili ipſo, ſi inhæreat, vel ſi exciderit, propulſorio inſtrumento, cauo quidē, vel ſolido quod & ſurdum quidam vocant) prout res exigit. Porrò ſi telum acumen (quod ὄρκχον vocant) habeat, (hoc autem ſpecillo deprehendimus) propulſorij inſtrumenti fœminam, ſi verò tubulum ſeu concauitatē habuerit, matrem demittemus, atque ita ferrum inſerto inſtrumento protrudemus, quod educi facillimè poſſit. At ſi etiā in oppoſita, ſeu vlterius telum proceſſerit, nec ea parte ipſum poſſit extrahi, qua infixum eſt, diuiſis iis, quæ oppoſita ſunt, per illa ipſum eximemus, vel euellentes, vt dictum eſt, vel per eam partem in quam tetendit, vt modò diximus, propellentes, ſumma cura (vti monuimus) ſemper habita, ne vel neruum, vel tendinem, vel maiorem venam, aut arteriam incidamus. Turpe ſi quidem eſt, dum telum extrahimus, maiorem noxam inferre, quàm telum ipſum effecerit.

Si telum altè in carne inſedit.

Si telum in oppoſita proceſſerit.

Si telum oſſi inhæſit, non niſi attrahendo ipſum eximere tutum eſt. Eò autem vſque mouendum eſt, donec is locus laxetur, qui mucronem momordit, & tum vel manu, vel forcipe telum extrahendum eſt. Quæ ratio in dentibus quoque eiiciendis eſt, & vix vnquàm ita telum non ſequitur: ſed ſi morabitur, excuti quoque ictum aliquo ferramento poterit. Quidam tenaculis (vt vocant) ſeu forcipibus alligant arcum, quem vulgò baliſtam nominant, & laboran

Si telum oſſi inhæſit.

laborante bene ſtabilito, intenſum ipſius inſtrumenti neruum, ſeu chordam, remittunt & ita telum extrahunt.

Si telum altius in oſſe demerſum ſit.

Quòd ſi telū altius in oſſe deſederit (quod cognoſcimus, ſi firmiter in inuixum, nulla vi moueatur, aut labet) exciſorio cultro, oſſe quod iuxtà eſt, exempto, aut etiam terebra (ſi craſſum ſit) priùs perforato, telum ipſum extrahemus. Sunt qui ab eo foramine terebra facto ad ſpeciem literæ ψ contra telum os excidunt, ſic vt lineæ, quæ diducuntur, ad telum ſpectent: quo facto, id neceſſe eſt, labet, & facilè auferatur. Quod remedium vltimum eſt. Alij terebra in rectum ac longum porrecta, quæ illis directa vocatur, oſſis percuſſi rimas conniuentes, & telum infixum mordicùs prehendentes, diducunt, atque ita facilè quod infixum eſt, extrahunt.

Si telum in articulo ſe inter duo oſſa demerſit.

Inter duo verò oſſa, ſi per ipſum articulum telum perruperit, circa vulnus duo membra faſciis habenîſve deligan da, & per has in diuerſas partes diducenda ſunt, vt tendones, ligamenta, & neruos diſtēdant. Quibus extentis, laxius inter oſſa ſpacium eſt, vt ſine difficultate telum recipiatur. Sed illud quoque videndum eſt, ſicut in aliis locis ſeu particulis ſuprà monui, ne quis neruus, aut vena, aut arteria à telo lædatur, dum extrahitur, eadem ſcilicet ratione quæ ſuprà poſita eſt.

Si particulæ plures confixæ fuerint.

At ſi particulę plures confixæ fuerint, hoc eſt, ſi mēbrum aliquod telo traiectum, alteri affigatur, verbi cauſa, brachium thoraci, aut cubitus alicui alteri corporis particulæ, aut crura inter ſe, hoc modo faciendum eſt. Si non per totum vtrunque membrum penetret ſagitta aut haſta, eam ab exteriore parte, perindè atque in vno fieri conſueuit, apprehenſam extrahemus. Sin penitus ambæ partes tranſfixæ fuerint, dimidia ligni parte ſerra reſecata, eas ligni partes quàm facillimo fieri poterit modo, ſigillatim euellemus.

Si venenato telo quis ictus eſt.

Porrò ſi venenato quoque telo plaga facta eſt, iiſdem omnibus, ſi fieri poteſt, etiam feſtinantiùs actis, adiicienda curatio eſt, quæ vel epoto veneno, vel à ſerpente, aut quouis alio venenato animante ictis adhiberi ſolet. Cæterùm quod ad chirurgiam attinet, totam carnem, quæ veneno iam mutata eſt, ſi quidem fieri poteſt, præcidemus. Agnoſces autem eā, quòd à ſana carne multùm diuerſa ſit. Pallida

lida enim ſupra modum, ſubliuida, & veluti mortua apparet. Sin carnem totam à veneno immuratam circuncidere non poſſis, non alienū erit circa vulnus ſcalpello incidere, hoc eſt, ſcarificare, quò plus vitiati iam ſanguinis extrahatur. Dein venenum admota vulneri cucurbitula, extrahendum eſt. Si cucurbitula non eſt, tum quodlibet ſimile vas, quod idem poſſit. Si ne id quidem eſt (quod tamen vix incidere poteſt) homo vilis aliquis adhibēdus eſt, qui vulnus exugat. Sed illud ne intereat, antè debebit attendere, qui vulnus exuxerit, ne quod in gingiuis, palatóve, aliâve parte oris vlcus habeat: hoc pacto enim & ipſe tutus erit, & tutum hominem vulneratum præſtabit. Si quidem venena (vt Celſus ait) non guſtu, ſed in vulnere nocent. Verùm priuſquàm hæc aggrediamur, telum ipſum vti docuimus, eximendum erit. Atque hactenus tradita eſt methodus de telis è corpore extrahendis. Cæterùm Nicodemi incantamenta, & inſuſurrationes, quas & coniurationes vocant, quæ à Theodorico, & Gilberto referuntur, ne pili quidem facio, vtquæ meræ nugæ ſint, & Chriſtianum hominē non deceant. Medicamenta autem ea, quæ extrahendis infixis dicata ſunt, ſubindè Guido vſurpare ſolet in ſpinis, piſcium oſſiculis, lapidibus, vitri fragmentis, ſurculis, & oſſium fruſtulis eximendis: aitque frequenti experimento ſe edoctum medicamentum ab Auicenna deſcriptum, inter cætera præſtantiſſimum eſſe, & efficaciſſimum.

Venena non guſtu, ſed in vulnere nocent.

Recipit autem fermenti, mellis optimi, aut aluearīū ſordiciei (quæ Græcè propolis dicitur) ſingulorum libram ſemis, viſci quercini quart. vnum, ammoniaci quart. ſemis, olei quart. vnū: ex quibus omnibus conficitur emplaſtrum, quod loco cui fixum intus inhæret, ſuperponitur.

Emplaſtrū Auicennæ, infixa ſtatim extrahens.

Rogerius adſerit multiplici experimento comprobatum, quòd radix arundinis contuſa cum melle, & appoſita, infixa ſine dolore extrahit. Pleraque alia ſunt in antidotario deſcripta, quæ vim habent attrahēdi, & infixa euellēdi, cuiuſmodi ſunt, dictamnum, thapſia, ſagapenum, ammoniacum, ariſtolochia, ranæ combuſtæ, & id genus alia.

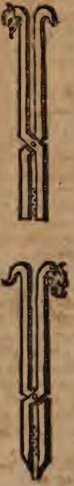
Hoc idē & Paul. Aeg. teſtatur.

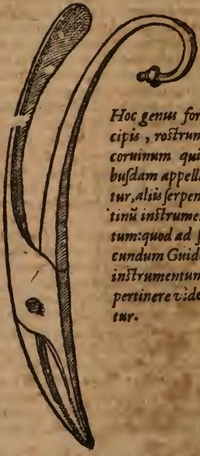
SEQVVNTVR FORMVLAE
aliquot inſtrumentorum, quæ telis extrahendis idonea ſunt.

Forcipes

Forcipes denticulatæ, ad euellendum ſpinas, oſsicula aſpera & punguentia, aculeos quoque, & mucrones infixos, aliáque id genus acuta.

Forcipes Albucaſis, ſub hac duplici formula depicta reperiuntur, in variis exẽplaribus. Hæ autem ſunt ſecundũ Guidonis ſtrumentum.

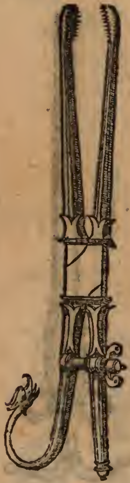

Hoc genus forcipis, roſtrum coruinum quibuſdam appellatur, aliis ſerpentinũ inſtrumentum: quod ad ſecundum Guido. inſtrumentum pertinere videtur.

Aliud forcipis genus, ad globos educendos, & tela ſpiculis cincta, obuerſáſque cuſpides habentia. vulgares chirurgi barbatula vocant.

Alia forma forcipis denticulatæ, ad eoſdem vſus vtilis, & apprimè idonea, ad quos & duæ aliæ præcedentes forcipum differentiæ.

Inſtrumentum, ad extrahendum ferrum infixum, tubulum habens arundine ſeu haſtili vacuum. hoc vti poſſumus loco quarti inſtrumenti Guid. quod terebram inuerſam appellat.

Terebra directa, quod quintum eſt Guidonis inſtrumentum, ad amplianda oſſa, quibus tela inhærent.

Formu

Formula forficis exciſoriæ, ad amplianda vulnera in carne accepta, quò facilius infixa eximantur. Hoc eſt ſextum Guidonis inſtrumentum.

Formula impellentis caui, quod & propulſorium fœmina dicitur. Hoc ſeptimũ eſt Guidonis inſtrumentum.

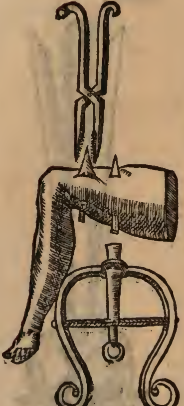

Formula impellentis ſurdi, quod & propulſorium mas appellatur. Hoc etiam ad ſeptimum Guidonis inſtrumẽtum refertur.

Inſtrumentum ſimile vocata Baliſta.

Forcipes ſeu (vt vulgo loquuntur) tenacula quæ capita habent ad inſtar Limæ.

De ſecunda intentione curationis Vulnerum.

2 *Diſsidentiũ coniunctio.*

SEcundam intentionem in curandis vulneribus (quæ eſt commiſſio diſſidentium, ſeu diſtantium partium coniunctio) aſſequimur per orarum adductionem, ſeu labiorum vulneris inuicem diſtantium attractionem, & applicationem, membrum ipſum læſum quàm fieri poterit leniſſimè tractando. Diſſidentium nanque coniunctionem ſeu agglutinationẽ præcedit neceſſariò orarum adductio.

Lib. 3. The.
Trifariam diſtantes oræ vulneris in idẽ adducuntur.
Vulnus ſimplex ex ſola partium cõmiſsionẽ agglutinari poteſt.

Quæ autem diducta ſunt, in idem adducuntur, aut vinculo ex duobus initiis circundato, aut ſutura, aut fibulis (quas Græci *ἀγκτῆρας* vocant) impoſitis, aut horum quibuſdam, aut omnibus. Quòd ſi vulnus (vt propoſuimus) ſimplex ſit, hoc eſt, ſolùm continui in carne diuortium, cùm q[illegible]neque affectus vllus, neque ſymptoma vllũ adſit, nec va[illegible] magnum ſit, ſola faſcia orbiculatim circundata, diductæ partes committendæ ſunt. Ita enim vulnus procul dubiò coibit, & citra aliquam aliam extrinſecùs adhibitam curam coaleſcet. Huius autem conditionis & coaleſcentiæ effectrix cauſa, ſola certè eſt natura. At ſi magnum vulnus ſit, adeò vt diductæ partes in totum, atque exactè prædicta deligatura committi nequeant, ſuturis ipſę adducentur: deinde vbi ſic deligatæ, aut ſuturis adductæ fuerint, glutinatoriis præſidiis vtemur, quæ collectam humorum ſubluuiem deſiccare, & conſumere queant: aliã verò ne influat, prohibere. Plaga autem ea ſui potiſſimùm debet, quæ in molli parte accepta eſt, maximéq; ſi diſciſſa auris ima eſt, vt Celſus ait, vel imus naſus, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrum, vel circa guttur cutis, vel venter: vix enim iis partibus deligaturam vulnus admittit. Si verò in carne vulnus eſt, hiátque, neque in vnum oræ facilè attrahuntur, ſutura quidem aliena eſt, imponendæ verò fibulæ ſunt, quæ oras paulùm tamen contrahunt, quò minus lata poſteà cicatrix ſit: ferè autem fibulæ latius vulnus eſſe patiuntur.

1 *Deligatura.*
2 *Sutura.*
3 *Fibulæ.*

De tertia intentionẽ.

3 *Cõmiſſorum conſeruatio.*

TErtius ſcopus, qui in curando ſimplici vulnere chirurgo proponitur, eſt, vt diductorũ oræ, ita vt in vnũ per adductionẽ coniunctę ſunt, conſeruẽtur, & maneãt. Conſeruabũtur autẽ optimè huiuſmodi extrema, quæ in vnũ coacta ſunt iiſdẽ ferè auxiliis, quibus & in idem adducta ſunt:

Dupliciter coniuncta manere quæ cõmittuntur.

nempe, decenti ligatione, appoſito membri ſitu, & ſuturis, ſi neceſſariæ videbuntur. Porrò bifariam ſimul manent, & adglutinantur quæ commiſſa ſunt, alia enim per ſe, alia ope aliorum ſubſiſtunt ac manent. Per ſe quidem, quęcunque ſecum concreſcunt, ac coaleſcunt, aliorum ope, vt ea quæ colligantur, & quæ glutino aliquo tenentur: ac quæ concreſcant coaleſcantve omnino mollia naturaliter ſint oportet. Talis ſanè eſt (inquit Galenus) tum caro ipſa, tum quæcunque carnea, ex ipſa conſtitutione ſunt. Quæcunque verò dura ſiccáque ſunt, eorum diuiſæ partes coire ſimul nequeunt, alienum enim terminum nequaquàm admittunt, ſed glutinum aliquod vinculúmve, quo commiſſa maneant, requirunt. Et talium quidem ſanatio in ſequentibus præcipietur. Nunc de iis quæ per ſe vniri poſſunt, inceptum ſermonem peragamus, & quomodò vulnus ligari conueniat, primùm dicamus.

Quomodo vulnus ligari conueniat.

Triplex genus deligaturæ.

DEligaturæ modi ſeu differentiæ tres ſunt apud Auicen. Fen. quarta lib. quarti. Nempe incarnatiua, expulſiua, & retentiua: ita enim eius interpres, & recentiores
1 chirurgi eas nominant. Incarnatiua, quæ magis propriè adglutinatoria diceretur, recentibus tum vulneribus, tum fracturis accommodatur. Debet autem faſcia in hoc genere deligaturæ à duobus initiis verſus medium eiuſdem circumuolui, & principium deligaturæ fieri ex parte aduerſa loci vulnerati ducendo, atque iniiciendo alterum faſciæ principium verſus partem ſuperiorem membri, alterum verſus inferiorem. Ea verò latitudine eſſe debet faſcia ipſa, vt ſemel iniecta, non vulnus tantùm, ſed vſque ad aliquid vtrinque etiam oras eius comprehendat, quantum videlicet videbitur neceſſarium. Si ab altera parte caro magis receſſit, ea melius attrahitur. Si æquè ab vtraque tranſuerſa comprehendere oras debet, aut ſi id vulneris ratio non patitur, media primùm iniicienda eſt, & tum in vtranque partem ducatur. Cæterùm arctior eſſe debet ligatura ſuper locum læſum, quàm in partibus adiacentibus. Cauendum tamen ſemper eſt, ne vel nimis arcta, vel nimis laxa ſit. Quandoquidem quæ laxior eſt, non continet, quod autem non continetur, elabitur. At verò quod vehementius eſt adſtrictum, dolorem premendo excitat, & proindè fluxio

Incarnatiua ſeu adglutinatoria deligatura.

fluxionem proritat, & phlegmonem accreſcit, quandoque etiam gangrænam. Danda igitur opera eſt, vt vitato amborum incommodo, vtriuſque fruamur commodo. Id fiet (vt Galenus ait) ſi quod nimium eſt declinabimus. Ergo nec adeò arctare deligaturam debebis, vt iam comprimat, nec adeò remittere, vt laxa ſit. Et vt ſummatim dicam, deligaturæ terminus, ſit bona laborantis tolerantia. Cęterùm extrema faſciæ acu aſſuenda ſunt. Nam nodus (inquit Celſus) vlcus lædit, niſi tamen longè eſt. Et ſi neceſſitas deſideret, plures faſciæ iniiciantur, & modo qui ſuprà dictus eſt, reuoluantur. Itaque hoc deligandi modo vulneris labra adamuſſim committũtur, & quominus circa vulnus excitetur phlegmone, (cuius rei curam imprimis habere oportet) prohibetur vt libr. ſexto methodi Gal. annotauit. Sunt qui pannum linteum duplicatum adaptant vulneri, & ſtringendo acu deſuper aſſuunt. Hæc de prima ligaturæ differentia.

Lib.6.meth.

Sic deliganda eſt faſcia vt & contineat, neque adſtringat.

Secunda deligaturæ differentia, quę expulſoria dicitur, antiquis vlceribus & ſinibus (quos cauernoſa vlcera vocant) propriè dicata eſt, hoc enim commodi præſtat in illis, quod à fundo ad os collectam humorum colluuiem extrudit, & ne quid amplius in locum affectum confluat, validè prohibet. Hæc autem fit faſcia ab altero tantùm principio reuoluta, incipitque ab inferiore parte membri laborantis, vbi arctior eſſe debet. Ab hinc ad ſuperiorem partem facta circumuolutione, eam paulatim ſoluendo, diſpenſatur: ſi ſaltem os per quod ſanies emanat, ad ſuperiorem partem porrectum ſit. Interdum enim inferius ſpectat. Voco autem hîc partem ſuperiorem cum Galeno, quę verſus cor, aut hepar vaſorum radices ſpectat. Rurſus radicem vaſis appellamus, priorem eius partem, quæ iocinori propior eſt, vel etiam cordi. Porrò huiuſmodi ligatura adaptari ſolet membris inæqualibus, id eſt, quæ non ſunt æqualis craſſitudinis, cuiuſmodi ſunt tibiæ, ſcindendo faſciam ipſam, ſingulo quoque palmi interuallo, & eam validè acu aſſuendo, ab ea parte maximè, quæ gibba eſt, ſeu, vt dicunt, arcuata, laxè verò à parte altera dorſali. Hoc autem genus ligaturæ vtiliſſimum eſt in antiquis vlceribus, varicibus, & tibiarum inflationibus.

2

Expulſoria deligatura.

Deligatura expulſoria fit infernè ſurſum.

Lib.5.meth. medi.

Deligatura quæ retinet medicamenta, accommodatur

Deligatura retinens.

membris, in quibus non poteſt fieri arctatio, ſeu ſtrictura, neque alia deligatura, vt in collo, & ventre, atque omnibus abſceſſibus, & diſpoſitionibus dolorificis. Hæc autem perficitur, linteolo, ſeu faſcia vnicum finem, ſeu (vt dicunt) caput habente, vel quæ ſit multorum capitum ſeu brachiorum, prout res exigit. Atque eius deligaturæ principium, ſuper locum affectum iniicietur, & in parte oppoſita, vel nodus, vel potius ſutura fiet. Talis autem deligatura leniter, & citra dolorẽ, cùm appetet tempus, ſolui debet. Quòd ſi linteola nimis adhæreant, ea tantiſper vino madefacito, donec facilè ſeparari poſſint: faſcia verò ad vulnus deligandum, lintea aptiſſima eſt Galeno libro ſexto Therap. quæ nec nimium mollis, nec nimium dura ſit. Quod enim molle nimium eſt, & algæ ritu fragile, non tutò continet. Quod verò durum nimis eſt, premendo offendit. Si igitur ex panno veteri, non tamen nimis detrito, ſuaui, leni, & mundo: eáque latitudine, & longitudine, quam natura partis deſiderat. Vt ſi humerus tibi deligandus ſit, faſciam quæ latitudinem ſex digitorum habeat, aſſumes: at ſi femur, quinque, ſi tibia, quatuor, ſi brachium, trium digitorum. Si verò digitus ligari debeat, vnius digiti latitudine faſcia aſſumenda erit. Eius verò longitudo ſit, pro ratione numeri iniectionum, hoc eſt, pro neceſſitate reuolutionum. Hoc igitur, vt & multa alia, quæ ſcriptis mandari non poſſunt medici, ac chirurgi ingenio, quod (vt Damaſcenus ait) tum artem, tum naturam operantem magnoperè adiuuat committitur. Sed & ad hoc non parum confert cognitio conformationis ipſius particulæ laborantis, vt quarto Therapeutices Galenus his verbis expreſſit. Deligare (inquit) commodè ægram particulam non poſſis, niſi prius vel ex figura, vel poſitura, vel vtriuſque indicationem ſumpſeris. Hactenus de modo deligandi. Nunc de qualitate, & modo ſuendi.

Quæ faſcia vulneri deligando aptiſſima.

De ſutura in vulneribus facienda.

Sutura triplex.

Triplex ſutura cõmuniter fieri ſolet in vulneribus, agglutinatoria, quam incarnatiuam vocant, ſuppreſſoria ſanguinis, & labiorum in vnum adductorum, ad tempus conſeruatrix. Sutura agglutinatoria omnibus his plagis ſeu vulneribus in molli parte acceptis, competit, quorum labra ſic inuicem diffident, vt ſolâ ligatura in vnum

Vſus ſuturæ agglutinatoriæ.

adduci

adduci non poſſint, & quibus nihil iam extraneum inter ipſa oras intercipitur. Sed & recentia eſſe debent vulnera, quibus hoc genus ſuturæ accõmodetur, vel ſaltem ſi vetera fuerint, ac dura, calloſaque labra habuerint, per ſcarificationem, aut cutis ablationem, ſanguine emiſſo renouata. Hæc autem fit quinque modis. Primò, filo forti, æquali, & læui, cuiuſmodi eſt ſericum in communibus ſaltem vulneribus, primum punctum faciendo in medio diuiſionis vulneris, deinde alterum in medio ſpacio vtriuſque lateris, & ita deinceps procedendo vt inter duo quæcunque puncta punctum intercedat donec, vulneris labra ritè commiſſa fuerint. Itaque neque nimis rara, neque nimis crebra ſutura eſſe debet. Si enim nimis rara eſt, non continet. Si nimis crebra eſt, vehementer afficit. Quia quo ſæpius acus corpus tranſiuit, quóque plura loca iniectum vinculũ mordet, eo maiores inflãmationes (inquit Celſus) oriũtur. Sic igitur ſutura oras iungat, vt ne ipſæ quidẽ inter ſe ex toto cõtingant. Quòd ſcilicet, ſi quid intus humoris cõcreuerit, ſi qua emanare, ac effluere poſſit. Solẽt autẽ cõmuniter vnius digiti trãſuerſalis ſpaciũ inter iniecta vincu la relinquere. Porrò acus longa, ac læuis eſto, cuſpide triãgulari, cauda verò excauata, vt in ea filũ recondatur, & trãſitum acus non remoretur. Ita enim mitius corpori inſidet.

Modi quinque ſuturæ agglutinatoriæ.

Libr. 5.

Acus qualis eſſe debeat.

Cæterùm cannula habeatur feneſtrata, cui incumbat, ac innitatur altera pars labij vulneris, ne ſcilicet huc atque illuc euagetur, dum acus intromittitur: & vt per feneſtellam videri poſſit, quando acus pertranſierit. Atq; vbi iam acus traiecta fuerit, vnà cum filo trahatur: ſed interim vulneris labrum, quod propè filum eſt, ſpecillo huic parti applicato, veluti fulcimẽto, & adminiculo innitatur ne dum filum extrahitur, labrum etiam conſequatur. Ligetur autem primò duabus inuolutionibus, ſecundò vna duntaxat, deinde filum ſcindatur, aliquantulum remotè à nodo.

Secundo modo fit ſutura incarnatiua, ſeu agglutinatoria acubus, aut pinna cum acu introducta, hac autem vtimur in magnis vulneribus, & profundis, in quibus labra plurimum inter ſe diſtant. Atque tot numero acus imponendæ ſunt, cum filo in eas intromiſſo, quot neceſſariæ videbuntur. Filum autem circa eas reuoluendum eſt, eo modo quo mulierculæ facere ſolent, dum ſuas acus ſuper-

Secundus modus ſuturæ agglutinatoriæ.

manicas aut capitia aſſeruant: atque hoc modo relinquuntur vſque ad vulneris conſolidationem.

Tertius modus ſuturæ incarnatiuæ.

Tertio modo fit ſutura hæc agglutinatoria dicta veruculis æqualibus ex ſtupis vehementer contortis, & gracilibus ad modum ſcriptorij calami, vel feſtucæ, longitudine ferè medij digiti. Quòd ſi velimus ſuturam longo tempore perdurare, pinna ſeu ſcriptorius calamus, loco ſtuparum aſſumi debet: fit autem ad hunc modum, Vtraque vulneris ora traiici debet, acu filum ducente. Deinde facto per idem foramen recurſu, ex ea parte qua venerat recipienda eſt: ſic quidem, vt anſa vna remaneat, ea parte qua remeauit In qua alterum veruculi extremum imponendum erit. Poſtea fines amborum filorum, euntis inquam & redeuntis, conſtringito, & ſuper alterum veruculi caput ligaturam facito, itaque fila reſcindito, & veruculum hoc pacto vſque ad perfectam vulneris coitionem relinquito.

Anſa.

Quartus modus suturæ agglutinatoriæ.

Quarto, eiuſmodi ſutura fit, fibulis (quas Græci ἀγκτῆρας nominant) diſiunctas, atque hiantes vulneris oras committẽdo. Sunto autẽ fibulæ ipſæ vel maiores, vel minores, pro ratione partis vulneratæ: ab vtraque verò parte recuruæ, figatúrque hamus vnus in altero vulneris labro, & verſus alterum ducatur, in quo & alter hamus infigatur, vt facere ſolent qui pannos ſundendo apparant. Hæ autem (fibulæ inquam) quibus hiantis plagæ oras ſic contrahimus, nullam vim deſiderant, ſed eatenus vtiles ſunt, quatenus cutis ducentem quaſi ſua ſponte ſubſequitur.

Quintus modus ſuturæ incarnatiuæ.

Quinto modo diductæ vulneris oræ committuntur, pannis vtrinque admotis, qui figuram triangularem referant, & ea ſint magnitudine, quæ membro læſo congruere videatur. Qui ſuturæ modus, in iis maximè locis conuenit, in quibus volumus cicatrices, facta vulneris agglutinatione, non apparere, vt in facie. Panni autem eiuſmodi, viſcoſo linimento, ac pertinaciter adhærente, oblini debent quòd recipiat puluerem ſanguinis draconis, thuris, & maſtiches, ſarcocollam, picem, & pollinem, id eſt, farinam volatilem molendinariam. Quæ omnia cum oui candido liquore ſubigi debent, & in vnitatem redigi. Atque vbi linimenti formam ea iam induerint, ſupra dictos pannos extendi debent, qui vtrinque poſtea ad latera vulne-

ris, ad

ris, ad pollicis vnius diſtantiam ſupra vulneratam partem agglutinandi ſunt. Vbi autem hæc panni fruſtula ſic linimento oblita, deſiccata fuerint, ingenioſè, & vt oportet, conſui debent. Quo facto, vulneris labra coibunt, & agglutinabuntur.

2 *Sutura ſanguinem ſupprimens.*

Sutura ſanguinem ſupprimens, fit acu filum trahente, traiectis oris vulneris vtriuſque, per modum reuolutionis, vti pelles conſui ſolent. Ea autem vtimur, quando alia non datur vti, propter magnum ruẽtis ſanguinis impetum, accepto in venis vulnere. Sed & hæc vtilis eſt ad tranſſuenda inteſtina, cùm ſauciata ſunt: ad panniculos quoque vulneratos, & loca carne deſtituta. Verùm non admodum tutus eſt hic conſuendi modus. Quandoquidem diſrupto puncto vno, cætera relaxantur.

3 *Modus ſuturæ tertius.*

Sutura quæ labiorum in vnum attractorum eſt conſeruatrix, fit vt & reliquæ aliæ: verùm non æquè arcta eſſe debet. Eo enim duntaxat nomine fit, vt ſimul maneant quæ commiſſa ſunt, tantiſper dum vulnus coaluerit. Competit autẽ huiuſmodi ſutura vulneribus in carne, aut molli parte acceptis, in quibus magna facta eſt dilaceratio, & carnis deperditio. Hac enim facto vnionis diuortio, ſeiunctæ partes in vnum adducuntur, quo citiùs coaleſcant. His etiam vulneribus rectè accommodatur, è quibus in poſterum aliquid extrahendum eſt. Illud autem de ſuturis ac fibulis in vniuerſum diligenter obſeruandum eſt, vt illis nunquam vtamur, antequam vulnus intus pugatum ſit (niſi cùm magna ſanguinis profuſio ſupprimenda eſt) ne quid ibi concreti ſanguinis relinquatur, id enim & in pus vertitur, & inflammationem mouet, & glutinari vulnus prohibet. Sed ne linimentum quidem, quod ſupprimendi ſanguinis cauſa inditum eſt, mihi relinquendum eſt, nam id quoque inflammat. Comprehendi verò ſutura vel fibula, non cutẽ tantùm, ſed aliquid etiam ex carne (vbi ſuberit hæc) oportebit, quò valentiùs inhæreat, neque cutem abrumpat. Vtraque optima eſt (vt voluit Celſus) ex acia *Lib. 5.* molli, non nimis torta, quò mitius corpori inſidat. Sed neque rara nimis, neque nimis crebra (ob ſuperius adductas rationes) ſutura aut fibula iniicienda eſt. Neutra etim vim vllã deſiderat, ſed eatenus vtilis eſt, qua cutis ducentẽ qua ſi ſua ſponte ſubſequitur. Cæterùm tunc appetit tempus

remou

Tempus, & modus reponendæ ſuturæ. remouendæ ſuturæ, cùm ea, quēm deſideramus effectum præſtiterit. Modus autem remouendi talis eſt: Specilli caudam, id eſt, anguſtum mucronem, filo ſupponito, filúmque ipſum mox abſcindito. Poſteà latum ipſius ſpecilli mucronem, labro vulneris per quod filum educitur, ſuperponito. Ita enim pulchrè vitabis, ne quid filum euellēdo laceretur.

Modus conficiendi puluillos, & eorum vſus.

Vſus puluillorum. TEmpeſtiuum autem eſt, de puluillis (qui vulgaribus chirurgis plumaceoli nuncupantur) aliquid obiter dicamus: hi enim ad multa vtiles ſunt. Quandoquidem diſſolutas ac diductas partes fulciunt, & comprimunt, membri, quod ſuæ vnionis diuortium patitur, genuinum calorem fouent, & conſeruant. Denique à graui moleſtóque vinculorum ac faſciarum pondere, vulneratam particulam tuentur. Fieri autem quondam ſolebant ex pluma inter duos pannos candidos, & mundos conſuta, vnde *Ratio nominis.* & nomen illi à veteribus inditum eſt. Verùm quoniam eos ſubindè mutare, & innouare (quod valde tædioſum erat) *Materia puluillorum.* cogebat neceſſitas, magis poſteà placuit eiuſmodi puluillos ex ſtupis cannabinis conficere, præſertim diligenter, ac ſtudioſè pexis, emundatiſque. Fiunt etiam interdum ex lana vel xylo, quod cotonem appellant. Pleríque autem hodie loco puluillorum, panniculos admouent læues, id eſt, non aſperos, duplicatos, aut triplicatos, alij verò ſpongiam adaptant. *Numerus* Porrò duo, vel tres, pluréſve, prout res expoſtulat, apponuntur. Quandoque quidem ſicci, ac nullo madentes liquore, nonnunquam verò imbuti oui candido, vel vino, vel poſca, aliquoties etiam oleo, iuxta ipſius diſpoſitionis exigentiam. Inueniuntur autem huiuſmodi puluilli ex triplici differentia, quod ad figuram *Figura.* attinet. Alij enim triangularem, alij rotundam, alij verò quadratam habent. Qui figura conſtant triangulari, glutinandis vulneribus (vt placuit Auicennæ) ſunt dicati. Ita *Triangulares.* autem diſponi debent: vnus ex vtroque latere orarum, ſeu labrorum vulneris, conſtituatur ita, vt ſuper plagam, inter *Rotundi.* ſe iungantur lateribus. Qui rotundam habent figuram, ſicci aliis ſuperponuntur natiui caloris particulæ læſæ conſeruādi gratia, & vt ſanioſam proluuiem, ac ſordidos ichores

res

res in ſe recipiant. Sed qui quadrati ſunt, ideo apponuntur, vt partem læſam à faſciarum & vinculorum iniuriis vindicent. *Quadrati.*

De penicillis ſiue turundis (quas tentas vulgò appellant) & linamentis formandis, déque eorum vſu multiplici.

TVrundas ſeu penicilla, & linaméta maximo eſſe vſui in curandis vulneribus, & præcedentia luce clarius oſtendunt, & omnibus in aperto eſt. Proinde quando, quo modo, & ad quos fines illis ſit vtendum, chirurgo haudquaquam eſt ignorandum. Adhæc ex qua materia, & qua figura formari debeant. Itaque illis vtimur, in iis octo præſertim vulnerum generibus. *In quibus vulneribus vtendũ turũdis, & linamentis.*

Primò, cùm vulnera vel amplianda ſunt, vel detergenda, 1
vel cùm aliquid ab eorum fundo vacuandum eſt: vt in profundis vulneribus, in quibus neceſſum eſt alibi vulnus aperire, vt ex fundo, & ſinu ipſius, ichores, id eſt, ſanioſa colluuies, inibi collecti vacuentur.

Secundò illis cogimur vti, in cauis vulneribus, in quibus 2
neceſſaria eſt carnis deperditæ regeneratio.

Tertiò in vulneribus alteratis ab aëre, & ſordidis quæ 3
deterſione egent.

Quartò in vulneribus contuſis. 4

Quintò prædictorum vſus vtilis eſt, in vulneribus, quæ 5
cum phlegmone, aut quouis alio tumore præter naturam fatigant.

Sextò in vulneribus, quæ per morſus fiunt. Talia nanque 6
vulnera non ſunt feſtinanter agglutinanda, & ad cicatricem perducenda. Quin potius longo tempore aperta & hiantia manere debent. Quandoquidem morſus ferè omnis (vt Celſus ait) quoddam virus habet, quod foras ſemper euocandum eſt, non intrò repellendum, nec occluſo vulnere intùs relinquendum. Sed de his fuſiùs in ſequentibus dicetur. *Lib 5.* *Omnis ferè morſus habet quoddã virus.*

Septimò turundis, & linamentis vtimur, in vulneribus, 7
in quibus perſanandis circa oſſa manus admouenda eſt. 8

Octauò in vulneribus, quæ iam vetuſtate in vlcera defluxionibus ſcaturientia degenerauerunt. Porrò in omnibus aliis reliquis vulneribus, inducendæ cicatrici ſtudemus, abſque eiuſmodi turundis, & linamentis. Aduertendum autem eſt, in iis diuerſitatem non paruam eſſe, pro ratio *Vſus, & materia turundarũ & linamentorũ.*

ratione finis, cuius gratia fiunt, & admouentur: fiunt autem interdum, vt diximus, ad detergendas ſordes vulnerum, atque tum ex panni non aſperi, & præſertim veneris, laciniis, vel floccis euulſis, formantur. Nonnunquàm verò ideo fiunt, & in vulnus immittuntur, vt ipſum hians, & apertum maneat. Ac tunc quidem eſt ſtupis bene pexis, & à ſordibus ritè emundatis, vel ex prædicti panni fruſtulis, efformantur, vel etiam ex xylo (quem cotonem vocant) vt Razes facere ſolebat. Sed & ex canna ænea, vel argentea perforata fiunt penicilli ad eundem finem, vt verbi gratiâ, in naribus, ad aëris inſpirationem, & in altis vulneribus, vt ſanies, & purulenta colluuio, per hanc velut emiſſarium feratur, & forâs egrediatur, non autem intus retineatur. Quandóque etiam hæc, linamenta inquam, & penicilla, plagæ inſeruntur, vt ipſius os magis dehiſcat, & amplietur, fiuntque tunc aut ex ſpongiolis vehementer compreſſis, & intortis, aut ex radice gentianæ, hæc enim dum multum humorem, quo ſcatet vulnus, combiberint, turgeſcũt, & ita magis hiantem plagam reddunt. Cæterùm forma linamentorum æqualis eſſe debet, turundarum verò inæqualis, in modum clauiculi lignei, quem Latini impagem vocant, ne ſcilicet intrò labantur. Hæc autem aliquoties quidem ſicca, quandoque verò quopiam delibuta vnguento admouentur, prout res ipſa exigit. Reliqua quæ ad eiuſmodi operationes ſpectant, medentis conſilio, & ſolertiæ committuntur.

Tentæ cannulæ.

Impages, chemulle.

De quarta intentione curandorum vulnerum.

4 QVarta intentio in curandis recenter acceptis vulneribus eſt, particulæ læſæ ſubſtantiam conſeruare, ac prohibere ne ipſa dolore, vel phlegmone, aut aliquo alio prauo ſymptomate (quod vulneribus ipſis accidere ſolet) infeſtetur. Hunc autem ſcopum aſſequimur, admotis emplaſtris, & linimentis, ex oui candido, & aliis huiuſmodi refrigerantibus, vt rectè docuit Razes, primis ſaltem diebus. Poſteà verò vino ſtyptico particula perfundenda, & figura aptiſſima collocanda eſt. Apertio quoque eáque interdum ex aduerſo in vulnerata parte molienda eſt. Neceſſaria etiam eſt nonnunquam ſanguinis miſſio, item & purgatio: vt mox docebitur. Sed & proba victus ratio (quam ſtatim præſcribemus) imprimis eſt obſeruanda, ſi quartum hunc

Subſtantiæ partis conſeruatio.

hunc ſcopum cupis aſſequi. Porrò nihil aduerſus hæc, quæ commentamur, pugnat, quod plerique obiiciunt, vulnera ſcilicet inquantum vulnera, iis tam variis, támque multiplicibus auxiliis non indigere. Hoc enim dictum ſolùm locum habet in paruis occaſionibus, & eucratis, id eſt, bono habitu præditis corporibus. In magnis verò occaſionibus, & in plethoricis corporibus, vel vitioſo ſucco refertis, neceſſum eſt ad prauorum ſymptomatum (quæ recentibus vulneribus ſuperuenire conſueuerunt) præcautionem, prædictis vti auxiliis. Quod Galenus innuere videtur libro ſexto methodi medendi, his ferè verbis: Fingamus quempiam ad nos venire, cui tantùm cutis acu ſit puncta, hunc hominem, ſi is ſit cui facile [ob bonam corporis habitudinem] vlcera ſaneſcant, etiam ſi citra medicamentum, nudóque membro, ad opera conſueta dimittas, nihil ſentiet mali: ſin ex eorum numero ſit, qui difficulter ſanentur (quia ſcilicet vel plethoricus ſit, vel vitioſis ſuccis prematur, vel acris ſit ſenſus, vel horum quibuſdam, omnibúſve prematur) primùm quidem dolebit, pòſt etiam tum pulſu particula infeſtabitur, tum phlegmone. Porrò in omni mēbro carnoſo, quod ſuæ vnionis ſolutionem patitur, nerui, venæ, & arteriæ reperiuntur, quæ praua quædā accidentia inducere poſſunt: nempe dolorem, phlegmonem, ſanguinis profuſionem, conuulſionem, & id genus alia. Quibus ſumma diligentia medentem occurrere oportet. Occurret autem facilè, ſi ea præſentierit, & prænouerit, vt primo libro præſagiorum teſtatus eſt Hippocrates ad hunc modū ſcribens, Nihil perinde medico conducibile eſt, quàm vt futura præſentiat: ita enim (vt Galenus locum hunc interpretans ait) de longinquo obuiam it malis. *Gal. lib. 6. meth.*

De ſanguinis detractione in vulneribus.

Omni recèns facto vulneri (niſi in ventre ſit) expedit (inquit Galenus) ex ipſo ſtatim ſanguinem plus, minúſve effluere. Quippe hoc modo phlegmone minùs tentabitur, tum vlcus ipſum, tum quæ circumpoſita loca ſunt. Itaque ſi medicum imitatorem eſſe oporteat, non naturæ tantùm (vt ſubinde nos monet Hippocrates) ſed etiā eorum, quæ cùm ſua ſponte veniant, conferunt, in recenter autem acceptis vulneribus præſertim magnis, & præualidis, ex *Lib. 4 meth. ex Hippoc.* *In vulneribus præualidis.*

dis ſanguinē mittendum eſſe.

dis, expedit (vt diximus) ſanguinem effluere, hic certè ſi minimè, vel minus quàm par ſit, effluxit, quod deeſt, ipſi adiicias oportet, ſanguinem ſcilicet ex vena detrahendo.

Vulnera trifariàm magna redduntur.

Porrò trifariàm vulnera, vt & reliqua omnia alia vitia magna grauiáque redduntur, vt Galenus ait libro quarto methodi medendi: nempe vel propter afflictæ partis præſtantiam, vel propter affectus vim, ſeu magnitudinem, vel propterea quòd ſunt cacoëthe, id eſt, maligna. Cuiuſmodi quæcunque in articulis accepta vulnera ſunt. Hæc enim doloris, vigiliarum, conuulſionis, & delirij periculum afferunt. Quòd ſcilicet ibi tendones, & nerui, & carne vacua, atque oſſea loca ſunt. Vulneris igitur magnitudo, vnà cum virium robore, mittendum ſanguinem indicat: quanquàm qui vulneratus eſt: prorſus redundantiæ ſanguinis ſit expers. Quo fit, vt in artis operibus errent, qui in ſola ſanguinis abundantia, ipſius detractionem conſulunt.

Quæ ſanguinem mittendum indicēt in vulneribus.

Porrò nos ſanguinem detrahimus, in recentibus, & nuper acceptis vulneribus, non ſolum ne pars læſa, aut circumpoſita loca (vt ſuperiùs dictum eſt) phlegmone tententur, ſed vt impetum quoque ruentis ſanguinis cohibeamus, & nimiū profluuium impediamus. Hi enim ſunt præcipui ſcopi mittendi ſanguinis in recenter illatis vulneribus.

Sanguis cur in recenter acceptis vulneribus mittatur.

Cæterùm ſi perpetuum eſt, quod ab Hippocrate (vt Galenus ait) didicimus, incipientem (inquam) fluxionem ad contraria trahendam, & reuellendam eſſe, fixam verò iam in laborante particula, vacuandam eſſe, vel ab ipſa particula quæ affligitur, vel à maximè vicina, in promptu nobis, & de ſanguinis detractione colligere nunc eſt, quòd in principio hæc è longinquo, poſteà ab ipſis exulceratis partibus ſit emolienda.

Lib. 4. meth. med.

Si fluxio vălenter irruat ad contraria reuellēdum.

Modum verò, ſeu quantitatem vacuationis, tum ex redundantiæ modo, tum ex copia ſanguinis, qui è vulnere effluxit, inuenies. Adhæc ex ætate, natura, tempore anni, regione, & conſuetudine, & ante hæc, ex ipſa laborantis virtute.

Modus vacuationis ex quibus indicetur.

Venæ autem ſecandæ electio ex laborante particula indicatur. Vt ſi vulnus in capite, collo aut facie acceptum ſit, humeralis in cubito, vel manu, ſecāda eſt. Si ea non cernitur, media, quæ ex ea deriuata eſt. Interiorem verò (quam baſilicam vocant) incidere vtile eſt, in iis, quibus inferiores collo partes vſque ad renes & vmbilicū vulneratæ ſunt. Hac non comparente, certè media, quæ ab ipſa

Vena ſecandæ electio ex parte vulnerata, indicatur.

ab ipſa diducta in iuncturæ apparet flexura, diuidenda eſt. „ Vbi enim vena (vt Galenus ait libro de phlebotomia) „ quę parti affectę propria eſt, obſcurior fuerit, & ad media- „ rum aliquam aperiendam accedis, omnino tibi conandum eſt, vt eam, quæ à propria diducitur, potius incidas. Eſt verò, & quæ inferiores ſunt cubiti iunctura, eas ſcilicet, quæ in vlna exiſtunt, nihil ſecare prohibeat, vbi nimirum quæ in cubito ſunt, non appareant. Sed eas certè, quæ in rectũ ſunt, id eſt, è directo ſitæ, & à venis quas in cubito ſi apparuiſſent, alioqui ſecaſſemus, diductæ. Porrò quemadmodum prędictæ omnes partes, vbi ſic vulneratæ fuerint, vt ſanguinis, ob cauſas ſuperius adductas, egeãt detractione, in cubito ſecta vena iuuantur, vti dictum eſt, ſic quæ renibus inferiores ſunt, illis quæ per poplites, & malleolos decurrunt. Ac perpetuò quidem in omnibus, dum ſic reuellere ſtudes, aut vacuare, & phlegmonem prohibere, vena quę è directo eſt, ſecãda venit. Manu tamen vulnerata, vti & eadem incipiente phlegmone laborãte, ſanguine valenter ac nimis copioſè in eã irruente, crus quod è directo eſt, reuulſionis gratia tibi ſcarificãdum erit. Altero verò crurum ſic ex vulnere malè habente, reliquum crus ſcarificabis, aut in eo poplitis, aut malleoli venam ſecabis, vel certè potius (vt conſulit Aëtius) ex brachio quod è directo eſt, ſanguinem detrahes. Si autem renes, vel partes illis adiacentes, recens vulnus acceperint, quod ſanguinis emiſſionem deſideret, vel propter ipſius affectus magnitudinem, vel ne phlegmone tententur, vena in cubito interior incidi debet, tametſi renes ipſi ambigant, quibus partibus, ſuperioribúsne, an inferioribus adſcribi debeant, vt Galenus annotauit, libro de curandi ratione per ſanguinis miſſionem. Veriſimile enim eſt, plus ſanguinis ad ipſos ex ſuperioribus partibus, quàm ex inferioribus confluere. Non negauerim tamen, quin & ex cruribus ſanguis commodè detrahi poſſit. Cæterùm in hac re tam ardua, támque magni in arte medendi momenti, nihil vnquàm moliri debet chirurgus, citra periti alicuius medici conſilium, vt iam alibi ſemel, atque iterum monuimus.

Venæ poplitis & malleoli, quãdo ſecandæ

Semper è directo ſecanda vena.

Auerſio à manu, & ab altero crure.

Si renes, aut partes circũpoſitæ vulnus acceperint.

De purgatione in vulneribus molienda.

Aluus quãdo ducenda in vulneribus.

SI vulneratus aluo fuerit adſtricta, ea indita glande, aut clyſtere iniecto ſubducenda eſt: vel caſſia aut manna

aut aliquo eiuſmodi leniente medicamento per os accepto, citanda. Porrò ſi vitioſi ſucci in vulnerato corpore ſubſit abundantia, vel vulnus prævalidum ſit, puro etiamnum exiſtente corpore, & citra cacochymiam, iis lenibus modò dictis auxiliis nequaquàm contentus eris, ſi ſaltem Hippocratem ducem ſequutus fueris, & eius interpretem Galenum: ſed fortioribus pharmacis, purgationem per aluum molieris. Scribit nanque Hippocrates, & poſt eum Galenus (qui nec caſſiam, nec mannam nouerant) purgationem per aluum his vulneribus valde vtilem eſſe, quæ in capite ſunt accepta: item quæ in ventre & articulis. Præterea in iis quæ ſuuntur, aut deligantur, id eſt, quæ adeò magna ſunt, vt ſuturis indigeant, aut ſi non his, certè deligatura. Sic autem ad verbum ſcribit Hippocrates: Purgatio per aluum pleriſque vlcerum prodeſt: prætereà vulneribus, quæ in capite ſunt accepta: item quæ in ventre, tum inferiore, tum ſuperiore (qui ſub thorace eſt) & articulis. Adhæc iis in quibus oſſi caries impendet. Prætereà quæ ſuuntur, & exeduntur, & quæ ſerpunt, & reliquis, quæ vlcera diuturna reddunt, etiam quæcunque deliganda ſunt, per aluum purganda ſunt. His itaque verbis (vt Galenus ait, locum hunc Hippo. exponens) clarè docuit Hippocra. vlceribus, omnibus & vulneribus, quoties prævalida ſunt, purgationem eſſe vtilem. Atqui purgantia medicamenta, quæ Galeno & Hippocr. in vſu erant, multo ſunt vehementiora (vt ex eorum ſcriptis conſtat) quàm vel caſſia, vel manna, vel etiam rhabarbarum, quæ priſcorum ſeculo ignota fuerunt. Si ergo illos imitari voluerimus, fortioribus medicamentis corpora non modò in diuturnis vlceribus, ſed in recentibus quoque vulneribus repurgabimus. Quanquàm ea non probentur recentioribus medicis, ob eas cauſas, quas mox ſubiungemus. Meminit autem eo loci Hippocrates ſeorſum, eorum omnium, propter quæ, non modò vulnera ac vlcera, ſed etiam reliqua alia omnia vitia, grauia magnáque redduntur. Nempe præſtantiæ partis, cocoëthiæ, & magnitudinis affectus. Purgationis igitur in vulneribus adhibendæ, duæ potiſſimæ ſunt, veluti & miſſionis ſanguinis, indicationes. Nempe morbi magnitudo (quam omnium primus adinuenit Hippocrates) & vitioſi ſucci abundantia, quod Galenus

Purgatio quando in vulneribus neceſſaria.

Hippo lib. de vlceribus.

Morbi magnitudinẽ indicatricẽ eſſe purgationis adhibẽdæ in vulneribus.

Duæ purgationis in vulneribus adhibendæ indicationes.

Galenus quarto Methodi Medendi iis verbis expreſſit. Purgatio non in ſola vitioſi ſucci abundantia conuenienter ſuſcipitur, ſed ſicut miſſio ſanguinis, vel propter ipſius abundantiam, vel propter morbi magnitudinem, ita purgatio, & propter abundantiam alterius cuiuſquam ſucci, & propter vim morbi adhibetur. Igitur cùm in vulnerato corpore vincit ſanguis, eius redundantiam venę ſectione ſtatim vacuabis. Cùm verò ſuccorum vitium abundat, pharmacum adhibebis, quod ad flauam bilem, vel atram, vel pituitam educendam vim habet. Sed & per vomitum quandoque vacuationem molimur in ipſis vulneribus, ſi ſaltem Galeno aſſentimus. Si enim (inquit) fluxio valenter irruat, reuellere ad contraria ſtudebimus, vtique ſi in ſuperioribus vulnus conſiſtat, per inferna purgantes. Sin autem in inferioribus ſit, ſuperiorem ventrem vacuantes. At ſi iam fluxio reſtitit, atque in membro inhæſit, deriuare per vicina magis expedit. Quibus verbis nos docet Galenus, purgationem interdum adhiberi in recentibus vulneribus reuulſionis ad contrarium (quam Græci antiſpaſin vocant) gratia. Quæ etiam conuenienter ſuſcipitur, tametſi nulla in corpore ſubſit vitioſi ſucci abundantia, quam vacuare intendamus.

Vomitus in vulneribus vtilis.

Lib. 4. Ther.

Scopus alius purgationis in vulneribus.

Antiſpaſis.

De Potionibus, quæ vulneratis exhiberi conſueuerunt.

QVāquàm autem Gale. & Hipp. purgationem in vulneribus, per valida etiam medicamenta, quæ ſuis temporibus in vſu erant, adhibendam eſſe præcipiant. Nos tamen eiuſmodi valentibus medicamentis, in recentibus vulneribus, nec vti conſueuimus, aut cuiquam vtendū eſſe conſulimus. Sicuti neque aliis potionibus, quas nonnulli recens vulneratis propinant. Quandoquidem purgantia iſtiuſmodi medicamenta, & pocula (vt ſic dicam) vulneraria, quæ communiter offeruntur, facultate calida ſunt, & aperientia. Proinde & ſanguinem commouent, & hæmorrhagiam concitant, vulnúſque ad inflammationem atque abſceſſus diſponunt. In diuturnis tamē vlceribus, fiſtuloſis, & canceroſis, illis audacter vtimur. Adhæc, cùm ſanguis in interaneis in grumos concreuit, & cùm purulenta colluuies in pectore collecta eſt. In glandulis quoque interioribus, ſtrumis, ac herniis, ſeu (vt dicūt) crepaturis,

Valentia medicamenta purgantia in vulnerib. recentibus ſuſpecta eſſe.

vt ſuis locis dicetur, quandoq; purgationem concedimus. Qui tamen Guidonẽ præceſſerunt chirurgi, vt Rogerius, & quatuor illi famati magiſtri, in omnibus indiſcriminatim vulneribus, itidẽ & in fracturis omnibus potiones offerebant, cõfectas ex rubia, ſeu erythrodano, quam vulgò rubeã maiorẽ vocant (ex qua plus quã ex cæteris aſſumũt) tanaceto, ſeu athanaſia, cãnabe, braſſica rubra, myrrhide (quæ ſpecies eſt geranij, vulgo herba Roberti nuncupata) geranio altero, quì noſtris herbariis pes colũbinus appellatur, ſymphyto, quam aperta ſignificatione (licet nõ ſatis concinnè poſteriores Latini conſolidã vocant: plantagine, cynogloſſo, hoc eſt, lingua canis, pimpinella, elatine, quæ piloſella vulgò nominatur, caryophyllata, & conſimilibus. Ex quibus quidẽ ſuccum exprimebãt: vel ea in aqua vino, & melle decoquebant. Et vnoquoq; die, ex ſucco aut decocto ipſorũ, quantitatẽ ſeſcunciæ, id eſt, vnciæ vnius & ſemis mane ieiunis offerebãt. Super vulnus verò mane etiam, & veſperè foliũ braſſicæ rubentis inuerſum apponebant, & facta decẽti ligatura mane rurſum, & veſperè ipſum commutando, ita relinquebant. Aſſerunt autẽ eiuſmodi Empirici vnũ: quod ego planè ridiculũ iudico. Nempe quòd ſi potio aſſumpta, vomitione reiiciatur ſiniſtrum quid portendi. Si verò eã ventriculus cõtinuerit, & talis per plagam egrediatur, qualis per os aſſumpta eſt, fauſtũ, ac bonum quoddam omen portendi. Sed hæc ſi diis placet, vera ſunt. Cæterùm in maiore adhuc errore verſantur, Theodoricus, & Henricus, qui recẽter vulneratis, præſertim in capite, & pectore, fortiſſima quædã & calidiſſima pigmenta (ita enim vocant potiones quaſdam ex melle, vino, & puluere res multas vehemẽter calidas recipiente, cõpoſitas) eum quibuſdã exorciſmis, ſeu adiurationibus propinabant: aut ex iiſdẽ rebus veluti pulticulam cõficiebant, quam in modum emplaſtri ſuper linteolum extenſam, vulneri apponebant.

Potio in vulneribus, & fracturis à quibuſdam exhiberi ſolita.

Herba Robertina.

Modus & tempus potionis exhibendæ.

Fabuloſum.

Error Theodo. & Hen.

Vide Theo. libro 2. ſuæ chirurg. cap. 3.

De ratione victus in vulneribus, & continui ſolutione, obſeruanda, à medico præſcribenda.

Victus tenuis.

VVlneratis primis ſeptem diebus (intra quos vt plurimum ſecuri eſſe ſolent à febre & inflammatione) victum tenuem, & parcum, frigidum quoque, & humidum præſertim ſi iuuenes & plethorici fuerint, aërque ambiens calidus inſtituito.

Vinum

Vinum omnibus, dum febris, dum inflammatio eſt, interdicito. *Vinum.*

A carnibus duris, & valentibus, piſcibus magnis, & prauum ſuccum generantibus, pane non fermentato (quē azymum vocant) male ſubacto, & improbè cocto, eos arceto. *Carnes.*

Caſeum, præſertim ſalſum, & veterem, fructus fere omnes, allia, cepas, ſinapi, ſalita omnia, & acria, nec nō ſpecies omnes aromaticas, ne guſtent, admoneto. *Caſeus. Fructus, &c.*

Perdices autem, pullos, atque auiculas, quæ in dumetis verſari ſolent, aqua roſarum alteratas, ptiſſanam hordeaceam, quam vulgò hordeatum, & hordeum mundatum appellant: item lac amygdalinum & quod auenatum vocant: iura quoque, carnium ſimplicia, aut cum ouis præparata, illis in cibum permittito. *Auiculæ. Ptiſſana hordeacea.*

Ex oleribus, lactucā, portulacam, boraginem, (quæ bugloſſum eſt hortulanū) prætereà olus, quod Arabes aſpanar, nos verò nomine parum mutato, ſpinatium, & ſpinargium dicimus, & alia id genus, illis concedito. *Olera.*

Aqua cocta illis potus eſto: ſed in qua cibarius panis, qui Græcis ſyncomiſtos appellatur, vel plurimum furfuris habens, ſordidus dictus, maceratus fuerit. Vel eius aquæ ſimplicis loco, cremor ptiſſanæ, aqua hordei, vel (ſi debiles, aut ſenes fuerint) vinum aliquod ſtypticum, id eſt, auſterum, quod craſſæ ſit ſubſtantię, plurimâ aquâ dilutum: aut ſi tenue concedatur, illud ſit oligophoron, id eſt, parum aquæ ſuſtinens. *Aqua pro potu.*

Breuem, ac frugalem illis cœnam imperato. *Cœna.*

Leuem frictionem, ſed his partibus, quæ longius abſunt à vulnere adhibeto. *Frictio.*

Vt quieſcant, iubeto. Optimum enim illis (inquit Celſus) medicamentum quies eſt. Moueri autem, & ambulare alienum eſt; ſed iis præſertim, qui in inferioribus partibus vulnerati ſunt. *Quies. Motus.*

Vt venerem ſummoperè deuitent, ſubmoneto. *Venus.*

Item irā, cōtentionē, & omnes vehemētes animi motus. *Affectus animi.*

Cæterùm vbi vulneratus à phlegmone, & abſceſſu fuerit aſſertus, pleniore victu tutò vti poteſt, & ad priſtinā cōſuetudinē paulatim redire. Vtatur igitur tunc vino aliquo generoſo, & carnibus probū ſanguinem generantibus, ac *Victus paulò plenior,*

quando vulneratis concedendus.

naturam, hoc eſt vires refocillantibus. Cuiuſmodi ſunt carnes gallinarum, caponum, & veruecum, ſeu caſtratorum arietum, & quæ eius generis ſunt. Quòd autem talis victus ratio vtilis ſit, & accommoda vulneratis, ex eo comprobatur, quoniam virtutem fulcit, & corroborat, neque febrem commouet. Sed nec phlegmonas, nec hæmorrhagiam concitat, ac præter hæc, alimonium vtile & conueniens ſumminiſtrat. Proinde hanc ſummoperè commendant, in recens acceptis vulneribus, tum celebres medici: vt Galenus, Haly, Razes, Auicennas: tum etiam recentiores chirurgi, Brunus inquam, Gulielmus à Saliceto, & Lanfrancus, à quorum ſententia, & opinione deſciuerunt, Theodoricus, & Henricus, qui ab initio diætam vinoſam, & calidiſſimam vulneratis præter rationem imperabant. Aiebant enim vulneratorum imbecillam virtutem protinus firmandam, ac roborandam eſſe, ídque vini potione commodè præſtari. Quorum nimirum ſententiæ in totum aduerſatur Galenus libro primo Aphoriſmorum commentario quarto, ſic inquiens, In ægrotantibus raro accidit, vt robur corporis maius reddere, quàm acceperimus, ſtudeamus. Magna verò ex parte properamus in longis quidem morbis fouere vires, in acutis verò parum debilitatas conſeruare. Et ſubdit: Nam ſi eas tales, quales accepimus, properemus in iſtis ſeruare vel etiam augere, ſemper addemus ad morbū. Quibus verbis apertè docet Galenus non ſemper vires in ægris augendas eſſe, aut roborandas, ſed ſatis eſſe interdum: ſi eas conſeruemus, & fulciamus. Niſi forſan adeo imbecillæ ac proſtratæ fuerint, vt quæ ab illis ſumitur indicatio, cæteris aliis indicationibus ſit præferenda. Quòd ſanè in omnibus vulneribus non cōtingit. Adde quòd vbi contrariæ, & ex aduerſo pugnantes inter ſe ſunt indicationes, committendum non eſt, vt dum alteri nimium ſis intentus, alterius omnino obliuiſcaris: ſed vtriuſque memor, quoad licebit, miſcere eas oportet, vt libro ſeptimo meth. med. Galenus nos edocuit. Quod præceptum (inquit) vbique memoria teneri velim. Vnde & circa finem octaui prædictæ methodi ſic infit: Ergo tum exercitatum in omnibus, tum naturæ prudentem eſſe medicum conuenlet, quo cuiuſcunque indicationis poteſtate diligenter cōſiderata, omnibus inter ſe collatis, vnam idonei

Vulnerati à vino per initia abſtineant.

Vires in morbis non eſſe augendas, ſed dūtaxat, fouēdas, & ſeruandas.

Therap. 7.

Gale. 8. metho.

nei victus ſummam, quæ laboranti ſit commoda compa-ret. Itaque, vt ſemel dicam, vulneratis per initia, vſque ad diem ſeptimum (intra quod tempus ferè ſolet phlegmone in locis vulnere affectis excitari) vini vſus interdici debet. Niſi tamen ex largo ſanguinis profluuio, viribus deſtituti intermorientes appareant. Tunc enim ante vllam curationem (vt Celſus ait) vino reficiendi ſunt, quod alioqui inimiciſſimum vulneri eſt. Tranſacto verò die ſeptimo, illis (ſi nihil aliud prohibeat) innocuè vinum modicum, & aqua multa dilutum exhiberi poteſt. Nam ſi adhuc vſque diem nec phlegmone tentetur, nec dolore afficiatur, in poſterum tutus erit. Atque hæc de quarta intentione, quæ læſæ particulæ ſubſtantiam conſeruandam eſſe indicabat, dicta ſufficiant. *Vini vſus interdicendus vulneratis vſque ad diem ſeptimum.*

De quinta intentione, quæ medico chirurgico proponitur, in curandis vulneribus, quæ eſt ſymptomatum correctio.

QVintam intentionem, quæ eſt accidentium ſuperuenientium correctio, & profligatio, aſſequimur, remedia cuique propria, prout res deſiderat admouendo. *Symptomatum correctio.* Symptomata autem ſeu accidentia, quæ conſueuerunt euenire poſt accepta vulnera, & ſolutam vnionē, hæc ferè ſunt: Dolor, phlegmone, diſcraſia ſeu intemperies, febris, pruritus, conuulſio, paralyſis, ſyncope, mentis alienatio ſeu delirium, durities, atque impotentia membri vulnerati. *Symptomata, quæ vulneratis accidunt.* Itaque vulnera nunquam ad integram curationem perduci poſſunt, niſi eiuſmodi ſymptomata priùs abigantur. Symptomata enim quæ magnitudine ſuperant ſuas cauſas, ordinem curationis ſæpè peruertunt, immutant, atque interpellant: vt libro primo ad Glauconem. & duodecimo methodi medendi Galenus annotauit. *Symptomata interdum curationem peruertunt.* Itaque operæ pretium duximus, de horum ſingulis ordine, & continuata ſerie pertractare, à dolore ſumentes initium.

De ſedando dolore in vulneribus.

DOlor omnis præſertim vehemens: etiam ſi purum ab excrementis totum corpus fuerit, fluxionis cauſa eſt. *Dolor phlegmonas & fluxiones concitat.* Particula nempe quæ dolore affligitur, ſuccum, atque in vulnere ſanguinem maximè ad ſe trahit, copioſiorem, ſcilicet quàm ſit illi ex vſu: vnde & phlegmone in ea frequenter excitatur. Proinde ſumma cura protinus adhibenda eſt, vt dolor demulceatur, ac in totum,

Dolorem ſedãtia in vulneribus.

ſi fieri poteſt, ſedetur. Dolorem autem commodè ſedamus in vulneribus, aut ſaltem mitigamus facto ad particulam læſam fotu, vel ex roſaceo, ſi præſto adfuerit, vel ſi eius copia non ſit, ex oleo communi, quod modicè incaluerit. Quibus ſi oui candidum, vel potiùs luteum (vbi magna non fuerit inflammatio, ſeu vehemens caliditas) adiiciatur, præſtantius adhuc auxilium efficies, neque ita vulnus inquinabis. Quòd ſi tam vehemens dolor extiterit, vt neceſſitate coactus fueris, aliquantulum vulneratam, ac dolentem particulam ſtupefacere, oleum papauerinum admouebis. Et ſi maior cogat neceſſitas, opij momentum, vel mandragoræ (vt quidam rectè conſuluerunt) adiicies. Quatuor illi celebres magiſtri ad eum finem laudant radicem ſolani tritam, & axungia porci exceptam.

Emplaſtrũ. Theodor. Roſaceum. Medulla panis.

Theodoricus plurimum commendabat emplaſtrum ex foliis maluæ coctis, & in mortario contritis, cumque furfuris cribratura commixtis. Quòd ſi roſacei momentum prædictis adieceris, melius adhuc medicamentum reddideris. Medulla etiam panis triticei in aqua feruenti macerata, ad ſedandos dolores (vt ſuprà diximus) efficaciſſima eſt. Porrò ſi dolor admodum vehemens eſt, nec vllis, quantumuis generoſis, auxiliis mitigetur, neruum tum læſum eſſe ſignificatur. Proinde tunc ad ea quæ poſtea ad vulnera neruorum ſcribuntur, tibi recurrendum erit. Sed de iis, quæ dolorem leniunt, iterum ac multo fuſius libro ſexto agemus.

Curatio aduerſus vulnerum inflammationes, & abſceſſus.

Inflammatio quibus maximè vulneribus accidat.

INflammatio in vulneribus tum maximè timenda eſt, cùm vel os, vel neruus, vel cartilago, vel muſculus, læſionem accepit, aut vbi parum ſanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit, ſanginem maturè ſupprimere non opportebit ſed pati fluere, dum tutum erit adeò, vt ſi parum fluxiſſe videbitur, mitti quoque ex brachio debeat: vtique (inquit Celſus) ſi corpus iuuenile, & robuſtum, & exercitatum eſt, multoque magis, ſi id vulnus ebrietas præceſſit. Quòd ſi muſculus læſus videbitur, præcidendus erit. Nam percuſſus punctúſve, præſertim in eius capite, mortiferus eſt: præciſus verò per tranſuerſum, ſanitatem recipit, hoc eſt, ab inflammatione, & conuulſione vindicatur. Aliquis tamen ex particulæ motibus vitiabi

Lib.5.

3.meth.

vitiabitur. Verùm melior eſt (vt Galenus ait) læſio, quàm mors. Sic & neruum punctum ſæpe cogimur tranſuerſum præcidere; quoties ſcilicet, vel conuulſiones, vel deliria, vel ambo magna ægreque ſanabilia ſuperuenire vulnerationi cernimus. Porrò ſi iam inflammatio, aut tumor aliquis præter naturam, in vulneribus concitatus fuerit, curari debebit iuxta methodum ſuperiore libro à nobis traditam, in quo de tumoribus præter naturam abundè diſſeruimus. Cæterum tametſi pro locorum differentia (vt libro primo de locis affectis Galenus ait) curationem quoque variari contingat, Auicennas tamen omnibus indiſcriminatim partibus à capite ad pedes, emplaſtrum mirè ab eo commendatum admouet, quod conſtat malo Punico dulci, incocto in vino ſtyptico, & poſtea in mortario ſubacto, atque in emplaſtri formam redacto. Cæterùm ſi enatus tumor nec reprimentibus, nec per halitum digerentibus medicamentis ceſſerit, pus mouentia ſeu maturantia, admouenda erunt. Cuiuſmodi ea ſunt, quæ ad maturanda apoſtemata ſuprà retulimus. Huius rei gratia iubet Rogerius fieri fotum ex maluis, abſinthio, arthemiſia, & farina triticeá, vino incoctis, quibus & mellis momentum adiiciendum eſt, axungiæ verò quod ſatis eſſe videbitur. Quòd ſi pus per vulnus non vacuetur, aliud loco commodiore illi moliendum erit emiſſarium.

Melior eſt læſio quàm mors.

Emplaſtrũ Auicennæ, ex malo Punico dulci.

De tollenda in vulneribus intemperie, quam diſcraſiam vocant.

SI flammea quædam citra humorum affluxum diſpoſitio, quam diſcraſiam calidam vocant, vulnus occupauerit (quod ex rubore & veſſicatione facilè deprehendes) affectum locum infrigidare oportet, non hyoſcyamo quidem, aut mandragora, quoniam plus iuſto refrigerant, ſed roſis potius, & plantagine, atque vnguento albo, quæ præter id quòd deſiccant, moderatè etiam refrigerant.

Si calida adſit intemperies.

Si autem frigida intemperies locum obſederit (quam mollicies, & cutis liuidus color oſtendunt) ipſum excalfacies, non reſina, vel pice, aut aſphalto, quod dæmonis ſtercus appellant, ſed vino, & vnguento nigro, aut fuſco, vel eo, quod baſilicon vocant. Quòd ſi eiuſmodi ſymptomata vulnus, ſeu plagam degenerare faciant in vlcus, recurrendum erit ad ea quæ de vlceribus ſequente libro traduntur.

Si frigida intemperies vulnus obſederit.

Horũ vng. deſcrip. ex lib. 6. requirenda ſunt.

Porrò ſi humida vel ſicca adfuerit intemperies, ſuo quoque contrario profliganda erit. Et ita de compoſitis intemperiebus ages vt ſuo loco poſtea dicetur. Quòd ſi febris vulneratum apprehendat, victu refrigerante, qualem in calidis præter naturam tumoribus deſcripſimus, laborans vti debet. Sed accerſendus erit huius rei gratia peritus aliquis medicus, qui & congruam illi victus rationem præſcribat, & reliqua ad febrem auxilia ex arte inſtituat, habita ratione ætatis, temperaturæ, regionis, temporis, conſuetudinis. & id genus aliorum. Ceterùm ne febris quidem ipſa terrere debet, ſi in magno vulnere, dum inflammatio eſt, permanet. Illa verò pernitioſa eſt Celſo, quæ vel leui vulneri ſuperuenit, vel vltra tempus inflammationis durat, vel delirium mouet, vel ſi neruorum rigor, aut diſtentio, quæ ex vulnere orta eſt, eam non finit.

Si febris vulnerato acciderit.

Lib. 5

De ſpaſmo, id eſt, conuulſione vulneri accedente.

SPaſmos, Græcè, conuulſio Latinè eſt, vbi nerui, atque muſculi præter voluntatem conuelluntur, in eamque diſpoſitionem veniunt, quam etiam in motibus ſecundum arbitrium factis aſſumpſerunt. Per hunc enim affectum, actio nequaquam ablata eſt, vt eſt in paralyſi, ſed ſolùm immutata, ac vitiata, vt abundè teſtatur Galenus libro quinto de ſymptomatum cauſis, ad hunc modum ſcribens, ſi Græca ſaltem Latina feceris. Conuulſio neruos, muſculoſque ad eundem cogit affectum, in quem ab animali facultate cùm naturalem habitum ſeruarent, ducebantur. Vt igitur voluntarius motus interim intentis verſus principium, id eſt, cerebrum, muſculis, interim ab irruente ſpiritu impletis perficitur, ita conuulſio quoque accidere ſolet. Nam & ſpiritus inflare potens, in ipſis generatur, & complures etiam affectus, qui illos intendere queant, quemadmodum phlegmone. Itaque ſpaſmus ſiue conuulſio, motus eſt deprauatus, voluntariæ facultati motrici accidens, à ſolo morbo (vt ibidem ait Galenus) ſeu morboſa diſpoſitione proueniens. Proinde & neruoſa eſt ægritudo, qua mouentur lacerti, id eſt, muſculi, ad ſuum principium, & extenſioni ſunt inobedientes: vt tertio canonum annotatur ab Auicenna. Neque enim ad ſyndeſmos, id eſt, copulas, ſeu ligamenta, conuulſio, ſicuti neque paralyſis, propriè refertur: ſed (vt Galenus ait tertio de locis

Spaſmus quomodo fiat. Galeno.

Spaſmus quid.

Conuulſio ſolius morbi eſt opus.

Fen. 2. tertij cap. proprio.

de locis affectis)eorum neruorum, qui voluntatis imperio obediunt,affectio eſt. Auerroïs ſpaſmum definiuit, cùm membra ſic contracta & rigida facta ſunt, vt neque flecti, neque extendi quouis modo poſſint. Porrò omnes conuulſionis cauſæ, ſeu affectus omnes qui conuulſionem pariunt, Galenus, & Hippocrates in duo capita reuocarunt:nempe in plenitudinem,& inanitionem,corporum videlicet neruoſorum, à quibus ſecũdum electionem motus perficiuntur.Itaque phlegmonæ, id eſt, inflammationes,plenitudinem pariunt: ardentiſſimæ, & aridiſſimæ febres,inanitionem. Sed neruoſa corpora omnia (inquit Galenus)tendi poſſe, ſiue oppleta ſint,ſiue inanita, declarant muſica inſtrumenta. Etenim rumpuntur chordæ, ſiue in humidum, vaporibuſque ſcatens ſiue in aridum ſqualenſque cubiculum, intentis etiamdum chordis, inſtrumenta collocaueris. Proindè huius rei haud ignari artifices,eas priuſquàm reponantur,laxare ſolent. Sed quomodò affecto aëre tenduntur chordæ, vt rumpantur, ſi vel nimis aridus, vel admodùm humidus ſit? Nempe humor madefacit ipſas, vt in tumorem præter naturam attollantur,qui mox eas extendit. Ac veluti ſol tergora arefaciens ipſa contrahit, ita ſiccitas chordas, & trahit, & extendit. Sic lora quoque cum ad ignem exiccantur, contrahi, tendiq́ue videntur. Tertium caput ſeu tertiam cauſam addit Auicennas, quæ tametſi materiæ haud quaquàm, ſaltem per initium, proportione reſpondeat, noxam tamen(inquit)contriſtantem cerebrum inducit. Proindè nerui,hanc ceu moleſtum quidpiam refugientes,contrahuntur, & ad ſuam recurrunt originem, adnituntúrque interturbantem cauſam ipſam expellere. Qui barbaram ſectantur medicinam, ſpaſmum non proportionatum ad materiam nominant: quia ſcilicet non accidat ob materiam, quæ implere, aut inanire partes neruoſas poſſit,ſed praua potiùs aliqua qualitate. Tribus igitur modis fit conuulſio,inanitione,repletione ſeu plenitudine, & compatiẽdi ſocietate,hoc eſt,cerebro lege commercij patientes,& alteratis per continuationem partibus,vt cõtingit in conuulſione,quæ fit, ab ictu feræ cuiuſdã venenatæ.

Libro 5. de ſymp. cauſ. & 3. de locis affect.

Duæ in vniuerſum conuulſionis cauſæ, Gale. & Hippo.

Tertio de loc. affect.

Tertia cauſa conuulſionis, addita ab Auic.

Conuulſio tribus modis accidit.

Primus modus, qui ſcilicet fit propter euacuationem ſeu inanitionem, accidit in ſuperfluis purgationibus,& in copioſis,atque immoderatis ſanguinis profuſionibus:quę

conuulſionis modum (ſi quidem accepto vulnere acciderit) malum ac periculoſum eſſe teſtatur Hippocrates, hoc Aphoriſmo: Vbi ſanguis plurimus fluxerit, ſingultus, aut conuulſio ſuperueniens, malum. Crebrò enim mortem adferunt. In magnis quoque, ac vehementiſſimis ardoribus, & adurentibus (vt dictum eſt) febribus, ac colliquante putrilagine, hic conuulſionis modus euenire conſueuit, malum ſanè maximum, & penè inſanabile, vt Galenus annotauit in commentario illius aphoriſmi Hippocratis, Febrem conuulſioni ſuperuenire, melius eſt, quàm febri

Apho. 3. Lib. 5.

2 conuulſionem. Secundus conuulſionis modus fit propter inflammationem, & alios tumores præter naturam (quos omnes ἰδήματα vocat Hippocrates) in vulneribus derepentè diſparentes ſeu euaneſcentes, vt in fine quinti Aphoriſmorum hac ſententia teſtatus eſt idem Hippocrates: Quibus tumores in vulneribus apparent, non conuelluntur maximè, (id eſt, non admodum, ſeu non valde ſpaſmo corripiuntur) neque inſaniunt. Verùm his deletis, atque euaneſcentibus, derepentè quibuſdam à tergo, ſiue retrò, conuulſiones & diſtenſiones fiunt: quoties ſcilicet (vt in commentario ait Galenus) vulnera ponè, id eſt, à tergo infeſtant. Immoderata quoque frigiditas neruoſis partibus adueniens, hoc conuulſionis genus inuehit, neruos enim in vnum cogit, ſtipat, cohibet, atq; implet. Quod & hoc aphoriſmo expreſſit Hippocrates. Frigidum, conuulſiones, diſtenſiones, liuores, rigores febriles [inducit, ſupple, vel adfert.] Sicuti enim nequaquàm conuenit, neruos ipſos, ſeu ipſorum neruorum ſubſtantiam, ab immodico calore diſſolui, ſic neque plus iuſto, & vltra modum conuenientem, refri-

Secũdus conuulſionis modus ex repletione.

Frigus conuulſionis cauſa.

Aphor. 17. Lib. 5.

3 gerari, ſubſtringi, & in vnum cogi, ac ſtipari. Tertius conuulſionis modus dolore excitatur, cuius communis cauſa eſt, autore Platone in Timæo, pathos præter naturam, violenter, & affatim incidens.

Tertius conuulſionis modus ex compatiendi ſocietate.

Ab his enim (inquit Hippocrates Platone vetuſtior) quæ naturam mutant, ac corrumpunt, dolores excitantur. Hac quidem vocula (corrumpunt) & celeritatem, & vehementiam tranſmutationis indicans. Porrò vehementes eueniunt in tactu, (qui inter reliquos ſenſus dolore maximè afficitur) à naturali habitu tranſmutationes, ob violentum calidi, frigidique occurſum, atque ob eas res,

Doloris cauſa.

quæ

quæ contundere, ſecare, pungere, extendere, aut erodere poſſunt. Quippe res huiuſmodi dolorum cauſæ reputantur. Neruoſarum igitur partium punctura, acres quoque, & mordaces humores, aut venenoſa aliqua qualitate præditi, in vulneribus modum hunc tertium conuulſionis, ſubſtantiam diuellendo excitant. Quod de punctura diximus, teſtatur Galenus libro artis medicinalis cap. nonageſimoſecundo, ſic inquiens: Nerui verò & chordæ punctura, propter ſenſus vehementiam, & quoniam hæc pars principio, hoc eſt, cerebro continuatur, prompta eſt ad neruorum conuulſionem excitandam. Ac tum præſertim, cùm nihil extrorſum expirat, obcæcato cutis vulnere. Hactenus Galenus. Acres autem, æruginoſos, & venenoſos ſuccos per conſenſum, & velut quadam partium conſpiratione conuulſionem inducere, oſtendit Galenus in commentario huius aphoriſmi Hippocratis. Conuulſio ex elleboro lethalis eſt. Verùm conuulſionem iſtam, quæ accidit iis, qui ab elleboro albo (hunc enim ſimpliciter elleborum nominare conſueuit Hippocrates) purgati ſunt, non abſurdè ad ſecundũ genus cõuulſionis (quod fit ex inanitione) quiſpiam adduxerit. Quandoquidem humores ipſi acres, & mordaces, vim habent exiccandi, atque inaniendi. Contingit autem & propter ipſam euacuationem, citra mordentes ſuccos, iis, qui ſupra modum perpurgantur, conuulſionem aduenire. Fit enim ob pharmaci, ſeu purgantis medicamenti functionem, vim, atque efficaciam, vt ex neruis humiditates attrahantur, & ita reſiccata violentiùs ipſorum neruorum ſubſtantia, conuulſio enaſcatur. Sed & per vomitiones, quas veratrum epotum concitat, accidit, morſus ratione, conuulſiones fieri, ex conſenſu videlicet, communicatúque, & velut quadam partium conſpiratione: nempe perpeſſis, ac diſtentis neruis, qui ventriculi hoſtiolo, ſeu orificio conſentiunt. Sic quoque in vulneribus conſortij lege contingit ſubindè conuulſionem fieri, excitato in neruoſis corporibus (à quibus motus ſecundum electionem perficitur) dolore.

Cauſæ cõuulſionis ex conſenſu cerebri facta.

Conuulſio ex elleboro aph. 1. lib. 5.

Purgans medicamentum interdũ conuulſionem inducit.

Sunt autem neruoſæ partes, motui voluntario, ac ſecundum electionem & deſiderium facto, ſeruientes, nerui, ligamenta, muſculi, & tendones. Hæ igitur, & potiſſimùm nerui, vbi ingenti aliquo dolore afficiuntur, cere-

Partes motui voluntario famulantes.

brum

brum ipſum (quod eſt neruorum omnium communis origo, vt in arbore caudex, ramorum) huius noxæ conſors ſtatim efficitur, fitq́ue (vt dixi) propter compatiendi ſocietatem conuulſio, quam non debemus exiſtimare fuiſſe ab Hippocrate prætermiſſam. Etenim conuulſionem quæ infeſtet primaria ratione explicuit, dum fieri conuulſionem vacuatione ſeu inanitione, repletionéque ſanxit. Cæterùm 1 ex præfatis conuulſionibus, quædã ſunt vniuerſales, quædam verò particulares. Vniuerſalis cõuulſio dicitur, quãdo noxa cerebro communicatur, & ad ipſum peruenit. Vbi autem noxam illam ſenſerit, tanquam moleſtum aliquid, vehementi conatu eam nititur expellere.

Cõuulſio duplex.

Vniuerſalis.

In quo quidem conatu neruos ipſos, & alia neruoſa corpora contrahit, & conuellit. Particularis verò conuulſio fit, quando noxa non peruenit ad cerebrum, ſed in particula affecta remanet, ipſam contrahens, atque incuruans. Ideò autem conuulſiones vniuerſales dicuntur, quia maiorem partem membrorum occupant. Quod quidem dictum eſt ad differentiam epilepſiæ, quam comitialem morbum vocamus. Hæc enim partes omnes apprehendit, atque ideò conuulſio totius corporis, ſeu omnium corporis partium meritò dicitur, non iugis tamen ac perpetua (vt in emproſthotono, & opiſthotono, atque tetano, id eſt, neruorum rigore videre eſt) ſed quæ ex temporum accidit interuallis, hoc eſt, quæ interpollata eſt, atq; intermiſſa, cum mentis ac ſenſuum oblęſione, in quo & à iam dictis conuulſionum generibus diſcriminatur. Accidit nanque, vt is qui comitiali morbo conciderit, neque videat, neque audiat, neque vllo ſenſu quicquam percipiat, ac ne conſequi quidem poſſit, quid factum ſit. Siquidem cum memoriæ viribus ratio quoque læditur, vt libro tertio de locis affectis Galenus annotauit. Hæc autem in ſpaſmo de quo nunc agitur, minimè ſolent accidere. Cæterùm accuratiùs atque exquiſitiùs conuulſionis differentias, cauſas, & generationis ipſius rationem ac modum perquirere, alterius eſt ſpeculationis. Proinde ad præſens ea conſultè omittemus. Satis enim chirurgo nunc fuerit, ſi quæ de conuulſione diximus, probè intellexerit, ſi & tum communia, tum particularia differentiarum ipſius ſigna cognouerit, ac periculoſo huic ſymptomati (ne accepto vulnere aliquando eueniat) proſpicere

Particularis

Vniuerſales cõuulſiones.

Morbus comitialis.

Quo differat ſpaſmus ab epilepſia.

ſpicere atque occurrere poſſit,& iam præſens remediis topicis,accommodis,& ex arte inſtitutis profligare.

De ſignis Spaſmi.

Communes notæ conuulſionis.

COmmunes conuulſionis notæ ſunt, ægra ſeu difficilis membrorum dimotio, colli tenſio, labiorum contractio,ac ſi vellet ridere,maxillarum, dentium, & gutturis adſtrictio ſiue ſtrictura, oculorum, & totius faciei (vt dicunt) tortura ſeu peruerſio. Si conuulſio ex inanitione apprehenderit, non repentè, ſed paulatim, ac poſt morbos corpus extenuantes, omnémque eius humiditatem abſumentes, accidere ſolet. Vt exempli gratiâ,poſt largos ſudores, aut vomitiones immoderatas, aut alui deiectiones copioſas,aut immodicas ſanguinis profuſiones, Item poſt famen,vigilias, ſolicitudines, motus tum multos,tum vehementes, aridas æſtuantéſque febres. Cùm enim hæc & alia (ſi quæ ſunt) id genus conuulſio ſubſequitur,cauſam eius eſſe ariditatem ex inanitione rectè putaueris, vt Galenus annotauit libro tertio de locorum affectorum notitia.

SIGNA conuulſionis ex inanitione.

Si verò ex ſanis alicui repentina ſuperuenit conuulſio, ob repletionem eam fieri neceſſe eſt:& maximè quidem, ſi id vitij euenire ſic repentè conſpexeris, temulêto cuipiam, ac omninò pleno homini,qui videlicet in otio degit. Item ſi poſt tumores aliquos præter naturam ſubitò deletos, atque(vt paulò antè dictum eſt) euaneſcentes,vel poſt frigiditates condenſantes, atque in vnum neruos cogentes, ſanum aliquem ſic repentè conuelli contigerit, equidem nerui replentur à frigidis, & glutinoſis humoribus, ex quibus etiam nutriuntur, vnde conuulſionem patiuntur. Itaque his præcognitis, ac diligenter perpenſis, haud difficilè inuentu fuerit,vtrum ab ariditate, quæ eſt humidæ eſſentiæ deffectus,& vacuatione,ſeu inanitione,an ab humoris plenitudine, quæ egeſtati, ſeu inopiæ, & inanitioni aduerſatur, & ab Hippocrate repletio nominata eſt, affectus ipſe prodierit.

NOTAE conuulſionis ex repletione.

Spaſmum autem, qui propter compatiendi ſocietatem, hoc eſt cerebro conſortij lege, ſeu (vt dicitur) per conſenſum affecto, renaſcitur in vulneribus, iis notis deprehendes. A cauſis externis excitatur, cum dolore,morſu,& moleſtia affligit,ac crudeliter laborantem excruciat.

Spaſmi ex conſenſu cerebri nota.

Spaſmi

1 *Spaſmi indicia, ſeu præſagia.*

Præſagia.

SI conuulſionis noxa, membris ſpiritalibus, ac reſpirationi ſubſeruientibus communicetur, tum ſcire licet ægri ſalutem eſſe deploratam, ac ſubitam mortem futuram.

Cōuulſio ex conſummata ſiccitate.

2 Spaſmus abſolutus, ſeu (vt dicunt) confirmatus, præſertim ſi ex inanitione eſt, & neruorum ſiccitate, prorſus incurabilis eſt. Abſoluta enim ſiccitas, & prorſus conſummata, inſanabilis eſt Gal. lib. meth. med. ſeptimo.

Cōuulſio ex ſiccitate non prorſus abſoluta.

3 Quòd ſi ex ſiccitate non prorſus adhuc cōſummata, conuulſio enaſcatur, interdum (ſed vix, ac non facilè) curationem admittit. Longum enim tempus (vt in commentario ſequentis aphoriſmi Galenus ait) exigitur ad ſiccitatem remouēdam. Atqui morbi acuties ac vehementia tēpus non expectat, quin citò vires diſſoluit, & ſubitò exitium adfert.

Cōuulſio ex repletione. Apho. 26. lib. 2.

Quæ vero ex repletione fit conuulſio, ſanabilis eſt, per
4 euacuationem. Repletioni enim contraria eſt euauatio. Quod & ſequenti aphoriſmo innuebat Hippocrates, Febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quàm febri conuulſionem. Febris enim conuulſioni ex repletione ſuperueniens, humores frigidos, & glutinoſos, ex quibus orta eſt
5 ipſa conuulſio, ſolita eſt magna ex parte excalfacere, attenuare, atque diſſoluere.

Cōuulſio ex febribus adurentibus.

Si verò ex febribus adurentibus totum corpus exiccetur, & neruis deinde ex ſiccitate conuulſio accidat, hoc maximum (inquit Galenus) eſt malum, & penè inſanabile.

Curandæ conuulſionis methodus.

Obſeruanda in omni conuulſ. curanda.

POſtquàm de differentiis, cauſis, ſignis, & iudiciis conuulſionis, abundè ſatis tractatum eſt, par eſt, deinceps eius curationem exequamur. Eſto igitur illud primum ac commune præceptum in omni conuulſione obſeruandum. Partes quæ contrahuntur, conuelluntúrve, valenter continendæ ſunt, & inordinatis reſiſtendum motibus. Oleo in hunc vſum eas perfricare oportet ex liliis confecto, vel ſi eius copia non ſit, oleo communi, tum aquam mulſam aſſumere.

Curatio conuulſionis ex inanitione.

Fotus.

Balnea ex oleo, & hydrelæo.

Eos verò qui ex inanitione citra febrem conuelluntur, hoc pacto curabis. Oleo, aut certè hydrelæo calido, partes conuulſas primùm foueto. Deinde, ſi nihil prohibet, etiam ad lauacrum deducito; temperatóque ſolio vtitor, cum oleo, & frictione leniſſima. Iuuat quoque in calidum oleū totum deſcendere, vel in aquam calidam dulcē, in qua

hunc

Humectantia & lenientia. humectantia quædam, & lenientia decocta ſint. Vt ſunt capita, & extremitates agnorum, hœdorum, vitulorum, & arietum pinguium: item maluarum, ac violarum folia, altheæ radices, ſemen cydoniorum, & id genus alia adiecta olei parte tertia. *Vnctiones.* Sunt qui ad eundem vſum iubent laborantes ſæpius in labrum lacte caprillo, aut bubulo plenum deſcendere: atque vbi caldarium ſeu lauacrū egreſſi fuerint, oleis humectantibus, vt oleo violaceo, & amygdalarū dulcium, ſi ea non adſint, oleo communi optimo, ſi ne id quidem eſt, adipe non vetuſtiſſima, gallinæ præſertim, hœdi aut vituli, ceruicem, & ſcapulas, & ſpinam, iuncturas quoque, & muſculorum capita, perfricant. Quidam autem infrà ſcripto linimento totam ſpinam, iuncturáſque omnes magna vtilitate illinire cōſueuerunt. *Linimentū.* Recipe olei violarum vncias quatuor, olei amygd. dulcium, pinguedinis gallinæ, medullæ crurium vituli, ana drach. ſex, pinguedinis vituli, & hœdi ana drachmas decem. Bulliant omnia ſimul in decoctione maluarum, radicum altheæ & ſeminis cydoniorum, vſque ad conſumptionem ipſius decoctionis: deinde colentur, & fiat linimentum. Porrò frictio cùm omnibus in homine vertebris vtilis ſit, tum iis præcipuè quæ in collo ſunt, cùm manus, & brachia, conuulſio maximè inuadit. *Si febr. adſit ſpaſmo.* Quòd ſi febris adſit, non humectantia modò, ſed refrigerantia quoque in hydrelæo, id eſt, miſcellanea ex aqua, & oleo, decoquenda erunt. Cuiuſmodi ſunt folia ſalicis, hordeum confractum, violæ, nymphæa (quod nenuphar appellant) aut eius farinæ quopiam aliquo. Ergo die noctéque (eſt enim grauis, admodum importunus, acutúſque morbus conuulſio) interpoſitis tamen quibuſdam breuibus interuallis, iis remediis, hoc eſt, fotibus, balneis, & vnctionibus, vtendum eſt. Dum ea intermittuntur, imponendum malagma, aut cataplaſma aliquod eſt, ex eiuſmodi humectantibus, & lenientibus, itidem (ſi res expoſtulet) & refrigerantibus, contrà quàm in conuulſione, quæ ex plenitudine ortum habet. Hæc enim, vacuantia, ac digerentia, calefacientia quoque, & (cum ex humore procreata ſit) ſiccantia deſiderat, vt mox dicemus. *Alimenta in cōuulſione ex ſiccitate facta idonea.* Cæterùm qui ex ſiccitate (quæ inanitionis eſt comes) conuelluntur, nutriendi ſunt ſorbitionibus ex chondro, & alica: ſi hæc non adſunt, ex lacte, aut hordeato, aut à pullis mollibus, vel agni-

quando vulneratis concedendus.

naturam, hoc eſt vires refocillantibus. Cuiuſmodi ſunt carnes gallinarum, caponum, & veruecum, ſeu caſtratorum arietum, & quæ eius generis ſunt. Quòd autem talis victus ratio vtilis ſit, & accommoda vulneratis, ex eo comprobatur, quoniam virtutem fulcit, & corroborat, neque febrem commouet. Sed nec phlegmonas, nec hæmorrhagiam concitat, ac præter hæc, alimonium vtile & conueniens ſumminiſtrat. Proinde hanc ſummoperè commendant, in recens acceptis vulneribus, tum celebres medici: vt Galenus, Haly, Razes, Auicennas: tum etiam recentiores chirurgi, Brunus inquam, Gulielmus à Saliceto, & Lanfrancus, à quorum ſententia, & opinione deſciuerunt, Theodoricus, & Henricus, qui ab initio diætam vinoſam, & calidiſſimam vulneratis præter rationem imperabant. Aiebant enim vulneratorum imbecillam virtutem protinus firmandam, ac roborandam eſſe, ídque vini potione commodè præſtari. Quorum nimirum ſententiæ in totum aduerſatur Galenus libro primo Aphoriſmorum commentario quarto, ſic inquiens, In ægrotantibus rarò accidit, vt robur corporis maius reddere, quàm acceperimus, ſtudeamus. Magna verò ex parte properamus in longis quidem morbis fouere vires, in acutis verò parùm debilitatas conſeruare. Et ſubdit: Nam ſi eas tales, quales accepimus, properemus in iſtis ſeruare vel etiam augere, ſemper addemus ad morbũ. Quibus verbis apertè docet Galenus non ſemper vires in ægris augendas eſſe, aut roborandas, ſed ſatis eſſe interdum: ſi eas conſeruemus, & fulciamus. Niſi forſan adeo imbecillæ ac proſtratæ fuerint, vt quæ ab illis ſumitur indicatio, cæteris aliis indicationibus ſit præferenda. Quòd ſanè in omnibus vulneribus non cõtingit. Adde quòd vbi contrariæ, & ex aduerſo pugnantes inter ſe ſunt indicationes, committendum non eſt, vt dum alteri nimium ſis intentus, alterius omnino obliuiſcaris: ſed vtriuſque memor, quoad licebit, miſcere eas oportet, vt libro ſeptimo meth. med. Galenus nos edocuit. Quod præceptum (inquit) vbique memoria teneri velim. Vnde & circa finem octaui prædictæ methodi ſic infit: Ergo tum exercitatum in omnibus, tum naturæ prudentem eſſe medicum conueniet, quo cuiuſcunque indicationis poteſtate diligenter cõſiderata, omnibus inter ſe collatis, vnam idonei

Vulnerati à vino per initia abſtinent.

Vires in morbis non eſſe augendas, ſed dũtaxat, fouẽdas, & ſeruandas.

Therap. 7.

Gale. 8. metho.

nei victus ſummam; quæ laboranti ſit commoda comparet. Itaque, vt ſemel dicam, vulneratis per initia, vſque ad diem ſeptimum (intra quod tempus ferè ſolet phlegmone in locis vulnere affectis excitari) vini vſus interdici debet Niſi tamen ex largo ſanguinis profluuio, viribus deſtituti intermorientes appareant. Tunc enim ante vllam curationem (vt Celſus ait) vino reficiendi ſunt, quod alioqui inimiciſſimum vulneri eſt. Tranſacto verò die ſeptimo, illis (ſi nihil aliud prohibeat) innocuè vinum modicum, & aqua multa dilutum exhiberi poteſt. Nam ſi adhuc vſque diem nec phlegmone tentetur, nec dolore afficiatur, in poſterum tutus erit. Atque hæc de quarta intentione, quæ læſæ particulæ ſubſtantiam conſeruandam eſſe indicabat; dicta ſufficiant.

Vini vſus interdicendus vulneratis vſque ad diem ſeptimum.

De quinta intentione, quæ medico chirurgico proponitur, in curandis vulneribus, quæ eſt ſymptomatum correctio

QVintam intentionem, quæ eſt accidentium ſuperuenientium correctio, & profligatio, aſſequimur, remedia cuique propria, prout res deſiderat admouendo. Symptomata autem ſeu accidentia, quæ conſueuerunt euenire poſt accepta vulnera, & ſolutam vnionē, hæc ferè ſunt: Dolor, phlegmone, diſcraſia ſeu intemperies, febris, pruritus, cõuulſio, paralyſis, ſyncope, mentis alienatio ſeu delirium, durities, atque impotentia membri vulnerati. Itaque vulnera nunquam ad integram curationem perduci poſſunt, niſi eiuſmodi ſymptomata prius abigantur. Symptomata enim quæ magnitudine ſuperant ſuas cauſas, ordinem curationis ſæpè peruertunt, immutant, atque interpellant: vt libro primo ad Glauconem. & duodecimo methodi medendi Galenus annotauit. Itaque operæ pretium duximus, de horum ſingulis ordine, & continuata ſerie pertractare, à dolore ſumentes initium.

Symptomatum correctio.

Symptomata, quæ vulneratu accidunt.

Symptomata interdum curationem peruertũt.

De ſedando dolore in vulneribus.

DOlor omnis præſertim vehemens: etiam ſi purum ab excrementis totum corpus fuerit, fluxionis cauſa eſt. Particula nempe quæ dolore affligitur, ſuccum; atque in vulnere ſanguinem maximè ad ſe trahit, copioſiorem, ſcilicet quàm ſit illi ex vſu: vnde & phlegmone in ea frequenter excitatur. Proinde ſumma cura protinus adhibenda eſt, vt dolor demulceatur, ac in totum,

Dolor phlegmonas & fluxiones concitat.

Dolorem ſedãtia in vulneribus. ſi fieri poteſt, ſedetur. Dolorem autem commodè ſedamus in vulneribus, aut ſaltem mitigamus facto ad particulam læſam fotu, vel ex roſaceo, ſi præſto adfuerit, vel ſi eius copia non ſit, ex oleo communi, quod modicè incaluerit. Quibus ſi oui candidum, vel potiùs luteum (vbi magna non fuerit inflammatio, ſeu vehemens caliditas) adiiciatur, præſtantius adhuc auxilium efficies, neque ita vulnus inquinabis. Quòd ſi tam vehemens dolor extiterit, vt neceſſitate coactus fueris, aliquantulum vulneratam, ac dolentem particulam ſtupefacere, oleum papauerinum admouebis. Et ſi maior cogat neceſſitas, opij momentum, vel mandragoræ (vt quidam rectè conſuluerunt) adiicies. Quatuor illi celebres magiſtri ad eum finem laudant radicem ſolani tritam, & axungia porci exceptam. *Emplaſtrũ. Theodor.* Theodoricus plurimum commendabat emplaſtrum ex foliis maluæ coctis, & in mortario contritis, cumque furfuris cribratura commixtis. *Roſacẽum.* Quòd ſi roſacei momentum prædictis adieceris, melius adhuc medicamentum reddideris. *Medulla panis.* Medulla etiam panis triticei in aqua feruenti macerata, ad ſedandos dolores (vt ſuprà diximus) efficaciſſima eſt. Porrò ſi dolor admodum vehemens eſt, nec vllis, quantumuis generoſis, auxiliis mitigetur, neruum tum læſum eſſe ſignificatur. Proinde tunc ad ea quæ poſtea ad vulnera neruorum ſcribuntur, tibi recurrendum erit. Sed de iis, quæ dolorem leniunt, iterum ac multo fuſius libro ſexto agemus.

Curatio aduerſus vulnerum inflammationes, & abſceſſus.

Inflammatio quibus maximè vulneribus accidat. INflammatio in vulneribus tum maximè timenda eſt, cùm vel os, vel neruus, vel cartilago, vel muſculus, læſionem accepit, aut vbi parum ſanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit, ſanginem maturè ſupprimere non opportebit ſed pati fluere, dum tutum erit adeò, vt ſi parum fluxiſſe videbitur, mitti quoque ex brachio debeat: vtique (inquit Celſus) *Lib. 5.* ſi corpus iuuenile, & robuſtum, & exercitatum eſt, multoque magis, ſi id vulnus ebrietas præceſſit. Quòd ſi muſculus læſus videbitur, *3. meth.* præcidendus erit. Nam percuſſus punctúſve, præſertim in eius capite, mortiferus eſt: præciſus verò per tranſuerſum, ſanitatem recipit, hoc eſt, ab inflammatione, & conuulſione vindicatur. Aliquis tamen ex particulæ motibus vitiabi

vitiabitur. Verùm melior eſt (vt Galenus ait) læſio, quàm mors. Sic & neruum punctum ſæpe cogimur tranſuerſum præcidere; quoties ſcilicet, vel conuulſiones, vel deliria, vel ambo magna ægreque ſanabilia ſuperuenire vulnerationi cernimus. Porrò ſi iam inflammatio, aut tumor aliquis præter naturam, in vulneribus concitatus fuerit, curari debebit iuxta methodum ſuperiore libro à nobis traditam, in quo de tumoribus præter naturam abundè diſſeruimus. Cæterum tametſi pro locorum differentia (vt libro primo de locis affectis Galenus ait) curationem quoque variari contingat, Auicennas tamen omnibus indiſcriminatim partibus à capite ad pedes, emplaſtrum mirè ab eo commendatum admouet, quod conſtat malo Punico dulci, incocto in vino ſtyptico, & poſtea in mortario ſubacto, atque in emplaſtri formam redacto. Cæterùm ſi enatus tumor nec reprimentibus, nec per halitum digerentibus medicamentis ceſſerit, pus mouentia ſeu maturantia, admouenda erunt. Cuiuſmodi ea ſunt, quæ ad maturanda apoſtemata ſuprà retulimus. Huius rei gratia iubet Rogerius fieri fotum ex maluis, abſinthio, arthemiſia, & farina triticea, vino incoctis, quibus & mellis momentum adiiciendum eſt, axungiæ verò quod ſatis eſſe videbitur. Quòd ſi pus per vulnus non vacuetur, aliud loco commodiore illi moliendum erit emiſſarium.

Melior eſt læſio quàm mors.

Emplaſtrũ Auicennæ, ex malo Punico dulci.

De tollenda in vulneribus intemperie, quam diſcraſiam vocant.

SI flammea quædam citra humorum affluxum diſpoſitio, quam diſcraſiam calidam vocant, vulnus occupauerit (quod ex rubore & veſſicatione facilè deprehendes) affectum locum infrigidare oportet, non hyoſcyamo quidem, aut mandragora, quoniam plus iuſto refrigerant, ſed roſis potius, & plantagine, atque vnguento albo, quæ præter id quòd deſiccant, moderatè etiam refrigerant.

Si calida adſit intemperies.

Si autem frigida intemperies locum obſederit (quam mollicies, & cutis liuidus color oſtendunt) ipſum excalfacies, non reſina, vel pice, aut aſphalto, quod dæmonis ſtercus appellant, ſed vino, & vnguento nigro, aut fuſco, vel eo, quod baſilicon vocant. Quòd ſi eiuſmodi ſymptomata vulnus, ſeu plagam degenerare faciant in vlcus, recurrendum erit ad ea quæ de vlceribus ſequente libro traduntur.

Si frigida intemperies vulnus obſederit.

Horũ vng. deſcrip. ex lib. 6. requirenda ſunt.

Si febris vulnerato acciderit.

Lib. 5

Porrò ſi humida vel ſicca adfuerit intemperies, ſuo quoque contrario profliganda erit. Et ita de compoſitis intemperiebus ages vt ſuo loco poſtea dicetur. Quòd ſi febris vulneratum apprehendat, victu refrigerante, qualem in calidis præter naturam tumoribus deſcripſimus, laborans vti debet. Sed accerſendus erit huius rei gratia peritus aliquis medicus, qui & congruam illi victus rationem præſcribat, & reliqua ad febrem auxilia ex arte inſtituat, habita ratione ætatis, temperaturæ, regionis, temporis, conſuetudinis. & id genus aliorum. Cęterùm ne febris quidem ipſa terrere debet, ſi in magno vulnere, dum inflammatio eſt, permanet. Illa verò pernitioſa eſt Celſo, quæ vel leui vulneri ſuperuenit, vel vltra tempus inflammationis durat, vel delirium mouet, vel ſi neruorum rigor, aut diſtentio, quæ ex vulnere orta eſt, eam non finit.

De ſpaſmo, id eſt, conuulſione vulneri accedente.

Spaſmus quomodo fiat.

Galeno.

Spaſmus quid.

Conuulſio ſolius morbi eſt opus.

Fen. 2. tertij cap proprio.

SPaſmos, Græcè, conuulſio Latinè eſt, vbi nerui, atque muſculi præter voluntatem conuelluntur, in eamque diſpoſitionem veniunt, quam etiam in motibus ſecundum arbitrium factis aſſumpſerunt. Per hunc enim affectum, actio nequaquam ablata eſt, vt eſt in paralyſi, ſed ſolùm immutata, ac vitiata, vt abundè teſtatur Galenus libro quinto de ſymptomatum cauſis, ad hunc modum ſcribens, ſi Græca ſaltem Latina feceris. Conuulſio neruos, muſculoſque ad eundem cogit affectum, in quem ab animali facultate cùm naturalem habitum ſeruarent, ducebãtur. Vt igitur voluntarius motus interim intentis verſus principium, id eſt, cerebrum, muſculis, interim ab irruente ſpiritu impletis perficitur, ita conuulſio quoque accidere ſolet. Nam & ſpiritus inflare potens, in ipſis generatur, & complures etiam affectus, qui illos intendere queant, quemadmodum phlegmone. Itaque ſpaſmus ſiue conuulſio, motus eſt deprauatus, voluntariæ facultati motrici accidens, à ſolo morbo (vt ibidem ait Galenus) ſeu morboſa diſpoſitione proueniens. Proinde & neruoſa eſt ægritudo, qua mouentur lacerti, id eſt, muſculi, ad ſuum principium, & extenſioni ſunt inobedientes: vt tertio canonum annotatur ab Auicenna. Neque enim ad ſyndeſmos, id eſt, copulas, ſeu ligamenta, conuulſio, ſicuti neque paralyſis, propriè refertur: ſed (vt Galenus ait tertio de locis

& locis affectis) eorum neruorum, qui voluntatis imperio obediunt, affectio eſt. Auerroïs ſpaſmum definiuit, cùm membra ſic contracta & rigida facta ſunt, vt neque flecti, neque extendi quouis modo poſſint. Porrò omnes conuulſionis cauſæ, ſeu affectus omnes qui conuulſionem pariunt, Galenus, & Hippocrates in duo capita reuocarunt: nempe in plenitudinem, & inanitionem, corporum videlicet neruoſorum, à quibus ſecũdum electionem motus perficiuntur. Itaque phlegmonæ, id eſt, inflammationes, plenitudinem pariunt: ardentiſſimæ, & aridiſſimæ febres, inanitionem. Sed neruoſa corpora omnia (inquit Galenus) tendi poſſe, ſiue oppleta ſint, ſiue inanita, declarant muſica inſtrumenta. Etenim rumpuntur chordæ, ſi ue in humidum, vaporibuſque ſcatens ſiue in aridum ſqualenſque cubiculum, intentis etiamdum chordis, inſtrumenta collocaueris. Proindè huius rei haud ignari artifices, eas priuſquàm reponantur, laxare ſolent. Sed quomodò affecto aëre tenduntur chordæ, vt rumpantur, ſi vel nimis aridus, vel admodùm humidus ſit? Nempe humor madefacit ipſas, vt in tumorem præter naturam attollantur, qui mox eas extendit. Ac veluti ſol tergora arefaciens ipſa contrahit, ita ſiccitas chordas, & trahit, & extendit. Sic lora quoque cum ad ignem exiccantur, contrahi, tendiq́ue videntur. Tertium caput ſeu tertiam cauſam addit Auicenna s, quæ tametſi materiæ haud quaquàm, ſaltem per initium, proportione reſpondeat, noxam tamen (inquit) contriſtantem cerebrum inducit. Proindè nerui, hanc ceu moleſtum quidpiam refugientes, contrahuntur, & ad ſuam recurrunt originem, adnituntur que interturbantem cauſam ipſam expellere. Qui barbaram ſectantur medicinam, ſpaſmum non proportionatum ad materiam nominant: quia ſcilicet non accidat ob materiam, quæ implere, aut inanire partes neruoſas poſſit, ſed praua potiùs aliqua qualitate. Tribus igitur modis fit conuulſio, inanitione, repletione ſeu plenitudine, & compatiẽdi ſocietate, hoc eſt, cerebro lege commercij patientes, & alteratis per continuationem partibus, vt cõtingit in conuulſione, quæ fit, ab ictu feræ cuiuſdã venenatæ.

Libro 5. de ſymp. cauſ. & 3. de locis affect.

Duæ in vniuerſum conuulſionis cauſæ, Gale. & Hippo.

Tertio de loc. affect.

Tertia cauſa conuulſionis, addita ab Auic.

Conuulſio tribus modis accidit.

Primus modus, qui ſcilicet fit propter euacuationem ſeu inanitionem, accidit in ſuperfluis purgationibus, & in copioſis, atque immoderatis ſanguinis profuſionibus: quẽ

Apho. 3. Lib. 5.

conuulſionis modum (ſi quidem accepto vulnere acciderit) malum ac periculoſum eſſe teſtatur Hippocrates, hoc Aphoriſmo: Vbi ſanguis plurimus fluxerit, ſingultus, aut conuulſio ſuperueniens, malum. Crebrò enim mortem adferunt. In magnis quoque, ac vehementiſſimis ardoribus, & adurentibus (vt dictum eſt) febribus, ac colliquante putrilagine, hic conuulſionis modus euenire conſueuit, malum ſanè maximum, & penè inſanabile, vt Galenus annotauit in commentario illius aphoriſmi Hippocratis, Febrem conuulſioni ſuperuenire, melius eſt, quàm febri

Secūdus conuulſionis modus ex repletione.

2 conuulſionem. Secundus conuulſionis modus fit propter inflammationem, & alios tumores præter naturam (quos omnes οἰδήματα vocat Hippocrates) in vulneribus derepentè diſparentes ſeu euaneſcentes, vt in fine quinti Aphoriſmorum hac ſententia teſtatus eſt idem Hippocrates: Quibus tumores in vulneribus apparent, non conuelluntur maximè, (id eſt, non admodum, ſeu non valde ſpaſmo corripiuntur) neque inſaniunt. Verùm his deletis, atque euaneſcentibus, derepentè quibuſdam à tergo, ſiue retrò, conuulſiones & diſtenſiones fiunt: quoties ſcilicet (vt in commentario ait Galenus) vulnera ponè, id eſt, à tergo infeſtant. Immoderata quoque frigiditas neruoſis partibus adueniens, hoc conuulſionis genus inuehit, neruos enim in vnum cogit, ſtipat, cohibet, atq; implet. Quod & hoc aphoriſmo expreſſit Hippocrates. Frigidum, conuuſiones, diſtenſiones, liuores, rigores febriles [inducit, ſupple, vel adfert.] Sicuti enim nequaquàm conuenit, neruos ipſos, ſeu ipſorum neruorum ſubſtantiam, ab immodico calore diſſolui, ſic neque plus iuſto, & vltra modum conuenientem, refrigerari, ſubſtringi, & in vnum cogi, ac ſtipari.

Frigus conuulſionis cauſa.

Aphor. 17. Lib. 5.

Tertius conuulſionis modus ex compatiendi ſocietate.

3 Tertius conuulſionis modus dolore excitatur, cuius communis cauſa eſt, autore Platone in Timæo, pathos præter naturam, violenter, & affatim incidens.

Doloris cauſa.

Ab his enim (inquit Hippocrates Platone vetuſtior) quæ naturam mutant, ac corrumpunt, dolores excitantur: Hac quidem vocula (corrumpunt) & celeritatem, & vehementiam tranſmutationis indicans. Porrò vehementes eueniunt in tactu, (qui inter reliquos ſenſus dolore maximè aſſicitur) à naturali habitu tranſmutationes, ob violentum calidi, frigidíque occurſum, atque ob eas res, quæ

quæ contundere, ſecare, pungere, extendere, aut erodere poſſunt. Quippe res huiuſmodi dolorum cauſæ reputantur. Neruoſarum igitur partium punctura, acres quoque, & mordaces humores, aut venenoſa aliqua qualitate præditi, in vulneribus modum hunc tertium conuulſionis, ſubſtantiam diuellendo excitant. Quod de punctura diximus, teſtatur Galenus libro artis medicinalis cap. nonageſimoſecundo, ſic inquiens: Nerui verò & chordæ punctura, propter ſenſus vehementiam, & quoniam hæc pars principio, hoc eſt, cerebro continuatur, prompta eſt ad neruorum conuulſionem excitandam. Ac tum præſertim, cùm nihil extrorſum expirat, obcæcato cutis vulnere. Hactenus Galenus. Acres autem, æruginoſos, & venenoſos ſuccos per conſenſum, & velut quadam partium conſpiratione conuulſionem inducere, oſtendit Galenus in commentario huius aphoriſmi Hippocratis. Conuulſio ex elleboro lethalis eſt. Verùm conuulſionem iſtam, quæ accidit iis, qui ab elleboro albo (hunc enim ſimpliciter elleborum nominare conſueuit Hippocrates) purgati ſunt, non abſurdè ad ſecundũ genus cõuulſionis (quod fit ex inanitione) quiſpiam adduxerit. Quandoquidem humores ipſi acres, & mordaces, vim habent exiccandi, atque inaniendi. Contingit autem & propter ipſam euacuationem, citra mordentes ſuccos, iis, qui ſupra modum perpurgantur, conuulſionem aduenire. Fit enim ob pharmaci, ſeu purgantis medicamenti functionem, vim, atque efficaciam, vt ex neruis humiditates attrahantur, & ita reſiccata violentiùs ipſorum neruorum ſubſtantia, conuulſio enaſcatur. Sed & per vomitiones, quas veratrum epotum concitat, accidit, morſus ratione, conuulſiones fieri, ex conſenſu videlicet, communicatúque, & velut quadam partium conſpiratione: nempe perpeſſis, ac diſtentis neruis, qui ventriculi hoſtiolo, ſeu orificio conſentiunt. Sic quoque in vulneribus conſortij lege contingit ſubindè conuulſionem fieri, excitato in neruoſis corporibus (à quibus motus ſecundum electionem perficitur) dolore.

Cauſæ cõuulſionis ex conſenſu cerebri facta.

Conuulſio ex elleboro aph. 1. lib. 5.

Purgans medicamentum interdũ conuulſionem inducit.

Sunt autem neruoſæ partes, motui voluntario, ac ſecundum electionem & deſiderium facto, ſeruientes, nerui, ligamenta, muſculi, & tendones. Hæ igitur, & potiſſimùm nerui, vbi ingenti aliquo dolore afficiuntur, cere-

Partes motui voluntario famulantes.

brum

brum ipſum (quod eſt neruorum omnium communis origo, vt in arbore caudex, ramorum) huius noxæ conſors ſtatim efficitur, fitque (vt dixi) propter compatiendi ſocietatem conuulſio, quam non debemus exiſtimare fuiſſe ab *Cõuulſio duplex.* Hippocrate prætermiſſam. Etenim conuulſionem quæ infeſtet primaria ratione explicuit, dum fieri conuulſionem *Vniuerſalis.* vacuatione ſeu inanitione, repletionéque ſanxit. Cæterùm 1 ex præfatis conuulſionibus, quædã ſunt vniuerſales, quædam verò particulares. Vniuerſalis cõuulſio dicitur, quãdo noxa cerebro communicatur, & ad ipſum peruenit. Vbi autem noxam illam ſenſerit, tanquam moleſtum aliquid, vehementi conatu eam nititur expellere.

In quo quidem conatu neruos ipſos, & alia neruoſa cor *Particularis* pora contrahit, & conuellit. Particularis verò conuulſio fit, quando noxa non peruenit ad cerebrum, ſed in particula affecta remanet, ipſam contrahens, atque incuruans. *Vniuerſales cõuulſiones.* Ideò autem conuulſiones vniuerſales dicuntur, quia maiorem partem membrorum occupant. Quod quidem di- *Morbus comitialis.* ctum eſt ad differentiam epilepſiæ, quam comitialem morbum vocamus. Hæc enim partes omnes apprehendit, atque ideò conuulſio totius corporis, ſeu omnium corporis partium meritò dicitur, non iugis tamen ac perpetua (vt in emproſthotono, & opiſthotono, atque tetano, id eſt, neruorum rigore videre eſt) ſed quæ ex temporum accidit interuallis, hoc eſt, quæ interpollata eſt, atq; intermiſſa, cum mentis ac ſenſuum oblçſione, in quo & à iam dictis conuul- *Quo differat ſpaſmus ab epilepſia.* ſionum generibus diſcriminatur. Accidit nanque, vt is qui comitiali morbo conciderit, neque videat, neque audiat, neque vllo ſenſu quicquam percipiat, ac ne conſequi quidem poſſit, quid factum ſit. Siquidem cum memoriæ viribus ratio quoque læditur, vt libro tertio de locis affectis Galenus annotauit. Hæc autem in ſpaſmo de quo nunc agitur, nimè ſolent accidere. Cæterùm accuratiùs atque exquiſitiùs conuulſionis differentias, cauſas, & generationis ipſius rationem ac modum perquirere, alterius eſt ſpeculationis. Proinde ad præſens ea conſultè omittemus. Satis enim chirurgo nunc fuerit, ſi quæ de conuulſione diximus, probè intellexerit, ſi & tum communia, tum particularia differentiarum ipſius ſigna cognouerit, ac periculoſo huic ſymptomati (ne accepto vulnere aliquando eueniat) pro-

ſpicere

ſpicere atque occurrere poſſit,& iam præſens remediis topicis,accommodis,& ex arte inſtitutis profligare.

De ſignis Spaſmi.

COmmunes conuulſionis notæ ſunt, ægra ſeu difficilis membrorum dimotio, colli tenſio, labiorum contractio,ac ſi vellet ridere,maxillarum, dentium, & gutturis adſtrictio ſiue ſtrictura, oculorum, & totius faciei (vt dicunt) tortura ſeu peruerſio. Si conuulſio ex inanitione apprehenderit, non repentè, ſed paulatim, ac poſt morbos corpus extenuantes, omnémque eius humiditatem abſumentes, accidere ſolet. Vt exempli gratiâ,poſt largos ſudores, aut vomitiones immoderatas, aut alui dejectiones copioſas,aut immodicas ſanguinis profuſiones. Item poſt famen,vigilias, ſolicitudines, motus tum multos,tum vehementes, aridas æſtuantéſque febres. Cùm enim hæc & alia (ſi quæ ſunt) id genus conuulſio ſubſequitur,cauſam eius eſſe ariditatem ex inanitione rectè putaueris, vt Galenus annotauit libro tertio de locorum affectorum notitia.Si verò ex ſanis alicui repentina ſuperuenit conuulſio, ob repletionem eam fieri neceſſe eſt:& maximè quidem, ſi id vitij euenire ſic repentè conſpexeris, temulẽto cuipiam, ac omninò pleno homini,qui videlicet in otio degit. Item ſi poſt tumóres aliquos præter naturam ſubitò deletos, atque(vt paulò antè dictum eſt) euaneſcentes,vel poſt frigiditates condenſantes, atque in vnum neruos cogentes, ſanum aliquem ſic repentè conuelli contigerit, equidem nerui replentur à frigidis, & glutinoſis humoribus, ex quibus etiam nutriuntur, vnde conuulſionem patiuntur. Itaque his præcognitis, ac diligenter perpenſis, haud difficilè inuentu fuerit,vtrum ab ariditate, quæ eſt humidæ eſſentiæ deffectus,& vacuatione,ſeu inanitione,an ab humoris plenitudine, quæ egeſtati, ſeu inopiæ, & inanitioni aduerſatur, & ab Hippocrate repletio nominata eſt, affectus ipſe prodierit. Spaſmum autem, qui propter compatiendi ſocietatem, hoc eſt cerebro conſortij lege, ſeu (vt dicitur) per conſenſum affecto, enaſcitur in vulneribus, iis notis deprehendes. A cauſis externis excitatur, cum dolore,morſu,& moleſtia affligit,ac crudeliter laborantem excruciat.

Communes notæ conuulſionis.

SIGNA *conuulſionis ex inanitione.*

NOTAE *conuulſionis ex repletione.*

Spaſmi ex conſenſu cerebri nota.

Spaſmi

humectantia quædam, & lenientia decocta ſint. Vt ſunt capita, & extremitates agnorum, hœdorum, vitulorum, & arietum pinguium: item maluarum, ac violarum folia, altheæ radices, ſemen cydoniorum, & id genus alia adiecta olei parte tertia. Sunt qui ad eundem vſum iubent laborantes ſæpius in labrum lacte caprillo, aut bubulo plenum deſcendere: atque vbi caldarium ſeu lauacrū egreſſi fuerint, oleis humectantibus, vt oleo violaceo, & amygdalarū dulcium, ſi ea non adſint, oleo communi optimo, ſi ne id quidem eſt, adipe non vetuſtiſſima, gallinæ præſertim, hœdi aut vituli, ceruicem, & ſcapulas, & ſpinam, iuncturas quoque, & muſculorum capita, perfricant. Quidam autem infrà ſcripto linimento totam ſpinam, iuncturáſque omnes magna vtilitate illinire cōſueuerunt. Recipe olei violarum vncias quatuor, olei amygd. dulcium, pinguedinis gallinæ, medullæ crurium vituli, ana drach. ſex, pinguedinis vituli, & hœdi ana drachmas decem. Bulliant omnia ſimul in decoctione maluarum, radicum altheæ & ſeminis cydoniorum, vſque ad conſumptionem ipſius decoctionis: deinde colentur, & fiat linimentum. Porrò frictio cùm omnibus in homine vertebris vtilis ſit, tum iis præcipuè quæ in collo ſunt, cùm manus, & brachia, conuulſio maximè inuadit. Quòd ſi febris adſit, non humectantia modò, ſed refrigerantia quoque in hydrelæo, id eſt, miſcellanea ex aqua, & oleo, decoquenda erunt. Cuiuſmodi ſunt folia ſalicis, hordeum confractum, violæ, nymphæa (quod nenuphar appellant) aut eius farinæ quopiam aliquo. Ergo die noctéque (eſt enim grauis, admodum importunus, acutúſque morbus conuulſio) interpoſitis tamen quibuſdam breuibus interuallis, iis remediis, hoc eſt, fotibus, balneis, & vnctionibus, vtendum eſt. Dum ea intermittuntur, imponendum malagma, aut cataplaſma aliquod eſt, ex eiuſmodi humectantibus, & lenientibus, itidem (ſi res expoſtulet) & refrigerantibus, contrà quàm in conuulſione, quæ ex plenitudine ortum habet. Hæc enim, vacuantia, ac digerentia, calefacientia quoque, & (cum ex humore procreata ſit) ſiccantia deſiderat, vt mox dicemus. Cæterùm qui ex ſiccitate (quæ inanitionis eſt comes) conuelluntur, nutriendi ſunt ſorbitionibus ex chondro, & alica: ſi hæc non adſunt, ex lacte, aut hordeato, aut à pullis mollibus, vel agni-

Humectantia & lenientia.

Vnctiones.

Linimentū.

Si febr. adſit ſpaſmo.

Alimenta in conuulſione ex ſiccitate facta idonea.

culis, vel hœdis tenerioribus, iure aliquo aſſumpto: itémq; ouis ſorbilibus. Vinum quoque tenue, & aquoſum, quod facilè per omnia corporis membra diſtribuitur, illis exhibebimus, aut ſaltem cum ſuis iuſculis, vt ea promptius permeent, remiſcebimus, niſi tamen febris acceſſerit. Tunc enim priſanæ cremor magis offerẽdus eſt, ſomnúſque accerſendus. Hic enim prçterquàm quòd vires omnes reparat, plurimùm etiam humectat. Vigiliæ verò cũ ex iis ſint, quæ maximè euacuant, & exiccant, conuulſionem ex ſiccitate accerſunt, & augent. Indendi etiam ſunt clyſteres ex lacte, & ex eodem conficienda gargariſmata. Itaque (vt ſemel finiam) in hoc conuulſionis genere, curandi methodus, vnicum habet ſcopum, nẽpe humectationem, Quem certè (ob ſuperius adductam rationem) non facilè eſt aſſequi. Ægrius nãq; curantur, quæ in humido ſiccóq; habentur alterationes, quàm quæ ex calido & frigido cõſiſtunt. Hæ enim maximè actiuis qualitatibus corriguntur. Illarũ verò curatio imbecillis, & (vt ſic dicam) magis materialibus, & paſſiuis qualitatibus, perficitur, potiſſimúmq; cum humectandum eſſe requiritur, vt libro ſeptimo ſuæ methodi Galenus nos edocuit. Si tamen vlla ſpes curationis eſt, in ſuprà memoratis remediis conſiſtit. Itaque tametſi malum hoc ferè ſit immedicabile, cùm tamen ſæpe etiam prçter expectationem quædam eueniant, curatio venit aggredienda.

Somnus conciliandus.

Ex 7. methodi med.

Curatio conuulſionis ex plenitudine.

IAm verò ſpaſmum ex humiditate, & plenitudine curabis per euacuantia. Vacuare autem oportet, & à toto corpore, & ab ea parte quæ conuellitur. Porrò à toto corpore plenitudinem vacuamus, duobus potiſſimum auxiliis, nempe ſanguinis miſſione, & purgatione. Sanguinẽ mittemus maximè, in quibus vel multus ſanguis abundat, vel phlegmone conuulſionem excitauit, etiã ſi laborans prorſus redundantiæ ſanguinis ſit expers, modò nihil obſtiterit eorum, quæ ſanguinem mittendum dehortantur. Venæ autem ſecandæ electio, ex laborãte phlegmone, ac conuulſione, particula tibi indicabitur. Modũ verò ſeu quantitatem vacuationis inuenies, tum ex redundantiæ modo, tum ex reliquis, quæ in ſectione venæ ſpectanda & æſtimanda ſunt: Nempe ex ætate, natura, tempore anni, conſuetud

Vacuatio à toto corpore.

Sanguis in quibus mitti debeat.

Quæ in mittendo ſanguine obſeruanda.

ſuetudine, regione, cœli ſtatu, & ante hæc, ipſa laborantis virtute. Cæterùm ſic, vt oportet, facta per ſanguinis detractionem, totius corporis vacuatione, & humorum influentium auerſione, mox phlegmones curationem aggredieris. Cuius (vt & omnium aliorum tumorum, qui præter naturam conſiſtunt) ſi iam facta eſt, caput ſeu ſcopus præcipuus eſt, infeſtãtis humoris vacuatio. Cùm enim phlegmone duplici ratione (vt Gale. ait) à natura recedat, & quòd pars ipſa multò ſanguine ſit referta, & quòd eadem ſit calidior, vtique vacuationis indicatio, refrigerationis indicationem vincit. Quòd ſi adhuc in generatione eſt, in hac prior vacuatione eſt, confluentis ad affectum locum ſanguinis inhibitio. Sed de hac alibi abundè dictum eſt. Vbi verò corpus vel flaua bile, vel atra, vel pituita, vel ſeroſis humoribus, refertum fuerit (quem habitum Græci cacochymiam nominant) tum purgatione, quæ cuique ſuperanti ſucco ſit accommoda, vacuationem moliemur. *Purgatio quando adhibenda.* Verùm enimuerò, quoniam conuulſio ex humiditate ſeu plenitudine, qua ſani etiam repentè capiuntur, magna ex parte, à pituitoſis humoribus craſſis, glutinoſiſque in ipſa neruoſarum partium ſubſtantia infarctis, procreari ſolet, eius potiſſimum, quæ ab hac cauſa ortum habet, curationem ſubiiciemus. Ergo quæ crudos craſſos, & viſcoſos humores potenter euacuant medicamenta (inter quæ primas obtinent, hiera picra, & agaricum) hac conuulſione laborantibus exhibeto. *Curatio cõuulſionis à craſſis, & viſcoſis humoribus.* Clyſteribus acribus eorum aluum ſubducito. Peſſis, & ſuffitibus, in mulieribus (ſi occaſio detur) menſes euocato. Gargariſmatis, apophlegmatiſmis, & errhinis, ſeu ſternutatoriis, acrioribus, pituitam per os, & nares educito. Abunde repurgato corpore, ceruicem, axillas, & inguina, oleo liliorum, coſtino, ſpicato, laurino, & ex pulegio, addito caſtorei, & euphorbij momento inungito: & lanam mollem, ac ſuccidam facto litu ſuperimponito. Rogerius ad eiuſmodi ſpaſmum, ſequens vnguentum inſtituit, quod & Theodoricus approbauit.

Recipe olei muſcellini vnc. vnam, petrolei ſemunciam, olei communis, & butyri ana vncias quatuor, ceræ vnciam vnam, ſtyracis calamithæ, ſtyracis rubræ, ſingulorum drachmas duas & ſemis, maſtiches, olibani, gummi hederæ, ana vnciam ſemis: ex iis omnia quæ liqueſcere *Vnguentum Rogerij.*

poſſunt, igni admoueantur, alia verò trita, & in puluerem redacta, illis remiſceantur: poſtremò addatur ſtyrax, & fiat vnguentum, ex quo moderatè calefacto ceruix, & collum totum, ac vniuerſa ſpina dorſi, inungatur. Sunt qui iubent eodem aut conſimili vnguento totum corpus, inter duos ignes, aut in hypocauſto, nudo homine conſtituto, vel ſi æſtas eſt, in ſole inungi. Porrò huic vnguento viſus eſt alibi Theodoricus addidiſſe herbas, quæ ingrediuntur compoſitionem vnguenti, quod aragon nominatur, & alterius, quod Agrippæ tribuitur, quorum deſcriptiones extant apud antidotarium Nicolai: & præter hæc, addit oleum de caſtoreo, & pinguedinem ex limacibus rubris aſſumptam. Vocabátque tunc eiuſmodi vnguentum, alabaſtrum; quod ſanè neruorum contractionibus apprimè eſt vtile, & accommodum. Conducunt etiam magnoperè ad ſpaſmum eiuſmodi, oleum vulpinum, laurinum, rutaceum, ſicyonium, chamemælinum, de iunipero, de terebinthina. Item oleum benedictum, & oleum philoſophorum. Ex iis itaque, & conſimilibus frictio omnibus in homine vertebris vtiliſſima eſt. Iuuat etiam nonnunquam totum hominem, in labrum illis calidis oleis plenum, deſcendere. Sed & hypocauſta ſiue thermæ, & ſtuffæ (vt vocant) ſiccæ, quæ ex ſuffitu rerum deſiccantium fiunt, aliáque id genus: quæ ſudores euocant, & ſuperuacaneas corporis humiditates reſoluunt, atque abſumunt cerebróque, & neruis robur adferunt, circa finem, & corpore iam vt oportet, repurgato, mirum in modum conferre creduntur. Quòd ſi & febris huic ex plenitudine conuulſioni ſuperuenerit (modò hæc fuerit ephemera) ſalubre admodum eſt: frigidos enim (vt ſuprà diximus) & glutinoſos humores, quibus nerui ipſi conuulſi replentur, calfacit, extenuat, atque diſſoluit: quod curationis eius ſpaſmi caput eſt. Itaque ſi ſua ſponte febris in hoc genere conuulſionis non enaſcatur, eam ex induſtria quadam accerſunt, & exuſcitant: ídque per exhibitionem confectionis anacardinæ, ad quantitatem nucis auellanæ. Alij ad eundem finem offerunt caſtoreum, & aſſam fœtidam, vel oppopanacem, addita mellis portione dupla. Mitridatum quoque, & theriace, in hoc affectu mirè proficiunt. Neruos enim roborant, & crudos

Olea ſpaſmo ex plenitudine conferentia.

Febris conuulſioni ex plenitudine ſuperueniens bonum.

Metridatũ. Theriaca.

crudos ſuccos concoquunt, abſumuntque, eo ſcilicet nomine,quòd excalfaciant. Cauendum verò præcipuè frigus eſt: ideoque in eo conclaui, quo cubabit æger, ignis continuus eſſe debebit, maximeque tempore antelucano, quo præcipuè frigus intenditur. Vinum per initia præſertim, guſtandum non eſt: ſiquidem huius vſus tum præcipuè periculoſus eſt, eo potiſſimum nomine, quòd influxionem proritat. Vini locò aqua mulſa exhibenda erit, in qua decocta ſit ſaluia, & radix acori, cum momento nucis muſcatæ. Victus tenuis, primis ſaltem diebus,conuulſis à plenitudine inſtituatur, idemque calfaciens, & exiccans. Hactenus de curatione conuulſionis ex plenitudine.

Frigus conuulſis inimicum.

Vinum quãdo & quare cõnulſis interdicẽdum.

Curatio conuulſionis ex compatiendi ſocietate.

CÆterùm conuulſio, quæ fit propter conſenſum, & velut quadam partium conſpiratione ſeu compatiendi ſocietate: ſi ex dolore excitata eſt, per anodyna, & dolorem ſedantia curationem recipiet, vt in ſequentibus dicetur,cùm de vulneratis neruis agetur. Si verò ex morſu ictúve alicuius venenoſi animantis, conuulſio oborta ſit, theriaca parti affectæ ſuperimponenda erit, & cucurbitula defigenda,vel cornua quædam, quibus nonnulli cucurbitularum vice vtuntur. His enim (quæ citra calefactionem,ex alto vehementius extrahunt) totam eius quod infeſtat, & dolorem creat, ſubſtantiam vacuabis. Sunt autem & qui ore ſuo virus extrahunt, ægræ videlicet particulæ (vt ſuperius dictum eſt) admoti, ipſamque labiis complexi. Si autem accidat conuulſio, ob morſum oris ventriculi (quod propriè ſtomachus appellatur) ab acri aliquo mordaci, & erodente humore excitatum, vomitus ſtatim concitandus eſt, poſt quem ventriculus roborandus erit, tum iis, quæ extrinſecus admouentur, tum iis quæ intro aſſumuntur, iuxta periti alicuius medici conſilium. Porrò in omni conuulſione à quacunque cauſa ortum habeat, cerebrum imprimis roborandum eſt. Caput igitur abraſis crinibus oleo liliorum fouendum erit. Iuuat & eodem oleo ceruicem,totamq; dorſalem ſpinam,axillas quoq;, & inguina inungere. Hoc enim ſpaſmo,præſertim humido, eſt dicatiſſimum. Hora paroxyſmi

Curatio conuulſionis,ex compatiẽdi ſocietate.

Dolor.

Morſus vel ictus venenatorum.

Morſus oris ventriculi cõnulſionem excitat.

Cerebrum in omni cõnul. ſione roborandum.

bonum eſt, laborans contineat inter dentes baculum ſalicis, ne os exactè claudatur, & lingua à dentibus dilaceretur. Vltimum eſt, ſi nihil aliud fieri poſſit, neruum, aut muſculum ex quo conuulſio orta eſt, tranſuerſum præcidere, vt Galenus & Razes conſuluerunt: præſtat nanque vnius particulæ actionem amittere: quàm totius corporis. Meliórque eſt (vt Galenus ait) læſio quàm mors. Itaque hoc pacto conuulſionem quidem ſanaueris: aliquem tamen ex particulæ motibus vitiaueris. Vt autem ei quod vrget, & vnde primum maximéque homini imminet periculum, ſuccurramus, cogimur ſic nonnunquam alium inſanabilem affectum relinquere.

Muſculus aut neruus interdũ per tranſuerſum præcidẽdus.

Læſio quàm mors potius optanda.

De paralyſi ex vulnere.

Paralyſis ex quibus vulneribus excitetur.

PAralyſis, id eſt, neruorum reſolutio, latus vnum aut alterum, vel partem quampiam, non autem corpus totum infeſtans: interdum etiam vulnera, & contuſiones inſequitur: ſed capitis maximè, & totius ſpinę dorſi vt multis exemplis Galenus aperuit libro de locis affectis tertio. Porrò an paralyſis ipſa, quæ ex vulnere accidit, partes quæ è regione vulneris ſunt, vel potius oppoſita infeſtet, ad præſens dicere omittemus. Eſt autem paralyſis neruorum relaxatio, ſeu mollificatio, cum priuatione ſenſus & motus, non quidem totius (vt dictum eſt) ſed vel lateris vnius duntaxat, vel priuatæ alicuius particulæ. Quo fit, vt affectus ſit conuulſioni contrarius: in hac enim durities adeſt cum motu deprauato, ac permutato: durities autem mollificationi ac relaxationi eſt contraria. Vnde Galenus libro tertio interiorum affectorum locorum, ſic inquit, « Quum omnes pariter nerui, tum ſentiendi, tum mouendi vim amiſerint, apoplexia huiuſmodi affectio nominatur. Vbi verò alteri laterum, aut dextro aut ſiniſtro id accidit, paralyſis, id eſt, reſolutio nominatur, eius ſcilicet partis, in qua conſiſtit affectus, interdum dextræ, interdum ſiniſtræ. Quòd ſi in aliquo membrorum idem euenerit, eiuſdem membri reſolutio eſſe dicetur. » Nam & tota manus, & totum crus interdum reſoluitur, atque ſolus in crure pes, & quæ ſub genu ſunt. Sic etiam de tota manu, ſimiliter proportione dicendum eſt. Hactenus Galenus: ex cuius verbis colligere licet, paralyſim aliam eſſe vniuerſalem, aliam verò particularem. Vniuerſalis ea eſt, quæ alterum latus totum, aut dextrum

Paralyſis quid.

Paralyſis affectus eſt cõuulſioni contrarius.

Paralyſis vniuerſ.

Paralyſis particu.

dextrum, aut ſiniſtrum occupat. Particularis verò, quæ priuatim alicui duntaxat particulæ accidit. Sic & de ſpaſmo per analogiam dici poteſt: nempe quòd alius ſit vniuerſalis, alius verò particularis.

De cauſis, & ſignis paralyſis.

Cauſæ externæ paralyſis.

Internæ cauſæ paralyſis.

CAuſæ paralyſis, atque eiuſmodi ablationis ſenſus, & motus, geminæ ſunt: nempe internæ, & externæ ſeu extrinſecus aduenientes. Externæ cauſæ reſolutionis neruorum ſunt, caſus ab alto, percuſſio, inciſio ſectio, cumpreſſio, vel conſtrictio, frigiditas violenta, & vehemens vicinæ partis phlegmone, vel ſcirrhus, & id genus alia, quæ extrinſecus euenientia, vel continuum ſoluunt, ſeparántve, vel ſpirituū vias occludunt, & facultatis animalis delationem impediunt. Internæ autem cauſæ ſunt, humores craſſi, & viſcoſi, neruos cerebri, aut ſpinalis vocatæ medullæ (quæ ipſius cerebri vicaria eſt) obſtruentes. Neruorum enim corporibus ita obſtructis, & craſſioribus redditis, animalis facultatis (quæ ſenſum, & motum præſtat) in membra delatio impeditur. Cæterùm anxiè diſquirere, quo pacto per neruorum reſolutionem, ſeu paralyſin, interdùm ſenſus duntaxat, interdùm motus, nonnunquàm ambo ſimul pereant, & alia multa ad rem propoſitam attinentia, nequaquàm præſentis ſunt ſpeculationis. Satis enim fuerit chirurgo, ſi præter ea, quæ iam de paralyſi dicta ſunt, ſedem primariò affectam, & à qua noxa orta eſt, ſimulque diſpoſitionem eius cognouerit. Niſi enim hæc (inquit Galenus) accuratè cognouerimus, nequaquàm eas partes, quibus vel ſenſus, vel motus, vitiatus eſt, rectè curabimus. Porrò ipſam affectam ſedem ex anatome facilè ipſi deprehendemus.

Nota cerebri primariò affecti in paralyſi ex lib. 2. de loc. affect.

Nota paralyſis initio ſpinæ affecto.

Nam cùm ex ea cognouerimus neruos, qui per faciei partes ſparſi ſunt, à cerebro dimitti, ſi earum aliqua ſimul cum toto corpore, reſoluta eſt, haud quaquàm nos latere debet, reſolutionis diſpoſitionem in ipſo cerebro conſiſtere. Vbi verò partes, quæ ad faciem attinent, incolumes, ac illæſæ permanſerint: hæ autem, quæ ſub ea ſitæ ſunt vniuerſæ reſolutæ fuerint, ſpinæ initium tum affici, ſciendum eſt. Ex ipſa enim anatome didicimus, quòd omnes animantis partes ſub ceruice poſitæ (quæ à conſilio, & vo-

luntatis imperio moueri poſſunt) neruos habent, qui eas moueant, procedentes ex ſpinali vocata medulla. Quod & iis verbis Galenus teſtatus eſt libro quarto de ſymptomatum cauſis: Si ſpinæ principium lædatur, ſolæ partes capitis, quoad vixerit animans, & ſentire & moueri poſſunt. Quòd ſi cerebro quoque noxa acciderit, qui ſic afficiuntur, ij omnium partium, & motum, & ſenſum ilicò deperdunt. Atque eadem quoque ratione, ſi toti corpori conuulſio acciderit, eundem ſpinæ locum, nempe initium, affectum eſſe declarat, faciei partibus omnino ſeruatis illæſis. Quòd ſi hæ quoque afficiantur, cerebro noxam iam illatam eſſe oſtendunt. Adhæc nouimus ex corporum diſſectione, neruos qui pectus mouent, ex ea ſpinæ parte, quæ in ceruice eſt, ortum deducere. Quocirca vox perit omnibus, quibus ea ſpinæ pars, quæ in ceruice eſt, fuerit affecta. Ipſa verò ex tranſuerſo inciſa, ſi tota fuerit diſſecta, omnes quæ ſub ipſa ſunt corporis partes, ſenſu motuque priuari neceſſe eſt, vt pote ſuſcipiente ſpina à cerebro, vim tum ſentiendi, tum mouendi pro arbitrio. Prætereà in anatomia (inquit ille) vidimus vbi per tranſuerſas ſpinæ inciſiones, ad medium vſque duntaxat, ſecundum longitudinem, ſpina ipſa ſecaretur, non omnes ſuppoſitas corporis partes, ſed eas duntaxat, quæ è regione ſectionis erant, reſolutas. Dextras quidem, dextra ſpinæ parte diſſecta: ſiniſtras verò, vbi reliqua pars eſſet inciſa. Itaque (ſubiungit Galenus) manifeſtum eſt, quòd circa primum ſpinæ proceſſum, facta aliqua diſpoſitione, per quam cerebri facultas, quominus ad ipſam perueniat, prohibetur, omnia inferiora membra, dempta facie, ſenſu, motuque priuabuntur. Vbi verò media duntaxat eius proceſſus pars fuerit affecta, non omnes inferiores partes reſoluentur, ſed vel ſiniſtræ duntaxat, vel dextræ. At verò ſpina in inferiori loco affecta, nempe ſub ea neruorum propagine, quibus thorax attollitur, idque vel ob luxatam aliquam vertebram, vel alio quouis modo (vt vulnere) ſi quidem ingens fuerit affectus, partes inferiores omnes, ſubitò & ſentiendi, & mouendi facultate priuantur. Si verò non ita vehemens fuerit affectus, ſtuporem inducet. Atque ij mortem effugiunt, quandoquidem ſpiratio in ipſis ſeruatur. At quibus quinta ſpinæ vertebra vulnerata, aut quouis alio modo affecta

Gale. libr. 4. de ſymp. cau. & libr. 3. de locis affect.

Lib 3. de loc. affect.

Ex lib. 4. de ſymp. cau.

Si quinta ſpinæ verte-

affecta eſt, eorum manus omnino, & ſenſum, & motum amittunt. Quibus verò ſexta, iis non in totum ſentiendi mouendique facultas [in manibus] perit: quippe primi brachij partes illæſæ ſeruantur. Id verò multo magis, ſi ſeptima ſpinæ vertebra fuerit affecta. Octauæ vertebræ affectus perquam exiguam, hac verò inferiorum nullam penitus noxam manibus inducere poſſunt. Maximam verò noxam ex læſa hac vertebra ſentiunt, thorax, & reliquæ partes inferiores. Itaque niſi hoc pacto ex anatomia, neruorum ad ſingulas partes venientium principia didiceris, perquam difficilè earum vel ſenſum, vel motum deperditum curabis, reſtituéſve. Porrò humorem peccantem, ac paralyſim comitantem, deprehendes ex propriis cuiuſque humoris notis. Cauſas verò externas, ſeu euidentes facilè cognoſces ex relatu, & indicio laborantis.

bra afficitur.

Si ſexta vertebra affecta eſt, vel ſeptima.

Iudicia, ſeu præſagia paralyſis.

1 Præſagire, ac iudicare potes de paralyſi, à quacunque occaſione ortum duxerit, deque omnibus neruorum affectibus, quòd ægrè admodùm ſanabiles ſunt. Nerui enim ipſi pauco admodùm natiuo calore participant, qui curationis membrorum opifex eſt, & cauſa effectrix potiſſima.

Paralyſis affectus eſt ægrè ſanabilis.

2 Proindè veriſſimum etiam eſt, quod vulgò dici ſolet, nempe paralyſin in ſenibus perquã difficilè curari: hi enim natiuo calore (qui robur eſt facultatis nos gubernantis) propemodùm ſunt deſtituti. Quod Hippocrates his verbis expreſſit: Senibus parum calidi innati ineſt. Quam ſententiam veram eſſe teſtatur Galenus, ſiue quis ad qualitatem ſermonem referat, ſiue ad ſubſtantiam.

Senes vix vnquã à paralyſi liberantur.

3 Tremor & febris ſi paralyſi ſuperuenerint, bonum: febres nanque neruorum reſolutionibus (vti & cõuulſionibus ex repletione) aduenientes, partim quidem ſuperfluam diſſoluunt humiditatem, partim verò concoquunt frigiditatem, quæ duæ ſunt medicis, in curanda paralyſi (vti & ſpaſmo ex plenitudine) remediorum intentiones.

Tremor & febris ſi paralyſi ſuperuenerint, bonum.

4 Adhæc, paralyſis, quæ ab ictu, vel caſu non vehementer neruos atterente, contundentéve, excitata eſt, curationem interdum recipit, vt contingit illi Pauſaniæ Syro ſophiſtæ, cuius meminit Galenus in fine libri tertij, de affectorum locorum notitia. Quum enim Romam aliquando veniſſet,

Paralyſis ab ictu, vel caſu,

Pauſ. ſophiſta vrbi n-

lo excidit, vnde paralyſim in digitis contraxit.

dum per viam duceretur, vehiculo excidit, atque in dorſi initio læſus eſt, vnde ſecundum duos minores ſiniſtræ manus digitos, atque medij partem mediam, ſenſum imprimis quidem difficilem habuit, poſteà malè curantibus medicis, ſenſum omninò amiſit. Huic autem remedia, quæ illi imperiti medici digitis fruſtrà adaptauerát, læſæ parti, hoc eſt, initio ſpinæ, Galenus ipſe (vbi mali occaſionem intellexit) ſtatim adhiberè iuſſit, atque ſic vir ille celeriter ſanitati eſt reſtitutus.

Paralyſis ex vehementi neruorũ contuſione, vel diuiſione.

5 Quæ verò ab inſigni, atque effatu digna neruorum contuſione vel diuiſione, oritur particularum reſolutio, prorſus inſanabilis eſt. Soluta enim illis continuitas nunquam (vt dictum eſt) perfectè curatur. Rectè quidem, & conformiter ad Galeni ſententiam, Auenzoar adſtruxiſſe viſus eſt ſubitæ mortis periculum imminere, ſi nerui anhelitus, hoc eſt, reſpirationi ſeruientes,

Paralyſis neruorum reſpirationi ſeruientium.

6 aliquibus vulnerati, aut quouis alio modo inſigniter affecti fuerint: in ipſis enim ſtatim perit reſpiratio. Quo fit, vt præfocati repentè moriantur. Quomodò enim ablata reſpiratione (quæ actio eſt vitæ neceſſaria) diutius viuere poſſent? Si membrum reſolutum non imminuatur, nec emar-

NOTAE paral. curabilis aut incurabilis.

7 ceſcat, colorq́; eius non immutetur, ſpes aliqua curationis ſubeſt. Si verò contabeſcat, & gracileſcat inſigniter, colorque natiuus pereat, atque à ſeipſo plurimum euariet, malum portendit.

Paralyſis ex vulnere curatio.

IN curanda neruorum reſolutione (quæ paralyſis dicitur) ex accepto vulnere, vel cauſa alia extrinſecus incidente oborta, præmiſſa totius corporis vacuatione, vel per purgantia medicamenta, vel per ſanguinis detractionem, vel per vtrunque, vti res exigit: factis item vt decet, humorum in partem reſolutam influentium auerſionibus, præſcriptaque victus ratione congrua (quæ omnia periti alicuius medici conſilio fieri debent) topicis remediis aduerſus illam ſedulo pugnare debet chirurgus. Itaque cum duabus in hoc affectu profligando Therapeutices, id eſt, curandi facultatis partibus, opus ſit: nempe ea quæ victu, & quæ medicamentis, tum intrò aſſumendis, tum foris admouendis medetur: eam hic ſolam curationem exequemur, quæ medicamentis forinſecus admouendis, perficitur: ne qui chirurgiam

In curanda para. dietetica, ampliore cutica opus eſſe.

profitentur, diætetica, & pharmaceutica (quæ peritiſſimum, & rationalem medicum deſiderant) turpiter, & in magnam laborantis perniciem (vt plerique hodie aſſolent) abutantur. Cæterùm cùm multa variáque præſidia foriſecus in curanda paralyſi ex vulnere, aut alia quauis externa cauſa ſuſcitata, admoueri ſoleant, vt emplaſtra, cataplaſmata, vnguenta, illitus, fotus, cucurbitulæ, & alia id genus: Guido tamen vno liquore longè optimo, & ad affectum eiuſmodi, ſiue ſymptoma profligandum, efficaciſſimo contentus erat: quod quidem ex Ioanne illo Meſue, viro in familia Arabum doctiſſimo, ac in re medica Euangeliſta à quibuſdam nuncupato, deſumpſit, eo loci, vbi de cordis paſſionibus agit. Eo autem liquore illinere ſolebat medicus ille Arabs cerulcem, totámque ſpinam dorſi, atque etiam affectam ipſam particulam. Confert nanque hoc pacto mirificè roborandis membranis ſpinalem medullam obuoluentibus, ſubſtantiæ ſpiritali, qua viuimus, neruis quoque, & oſſibus. Proinde paralyſi, omnibúſque neruorum ægritudinibus, cordis palpitationi, & tremori, atque etiam manifeſtæ laſſitudini, mirè, ac ſupra humanam opinionem, proficit. Adde, quòd nullum medicamentum eo præſtantius inueniri poteſt, vbi cor celeri, feſtináve eget refectione, ac refocillatione, ſi ſaltem ipſi Meſuæ credimus. Cæterùm eſt quod cum ipſo Meſue vehementer admiremur, priſcos illos tum medicos, tum philoſophos inſignes, & rerum naturæ peritiſſimos, nullam in ſuis ſcriptis, eiuſmodi inunctionis ſpinæ, mentionem feciſſe, cùm vix aliud tám præſtans auxilium inueniri, aut excogitati poſſit, ad vitæ ſubſtantiam conſeruandam. Nouiſti nanque ſatis (opinor) ex anatome, ſpinam dorſi in homine eſſe veluti carinam nauis, & fundamentum reliquorum oſſium, imò verò & principium. Noſti præterea, ſub hac veluti ſolido quodam propugnaculo, & muro tutiſſimo, dorſalem ipſam medullam conditam eſſe, quæ cerebri quidem germen eſt, & explantatio, durorúmque corporis neruorum principium: per quos velut internuntios, corpus vniuerſum tranſumit, primum quidem, & maximè motum, cum hoc autem etiam & ſenſum. Adde quòd in ſpondylis dorſi (qui ſpinam ipſam conſtituunt) mira naturæ prouidentia efformata ſunt quædam ſubtilia foramina, per

De localib⁹ remediis in paralyſi ex vulnere adhibendis.

Liquoris Bal ſamitis Meſue dotes.

Spina dorſi veluti carina nauis.

quæ

quæ vaſa, ſpiritum, & ſanguinem deferentia (venæ inquam, & arteriæ) intrò quidem, foràs verò, nerui ipſi, ſenſum, & motum, in corpus vniuerſum comportantes, feruntur. Quo fit, vt ſpina ipſa ſit veluti platea, ſeu via quædam publica, non modò neruorum, ſed & venarum, & arteriarum. Proinde & ſpirituum, ac virtutum. Adhæc non ignoras magnam ipſam venam concauam dictam, itidem & arteriam aortam vulgò nuncupatã, iuxta ſpinam ipſam totam reptare, ſed & partium ſpiritualiũ eſt veluti ſubſterniculum, & (vt quiſpiam dixerit) veluti lectus aliquis. Atque (vt Meſue inquit) medullam continet veræ .* humiditatis. Multas ergo eaſdémque bonas, atque effatu dignas intentiones cumulabis, ex inunctione ipſius dorſalis ſpinę, quam veteres ipſi tum medici, tum philoſophi, vel prorſus ignorantes, neglexerunt, vel eam nobis inuiderunt, cùm ne verbum quidem in eorum monimentis de ea ſcriptum inueniatur, vt Meſue teſtatus eſt. Porrò liquoris illius tam eximij, atque ad tam multa vtilis compoſitio, & conficiendi ratio apud præfatum autorem talis eſt: Recip. myrrhæ electæ, aloës hepaticæ, ſpicæ nardi, ſanguinis draconis, thuris, mumiæ, * opobalſami, bdellij, carpobalſami, ammoniaci, ſarcocollæ, croci, maſtiches, gummi Arabici, ſtyracis liquidæ † ana drach. duas, ladani electi, ſucci caſtorei, ana drachmas duas ſemis. muſchi drach. ſemis, terebinthinæ optimæ ad pondus omnium: pulueriſanda puluériſentur, & omnia miſceantur cum terebinthina, reponantúrque in furnibulo, ſeu diſtillatorio, quod alambicum vocant, & illa ingenioſè ac lento igne vt decet, diſtillentur: liquorem autem per diſtillationem ſublimatum, vaſe vitreo forti excipe. Hic liquor proximè accedit ad verum ſuccum balſami. Guido à Cauliaco quandoque huic pretioſo liquori addebat herbas dicatas paralyſi, & tum generoſius, atque efficacius multò (vt ipſe teſtatur) experiebatur auxilium.

Margin notes: * Aliàs humanitatis. — Liquor balſamites Ioã. Meſ. longè optimus, & ad multa vtiliſsimus. — *Alia exẽplaria habet opopanacis. — † Aliàs ʒ. duas ſemis.

De ſyncope ex vulnere.

Syncope qd. SYncope (definitore Galeno lib. duodecimo Therapeutices) eſt præceps virium lapſus, qui immoderatas euacuationes, ingentes dolores, vigilias, principiorum intemperiem,

periem, atque animi vehementes affectus, ſequi conſueuit. Ea autem ſyncope, quæ in vulneribus accidit, magna ex parte creatur, vel ex immodica ſanguinis profuſione, vel ex vehementi dolore. Hanc proximam eſſe cognoſces, tum ex arteriarum pulſu elangueſcente, ac deficiente, tum ex pallido vultus colore, tum ex motu totius corporis ignauo, ac difficili, ſed præſertim palpebrarum, & partium extremarum, tanquàm illis erigendis, aut attollendis non poſſit virtus motrix ſufficere: ſed & frigidi, circa collum maximè, & faciem, ſudores, ſyncopen iam pulſare fores teſtantur, ſymptoma ſanè minimè negligendum. Quandoquidem celeriter interdum hominem rapit, eſtque quaſi via ad mortem, imò (vt vulgò dici ſolet) eſt veluti quędam parua mors. Proinde ſumma cura adnitendum eſt, ne in hoc tam periculoſum ſymptoma vulneratus incidat. Ergo laborantem quibus poteris modis conſolator. Hominum turbam ne ſuo anhelitu conclaue nimis excalfaciant, & laborantem ſua præſentia deterreant, procul arceto. Sed & antequàm ea prematur qui vulneratus eſt, panis fruſtulum, vino optimo, aquæ roſaceæ momento, diluto, illi ſugendum exhibeto: atque etiam vt ex vino ipſo modicum
» quid bibat, ipſe iubeto. Vinum nanque omnibus ſynco-
» pe vexatis vtile eſt, vt libro duodecimo Therapeutices his
» verbis Galenus annotauit. Vinum tamen, quod & calidum
» naturâ ſit, & deductionem in corpus promoueat, omnibus
» quos ſyncope malè habet, offerre conueniet. Conſtat autem, ex vinis ea deligenda eſſe, quæ & flauo ſint colore, & ſubſtantia tenui, & ætate, vetera. Talia nimirum & boni odoris continuò fuerint. Cæterùm amara præ vetuſtate, vina ne ſunto. Porrò ſi iam ſyncope, qui vulnus accepit, vexetur, eius faciem aqua roſacea, vel frigida, vel vtriuſque mixtura, adiecto etiam aceti (placet) momento irrorabis, ac etiam ipſa validè in illam, laborantis faciem dico proiicies: aut ſaltem naribus aquam roſaceam, & acetum admouebis, vt ſcilicet ſuaui eorum odore, animam illorum recrees. Pilos, naſum, & aures vellito, extrema fricato, alapis illorum genas cedito, & proprio nomine alta voce illos vocato, ac cætera facito, quæ in hoc ſymptomate medici fieri præcipiunt.

Syncope in vulneribus vnde.

Syncope proximè inſtātis nota.

Syncope parua mors.

Quibus remedijs ſyncope occurratur.

Vinū omnibus ſyncope vexatis ſuccurrit.

Vini in ſyncop. electio.

Si iam ſyncope præſens ſit.

De deſipientia, ſeu delirio accidente in vulneribus.

Delirium quid, & vnde naſcatur

Cano. 3.

OMne delirium (vt Galenus ait libro quinto de ſymptomatum cauſis) deprauatus eſt principis facultatis motus, à prauis ſuccis, aut cerebri intemperie ortum habens. Interpreti Auicennæ alienatio dicitur. Porrò tametſi eiuſmodi deſipientiæ, ſeu mentis alienationes, ſymptomata ſint modò primogenia, id eſt, primario, ac proprio cerebri affectu euenientia, modò ſecundaria, hoc eſt, cerebro compatiendi ſocietate, ſeu (vt dici ſolet) per conſenſum laborante. Hic tamen nunc, de ſolo eo delirio, quod conſortij lege, ſeu per conſenſum accidit in vulneribus, & percuſſionibus articulorum, ſermonem faciemus.

Lib. 4. The.

Talia nanque vulnera (vt ſuperius diximus) doloris, vigiliarum, conuulſionis, & delirij periculum adferunt. Cæterùm eiuſmodi ſymptomatis (delirij inquam in cacoëthis vulneribus euenientis) generatio perſimilis eſt ei, quæ per ſuffuſiones oculorum accidit, à ventriculi diſpoſitionibus ortum trahentes, vt Galeno viſum eſt libro tertio de locis affectis. Quemadmodum enim ventriculus cerebro ſuas affectiones cõpatiendi quadam ſocietate trãſmittit, ídque propter neruorum à cerebro, ad os ventriculi deſcendentium magnitudinẽ, per quos etiam ſenſus huic particulæ, quàm vlli reliquarum corporis partium acutior eſt. Ita quoque neruoſis partibus inflãmatis, cerebro noxa promptiſſimè communicatur, atque ex illis promptius, quàm ex aliis quibuſuis partibus deliriũ ſuperuenire ſolet, ídque aſcendente ad caput interdum per continuas partes, ſolo calore: interdum verò ſpiritu vaporoſo, vel fumoſo, aut fuliginoſo. Hæc autem omnia, quæ ſic delirium, aut phrenitidem inducunt, ſiccandi pollent facultate Auicennæ: quippe, quæ multo, eodémque acri calore participẽt. Quo fit, vt delirantes irrequieto ferè motu agitentur. Vnde Galenus libro decimotertio Therapeutices ad hunc modum ait: Ergo cùm humor qui in capite redundat, frigidus eſt, inſenſibilitas, immobilitáſque hominem opprimunt. Cùm calidus eſt, perpetuus potius motus, vnà cum rationis noxa. Accidit enim (veluti demonſtratum in libris de his eſt) ex frigore, ſegnitia: ex calore, immodicus motus: ex humoris verò vitio, dementia.

Cauſa delirij in vulneribus.

Neruoſis partibus inflammatis deliriũ accidit.

Deliriũ ex ſiccitate fit.

Delirij

Delirij ex vulnere curatio.

SI delirium, ſeu mentis perturbatio, poſt vulnus acceptum, hominem apprehendat, huius rei gratiâ ſtatim accerſendus & conſulendus erit peritus aliquis medicus, qui potu, frictionibus, & deligaturis partiũ extremarum, & maximè pedum, ac tibiarum, clyſteribus quoque huic rei accommodis, fumos, ac vapores vitioſos, à capite deorſum protinus reuellere ſtudeat, vt rectè præcepit Auicennas, itidem & cæteri, qui hac de re ſcripſerunt. Quod autem ad chirurgum attinet, læſæ particulæ dolor ex toto (ſi fieri poteſt) ſedandus eſt. Vtile eſt etiam alapis genas laborantis percutere, vt ipſe ad mentem, ſeu ratiocinandi facultatem redeat. Galenus libro decimotertio Therapeutices caput delirantium in principio perfundendum eſſe oxyrhodino, pulchrè nos admonuit. Vapores enim, & humores à capite tunc repellendi ſunt. Cùm verò in ſummo incremento ſunt deliria, perfuſiones ex papauerum capitibus (conſilio eiuſdem) applicabimus. Odorem quoque ex rebus frigidis naribus obiiciemus, ac nares ipſas intus, vel frontem ex ſimilibus medicamentis illinemus. Quippe ſopire (inquit) ac ſtupefacere principem facultatem oportet, cerebrum ſcilicet, quod ſupramodum incaluit, refrigerando. Sanitati magna ex parte reſtituuntur Auicennæ, qui per dies aliquot, radicem bryoniæ, id eſt, vitis albæ, vel bibunt [ex liquore aliquo refrigerãte, & humectante] vel cum cibo quopiam eius ſaporem obtundente comedunt. Cæterùm de pruritu, duritie, atque impotentia læſæ particulæ, quæ interdum vulneratis accidunt, ſuo loco alibi dicetur.

Vapores à cerebro auertendi. — *Dolor ſedãdus.* — *Caput delirãtium oxyrhodino perfundendum.* — *Cerebrum refrigerãdum.* — *Radix bryoniæ.*

De vulnere in carne accepto, & eius differentijs.

CAP. V.

VUlnus propriè Galeno libro tertio methodi medẽdi, vnitatis eſt ſolutio, ex vulnerando in carnoſa parte relicta, eadémque (vt recentiores addiderunt) cruenta, & citra putrefactionem: hic autem vulnus latius accipimus, nempe pro recenti plaga non modò in carne, ſed etiam in neruis, venis, arteriis, tendonibus, membranis, cartilagine, & oſſibus facta. Itaque primùm de eo vulnere quod in carnoſa ſubſtantia acceptum eſt, edifleremus.

Vulnus quid Gal. — *Vulnus quid apud recentiores chirurgos.*

Cate

Diuiſio vulneris.

Cæterũ eiuſmodi vulnus aut ſimplex eſt, & citra ſubſtantiæ deperditionem, aut cum aliqua ſubſtantiæ amiſſione. Vulnus ſimplex, & quod ſine deperditione fit ſubſtantiæ, aliud profundũ: aliud ſummo tenus factum, ſeu in ſummo reſidẽs eſt: aliud verò vtriuſque particeps, vt cùm pars vna diuiſionis per lõgitudinẽ factæ, altè deſcẽdit, altera in ſummo corpore hęret, quod inæquale Galeno dicitur: aliud itẽ magnũ, aliud paruũ tum dicitur, tum verò eſt. Quæ omnes differentiæ à quãtitate, ſeu ſpacio diuiſionis ſumptæ ſunt. Vulnus quod cum deperditione eſt ſubſtantiæ, aut fit cum amiſſione cutis ſolius, aut cũ ablatione cutis, & carnis ſubiectæ ſimul. Porrò eiuſmodi vulnera, vel ſimplicia ſunt, & ſine vllo affectu, aut ſymptomate: vel accidẽtia habent, quę rationem cauſæ non obtinent (tunc enim vlcera dicerẽtur difficilè ſanabilia, de quibus in ſequentibus dicetur) ſed ſolùm rationẽ habẽt ſine quo non, vt ſuperiùs annotauimus ex Gale. lib. 4. Therap. Cuiuſmodi ſunt intemperies, dolor, phlegmone, pruritus, & alia paulò antè cõmemorata. Non magnoperè autem curo, ſi prædictæ huiuſmodi differẽtiæ, diſpoſitiones aut affectus dicantur potiùs, quàm differẽtię, vel contrà. Quanquã Gale. lib. 3. meth. med. anxiè ſatis diſquiſiuerit, quænam ſint propriæ vlcerum, ſeu vulnerũ differentiæ, & quæ aliorũ affectuũ complexiones. Hoc enim parùm nunc mihi cõferre videtur ad vulnerũ curationẽ. Commoda namq; morborũ curatio, nõ ex nominũ, ſed rerum recta opinione cõtingit: vt ſcribitur primo methodi medẽdi. Cæterùm de cauſis, ſignis, & iudiciis vulnerum, quatenùs vulnera ſunt, abundè ſatis in præcedentibus dictum eſt, in capite ſcilicet vniuerſali. Proinde iis prætermiſſis, vulnerum in carne acceptorum curationem iam aggrediemur.

Curatio vulnerum ſimplicium, in carne ſummotenùs acceptorum.

Specialis præcipuaq; intentio curandi vulneris in carne accepti, vna eſt.

Vlnerum eiuſmodi curatio, præter iam dictas quatuor, quinque intentiones communes, vnam ſpecialem, præcipuámque habet, nempe ſanguinis profuſionem cohibere. Quod ſanè intelligendum eſt, nempè ſi nimis immoderatè, atque affatim effundatur, vt rectè interpretatus eſt Auicennas. Satiùs enim eſt (inquit) ipſum fluentem ex vulnere ſanguinem, non omninò, ac ſtatim ſupprimere, ſed ſi nimis abundè prorumpat, eius

dunta

duntaxat impetu moderatè infrenare oportet. Moderata nanque ſanguinis ex recenter accepto vulnere vacuatio, non parum ſæpe multis profuit. Quandoquidem & phlegmonas, & obſtructiones, & febrem ſubinde fieri prohibuit. Quæ quidem ſymptomata, atque id genus alia, vulneribus (niſi diligenter prouideris) ſuperuenire, ipſiúsque ſolutæ vnionis conſolidationem, & curationem magnoperè impedire conſueuerunt. Atque illud fuit Hippocratis præceptum, quod & à Galeno refertur, & approbatur libro quarto methodi medēdi: Fit enim (inquit Hippocrates) effluente ſanguine vulnus ſiccius: proinde & ſanius. Nam ſiccum (vt idem ait) ſano vicinius eſt, humidum verò non ſano. Porrò ſi tantus fuerit ruentis ſanguinis impetus, vt cum iis, quæ ſiſtendo ſanguini in vulneribus communiter admoueri ſolét, cohiberi non poſſit, iis remediis ſupprimendus erit, quæ in capite de vulneribus venarum poſtea dicentur. Cęterùm tametſi in genere dictū ſit, quomodo curandorum vulnerum intentiones perfici debeant, modus tamen ſpecialis, quo in carne perfici debeant in ſequentibus dicetur. Huius autem inuentio habetur ex differentiis vulnerum ſuprà commemoratis, ad hunc modum.

Hippocr.

Vulnus illud ſimplex dicitur, Galeno, Hippocr. & aliis medicis, quod ſolum conſiſtit, hoc eſt, quod ſine deperditione eſt ſubſtantiæ, nec vllum alium affectum, aut ſymptoma adiunctum habet. Vulnus igitur ſimplex non erit, ſi quæ vulnerata eſt particula fluxione vexetur, ſi malo ſucco vitioſa ſit, ſi omnino extra naturalem temperiem fuerit, ſi vlla cauitas adſit, ſi aliqua cutis amiſſio facta fuerit. Itaq; vbi ſimplex vulnus, quódque ſolum conſiſtit in carnoſa particula, non adeo ſaltem magnum incidit, diſſidentium labiorum commiſſionem, ſeu cōiunctionem, quæ ſola decenti fit ligatura, vinculo ſcilicet ex duobus initiis circundato expoſtulat Galeno libro tertio Therapeutices. Quæ enim (inquit de ſimplici vlcere loquens) diſſident, atque inuicem diſtant, ſi in idem adamuſſim componas, citra omnem reliquam extrinſecus molitionem coaleſcunt. Nempe ſicuti in canis vlceribus, vt caro producatur, ita in ſimplici vlcere, vt oræ ipſæ ſecum coaleſcant, atque agglutinentur, ſola certè natura cauſa eſt. Diductorum igitur labrorum coitionem, ſeu agglutinationem præcedit ne-

Quid vul. ſimplex, & quæ ſit eius curandi ratio.

Vulnus non ſimplex.

Vul ſimplex poſtulat tātum agglutinationem.

Gale.

ceſſario, ipſorum coniunctio, atque in idem adductio. Idem omnino de hac re ſentit Razes, quod & Galenus: vſus tamen communis obtinuit, vt recentibus huiuſmodi vulneribus oui candidum (quod albumen vocant) aliquandiu agitatum, & leui ſtupa exceptum admoueatur. Nec abs re profectò, cum & ſanguinis profluuium ſupprimat, dolorem ſedet, refrigeret, & phlegmonas fieri prohibeat, non ſolum in oculis, ſed & in omnibus locis exulceratis: vt Galenus eſt autor libro vndecimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Ante omnia verò cauendum eſt, ne dolor incidat. Quandoquidem dolor (vt iam ſæpe dictum eſt) & fluxionem proritat, & phlegmonem excitat. Quomodo autem dolorem ſedare oporteat, in præcedentibus ſatis eſt explicatum. Porrò eiuſinodi oui candidus liquor, ante tertium diem amoueri non debet. Nam vt Galenus ait parua vulnera eiuſmodi naturæ ſunt, vt poſt orarum adductionem, & commiſſionem, ſeu coniunctionem, vnius diei, aut duorum dierum ſpatium adhuc requirant quo proba fiat vnio, & agglutinatio. Quòd ſi vulnus hoc pacto non adglutinetur, curandum erit, vt in ſequentibus paulo poſt dicetur.

Oui candidum, quare vulnerib. admoueatur.

Lib. 3. The.

De vulnere magno, percuſſim diuiſo, in ſummo reſidente, hoc eſt, ſuperficiali, & minimè profundo, in quo non ſola ſufficit deligatura ad oras ipſius applicandas, & coniungendas.

SI vulnus in ſuperficie corporis acceptum, ad tantam magnitudinem percuſſim cæſimve diuiſum eſt, vt ſola deligatura oræ ipſius nec adduci, nec committi poſſint, ſutura aut fibulis (quas Græci ἀγκτῆρας vocant) eas ipſas diſiunctas oras adducendas, & coniungendas eſſe, præcepit Gale. libro tertio methodi medendi. Atque hac ſola partium diſſidentium coniunctione vulnus glutinatur. Apud recentiores tamen chirurgos fere omnes inualuit conſuetudo, vt his vulneribus apponatur puluis ruber, quem incarnatiuum, & conſeruatiuum vocant. Recipit autē partes duas thuris, & ſanguinis draconis partem vnā. Albucaſis addit tres partes calcis viuæ. Cuius ſententiæ ſuffragatur & Lanfrancus. Guido autem loco calcis viuæ bolum Armeniam adiicit. Halyabbas verò ſantalos appoſuit. Sunt qui puluerem hūc rubrum appellatum, labiorum vulneris agglu-

Medicamētum cruētis aptum vlceribus.

agglutinatiuum, & ſuturæ conſeruatiuum, hoc modo componunt. Recipe boli Armenij, terræ ſigillatæ, ſingulorum drach. ſex: thuris, maſtiches, ſarcocollæ ſingulorum drach. duas ſemis, myrrhæ, aloës, ſingulorum drachmã vnam ſemis, tragacanthi piſti, ſanguinis draconis, ſingulorũ drachmam vnam, farinæ hordei, farinæ fabarum, ſingulorum drachmam ſemis. Sed interim ſummoperè cauendum eſt, ne vel pilus, vel oleum, vel quidpiam aliud in medio adductorum labrorum vulneris interuenerit. Nam tunc eiuſmodi vulnus ſola diſſidentium partium coniunctione glutinari non poteſt. Hæc enim quæ ſic interiacent, iam vnionem diſpeſcunt, & earum quæ copulandæ ſunt partium, coalitum impediunt. Ex prædictis autem ſingula, cum oui candido liquore agitari poſſunt, donec in corpus vnum coëant: quod glutinis inſtar lenteſcat. Poſtea verò ſtupis leuibus excipiendum erit medicamentum, & ita vulneri admouendum, ſupra quod & aliæ ſtupæ ſolo oui albo imbutæ, & intra pannum lineum eodem madefactũ liquore, inuolutæ apponendæ ſunt. Sed & ſupra vulnus nulla alia intercedente materia, pannus aliquis tenuis prædicto imbutus liquore, admoueri debet, ne ſcilicet dum remouentur ſtupæ, ſuturæ iam factæ puncta abrumpant, aut dilacerent. Quòd ſi loca circum vulnus adiacentia, roſaceo inungerẽtur, factum bene exiſtimauerim. Hoc pacto enim læſam particulam à dolore, & inflammatione vindicabis. Qualis autem ſutura, aut deligatura, quales item puluilli ex eiuſmodi ſtupis facti, hiſce vulneribus percuſſim cæſímve in ſuperficie acceptis, atque in conſpectu apparentibus, conueniant, & quo pacto fieri debeant, in præcedentibus abundè ſatis dictum eſt. Cæterùm primus eiuſmodi apparatus vſque in diem quartum mutari non debet, niſi fortè dolor aliquis vehemens ſuperueniret, aut ſymptoma aliquod moleſtum incideret. Porrò ſi poſt quartum diem tranſactum vulnus non coaluerit, vino aliquo ſtyptico calente abluendum erit. Deinde ſtupæ prædicto vino imbutæ, & expreſſæ ſupra vulnus ipſum apponendæ, & alligandæ erunt, quas & quotidie mutare oportebit. Intra enim dies paucos hoc modo vulnus agglutinabimus, & perſanabimus, Galeno etiamnum atteſtante, libro quarto Therapeutices: vbi Theſſalum arguit, qui vulnera in

Cauendum ne quid labris vulneris intercidat.

Quæ cruento vulneri primum poſita ſunt, ante diem tertium, remoueri non debent.

Quæ poſt quartum diẽ fieri debeãt.

multos menſes, & interdum in annum, aut etiam longius tempus protrahebat, & incurrere ſinebat, quæ alioqui pauciſſimis diebus, vt ſex, aut plurimum ſeptem, curari potuerant.

Primus apparatus.

Itaque primus apparatus rectè decentérque fit, cùm ouorum candido liquore, & puluere illo rubro, cuius paulò antè meminimus. Hic enim & ſanguinis profluuium infrenat, atque inhibet, dolorem ſedat, & phlegmonem creari vetat.

Secundus apparatus. *Vinum optimum vlceri medicamentum.*

Secundus verò apparatus, optimè fit, cum vino, vt ſuprà dictum eſt. Vinum nanque (vt Galenus ait libro tertio methodi medendi) omnis vlceris, qua vlcus eſt [id eſt, quod citra aliam cum ea implexam diſpoſitionem reluctantem conſiſtit] optimum eſt medicamentum. Quod hac ſequenti ratione conuincitur. Vulnus omne, qua vulnus eſt, ſiccari, atque adſtringi deſiderat, præſertim ſi magnum extiterit. atqui vinum, quale ſuprà eſt memoratum, nempe ſubauſterum, hæc duo commoda præſtat vulneri. Vinum igitur omnis vulneris, qua vulnus eſt, optimum eſt medicamentum.

Gal. libr. 3. meth. med.

Maior eſt Galeni, libro nuper citato, vbi ait: quòd eo tempore, quo diuiſæ vlceris, ſeu vulneris partes, ritè ſunt coniunctæ, medicamento opus eſt, quod particulam ſiccet, & modice adſtringat, vt & ſi qua ſanies iam ſubſit, hanc conſumat, & ſi qua in vacuum locum fluxura eſt, hanc prohibeat. Proindè medicamentum glutinatorium plus ſiccet, oportet, quàm quod carnem producit: nempe ordine ſecundo. Minor verò ita deducitur. Vinum, vt Galenus eſt autor libro octauo ſimplicium medicamentorum, ex ſecundo ordine eſt excalfacientium: ſed quod admodum vetus eſt, ex tertio, ſicut muſtū quod vocant, ex primo: caliditati autem eius, proportione reſpondet ſiccitas. Proindè vinum ipſum pro naturarum, ſeu facultatum, quibus ratione ætati pollet, diuerſitate, deſiccat, & agglutinat: non autem humectat, & refrigerat (extrinſecus ſaltem admotum) vt Theodoricus falsò exiſtimabat. Atq; id ipſum eſt, quod Galenus refert libro quarto Therapeutices, ex ſenioris

Vinum pro ætatum ratione diuerſa pollet facultate.

Hipp.

Hippocratis ſententia inquiens: Vlcera madefacere, id eſt, abluere, quæcunque ea fuerint, niſi vino non oportet. Tum cauſam ſubiiciēs, ait: Nam ſiccum ſano vicinius eſt, humidum verò, non ſano. Hinc Arnaldus dicere ſolebat, quòd

cruenta

Aqua vitæ.

cruenta, & recentia vulnera, aqua ardente (quam & aquam vitæ nuncupant) abluta, celerrimè ad ſanitatem perducuntur: quippe quæ inſigniter deſiccet. Poſt hanc autem ablutionem, quidam infrà ſcriptum puluerem (qui in hoc caſu magnæ eſt efficaciæ) vulneri inſpergunt. Recipe myrrhæ drachmas tres, aloës hepaticæ drachmas quatuor, thuris drachmas duas, miſce, & fiat puluis. Sunt qui poſt amotionem primi apparatus, emplaſtra, & vnguenta admouent, quæ in promptu ad hanc rem parata habent, ac ſtatim ſtupas ſuperponunt. Galenus autem in re propoſita, plurimi facit emplaſtrum, quod nigrum appellauit: Auicēnas verò vnguentum de lino, quod tamen magis dicatum eſt carni regignendę, quàm agglutinationi labiorum vulneris. Guido à Cauliaco in hac re vti conſueuerat vnguento; quod conſtat prædicto puluere rubro, remixto cum terebinthina lota. Quidam verò terebinthinam ipſam, cum prædicto puluere commixtam, & (vt dicunt) incorporatā, ſtatim per initia cruentorum vulnerum admouent, atque in diē quartum relinquūt. Hæc enim oras vulneris coire facit, & ſuturam eo nomine conſeruat. Sed horum omnium, atque aliorum multorum ad hanc rem pertinentium formulæ, & compoſitiones in antidotario deſcribentur.

Puluis optimus.

Emplaſtrū nigrum.

De vulnere profundo, & occulto, ſine amiſſione ſubſtantiæ, in carne accepto.

Vlnus in profundum penetrans & reconditum ſubinde ſutura, & decenti ligatura curationem recipit. Si autem hoc modo curari non poſſit, vel ſcilicet quia partes, quæ diſiunctæ ſunt, exactè ad imum vſque (ob nimiam diuiſionis profunditatem) ſibi coniungi non poſſint, vel potius quia in fundo collecta ſit ſanies, aut pus, cui nullus patet effluxus, ipſum per effluxionem, Galeni conſilium ſequuti, curabimus. Ipſam verò effluxionem, tum ex eiuſdem; tum ex contrarij loci diuiſione, & ſitu ſeu figura partis accommoda amoliemur. Porrò ſitum partis vulneratæ accommodum, ſeu congruam poſitionis figuram intelligimus; quando plagæ hiatus, quem orificium vocant, ſemper deorſum ſpectat, fundum verò ſurſum, ita vt ſanies ex ipſo vulnere prona, & libere effluat. Itaque ſi vulneris figura non ad ſuperiora extenditur: ſed ad ima vergit; nec ſutura, nec fibulis, nec deligatura partes diſ-

Vulnus quā do per effluxiones curādum.

Sectio in parte oppoſita quando facienda.

iunctæ, omni ex parte adamuſſim committi: ac ſibi applicari poſſint, atque in profundo ſiſtatur ſanies, niſi priùs ad effluxum ipſius vitiati humoris, feceris ſectionem, nihil vnquam proficies, ſiue carnem generare, ſiue agglutinare volueris. Vbi verò conuenientem poſitionis figuram vulnus in parte laborante ſeruauerit, ſiue id ex natura vulneris, ſiue ex induſtria contingat, ſectione noua opus non eſt: vt libro ſecundo ad Glauconem Galenus nos edocuit.

Sinus inferiore curatus, citra vllam ex aduerſo ſectionem.

Itaque refert eo loci ſe ſinum in coxa enatum, figura ad ima vergente, ſine vlla ex aduerſo diuiſione curaſſe. Cùm enim ſinus ipſe verſus genu quidem terminaretur, os verò altius circa mediam ſcilicet femoris regionem conſiſteret, iuſſit molle ceruical popliti laborãtis ſubiici, vt inferiorem ſitũ haberet inguen, quàm genu. Hac igitur conueniente poſitionis figura in læſa parte ſeruata, facilè per os, ichores, & purulenta colluuies, elabebantur, & effluebant. Idem quoque & in brachio fieri poteſt. Quandoquidem ſi os vulneris ad partem ſuperiorem vergat, ita brachium collocandum erit, vt ipſum orificium deorſum ſpectet: Atque tum ſine alia facta ex aduerſo ſectione, vulnus poterit ad ſanitatem perduci. Non ſecus quidem ac ſi os prope cubitum eſſet, vulnere in ſuperiora tendente. Quòd ſi hac conuenienti ſitus figura, particula læſa collocari non poſſit, nec ex vulnere ipſo ſanies elabi, ex aduerſo ſectio moliẽda erit. Quod & hac ſententia iterum Galenus confirmauit circa finem libri tertij methodi medendi. Si vulnus (inquit) cauitatem altè reconditam, ſub cute habet, cõſiderare oportet, vtrum ea in ſuperiore parte ſit, ita vt ſanies ex ea prona effluat: an in inferiore, ſic vt illic ſiſtatur. Eius igitur cui effluxus patet, eadem quæ aliorum curatio eſt. Cui verò non eſt, huic ipſi moliamur effluxum oportet. Eius autem effluxus moliendi duplex ratio eſt, vbi exprimẽte deligatura nihil promouemus, aliàs tota cauitate diſſecta, aliàs in fundo tantùm aperta. Quando verò harum alterutra ſit ineunda, docebit tum locorum ipſorum natura, tum verò vlceris magnitudo. Si nanque ea loca ipſa dubiam, ſeu fallacem, ac periculoſam, ſectionem faciant, & vlcus magnũ fuerit, in fundo aperire magis expedit. Sin contrà ſe habeant, præſcindere, ſeu diuidere præſtat. Deligatio verò eius incipiat quidem (vt dictum eſt) ſupernè, finiatur infrà,

vbi

vbi ſcilicet patet effluxus. Hactenus Galenus. Cæterùm in tali diuiſione quæ ex aduerſo fit, Brunus ſyphunculos, hoc eſt, tubos, ſiue turundas concauas (quas cannulatas vocant) ex vtraque parte imponit. Guido verò dum hanc molie- batur ſectionem, ſolebat vti ſetone (vt vocant) quia melius (inquit) ſordes deterget, & totum pertranſit ſpatium, minoremque infert dolorem. Ipſum autem intromiſſorio ad formam acus facto immittebat, vel haſtulam ligneam in cauum vulneris imponebat, & ſuper eam tutius ſectionem faciebat. Deinde ſectione facta, mundificatiuum aliquod medicamentum leui ſtupa, aut panno exceptum, ſuperponebat. quod bis in die mutabat.

Brunus. *Guido.*

De cauo vulnere, cum amißione ſubſtantiæ cutis vtriuſque, & carnis ſubiectæ tantùm, non etiam oſſis.

CAPVT VI.

IN cauo vulnere non ipſa modò periit cuticula (quam Græci epidermida vocant) verùm etiam reliquæ cutis ſuppoſitæ, natura vniuerſa; & ſubiectæ carnis portio aliquādo non exigua. Quo fit vt geminus in eo curandi finis ſit propoſitus, vnitio ſcilicet & repletio: quoniam & affectus geminus eſt: nempe vlcus ſiue vulnus, quod eſt vnitatis ſolutio, & cauitas, quæ ex amiſſa aliqua animalis propria ſubſtantia eſt contracta. Itaque continui diuortium, vnitionem, cauitas repletionem deſiderat. Verùm enim verò quoniam in propoſito vulnere vnire non poſſumus, quæ diſſident, niſi prius cauitatem impleuerimus, ordinem curationis, à cauitatis impletione ordiri neceſſe eſt. Omnis nanque quæ præter naturam eſt cauitas, impleri poſtulat: quare & quæ in carnoſa etiam accidit parte. Ipſa verò impletio inueniendorum remediorum finis, quo tēditur, eſt, quem vel idiota, vel priuatus quiſq; etiam nouit. At verò vt quæ impleant, inuenias, & multa ratione opus eſt, & multiplici particulatim indicatione, & methodo rationali exacta. Longè itaque à ſcopo aberrant, qui vnum id ſibi ad cauum vlcus ſanandum ſatisfacere putant, ſi ſciant quòd carne eſt implendum. Non enim in hoc curandi ratio conſiſtit, imò in eo inueniendo quod carne ſit impleturum.

Vera Hippocraticaq; methodus ſanandi caui vulneris.

Duæ indicationes vniuerſales proponuntur, in curando cauo vulnere.

Lib. 3. ther.

Quatuor indicationes particula-

Cæterùm particulares indicationes, ex quibus inuenire

Hypotheſis

Fingamus igitur & ſanam eſſe partem ſubiectam, atque afflictam, & ſanguinis (qui gignendæ carnis materia eſt) confluxum citra vllum vel in quantitate, vel qualitate vitium. Iis ſanè ita ſe habentibus, nihil eſt prætereà quod obſtet, quóminus prima carnis generatio proſperè contingat, idque nullius externi medicamenti ope. Quippe cauſis ambabus vnde naſcitur præſentibus, nulloque extrinſecus quod impediat, obſtante, non poteſt prohiberi carnis generatio. Verùm in ipſa primæ carnis generatione duplex (vt Galenus ait) prouenire excrementum neceſſe eſt: alterum quidem craſſius, alterum verò tenuius. Quod & in omni qualitatis alimenti mutatione contingere ſolet. Hoc autem (tenuius inquam) in vlceribus recentibus, quæ hîc vulnera appellamus, Latinis ſanies, Græcis ichor nominatur. Illud verò (quod craſſum eſt ſcilicet) nobis ſordes dicitur. Ac ex tenui quidem excremento vulnus humidum redditur, ex craſſo ſordidum. Eóque duplicibus medicamentis eget, vtique vt humidum eſt, ſiccantibus, vt ſordidum, expurgantibus. Ergo cum nullo vnquam tempore natura ceſſet, certè nec tempus vllum erit, in quo non ambo hæc in cauo vlcere colligantur. Quare nec tempus vllum erit, in quo non vtrunque medicamenti genus deſideretur, vtique & quod ſiccet, & quod expurget. Verùm non ſatis adhuc fuerit, cuiuſmodi quidem genere eſſe medicamentum debeat, inueniſſe, vt iam Hippocratica veráque methodo, inuentum eſt, ſed & ſpecies aliqua inuenienda eſt, quæ eiuſmodi vulneri ſit accommoda, & ſtatuto ordine gradúve circumſcripta vt carnem producere poſſit. Non omne nanque medicamentum quod ſiccandi, & detergendi pollet facultate, carni producendæ eſt aptum, ſed quod modicè: nempe primo ordine tum ſiccare, tum detergere poſſit. Quippe quod ſuper hunc fuerit, ita, vt non modò humoris qui influit, redundantiam conſumat, ſed etiam affluẽtem ſanguinem populetur, id refici carnem (vt Galenus inquit) ceu materiem eius abſumens prohibebit. Itaque præſenti negotio aptiſſima ſunt, thuris lachryma, & hordeacea, & fabacea, & erui farina, & iris, & ariſtolochia, & cadmia, & panax, & pompholyx, quæ vulgò tutia dicitur. Omnia verò hæc tum maioris, minoriſq; diſcrimine inter ſe diſſident, tum

In carnis generatione, duplex prouenire ſolet excremẽtum.

Sanies, Sordes.

Medicamẽtum carni producendæ idoneum.

Ex 3. metho.

alia eorum ſimplices qualitates vincẽtes habent, alia compoſitas. Siquidem ariſtolochia, & panax, tum cæteris plus ſiccant, tum natura magis calent: hordeacea fabarumq; farina, multo his minus ſiccant, nec vllum calorem obtinent. Thus modicè calet, minus tamẽ illis ſiccat: adeò vt quaſdã corporum naturas omnino non ſiccet. Erui farina, & iris, horum, atq; ariſtolochiæ, & panacis, mediũ locum tenent.

Secunda indicatio curandi caui vulneris.

Duas eſſe primarũ indicationum differentias.

2 Secunda indicatio curandi vulneris caui, quæ (vt ſuprà dictum eſt) tum ex corporis totius, tum ex particulæ laborantis temperamento ſumitur, inſinuat nobis medicamenta, vel calidiora, vel frigidiora, vel humidiora, vel ſicciora, ipſi vulneri eſſe admouenda: nempe pro natura, ac temperamento, & totius, & afflictæ particulæ. Scire nanque licet (vt Galenus ait) duas eſſe primarum indicationum differentias, quarum vna ab eo, quod ſecundùm naturam ſe habet, altera verò ab eo, quod præter naturam eſt, ſumitur. Porrò quod ſecũdum naturam ſe habet, ſui cuſtodiam indicat, & propterea quæ ſimilia ſui ſint, poſtulat. Quod verò præter naturam eſt, ſui ablationem deſiderat: proinde & contraria requirit. Perit enim quidque in cõtrarium, & à contrario. Igitur vulnus quidem (quia præter naturam eſt) quo eſt humidius, eo ſanè medicamento, quod magis ſiccet, indiget. Corporis verò natura (propterea quòd ſecundùm naturam eſt) quanto eſt humidior, tanto, quod minus ſiccet, medicamentum poſtulat. Proinde, ſi quæ ſunt in diuerſis corporibus vulnera vlceráve, quibus par adſit humiditas, quod in ſicciore corporis temperamento conſiſtit, vtique magis ſiccari poſtulat, quod in humidiore, hoc ſanè minus, quo natura (inquit Galenus) naturæ intereſt.

Lib. 9. meth. medend.

Siquidem productam carnem, ei quæ præfuit, ſimilem eſſe oportet. Vbi igitur priſtina ſiccior fuit, nouellam quoque ſicciorem fieri conueniet. Quare vberius hæc ſiccari poſtulat: quantoque magis ſicca fuerit, tanto quod admouetur medicamentum, magis ſiccam facultatem habere debebit. At in humidiore natura, tanto rurſum iis quæ minus ſiccent, medicamentis eſt opus, quanto caro ipſa minus eſt ſicca. Quò fit, vt thus (quod cum temperatis, & mediis naturis conſentit) in quibuſdam, tum vlceribus, tum naturis, pus quidem moueat, carnem non producit: in quibuſdam etiam carnem producit. In humidiore nanque natura

Thus in quibus, tum naturis, tũ vulneribus carnem producat.

ſiccare,

ſiccare, & producere carnem poteſt, in ſicciore non poteſt, imò humectat, ac ſuperatur à natura, proinde & putreſacit. Prætereà in modicè humidis vlceribus, tum recentibus (quæ hic vulnera & plagas appellamus) tum diuturnis, & iam inueteratis, carnem efficere poteſt, quippe quòd moderatè deſiccet. In iis verò, quæ præhumida ſunt (quòd non ſatis deſiccet) prorſus non poteſt.

Tertia indicatio curãdi vulneris cauſa.

Tertia indicatio nobis inſinuat inueniendum eſſe remedium, quod proportione, & ſtatuto quodam ordine gradûve, ipſis affectibus, qui ſimul cum ipſo vulnere incidunt, reſpondeat: illóſque ipſos affectus prius ſummouendos eſſe, quàm ipſum vulnus carne implere tentemus. Itaque ſi intemperies vulneri acceſſerit, atque exulcerata vulneratáve caro, vel prius etiam ex quauis occaſione, vel ipſo vulnerationis tempore, iuſto calidior, frigidiórve ſit effecta: vtique medelam exigit, quæ non modò moderatè ſiccet, ſed etiam intantùm calfaciat, refrigerétve, in quantum ſubiecta caro à naturali ſuo habitu receſſit. Fieri enim non poteſt, (inquit Galenus) vt in vlcere, vel carnis productio, vel ſinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio (quæ omnia naturæ ſunt opera) rectè vnquam cedat, niſi ſubiecta caro pro naturali modo ſe habeat. Quocirca legitimi vlceratarũ, ſeu vulneratarum partium temperamenti maior tibi ſolicitudo erit, quoties eas, vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere ſtudes. Itaque congruis, atque opportunis auxiliis, aduerſus illos, qui cum vulnere incidunt affectus, pugnare oportet, priuſquam vulneris ipſius curationem aggrediamur. Veluti igitur ſi phlegmone vnà cum vulnere eſſet, nemo vulnus ipſum, vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere, attentare debet, priuſquam illa diſcuſſa ſit. Ad eundem arbitror modum etiam, ſi ſine phlegmone ſola ſubſit intemperies, nullum horum fore prius ſperabimus, quàm illa ſit ſanata. Quòd ſi hæc ita, vt dictum eſt, ſe habent, inſpici etiam conueniet circũdantis nos aëris temperiem.

Lib. 3. meth.

Circundãtis nos aeris tẽperiem in curandis vul. maximè ſpectãdam eſſe.

Siquidem (vt tertio methodi Galenus ait) veluti medicamentum quoddam, is quoque corporibus noſtris forinſecus incidens, vbi immodicus calore, vel frigore eſt, ſanationem remoratur. Danda igitur opera eſt, vt medicamenta exceſſui [ipſius ambientis] occurrant. Ideóque

Hippoc

Hippocrates. In calidioribus anni temporibus, iis, quibus frigidior facultas ſit, medicamentis vtitur, calidioribus per frigidiora. Adeò (inquit) perpetuò verum eſt illud theorema, Quæ ſecundum naturam ſunt, ſimilium ſibi, indicatiua ſunt: quæ præter naturam, cõtrariorum, ſi modò ſaltem illa ſeruari, hæc ſumoueri deſiderant.

Quæ nomine ambiẽtus intelligãtur. Porrò ambientis nomine hoc loco, & præſentes ſtatus, ſeu anni tempora, & etiam regiones, cum Gal. intelligimus.

Quarta indicatio curandi vulneris caui. 4 Quarta indicatio particularis in ſanando cauo vulnere obſeruanda, ſumitur (vt ſuperius dictum eſt) à contrarietate indicationum: non quidem earum, quæ in diuerſis temporibus perficiuntur, ſed earum, quæ in vno, eodemque tempore ipſius curationis ſubindè offeruntur. Vt exempli gratia, ſi ægri temperamentum iuſto ſit humidius, particula verò ipſa quæ laborat, ſiccior, aut contra, quòd hæc ſit humidior, & totius temperamentum ſiccius. Pari modo in calore, & frigore, quòd contrario temperamento ſit pars cum toto. Diuerſa ſanè in his eſt ea, quæ à patiente particula accipitur indicatio, ab ea, quæ ex ægri ſumitur natura. Itaque hæc particularis indicatio, quam quartam in ordine poſuimus, inſinuat nobis medicamenta, vel humidiora, vel ſicciora, vel calidiora, vel frigidiora, aut prout res poſtulabit, media, ac temperata, deligenda eſſe, quæ ipſi vulneri admoueantur.

Hypotheſis ex lib. 3. the. Statuamus igitur clarioris doctrinæ gratia totum corporis laborantis temperamentum humidius eſſe, eoque medicamenta deſiderare, quæ minus ſiccent, ipſam verò ægram particulam ex earum numero eſſe, quæ ſicciores ſint, qualia ſunt ea, quæ minus carnoſa conſpiciuntur. Cuius generis ſunt, quæ circa digitos, & articulos habentur: prætereà, quæ circa aures, & naſum, & oculos, & dentes ſunt: ac vt ſemel dicam, vbi crebræ cartilagines, & membranulæ, & ligamenta, & nerui ſunt: adeps verò, & caro, vel omnino nulla eſt, vel perquam exigua. In hac ſiquidem hypotheſi, ſi quanto ægri temperamentum iuſto eſt humidius, tanto particula iuſto ſit ſiccior, nec adiiciendum, nec detrahendum pharmaco quicquam eſt, ſed tale adhibendum, quale ſi vlcus, vulnúſve, in medij temperamenti particula cõſiſteret. Sin ſiccior debito particula fuerit, quàm

corporis

corporis temperamẽtum iuſto eſt humidius, vtique in tantum intendi ſiccitatem medicamenti conueniet, quantum particulæ temperamentum, totius temperamentum excedit. Veluti ſi quatuor numeris ſit pars exulcerata medio temperamento ſiccior, ægri verò natura gradibus tribus humidior, manifeſtum eſt particulam, quæ nunc vulnerata exulceratáve eſt, ſiccius vno gradu deſiderare medicamentum, quàm pars quæ ſit temperata cæteris paribus. Sed vt hæc omnia coniectura ſola cognoſci poſſunt, ita longam in hominum naturis, & medicamentorum facultatibus contemplandis, exercitationem poſtulant: nec eſt prætereà, quòd de indicationibus, quæ à calido, & frigido ſumuntur dicatur. Quandoquidem ad portionem dictorum intelligi poſſunt. Vidéſne igitur clariſſimè, quot huic theoremati ſit opus, qui probè ac certa methodo curare vulnus cauum voluerit.

Epilogus præcedentium.

Nam poſtquam inuentum eſt, humorem omnino huic vitio ineſſe, vtique ſiccans medicamentum parandum indicauit. At quoniam ipſorum ſiccantium quædam magis ſiccant, quædam minus, partim ex vulnerum diuerſitate, partim ex ægri natura, quod expedit, eſt deſumptum. Itaque non modò de corporis natura meditatus ſit oportet, quiſquis commodè, & ex arte ſanare vulnus eiuſmodi ſtudet, verùm etiam diligenter ſpeculationem omnem de medicamentis didiciſſe, tum ſicci humidíque corporum temperamenti notas callere. Adhæc tum ambientis temperies (quæ vtique tum ad præſentes ſtatus, ſeu anni tempora, tum verò regiones extenditur) tum partium naturæ, tum indicationum inter ſe pugnantium contrarietas, eidem conſideranda ſunt. Verùm enimuerò Theſſalus, & plerique alij medici, qui etiam illum hodiè imitantur, iſta quidem nec inquirunt, nec norunt. Sed iuxta prouerbium mali ſutoris modo: vno calopodio omnes calceant, nullo naturarum, aut partium, aut id genus aliorum facto diſcrimine. Cæterùm apud recentiores chirurgos in curando hoc vulnere, communis hic modus obſeruari ſolet.

Praxis communis.

Stata iam ſanguinis profuſione, & parte affecta, ab inflammatione, & dolore vindicata, vino calente vulnus abluitur: mox ipſo perluto, ac deſiccato, puluis aliquis carnem regenerans, aut vnguentum aliquod ſarcoticum ad-

moue

mouetur. Itaque linamenta iis ſarcoticis (quorum libro ſexto abunde meminimus) imbuta, aut conſperſa, in ſinum vulneris demittuntur. Poſt hæc ſtupæ aridæ, vel quæ vino maduerint, ſuperponuntur. Ac demum, quæ medicamenta approbè continere poſſit, deligatura adhibetur: atque æſtate bis, hyeme ſemel dūtaxat, auxilia eiuſmodi permutantur. Porrò eiuſmodi medicamina, quę vulnerum, atque vlcerum cauitates implent, mediocriter, citráque morſum abſtergentia ſunt, vt lib. 5. ſimplicium medicamentorum Galenus annotauit.

De vulnere impleto ſiue æquali.

CAP. VII.

Methodus inducēdæ cicatricis.

CÆterùm vbi vulnus purgatum, impletúmq; carne fuerit, æquale tunc, ſiue æquabile, latum, planum, atque impletum nominatur. Hoc autem cicatrice tantùm induci poſtulat. Porrò vt ad cicatricem perducatur, amiſſam cuticulam, quã epidermida Græcè vocauimus, deſiderat. Hanc igitur tum regignere, tum ſibi vnire oportet. Verùm cum ex ſemine ortum habeat cutis, talis omnino, qualis erat, quæ periit, prorſus regigni non poteſt, ſimile quiddam tamen cuti, & quod eius officium ſuppleat reſtitui poteſt: non tamen planè cutis. Quando igitur vt cutis regeneretur, fieri omnino nequit, quod ſupereſt, efficere eſt tentandum: nempe inſtaurare aliquid, quod cuti deperditæ ſimile ſit, & carni ſit veluti naturale aliquod tegumentum. Id enim eſt vulnus iam repletum, planúmque redditum, ad cicatricem ducere. Qui finis eſt, quem nunc hîc prætendimus. Huius itaque efficiendi ratio hæc eſt. Portio quæpiam ſubiectæ carnis nuper genitæ, & reſtitutę (ea ſcilicet, quæ ſummo tenus euidenter apparet) ſic alteranda eſt, vt non ampliùs caro permaneat, ſed veluti cutis euadat. At quo pacto inquies ita alterabitur? profectò alicuius alterantium qualitatum ope. Ergo (vt Galenus ait) quoniam cutis carne ipſa tum ſiccior eſt, tum etiam denſior, ſi carnem ſiccabimus, & adſtringemus, cuti etiam perſimilem reddemus. Et hæc quidem eſt medicamenti, quod cicatricem inducit, ſumma. Verùm ea non ſatisfacit: nam & glutinatoria, tum ſiccabant, tum etiam adſtringebant, ſicuti & epulotica, id eſt, cicatricem inducentia. Adiicendum ergo

Cutis eadem ſpecie cum ea quæ periit, regigni nō poteſt.

Lib. 3. meth. med.

eſt, quo ordine gradúve ſiccare debeant medicamenta: quę cicatricem inducunt, quemadmodum & de ſarcoticis, & glutinatoriis fecimus. Id autem ex ipſa rerum ſubſtãtia facilè inuenies. Epuloticum nanq;, id eſt, cicatricem inducẽs medicamentum, non modò qui influit, humorem (vt glutinatorium) ſed eum quoque, qui in ipſa carne ſubiecta continetur, cõſumere debet. Quo fit, vt multo profectò ſiccius, quod cicatricem inducat, quàm quod agglutinet medicamentum eſſe conueniat.

Epuloticorũ facultas.

Itaque tres gradus deſiccantium medicamentorum, in curatione vulnerum neceſſariò ſtatuendi ſunt. Nempe ſarcoticorum, id eſt, carnem regignentium, quorum facultas ex primo ordine eſt deſiccãtium. Agglutinatoriorum: quæ ſecundo gradu, vel etiam tertio reſiccant. Et epuloticorum hoc eſt, cicatricem inducentiũ, quæ ſiccandi facultate prædicta adhuc ſuperant. Hæc enim non accidentalem modò, & confluentem (quæ præter naturam eſt) humorum redundantiam deſiccare, ac conſumere debent, ſed eum quoque humorem, qui ſecundum naturam eſt, & in ipſa (vt dictum eſt) ſubiecta carne continetur. Quod & ſequentibus verbis Galenus teſtatus eſt, Glutinaturo (inquit) vnum id propoſitum eſt, vt eius quod præter naturam eſt, redundantiam cõſumat. Qui cicatricem inducet, non hoc modo, verùm etiam vt ei, quod ſecundum naturam ſe habet, aliquid deradat. Priuſquam igitur vulnus cicatrice poſſimus obducere, eo vſque reſiccanda caro eſt, donec calli ſimilitudinem induerit, & cuti ſimilis euaſerit. Quod ſanè per ſe primariò, ac propriè, hoc eſt, peculiari facultate medicamenta effecerint, quæ adſtringendi modicè facultatem habent: & eiuſmodi quidem, vt plurimum frigida ſunt, & ſicca. Cuius generis reputantur, galla immatura, malicorium, id eſt, mali Punici ſeu Granati cortex, balauſtium, qui flos eſt ſyluestris Punicæ, fructus ſpinæ Ægyptiæ, vel eius loco acacia, rhus, ſeu ſumach, & eius generis vniuerſa, quæ modicè adſtringunt, atque deſiccant. Per accidens verò, & ſecundariò carnem alterando, & calli inſtar indurando cicatricem etiam inducunt calida medicamina, quæ carnem detrahere, ac colliquare ſunt nata, Galeno libro quinto ſimplicium cathæretica, id eſt, detractoria dicuntur, vulgò autem conſumptiua. Cuius generis ſunt

Tres gradus deſiccãtium medicamentorum, in curatione vulnerũ ſtatuendos eſſe.

Sarcotica.

Agglutinatoria.

Epulotica.

Epulotica propriè dicta quam facultatem habeant.

Cicatricem per accidens inducentia.

Cathæretica.

chal

chalcitis, & æs vſtum non lotum: quod enim lotum eſt, verè eſt epuloticum: & æris ſquamma, & miſy, & fiſſum alumen, & quod vulgò vitreolum appellatur. Quæ prædictis verè epuloticis: id eſt, primario, & ex ſua facultate cicatricem inducentibus, multò ſunt valentiora. Miſy quidem, & chalcitis præcipuè. Mitior autem æris ſquamma, atque etiam hoc mitius æs vſtum, quod etiam ſi lauabis: vtique (inquit Galenus) minus mordens medicamentum habebis. Itaque ſi quando iis vti ad cicatricem inducendam in aliorum penuria, cogimur, parciſſimè ipſis vtemur: largius enim admota, mordicant colliquántque carnem, & vlcus cauum efficiunt. Summum igitur tantùm ſpecillum, hoc eſt, ſpecilli cuſpidem, in ea ad exactiſſimum læuorem tuſa dimittemus, ac poſt velut tenuiſſimum quendam pollinem partibus, quæ cicatrice induci poſtulant, leuiter eas contingentes, imponemus. Quòd ſi illa etiam aduras, vt minus acria ſic ad cicatricem induendam, reddes magis apta, ſi verò etiam laues, adhuc fient mitiora. Sed de his locupletius, atque accuratius dicemus in antidotario, & in tractatu de vlceribus.

De cicatricibus reparandis in vulneribus.

Deformes, atq; indecorę cicatrices, teneræ quidem adhuc, & recentes inſtaurantur Razi, admoto diachylo, aut lithargyro (vt vocant) nutrito. Cicatrices nigras tollũt, oleum in quo radix bryoniæ tum candidæ, tum nigræ incocta ſit, dum ſuccum reddat impoſitum; calamintha ex vino cocta, argẽti quoq; ſpuma cum roſaceo albo lota. Craſſiores verò, & iam inueteratæ reparentur oleo balſamite appoſito, vel radice cucumeris ſyluestris (quem aſininum vocant) trita, & appoſita. Quòd ſi his, aut ſimilibus non tollantur, id totum quod ſupereminet, atque excreſcit cultro raſorio reſcindendum eſt, vel cauterio amouendum. Cruſtam verò reſolues admoto gallinæ, aut anatis adipe, vel etiam maſtiche. Hæc quidem in iis agenda cenſent recentiores chirurgi. Verùm Cornelius Celſus ſtultum eſſe exiſtimat, ſi vel excreuit cicatrix, vel cõcaua eſt, decoris cauſa turſus & dolorem, & medicinam ſuſtinere. Alioqui (ait) res vtrique ſuccurri patitur. Siquidem vtraque cicatrix exulcerari ſcalpello poteſt. Si medicamentũ aliquis mauult, idem effic

efficiunt compoſitiones hæ,quæ corpus exedunt. Cute exulcerata,ſuper eminentem carnem,exedentia medicamenta coniicienda ſunt,ſuper cõcauam,implentia,donec vtrunq; vlcus ſanæ cuti æquetur,tum cicatrix inducatur.

De vulnere ſupercreſcentem carnem habente, quam Græci hyperſarcoſin vocant.

CAP. VIII.

Vlnus quod hyperſarcoſin,id eſt,ſupercreſcẽtem carnem habet, morbus eſt ex eo genere, quod in quantitate magnitudinéve partium ſpectatur,quemadmodum & cauitas erat,de qua paulò antè egimus:ergo veluti vulnus cauum,non vnum eſt vitium, ſed pariter cauitas, & vulnus. Ita vulnus aut vlcus, quod ſupercreſcentem carnem habet, non vnus eſt morbus,ſed ſimul caro ſupercreſcens, & vulnus vlcúsve. Prior morbus,qui inſtrumẽtarius eſt(nempe magnitudo,quæ præter naturam eſt) primam indicationem (quæ veluti meta eſt inueniendorum remediorum) nobis inſinuat, ipſius ſcilicet exuberantis,& præter naturæ modum excreſcentis, ablationem. Alter verò morbus qui communis eſt (nempe ſoluta vnitio) coniunctionem indicat. Porrò ipſa agglutinatio,ſeu diſſidentium coniunctio,vti & carnis generatio naturæ quidem opera(vt prius diximus) perficitur. At ſupercreſcentis carnis detractio, nullum quidem(inquit Galenus) naturæ opus eſt,ſed ſolis medicamentis, ſeu medicamentorum ope perficitur, quæ vehementer exiccent, & natura acria ſint:cuiuſmodi ſunt,atramentum ſutorium, quod Græcis chalcantum dicitur,chalcitis ſeu vitreolum, ſpongia,radix aſphodelorũ, hermodactyli, ſtupæ minutim inciſæ,linamenta è panniculo carpta muria acriori imbuta,& reſiccata,vnguentum viride,& id genus alia tum ſimplicia, tum compoſita,quæ ex libro ſexto ſunt requirenda. Cæterùm id vnum ſemper fideli memoria obſeruandum moneo,nempe pro diuerſis corporum & partium temperamentis,varianda eſſe remedia. Eadem enim medicamẽta quibuſdam naturis carnem excreſcentem inſumunt,aliis verò cicatricẽ inducunt,aliis ſolum glutinatorio minus præſtant. Eiuſmodi nãq; medicamenta quæ carnem minuunt(ſeptica Græcis impropria quidem appellatione,dicuntur)proxima ſunt,tum iis quæ

Vlcus ſupercreſcentem carnem habẽs,nõ vnus eſt morbus.

Carnis detractionem medicamẽtis perfici non opera naturæ lib.3.metho.

Septica, id eſt,carnem minuentia.

valenter detergent, tum iis quæ cicatricem inducunt. Sic vt non pauci interim (inquit Galenus lib.3.methodi medendi) per errorem medicamentum, quod carnem minuit, vel pro eo quod ſordem deterget, vel pro eo, quod cicatricem inducit, accipiant. Exempli gratia miſy, & chalcitis (quæ inter cicatricem inducentia annumerauimus) ſi naturæ humidæ applicabis, potius carnem demere, quàm cicatricem inducere deprehendes. Adde quòd inter eiuſmodi ſeptica, quæ carnem tenellam vulneribus, atque vlceribus ſupercreſcentem colliquant, & abſumunt, quædam valentiora ſunt, quædam imbecilliora, & mediocria. Quocirca nonnulla mediocres carnis ſupercreſcentias exedunt. Alia verò maximas hyperſarcoſis, id eſt, carnis immodicas excreſcentias minuunt, & ad vſque penitiora cruſtis obducunt. Cuius generis eſt, quod recipit calcis viuæ, ſquammæ æris, & mannæ thuris pares modos. Sed de iis quidem adhuc locupletius libro ſexto dicetur: quare ad reliquas vulnerum differentias properandum eſt.

De vulnere contuſo, ab aëre alterato, dura, calloſáque labra habente, cruciante, & phlegmone, aut alio præter naturam tumore, implicito. CAP. IX.

VVlneris (vt in præcedētibus demōſtrauimus) qua vulnus eſt, ſanatio, mediocris ſiccatio eſt. At vulneris, quod cum alio affectu coniunctum eſt (cuius videlicet præcedere curationem oportet) eius curatio, vt vulneris ſolius non eſt, ſed prior illius affectus: qui cum vulnere conſiſtit, ſecunda verò ipſius vulneris: nam ſiue phlegmone quæpiā, ſiue nigritia, ſiue ecchymoſis, ſiue eryſipelas, ſiue tumoris qui œdema dicitur, vlceratam, vulneratámve carnem obſederit, primum eius molienda curatio eſt. At verò quod vulnus interim non ſolum non cōmodè curatur, ſed multò etiam maius redditur, id neminem (inquit Galenus) latere puto. Itaq; ſiue contuſa fuerint circumpoſita vulneri loca, ſeu phlegmone, aliúsve tumor præter naturam in his conſtiterit, propria eius affectus ſanatio inuenienda nobis eſt: illud pro certo habentibus, fieri non poſſe, vt vulnus ſanetur, niſi locus, in quo conſtitit, prius ſit ſanatus. In eiuſmodi igitur vulneribus, ſuppoſito cōmuni regimine phlebotomiæ, purgationis, & diætæ (quandoquidem hi affe-

ctus

ctus præterquam quòd vulnera ipſa ad cacoëthiam pręparant, fluxionem etiam in vnum locum dolentem excitant, auocántque, tametſi etiam corpus nec ſanguine, nec vllo ſuccorum vitio redundet) topica, ſeu localis curatio communis eſt, agglutinationem prohibere, & fluxionẽ arcere.

Vuln. cõtuſi recta curandi ratio.

Quocirca rectè mihi feciſſe videberis, ſi in contuſo, cruciante, & phlegmonoſo vulnere, ſtatim per initia, loca circumiacentia illiueris, vel roſaceo, vel myrtino oleo, vel vnguento, quod conſtat bolo armenia, oleo, & aceto. Supra verò dolentem partem oleum aliquod admoueris, quod vel leniendi, vel molliendi, vel maturandi (vt res exigit) vim habeat.

Hypotheſis.

Ponamus igitur carnoſam aliquam particulam telo tum cæſam, tum contuſam eſſe: huic ſanè ita ex Hippocratis ſententia medendum eſt, vt quàm celerrimè ſuppuret. Neceſſe enim eſt, carnes ſic contuſas, putreſcere, & in pus verti. Poſtquàm verò ſic per quandam putreſcentiam in pus verſæ fuerint, liquari, & tandem nouam carnem naſci. Adde, quòd hac curandi via, & ratione obſeruata, minus (eodem Hippocrate autore) phlegmone vrgebitur caro ipſa ſic cæſa, contuſáque.

Gemina intentio in curãdo vulnere contuſo proponitur.

Lib. 4. Therap.

Duæ igitur intentiones in curando vulnere contuſo, nobis proponuntur: nempe ſuppuratio, & nouæ carnis generatio. Porrò cùm ſuppuratio cum quadam fiat putreſcentia, & omnia quæ putreſiunt (Galeno autore) ex calido, & humido ſic afficiantur, nimirùm quæ calfaciant, humecténtq;, hiſce contuſis vulneribus, atque adeò omnibus iis affectibus, quibus moueri pus expedit, admouebimus. Cuiuſmodi ſunt, maluæ coctæ, radix althææ, tetrapharmacum, panis triticeus, hordei farina ex aqua, & oleo: itémque panis ex aqua & oleo. Prętereà fomentum multæ calidæ aquæ: hæc enim, & ſimilia omnia quæ ſic calfaciunt, & humectant, celerrimè pus mouent. Horum autem materiam copioſam habes libro præcedente de tumoribus præter naturam: & in antidotario: item libro quinto de ſimplicibus.

Ex Auic. fen. 3. quarti.

Verùm enimuerò non fuerit alienum, hìc vnum, atq; alterum compoſitum medicamentum ſubiicere, quod ad ſup-
» purationem in propoſito vulnere benefaciat. Recipe radi-
» cis althææ, cucumeris agreſtis, ſingulorum vnciam ſemis,
» origani agreſtis, hyſſopi ana manipulum ſemis, florũ chamæmeli, ſeminis lini, ana pugillum vnũ, ficus pingues ſex,

vuas paſſas pari numero, vnà bulliant, ac tandem iis preſ- « ſis, ac diligenter tuſis, adde galbani, myrrhæ, ſtyracis liqui- « dæ, œſipi, ana drachmam vnam ſemis, ſanguinis draconis, adipis porci, ana vnciam ſemis, componatur malagma. Conducit plurimùm ad eandem intentionem aſſequendam, & infrà ſcriptum medicamentum, in formam em-

Emplaſtrũ.

plaſtri redactum. Accipe foliorum maluarum, & violarum ana manipulum vnum, radicis althææ libram ſemis: decoquantur in iure carnium abſque ſale, poſteà ſubigantur in mortario, & cribro incernantur, ex cribratura cum prædicta decoctione, & farina hordei, ac tritici, ana quantùm ſatis eſſe videbitur, fiat emplaſtrum ſolidum, ſiue malagma, addendo butyri, & olei communis ſingulorum vncias tres, vitellos duorum ouorum, & croci momentum. Hoc autem, vt & præcedens malagma ſuper vulnus, & contuſam carnem, dandum eſt.

Digeſtiuũ vulneri imponendum.

In ipſo verò vulnere imponi debet digeſtiuum (vt vocant) ex terebinthina, reſina, & ouorum luteis.

Detergentia quando admouẽda.

Cæterùm perducto ad ſuppurationem vulnere, his, quæ pus mouent, relictis, ad purgantia, & detergentia tranſeundum erit, vt ſunt, tincta in melle linamenta, mundificatiuum ex apio, & id genus alia, quæ in antidotario deſcripta inuenies. In omnibus autem eiuſmodi vulneribus, rectè inditur turunda melle roſaceo, aut vnguento Apoſtolorum nuncupato, imbuta. Suprà verò id purgans,

Stupa aridæ.

detergénsve medicamentum, ſtupæ aridæ dandæ ſunt: adaptandáq; eſt deligatura, quæ admota medicamenta probè retineat, donec perfectè expurgatum vulnus fuerit.

Cor. Celſ. lib. 5.

Tum demùm autem purum vlcus eſt (inquit Celſus) « cùm rubet, ac nimiùm neque ſiccum, neque humidum eſt. « Ac quodcunque ſenſu caret, quod nón naturaliter ſentit, quod nimium aut aridum aut humidum eſt, quod aut pal- « lidum, aut albidum, aut liuidum, aut nigrum eſt, id purum « non eſt.

2. Intentio curãdi vulneris cõtuſi.

Purgato, vt decet, vulnere, carne ipſum implere oportet, quæ ſecunda erat in curando hoc contuſo vulnere, intentio. Carnem igitur modo, quo ſuprà diximus, generare oportet, & iam impletum vlcus ad cicatricem perducere. Quem ſcopum facilè aſſequeris, ſi turundam indies paulatim imminueris. Ita enim ſolius naturæ opera, ac citra vllum medicamentum, vlcus carne implebitur, & cicatrice obducetur.

Si caro cõtuſa multum

Quòd ſi caro multùm eſſet dilacerata

cerata, & ſutura vtilis videretur, conſuatur laxa quadam ſutura, labia retinente. At ſi labra vulneris ab ambiente alterata fuerint, ac dura, calloſáq; appareant, ſcalpello illa (modò nulla alia obſtiterit diſpoſitio) corium amouendo, renouare oportebit: deinde conſuere. Porrò ſi cæſa contuſáque caro enumeratis modò auxiliis, ad ſuppurationem perduci non poſſit, videatúrque in gangrænam, ac partis corruptelam degenerare (quod ex tarda; difficiliq; maturatione, & fuſco, liuido, aut nigro loci affecti colore, deprehendes) vnguentum Ægyptiacum nominatum, capite de curatione gangrænæ deſcriptum, aut aliquod aliud ſimile medicamentum, quod ad eiuſmodi corruptionem, & mortificationem ſit idoneum; protinus erit admouendum. Quòd ſi alia quędam ſymptomata, vel affectus, huic contuſo vulneri ſuperuenerit, vt dolor, phlegmone, aut quiuis alius tumor præter naturam, aduerſus illa congruis (quæ ſuo loco dicta ſunt) remediis erit pugnandum.

ſit laniata. *Si labra vulneris fuerint dura, & calloſa.* *Si cõtuſa caro in gãgrænam degenerét.*

De ecchymoſi ſeu ecchymomate, id eſt, ſanguinis ſubter cutem effuſione, & coitu, quod vnà cum contuſione, ruptionéque cute integra manente, hoc eſt, non vulnerata, incidit.

CAP. X.

ECchymoma, id eſt, ſanguinis ſubter cutem effuſio & coitus; ſolutæ continuitatis genus quoddam eſt, quod plurimum (vt libro quarto methodi ait Galenus) vnà cum contuſione, ruptionéq; incidit. Quocirca non fuerit à propoſito alienum, ſi propter affinitatem, quam habet cum prædicto vulnere, pauca nunc obiter de eo dicamus. Itaq; incidit interdum hoc vitium, cùm ſola contuſione, citra carnis muſculoſæ, in profundo hærentis corpore, ruptionem, quod Græci rhegma appellant: vt ex violento ictu, vel graui caſu. Aliquando verò cum ſola ruptione, abſque etiam contuſione carnis (quod Græcis ſarcothlaſma & thlaſma dicitur) conſiſtit: vt cum motu quopiam valente, & confertim facto; citra graue aliquod extrinſecus incidens, caro diſrumpitur. Nonnunquàm etiam cum vtroque, vt cum graui, ac duro quopiam corpore, quod extrinſecus ſuperinciderit, vel caſu ab alto, non modò carnoſę muſculorum partes, ſine cutis diuortio contun-

Ecchymoſis quid. *Ecchymoma à quibus occaſionibus excitetur.* 1 2 3

Ecchymoſis notæ. — 4 — *Anaſtomoſis vnde excitetur.* — *Lib.5.Ther.* — *Diapedeſis vnde oriatur.* — *Species ecchymomatis.*

duntur,ſed etiam ex diſtentione violenta,& confertim facta,abrumpuntur. Tunc enim venis exiguis, in ea ſic contuſa ac rupta carne,diuortium expertis, ſanguis exilit,vnde ipſum ecchymoma ſub cute collectum naſcitur. Cuius apparentes notæ ſunt,tumor mollis, & tactui cedens, liuidus, & magna ex parte indolens. Fit autem etiam aliquando ecchymoſis, & ex oris vaſorum apertione, quam anaſtomoſim vocant, & ex ea, quæ à nonnullis diapedeſis dicitur,id eſt,tranſcolatio,exilitio,vel tranſmiſſio,aut ſubſultus. Porrò accidit anaſtomoſis propter tum vaſis imbecillitatem, tum ſanguinis, qui ad os eius impetu ruat, copiam. Adhæc,ob acrem quampiam, quæ illi extrinſecus incidat,qualitatem. Diapedeſis ex tunica quidem ipſa rarefacta,ſanguine verò tenuato oritur. Accidere præterea interim poteſt, & ex gracilium vaſorum ore adaperto. Verùm de ea tantùm ecchymoſi nunc agitur, quæ contuſionem, vel ruptionem conſequitur. Hanc igitur ecchymoſim propter ſolutam vnitatem affatim factam,dolores, & ob ſanguinis in profundo concurſum, abſceſſus nonnunquam inſequuntur, qui magna ex parte per halitum digeruntur. Species autem ecchymomatis ſunt hypopia, quæ Romani ſugillata vocant; & liuores ex ictu prouenientes,Græcis hypoſphagmata nuncupata,quæ & interpreti Auicennæ veſtigia percuſſionis,Latinis verò propriè vibices,dicuntur.

IVDICIA *de ecchymomate.*

Ecchymoma quod cum magna, ac violenta contuſione incidit, periculo non vacat. Solet enim frequenter(ſi negligatur) non modò afflictæ particulæ,ſed & corporis totius corruptionem adferre. At ſi forſan in contuſione, quæ cum ecchymoſi conſiſtit, cutis à carne ſeiuncta, maneat pendula, rarò vel nunquam agglutinatur. Proinde ſatius eſt,eam præſcindere,& exiccantia medicamenta admouere, vel abſque deligatura,locum ſic excoriatum relinquere. Aër nanque ambiens cutis ipſius inſtaurationem non mediocriter adiuuat.

Curatio ecchymomatis, quod vel contuſio, vel ruptio excitauit.

Lib.4.met.

CÆterùm, quoniam ecchymoſis ſeu ecchymoma,plurimùm(vt Galenus ait) vnà cum contuſione, ruptionéque incidit, idcirco in ipſo curando, plures erunt indicationes

cationes obſeruandæ. Semper enim pro affectuum numero, etiam medendi indicationes reſpondent.

Prima indicatio eſt, fluentem ad locum affectum materiam vacuare, & auertere. Quod optimè quidem fit, autore Auicenna, venæ ſectione, quam omnes etiam artis periti, in hoc affectu imperant, quamuis corpus mundum, hoc eſt purum ab excrementis, fuerit. *1 Indicatiõ in curanda ecchymoſi. obſeruandæ.*

Secunda intentio eſt, dolorem ſedare, & parti læſæ, ne fluxionem excipiat, robur adferre, rebus frigidis, & ſtypticis eam perfundendo, atque illinendo. Vnde Razes, & Lanfrancus partem eo vitio laborantem, inungebant roſaceo, & poſt vnctionem, puluere myrtillorum reſpergebant, ac mediocri deligatura ſtringebant. Verũ enimuerò in communi vſu obſeruatum eſt, vt per initia oui candidum roſaceo permixtum, loco dolenti, ac ſic affecto, admoueatur. *2 Intentio.*

Tertiò, curationis conſilium eò dirigere debemus, vt ſanguinem ipſum totum, qui ſubter cutem effuſus eſt, diſſipemus, ac reſoluamus, idque confeſtim, priuſquam nigruerit, & in grumos iam coierit. Quod factu quidẽ haud difficilè erit, ſi & ſanguis effuſus tenuis, & propè ſummam cutem, non autem in profundo ſitus, fuerit. Quòd ſi diſcuti non poſſit, tum infrà ſcriptis digerentibus medicamentis, tum ſcarificationibus educendus erit, & ſi nihil hæ promouerint, affectus eiuſmodi more abſceſſuum curandus erit. Itaque ſanguinis ſic per contuſionem ruptionemque, ſubter cutem diſperſi, diſſipatio, & vacuatio, ecchymomatis, quà ecchymoma eſt, propria eſt curatio, vt libro quarto methodi medendi iis verbis Gale. teſtatus eſt. Sanè (inquit) ecchymoſis omnis vacuationẽ pro remedio curationis indicat. Quare calfacientibus huic, & modicè ſiccantibus medicamentis eſt opus [quale eſt ex nigris populis acopon.] Quippe quæ vehementer ſiccant, digerunt illa quidem in principio euidentius quàm quæ ſunt imbecillia, cæterùm nonnihil ipſius vitiis ſcirrhoſum, difficileque curatu relinquunt. Curandum verò eſt, vt ruptis, quæ in profundo hærent corpore, hæc tum vires habeant magis intentas, tum ipſa magis acria, magiſq; diſſipãtia ſint, tum (vt ſemel dicam) tantò efficaciora, quãto magis à cute ad profunda ecchymoſis receſſit. In talibus ſanè nec cucurbitæ vſus ſit inutilis; id enim inſtrumentum, ad violentum *3 Intentio.* *Propria ecchymom. curatio.* *Omnem ecchymoſin vacuationẽ indicare.* *Cucurbitulæ vſus, in*

quibus ecchymomatis vtilis.

attractum, à medicis eſt excogitatum. Verùm enimuerò, quoniam tunicæ venularum, ex quibus ſanguis exiliit, contuſæ ſunt, per initia ſanè (vt Galeno, & Paulo viſum eſt) nonnihil ex adſtringentibus, iis quæ digerunt, admiſcere oportet. Contuſæ enim illæ venularum tunicæ, aliquam denſationem requirunt, vt ad naturalem ſuũ ſtatum reducantur, & ne noua materia ob dolorem attracta, ad locum contuſum delabatur. Quandoquidem ſi ſolam digerentem vim haberet medicamentum in principio applicatum, non modò id quod effuſum eſt, digereret, ſed & per contuſionem aliquid ſanguinis, qui contuſis venulis continetur, extraheret, vt teſtis eſt Gal. lib. 5. de cõpoſitis medicamentis ſecundum locos. Quando autem in naturalem ſtatum venulæ redierint; cũ ca adſtrictionem ad ſola digerentia medicamenta venire tempeſtiuum. Porrò in quibus ſic modicè adſtringentium quiddam, nec non per halitum digerentium miſcere conuenit perſpicuum eſt, imbecilliora primùm debere aſſumi: validiora autem inueteratis, & iis quæ nigreſcunt, admoueri. Ad inueterata igitur ecchymomata, Paulo etiam autore, radicula illitu prodeſt: quippe diſcutit ea, vbi erodere inceperit: vel ipſius radiculæ ſuccus, cum micis panis inductus. Cæterùm ex moderatè digerentibus, quæ vulgò reſolutiua domeſtica vocant, hæc ſequentia ſex auxilia in communem vſum veniunt.

Ecchymomatis per initia nonnihil adſtringẽtium diſcutiẽtibus admiſcendũ.

Ad inueterata ecchymomata. Libr. 4.

1 Primum conſtat vino, melle, & ſale.

2 Secundũ ex farina hordei, calaminthe, & vino cõficitur.

3 Tertium recipit ceram, & cuminum.

4 Quartum fit ex floribus chamæmeli, meliloto, ſtœchade, & cumino, omnibus in vino decoctis.

5 Quintum ex maluis, furfure, abſinthio, cumino, aut anetho, aqua, vel vino incoctis.

6 Sextum fit, ex farina hordei, & fœnigræci, croco, & momento auripigmenti, omnibus quidem aqua calaminthæ incoctis.

Potiones quæ in ecchymoſi à recentioribus propinantur.

Solent & potiones quædam inſtitui, quæ ſi aſſumantur, ſanguinem concretum, & extra vaſa effuſum (vulgò mortuum vocant) diſſipare, ac reſoluere creduntur: cuius generis eſt ea, quæ conſtat bdellio, coſto, centaurio, & ſyropo acetoſo, atque huic aliæ quædam conſimiles, quæ in caſu ab alto, offenſione, & violento membrorum tractu, ac diſtentio

ſtentione, offerri conſueuerunt. Cum autem totum ecchymoma, digeſtum per halitum eſt, ſiccare iam vehementius ruptum ipſum permittitur, ac deligatura coniungere, omniaque in ſumma facere, quæ vt vlcus coaleſcat, efficiant. Ergo ſi euocatũ celeriter totũ ecchymona ſit, facilè coaleſcet rupta ipſa caro. Sin longiore ſpatio, ſorde multa ſubnaſcẽs medium inter vlceris labra ſpacium occupabit, ita, vt iam coire ruptio non poſſit. Atque inde adeò fit, vt qualibet leui de cauſa, nos hæc ſui admoneant: nam ſiue quis obriguit, ſiue parùm concoxit, ſiue febri laborauit, ſiue ſe vehementius fatigauit, eiuſmodi illicò particulis dolet. Non enim (vt modò dictum eſt) in idèm coiêre ruptionis labra, ſed tantùm propè ſunt admota. Quò fit, vt leui momento ea facilè ſeparentur, & medius inter ipſa locus ſuperuacuo humore repleatur. Et quid quæſo aliud; quàm aſſiduè nouum ecchymoma creatur: & primò illi (cùm videlicet primùm caro eſt rupta) perſimile? niſi quòd ex tenui magis ſanie, nunc conſtat: cum in principio è ſanguine ecchymoma eſſet. Ideoq; facilius etiam nunc quàm prius, ſeu per initia, digeritur. Cæterùm quomodo curari debeât ſugillata, liuores, aliaq; id genus accidentia. quæ contuſiones, graues caſus & offenſiones conſequuntur, aliquando forſan alibi dicetur. Hactenus de vulneribus, quæ in carne maximè per tela inferuntur. Sequitur, vt de his dicamus, quæ morſu fiunt.

Si totum ecchymoma per halitum digeſtum ſit.

Cur quæ rupta fuere, ſubinde dolorẽ renouẽt.

De vulnere ex morſu, vel ictu animalium, tum venenatorum, tum aliorum non ita noxiorum illato, & præſertim de morſu canis rabioſi. CAP. XI.

DE vulneribus, quæ ex morſu punctúve animalis inferuntur, & præſertim canis rabioſi, aut alicuius venenatæ feræ, aut beſtiæ, quidá memoriæ pauca tradiderunt. Quippè quæ non adeò frequenter accidant, & ſi aliquando inciderint, ſoleant ruſtici, ac plebei homines neglectis chirurgis, ac medicis, medicamentum præſens ad hæc ipſa cõficere, ex alliis, cœpis, & oleo, quod cataplaſmatis modo vulneri imponũt. Adde, quod exquiſitè de iis tractare, magis ad medicũ (quem phyſicũ appellant) quàm chirurgicũ niſi quòd ad vulnus ſpectat, pertinet. Itaq; qui abſolutam eorum cognitionem habere deſiderat, ex Arabicæ familiæ

Qui præſer-

tim autores tum recẽtes, tum veteres, de venenatis vulneribus ſcripſerunt.

ſcriptoribus, Auicennam, Razem, & Rabi Moiſem, & ex recentioribus Barbaris, Henricum legat oportet, qui de omnibus ferè venenis, ſuſiſſimè tractauerunt. Sed multò his doctius, atque accuratius de eiuſmodi morſibus, & ictibus venenatorum animalium ſcripſerunt, Aëtius Antiochenus, Paulus Ægineta, Cornelius Celſus, Actuarius, Oribaſius, & ante hos omnes adhuc Dioſcorides. Quos omnes, ſi velis, hac in re poteris conſulere, aut vnum ſaltem ex illis, quem placebit, deligere. Tantùm enim loco vniuerſalem, vulnerum ex morſu punctúve illatorum, curationem referemus, atque eam duntaxat adhuc, quam maximè chirurgia molitur.

Morſus ac punctus animalium duplices.

Itaque morſus animalium punctúſve, duplici conſtant differentia: alij enim ſunt venenati, alij verò minimè: venenati dicuntur, qui à virulentis beſtiis inferũtur, cuiuſmodi ſunt rabioſus canis, ſerpentes, peregrinæ angues, ſcorpio, baſiliſcus, draco, vipera, coluber, mus araneus, phalangium, aſpis, & id genus aliæ virus eiaculantes feræ.

Virulenti.

Morſus non venenati.

Contrà verò non venenati morſus dicuntur, qui ab animantibus non ita virulentis imprimuntur, infiguntúrve: cuiuſmodi ſunt, canes domeſtici, ſimia, homo, equus, ſues tam domeſticæ, quam ſylueſtres, felis in domibus oberrans (quem nominant elurum) & ſimilia. Ictu quoque hominum copora lædunt, veſpæ, apes, muſcæ, culices, pulices, & cimices. Sed qui à veſpis, & apibus punctus infiguntur, plus noxæ, ac doloris inferunt, interdumque chirurgi operam deſiderant. Omnis autem ferè morſus (ſi Cornelio Celſo credimus) habet quoddam virus.

Morſus omnis quoddã virus habet.

Paulus non addubitat ipſius etiam hominis morſus, cum virulentis beſtiis conſcribere. Siquidem (inquit) maligniores multò, cæteris aliis vlceribus apparent, præſertim ſi qui morſum intulit, ieiunus fuerit. Idemque bilioſo temperamento, atque antea legumina, pro cibo ſumpſerit, atque imprimis lenticulam. Eapropter quæcunque communiter in aliis virulentis morſibus vel ictibus cõmemoràtur ac proſunt, eadẽ quoq; in his morſibus, extrinſecus per initia adhibere cõuenict, exceptis nimiũ acribus, & cauſticis, id eſt, adurẽtibus. Cæterùm morſus ipſi, ac punctus tam venenatorũ & lethalium, quàm non virulentorum, in quibuſdam, quod ad rationem curãdi attinet, conſpirant, & in quibuſdam euariant. Conueniunt quidẽ in

eo, quod

In quibus conſpirēt & inuicem diſſideant virulenti morſus, & non venenati.

eo, quòd neque deſiccantia, neque repellentia, neque cicatricem inducentia (quorum natura aſtrictoria eſt, & deſiccatoria) deſiderant, quin potius attrahentia, dilatantia, relaxantia, atque emolientia ſtatim ab initio expoſtulant: Tum hi etiam, quàm illi, ſedulò repurgari appetunt: ac demùm poſtquàm vlcera probè fuerint repurgata, cicatrice obduci. In hoc autem differunt, quòd morſui non venenato abundè ſatisfaciunt, domeſtica (vt vocant) attrahentia, & maturantia. Cuius generis ſunt, cæpæ, & allia, tam agreſtia, quàm ſatiua, cocta, trita, & cum fermento, oleo, & ſale mixta. Si verò vulnus morſu, aut ictu virulentum aliquod animans homini intulit, quæ vehementer etiam trahunt, ne virus interna ſubeat, & ad cor ſerpat (cuius deſtructionem ex ſuapte natura ſemper appetit) ſtatim erunt admouenda, vt cucurbitula, loco prius ſcalpello inciſo, & emplaſtra quædam validè virus extrahentia, quæ ſtatim ſubiungemus. Deindè candenti ferro (ſi patitur locus) vulnus adurendum eſt, aut cauſtico ſaltem aliquo medicamento, ac vehementer exedente vtendum. Eiuſmodi enim vulnera omnia lethalia ſunt, & præſentem ſæpe perniciem (ſi protinus non ſuccuritur) adferunt. Proinde & extrema illis (iuxta Hippocratis conſilium) adhibenda ſunt remedia. Adeóque vt membrum, quod ſic à lethali, ac virulenta fera, vel morſum, vel ictum eſt, interdum præcidere, ſeu amputare conueniat. Quemadmodum Galenus memoriæ prodidit, vinitorem quendam à vipera morſum, vbi feram agnoſceret, confeſtim læſum digitum falce abſcidiſſe, atque in totũ ſic periculo liberatum. Porrò venenatorũ morſus, aut ictus punctúſve iis ſequentibus notis deprehendes. Vulnus infixum validè dolet punctionis, & mordicationis ſenſus vehemens in affli-cta parte perſentitur, vulneris, atque affecti loci color perit, ac mutatur: aut enim rubet, atque inflammatur, aut liuet vel nigricat. Laborans grauibus angitur moleſtiis, ac totus ardet: corpus totum eius ipſius, qui vel demorſus, vel ictus eſt, ita nonnunquam obſtupeſcit, ac talem (vt ſic dicam) obdormitionem ſentit, vt tangentem non ſentiat. Verùm nihil ferè in iis perpetuum eſt. Neque enim dolor ſemper adeſt vehemens, aut atrociter moleſtans in omnibus eiuſmodi ferarum, ac beſtiarum venenoſarum ictibus

Venenum ſemper cor petit.

Vinitor morſus à vipera ſibi digitum amputauit.

Morſuum, ac pũctuum venenatorum nota.

aut

Morſus canis rabioſi per initia nihil moleſtiæ adfert, præter quam ex vulnere dolorem.

aut morſibus: ſed in quibuſdã ſatis remiſſus eſt: vt in morſu carnis rabioſi. Nec enim protinus infeſtum quicquam, vbi momorderit, (vt inquit Dioſcorides) infligit, niſi vt vulnus dolorem, hoc eſt, ſtatim quidem vbi morſu excandeſcens rabie canis, in partem aliquam vulnus intulit, nihilo plus doloris, aut moleſtiæ ab initio adferre videtur, quàm non rabioſus. Sed & qui à ſcorpionis ictu dolor accidit, modò decreſcit, modò intenditur, ac nunc feruor, nunc frigus: tum percuſſum locum, tum corpus totum viciſſim inuadit, vt Paulus annotauit: & vt breuiter dicam, ſua cuiuſque animantis morſibus, & ictibus propria, ac peculiaria ſigna ſunt: vt videre eſt apud Dioſcoridem, Paulum, Aëtium, Cornelium Celſum, & alios, qui de venenatis hiſce beſtiis fuſius, atque accuratius ſcripſerunt.

Scorpionis ictus, quæ ſymptomata inuehat.

Cæterùm aliis venenatis beſtiis (quòd apud nos rariſſimè ſint) prætermiſſis, operæpretium non abs re duximus, ſi vnius rabioſi canis particulatim meminerimus. Siquidem hoc animal & fœcundum prouentu, id eſt, frequens, & contubernale homini, ac domeſticum eſſe conſueuit. Adde quòd & rabie ſæpius corripitur ac perit, ab eóque difficilè caueri poſſit. Inde periculum ineuitabile hominem manet, niſi multis & conuenientibus vſus fuerit præſidiis. Plerunque autem flagrantiſſimis æſtibus canis in rabiem efferatur. Interdum etiam per frigora maxima, vt Lycus memoriæ mandauit.

Canis ſæpius rabie corripitur.

Iam verò rabioſus potum, & eſcam auerſatur, ſiti premitur, neque tamen bibit: anhelat prætereà non parum, idque exerta lingua, aures inclinat, largam, ſpumantémque pituitam naribus, & ore proiicit: mutus in totum eſt, & veluti inſanus, vt ne domeſticos quidẽ agnoſcat, torue & ſolito triſtius intuetur, in omnes paſſim ſine latratu irruit, & nullo diſcrimine beluas, & homines notos iuxta ignotóſque morſu adoritur.

Canes quib⁹ notis, ſuam rabiẽ teſtentur, & prodant.

Vbi autem momorderit, ſtatim quidem nihil moleſtiæ (vt prius diximus) adfert, præterquam ex vulnere dolorem. Exinde autem (nempe temporis progreſſu) morbus ille, qui ab aquæ metu hydrophobia Graia eſt voce appellatus, exoritur. Miſerrimum ſanè (inquit Celſus) genus morbi, in quo ſimul æger & ſiti, & aquæ metu cruciatur, quo oppreſſis in anguſto ſpes eſt.

Hydrophobia.

Horrorem aut metum

Porrò magna ex parte circa quadrageſimum ferè à morſu diem, ſolet hic morbus hydrophobicus ingruere, qui-

buſdam

buſdam & poſt ſex menſes, aliis proditum etiam eſt, poſt ſeptem obueniſſe. Sunt & qui poſt annum vnum, vel etiam duos interdum, à morſu impreſſo, morbum hunc contrahi teſtentur. Narrant & aliquos poſt ſeptennium hoc aquæ metu fuiſſe tentatos. Quo fit, vt qui à cane rabido morſi ſunt, non valde tuti mihi eſſe videantur. Non enim ſtato, definitóque tempore poſt morſum, aquæ pauor exoritur. Itaque quoniam non confeſtim à morſu, huiuſmodi aquæ metus, homines inuadit, quidam decepti, canem qui momorderat, non fuiſſe rabie percitum arbitrati ſunt & proinde vulneri cicatricem inducere properarunt. Atque hoc pacto ipſimet huius mali autores, ſibi perniciem attulerunt, dum ſcilicet huic affectioni cauſam dederunt. Hac autem vſus probatione atque experientia, facilè deprchendes rabioſus ſit canis, nec ne qui momordit: Iuglandibus nucibus conciſis: & accuratè tritis vulnus diligenter obſtruitur & poſtea circumligatur, ſequenti die ablatæ, gallinaceo, aut gallinæ in cibo apponentur: ac primùm ſanè non attingent: fame autem vrgente, ſi eas vorauerint, rem attentius conſiderato. Nam canis qui momordit, ſi non fuerit rabioſus, ſoſpites, ac ſuperſtites aues quę nuces illas comederint permanebunt: ſin contrà rabie correptus fuerit, poſtera die peribunt; atque tunc ad vulneris dilatationem properandum erit. Iterúmque poſt paucos dies eadem experientia vtendum. Et ſi non perierint gallinacei, tunc vulnus ad cicatricem perduces, nullum iam veritus periculum. Huiuſmodi indicationis, ſeu experimenti autor quondam fuiſſe putatur Oribaſius, vt refert Paulus. Cæterùm hydrophobiam, id eſt, aquæ metum, Græcorum alii, ex immodica fieri ſiccitate dixerunt: quaſi in contrarium habitum, mutata penitus humida eorum ſubſtantia: veruntamen Ruffus antiquæ medicinæ grauis autor, inſaniæ ex atra bile ſpeciem eam eſſe teſtatus eſt: magna ſcilicet veneni eius cum humore illo ſimilitudine. Itaque non ſecus quàm reliquos melancholicos, & atra bile inſanientes ſcimus alios alia timere: idque etiam ſentire videntur qui dicūt, canis ipſius qui momorderit imaginem in aquis opinari eos ſe videre, eóque metu territos aquam fugere & auerſari. At ex iis qui hoc vitio ſunt occupati, nullum (inquit Paulus) præterquam vnum, aut alterum ſeruatum

aquæ, nullū præſcriptum conſtitutúm que tempus habere.

Rabioſi canis morſus probatio, ex Oribaſio.

Hydrophobia vnde.

Pauci ex iis qui aquæ metu laborāt, ſeruantur.

tum fuiſſe ex hiſtoria didicimus. Eóſque non à rabioſo cane morſos, ſed ab homine quodam morſo rabientéque, & aquam iam timente, vitium adeptos. Siquidem Eudemus (vt refert Dioſcorides) ſuperaſſe, ac ſuperuixiſſe quendam affirmat. Et Themiſonem (inquit) aliqui demorſum in idem vitium incidiſſe, & euaſiſſe fatentur. Moleſtiſſimum itaque & dum iam occupauit inſanabile eſt hoc morbi genus. Ante tamen huius occupationem, multi etiam quos canis momordit ſeruati ſunt. Euenit autem hic morbus hydrophobicus, cum neruorum diſtentione, vel conuulſione, totiúſque corporis robore, præſertim faciei, cum ſudore, & languore quodam, ſuíque faſtidio, & domeſticorum ignorantia. Aliqui auræ ſplendorem, & aquam fugiũt: & dum vident, & dum admouetur. Nonnulli etiam omnem humorem auerſantur, & horrẽt: alij ſine vlla doloris intercapedine vexantur. Sunt etiam, qui canum more latratus edant, & obuium quemque dentibus impetunt, morſúque ſuo alios ſimili vitio labefactant. Miſerrimum ſanè (vt iam diximus) & moleſtiſſimum morbi genus. Cæterùm vnicum eo oppreſſis remedium eſſe ſcribit Cornelius Celſus libro quinto ſuæ medicinæ: nempe non opinantem in piſcinam non antè ei prouiſam proiicere. Et ſi natandi ſcientiam non habet, modò merſum bibere pati, modò attollere. Si lubet interdum deprimere: vt inuitus quoque aqua ſatietur. Sic enim (inquit) ſimul & ſitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aqua frigida vexatum, neruorum diſtentio abſumat. Id ne incidat à piſcina protinus in oleum calidum dimittendus eſt. Sed iam tempeſtiuum eſt, communem virulentorum omnium vulnerum (vt ſumus polliciti) curationem aggrediamur.

Dioſcori.

Themiſon ab hydrophobia liberatus.

Hydrophobiæ nota.

Cor. Cel. remedium contra aquæ metum.

Communis, aduerſus omnes morſus, & ictus virulentos, curatio.

VIrulentorum omnium animantium morſus, aut ictus non nimium diſtantem curationẽ deſiderant, quamuis in ea multum antiqui variarunt: vt in ſingula genera beſtiarum, ſiue animantium, ſingula medẽdi genera præciperent, atque alijs alia. Sed in omnibus eadem valdè multa, maximè proficiunt. Itaque quæ ad hanc commu-

nem medendi rationem attinent, primùm exponemus: deinde curſum perſtringemus, quę ad peculiarem, priuatámque eorum curationem pertinent, quos rabioſi canes (quòd frequentiores apud nos ſint, quàm aliæ virulentæ beſtiæ) momorderint.

Geminā eſſe curandi rationem, in omni morſu aut ictu venenato.

Igitur in omni morſu, vel ictu animalis, quod venenum vibrat, gemina eſt Galeno libro decimotertio methodi medendi curandi indicatio: nempe virulenti ipſius liquoris vacuatio, & eius quod dolorem creat alteratio. Sanè (inquit) virus eiaculatum vacuant, tum excalfactoria medicamenta omnia, tum quæ citra calefactionem vehementer trahunt, veluti & cucurbitulæ, & cornua quædam quibus nonnulli cucurbitularum vice vtuntur. Sunt autem & qui ore ſuo virus extrahunt, ægræ videlicet particulæ admoti, ipſúmque vulnus labiis complexi. Huc ſanè pertinet & cauterium, & medicamenta quæ cauteriis ſimiliter eſcharam efficiunt. Atque hæc omnia totam eius quod infeſtat, ſubſtantiam exinaniunt. Alterum auxiliorum genus eſt eorum, quæ qualitatem per contrariam qualitatem alterant. Scilicet exhibētibus nobis, ſi vehementē calorem æger vel in ipſo demorſo loco, vel in toto corpore ſentiat, auxilia refrigerantia. Sin frigus ſentiat, calfacientia. Hactenus Galenus. Eius autem compēdioſam dictionem, & vniuerſalem methodum ſic interpretamur. Inter ea, quæ virus è profundo euocant, primò medicamenta enumerat, quæ calfaciēdi facultate prędita ſunt: deinde cucurbitulas, & cornua, poſtea verò oris ſuctionem, & poſtremo vſtionem quæ vel ferro, vel medicamētis fiat. Itaque de his ſingulatim nobis dicēdum eſt, quò res peruia magis cuique euadat, ac modus vſus eorum neminē lateat. Id vnum autē imprimis omnes ſcire volo, ea, quæ modò ex Gal. retulimus auxilia, & id genus alia, quæ mox ſubiungemus; ſi primis diebus prætermiſſa fuerint, fruſtrà poſtmodum adhiberi. Non enim virulentam illam materiam, quæ iam ad intima, neglecta curatione, pertranſiit, ſatis euocare poſſent. Quare nulla vtique adiectionis eorum foret vtilitas, ſed incaſsùm corpora doloribus ſternerentur. Inter ergo principia morſus, aut ictus illati, hæc & ſimilia adferēda erunt. Sed & priuſquàm hæc, quæ ſit venenum extrahunt, atque eliciunt, admoueantur, ſupra vulnus membrum id, quod vel demorſum, vel

1 Virus in corpus morſu, vel ictu eiaculatum, quibus auxiliis vacuetur.

2 Alteratio eius, quod dolorem creat.

Aduerte.

Membrum demorſum ſupra vulnus

deligādum.

vel ictum eſt, deligandum erit, non tamen nimiùm vehementer, ne torpeat. Hac enim deligatura impedies, ne tam ſubitò virus interna ſubeat.

Oris ſuctio.

Itaque ſi leuior morſus, aut ictus eſt, oris ſuctio apprimè conuenit. Homo igitur aliquis ſtatim adhibendus eſt, qui vulnus exugat. Sugentem verò oportet ieiunum non eſſe, ſed & cibum ſumpſiſſe, & vino os colluiſſe, poſtea exiguum olei in ore continens, ictum exugat, & expuat venenum. Cauere etiam oportet, ne qui vulnus ſic exucturus eſt, internam aliquam oris partem exulceratam habeat. Siquidem venena (vt ſupra ex Celſo retulimus) non guſtu, ſed in vulnere nocēt. Sed & locus ipſe priuſquàm exugatur, ſpongiâ in poſcam calidam immersâ, fouendus, ac proluendus erit. Alij vulnus abluēdum aquâ cenſent, in qua decoctum ſit chamæmelum, & ſylueſtris lapathi radix. Sunt, qui gallinarum, aut aliarum quarundam auium podicem vulneri admouent, ad virus exugendū. Quòd ſi quæ applicatæ fuerint volucres, moriantur, venenum extractum eſſe ſuſpicantur: poſt hæc verò cinis aceto ſubactus, pro cataplaſmate imponatur. Maximè autē ad hanc rem conducit, cinis ſarmentaceus, id eſt, ex lignis vitis: vel ficulneus, aut laurinus. Qui ſi non adſit, eo, qui haberi poteſt, vtendum eſt, diligentia (inquit Aëtius) ad hoc potiſſimùm adhibita, vt inflāmatio in loco excitetur, & materiæ ad morſum prouocentur.

Venena non guſtu, ſed in vulnere nocent.

Sal morſui canis rabidi optimū medicamentum.

Sal quoque his vulneribus, præcipuéque ei (ſi Celſo credimus) quod canis fecit, medicamentum eſt, ſi manus vulneri imponitur, ſupérque id duobus digitis verberatur. Exſaniat enim, ac ſalſamentum quoque rectè ſuper id vulnus deligatur. Porrò in omni morſu tam venenato, quàm non venenato, Dinus hoc vnguento vtebatur. Recipe ceræ, picis nigræ, axúgiæ veruecinæ, olei antiqui ana quart. vnum, galbani vnciam vnam: fiat vnguentum.

Vnguentum Dini.

Auxilia aduerſus magnos, & vehemētes morſus, & ictus venenatos.

Morſibus verò, aut ictibus venenatis magnis ac vehementioribus, commodè illinuntur, cæpæ cum ſale, & ruta, ſinapi quoque, & ſtercora. Item iuglādes nuces cum allio, ſale, & melle. Emplaſtra quoque, & cataplaſmata ex Dictamno, & aliis medicamentis calfactoriis, quæ vehementem trahendi vim habent, apparata. Plurima enim ex iis non modò virus ipſum potēter eliciūt, ſed & vulneris oras (præſertim in rabidi canis morſu) latas, ac hianteſ ſeruant.

Neque

Neque enim permittendum, vt hæ citò coëant, aut committantur. Præter opinionem autem facit Aëtio, ex viperis theriace Andromachi, emplaſtri modo impoſita, & compoſitum hoc ſequens medicamentum; quod recipit ſpumæ argenti, ceruſæ, reſinæ pinus, ſingulorum libram vnam, olei veteris libras tres, ceræ vncias ſeptem, ammoniaci thymiamatis trientem, id eſt, vncias quatuor, galbani etiam trientem: ceruſam, argenti ſpumam, & oleum coquito, donec non inquinent manus, deindè liquefacta adiicito, vnito, & vtitor repoſito ad omnem morſum, & ad abſceſſus, & tubercula mammillarum, panos, ſinus, fiſtulas, parotidas; ad miraculum enim (inquit) diſcutit ipſas. Vtitor & ad carbunculos. Arcet vehementer inflammationem, & rarò citra magnam commoditatem, & efficaciam adhibetur. Porrò in magnis quoque, ac vehementioribus, tum ictibus, tum morſibus potens eſt hoc ſubſequens emplaſtrum, quod acrioris eſt potentiæ. Recipe galbani, ſagapeni, opopanacis, aſſæ fœtidæ, myrrhæ, piperis, ſulphuris, ſingulorum ſemunciam, ſtercoris columbini, & anatis ana vncias duas, calaminthæ, mentaſtri ana vnciam vnam: diſſoluantur gummi ex vino, & in vnum miſceantur omnia cum melle, & oleo antiquo, & fiat emplaſtrum. Plæraque alia tum ex veteribus tum ex recentioribus adduci poſſent, quæ vel commorſam, vel ictam partem vehementer calfacere, & vellicare poſſunt: proindè & venenum euocare. Verùm quoniam iterum de hac re dicemus libro ſexto, hæc abundè ad præſens ſufficere putamus. Interim tamen monemus cum Eraſiſtrato, vt incognita, peregrina, & inuſitata vitentur. Cuiuſmodi ſunt fel elephanti, oua crocodili, & conſimilia, quæ difficilè, niſi regia facultate peruestigari poſſunt. Adde, quòd neq; frequenti obſeruatione (vt Dioſcorides ait) hæc ſufficiens experimentum præſtiterunt, quo noſtra fides iis obſtringatur. Iam verò tempeſtiuum eſt, vt de cucurbitulis, & cauteriis dicamus: vtriſque enim etiam virus è profundo euocamus.

Aëtius.

Guid. empl. acriorũ potentiæ.

Ergo ſi vehementior morſus eſt, cucurbitulam cum largiori flamma ad vulnus adfigito. Sed antè circunſtantia loca altioribus vlcuſculis (ſi id membrum patitur) ſcarificato, quò plus viciati iam ſanguinis extrahatur, & vt ſanguinis illius corrupti vacuatio obſiſtat, ne venenum mem-

Cucurbitula.

bratim inſinuetur. Attrahetur enim plutibus quaſi canalibus, & foras euocabitur, vnà cum ſanguine, & ſpiritu, ipſius virulentæ beltiæ venenum. Si cucurbitula non eſt, quod tamen vix incidere poteſt, tum quodlibet ſimilē vas, quod idem poſſit, vt caliculus, vel pultarius (vt inquit Celſus) oris compreſſioris. Optimè autem auxiliantur, ſi ſtatim in principio poſt amotas cucurbitulas, ſuper vulnus

Animalia parua diſcerpta, & virulēto morſui admota.

imponantur, & conuoluantur animalia parua diſcerpta, hoc eſt, per medium diuiſa, intus adhuc calentia, veluti ſunt gallinaceus pullus, ſed mas præſertim, hœdus, agnus, & porcellus. Sic verò calida eorum caro ſtatim percuſſo loco imponenda eſt, vt pars interior corpori iungatur: venenum enim exugunt, & dolores leniunt. Ferè autem inter cætera animantia magis placent, gallinarum pulli,

Gallinarum pulli.

quippe qui calidiore natura præditi ſint, argumento, quod deuoratum inſigne virus eliquent, & aridiſſima quæque ſemina conſumant. Item nonnunquàm harenas, lapilloſque, quos faucibus inſinuarint, diſſoluunt. Itaque animantis calore, ſpiritus ictę partis impetum capeſſens, venenum

Abſcedētes carnes amputandæ.

exigit. Porrò à maioribus canis rabioſi morſibus, abſcedentes carnes, hinc auferre, & labia acie ſcalpelli circunſcribere, ac prehenſam hamo carnem amputare oportet: ſi modò tamen locus neque neruoſus, neque muſculoſus eſt. Hæc itaque carnis circinatio, ſeu circunſcriptio, & ſectio, ſcarificatione longè potentiùs opitulantur. Quòd ſi locus carnis circunſcriptionem, & ſectionem non admittat, cucurbitulæ (vti diximus) cum largiori flamma adhigendæ

Maiora vulnera in demorſis à rabioſo cane, minus verēda, quàm minora.

ſunt. Nec verò maiora hæc vulnera in demorſis à rabioſo animante, ita vereri oportet, vti minora, & vlcuſculis cutis ſimilia: maiori nāque vulnere copioſus ſanguis emanans, poteſt nonnihil virulenti liquoris exhaurire: quod in minoribus non accidit.

Vſtio expeditiſſimum eſt auxiliū.

At verò & vſtio, contra ipſos virulētos morſus, aut ictus, cùm locus neruoſus non eſt, & tutò inuri poteſt, expeditiſſimum cenſetur auxilium, vtpotè cùm ignis cætera viribus præſtet: ſimul quòd virus domet, ipſiúsque vires hebetet, & penitus ferri, hoc eſt, ad intima illabi, non patiatur: ſimul quòd pars ignem experta, deinceps non vilem, nec indecoram loci inſtaurationem efficiat, manēte diutius exulceratione. Si verò vri non poteſt, Cornelio Celſo autore, ſan-

Sanguinis miſſio.

re, ſan

re, ſanguinem homini mitti, non alienum eſt. Tum vſto quidem vulneri ſuperimponenda, quæ cæteris vſtis ſunt: ei verò, quod expertum ignem non eſt, ea medicamenta, quæ vehementer exedunt, & ſi laborans patitur, quæ adurunt, & cruſtas vlceribus inducunt. Cæterùm animaduertendum, ex eo tempore, cùm cruſtæ (ſeu igne, ſeu adurentibus medicamentis inductæ fuerint) decident, ne vlceris oræ coaleſcant, & cicatrice obducantur. Sed ſi fieri poteſt, ad longum præfinitum tempus vlcerationes, & ſordidas adhuc, & inflammationem minantes, prorogari conuenit, in quo viroſa materies ſemper effluat: non autem intus contineatur, & ad intima ſe inſinuet. Id autem optimè præſtabit, inditum iis (vlcerationibus inquam) ſalſamentum, & ſylueſtre allium detritum: item cæpæ, & id genus alia. Si verò (quod perſæpe accidit) ante dies præfinitos, cicatrices coirent, committerentúrque, manum poſtulabunt. Nanque eas diducere, carnémque ſcalpello circinare, aut iterum inurere expediet. Vbi verò propoſitum tempus præteriit, vlcus ad cicatricem perducendum erit. Quandoque etiam (vt ſuprà diximus) haud importunum fuerit, partem ictam, ſi commodè ſectionem non reſpuat, vt ſunt extrema, amputare: præſertim ſi fera quæ momordit, aut ictu vulnus impreſſit, lethalis ſit, & ineuitabile periculum adferat, cuiuſmodi ſunt ſerpentes omnes, vt aſpis, ceraſtes, vipera, & conſimiles.

Vlcerationes ex morſu virulento in longum tempus prorogādas eſſe.

Membri demorſi, aut icti amputatio.

De vulnere, cum profuſione ſanguinis, ex venis, & arteriis. CAP. XII.

Poſteà quàm de vulneribus, quę carnoſis partibus incidūt, abundè ſatis determinatum eſt, nūc tempeſtiuum videtur Galeni doctrinam, atque inſtitutum ſequentes, de iis vulneribus dicamus, quæ in arteriis, & venis fiunt. Ergo ,, ſi cui arteria venáve magna vulnerata eſt, & copioſum ſanguinis profluuium continuò ſuperuenit, & glutinari id vulnus, difficile quidem etiam in vena eſt, in arteria verò non ,, ſolùm difficile, ſed etiam, quod fieri (ſicut nonnullis medicorū eſt viſum) omninò fortaſſe non poſſit. Dicendum ergo de vtriſque eſt, vulnere inquā, in arteria, aut vena accepto, & hæmorrhagia, ac prius quidem de ſanguinis profluuio, quippe quod magis vrgeat: ſecundo verò loco de ipſius

Gale. lib. 5. methodi medendi.

Profuſionis ex vena, vel arteria cauſa.

vulneris agglutinatione, ac curatione. Sanè profluit ex vena, vel arteria, ſanguis, aut tunica earum diuiſa, aut reſerato earum ore (Græci *ἀναστόμωσιν* vocant) aut (vt ſic quis dicat) tranſcolatus, ſiue trãſmiſſus, vt in diapedeſi. Verùm quoniam in duabus poſterioribus cauſis ſolent magis medici, quos phyſicos appellant, accerſiri: hîc duntaxat agemus de ſanguinis effuſione, quæ ex prima cauſa ortum habet, & vulnera conſequitur, hæc nanque ad chirurgum magis videtur pertinere.

Differentiæ.

Cæterùm ſanguis profunditur interdum ex arteria, interdum ex vena, atque ex earum quidem aliquando vna duntaxat, nonnunquam verò ex pluribus, iiſdémque, vel maioribus, vel minoribus. Sed & ſanguinis eruptio, accidit ex eo interdum vulnere, quod cum amiſſione fit ſubſtantiæ: aliquando verò ex eo, in quo nihil ſubſtantiæ deperditum eſt. Interdum etiam cum eroſione: interdum verò citra eroſionem, quæ Græcis *διάβρωσις* dicitur.

Diabroſis.

Item quandoque iam profluit ſanguis, & quandoque poſteà fluxurus eſt. Interdum quoque cauſa huius profluuij ſanguinis apparens eſt, quæ in vena, aut arteria diuortium facit cuiuſmodi eſt ſagitta, telúmve aliquod, aut eroſio præſens, & non ex vulnere excitata. Hæ itaque ſunt differẽtiæ præcipuæ, profuſionis ſanguinis in vulneribus, à quibus curandi indicationes deſumuntur.

CAVSAE.

Porrò cauſæ fluoris ſanguinis, ex diuiſione tunicæ venarum, aut arteriarum, ſunt, vulneratio, contuſio, ruptio, eroſio. Quę autem vulnerant, ea ſunt acuta, atque ad ſecandũ habilia: cuiuſmodi ſunt ſagittæ, & gladij. Quæ contundendo ſoluunt, ea grauia, duráq; ſunt, vt ſunt lapides, aut quępiam grauis moles. Quæ rumpunt omnia, id tenſionis interuentu faciunt. Tenſionem autem efficiunt, intentior actionis vehementia, ſucci abundantia, non vtique virium reſpectu, ſed quæ cùm à vaſe ſuo non continetur; etiã caſus ab alto, & graue quippiam, durúmque incidens.

Eroſionis cauſa interna.

Eroſio autem venis, & arteriis intrinſecus ſaltem accidit, ex ſucco aliquo, cui mordens natura inſit, vt eſt bilis flaua, vel atra ſuperaſſata. Ex iis itaque manifeſtum euadit, quòd venæ, vel arteriæ vulnerari non poſſunt, quin cutis, & caro vulnerentur. Proindè ſuppreſſo iam ſanguine, glutinandi, ſeu (vt dicunt) incarnandi indicationes, ab ipſis (carne inquam & cute) ſumendæ ſunt, vt in ſequentibus dicetur.

Signum

Diſcretio, quãdo ſanguis ab arteria, & quãdo à vena reijcitur.

Signum venæ, atque arteriæ incîſæ, eſt ſanguinis profuſio. Quòd ſi ſanguis cum impetu, ac ſaliendo profluat, & tenuis, ac flauus feruenſque appareat, arteriam diuiſam eſſe ſignificatur. Si verò craſſior, & nigrior conſpiciatur, ac quietè, ſine pulſu, & citra ſaltum effundatur, iudicium eſt ipſum à vena effluere. Hæmorrhagia, id eſt, ſanguinis profluuium omnium calculo, ac iudicio periculoſa eſt. Niſi enim conſtiterit ac ſupprimatur, mortem adfert ineuitabilem. Quippe quòd ſanguis (vt dici ſolet) naturæ ſit theſaurus. Ad hoc ſyncôpe, conuulſio, delirium, ſingultus, in hæmorrhagiis malum portendunt, vt Auicennas poſt Hippocratem annotauit. Porrò ſubit admirari, quod Arnaldus ſcriptis prodidit. Nempe quòd arteria per tranſuerſum diſſecta, promptius coaleſcit, & agglutinatur, quàm ſi ſecundum longitudinem eſſet diuiſa.

Prognoſtica.

Apho.3. lib.5.

Curatio profuſionis ſanguinis ex vulnere.

CApita methodi qua ſanguinis profluuia, quæ ad manum ſunt, curantur, duo traduntur à Galeno, quibus Auicennas tertium addidit. Vt igitur omnium fiat mentio, hæmorrhagia trifariam ſiſtitur.

Modi tres ſiſtendæ hæmorrhagiæ.

Primò iis, quæ fluxionem auertunt, tum deriuãdo, tum reuellendo: ſecundò infrenantibus, atque intercipientibus fluxionem, & tertiò tòpicis, id eſt, localibus auxiliis. 1

Porrò ex iis, quæ ſanguinis profluuium auertunt, tam à venis, quàm arteriis ſanguinem fundentibus (huic enim hæmorrhagiæ propriæ debentur auertentia eiuſmodi auxilia) quædam id efficiunt citra vllam extra corpus vacuationem: alia verò cum euacuatione. Citra vacuationem, fluentem è vaſis ſanguinem auertunt, & aliò trahunt, cucurbitulæ ſiccæ, ſeu leues, & cum flamma admotæ, frictiones, & ligaturæ, primùm in propinquioribus partibus factæ: deinde in remotioribus. Auertitur autem ſanguis cum euacuatione, atque ad alia membra conuertitur, tum ad proxima deriuatus, tum ad contraria reuulſus, vena in ea parte inciſa, quæ profuſioni è directo reſpondet, quæque ipſis membris ſanguinem fundentibus coniuncta eſt. Itaque hæc (inquit Galenus) Hippocratis in- » uenta ſunt. Omnis ſcilicet immodicæ vacuationis, com- » munia remedia. Deriuatio ad latus, & ad vicina fit, reuulſio ad contraria, non tamen ſemper ad remotiſſima,

Auertẽtia.

Lib.5.meth. med.

Parocheteſis. vt falsò quidam putauerunt. Illam parocheteuſin, hanc antiſpaſin Græci vocant. Antiſpaſis igitur, id eſt, reuulſio, in iis quæ ſuprà ſunt, omnibus deorſum ſemper agitur: *Antiſpaſis.* ſurſum, in iis, quæ ſunt infrà. Præterea à dextris ad ſiniſtra, ſicut ab iis rurſus ad illa: ſimiliter ab iis, quæ intus habentur, ad ea, quæ foris ſunt: contraque ab his, ad illa. Itaque ſi reſolutus adhuc æger non ſit, vena (vti diximus) in eo loco ſecanda erit, quæ profuſioni ſanguinis è directo reſpondet, & vulneratæ parti coniuncta eſt, ſiue deriuare, ſiue reuellere ſtudueris. Vbi autem paululum detraxeris, mox vnam horam intermittens, rurſus modicum quid detrahes: poſt iterum, atque iterum, pro laborantis viribus, vt Gal. conſulit lib. 5. Therapeutices methodi. Sed de hac ſanguinis in vulneribus detractione, latius alibi ſuperius diximus.

2 Cauſæ ſanguinem infrenantes, atque eius fluxum intercipientes, quædam ſunt incraſſantes, ac inſpiſſantes, vt lentes, oriza, iuiubæ, cotonea mala, quæ Græci κυδώνια vocant, & in vniuerſum fructus omnes ſtyptici, hoc eſt, auſteri, in hunc vſum offerri ſolent in omnibus ſanguinis profuſionibus. Aliæ verò ſunt ſtupefacientes, veluti aqua frigida, tum epota, tum circa locum, ex quo profluit ſanguis proiecta. Non autem ſuprà vulnus ipſum: vlceribus enim frigidum mordax. Item res omnes, quæ inſigniter refrigerant, ſicuti & ſyncope, ſeu animi deliquium, in quo propter ſanguinis ad interiora reuocationem, totus corporis habitus refrigeratur, & ſanguis ſiſtitur, vt loco nuper citato Galenus annotauit, ad hunc modum ſcribens.

Quæ ſanguinem ſiſtant incraſſando.

Quæ ſupprimãt ſanguinem ſtupefaciendo.

Quæ refrigerãdo ſanguinem fluere prohibeant.

Porrò confluere prohibetur [ſanguis] & propter animi deliquium, & cùm ad contraria reuellitur, & cùm ad vicina deriuatur, & per refrigerationem, tum corporis totius, tum verò præcipuè ipſius partis afflictæ. Hac enim ratione, etiam frigida pota, ſæpe hæmorrhagias ſuppreſſit: idem facit & frigida foris infuſa. Sed & quinto Aphoriſmorum in iis frigido vtendum eſſe præcipit Hippocrates, vnde fluit ſanguis, aut fluxurus eſt, non ad ipſa (inquit) ſed circa ipſa, vnde influit.

3 Topica, hoc eſt, localia, remedia, quibus ſanguis cohibetur, tametſi numero octo ponantur ab Auicenna, ea tamen nunc ad quinque reduximus.

Topica auxilia.

Primum

Primum genus auxilij fit per ſuturam: ſecundum per linamenta, quos μότους Græcè vocant, vel per penicillum ſiue turundam, quod aiunt: tertium remedium eſt, totius vaſis ſanguinem fundentis præciſio: quartum deligatura, & vinculum: quintum eſt aduſtiò per candentia ferramenta, vel per cauſtica medicamenta.

Quinq; auxiliorum genera localia quibus hemorrhagiæ ſupprimũtur in vulneribus.

Primus modus coërcendi ſanguinem, qui per ſuturam fit, his maximè vulneribus competit, in quibus nulla facta eſt ſubſtantiæ deperditio. Tunc autem commodè fit ſutura, cùm vulnus ipſum à ſanguine concreto, qui thrombos Græcè dicitur, integrè eſt repurgatum. Itaque hoc peracto ipſius vulneris labra in idem adducenda ſunt, noſtrarum manuum operâ, vbi ſic ad manum vulnus ſe exhibet, poſteà conſuantur, ſutura quidem communi, vel ea quam pelliones facere ſolent, præſertim ſi magno impetu ſanguis prorumpat. Dum autem ita ſuitur vulnus, ſatis alte acus in carnem demittenda eſt. Poſt hæc, puluis aſtrictorius ſuperponendus erit. Deinde ſtupæ oui candido liquore, & puluere illo aſtringente, cuius in ſequentibus fiet mentio, imbutæ, ſuperimponendæ erunt. His ritè peractis, membrum affectum deligandum erit, & ſitu appoſito collocandùm. Appoſitus enim vulneratæ partis ſitus, inter hæmorrhagias remedia, Galen. cenſetur. Quòd autem modus is ſupprimendi ſanguinem, vtilis ſit, ex eo manifeſtum euadit, quòd labra vulneris prius hiantia, & adinuicem diſtantia, in vnum adducuntur, & inter ſe committuntur, locus affectus refrigeratur, & adſtringitur. Quæ omnia in hoc affectu Galen. deſiderat, lib. 5. ſuæ methodi medendi. Sed & multoties adſerit Auicennas in quarto, neceſſarium eſſe, vt carnis vulnera conſuantur. In quo etiam Theodoricus, & Henricus conſentiunt. Dicunt tamen plurimi Galen. non præcipere venarum, arteriarum, & inteſtinorum vulnera ſuenda eſſe, quippe quòd dura nimis, & exanguia ſint, atque ideò agglutinari, & in priſtinam vnionem coire non poſſint. Verùm pace illorum (inquit Guido) dixerim, non inhibuit Gale. ſuenda eſſe venarum, & arteriarum vulnera: quòd ſi id tacuit, certè adfirmaſſe videtur. Quinimo & litera ipſius Galeni quod dicimus planè innuere videtur, quæ ſic habet. Neq; enim fuere fas eſt, arteriæ venæúe vulnus, veluti

Sutura ſanguinem coërcens.

Situm partis ad hemorrhagiã plurimũm conducere.

An venarum & arteriarum vulnera ſuenda lib. 5. meth. med.

dixerint, qui nullam à vulneratæ partis ſubſtantia, naturaque ſumi indicationem aiunt. Sed tu (ſubaudi) per regulam oppoſitorum, nos qui ſumimus indicationem à ſubſtantia, & natura partis vulneratæ, ſuemus eas. Quòd ſi non ſeorſum, ac ſeparatim, coniunctim ſaltem cum carne, ad modum peritonæi, id eſt, vt peritonæum ſuere conſueuimus. Atq; ita ſi non iuxta primam intentionem coëant, atque adglutinentur, ſaltem iuxta ſecundam (vti ſuperius in ſermone communi diximus) coïbunt.

Secūdus modus ſupprimendi ſanguinem.

2 Secundus modus ſupprimendi ſanguinem, qui fit per linamenta, & vulneribus, in quibus aliqua eſt ſubſtantiæ deperditio, potiſſimum accommodatur, ita perficitur.

Imprimis vulnus ipſum puluere aliquo, qui adſtringendi facultatem habeat, reſpergito: deinde linamentis, vel ſtulpis hiantem plagam oppleto; ſiccis quidem primùm, deinde ſi hæc parùm proficiunt, aceto, vel iis medicamentis, quæ ſanguinis ſupprimendi facultatem habent, madefactis, ſupraque ſpongiam ex aqua frigida expreſſam imponito, ac manu ſuperpoſita, eam comprimito, vel alligato: & poſt hæc membrum appoſitè (vt ſuperius dictum eſt) collocato. Qui ſanè modus ſiſtendi ſanguinē apprimè vtilis eſt, vt loco paulò antè citato teſtatur Galenus, ſic in quiens: Obſtruetur vaſis [ſanguinem fundentis] oſculum; & ſanguine ipſo concreto, qui trombos Græcè dicitur, & iis, quæ foris illi imponuntur: cuiuſmodi ſunt linamenta, quos μότους Græcè vocant, & medicamenta, ea quæ idcirco, quòd ex lenta, craſſaque ſubſtantia conſiſtant, meatus obſtruunt, Græci emplaſtica vocant. Horum autem optima ſunt eidem, quæ ex frixa reſina, & farinæ triticeæ tenuiſſimo polline, & gypſo, aliiſque id genus, ſunt confecta, oui candido macerata, & cum leporibus pilis impoſita.

Quomodò obſtruatur os vaſis.

Tertius modus ſiſtendi ſanguinem.

Lib. 5. meth.

3 Tertius modus ſiſtendi ſanguinem, qui fit, totum vas ſanguinem fundens, per tranſuerſum præcidendo, competit maximè venis, & arteriis, quæ in profundo ſitæ ſunt, vt idem Galenus eſt autor. Cogimur (inquit) non modò arterias, ſed etiam interdum venas totas præcidere, vtique tranſuerſas. Incidet autem huius neceſſitas in iis, quæ ex profundo loco rectè aſſurgunt, præſertimque per anguſtas vel principes particulas. Quippe ita retrahitur ex vtraque

parte

parte, pars vtraque, celaturque, ac integitur, ſuperiacentibus corporibus vulnus. Poſt hæc, puluis aliquis ſanguinem cohibens, ſuper vulnus imponēdus, & ſtupæ, vel ſpongia medicamentis facultatem ſupprimendi ſanginem habentibus, imbuta, ſuperalliganda erit, & figura particulæ vulneratæ accommoda, adhibenda.

Quartus modus ſupprimendæ profuſionis ſanguinis, 4 qui fit funiculo vaſi ſanguinem fundenti circumpoſito, competit præſertim arteriis, quæ in penitioribus delitescunt. Itaque ſi alia auxilia profluuio vincuntur, arteriæ nudandæ ſunt, vt Auicenna præcepit, & hamo apprehenſæ, mox vinculo aliquo gracili, vt filo ſerico, excipiendæ, ac fortiter ſtringendæ ſunt. Poſt hæc medicamentum adglutinans, ſiue incarnatiuum, vulneri apponendum erit, & membrum faſciis vt oportet, deligandum, ſituque appoſito collocandum. Porrò vinculum ipſum radici vaſis erit iniiciendum, vt libro quinto methodi Galenus nos admonuit. Tutius autem eſt iuxta eiuſdem Galeni ſententiam, vtrunque facere, funem quidem radici vaſis circundare, & quod deinceps habetur, id eſt, inde procedit, præcidere. Radicem vaſis vocat hîc Galenus, priorem eius partem, quæ vel iocinori propior eſt, vel etiam cordi. Hæc (inquit) in collo, ab inferiore eſt parte: in brachiis, & cruribus, à ſuperiore. In ſingulisque reliquarum partium, prout ex diſſectione intelligere licet. His ſic peractis, implendum carne vulnus quamprimum eſt, priuſquam funiculus à vaſe decidat. Niſi enim producta caro prius locum, qui circa præciſam arteriam eſt, impleuerit, ſi locus aliquis vacuus ſuperfuerit, vtique quod Græci aneurysma dicunt, ſequitur.

Quartus modus ſupprimendæ hæmorrhagiæ.

Radix vaſis, quæ.

Quintus modus, excretionis ſanguinis ſiſtendæ, qui 5 per aduſtionem fit, qua cruſta (quam Græci eſcharam vocant) inducitur, maximè competit venis, ſuæ vnionis diuortium ab eroſione perpeſſis. Gal. ipſo autore ſic ad verbum inquiente: Maximam autem neceſſitatem, vel cru-
» ſtificis, id eſt, cruſtam inducentibus medicamentis, vel
» ignitis ferramentis vtendi animaduerti, vbi ex eroſione
» putreſcentis alicuius, profluuium ſanguinis concitatur.

Quintus modus ſiſtendi ſanguinem.

Lib. 5. ther.

Hic itaque modus ſiſtendi ſanguinem perficitur, tum candentibus ferramentis, tum medicaminibus cruſtam

inducentibus, quibus cum calore adſtringendi facultas ſit coniuncta. Cuius generis ſunt chalcantos, id eſt, atramentum ſutorium, miſy, & calcitis, ſeu quod vitreolum vulgò appellatur, iiſque tam vſtis, quàm non vſtis. Quæ autem ex calce viua, id eſt, non extincta conficiuntur, valentiora quidem his ſunt: cæterùm quia adſtringendi vim non habent, cruſtæ, quæ ab ipſis fiunt, citius excidunt. Hærent autem diutius, quæ ab adſtringentibus: quod vtique longè eſt vtilius. Quippe ita prius in baſi, ſeu in imo earum, caro ſupernaſcitur, efficiturque vaſis profluentibus veluti operculum, donec venæ agglutinatio facta ſit. Vnde nec noſmet (inquit Galenus) præcipites eſſe, veluti nonnulli ſunt, ad cruſtas detrahendas oportet, vbi hæmorrhagias periculum imminet. Si enim properes illas reſoluere, ac deiicere, tantum inde accidit interdum ſanguinis profluuium, vt vix cohiberi poſſit. Quocirca præcipiebat Auicennas, aduſtionem faciendã, & eſſe, ferramentis vehementer ignitis & valenter in profundum adactis, quo craſſæ, ac profundæ eſcharæ fiant, quæ nec facilè ſeparentur, atque excidant.

Arſenicũ ſublimatum optimum ad hæmorrhagias præſidium.

Hinc Theodoricus cruſtificis, ſeu cauſticis omnibus medicamentis præferebat arſenicum, quod vocant ſublimatum: nec ſanè immeritò. Nam & protinus omnem ſanguinis profuſionem ſiſtit, & altam, ac diutius hærentem cruſtam inducit. Horum autem medicamentorum cruſtam inducentium, materia ſuo loco (nempe lib. ſexto) explicabitur. Porrò ipſa ferramenta igne flagrantia, ex aceto, aut vino (vt rectè quidam conſulunt) reſtinguere oportet.

Modus alius ſupprimendi ſanguinẽ, qui ſtatim fluxurus eſt.

Cæterùm alius quidam ab iis modus eſt peculiaris reprimendi ſanguinem, qui tametſi nondum adhuc profluat, mox tamen fluxurus eſt: vt cùm ſagitta, telúmve aliquod corpori infixum, extrahendum eſt. Itaque cum hæc occaſio nobis occurrit, puluilli tres, aut quatuor apparendi ſunt: rotundi quidem, & circa medium (vt ſic dicatur) feneſtrati perforative, medicamine aliquo ſanguinem coërcente deliburi. His ergo ritè ſic apparatis, ipſius teli infixi ſtipitem ſeu haſtile, per foramen immittito, ipſoſque puluillos circa haſtile ſtringendo miniſter aliquis, ſuprà vulnus comprimat. Medicus verò ipſe vulnerarius ſagittam, vel aliud quoduis telum infixum extrahat. Exempto telo, puluilli ſunt adæquandi,

ita

a vt nullum amplius foramen in illis pateat,& ſupra vul-
us comprimendi:dein alij non pertuſi ſupra illos ſunt ap-
onendi.

Hi igitur ſunt modi, quibus ſanguis à venis, & arteriis vulneratis profluens cohibetur:qui vt arte,& ratione fiant, ſequentia præcepta obſeruanda ſunt. *Præcepta quædam, de ſupprimẽdo ſanguine obſeruanda.*

Primum eſt Galeni libro quinto Therapeutices metho-di,qui in omni fluore ſanguinis ex vulnere,iubet vt is, qui vulnerato aſtiterit,ilico digitum ſuper os vulneris vaſis im-ponat,blandè innitens, ac ſine dolore comprimens. Quip-pe ſimul(inquit)tum ſanguinem ſiſtet,tum eum concreſce-re in vulnere faciet. Thrombos enim,id eſt, ſanguis con-cretus ex iis eſt auxiliis quæ hæmorrhagiam ſiſtunt, ſicuti & linamenta,quos μότυς Græci appellant,& medicamenta ea quæ iiſdem emplaſtica dicuntur. Ideo autem thrombus ſanguinẽ ſupprimit,quia vaſis ſanguinem fundentis oſcu-lum obſtruit:vt paulò antè diximus. 1 *Digitus cõprimens.*

Secundum documentum eſt,quòd in omni ſanguinis ex vulnere profuſione,poſt admotionem pulueris adſtrictorij tres aut plures,vt videbitur,pãni linei,aut ex ſtupis puluil-li,oxycrato primùm madefacti, & poſtea expreſſi medica-mento ſanguinem ſupprimẽte imbuantur, vulneri agglu-tinentur,& ſupra ipſum alligentur. 2 *Puluilli.*

Tertius canon eſt eiuſdem Galeni, qui per deligaturam docet ſupprimere ſanguinem, ſic inquiens: Alligandum „ autem id forinſecus faſcia eſt, ex tenui lineo cuius faſciæ „ primi quatuor quinquéve amplexus ipſi profluenti vaſi „ iniicientur. Ab hinc vaſis radicem verſus ducentur, in quibus videlicet partibus radicem verſus ducere licet. Li-cet autem ferè in omnibus, præterquam cerebri membra-nis. Hac quidem deligatura (vt inquit Auicennas) quod confluit reprimitur , & vena ſanguinem fundens , con-ſtringitur. 3 *Deligatura.*

Quartus canon in ſupprimendo ſanguine obſeruandus eſt, vt membrum à quo ſanguis profluit, ſitu appoſito col-locetur. Vnde Galenus libro quinto methodi medendi ad „ hunc modum ait, Præter omnia iam dicta, inter hæmor-„ rhagias,id eſt,profuſionis ſanguinis remedia cenſeatur, & „ appoſitus vulneratæ partis ſitus. Porrò appoſitus fuerit „ eidem Galeno vulneratæ particulæ ſitus ſi ad geminum 4 *Appoſitus vulneratæ partis ſitus.*

hunc

hunc finem ſit directus. Nempe vt & dolore pars careat, & ſurſum ſpectet, cuſtodito tamen in hac ſitus figura modo, ne dolor incidat. Si verò vel prona ſpectet, vel doleat, non ſolum profluuium non ſiſtetur, ſed etiam ſi non ſit prouocabitur, & inflammatio augebitur, præſertim ſi pars dolore infeſtetur, cum nihil quidem æquè ſanguinis profluuium excitet, inflammationéſque augeat, ac dolor.

Deligatura ante diẽ tertiũ minimè ſoluenda.

5 Quintum documentum ab eodem Galeno præſcriptum eſt, quo cauetur, ne ante diem tertium deligatura ſoluatur: vbi autem illam tertio ſolueris die, ſi tutò adhuc medicamentum emplaſticum, & ſiſtens ſanguinem vlceri adhæreat, aliud rurſus ſuper ipſum accommodabis, ac veluti linamentum id, quod ex pilis factum inhæſit madefaciens, deligabis, ita vt initio deligaſti. Sin prius ſua ſponte reiecerit linamentum radicem vaſis digito blandè comprimens, ne videlicet quippiam confluat, hoc quidem ſuſpenſa manu, ac ſenſim adimes, atque alterum impones. Quod etiam eodem, quo & primum (ſi neceſſitas exigat) imbues medicamento, vel oui candido liquore cum roſaceo ſubacto, vel vino craſſiore, & ſtyptico. Ad hunc modum, quoad carne obducetur, ac munietur vas, curare debebis, vtique à principio ad finem vſque (vt ſuprà dictum eſt) particulam ſupinam ſeruans.

Laborãs oculos claudat, aut loco obſcuriore contineatur.

6 Sextum præceptum in larga ſanguinis profuſione obſeruandum eſt, vt laborans oculos clauſos contineat, aut loco obſcuriore reponatur, ne vel proprium ſanguinem, vel rubrum quidpiam videre poſſit. Atque illi aſſeueratione affirmetur, quod ſanguinis profluuium conſtitit, & ſi adhuc ſanguis fluat, magno ipſius commodo id fieri, atque ita contraria imaginatione, virtus naturalis ipſius roboratur.

Auicen.

Hinc dicebat Auicennas, quòd grauiſſimum accidentium animalium, mouentium imaginationem, eſt motus ſanguinis, & conſecutio eius, qui paratus eſt ad eum, cùm multum intentus fuerit, ad conſiderandum res rubras. «

Medicamẽta ſanguinẽ ſupprimẽtia.

Cæterùm tẽpeſtiuum eſt vt ſubiiciamus medicamenta, quæ ſiſtendi ſanguinem vim habent: ſtatutum enim erat nobis poſtremo loco de iis dicere. Itaque primum, atque omnium optimum eſt, quód à Galeno deſcribitur libro quinto methodi medendi. Quo etiam ad cerebri membranarum

narum hæmorrhagias vti ſecuriſſimum eſt. Item ad colli vulnera, ipſarúmque venarum iugularium, quas ſphagitidas vocant, etenim & harum ſanguinem citra vinculum prohibet. Verba autem Galeni hæc ſunt.

Thuris pars vna, aloës partis vnius ſemiſſi miſcetur. 1
Mox cum vtēdi tempus inſtat, tantum huius pulueris cum oui candido ſubigitur, quantum mellis reddat craſſitudinem. Hoc dehinc leporis molliſſimo pilo excipitur, deinde tum vaſi ipſi, tum vlceri toti liberaliter imponitur. Alligandum autem id forinſecus faſcia, ex tenui linteo, modo quo in tertio canone ſuprà dictum eſt. Hoc autem medicamento (inquit paulò poſt Galenus) multifariam vtor, aliàs (vt dictum eſt) duplum thuris aloë admiſcens, aliàs pari modo ambobus vtens, aliàs paulò ſuperante aloën thure, aut etiam pluſculo, ſed nondum duplo, etiam mannam pro thure aliquando iniiciens. Porrò conſtat in duris corporibus, plus aloës eſſe immiſcendum, in mollibus plus thuris.

Gal. medicamentum ſanguinem ſupprimens.

Secundum medicamentum ſumitur ex dictis Auicennę, 2
quod & ab omnibus chirurgis approbatur, habet autem ad hunc modū, recipe boli Armeniæ, ſanguinis draconis, thuris, aloës ſuccotrini, pares portiones, terantur in puluerem, qui apponatur, vt dictum eſt.

Auicennæ puluis.

Tertium medicamenti genus eſt Bruni, qui ipſum de- 3
ſumpſit ex lib. diuiſionum Razis, & ex Albucaſe. Recipit autem calcis viuæ (quæ ſola, vt ſuprà diximus, ſanguinem cohibet, & ſiſtit) ſanguinis draconis, gypſi, aloës, thuris, vitreoli, ſingulorum æquas portiones, rediguntur in puluerem, & cum oui candido liquore, & tela araneorum miſcentur, donec in corpus vnum coëant, & ſuperponuntur. Eſt qui plurimum commendat gallam combuſtam, maceratam in vino, & aceto, tritámque, & ſuper arteriam admotam. Alij in huiuſmodi pulueribus ſymphyton addūt, quod poſteriores conſolidam vocant.

Bruni medicamentum. *Galla combuſta.* *Symphyton.*

Curatio vulneris in vena.

SVppreſſo ſanguine, qui ex vulnere profluebat, ad propriam ipſius vulneris curationem mox accedēdum eſt, vt ſuperius eſt annotatum. Porrò tametſi (vt Galenus ait) ſanatu difficilior ſit arteria, quàm vena, non tamen eſt medicamētorum admodùm diuerſus in vtraq; vſus, imò ſpe-

Lib. 5. meth.

cie

bratim inſinuetur. Attrahetur enim pluribus quaſi canalibus, & foras euocabitur, vnà cum ſanguine, & ſpiritu, ipſius virulentæ beſtiæ venenum. Si cucurbitula non eſt, quod tamen vix incidere poteſt, tum quodlibet ſimilē vas, quod idem poſſit, vt caliculus, vel pultarius (vt inquit Celſus) oris compreſſioris. Optimè autem auxiliantur, ſi ſtatim in principio poſt amotas cucurbitulas, ſuper vulnus imponantur, & conuoluantur animalia parua diſcerpta, hoc eſt, per medium diuiſa, intus adhuc calentia, veluti ſunt gallinaceus pullus, ſed mas præſertim, hœdus, agnus, & porcellus. Sic verò calida eorum caro ſtatim percuſſo loco imponenda eſt, vt pars interior corpori iungatur: venenum enim exugunt, & dolores leniunt. Ferè autem inter cætera animantia magis placent, gallinarum pulli, quippe qui calidiore natura præditi ſint, argumento, quod deuoratum inſigne virus eliquent, & aridiſſima quæque ſemina conſumant. Item nonnunquam harenas, lapilloſque, quos faucibus inſinuarint, diſſoluunt. Itaque animantis calore, ſpiritus ictę partis impetum capeſſens, venenum exigit.

Animalia parua diſcerpta, & viuo morſui admota.

Gallinarum pulli.

Porrò à maioribus canis rabioſi morſibus, abſcedentes carnes, hinc auferre, & labia acie ſcalpelli circunſcribere, ac prehenſam hamo carnem amputare oportet: ſi modò tamen locus neque neruoſus, neque muſculoſus eſt. Hæc itaque carnis circinatio, ſeu circunſcriptio, & ſectio, ſcarificatione longè potentiùs opitulantur. Quòd ſi locus carnis circunſcriptionem, & ſectionem non admittat, cucurbitulæ (vti diximus) cum largiori flamma adhigendæ ſunt. Nec verò maiora hæc vulnera in demorſis à rabioſo animante, ita vereri oportet, vti minora, & vlcuſculis cutis ſimilia: maiori nánque vulnere copioſus ſanguis emanans, poteſt nonnihil virulenti liquoris exhaurire: quod in minoribus non accidit.

Abſcedẽtes carnes amputandæ.

Maiora vulnera in demorſis à rabioſo cane, minus verẽda, quàm minora.

At verò & vſtio, contra ipſos virulẽtos morſus, aut ictus, cùm locus neruoſus non eſt, & tutò inuri poteſt, expeditiſſimum cenſetur auxilium, vtpotè cùm ignis cætera viribus præſtet: ſimul quòd virus domet, ipſiúſque vires hebetet, & penitus ferri, hoc eſt, ad intima illabi, non patiatur: ſimul quòd pars ignem experta, deinceps non vilem, nec indecoram loci inſtaurationem efficiat, manẽte diutius exulceratione. Si verò vri non poteſt, Cornelio Celſo autore, ſan

Vſtio expeditiſsimum eſt auxiliū.

Sanguinis miſsio.

re, ſanguinem homini mitti,non alienum eſt. Tum vſto quidem vulneri ſuperimponenda,quæ cæteris vſtis ſunt:ei verò,quod expertum ignem non eſt,ea medicamenta,quæ vehementer exedunt,& ſi laborans patitur, quæ adurunt, & cruſtas vlceribus inducunt. Cæterùm animaduertendum, ex co tempore,cùm cruſtæ (ſeu igne, ſeu adurentibus medicamentis inductæ fuerint) decident, ne vlceris oræ coaleſcant,& cicatrice obducantur. Sed ſi fieri poteſt, ad longum præfinitum tempus vlcerationes, & ſordidas adhuc,& inflammationem minantes,prorogari conuenit, quo viroſa materies ſemper effluat:non autem intus contineatur, & ad intima ſe inſinuet. Id autem optimè præſtabit,inditum iis (vlcerationibus inquam) ſalſamentum, & ſylueſtre allium detritum:item cæpæ,& id genus alia. Si verò (quod perſæpe accidit) ante dies præfinitos,cicatrices coirent, committerentúrque, manum poſtulabunt. Nanque eas diducere, carnémque ſcalpello circinare,aut iterum inurere expediet. Vbi verò propoſitum tempus præteriit, vlcus ad cicatricem perducendum erit. Quandoque etiam (vt ſuprà diximus) haud importunum fuerit,partem ictam,ſi commodè ſectionem non reſpuat, vt ſunt extrema,amputare:præſertim ſi fera quæ momordit, aut ictu vulnus impreſſit,lethalis ſit,& ineuitabile periculum adferat,cuiuſmodi ſunt ſerpentes omnes,vt aſpis,ceraſtes,vipera,& conſimiles.

Vlcerationes ex morſu virulento in longum tempus prorogãdas eſſe.

Membri demorſi, aut icti amputatio.

De vulnere, cum profuſione ſanguinis,ex venis, & arteriis. CAP. XII.

Poſteà quàm de vulneribus,quę carnoſis partibus incidũt,abundè ſatis determinatum eſt, nũc tempeſtiuum videtur Galeni doctrinam, atque inſtitutum ſequentes,de iis vulneribus dicamus,quæ in arteriis,& venis fiunt. Ergo
» ſi cui arteria venáve magna vulnerata eſt,& copioſum ſan-
» guinis profluuium continuò ſuperuenit,& glutinari id vul
nus,difficile quidem etiam in vena eſt,in arteria verò non
» ſolùm difficile,ſed etiam,quod fieri (ſicut nonnullis medi-
» corũ eſt viſum) omninò fortaſſe non poſſit. Dicendum ergo de vtriſque eſt,vulnere inquã,in arteria,aut vena accepto, & hæmorrhagia,ac prius quidem de ſanguinis profluuio, quippe quod magis vrgeat: ſecundo verò loco de ipſius

Gale.lib.5. methodi medendi.

Profuſionis ex vena, vel arteria cauſa. vulneris agglutinatione, ac curatione. Sanè profluit ex vena, vel arteria, ſanguis, aut tunica earum diuiſa, aut reſerato earum ore (Græci ἀναστόμωσιν vocant) aut (vt ſic quis dicat) tranſcolatus, ſiue trāſmiſſus, vt in diapedeſi. Verùm quoniam in duabus poſterioribus cauſis ſolent magis medici, quos phyſicos appellant, accerſiri: hîc duntaxat agemus de ſanguinis effuſione, quæ ex prima cauſa ortum habet, & vulnera conſequitur; hæc nanque ad chirurgum magis videtur pertinere. *Differentia.* Cæterùm ſanguis profunditur interdum ex arteria, interdum ex vena, atque ex earum quidem aliquando vna duntaxat, nonnunquam verò ex pluribus, iiſdémque, vel maioribus, vel minoribus. Sed & ſanguinis eruptio, accidit ex eo interdum vulnere, quod cum amiſſione fit ſubſtantiæ: aliquando verò ex eo, in quo nihil ſubſtantiæ deperditum eſt. Interdum etiam cum ero- *Diabroſis.* ſione: interdum verò citra eroſionem, quæ Græcis διάβρωσις dicitur. Item quandoque iam profluit ſanguis, & quandoque poſteà fluxurus eſt. Interdum quoque cauſa huius profluuij ſanguinis apparens eſt, quæ in vena, aut arteria diuortium facit cuiuſmodi eſt ſagitta, telúmve aliquod, aut eroſio præſens, & non ex vulnere excitata. Hæ itaque ſunt differētiæ præcipuæ, profuſionis ſanguinis in vulneribus, à quibus curandi indicationes deſumuntur.

CAVSAE. Porrò cauſæ fluoris ſanguinis, ex diuiſione tunicæ venarum, aut arteriarum, ſunt, vulneratio, contuſio, ruptio, eroſio. Quę autem vulnerant, ea ſunt acuta, atque ad ſecandū habilia: cuiuſmodi ſunt ſagittæ, & gladij. Quæ contundendo ſoluunt, ea grauia, duráq; ſunt, vt ſunt lapides, aut quępiam grauis moles. Quæ rumpunt omnia, id tenſionis interuentu faciunt. Tenſionem autem efficiunt, intentior actionis vehementia, ſucci abundantia, non vtique virium reſpectu, ſed quæ cùm à vaſe ſuo non continetur: etiā caſus *Eroſionis cauſa interna.* ab alto, & graue quippiam, durúmque incidens. Eroſio autem venis, & arteriis intrinſecus ſaltem accidit, ex ſucco aliquo, cui mordens natura inſit, vt eſt bilis flaua, vel atra ſuperaſſata. Ex iis itaque manifeſtum euadit, quòd venæ, vel arteriæ vulnerari non poſſunt, quin cutis, & caro vulnerentur. Proindè ſuppreſſo iam ſanguine, glutinandi, ſeu (vt dicunt) incarnandi indicationes, ab ipſis (carne inquam & cute) ſumendæ ſunt, vt in ſequentibus dicetur.

Signum

Diſcretio quãdo ſanguis ab arteria, & quãdo à vena reijcitur.

Signum venæ, atque arteriæ inciſæ, eſt ſanguinis profuſio. Quòd ſi ſanguis cum impetu, ac ſaliendo profluat, & tenuis, ac flauus feruenſque appareat, arteriam diuiſam eſſe ſignificatur. Si verò craſſior, & nigrior conſpiciatur, ac quietè, ſine pulſu, & citra ſaltum effundatur, iudicium eſt ipſum à vena effluere. Hæmorrhagia, id eſt, ſanguinis profluuium omnium calculo, ac iudicio periculoſa eſt. Niſi enim conſtiterit ac ſupprimatur, mortem adfert ineuitabilem. Quippe quòd ſanguis (vt dici ſolet) naturæ ſit theſaurus. Ad hoc ſyncope, conuulſio, delirium, ſingultus, in hæmorrhagiis malum portendunt, vt Auicennas poſt Hippocratem annotauit. Porrò ſubit admirari, quod Arnaldus ſcrip tis prodidit. Nempe quòd arteria per tranſuerſum diſſecta, promptius coaleſcit, & agglutinatur, quàm ſi ſecundum longitudinem eſſet diuiſa.

Prognoſtica. *Apho.3. lib.5.*

Curatio profuſionis ſanguinis ex vulnere.

Modi tres ſiſtendæ hæmorrhagiæ.

CApita methodi qua ſanguinis profluuia, quæ ad manum ſunt, curantur, duo traduntur à Galeno, quibus Auicennas tertium addidit. Vt igitur omnium fiat mentio, hæmorrhagia trifariam ſiſtitur.

1 Primò iis, quæ fluxionem auertunt, tum deriuãdo, tum reuellendo: ſecundò infrenantibus, atque intercipientibus fluxionem, & tertiò topicis, id eſt, localibus auxiliis.

Auertẽtia.

Porrò ex iis, quæ ſanguinis profluuium auertunt, tam à venis, quàm arteriis ſanguinem fundentibus (huic enim hæmorrhagiæ propriæ debentur auertentia eiuſmodi auxilia) quædam id efficiunt citra vllam extra corpus vacuationem: alia verò cum euacuatione. Citra vacuationem, fluentem è vaſis ſanguinem auertunt, & aliò trahunt, cucurbitulæ ſiccæ, ſeu leues, & cum flamma admotæ, frictiones, & ligaturæ, primùm in propinquioribus partibus factæ: deinde in remotioribus. Auertitur autem ſanguis cum euacuatione, atque ad alia membra conuertitur, tum ad proxima deriuatus, tum ad contraria reuulſus, vena in ea parte inciſa, quæ profuſioni è directo reſpondet, quæque ipſis membris ſanguinem fundentibus coniuncta eſt. Itaque hæc (inquit Galenus) Hippocratis inuenta ſunt. *Lib.5.meth. med.*
» Omnis ſcilicet immodicæ vacuationis, com-
» munia remedia. Deriuatio ad latus, & ad vicina fit, reuulſio ad contraria, non tamen ſemper ad remotiſſima,

Parocheteuſis. *Antiſpaſis.*

vt falsò quidam putauerunt. Illam parocheteuſin, hanc antiſpaſin Græci vocant. Antiſpaſis igitur, id eſt, reuulſio, in iis quæ ſuprà ſunt, omnibus deorſum ſemper agitur: ſurſum, in iis, quæ ſunt infrà. Præterea à dextris ad ſiniſtra, ſicut ab iis rurſus ad illa: ſimiliter ab iis, quæ intus habentur, ad ea, quæ foris ſunt: contráque ab his, ad illa. Itaque ſi reſolutus adhuc æger non ſit, vena (vti diximus) in eo loco ſecanda erit, quæ profuſioni ſanguinis è directo reſpondet, & vulneratæ parti coniuncta eſt, ſiue deriuare, ſiue reuellere ſtudueris. Vbi autem paululum detraxeris, mox vnam horam intermittens, rurſus modicum quid detrahes: poſt iterum, atque iterum, pro laborantis viribus, vt Gale. conſuluit lib. 5. Therapeutices methodi. Sed de hac ſanguinis in vulneribus detractione, latius alibi ſuperius diximus.

Quæ ſanguinem ſiſtant incraſſando. *Quæ ſupprimãt ſanguinem ſtupefaciendo.* *Quæ refrigerãdo ſanguinem fluere inhibeant.*

2 Cauſæ ſanguinem infrenantes, atque eius fluxum intercipientes, quædam ſunt incraſſantes, ac inſpiſſantes, vt lentes, oriza, iuiubæ, cotonea mala, quæ Græci *κυδώνια* vocant, & in vniuerſum fructus omnes ſtyptici, hoc eſt, auſteri, in hunc vſum offerri ſolent in omnibus ſanguinis profuſionibus. Aliæ verò ſunt ſtupefacientes, veluti aqua frigida, tum epota, tum circa locum, ex quo profluit ſanguis proiecta. Non autem ſuprà vulnus ipſum: vlceribus enim frigidum mordax. Item res omnes, quæ inſigniter refrigerant, ſicuti & ſyncope, ſeu animi deliquium, in quo propter ſanguinis ad interiora reuocationem, totus corporis habitus refrigeratur, & ſanguis ſiſtitur, vt loco nuper citato Galenus annotauit, ad hunc modum ſcribens.

Porrò confluere prohibetur [ſanguis] & propter animi deliquium, & cùm ad contraria reuellitur, & cùm ad vicina deriuatur, & per refrigerationem, tum corporis totius, tum verò præcipuè ipſius partis affictæ. Hac enim ratione, etiam frigida pota, ſæpe hæmorrhagias ſuppreſſit: idem facit & frigida foris infuſa. Sed & quinto Aphoriſmorum in iis frigido vtendum eſſe præcipit Hippocrates, vnde fluit ſanguis, aut fluxurus eſt, non ad ipſa (inquit) ſed circa ipſa, vnde influit.

Topica auxilia.

3 Topica, hoc eſt, localia, remedia, quibus ſanguis cohibetur, tametſi numero octo ponantur ab Auicenna, ea tamen nunc ad quinque reduximus.

Primum

Quinq; auxiliorum genera localia quibus hemorrhagiæ ſupprimuntur in vulneribus.

Primum genus auxilij fit per ſuturam: ſecundum per linamenta, quos μότους Græcè vocant, vel per penicillum ſiue turundam, quod aiunt: tertium remedium eſt, totius vaſis ſanguinem fundentis præciſio: quartum deligatura, & vinculum: quintum eſt aduſtiò per candentia ferramenta, vel per cauſtica medicamenta.

Sutura ſanguinem coërcens.

Primus modus coërcendi ſanguinem, qui per ſuturam fit, his maximè vulneribus competit, in quibus nulla facta eſt ſubſtantiæ deperditio. Tunc autem commodè fit ſutura, cùm vulnus ipſum à ſanguine concreto, qui thrombos Græcè dicitur, integrè eſt repurgatum. Itaque hoc peracto ipſius vulneris labra in idem adducenda ſunt, noſtrarum manuum operâ, vbi ſic ad manum vulnus ſe exhibet, poſteà conſuantur, ſutura quidem communi, vel ea quam pelliones facere ſolent, præſertim ſi magno impetu ſanguis prorumpat. Dum autem ita ſuitur vulnus, ſatis altè acus in carnem demittenda eſt. Poſt hæc, puluis aſtrictorius ſuperponendus erit. Deinde ſtupæ oui candido liquore, & puluere illo aſtringente, cuius in ſequentibus fiet mentio, imbutæ, ſuperimponendæ erunt. His ritè peractis, membrum affectum deligandum erit, & ſitu appoſito collocandum. Appoſitus enim vulneratæ partis ſitus, inter hæmorrhagias remedia, Galen. cenſetur. Quòd autem modus is ſupprimendi ſanguinem, vtilis ſit, ex eo manifeſtum euadit, quòd labra vulneris prius hiantia, & adinuicem diſtantia, in vnum adducuntur, & inter ſe committuntur, locus affectus refrigeratur, & adſtringitur. Quæ omnia in hoc affectu Galen. deſiderat, lib. 5. ſuæ methodi medendi. Sed & multoties adſerit Auicennas in quarto, neceſſarium eſſe, vt carnis vulnera conſuantur. In quo etiam Theodoricus, & Henricus conſentiunt. Dicunt tamen plurimi Galen. non præcipere venarum, arteriarum, & inteſtinorum vulnera ſuenda eſſe, quippe quòd dura nimis, & exanguia ſint, atque ideò agglutinari, & in priſtinam vnionem coire non poſſint. Verùm pace illorum (inquit Guido) dixerim, non inhibuit Gale. ſuenda eſſe venarum, & arteriarum vulnera: quòd ſi id tacuit, certè adfirmaſſe videtur. Quinimo & litera ipſius Galeni quod dicimus planè innuere videtur, quæ ſic habet. Neq; enim ſuere fas eſt, arteriæ venæùe vulnus, veluti

Situm partis ad hemorrhagiã plurimùm conducere.

An venarũ & arteriarum vulnera ſuenda lib. 5. meth. med.

dixerint, qui nullam à vulneratæ partis ſubſtantia, naturaque ſumi indicationem aiunt. Sed tu (ſubaudi) per regulam oppoſitorum, nos qui ſumimus indicationem à ſubſtantia, & natura partis vulneratæ, ſuemus eas. Quòd ſi non ſeorſum, ac ſeparatim, coniunctim ſaltem cum carne, ad modum peritonæi, id eſt, vt peritonæum ſuere conſueuimus. Atq; ita ſi non iuxta primam intentionem coëant, atque adglutinentur, ſaltem iuxta ſecundam (vti ſuperius in ſermone communi diximus) coibunt.

Secũdus modus ſupprimendi ſanguinem.

2 Secundus modus ſupprimendi ſanguinem, qui fit per linamenta, & vulneribus, in quibus aliqua eſt ſubſtantiæ deperditio, potiſſimum accommodatur, ita perficitur. Imprimis vulnus ipſum puluere aliquo, qui adſtringendi facultatem habeat, reſpergito: deinde linamentis, vel ſtulpis hiantem plagam oppleto, ſiccis quidem primùm, deinde ſi hæc parùm proficiunt, aceto, vel iis medicamentis, quæ ſanguinis ſupprimendi facultatem habent, madefactis, ſupraque ſpongiam ex aqua frigida expreſſam imponito, ac manu ſuperpoſita, eam comprimito, vel alligato: & poſt hæc membrum appoſitè (vt ſuperius dictum eſt) collocato. Qui ſanè modus ſiſtendi ſanguinẽ apprimè vtilis eſt, vt loco paulò antè citato teſtatur Galenus, ſic inquiens: Obſtruetur vaſis [ſanguinem fundentis] oſculum, & ſanguine ipſo concreto, qui trombos Græcè dicitur, & iis, quæ foris illi imponuntur: cuiuſmodi ſunt linamenta, quos μότους Græcè vocant, & medicamenta, ea quæ idcirco, quòd ex lenta, craſſaque ſubſtantia conſiſtant, meatus obſtruunt, Græci emplaſtica vocant. Horum autem optima ſunt eidem, quæ ex frixa reſina, & farinæ triticeæ tenuiſſimo polline, & gypſo, aliiſque id genus; ſunt confecta, oui candido macerata, & cum leporibus pilis impoſita.

Quomodò obſtruatur os vaſis.

Tertius modus ſiſtendi ſanguinem. *Lib. 5. meth.*

3 Tertius modus ſiſtendi ſanguinem, qui fit, totum vas ſanguinem fundens, per tranſuerſum præcidendo, competit maximè venis, & arteriis, quæ in profundo ſitæ ſunt, vt idem Galenus eſt autor. Cogimur (inquit) non modò arterias, ſed etiam interdum venas totas præcidere, vtique tranſuerſas. Incidet autem huius neceſſitas in iis, quæ ex profundo loco rectè aſſurgunt, præſertimque per anguſtas vel principes particulas. Quippe ita retrahitur ex vtraque

parte

parte,pars vtraque,celaturque, ac integitur, ſuperiacentibus corporibus vulnus. Poſt hæc,puluis aliquis ſanguinem cohibens,ſuper vulnus imponēdus,& ſtupæ, vel ſpongia medicamentis facultatem ſupprimendi ſanginem habentibus,imbuta, ſuperalliganda erit, & figura particulæ vulneratæ accommoda,adhibenda.

Quartus modus ſupprimendæ profuſionis ſanguinis, 4
Quartus modus ſupprimendæ hæmorrhagiæ.
qui fit funiculo vaſi ſanguinem fundenti circumpoſito, competit prælertim arteriis, quæ in penitioribus deliteſcunt. Itaque ſi alia auxilia profluuio vincuntur, arteriæ nudandæ ſunt, vt Auicenna præcepit, & hamo apprehenſæ, mox vinculo aliquo gracili, vt filo ſerico, excipiendæ, ac fortiter ſtringendæ ſunt. Poſt hæc medicamentum adglutinans, ſiue incarnatiuum, vulneri apponendum erit, & membrum faſciis vt oportet, deligandum, ſituque appoſito collocandum. Porrò vinculum ipſum radici vaſis erit iniiciendum, vt libro quinto methodi Galenus nos admonuit. Tutius autem eſt iuxta eiuſdem Galeni ſententiam,vtrunque facere, funem quidem radici vaſis circundare, & quod deinceps habetur, id eſt, inde procedit,præcidere. Radicem vaſis vocat hîc Galenus, priorem eius partem, quæ vel iocinori propior eſt, vel etiam cordi. Hæc(inquit)in collo,ab inferiore eſt parte : in brachiis, & cruribus, à ſuperiore. In ſingulisque reliquarum partium,prout ex diſſectione intelligere licet. His ſic peractis, implendum carne vulnus quamprimum eſt, priuſquam funiculus à vaſe decidat. Niſi enim producta caro priùs locum,qui circa præciſam arteriam eſt,impleuerit,ſi locus aliquis vacuus ſuperfuerit, vtique quod Græci aneurysma dicunt,ſequitur.

Radix vaſis, quæ.

Quintus modus, excretionis ſanguinis ſiſtendæ, qui 5
Quintus modus ſiſtendi ſanguinem.
per aduſtionem fit,qua cruſta (quam Græci eſcharam vocant) inducitur, maximè competit venis, ſuæ vnionis diuortium ab eroſione perpeſſis. Gal. ipſo autore ſic ad verbum inquiente : Maximam autem neceſſitatem, vel cru- *Lib.5.ther.*
» ſtificis, id eſt, cruſtam inducentibus medicamentis, vel
» ignitis ferramentis vtendi animaduerti, vbi ex eroſione
» putreſcentis alicuius, profluuium ſanguinis concitatur.

Hic itaque modus ſiſtendi ſanguinem perficitur, tum candentibus ferramentis, tum medicaminibus cruſtam

inducentibus, quibus cum calore adſtringendi facultas ſit coniuncta. Cuius generis ſunt chalcantos, id eſt, atramentum ſutorium, miſy, & calcitis, ſeu quod vitreolum vulgò appellatur, iiſque tam vſtis, quàm non vſtis. Quæ autem ex calce viua, id eſt, non extincta conficiuntur, valentiora quidem his ſunt: cæterùm quia adſtringendi vim non habent, cruſtæ, quæ ab ipſis fiunt, citius excidunt. Hærent autem diutius, quæ ab adſtringentibus: quod vtique longè eſt vtilius. Quippe ita prius in baſi, ſeu in imo earum, caro ſupernaſcitur, efficiturque vaſis profluentibus veluti operculum, donec venæ agglutinatio facta ſit. Vnde nec noſmet (inquit Galenus) præcipites eſſe, veluti nonnulli ſunt, ad cruſtas detrahendas oportet, vbi hæmorrhagias periculum imminet. Si enim properes illas reſoluere, ac deiicere, tantum inde accidit interdum ſanguinis poſluuium, vt vix cohiberi poſſit. Quocirca præcipiebat Auicennas, aduſtionem faciendã, & eſſe, ferramentis vehementer ignitis & valentet in profundum adactis; quo craſſæ, ac profundæ eſcharæ fiant, quæ nec facilè ſeparentur, atque excidant. Hinc Theodoricus cruſtificis, ſeu cauſticis omnibus medicamentis præferebat arſenicum, quod vocant ſublimatum: nec ſanè immeritò. Nam & protinus omnem ſanguinis profuſionem ſiſtit, & altam, ac diutius hærentem cruſtam inducit. Horum autem medicamentorum cruſtam inducentium, materia ſuo loco (nempe lib. ſexto) explicabitur. Porrò ipſa ferramenta igne flagrantia, ex aceto, aut vino (vt rectè quidam conſulunt) reſtinguere oportet. Cæterùm alius quidam ab iis modus eſt peculiaris reprimendi ſanguinem, qui tametſi nondum adhuc profluat, mox tamen fluxurus eſt: vt cùm ſagitta, telùmve aliquod corpori infixum, extrahendum eſt. Itaque cum hæc occaſio nobis occurrit, puluilli tres, aut quatuor apparandi ſunt: rotundi quidem, & circa medium (vt ſic dicatur) feneſtrati perforative, medicamine aliquo ſanguinem coërcente delibuti. His ergo ritè ſic apparatis, ipſius teli infixi ſtipitem ſeu haſtile, per foramen immittito, ipſoſque puluillos circa haſtile ſtringendo miniſter aliquis, ſuprà vulnus comprimat. Medicus verò ipſe vulnerarius ſagittam, vel aliud quoduis telum infixum extrahat. Exempto telo, puluilli ſunt adæquandi, ita

Arſenicũ ſublimatum optimum ad hæmorrhagias præſidium.

Modus alius ſupprimendi ſanguinẽ, qui ſtatim fluxurus eſt.

ita vt nullum amplius foramen in illis pateat, & ſupra vulnus comprimendi: dein alij non pertuſi ſupra illos ſunt apponendi.

Præcepta quædam, de ſupprimẽdo ſanguine obſeruanda.

Hi igitur ſunt modi, quibus ſanguis à venis, & arteriis vulneratis profluens cohibetur: qui vt arte, & ratione fiant, ſequentia præcepta obſeruanda ſunt.

Primum eſt Galeni libro quinto Therapeutices methodi, qui in omni fluore ſanguinis ex vulnere, iubet vt is, qui vulnerato aſtiterit, ilico digitum ſuper os vulneris vaſis imponat, blandè innitens, ac ſine dolore comprimens. Quippe ſimul (inquit) tum ſanguinem ſiſtet, tum eum concreſcere in vulnere faciet. Thrombos enim, id eſt, ſanguis concretus ex iis eſt auxiliis quæ hæmorrhagiam ſiſtunt, ſicuti & linamenta, quos μότυς Græci appellant, & medicamenta ea quæ iiſdem emplaſtica dicuntur. Ideo autem thrombus ſanguinẽ ſupprimit, quia vaſis ſanguinem fundentis oſculum obſtruit: vt paulò antè diximus. 1 *Digitus cõprimens.*

Secundum documentum eſt, quòd in omni ſanguinis ex vulnere profuſione, poſt admotionem pulueris adſtrictorij tres aut plures, vt videbitur, pãni linei, aut ex ſtupis puluilli, oxycrato primùm madefacti, & poſtea expreſſi medicamento ſanguinem ſupprimẽte imbuantur, vulneri agglutinentur, & ſupra ipſum alligentur. 2 *Puluilli.*

Tertius canon eſt eiuſdem Galeni, qui per deligaturam docet ſupprimere ſanguinem, ſic inquiens: Alligandum autem id forinſecus faſcia eſt, ex tenui lineo cuius faſciæ primi quatuor quinquéve amplexus ipſi profluenti vaſi iniicientur. Ab hinc vaſis radicem verſus ducentur, in quibus videlicet partibus radicem verſus ducere licet. Licet autem ferè in omnibus, præterquam cerebri membranis. Hac quidem deligatura (vt inquit Auicennas) quod confluit reprimitur, & vena ſanguinem fundens, conſtringitur. 3 *Deligatura.*

Quartus canon in ſupprimendo ſanguine obſeruandus eſt, vt membrum à quo ſanguis profluit, ſitu appoſito collocetur. Vnde Galenus libro quinto methodi medendi ad hunc modum ait, Præter omnia iam dicta, inter hæmorrhagias, id eſt, profuſionis ſanguinis remedia cenſeatur, & appoſitus vulneratæ partis ſitus. Porrò appoſitus fuerit eidem Galeno vulneratæ particulæ ſitus ſi ad geminum 4 *Appoſitus vulneratæ partis ſitus.*

hunc

hunc finem ſit directus. Nempe vt & dolore pars careat, & ſurſum ſpectet, cuſtodito tamen in hac ſitus figura modo, ne dolor incidat. Si verò vel prona ſpectet, vel doleat, non ſolum profluuium non ſiſtetur, ſed etiam ſi non ſit prouocabitur, & inflammatio augebitur, preſertim ſi pars dolore infeſtetur, cum nihil quidem æquè ſanguinis profluuium excitet, inflammationéſque augeat, ac dolor.

Deligatura ante diē tertiū minimè ſoluenda.

5 Quintum documentum ab eodem Galeno præſcriptum eſt, quo cauetur, ne ante diem tertium deligatura ſoluatur: vbi autem illam tertio ſolueris die, ſi tutò adhuc medicamentum emplaſticum, & ſiſtens ſanguinem vlceri adhæreat, aliud rurſus ſuper ipſum accommodabis, ac veluti linamentum id, quod ex pilis factum inhæſit madefaciens, deligabis, ita vt initio deligaſti. Sin prius ſua ſponte reiecerit linamentum radicem vaſis digito blandè comprimens, ne videlicet quippiam confluat, hoc quidem ſuſpenſa manu, ac ſenſim adimes, atque alterum impones. Quod etiam eodem, quó & primum (ſi neceſſitas exigat) imbues medicamento, vel oui candido liquore cum roſaceo ſubacto, vel vino craſſiore, & ſtyptico. Ad hunc modum, quoad carne obducetur, ac munietur vas, curare debebis, vtique à principio ad finem vſque (vt ſuprà dictum eſt) particulam ſupinam ſeruans.

Laborās oculos claudat, aut loco obſcuriore contineatur.

6 Sextum præceptum in larga ſanguinis profuſione obſeruandum eſt, vt laborans oculos clauſos contineat, aut loco obſcuriore reponatur, ne vel proprium ſanguinem, vel rubrum quidpiam videre poſſit. Atque illi aſſeueratione affirmetur, quod ſanguinis profluuium conſtitit, & ſi adhuc ſanguis fluat, magno ipſius commodo id fieri, atque ita contraria imaginatione, virtus naturalis ipſius roboratur.

Auicen. Hinc dicebat Auicennas, quòd grauiſſimum accidentium animalium, mouentium imaginationem, eſt motus ſanguinis, & conſecutio eius, qui paratus eſt ad eum, cùm multum intentus fuerit, ad conſiderandum res rubras. «

Medicamēta ſanguinē ſupprimētia. Cæterùm tēpeſtiuum eſt vt ſubiiciamus medicamenta, quæ ſiſtendi ſanguinem vim habent: ſtatutum enim erat nobis poſtremo loco de iis dicere. Itaque primum, atque omnium optimum eſt, quòd à Galeno deſcribitur libro quinto methodi medendi. Quo etiam ad cerebri membranarum

narum hæmorrhagias vti ſecuriſſimum eſt. Item ad colli vulnera, ipſarúmque venarum iugularium, quas ſphagitidas vocant, etenim & harum ſanguinem citra vinculum prohibet. Verba autem Galeni hæc ſunt.

Thuris pars vna, aloës partis vnius ſemiſſi miſcetur. 1 Mox cum vtẽdi tempus inſtat, tantum huius pulueris cum oui candido ſubigitur, quantum mellis reddat craſſitudinem. Hoc dehinc leporis molliſſimo pilo excipitur, deinde tum vaſi ipſi, tum vlceri toti liberaliter imponitur. Alligandum autem id forinſecus faſcia, ex tenui linteo, modo quo in tertio canone ſuprà dictum eſt. Hoc autem medicamento (inquit paulò poſt Galenus) multifariam vtor, aliàs (vt dictum eſt) duplum thuris aloë admiſcens, aliàs pari modo ambobus vtens, aliàs paulò ſuperante aloën thure, aut etiam pluſculo, ſed nondum duplo, etiam mannam pro thure aliquando iniiciens. Porrò conſtat in duris corporibus, plus aloës eſſe immiſcendum, in mollibus plus thuris.

Gal. medicamentum ſanguinem ſupprimens.

Secundum medicamentum ſumitur ex dictis Auicennę, 2 quod & ab omnibus chirurgis approbatur, habet autem ad hunc modũ, recipe boli Armeniæ, ſanguinis draconis, thuris, aloës ſuccotrini, pares portiones, terantur in puluerem, qui apponatur, vt dictum eſt.

Auicennæ puluis.

Tertium medicamenti genus eſt Bruni, qui ipſum de- 3 ſumpſit ex lib. diuiſionum Razis, & ex Albucaſe. Recipit autem calcis viuæ (quæ ſola, vt ſuprà diximus, ſanguinem cohibet, & ſiſtit) ſanguinis draconis, gypſi, aloës, thuris, vitrioli, ſingulorum æquas portiones, rediguntur in puluerem, & cum oui candido liquore, & tela araneorum miſcentur, donec in corpus vnum coëant, & ſuperponuntur. Eſt qui plurimum commendat gallam combuſtam, maceratam in vino, & aceto, tritámque, & ſuper arteriam admotam. Alij in huiuſmodi pulueribus ſymphyton addũt, quod poſteriores conſolidam vocant.

Bruni medicamentum.

Galla combuſta.

Symphyton.

Curatio vulneris in vena.

SVppreſſo ſanguine, qui ex vulnere profluebat, ad propriam ipſius vulneris curationem mox accedẽdum eſt, vt ſuperius eſt annotatum. Porrò tametſi (vt Galenus ait) ſanatu difficilior ſit arteria, quàm vena, non tamen eſt medicamẽtorum admodùm diuerſus in vtraq; vſus, imò ſpe-

Lib. 5. meth.

cie planè idem,maioris minoríſque ratione euariáſ. Quippe tanto ſiccioribus medicamẽtis eget arteria,quàm vena, quanto ipſa eſt ſuapte natura ſiccioris temperamẽti,quàm vena.

Curatio vlceris in vena.

Ergo quod venæ inſedit vulnus,vbi ad manum eſt, & citra ſubſtantiæ deperditionem,eandem deſiderat curationem iis,quæ in carne accidunt.Nam ſiue ex recenti ictu factum eſt,id agendũm eſt,vt medicamentis iis,quę enhæma vocant,coëat: ſiue ex eroſione, quæcunque dicta de rebellium vlcerum curatione ſunt,ea priùs ratione diſcernenda, mos vt opere perficiantur,tentanda.Quinetiam vbi vinculo vas ſis complexus,aut medicamentis ſanguinem ſupprimentibus, aut ferramentis ignitis vſus, ita, vt facta fuerit ſubſtantiæ deperditio,illúdque tibi curationis propoſitum reſtet,vt quæ circa vulneris, vlceríſve labra ſunt carne impleas, iiſdem omnino medicamentis vtendum erit quæ in methodo ſinuoſorum ac cauorum vlcerum ſunt deſcripta.

De vulneribus neruorum,tendonum,& ſyndeſmorum, id eſt ligamentorum.

CAP. XIII.

Differentiæ vulnerũ partium neruoſarum.

Vlnera neruoſarum partium Auicennæ libro quarto ſuæ medicinæ, & Galeno libro ſexto methodi medendi,quandoq; punctim,quandoque cæſim fiunt.Eadem interdum ſine contuſione,interdum verò cum contuſione accepta ſunt. Ex puncturis autem,quædam hiant,atque apertæ ſunt,quædam cæcæ, atque occluſæ manent,adeo vt earum ora ſic conniueant, ac inter ſe coëant, vt conſpectum effugiant. Porrò ex diſſectionibus,hoc eſt,iis quæ in neruoſis partibus cæſim fiunt vulneribus,aliæ per tranſuerſum,aliæ per longitudinem inflictæ ſunt. Atque ex harum vtriſque, quædam fiunt ſine amiſſione ſubſtantiæ carnoſæ, quædam verò cum deperditione ipſius ſubſtãtię carneæ,cute etiam, quæ interueniebat,diuiſa,adeo vt neruus nudus appareat. Ad hæc nerui tranſuerſim vulnerati,quandoque non ex toto,ſed duntaxat ex parte diſſecti,quandoque verò toti pręciſi ſunt. Atque in omnibus iis vulnerationibus,quãdoque dolor ingens,& inflammatio,& conuulſio accidunt, quandoque verò non.Itaque ab iis nuper commemoratis vulnerum differentiis,curationis indicationes ſumuntur.

Omnium

Omnium eiuſmodi vulnerationum cauſæ ſunt ea, quæ incidunt, pungunt ac penetrant, & contundunt: vt in ſuperioribus (vbi ſcilicet de cauſis vulnerum in vniuerſum diſſeruimus) oſtenſum eſt. CAVSAE.

Cæterùm ex præcedentibus conſpicuum euadit, quòd neruus vulnerari non poteſt, quin cutis, & caro ſolutionem continui, & vulnerationem etiam patiantur. Neruum conuulneratum eſſe teſtantur, dolor ingens, læſio ſenſus, & motus, & ſi in loco neruoſo vulnus acceptum eſt. Sed ab hoc poſtremo coniecturalis ſolùm nota deſumitur. SIGNA *& indicia.*

Neruis vulneratis, aut punctis, ex ſentiendi, quod obtinent, acumine, inflammatio, & dolor immodicus accidit. Quare & febres, & conuulſiones his oboriuntur, quibuſdam & delirium, ob neruorum cum cerebro commercium. Interim verò, in aliis quoq; particulæ affectæ locis, inflammationes, & abſceſſus ſuper ipſum neruum cõuulneratum, quòd cohæreat, ſolent accidere. Ita quidem indicatur Galeno libro tertio artis medicinalis, vt in ſuperioribus annotauimus. *Quæ ſymptomata, quiq; affectus, ex neruorũ vulnere oboriantur.*

Si in vulneribus neruorum tumor apparuerit, & poſteà diſparuerit, conuulſionis, ac delirij periculum imminet. Hinc de tumoribus, qui vulneribus ſuperueniunt, loquens Hippocrates libro quinto Aphoriſmorum, in vniuerſum omnes illos tumores damnat, qui derepente detumeſcunt. Sed & ingens malum portendi ibidem adſerit, cum vulneribus prauis (qualia ſunt, quæ in capitibus, aut finibus muſculorum, & maximè neruoſorum fiunt) tumores omninò non adueniunt. Si in vulneribus (inquit) fortibus, & prauis tumor non appareat, ingens malum. Sequenti quoque aphoriſmo, qui pars eſt antecedentis, docet Hippocrates, tumores omnes prauis maximè vulneribus, cuiuſmodi ſunt ea, quæ neruoſis partibus illata ſunt, ſuperuenientes, quicunque molles ſunt, optimos, eſſe; contrarios verò prauos. Molles (inquit) boni, crudi verò mali. Vbi crudum tumorem vocat, durum, atque renitentem, qui opponitur molli. Adhæc, neruo per tranſuerſum vulnerato, ſed non omninò diſſecto, maior conuulſionis metus impendet, quàm ſi totus præciſus eſſet: phlegmone ſcilicet à ſectis fibris, ad non ſectas communicata: cæterùm conuulſione, ab ipſis non ſectis excitata. At ſi totus quidem neruus *Tumor in neruorũ vulnere.* *Crudus tumor, qui dicatur Hipp.* *Gal. lib.6. Therap.*

præci

præciſus ſit,metus prætereà nullus inſtat,nec periculum vllū inde ſequetur;debilis tamen particula manebit,vt priùs dictum eſt,cùm de ſpaſmo ageremus.

Meminiſſe prætereà oportet, quòd frigidum, partium neruoſarum vulneribus, magis eſt mordax, quàm iis,quæ carnes occupant.

Ligamenta vulnerata, valētiſſima tolerant remedia.

Neruea ligaméta, ſiue copulæ, quos ſyndeſmos vocant, cùm ſimillimam habeant tendonibus ſpeciem, valentiſſimorum remediorū Gal.ſexto Therap.vim tolerant:quippe quòd nec ad cerebrum pertingant, & ſenſu careant. Nam nerui omnes,alij quidem ex ipſo planè cerebro ortum habent,alij ſpinali interueniente medulla. Tendones quoq;, quoniam compoſitam ex neruo ligamentóque ſubſtātiam habent quatenùs nerui participes ſunt, eatenùs ex cerebro oriuntur. Cæterùm minùs ſaltem,quam ipſi nerui conuulſionem accerſunt.

Syndeſmus verò vulneratus: ſi is eſt, qui ab oſſe ad os permeat,ac duorum oſſium coniunctio eſt, & maximè ſine periculo eſt, & ipſum quibuſlibet ſiccans medicamentis, nihil hominem offendes. Sin is qui in muſculum ſe inſerit, quando eſt neruo & tendone minus periculo opportunus, tanto vtique, niſi ritè, hoc eſt cautè,& diligenter curetur, reliquis ſyndeſmis,magis terrere debet.

Curatio vulnerum,partium neruoſarum.

CVratio vulnerum eiuſmodi partiū neruoſarum, communis eſt,cum ea,quæ & vulneribus partium carnoſarum accomodatur;hoc vno tamen excepto, quòd ſymptoma illis ſuperueniens, nempe dolor, primò medici ſolicitudinem (cùm nimis cōtriſtat)ad ſe conuertit. Ita tamen, vt vniuerſales, ac communes illæ intētiones ſuprà memoratæ, haud prorſus interim negligantur. Hæ autem numero erant quatuor. Prima quidem, extranea, quæ vulneris labris intercidunt, remouere. Secūda,vulneris labra diſſidentia cōmittere. Tertia commiſſa, atque in vnū coniuncta,ſeruare. Quarta, particulæ læſæ ſubſtātiā conſeruare. Cęterùm quomodò has intētiones aſſequamur,ex differētiis iā ſuprà enumeratis planè cognoſcemus. Ergo à ſimpliciori exordiū ſumētes, de nerui pūctura primùm dicemus.

Ingenti dolori primò ſuccurrēdū.

Puncti nerui curatio.

In nerui puncti curatione, neque vnitionem moliri ſtatim oportet, neque coacta, ſeu in vnum coniuncta

conſer

conſeruare: Quin potius cutis quidem vulnus apertum, inglutinatúmq; cuſtodire. Itaque infixa duntaxat(ſi quæ neruis inhæſerint) extrahenda, & particulæ oblæſæ ſubſtantia ſeruanda. Porrò,qua ratione defixa euellenda ſint, abundè in præcedentibus oſtendimus. Reliquum eſt igitur, vt quomodo læſæ particulę ſubſtantia ſeruanda ſit,& ab ingruentibus iniuriis vindicanda, aperiamus. Cæterùm partis ipſius laborantis,hoc eſt, puncti nerui ſubſtantiam optimè ſeruabis,ſi,& dolori (qui ob exactum,atque excellentem partis affectæ ſenſum vehementiſſimus excitari ſolet) ſedulò, ac maturè occurreris : & phlegmonem fieri prohibueris. Quæ duo ex neceſſitate(niſi obſtiteris) nerui puncturam conſequuntur, & conuulſionem ſubinde accerſunt, vt in præcedentibus iam annotauimus. Vt autem geminum hunc ſcopum aſſequaris,hoc eſt, dolorem, ac inflammationem prohibere poſſis,quatuor intentiones rurſus tibi erunt diligenter obſeruandæ. Prima erit recta vitæ inſtitutio. Secunda,materiæ antecedentis ſubſtractio : ne ſcilicet ratione doloris, confertim ad locum affectum confluat. Tertia, corpus à conuulſionis noxa vindicare. Quarta, dolorem ſedare,& æruginoſam ſaniem, educere. Et hæc quidem puncturę nerui propria eſt,& maximè peculiaris. Aliæ verò tres,omnibus neruorum vulneribus ſunt communes.

In nerui pũctura vulnus diu apertum ſeruandum eſt.

Symptomata nerui pũcturam comitantia.

Quatuor intentiones in curãda nerui pũctura, obſeruandæ.

Quod ad primam intentionem attinet, præcipit Auicennas,vt cui neruus punctus eſt, victum in extremo tenuiſſimum ſeruet, iuxta eam formam, quam ſuperius expreſſimus,dum in vniuerſum de vulneribus tractaremus. Locus in quo cubabit æger, tepidus eſſe debebit, vt Celſus nos admonuit. Lectulus verò mollis,vt Galeno,& Auicennæ placuit. Sed & collocari quoque membrum, quod ictum eſt,ratione certa debet. Optimum etiam medicamentum laboranti quies eſt:moueri enim,& ambulare,niſi ſanis alienum eſt. In quiete igitur,ac lectulo molli hominem continere oportet.

1 Viuẽdi ratio.

Vt autem ſecundam intentionem aſſequi poſſis,ſequendum omninò tibi eſt Galeni conſilium,qui libro ſexto methodi medendi,iubet in nerui punctura,corpus totum ſanguinis miſſione inaniendum eſſe,vtique ſi virtus robuſta fuerit, & nihil aliud obſtiterit:etſi nulla etiam adſit in cor-

2. Materiæ antecedentis ſubſtractio. Sanguinis miſſio.

pore laborante ſanguinis redundantia. Morbi enim magnitudo, ac doloris vehementia, corpore etiam plethorico non exiſtente, hoc genus auxilij (vt anteà diximus) plerunque deſiderat. Cæterùm in hac per ſanguinis miſſionem, vacuatione, ſeruanda ſemper erit locorum affinitas, vt frequenter admonuimus. *Purgatio.* Si verò vitioſis ſuccis repletum corpus ſit, protinus congruo medicamento illud purgabis. *Frictio.* Leuis quoque frictio rectè adhibetur, ſed his partibus, quæ longius abſunt à vulnere.

3 De tertia indicatione abunde ſatis dictum eſt in præcedentibus, vbi de conuulſione vulneribus ſuperueniente tractauimus. *Conuulſionis præcautio.* Itaque ſi puncto neruo, vel quouis modo vulnerato, aut etiam contuſo, ſpaſmus acciderit, aut eius metus ingruat, protinus caput, collum, atque vniuerſam dorſi ſpinam, oleo liliorum, vel communi, calēte fouebis. Porrò ſi in partibus ſuperioribus, vt manu, vel brachio, id genus vulneris neruus acceperit, præter iam commemoratas partes, axillas quoque vbertim oleo calenti delinies. Si verò punctus, aut quouis modo vulneratus neruus ex iis ſit, qui in crure habentur, bubones, ſiue inguina, pubes, & loca vicina, largo oleo ſtatim erunt imbuenda. Tum per totam ſpinam, ad collum, & caput vſque aſcendendū. Sed & tendones, & ligamenta, ac loca ipſa vulneri vbiuis illato propinqua eodem modo fouenda ſunt, vt ſexto libro methodi medendi Galenus facere nos edocuit.

Si nerui vulnerati phlegmone occupentur, aut putreſcant. Cæterùm, neruorum vulneribus, ſed maximè punctim inflictis, perperàm à principio curatis maxima omnino inflammatio, & putredo ſuperuenit. Ergo cùm nerui vulnerati ſic iam inflammatione tentantur, & putreſiunt, farinam hordeaceam, aut fabaceam aut potius eruinam, in aqua lixiua aut oxymelite, vel ſyropo acetoſo, decoctā, loco phlegmone occupato, & putreſcenti ſtatim illinire oportet. Non autem triticeam farinam, aut eius generis cataplaſmata, quæ particulam putrem efficiunt: imò verò neque aquam calidam adhibebis. *Aqua calens vulneratis neruis eſt infeſtiſſima.* Hæc enim tametſi reliquis inflammationibus, quas phlegmonas appellamus, ſit accommodatiſſima (vt quæ eas valde mitiget) vulneratis tamen neruis eſt infeſtiſſima. Ab humectantibus nanque, & calefacientibus medicinis, putredo huiuſmodi affectibus comparatur. Quòd ſi vehemens inflammatio cum

maximo

maximo dolore infeſtauerit, eruinam farinam, aut fabaceam, cum optima ſapa, addito pauciſſimo aceto, decoctã, illinito: prius tamen parte affecta, oleo calido affatim perfuſa. Tanta verò interdum ex eiuſmodi puncturis, & neruorum vulneribus oboritur putrefactio, vt ferro candenti, vel cauſtico aliquo medicamento (cuiuſmodi eſt Ægyptiacum) eam adurere cogamur.

Emplaſtr. ex metallicis ad gangrenas, & putredines.

Haliab. & Auicenna ad eiuſmodi phlegmonas, & gangrænas, ſeu putredines, emplaſtro ex metallicis, & aceto præparato vtebantur, cuius cõpoſitio libro tertio de compoſitione medicamentorum κατὰ γένη, à Galeno ſub hac verborum ſerie deſcripta eſt. Ceræ pondo vnc. ſex, olei vnc. nouem, myſios pondo vnc. ſex, chalcitidis denarij pondo vnius, ſquammæ æris pondo vnc. duas, & ſemis, thuris pondo, vnc. ſemis, galbani pondo vncia. Quæ liquari poſſunt, hoc eſt, cera, & galbanum, liquefacta, metallicis in aceto acri prius accuratè tritis, ſuperfunduntur. Hoc pharmacum ignorauit Galenus, quis compoſuerit, neque apud vllum hoc modo citatum vnquam (vt ipſe teſtatur) comperit. Eadem tamen præſtare, quæ & alia quædam odorata ſimul, & ſumptuoſa, quæ paulò antè recenſet, adfirmat. Recentiores autem eo medicamento vti non conſueuerunt, ſed illo potius, quod conſtat farina hordei, fabarum, & orobi, in lixiuio ſtillaticio, (vt prius diximus) decoctis. Quippe quod à Galeno, & Auicenna maximè ſit celebratum, & frequenti experientia, optimum ad hanc rem à multis comprobatum. Addit autem in decoctione Auicennas, mel, & acetum.

4

Doloris ſedatio, & ſaniei eductio.

Quod verò ad quartam intentionem conſequendam attinet, quæ neruorum quidem puncturæ magis propria eſt, Galenus libro ſexto methodi medendi, valde multa pharmaca recenſet, ab ipſo excogitata, & deorum quadam prouidentia (vt alibi teſtatur) inuenta. Quæ vulneri impoſita, ad vtrunque mirè ſunt comparata, tum vt, dolorem mitigent, tum vt exitum ſaniei patefaciant. Tutius verò fuerit in neruis acu, aut paxillo, aut quopiam tali compunctis, præſertim ſi in altum receſſum vulnus, hoc eſt, punctura deſcenderit, & conſpectum effugiat, cutim etiam in vulneris orificio aperire, ac latius incidere, quò melius ſanies effluat, & commodius ad profunditatem loci me-

Punctura dilatatio.

dicamentorum vires perueniant. Porrò aliis cultro raſorio, aliis verò cauterio cutem ipſam aperiendam eſſe magis placet. Galenus in id genus puncturis, orificium duabus in cutem ſectionibus rectis diuidere iubet libro tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum genera. Itaque niſi oræ anguſtiorum eiuſmodi punctuum aperiantur, conuulſionis periculum magis imminet. Quippe quòd obcæcato ita cutis vulnere, nihil à profundo extrorſum expiret. Facta autem cutis apertione, exiccandum mox vulnus eſt, ſubſtantia aliqua tenui, quæ vſq; ad ima nerui offenſi poſſit penetrare, vt lib. artis medicinalis Gale. nos admonuit. Cuius generis eſt oleum Sabinum, præſertim vetus, quod tanquàm vtiliſſimum ad præſentem curationem, libro ſexto methodi medendi, & tertio de compo. med. λεπτὰ γίνη idem autor deligit. Vitandum autem (conſilio eiuſdem) omninò eſt, oleum crudum, quod ὠμοτριβὲς vel ὀμφάκινον duplici nomine Græcè dicitur: & quod denique vim habet adſtringendi, cuiuſmodi eſt oleum myrtinum, tribus ſaltem primis diebus. Hoc enim per halitum non digerit, ſed obſtruit, & perſpiratum prohibet. Præſtat igitur neruos punctim ictos oleo tenui, adſtrictione prorſus carente, perfundere, quale dulciſſimum eſt, quod longè melius erit, ſi duos aut tres annos tranſegerit. Sed neque Sabinum etiam ipſum oleum, quamuis ſit tenuiſſimum, aut aliud quoduis ſimile, vt eſt Iaſminum (quod vocant) frigidum admouendum eſt, ſed calens: frigidum namque præterquàm quòd neruis aduerſatur (vt quinto Apho. expreſſit Hippocr.) tenues quoque meatus obſtruit, & ipſos anguſtiores efficit: calidum verò digerit, ac dilatat, doloréſque magis demulcet. Si vehemens dolor laborantem diſcruciat, oleum ex vitellis ouorum commodè adminiſtratur. Ad eandem quoque intentionem in neruis punctim vulneratis, Galenus ſæpe vſus eſt terebinthina reſina, medicamento ſanè apprimè idoneo: per ſe quidem in pueris, & mulieribus, & generaliter iis, qui molli eſſent carne, cum euphorbio verò emollita, in duris corporibus. Nō ſecus autē & propoli, nō per ſe modò, verùm etiā cum euphorbio molliens, vſus eſt: & ſi nonnunquàm duriora contigerint cum oleo quodam tenuiore. Quin (ſubiungit) & ſagapeno in duris corporibus ſum vſus, vtique cum " oleo

Oleum Sabinum.

Olea adſtringentia vitāda.

Frigidum punctis neruus aduerſatur.

Si dolor vehemēs adeſt.

Medicamēta quibus vſus eſt Gale. in neruis pūctim vulneratis.

Lib. 6. metho. med.

oleo, & terebinthina id miſcens. Sed & opopanace ad eundem modum, quo & ſagapeno. Mihi verò & lachryma Cyrenaica non inutilis fore videtur, ſi quis emplaſtrum ex ea faciat: cuiuſmodi eſt, quod nos ex euphorbio compoſuimus. Verùm (inquit.) nondum id experientia, quemadmodum reliqua omnia comprobauimus.

Remediorū per methodum inuentionem præcedere debere, deinde hanc experientia confirmare.

Quippe præcedere oportet eam, quæ à vera methodo proficiſcitur, remediorum inuentionem: huic verò experientiam ad certiorem etiam fidem ſubſcribere. Siquidem ex tali methodo etiam ſulphur, quod neque ignem expertum, neque lapidoſum ſit, ſed omnino tenuium partium, ei cui neruus vulneratus eſſet, conducturum ſperauimus. tantùm eius [ſulphuris inquam] tenui oleo miſcentes: dum quòd ex vtriſque mixtum erat, ſordium haberet craſſitudinem. In valentioribus verò durioribúſque corporibus etiam ſi ad mellis craſſitudinem redigas; ſic quoque iuueris. Nam id quoque comprobatum experientia eſt. Hactenus Galenus. Cuius ſententiam approbat Auenzoar, huiúſque rei periculum ſe aliquando feciſſe teſtatur. Quæ autem de lota calce ſubdit Galenus, neruis denudatis magis conuenire videntur. Quare in ſequentia, ea reſeruamus.

Auēzoar.

Cæterùm paucis quibuſdá interiectis refert Galenus, ſe compoſuiſſe emplaſtrum ex cera, reſina terebinthina, pice, & euphorbio, ad hanc intentionem longè optimum, quo & plurimi ſua ætate, felici ſucceſſu vterentur. Recipiebat autem ex cera partem vnam, ex terebinthina, & pice, vtriuſque partis vnius dimidium (ſic vt quod ex vtriſq; conflaretur, ceræ par eſſet) ex euphorbio verò, ceræ partem duodecimam, etiam plus aliquando, vbi ſcilicet valentius efficere eſt in animo. Licet quoque interim & plus ſit, quod ex terebinthina, & pice confit, quàm cera. Licet rurſus & alterum eorum tantùm ceræ admiſcere. Quin etiam in penuria terebinthinæ reſinæ (quæ vix apud nos reperitur) abietinam Galeno etiam autore, commodè admiſcebis. Emplaſtro verò aliquo ex prius memoratis appoſito, lanam mollem oleo calente madefactam ſuprà decenter alligabis. Igitur vt ſummatim, atq; vniuerſim dicamus, quæ in puncti nerui curatione obſeruanda ſunt, Galenum ita ſexto lib. Therapeutices ſcribentem audiamus.

Emplaſtrū Galeni.

quin emiſſarium, aliquod relinquatur, quo collecta ſanies effluere poſſit. Hæc enim ſi in profundo retineatur, neruis putrefactionẽ ac corruptionem inducet, atque ita conuulſionem etiam inuehet. Eam ob rem profuerit (primis *Turunda.* ſaltem diebus) turundam aliquam mollem, digeſtiuo ex terebinthina, oui luteo, & croci momento illitam, loco vulneris, vt dictum eſt, decliuiore molliter immittere, donec nullum amplius phlegmones, aut conuulſionis periculum timeatur. Medicamentum autem his neruorum, ac etiam tendinum vulneribus, cæſim non punctim aceptis, expeditiſſimum, apprimeque idoneum eſſe creditur, quod vnguentum ex vermibus vulgò nuncupatur. *Vnguentum ex vermibus.* Recipit autem centaureæ minoris, linguæ canis, lanceolatæ, quæ plãtago eſt minor, piloſellæ, conſolidæ maioris & minoris, ana M. vnum, vermium terreſtrium, quos lumbricos appellamus, lib. ſemis, olei communis, libr. vnam, vini libr. vnam, & ſemis: ſubigantur ſimul, & ita ſeptem diebus nutriantur, ſeu (vt loquuntur) fermententur. Deindè illis addantur ſepi arietis à pelliculis emundati, lib. vna, picis nigræ, reſinæ, ana quart. vnum gummi ammoniaci, galbani, opopanacis in aceto diſſolutorum ana drac. quinque: ſimul omnia moderato igne decoquantur vſque ad vini & aceti conſumptionem, & colentur. Vbi verò hæc penè refrixerint, adde terebinthinæ quar. ſemis, thuris, maſtiches, ſarcocollæ ana drac. tres croci drach. duas: ſpathulâ agitentur in mortario, & fiat vnguentum. Porrò longè alia multa medicamenta, paratu etim faciliora, hiſce neruorum diuiſionibus, valde accommoda referuntur à Galen. libro tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum genera, & ſexto methodi medendi. Cuiuſmodi eſt, quod ex oximelite, & fabarum farina: vel eruorum: vel lilij, vel ciceris: vel lupinorum amarorum, vel hordeacea farina cataplaſma conficitur. *Cataplaſma.* Item pix liquida fermento temperata, atque vulneri impoſita. *Pix liquida.* Eruorum quoque, aut alia ex prædictis farina, fermento permixta. Imo & interim fermentum ipſum ſolum. Quinetiam oxelæum ſolum quod caleat, modò acetum abundè acre, & vetuſtum ſit. *Oxelæum.* Propolis quoque recens liquida, & pinguis vulneri impoſita, ſæpe præſidio fuit: *Propolis.* interim quidem per ſe, interim fermento commixta. His itaque præſidiis ad neruorum vulnera, tam in agris, quàm in

vrbibus felici admodum ſucceſſu, Galenus ſæpe vſus eſt, non ſolum in his, quos iam phlegmone prehenderat, ſed etiam: vt refert protinus ab initio. In ſumma oportet medicamenta omnia, quæ neruorum vulneribus tam cæſim, quàm punctim inflictis, ex vſu futura ſunt ea pollere facultate, quæ & modicè calfacere (id eſt, tepidum calorem, & veluti ex ſole ſuauem excitare) & valenter, citra dolorem tamen ſiccare poſſit. Tum ea quoque eſſe ſubſtantiæ natura, quæ ex alto ſaniem, atque humores educere, ac digerere valeant. Atque ex iis minus moleſta eſſe conſueuerunt, quæ liquida ſunt: vt Galenus etiam annotauit, libr. 3. de compo. medic. ſecundum genera. Super eiuſmodi verò medicamenta lana mollis ſuccida vel oleo calente reſperſa apponenda eſt, & leniter obſtringenda. Cæterùm quoniã frigus cum omnibus, tum verò maximè neruorum vulneribus infeſtiſſimum eſt, plurimum conferet lanam ipſam ſuperpoſitam permanere calidam, ſiue oleo tantum, ſiue oxelæo quoq; imputa fuerit: fiet hoc ſi aliæ lanæ ſiccæ vel lera, aut panni calidi ſubinde mutati, extrinſecus circũponantur, & æger intra tectum, ſimodò hyems fuerit, ad quintum vſque vel ſeptimum morbi diem ſe ſe contineat. Nam ſi eo vſque phlegmone non tentetur, vacetque prorſus dolore: & nullam ſentiat tentionem, in poſterum (inquit Galenus) tutus erit. Atque hæc de neruo cæſim vulnerato in vniuerſum, ac generaliter dicta ſunt ſiue per tranſuerſum ſiue per directum, ſeu longitudinem neruus diuiſus ſit. Quæ verò ſequuntur, peculiariter de neruo per tranſuerſum vulnerato dicuntur.

Qualia in vniuerſum medicamenta eſſe debeant, neruorũ vulneribus accommoda.

Lana mollis ſuccida.

Lib. 3. κατὰ γένη.

De neruo per tranſuerſum cæſo.

AT ſi neruus per tranſuerſum vulneratus ſit, non tamen ex toto præciſus, maior conuulſionis metus impendet, inflãmatione ſcilicet (vt ſuprà diximus) à diſſectis fibris ad integras, & non ſectas ſuccedente, cæterùm conuulſione ab ipſis non ſectis excitata: Huic itaque memoratis prius auxiliis, quàm citiſſimè occurrendum eſt. Ergo in quiete omnino, & ſtrato molliſſimo continendus æger eſt, plurimoque oleo affatim, & aſſiduè inguina, ſpina, axillæ, collum, & caput perfundendum. Cæterùm in hoc vulnere largius ſanguis mittendus eſt, & victus tenuior adhibendus, quàm in neruo per directum inciſo. Quòd ſi con

ſi conuulſio iam ſuperuenerit, & nulla conuenientium medicamentorum vi remittatur, reliquæ fibræ quæ integræ remanſerant, præcidi debent. Si enim totus neruus præciſus ſit, nullum quidem præterea (vt Galenus inquit) conuulſionis periculum ſequetur: debilis tamen particula manebit. Verùm læſio, quàm mors potius optanda. Hoc pacto quibuſdam in priore infernaque femoris parte, per tranſuerſum percuſſis reliquum tendinis amputauit Gale. vt tuta illi eſſet curatio. Porrò ſi tranſuerſa hæc diuiſio, tam inſigniter alta in muſculo facta ſit, vt deligatura nihil prodeſſe poſſit, non dubitabis muſculi diſtantes inuicem partes (præſertim ſi vulnus recens fuerit) ſuturis altioribus contrahere, curâ tamen ſemper adhibitâ, ne ab acu neruus, vel tendo compungatur. Carnoſa nanque ipſa muſculorum pars, dum acu ſuitur, periculo vacat. Nerui verò, aut tendines, non mediocri periculo conſuuntur. Horum quidem omnium Galenus nobis autor fuit libr. tertio de compo. medi. ſecundum genera, ad hunc modum ſcribens: Contemplatus (inquit) gladiatorem quendam ex his quos equites nominant, tranſuerſam diuiſionem in priore, ac inferiore femoris parte habentem eamque ſatis altam: tum vulneris labrum intuitus ſurſum alterum reuulſum, infrà alterum quaſi ad patellam detractum, non dubitaui diſtantes inuicem muſculorum partes ſuturis contrahere, curatione illa quæ Græcè à latitudine κατὰ πλάτος dicitur, neglecta. Itaque veritus tendines ipſis conſuere denudatis prius illis ſic altioribus ſuturis vſus ſum, haud ignarus carnoſam ipſam muſculorum partem periculo vacare, tendines verò non item, quanquam hoc nullum ex præceptoribus facientem viderim. Has autem ſuturas in eiuſmodi vulnere, ideò non ſuperficie tenus, ſed altius moliri conuenit, ne quæ in imo ſunt, inconglutinata dehiſcant. Reliqua verò, quæ ad vulneris curationem attinent, hîc quoque ſunt eadem, etiam ſi totus neruus præciſus ſit. In ſolo itaque per tranſuerſum accepto vulnere, eodemque inſigniter alto cum deligatura nihil prodeſſe poteſt, ex ſola ſutura curatio abſoluitur. Etenim in vulneribus, iuxta membri longitudinem factis, diligatura vulnerati muſculi partibus inuicem contrahendis ſufficit Galeno. Cæterùm ſutura decenter facta, biduo conſutum vulnus fouendum

6. metho.

Ther. 12.

Lib. 3. κατὰ γένη.

Hiſtoria de gladiatore in femore vulnerato.

Cur ſuturæ altæ eſſe debent.

Lumbricii in roſaceo decocti.

erit roſaceo, in quo lumbrici terreſtres prius decocti fuerint, ac ſuprà puluis aliquis qui ſuturam contineat, aſpergendus erit, cui parem ipſorum lumbricorum deſiccatorũm, & contritorum portionem, ſi lubet, adiicies. Quidam enim memoriæ prodiderunt, eiuſmodi terræ inteſtina contrita, neruiſque diuiſis impoſita, protinus mirum in modum prodeſſe: vt libro ſimplicium vndecimo Galenus refert. Sunt qui & cẽtaurium arefactum, & contritum etiam inſpergunt. Medicamen enim eſt admodum deſiccatorium, mordacitatis expers, quodque, ſi glutinatoriis, & deſiccatoriis miſcetur, vlcera maligna, & caoethe ſanare creditur. Quin & ipſis herbæ recentis illitu magna vlcera glutinantur, vetuſta quoque, & ad cicatricem ægrè perducuntur, eodem modo vtentibus cicatrice obducuntur Galeno libro ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Refert Dioſcorides, & quodam in loco Auicennas quòd carnes minutim inciſæ coaleſcunt, ſi cum centaurio maiori decoquantur. Eidem quoque centaurij minoris radix recens, aut arida antè madefacta, vulnera conglutinat, & coniungit. Sed iam tempeſtiuum eſt vt de nudato neruo dicamus.

Centauriũ

Radix centaurij minoris.

Nerui caſim vulnerati, & nudati curatio.

NVdato neruo omnis curationis conſilium huc tibi dirigendum eſt, vt minima cum roſione ſicces. Proinde ſi neruus non punctim, ſed planè cæſim vulneratus fuerit, cute etiam quæ interueniebat diuiſa, adeò vt nudus appareat, nullum iam ſuprà commemoratorum medicamentorum, quæ ex euphorbio, ac ſimiliter acribus, emplaſtri ſpecie fiunt, applicabis. Nudatus nanque vehementem ipſorum vim ferre nequit, ita vt cùm interpoſita cutis erat, tulit. Optimè igitur eo caſu feceris, ſi & calcem, & pompholygem, ac metallica omnia, reſinas quoque olea, mel, & ceram quæ eiuſmodi medicamentis, nudato neruo, ac diuiſo apprimè idoneis, miſcenda ſunt, elueris, quo ſcilicet citra roſionem vllam ſint ſiccatura. Quippe medicamentis omnibus (vt Galenus inquit) quæ laueris, acris, mordenſque humor eluendo detrahitur. Tunc igitur præſtantiſſimum erit, calcem æſtatis tempore in diebus canicularibus ſub ſole, aqua ſalubri, & dulciſſima ſæpius elotam, & exicca

Nudatus neruus vehementẽ medicamentorum vim ferre nõ poteſt.

Lib. 6. met. & 9. ſimp.

Calx elota cum roſaceo.

exiccatam, plurimo optimóque roſaceo admixtam apponere. Congruit & hoc caſu medicamentum, quod è pompholyge (vt dictum eſt) elota fit, largiore itidem, ac probatiſſimo roſaceo ſalis omnino experte, ſolutum liquatúmve.

Medicamẽtum ex pompholyge.

Salubre quoque medicamentum eſt, & quod ex melle optimo ſub emplaſtri ſpecie componitur. Solui verò & id roſaceo oportet, quod tum reliquis conditionibus ſit optimum, tum ſalis omnino expers, vt ſcilicet minima cum roſione ſicces. Nihil enim acre (vt diximus) nudato neruo (quæ pars eſt ſuapte natura ſenſu vegeriſſima) vnquam admouendum eſt. Si verò robuſtus ſit, qui vulnus accepit, & cui corpus ſit à ſuperuacuis humoribus mundũ, in hoc fas eſt etiam valentioribus remediis nonnullis vti: vt paſtillis, ſeu trochiſcis ex Polyida autore, ſapa calida ſolutis, & in linamentum illitis.

Emplaſtrũ ex melle.

Neruo denudato nihil acre admouẽdum.

» Id autem vel imprimis (inquit Galenus) ſemper habendum curæ eſt, ne quid ex iis, quæ vulnus contingent frigidum ſit. Quandoquidem ipſa laborans particula, & ſenſilis maximè eſt, & principium corporis partium primati[nẽpe cerebro] continua, & temperamento ſuo frigida. Quorum omnium occaſione, & ex facili à frigido offenditur, & ſuam offenſam cerebro impertit. Ad iam dicti verò paſtilli vſum propè etiã accedit & medicaměti vſus: quod *διὰ χαλκίτεως* Galeno nominatur, vulgò autem diapalma. Hoc ergo medicamine, ſi trochiſcos Polyidæ ad manum non habemus. vti tutò poterimus. Paſtilli autem Polyidæ ex quinto libro de compoſitorum pharmacorum miſcella, ſunt requirendi, quorum ſi copia non eſt, Andronis vel Paſionis, vel etiam Galeni paſtillus erit ſumendus, quorum compoſitiones libro ſuperiore cap. de carbunculo deſcripſimus.

Lib. 6. met.

Nihil frigidum nudato neruo admouendum.

Diapalma

Paſtilli.

Cæterùm vulnus eiuſmodi oleo perfundendum non eſt, præſertim cùm nũc memoratis paſtillis curatio ſuſcipitur. Nam oleum illorum viribus aduerſatur, & ſordidum vlcus reddit. Neque enim parum intereſt (inquit Galenus) nudóne neruo oleum, an per interpoſitam cutem admoueas. Abluenda igitur à vulnere ſanies eſt, molli lana ſpecillo circunuoluta, in ſapa tepida intincta, & mox expreſſa. Quòd ſi omnia bene atque ex animi ſententia ſuccedant, etiam vino dulci, non acri & mordarci, vulnus commodè poteris madefacere. Eo autem iam penè ad cicatricem du-

Oleũ nudato neruo, & vulnerato, non eſſe admouendum.

Sanies quibus abluenda.

ćto,

ćto etiam, vtile fuerit album, tenue, & quod Græci oligophoron vocant. Aquæ verò vſum, ob cauſam ſuperius adductam, ſicuti & relaxans cataplaſma ſemper in neruo nudato deuitabis. Blande etiam, ac ſuauiter vulnus (ſi neceſſitas vrget) detergebis, vnguento ex vermibus facto, vel aliquo alio deterſorio medicamẽto, quod recipiat mel probatiſſimum, terebinthinam, & farinam hordei, aut fabarum: vel alio ex iis, quæ in antidotario habentur. Nonnulli pro comperto habent, quòd ſi diſſecti nerui capita, ſeu extremitates candenti ferro, carne vitata, leuiter attingantur, optimè poſteà conglutinari. Poſtquàm autem neruum denudatum contexeris, linamenta extrinſecus circunducere oportet, ex medicamento (inquit Paulus) quod anguſtis vulneribus faciat: nempe eo, quod ex euphorbio præparatur, aut fimo columbarum. ſed ita, vt etiam ſanas partes ampliter comprehendat.

Aqua nudato neruo aduerſatur.

Deterſoriũ medicamẽtum.

Candens ferrum.

De neruorum contuſione.

Neruorum contuſio promiſcuam habet, cum ecchymoſi, tũ generationis, tum curationis rationem.

NEruorum contuſionem, promiſcuam cum ecchymoſi, ſeu carnium contuſione habere generationem, facilè nobis inſinuat ſimilis vtriuſque affectus curatio. Itaque illic & digerentibus, & adſtringentibus medicamentis vtebamur, hîc verò etiam ſiccantibus, & adſtringẽtibus nobis vtendum eſt, præſertim dum cutis vnà cum neruo contuſa exulcerataque eſt. Si verò abſque cutis ſimili affectu neruus quidem contuſus eſt, huic auxilia, quibus euocandi, ac digerendi facultas inſit, adferenda ſunt. Contuſo igitur neruo, ſi cutis ſimul contundatur, & vlceretur, fabarum lomentum oxymelite dilutum, aut ſi magis ſiccare voles eruinam farinam cum ſapa, & modico aceto illines. Quòd ſi amplius adhuc ſiccare deſideras, irim quoque illyricam, vel eam quam vulgò florentinam vocant, immittes. Recentiores in hoc affectu per initia roſaceũ cum oui candido liquore admouent, & mitigato dolore laborantẽ particulam fouent vino tepefacto, quod craſſæ ſit ſubſtantiæ, & aſtrictionis particeps. At ſi vnà cum contuſione dolor infeſtet, picem liquidam cataplaſmati è farina fabarum adiicies, & vbi ſimul bene decoxeris, calens medicamentum applicabis. Vniuerſi autem corporis curatio, eadem eſt cum ea, quam paulò antè docuimus. Verùm ſi neruus quidem contuſus ſit, cutis verò nihil quod ſenſui appareat,

Si cum neruo cutis contuſa ſit.

Si dolor vnà cum contuſione infeſtet.

appareat, à natura receſſerit, oleo calente diſcuſſorio, quale anethinum eſt, & rutaceum, irinum quoque & amaracinum, continuè locum irrigabis, perfundéſve, & lana oleo madefacta fouebis, ac totiùs corporis curam prædictis ſimilem adhibebis.

Si neruus totus ſit præciſus.

Porrò ſi neruus totus ſit præciſus, metus prætereà nullus (vt paulò ante diximus) inſtat, nullum enim inde periculum ſequi poteſt. Membrum tamen ea parte debile efficietur, præſertim ſi diſſectus neruus inſignis magnitudinis fuerit. Curatio verò eius communis eſt, cum ea quæ aliorum eſt vlcerum.

De vulneribus oſsium. CAP. XIIII.

Tradita vulnerum carnoſæ ſubſtantiæ, venarum, arteriarum, & neruoſarum partium curandi ratione, nunc de vulneribus oſſium nobis agendum ſupereſt. Cæterùm tametſi omnis continuitatis ſeu vnitionis ſolutio in oſſe Galeno ſexto methodi medendi & paſſim alibi, Græcè proprio nomine catagma, (quod Latinis eſt fractura) dicatur, recentiores tamen tum medici tum chirurgi, fracturam vocare conſueuerunt, ſolam eam oſſis diuiſionem, quæ ſine inciſione, à violentia quadam, vt ruptura extrinſecus accidente, fit, de qua in ſequentibus latius dicetur. Vulnus verò oſſis appellare ſolent, præciſionem enſe, aut quopiam alio ſimili incidente, vel in profundum penetrante factam, de qua in præſentiarum dicere ſtatuimus. Huiuſmodi autem præciſio quandoque (vt nunc loquuntur) eſt totalis, quandoque partialis. Cæterùm cùm os ipſum vulnerari non poſſit, quin caro & venæ, & aliæ ſuperiacentes particulæ etiam vulnerentur, ſæpe numero ex oſſium vulnere, peſſima quædam ſymptomata excitantur. Nempe profuſio ſanguinis, dolor vehemens, conuulſio, & ſyncope: à quibus & agendorum etiam indicationes ſumendæ ſunt. Porrò cùm notæ vulnerum oſſium, ſenſu ſunt ſatis conſpicuæ, his prætermiſſis indicia ſeu præſagia ſubiiciemus, quæ tam ab ipſis veteribus quàm recentioribus, ſcriptis mandata ſunt. Itaque iudicat Galenus libro artis medicinalis, & rurſum tertio & ſexto methodi medēdi, quòd 1

Fractura quid.

Vulnus oſsis.

Ex oſsium vulnere præua oboriūtur ſymptomata.

IVDICIA.

oſsis ſoluta ſemel partium continuitas nunquàm poſteà adamuſsim & per ſe inſtaurari poteſt: præſertim verò in iuuenibus, & adoleſcẽtibus, & viris, multóque minus adhuc in ſenibus. Poteſt namque os illud tantam vnitionem per ſe & ſine alterius ope recipere, atque in idem adamuſsim coaleſcere, quod abundè molle eſt, cuiuſmodi cõſpicitur in puerulis. Alterius tamen ope, vt ſubſtãtiæ cuiuſdam interuentu, ceu glutino quodam, oſſa ipſa quantumuis etiã dura ſiccáque ſint, cõcreſcunt glutinantúrve. Vocant autem glutinum hoc, ſeu ſubſtantiam illam interuenientem, cuius beneficio ſeparatæ oſsis patriculæ ſecum agglutinãtur, colligantúrque, Græco vocabulo poron ſarcoidem, id eſt, callum carnoſum. Huius prognoſtici ratio ſuperiùs adducta eſt, vbi de iudiciis vulnerum in vniuerſum agebatur.

Puerorum oſſa diuiſa, per ſe coaleſcunt.

2 Hippocratis oraculum eſt libro ſeptimo Aphoriſmorũ, caſum prauum eſſe, oſſe nudato, carnem circunſtantem videri ab Eryſipelate apprehenſam. In oſſis (inquit) exutione, hoc eſt, nudatione, eryſipelas, malum. Sed hîc caſus (vt Galenus ait in commentario) oſsibus ita patientibus rarò ſuperuenit.

Eryſipelas in oſſis nudatione malum.

3 Adhæc, frigidum nudatis oſsibus, eiuſdem Hippocratis teſtimonio, eſt infeſtiſsimum: partes enim ſunt exangues, ac natura ſua frigidiores. Quæcunque autem tales in animalibus partes ſunt, citius, ac magis à frigido offendũtur, vt libro quinto Aphoriſmorum Galenus annotauit, commentario decimooctauo.

Nudata oſſa, à frigido magnopere offendũtur.

4 Si magna oſſa, veluti eſt os, quod propriè brachium, & humerus dicitur, vulgò autem os adiutorij, & vtrunque focile, ſiue os tibiæ, maius inquam, & minus (illud eneme, hoc perone Græcis dicitur) tota præciſa ſint, adeò vt medulla egrediatur, vulnus tale periculoſum admodùm eſt, & magna ex parte membrum, quod ita præciſum eſt, emoritur. In tam inſigni namque inciſione, nerui, venæ, & arteriæ maiores, quæ vitam, ſenſum, atque alimentum particulæ iam ſic affectæ prius miniſtrabãt, omninò præſcindũtur. Quanquàm non defuerint aliqui, qui Auicennam perperàm intelligentes, auſi ſint oppoſitum planè aſſerere. Inquit autem ad hunc modum Auicennas, Et quod dicitur de inciſione medullæ, quòd interficit, eſt intentio, in qua nulla eſt vtilitas. Habet enim medulla lenitatẽ, & viſcoſi-

Magnorũ oſſium præciſio, cũ exitu medullę, periculoſa admodũ eſt.

Lib. 4.

tatem,

tatem, & non inciditur. Quod dictum ſic accipiendum eſt, quòd nullus vnquàm interiit ob præciſionem medullæ oſſium; quanquàm membrum ſic percuſſum tandem cõtabeſcat, & emoriatur: ob eam ſcilicet, quam nuper adduximus cauſam. Cùm verò dicit, medullam non incidi, hoc intelligendum, cùm os frangitur, non autem cùm totum excinditur. Quis enim addubitat, cùm os totũ præſcinditur, & medullam quoque ſimul exſcindi poſſe?

Cæterùm ſummoperè cauendum eſt, ne aliquid oſsis vulnerati ſubitò, ac magna vi extrahatur. Nam ſi ita fit, vix à fiſtula, conuulſione, delirio, & febre, laborans tutus erit, vt Auicennas nos commonuit libro quarto, ſuæ medicinæ. Proinde ſatius eſt, extrahẽda ad tempus relinquere, & medicamento aliquo attractoriam facultatem habente, naturam adiuuare, quàm ſic ea ſubitò, & magna violentia eximere, vt ſuprà etiam monuimus, cùm de telis è corpore extrahendis ageremus. 5

Oſsis vulnerati fruſtula, nec ſubitò, nec magna vi euellenda.

Curatio vulneratorum oſſium.

IN curandis oſſium vulneribus, ſicuti & in fracturis, atque aliarum partium ſoluta continuitate, finis, ſeu ſcopus ſaltem primus, ac generalis, vnus eſt: nempe vnitio. Quòd ſi is per affectarum partium ſiccitatem (vt paulò antè diximus) perfici non poſſit, reſtat alter, vt alterius ſcilicet cuiuſdam interuentu diſſidentes oſſis vulnerati partes glutinentur. Vt autem finem hunc ſecundum poſſis aſſequi, quatuor alij ſcopi tibi proponuntur obſeruandi, ſuo ordine exequendi.

Quatuor ſcopi in curatione vulneris oſsium obſeruandi.

Primus eſt, vt iis, quæ infixa ſunt, & oſſium fruſtulis (ſi quæ ſint) exemptis, partes inuicem diſtantes, in vnum adducantur, & vt commiſſæ iam ſeu coniunctæ maneãt, vulnus in carne acceptum, ſuturis altioribus, ac validioribus contrahendum eſt. 1

Secundus eſt, vt præſidia, quibus huic affectui ritè mederi póſſis, prudenter deligas. 2

Tertius, vt deligaturæ modus decẽs adhibeatur. Nempe talis, vt cõmodè vulnus tractari, ac curari poſſit, citra omnimodã eius ipſius deligaturæ remiſſionẽ, & ademptionẽ. 3

Quartus, vt poſtquàm à phlegmone iam tuta eſſe videbitur laborans particula, victus poro gignẽdo aptiſſimus, inſtituatur. 4

Cæter

Primus ſcopus.

Cęterùm,quomodò primus ſcopus attingi poſſit,iam in ſermone vniuerſali de vulneribus ſuperiùs dictū eſt.Quod autem eiuſmodi ſuturæ in carnoſis partibus factæ,in propoſito affectu ſint ex vſu, hinc manifeſtū euadit, quoniam diſiunctas vulneris partes,in vnum adducunt, adductas verò,coniunctáſque haud ampliùs diſſidere patiuntur,ac prę ter hæc,partis ſubſtantiam tuentur. Vices enim deligaturæ, & ferularum tenent, prohibéntque ne circunfluus aër plagā temere ſubintret,& os ipſum alteret, ipſiq́ue noxam inferat,quod magnoperè vitandum eſt. Atque hæc omnia in propoſito caſu ſunt vtiliſſima. Permittendum igitur,vt vulnus mox carne impleatur, atque caro ipſa medicamentis exſiccatoria facultate præditis, ita obduranda eſt vt tandem caloſa fiat,& poros gignatur. Itaq; ſi aliquid ex ipſius oſſis ſubſtantia deperierit, eiuſmodi cauitas ad vnguem impleri non poteſt,ſed inſanabilis remanebit, vt lib.tertio meth.med.Gal.nobis eſt autor.

Secūdus ſcopus.

Secundum autem ſcopum hoc modo aſſequeris. Sutura decenter facta, turundam in locum vulneris decliuiorem imponito,vt per hoc emiſſarium oſſis fruſtula(ſi adſint)vel ſanies,aut purulenta colluuies, educi & expurgari poſſint. Sed & puluerem ſuturarū (vt vocant) conſeruatiuū,ſuperponito, quem primis diebus cum oui candido liquore remiſcebis. Poſteà verò agglutinatoriū cōmune ex puluere illo, quo omnes paſſim vtuntur, terebinthinæ permixtum ita vt in vnum corpus coëant, ſuperaccommodato,vel aliquod aliud ſimile,ex iis quæ incarnatiua vocant, prout res expoſtulabit.Ergo turundulam melle roſaceo,quod puluerem glutinatorium ex myrrha exceperit, illitam, indito.

Myrrha. Myrrha enim Auicennæ,carne nudata oſſa veſtit,& operit. Itaque ſi os exutum nudatúmve appareat,prædicto puluere, & linamentis ex optimis pannorum laciniis confectis, ipſum operito munitóve. Deinde emplaſtrum,vel ſtupas, aut pannos lineos vino calente delibutos,ſuperapplicato.

Tertius ſcopus.

Cæterùm, tertius ſcopus in curando oſſium vulnere propoſitus, ita abſoluetur. Cùm os totum præſciſum eſt, facta imprimis (vt dictum eſt) ſutura, totum membrum, vt Razes præcepit excepto vulnere, duplici panno, obuoluito. Pannos autem eiuſmodi, primis quidem diebus oui albore, ſequentibus verò, vino calido, tum auſtero, tum

nigro

nigro, imbuito. Et faſcia longa ac lata iuxta membri magnitudinem & figuram deligato. Ea enim longitudine & latitudine faſcia ipſa eſſe debet, quam vulneratæ partis conformatio deſiderat. Vt autem conueniens ſit eiuſmodi deligatura, eius principium iuxta finem laborantis particulæ incipiat. Ab hinc facta ad ſuperiorem partem circunuolutione, vbi prope vulnus ventum erit, faſciam ex aduerſo plagæ circunducito, atque eam verſus corpus non comprehenſo vulnere, quouſque ſatis erit, diſpenſato. Mox faſciam vertendo, eam ſuperne deorſum ducito. Atque vbi iam ad locum vulneris eam deduxeris, in partem vulneri oppoſitam, ſupra priorem aliam circumuolutionem, circunductus inijcito, eóſque ita diſpenſato, vt ibi vnde initium accepit deligatura terminetur, & vulnus minimè coopertum remaneat. Porrò, faſciæ ſic reuolutæ extrema acu ibidem erunt aſſuenda. Deindè ferulæ duæ vel tres (ſi vulnus in artubus acceptum eſt) leues ac politæ, membri læſi figuræ, ac magnitudini accommodæ inijcientur, quæ læſam partem ita fulcient, vt vulnus minimè contegāt. Has autem faſcias deligabis, nec prius ſolues, quàm vulnus percuratum fuerit: niſi tamen dolor, vel eo loci excitatus pruritus, aut inflammatio nos ad id cōpellat. Quibus quidem ſymptomatis, modo quo in ſermone vniuerſali diximus, ſuccurrendum erit. Vulnus verò extrinſecus ſtupis contegendum eſt, & faſcia deligandum, quæ ſingulis curationibus ſolui debebunt, quū aliæ ſupradictæ faſciæ maneant: deinde vulnus detergeri, exiccari, & more alio- » rum vlcerum curari debebit. Quod autē (inquit Galenus) » neotericis inuentum eſt gloſſocomion, quo maximè tem- » pore gignendi calli vtimur, laudandum id quidem, quan- » tum aliud quiduis eiuſmodi machinatum, ducimus.

Deligatura modus in vulnerato oſſe.

Porrò quod ad quartam intentionem attinet, quo tempore callus gignitur, nutriēdum corpus eſt, cibis boni ſucci, & qui multum nutriant, ex quibus prouenire ſuccus ſoleat, non ſolum bonus, ſed etiā tenax, ex quali fieri callum maximè expedit: de quo plura in ſermone de fracturis. De duritie autem, quæ diuortiū continui ſequitur in fractura, quam Græci catagma vocant, fuſius etiam alibi dicetur. *Lib. 6.*

Quartus ſcopus.

FINIS LIBRI SECVNDI.

GENERALIS DIVISIO VLCERVM, IN LIbrum tertium Chirurgicarum inſtitutionum Io. Tagautij Medici.

VLcus.

1 Simplex, { Id eſt, cui nec vllus affectus alius, nec ſymptoma vllum coniungitur.

2 Compoſitum, { Seu cum alio affectu, aut ſymptomate complexum.

1 *Vlceris ſimplicis, ac ſolùm conſiſtentis differentiæ.*

Veræ, ac propriæ, | Extrinſecus accedentes; } *Hoc eſt, à natura vlceris acceptæ. Et non à ſubſtantia rei deſumptæ.*

Vlceris differentiæ veræ, ac maximè propriæ, atque à ſubſtantia rei acceptæ, ſumuntur.

A figura ipſius vlceris.

Ab ipſis dimenſionibus, { *Hoc eſt à diuiſionis magnitudine, ſpatio, ſeu quantitate, &c.*

Vlceris differentia à figura.

Vlcus rectum.
Vlcus obliquum,
Vlcus Pampini modo retortum.
Vlcus hami ritu vncum.

Vlceris differentiæ à magnitudine & ſpatio ipſius diuiſionis.

Vlcus magnum, | Vlcus paruum. } *Longitudo, & latitudo.*

Vlcus in ſummo reſidens. | Vlcus profundum. } *Altitudo.*

Vlcus æquale. | Vlcus inæquale. } *Differentiæ ſunt etiam in alto.*

Vlcus magnum, & profundum, { *Longitudo, & altitudo.*

Sub ma

Sub magno comprehenditur longum, & latum: ſub paruo, breue, & anguſtum. Quæ differentia ſunt à dimenſionibus ſumptæ.

Vlceris ſimplicis differentiæ extrinſecus accedentes, & non à ſubſtantia rei, hoc eſt, à natura ipſius vlceris, acceptæ, ſumuntur.

A tempore.
A parte affecta.
A ſitu, ſeu loco in parte affecta.

Vlceris differentiæ à tempore.

Vlcus recens.
Vlcus inueteratum.

Vlceris differentiæ à parte affecta.

Similari.
Organica.

Vlceris differentiæ à parte ſimilari affecta.

Vlcus in cute.
Vlcus in carne.
Vlcus in arteria.
Vlcus in vena, &c.

Vlceris differentiæ à parte organica affecta.

Vlcus auris.
Vlcus narium.
Vlcus oculorum.
Vlcus oris.
Vlcus faucium.
Vlcus pulmonum, &c.

Vlceris differentiæ à ſitu in parte affecta.

Vlcus in conſpectu.
Vlcus ſub cute conditum, & non apparens.
Vlcus in principio, in fine, vel medio muſculi.
Vlcus in ſupernis partibus.
Vlcus in infernis partibus.
Vlcus ſecundum longitudinem.
Vlcus ſecundum latitudinem.
Vlcus ſecundum tranſuerſum.

Quæ à generationis modo, & ratione ſumũtur differentiæ magis ad vulnus pertinent, quàm ad vlcus.

2 *Vlceris compoſiti differentiæ ſumuntur à complexu ipſius.*

Cum ſymptomate.
Cum morbo.
Cum ſua cauſa.
Cum ſua cauſa & morbo.

Non ſunt propriæ differentiæ, ſed verius complicati affectus.

Cum ſua cauſa, morbo, & parte affecta.

Vlceris differentiæ à complexu cum ſymptomate.

Vlcus crucians.
Vlcus dolore vacans.
Vlcus purum.
Vlcus ſordidum.
Vlcus ſanioſum.
Vlcus cruentum.

Vlceris differentiæ à complexu cum morbo.

Vlcus dyſcratum, id eſt, cum intemperie.
Vlcus phlegmonoſum.
Vlcus eryſipelatoſum.
Vlcus gangrænoſum.
Vlcus canceroſum.
Vlcus putridum.
Vlcus cauum.
Vlcus ſupercreſcens.
Vlcus phagedænicum.

Vlceris complexus cum ſua cauſa.

Vlcus ſpontaneum.
Vlcus ab animali venenoſo.
Vlcus à ſimiæ morſu.
Vlcus ab hominis morſu, &c.

Vlceris complexus cum ſua cauſa, & morbo.

Vlcus cacochymum, id eſt, vitioſo ſucco obſeſſum.
Vlcus cacoëthes, id eſt, malignum.
Vlcus rheumaticum, id eſt, fluxione vexatum.
Vlcus arroſum.
Vlcus ſinuoſum.
Vlcus ab atra bile.

Vlceris differentiæ à complexu cum ſua cauſa, morbo, & parte affecta.

Eroſio.
Caries.
Eſthiomenus.
Sphacelus.
Dyſenteria.

IN

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVTII MEDICI,

LIBER TERTIVS.

De vlceribus, in vniuerſum.

Quid ſit vlcus vulgò apud chirurgos, & eius definitionis interpretatio.

CAP. I.

DIximus libro ſuperiore, de cruentis vulneribus, ſeu de ea continui ſolutione, quæ in carnoſa parte ex vulnerando recens facta eſt, ac relicta. Nunc tranſeundum ad id vnionis etiamnũ in carnoſa ac molli ſubſtantia factum diuortium, quod nec recens eſt, nec cruentũ, ſed iam inueteratum, & in quo vna, vel plures conſiſtunt diſpoſitiones, quæ vnionẽ, vel conſolidationem remorantur, atque impediunt: ex quibus ſanioſa, & purulenta quędã colluuies, putredóque excitatur. Vocant autem vulgares medici; & chirurgi tale vnionis diuortiũ ſeu continui ſolutionem, communiter vlcus. Quanquam vulnus, & vlcus ferè paſſim apud probatos autores pro re eadem ſumantur: nẽpe pro diſſolutione vnionis in parte carnoſa. Quæ ſiue recens ſit, ſiue antiqua (quatenus ſaltem ſolutio tantùm vnitatis eſt) eandem ſanationem (vt Galenus ait) ſemper deſiderat. Cuius vtiq; propoſitus finis vnus

Vlcus quid vocetur chirurgis vulgaribus.

Vulneris, ſeu vlceris finis.

eſt, nempe vnitio, vel agglutinatio, vel coïtio, vel continuatio, quæ eadem ſunt, Itaque diſcrimen quod à tempore ſumitur, nihil planè proprium indicat Galeno. Nam recens (inquit) vetúſve vlcus nihil indicat. Quanquam indicare videtur nonnullis, ſed hi ſeipſos fallunt. Non abs re tamen factum putauimus, ſi recentium ac vulgarium medicæ, ac chirurgicæ familiæ ſcriptorum morem iam ab omnibus receptum ſequuti, diſcrimē inter vulnus (quam & plagam

Vlceris definitio.

vocant) & vlcus poſuerimus. Vlcus quidem cum ipſis appellantes cōtinui ſolutionem in ſubſtantia carnoſa & molli, in qua vna vel plures cōſiſtunt diſpoſitiones, vnitionem ſeu agglutinationem fieri impedientes, ex quibus ſanies, & purulenta quædam colluuies, ac putrilago excitatur.

Vlcus quid Auicennæ.

Definitionis vlceris examinatio.

Apud interpretem autem Auicennæ vlcus ita breuiter definitur: Solutio continuitatis in carne, quando iam continet ſaniem & pus, nominatur vlcus. Cæterùm in hac vlceris definitione, ſolutio continuitatis, locum generis obtinet, cuius ſpecies libro ſuperiore de vulneribus abunde recenſuimus. Reliquæ verò definitionis particulæ pro differentia appoſitę ſunt. In ſubſtantia quidem carnoſa, ſiue in carnoſis, & mollibus particulis, ad diſcrimen corruptionis oſſium, quæ propriè vlcus non eſt: ſed caries, & cortuptela, quæ terendon Græcè dicitur. Quæ autem ſubnectuntur, ad differentiam vulnerum addita ſunt. Vulnus enim recens & cruentum, quatenus ſaltem vulnus eſt, & quantum nominis ratio indicat, ſolutio eſt continui ſimplex, ac per ſe conſiſtens, hoc eſt nulli alteri affectui aut præcedenti, aut ſequenti coniuncta, qui eius curationem, nempe agglutinationem (quam ſolam deſiderat) remoretur, & impediat.

Vlceris nomine quid intelligatur in chirurgia.

Vlceris verò nomine, communiter in chirurgia eam vnionis, ſeu continui diſſolutionem ſtatim inaudimus, quæ non ſimplex ſit, vt vulnus, ſed quę aliis diſpoſitionibus, eius curationem impedientibus ſeorſumque, ac per ſe nonnunquam conſiſtere valentibus, complexa ſemper atque annexa reperiatur, vt in differentiarum enumeratione clarius innoteſcet.

Vlcus quo à quo vulnere differat.

Quò fit, vt vulnus generaliter, ſi ad vlcus conferatur, ſimplicis ac minimè compoſiti affectus rationem obtineat: vlcus verò (quo de hîc agimus) compoſitus ſemper affectus intelligatur. Non imus tamen inficias, quin & vulnera propriis quibuſdam

diſpoſit

diſpoſitionibus, quæ neceſſariò illis accidunt, complicari poſſint.vt verbi gratia magnitudini & paruitati, rectitudini & obliquitati, æqualitati & inæqualitati, profunditati & reſidentiæ in ſummo, & ita de aliis, quæ vulnerum diſcrimina ſiue differentias conſtituunt; generalem tamen vulnerum quatenus vulnera ſunt, curationem parum, aut nihil euariant, vt ſuprà in tractatu de vulneribus diximus. Itaque vulnus magnum & paruum, rectum & obliquum, æquale & inæquale, in ſummo reſidens & in profundo penetrans, longum item & breue, recens & inueteratum, veræ ac propriæ ſunt ſimplicis ſoliúſque vulneris, & cui nullus alius adiunctus ſit affectus, differentiæ: ſicuti etiam & vlceris, quod ſolum conſiſtit: vt in ſequenti capite dicemus. Porrò in definitione vlceris ex Auicenna ſuperius adducta, per ſaniem & putredinem, ſordities, ſquammæ, & cruſtæ (quas Græci eſcharas vocant) etiam inaudiuntur: quæ in ipſis vlceribus contingere poſſunt. Itaque Auicennas, & qui eum ſequuti ſunt, vulnus & plagam vocant, vbi nondum eſt pus: vleus verò vbi iam pus adeſt. In qua ſententia fuiſſe quoque videtur Cor. Celſus, Latinus ferè Hippocrates, libro quinto ſuæ medicinæ: vbi recentē, & cruentam adhuc plagam, vulnus appellat: vlcus verò, cùm iam vetuſtas occupauit, ſiue extrinſecus quidem per vulnera inciderit, ſiue intrinſecus corrupta aliqua corporum parte naſcatur. Quid autem ſit ſanies, quid pus, quid ſordes, poſtea dicetur.

Vulneris atque vlceris propriæ differentiæ.

De differentijs vlcerum, & à quibus ſumantur.

CAP. II.

VLcerum differentiæ ſumũtur quibuſdam à tribus potiſſimum: nempe à cauſis ea excitantibus, membris, & accidentibus, ſeu diſpoſitionibus cum eis complicatis. Alij verò breuitati ſtudentes, eas à duobus duntaxat deſumunt, vtpote à cauſis, & ſymptomatis, atque etiam affectibus ipſis, quibus complicantur: ea quidem quæ à membris ſiue laborantibus particulis ſumuntur diſcrimina omnino prætereuntes: quippe quæ ad particularem, non autem ad vniuerſalem de vlceribus tractationem pertineant. Adde quod & in tractatu de fiſtula, id eſt, ſinu qui occalluit, de iis obiter

Vlcerum differentiæ vnde ſumãtur.

Vlcerum differentiæ à cauſis.

agetur. Dicemus tamen hîc & de iis nonnihil. Differentiæ quæ à cauſis ſumũtur ſaltem communiores, & magis propriæ, hæ communiter ſolent à chirurgis aſſignari: vlcus virulentum, & corroſiuum, ſiue comedens, vlcus ſordidum, rhyparon Græci vocant, & putridum, ſiue putrefactum, quod Græci ſerpedona appellāt, vlcus cauernoſum, & profundum, vlcus fiſtuloſum, vlcus canceroſum. Differentiæ autem, quæ ab accidentibus, ſiue ſymptomatis, & affectibus, quibus ipſa vlcera complicantur, ferè communes, atque æquiuocæ ſunt, & ipſis vulneribus. Primo tamen, & magis propriè (vt recẽtibus placet chirurgis) de vlceribus, quàm de vulneribus dicuntur. Hæ autem ſunt: vlcus cum intemperie, quod Græcè diſcratum vocant, vlcus crucians ſiue doloroſum, vlcus cum tumore aliquo preter naturam, quod apoſtematoſum nominant, vlcus contuſum, vlcus ſupercreſcens, tum carne molli, & ſuperflua, ὑπερσαρκὴν Græci appellant, Auicennæ interpres carnem additam ſuper vulnera: vlcus durum ſimul & tenebroſum, vlcus canceroſum, & gangrænoſum, vlcus cauum, vlcus carioſum, id eſt, cum oſſe corrupto, vlcus cum varicibus, vlcus cacoëthes, id eſt, malignum, & ægrè ſanabile, atque id genus alia. Cæterùm multæ ex ſuprà commemoratis differentiis, veræ vlcerum differentiæ non cenſentur Galeno, ſed aliorum affectuum cũ vlcere complexiones, cuiuſmodi ſunt vlcus canceroſum, gangrænoſum, ſupercreſcens, putrefactum, cauum, & cum tumore aliquo, vt vlcus plegmonôdes, eryſipelatôdes. Putredo nanque, gangræna, phlegmone, eryſipelas, cancer, & reliqua id genus, ex morborum ſunt genere: nempe affectus præter naturam, actionem vitiantes, qui ſeorſum ac per ſe conſiſtere poſſunt. Quod enim conſiſtere ſeorſum, & per ſe poteſt, id nullius vnquam (inquit Galenus) alterius fuerit differentia. Eſto igitur hoc tibi veluti præceptio, ac regula, qua diſcernere liceat, differentiáne alicuius affectus aliquid ſit, an alterius affectus complexum. Sed & alio rurſus modo vlcus crucians ſiue doloroſum, & vlcus ſordidum, ceu quædam vlceris differentiæ dicuntur, cum tamen veræ aut propriæ differentiæ non ſint, ſed comlexus potius ſymptomatis cũ vlcere. Dolor nanque & ſordes ex ſymptomatum ſunt genere.

Differentiæ vlcerum ab affectibus quibus complicantur.

Affectus cum vlcere complicati.

Vlceris complexus cum ſymptomate.

Vlceris complexus cum ſua cauſa, & morbo.

Pari modo & cùm dicitur cacochymon vlcus, id eſt, vi-

tioſo

tioſo ſucco obſeſſum, aut fluxione vexatum, quod rheumaticum Græcè Galeno dicitur, aut arroſum, id eſt, quod exeditur, cauſa cum affectu copulatur. Talia igitur multa pro differentiis vlcerum chirurgis & medicis vulgaribus vſurpantur, quæ reuera differentiæ non ſunt, ſaltem apud Galenum, ſed alterius diſpoſitionis complicationes ſeu affectus compoſiti. Simplicis igitur ſoliúſque vlceris differentiæ veræ ac propriæ, ab ipſa vlceris natura ſumuntur. Vlcus autem ſimplex hîc cum Galeno appellamus, quod ſolum conſiſtit, id eſt, cui nec vllus affectus alius, nec ſymptoma vllum coniungitur. Simplex igitur non erit, ſi quæ exulcerata eſt particula, vel fluxione vexetur, vel malo ſucco vitioſa ſit, vel omnino extra naturalem temperiem fuerit, vel vlla cauitas ad ſit, vel ſi aliqua cutis amiſſio cõtigerit. Itaque differentiæ, quæ ab ipſa vlceris natura ſumuntur, vel maximè propriæ ſunt, & à ſubſtantia rei acceptæ, vel extrinſecus accedentes. A ſubſtantia rei capiuntur, quæ à figura, & à diuiſionis magnitudine ſeu quantitate, ac dimenſione, ſiue ſpatio ducuntur. A figura, vt vlcus rectum, vlcus obliquum, vlcus circulare ſiue rotundum, vlcus retortum, vlcus vncum. A diuiſionis magnitudine, ſiue quantitate, vt vlcus magnum, vlcus paruum. Ex dimenſionibus ſiue ſpatiis, vt vlcus longum, vlcus breue, vlcus latum, vlcus anguſtum, vlcus ſublime, ſiue ſuperficiale, id eſt, in ſummo reſidens, vlcus profundum, vlcus æquale, vlcus inæquale. Extrinſecus verò accedentes vlcerum differentiæ ſumuntur à tempore, & à generationis ratione item ex eo quod totum vlcus, parsúe vlceris conſpectum fugit, vel conſpiciendum ſe præbet hoc eſt, à ſitu in parte affecta. A tempore quidem, vt vlcus recens, vlcus inueteratum. Ex generationis ratione, vt vlcus inciſum, vlcus diruptum, vlcus partim inciſum, partim diruptum.

Veræ ac propria vlcerũ differentiæ vnde ſumantur.

Vlcerũ differẽtia maximè propria.

Figura.

Quantitas.

Dimenſio.

Vlcerũ differẽtia extrinſecus accedẽtes.

Tempus.

Modus & ratio generationis.

A ſitu in parte affecta, vt vlcus in conſpectu ſiue euidenter apparens, vlcus intus conditum, ſiue non apparens, idque in toto, vel in parte, item vlcus in principio muſculi, vlcus in fine muſculi, vlcus in medio muſculi.

Situs.

Cæterùm quæ ex loco affecto ſumuntur vlcerum differentiæ (ſi tamen differentiæ cenſendæ ſunt) non vtique, vt Galenus inquit, à propria ipſorum natura, vt præcedentes, deſumuntur. Loci autem in quibus conſiſtunt vlcera,

Locus affectus.

ſunt partes ſimilares,& organicę. Igitur ſi à locis in quibus eſt vlcus, differẽtias cenſeas, hoc modo fiet diuiſio vlceris à loco affecto : vlcus in parte ſimilari, vlcus in parte organica,ſiue inſtrumentaria.Rurſus vlceris differentias à parte ſimilari affecta,hoc pacto diuides : vlcus in vena,vlcus in arteria,vlcus in cute, vlcus in muſculo. Cenſetur enim muſculus & pars ſimilaris,ſaltem ad ſenſum. Differentiæ verò à parte organica affecta eiuſmodi ſunt; vlcus auris, vlcus in faucibus, vlcus in aſpera arteria, vlcus pulmonis,vlcus pectoris, vlcus in pene, vlcus in ſede,& ſic diſcurrendo per ſingulas corporis partes, quas inſtrumentarias vocamus. Atque hæc completa, & abſoluta eſt ſimplicis ſolíuſque vlceris,& cui nullus alius adiunctus ſit affectus,in ſuas differentias diuiſio,quæ à propria ipſius natura ſumitur. Quòd ſi affectus aliquis, ſeu diſpoſitio,quæ ſeorſum(vt diximus)& per ſe conſiſtere poſſit, vt phlegmone,gangręna, putredo,vlceri adiungatur,ab eo(vt ſuprà diximus)ſumi non poſſunt vlceris differentiæ,ſaltem verè & propriè dictę. Verumenimuerò quoniam ab ipſo etiam Galeno locis ſexcentis dictum eſt, non oportere de nominibus contendere, ſi quis putreſcens vlcus, & quod exeditur, & quod gangręna, & quod eryſipelate affligitur, & cancroſum,& ſinuoſum,& carioſum,& cacoëthes, & dolens,& indolens, atque id genus alia, vlcerum differentias nominauerit,nõ erit cum eo contendendum,modò rectam illis curationem adhibeat. Vocabuntúrque vlcerum differentiæ, ſumptæ ab eo cum quo complicantur.Nempe differentiæ à complexu cum morbo,differentiæ à complexu,cũ ſymptomate, differentię à complexu cum ſua cauſa, & ſi quæ ſint alię.

Non eſſe de nominibus contendendum.

De cauſis vlcerum. CAP. III.

VLcerum cauſas in vniuerſum geminas tantũ chirurgorum poſteritas ſtatuit,nẽpe antecedentes ſeu pręcedẽtes,quę Gręcis προηγούμεναι dicuntur : & cõtinentes ſiue coniunctas, quæ συνεκτικαὶ Græcè appellantur. Procatarcticas nanque, hoc eſt pręgreſſas & euidentes ſeu primitiuas illis minimè tribuunt. Quippe quæ dum carnem incidunt,diſrumpunt,aut laniãt,aut quouis alio modo cõtinui ſolutionẽ in ea efficiũt,nequaquam primo ſtatim occurſu

ſaniem aut pus, aut ſorditiem (quæ neceſſariò vlcera comitari arbitrantur, creare, aut excitare poſſunt. Quanquàm conſequio quodam id præſtare valeant, nempe corporeas, atque antecedentes cauſas commouendo. Itaque vlcerum antecedentes cauſæ ſunt, cacochymia, id eſt, ſuccorum vitium, cùm ſcilicet ſola qualitate peccant humores, non etiam quantitate, atque eorundem prauorum ſuccorum, ſiue humorum in corpore exiſtentium nimis exuperans copia, qui corporis ipſius particulas arrodere, & tantodem corrumpere poſſint. Porrò eiuſmodi ſuccorum prauitas, aut ex deprauata victus ratione generatur, aut totius corporis, vel alicuius notæ membri, vt hepatis, aut lienis, vitio contingit, vti pleriſquè locis Galenus nobis teſtatum reliquit. Cauſæ verò continentes, ſiue coniunctæ vlcerum dicuntur intemperies illæ, quas malitias complexionum vocant, in vulneratas particulas ex cauſis προηγουμένας, ſiue antecedentibus modò dictis, vel etiam ex ipſis vulneribus aut abſceſſibus, aliiſve præter naturam tumoribus (ſed malignis præſertim) ruptis & apertis, excitatæ. Quemadmodum enim ex herpete, tum miliari, qui Græcis cenchrias dicitur, tum etiam eſthiomeno, id eſt, exedente, qui ex bile fit craſſiore, & acriore, vlcus corroſiuum, ſiue erodens, generatur, ita ex anthrace, ſeu carbunculo præſertim venenoſo (quod vlcus eſt eſcharoſum) rhyparum, id eſt, ſordidum, & ex abſceſſibus profundum, & concauum, ſiue cauernoſum procreatur. Itaque tres hi ægrè ſanabilium, rebelliúmque vlcerum modi videntur.

Vlcerum cauſæ antecedentes.

CAVSAE *vlcerum continentes.*

Tres modi ægrè ſanabilium vlcerũ.

Primus, qui ex intemperie ſubiectæ carnis prouenit. 1

Secundus, qui ex vitio confluentis fit ſanguinis. Et 2

tertius, qui ex menſura, ſeu copia, vel quantitate confluentis naſcitur, vt libro quarto methodi medendi Gale. annotauit. 3 Qui & aliter ibidem diuiſionem poſſe fieri tradit: nempe ægrè ſanabilium, rebelliúmque vlcerum, alia propter vlceratæ carnis intemperiem, alia ob confluentem humorem, talia fieri. Tum intemperiem rurſus ipſam bifariàm diduci, cùm aliâs in qualitate ſola naturæ modum egreſſa, ſubdita caro ſit, aliâs etiam cum acceſſorio quopiam tumore. Iam ipſum confluxum bipartitò etiam ſcindi, nempe in confluentis ſucci, tum qualitatem, tum quantitatem. Quatuor igitur erũt in vniuerſum contumacium, & ægrè

& ægrè ſanabilium vlcerũ modi: nempe ſola ſubiectæ carnis intemperies, quã & dyſcraſiam vocant, intemperies cũ acceſſorio tumore, humor influens, aut vitioſus, aut multus. Humor nanque qui copioſior in partẽ vlcere laborantem influit (tametſi vitioſus nõ ſit) ſanationẽ vlceris (quòd in eo excrementa creet) moratur, atque in longum tempus protrahit. Cæterùm quintum modum adieciſſe videtur Gale. in commentario huius aphoriſmi Hippocratis: Vlcera quæcunque annua ſunt, &c. nempe paſſionem oſſis corrupti in loco vlcerato. Vbi enim caro, quæ oſſi ſuperiacet patienti, adhibitis (vt oportebat) idoneis medicamentis exiccata, contraxerit cicatricem, ſtatim quidem integra ſanitas reſtituta videtur. Rurſus verò paulatim aliqua influente ſanie ex oſſe corrupto, in parte penitiore iterum aduenit inflammatio, & puris generatio cõſequitur, à quo cicatrix eroditur, caro verò exulceratur. Subdit autem Galenus loco nuper ex quarto libro Therapeutices methodi citato, interim dictorum affectuum ſiue diſpoſitionum, aut aliquos, aut etiam pariter omnes miſceri, atque ita multas, ac diuerſas vlcerum differentias iam ſuprà commemoratas enaſci. Porrò tradenda eſt medendi methodus, non omnium ſimul, ſed cuiuſque ſeorſum, quod in ſequentibus faciemus, à ſimplicioribus quidem exordium ſumentes, vt eorum curatióne tradita, compoſitorum ſanationis methodus facilius, ac melius intelligatur.

Hippocr.

Cæterùm quoniam paſſim cùm de vlceribus tractamus, voces hæ, ſanies, pus, virus, ſordes, & id genus alia, nobis occurrũt, non abs re factum putabimus, ſi hoc loco quid apud chirurgos, & medicos ſignificent, quóq; inter ſe conueniant, & diſſideant, paucis aperiamus. Sanies propriè Latinis is tenuis humor eſt, qui Græcis ἰχὼρ dicitur, qualis exit ex vulnere nec recenti, nec iam ſaneſcente, ſed inter vtrunque tempus. Quibuſdam ichor, ſanguinis ſanies interpretatur. Saniei duæ ſunt ſpecies apud Celſum, Græcis diſtinctæ nominibus, quarum vna ἰχὼρ, altera μελικηρία nominatur. Ichor tenuis, ſubalbidus ex malo vlcere exit, maximéque vbi neruo læſo inflammatio ſecuta eſt. Meliceria craſſior, & glutinoſior, ſubalbida, melliq; albo ſubſimilis fertur. Hæc quoq; ex malis vlceribus, vbi nerui circa [illegible] articulos

Sanies quid.

Saniei ſpecies duæ Celſo.

In aliquibus exẽplaribus non ἰχὼρ, legitur, ſed ὕδρωψ.

Meliceria.

articulos læſi ſunt, & inter hæc loca maximè ex gentibus profluit. Apud recentiores autem, & plebeios iſtos medicos, ac chirurgos (quibus nuſquàm ferè vllius vocis proprietas, & quæ rei naturæ conueniens ſit, ſeruatur) ſanies communiter pro eo quod Latini appoſitè pus vocant, vſurpatur. Genus tamen interdum ſaniem etiam faciunt, ad ſordem, virus, ſeu virulentiam, & purulentā colluuiem, quam Græci πύον Romani pus vocant. Nomine enim ſaniei, latius ſumpto vocabulo, omnem humiditatē præter naturam alteratam intelligunt. Itaque ſi tenuis ſit humor, qui exit ab vlcere, virus, ſeu virulentia, ſi craſſior, ſordes, ſi verò mediocris, generis appellatione, illis ſanies nuncupatur. Et hæc quidem in vlceribus (vt aiunt) copioſa, in cauis vulneribus pauca, reperitur. Eſt igitur ſanies propriè vulgaribus medicis, & chirurgis, idem quod pus Latinis, & πύος Græcis: Celſo verò genus eſt, duas ſub ſe (vt modò diximus) ſpecies continens, Græcis diſtinctas nominibus, quarum vna ἰχὼρ, altera μελικηρία dicitur. At Latinis Galeni interpretibus, vbi paſſim Græcè ἰχὼρ ſcribitur, ſanies vertitur. Cæterùm, quod πύος Græcis, & Latinis pus propriè nominatur, ex ſanguine, vel carne contuſa ortum habet. In eius autē generatione, ſemimala quædam, vt quiſquam dixerit, fit tranſmutatio, ſiue alteratio. Etenim cùm tres in animalium corpore fiant alterationes, vt lib. 5. ſimplicium Galenus docuit, vna planè ſecundum naturam eſt, cùm videlicet cibus in ventre coquitur, aut in viſceribus, & vaſis, qui inibi generatur ſuccus, vnde rurſum pars vnaquæque nutriatur. Altera contra planè præter naturam, nempe in putreſcentibus omnibus. Atque hę quodammodò inuicem ſibi cōtrariæ ſunt. Tertia ex vtraque miſta & media eſt, partim ſecundum naturam exiſtens, partim præter naturam.

Sanies vulgò, pro pure malè vſurpatur.

Virus.

Sordes.

Sanus.

ἰχὼρ.

Puris generatio.

Itaque tranſmutatio, ſeu alteratio, quæ pus generat, medium inter optimam (quæ nutritio eſt partium animalis) & ſimpliciter malam (quæ cum putrefactione fit olida) locum obtinet. Neque enim à ſolo calore præter naturam, neque à ſolo calore ingenito, & ſecūdum naturam, plenè vincente, fit ſuppuratio, ſeu puris generatio: ſed mixtus quodammodo ex vtriſque eſt calor inflammationis, quæ dum ad ſuppurationem connectitur, dolores, extenta ſimul, ac calefacta præter naturam inflammata particula

cula, & febres principio, id eſt, corde concalefacto, excitantur. Atque hæc duo quidem contingunt ex quadam veluti ebullitione, atque exuſtione ſanguinis, qui vbi ex toto exuſtus fuerit, reſiduum eius fit pus, quemadmodum ex lignorum exuſtione cinis, vt Gal. teſtatum reliquit in commentario huius aphoriſmi Hippocra. Dum pus conficitur, &c. Ex iis igitur manifeſtum euadit, quid ſit pus, quomodo generetur, quæ ſit eius cauſa efficiens, & materia. Nunc quid ſit virus, ſeu virulẽtia, & ſordes, apud chirurgos, paucis aperiamus. *Virus.* Virus ergo illis, ſeu virulentia, eſt ſuperfluitas ſubtilis, ex abundantia humorum aquoſorum generata. Quæ (inquit Guido) duplex eſt, calida, & frigida, feroſa, & rubicunda. *Sordes.* Sordes autem eidem, eſt ſuperfluitas quædam craſſior, ex humoribus craſſiorem ſubſtantiam habentibus procreata, quæ quidem eſt triplex: quædam enim (inquit) eſt ſpiſſa, inæqualis, coagulata &, alba: quædam verò nigra, & alia velut fæx, cinericea.

Porrò quod illi virus appellant, Galen. Græcè ἰχῶρ, Latinis ſanies dicitur. *Sanies ſiue virus quid.* Eſt autem ſanies, ſiue virus (vt verbo vno dicatur) tenuius illud excrementum in vlceribus, quod ea humida reddit: ſicuti ſordes craſſum, quod vlcus rhyparon, id eſt, ſordidum efficit. *Lib. 3. meth.* Quemadmodum enim (vt Gal. inquit) omnem qualitatis alimenti mutationem, alterum craſſius, alterum tenuius excrementum ſequitur, ita & in vlceribus, præſertim cauis, duplex excrementum prouenire ſolet: nempe tenuius, quod Latinè ſanies, Græcè ἰχὼρ appellatur, & craſſius, quod ſordes dicitur. Ac ex tenui quidem excremento vlcus humidum redditur, ex craſſo ſordidum. Quò fit, vt vlcus ipſum duplicibus egeat medicamentis, vtique vt humidum eſt, ſiccantibus: vt ſordidum, iis quæ expurgant. Sed hæc alterius ſunt contemplationis. *Pus mediũ eſt inter ſaniem & ſordem.* Cæterùm mediam quodammodo ſubſtantiam ſortitur pus, inter tenuem, & craſſam, ſi ſaltem laudabile atque optimum eſt. *Boni, ac mali puris notæ.* Optimum autem eſt (vt ſcribit Hippo.) ſi album, leue, æquale, ac quàm minimè fœtidum ſit. At illud malum eſt Celſo, quod multum tenue, dilutúmque apparet, magiſque ſi ab initio tale eſt: itémq; ſi colore ſero ſimile, ſi pallidum, ſi liuidum, ſi fæcul[illegible]tum eſt. Præter hæc, ſi malè olet. Porrò *Pus ἐλαιῶδες.* genus quoddam puris eſt apud eundem Cornelium Celſum, Græca dictione ἐλαιῶδες appellatũ, quod in magnis (inquit, vlceri

vlceribus ſaneſcentibus apparet, tenue ſubalbidum, quaſi vnctum, colore, atq; pinguitudine oleo albo non diſſimile. Sanies autem mala eſt, multa, nimis tenuis, liuida, aut pallida, aut nigra, aut glutinoſa, aut mali odoris, aut quæ & ipſum vlcus, & iunctam ei cutem erodit. Melior non multa, modicè craſſa, ſubrubicunda, aut ſubalbida. Itaque ſpes ſanationis in his vlceribus maior eſt, ex quibus melioris generis quæque prædictorum proueniunt. Sicuti & eius vulneris expedita magis curatio eſt, ex quo ſanguis bonus fluxit. Eam ob rem, bonitatis atque malitiæ notæ, in horum ſingulis diligenter à chirurgo perpendendæ ſunt, vt & deprehendere, & pronuntiare poſſit, quæ vlcera inſanabilia ſint, quæúe facilem, aut difficilem curationem habeant. Quæ res non parui ſanè eſt momenti, vt chirurgus ipſe, & ſe aliis admirabilem præſtet, & calumniam deuitet. Atque hæc de pure, & ſanie, ac ſorde dicta ſufficiant. Nunc autem dicendorum ordo poſtulat, vt vlcerum ſigna, ac etiam iudicia ſubiiciamus.

Male ſaniei notæ.

Notæ ſiue ſigna, quibus vlcerum differentiæ dignoſcuntur, ex eorum diffinitionibus petita.

CAP. IIII.

VLceris cuiuſq; ſuæ ſunt propriè notæ, quibus vnum ab altero diſtinguitur. Hę autem ex ſingulorũ definitionibus petẽdę ſunt. Quocirca præcipuarum ſuprà memoratarum differẽtiarum breuiſſimas definitiones hîc obiter receſere operæ pretium eſſe duximus. Quod dum facimus, non tam verba, quàm rem ipſam lectorem ſpectare volumus. Maluimus enim communibus, & ab omnibus chirurgiæ profeſſoribus iamdudum receptis vti definitionibus, licet aliquando rudibus, plebeis, & non ita elegãtibus, quàm rei per ſe ſatis obſcuræ, verborũ lenociniis, & terſiore ſtilo tenebras offundere: craſſam tamen illam, & ſupinam barbariem, quantũ nobis licuit, vbique deuitauimus. Ergo vt ſemel dicamus, vlcus virulentum eſt, in quo virus, hoc eſt, tenue quoddã, ac liquidũ excremẽtum, quod ſaniem propriè Latinis appellari diximus, citra eroſionem abundat. Alio nomine ſanioſum dicitur, Vlcus, quod ſua malignitate ſiue malitia, parti quam iam occupauit, erodẽdo, atq; interdum eſcharam (quam acris mordáxq; ſuccus ad ipſum confluẽs

Vlcus virulentum.

Vlcus corroſiuum, ſiue arrodens.

excitat)

excitat) gignendo, maius atque amplius indies efficitur, corroſiuum, ſiue arrodens nominatur.

Vlcus depaſcens.

Quòd ſi eius malitia adeò creſcat, vt non modò vlceratas atque corruptas carnes, ſed etiam ſanas abſumat, depopuletúrque, vlcus iam depaſcens appellabitur.

Nome.

Græci omnes medici νομὴν hunc affectum, Galeno etiam teſte, nominant, propterea quòd pergere paſcendo id vitium ab ægris particulis ad eas, quæ integræ ſint, ſoleat, atque harum ſemper aliquid ægris adiicere.

Phagedæna.

Cuius ſpecies eſt phagedæna, ambulatiuum vlcus appellant, quod huc, atque illuc ſerpendo, cutim, ac ſubiectam carnem, ſed extimam tantùm ac ſuperficialem, depaſcitur, ac rodit. Nunquam enim eiuſmodi vlcus in penitiora penetrat: quò fit, vt vlcus in ſummo reſidens, minimè autem profundum, dici meritò debeat.

Vlcus ſordidum.

Vlcus ſordidum eſt Galeno quod craſſiore illo, ac viſcoſo ſcatet recremento, quod ſordem appellauimus, Græci rhyparon vocant. Recentiores verò aliter definiunt, nempe quod cruſtas aliquas habet craſſas, ſeu (vt loquuntur) groſſas aut carnem aliquam mollem, craſſam, & ſuperfluam.

Lanfrancus ſic diffinit.

Vlcus putridum.

Vlcus putre ſiue putridum dicitur, ex quo vapor aliquis graueolens, ſeu (vt aiunt) fumus quidam fœtidus, & cadauerosus expirat, atque attollitur, perſimilis illi qui à putreſcentibus ac corruptis iam carnibus effertur: habétque ſemper annexam ſibi ſorditiem, atque extraneam caliditatem cum humiditate ſuperflua, & plerunque febrem. Hoc à ſordido differre volunt ſola malitiæ, ac fraudulentiæ intentione.

Vlcus cuniculoſum.

Cauernoſum vlcus appellant, cuius orificium ſtrictum eſt, atque anguſtum: profunditas verò latior, & ſenſum effugiens, ſiue occulta, multóſque anfractus habet, & cuniculos, ſiue vias hinc indè diſcurrentes, citra tamen calloſitatem & duritiem. Sunt qui & appoſito nomine cuniculoſum ipſum appellant.

Vlcus fiſtuloſum.

Fiſtuloſum vlcus à nuper deſcripto cuniculoſo ſeu cauernoſo vlcere non differt, niſi quòd meatus illos anfractuoſos & ſinuoſos, calloſos habet, & duros.

Vlcus cancerosum.

Vlcus cancerosum, eſt viſu horrendum fœtidum, labra habens dura, craſſa, tumida, atque inuerſa: colore inter rubrum, & nigrum medio, vtpotè fuſco, aut liuido: adhæc circa locum vlceratum venæ quædam liuidæ apparent, exaltatæ, & turgidæ, craſſo, & nigriore ſanguine plenæ.

Vlcus δύσκρατον, id eſt intemperatū.

Vlcus dyſcraton, ſiue vt vulgò dicunt

dicunt, dyſcraſiatum, eſt in quo quædam *δυσκρασία*, id eſt, intemperies, ſeu mala quædam qualitas præter naturam dominatur, vt caliditas immoderata, vel frigiditas, aut humiditas, vel ſiccitas, aut plures ex illis ſimul. Nominatur autem propriè nobis vlcus cum intemperie. Vlcus crucians ſiue doloroſum appellatur, quod laborantem atrociter moleſtat, ſeu (vt ait Guido à Cauliaco) in quo ſenſibilitas rei contrariæ reperitur, Græcè ἕλκος ὀδυνηρὸν dici poteſt. Vlcus rheumaticum Galeno dicitur, quod aliunde fluentes humores vetant ſaneſcere. Verminoſum vlcus appellatur, quod vermibus ſcatet, ſcolecôdes à Græcis dicitur: horum autem vermium opifex eſt putredo. Vlcera cacoëthe Galeno, & Græcis omnibus medicis dicuntur, quæ omnibus ritè decentérq; factis, ſanari tamen non poſſunt, quód ſcilicet in particula laborante ſiue vlcerata, malignitas quædā adſit cæca, & nobis occulta, ea ſanari prohibens. Nos eiuſmodi vlcera, maligna, contumacia rebelliáve, atque ægrè ſanabilia dicimus. Varicoſum vlcus nominatur, quando in partibus eo ſuperioribus venæ quædam eminentes, ac turgidę, craſſo ſanguine, aut vitioſo aliquo ſucco oppletæ apparent (varices vocant) quæ ipſi vlceri fluxionem ſuppeditant, atque ita ſaneſcere ipſum vetant. Apoſtematoſum vlcus nuncupant, in quo tumor aliquis præter naturam eſt, ab humore quopiam procreatus, vt phlegmone, aut eryſipelas. Cætera ſatis ex præcedentibus innoteſcunt.

Vlcus crucians. *ἕλκος ὀδυνηρόν.* *Vlcus rheumaticum.* *Vlcus verminoſum.* *Vlcus cacoëthes.* *Varicoſum vlcus.* *Vlcus apoſtematoſum.*

Vlcerum prognoſtica ſiue indicia. CAP. V.

Vlcera (inquit Hippocrates) quæcunq; annua ſunt, aut etiam diuturniora, os abſcedere eſt neceſſarium, & cicatrices cauas fieri. Quæcunque vlcera (vt Galenus ait in commentario huius aphoriſmi) longo tempore manēt, vel cicatrice nullo modo adueniente, vel ſi facta ſit, rurſus reſoluta (nihil videlicet medicis in curatione delinquentibus) cacoëthiam, hoc eſt, malignitatem quandam oſtendunt, difficultérque ad ſanitatem perducuntur. Id autem accidit, vel propter influxum vitioſorum humorū, vel propter diſpoſitionem in membro ex humoribus in id confluentibus, proceſſu temporis contractam, vel ob aliquem vitiati ac corrupti inibi oſſis affectum. Vlcus omne (vt ſcri-

Aphor. 45. lib. 6. *Vlcera annua & diuturna.* *Fen. 4. c. 1.* *Vlcus ſe renouans.*

Vlcera dura, viridia, aut nigra. *Vlcera frigida.* *Calida vlcera.* *Li.4. Ther.*

bit Auicennas) quod, poſteaquam carne impletum eſt, & cicatrix illi induci debet, ſubitò renouatur, periculum eſt, ne in fiſtulam degeneret. Eidem mala vlcera iudicantur dura, & quæ ad virorem aut nigritiem vergunt. Eiuſmodi enim color natiui particulæ vlceratæ caloris extinctionem inſinuat. Vlcera (vt idem Arabs ait) frigida, albedine & mollitie dignoſcuntur, & præſertim ſi calidis iuuentur. Calida verò ad ruborem declinant, & frigidis gaudent, ſed & tactu etiam diſcernuntur. Itaque horũ vtraq; agnoſces, partim colore, partim tactu, partim (vt Galen. inquit) laborantis ſenſu. Quippe aliàs vſtionem ſentire ſe fatentur, aliàs manifeſtum frigus, in particula, gaudéntque vel frigidis medicamentis, vel calidis, & aliis quidẽ rubor leuis inſidet, aliis color magis albicat. Siccis quoque atq; humidis vlceribus ſuæ ſunt propriæ notæ, quæ tactu maximè deprehenduntur. Hic namq; ſenſus ſicca atque humida, & quæ eas qualitates conſequuntur, duritiem ſcilicet & mollitiem, aſperitatem & lenitatem, experitur. Adhæc ſi maligna vlcera totius corporis colorem repræſentent, vt verbi cauſa, candidum, purpureũm, aut fuſcum, vel citrinum, vitium aliquod effatu dignum hepati, atque inſignem ſanguini, ab ipſo iocinore procreato, corruptelam ineſſe ſignificatur.

Vlcera totius corporis colorem repræſentantia.

Aliud. Vlcera, quæ aliis morbis ſuccedunt, ægrè ſanabilia ſunt.

Aphor.4. lib.6. *Vlcera circũglabra.*

Aliud. Vlcera circunglabra praua ſunt, hoc eſt, cùm videris pilos à circuniacentibus vlceri locis defluere, vel cutem ſquammulas è ſumma parte dimittere, ſcito, ac iudica totale vlcus prauum eſſe. Prauos nãque humores, ſeu malignos ſuccos ad partem vlceratam tunc confluere ſimile veri eſt, qui vehementer vlcus erodunt. Itaq; eiuſmodi maligni ſucci, neque radiculas pilorũ omnes abolere queunt, neque exulceratum locum ad cicatricem perduci, ac ſolideſcere patiuntur. Cùm autem pili qui prius deciderant, in iis quæ circiter vlcus ſunt ſedibus renaſcuntur, bono indicio eſſe ſolent.

Vlcus ante morbum, vel in ipſo morbo enaſcens.

Aliud. Vlcus (vt primo libro prædictionum ſcribit Hippocrat.) ſiue antè extitit, ſiue in ipſo morbo natum eſt, diligenter obſeruari debet. Nam ſi moriturus æger eſt, aridum & liuens, aut pallidum ante mortem apparet.

Aliud

Aliud. Vlcera, in quibus poſt longam ſaniei, ſeu viru-lentiæ emiſſionem pus laudabile apparere incipit, bonum nobis portendunt. Siquidem & naturæ robur, & materiæ obedientia notatur. Quæ autem ſint puris optimi ac lau-dabilis notæ, in præcedentibus dictum eſt.

Aliud. Vlcera, quæ in extremitatibus muſculorum dor-ſi, vel tibiarum, aut brachiorum ſunt, periculo non vacant Auicennæ. Valde etiam periculoſa eidem cenſentur: quæ interna membra occupant, aut ad ea vſque perueniunt.

Vlcera in quibus partibus pericu-loſa.

Aliud. Quibus vlceribus ante abſolutam deterſionem, ſarcotica, id eſt, carnem producentia medicamenta admi-niſtrantur, mala, ac ſuperflua caro in illis generatur. Quæ-cunque verò probè & opportunè expurgata ſemper ad ſic-cius promouentur, his caro (inquit Hippocrates) magna ex parte non ſupercreſcit, niſi ſi contuſa ſunt.

Vide Hip. apud Gale. lib. 4. Ther.

Aliud. Vlcera in orbem circunducta, hoc eſt, rotunda peſſima (vt de vulneribus dictum eſt) eſſe ſolent, ac tardè magnóq; negotio ad cicatricem perducũtur. Proinde pue-ros ſubinde in perniciem trahunt. Itaque in eis conſilium chirurgorum eſt, vt cauterio figura illa orbicularis abo-leatur, & lineæ modo (quantum ſaltem fieri poterit) in re-ctum diducantur.

Vlcera ro-tunda.

Aliud. Artuum ſiue extremarum partium vlcera, vt pe-dum, aut manuum ſæpenumero phlegmonas, aut alios eiuſmodi præter naturam tumores in adenoſis partibus, ſeu glandulis (quas Græci adenas vocant) acceſſunt, atque excitant, præſertim verò vbi corpus plethora laborat. Hæ enim partes, quoniam imbecillæ ſunt raræ &, facilè tentan-tur fluxionibus. Sic igitur fit, vt & propter vlcus, quod in manus, aut pedis digito fit, eiuſmodi glandulæ in inguini-bus, & alis, tum intumeſcant tum phlegmone occupẽtur, cùm defluentem ad vltimos artus ſanguinem, aut alios quoſuis humores, priores acceperint, & exceptos, ob eam quam habent laxitatem, & raritatem retinuerint. Quin-etiam in collo, & ſecus aures ſæpenumero glandulæ his quibus in collo, capite, vel aliqua vicina parte vlcus eſt na-tum intumeſcunt. Nominant autem (inquit Galenus) ip-ſos adenas, cùm ſic intumuerint bubones.

Artuũ vl-cera.

Colli & ca-pitis vlcera.

Bubones.

Aliud. Cùm medicamenta vlceribus adhibita confe-runt, aut ſaltem nihil nocent, argumentum eſt ea ritè ac

& noxia profuerint, aut nocuerint.

decenter adminiſtrata eſſe. Cùm verò noxæ aliquid adferunt, & vlcus humidius reddunt aut ſiccius, calidius aut frigidius, indicium eſt, ea non eſſe præſenti morbo idonea. Erúntque magis deſiccantia, aut humectantia, calidiora aut frigidiora, prout res poſtulabit, deinceps admouenda. Quòd ſi ex admotis vlcus etiam mollius redditur, adſtrictoria ſtatim erunt adiicienda.

Si vlcus erodetur.

Cæterùm ſi vlcus eroditur, & profundius efficitur, ſedulò aduertendum eſt, num id ex acrium ſuccorum vitio, & vlceris malignitate accidat, an ex facultate medicamentorum, quæ admouentur, pluſquam oportet detergentium.

Nota.

Hæc enim vlceratam particulam arrodendo, multam ſaniem procreant, & vlcus humidius reddunt. Quo fit, vt imperitos chirurgos atque improuidos ſæpenumero falli contingat, qui dum putant vlceris cacoëthia, id eſt, malignitate eiuſmodi ſanioſam colluuiem, ſeu (vt ipſi loquuntur) virulentiam, atque ſuperfluam humiditatem prouenire, quæ adhuc efficacius detergunt, properant admouere, atque ita profundius, & magis cauum vlcus, imò verò & calidius, ac etiam interdum phlegmonôdes efficiunt. Hinc eroſionis, ac mordicationis ſenſum laborantes perſentiſcunt. Sed hæc non minus ad curandi rationem pertinere videntur, quàm ad ſigna prognoſtica, de quibus nunc agimus.

Ventus meridionalis officit vlceribus.

Porrò inter cætera quæ magis officiunt vlceribus, ventus eſt (vt Guido à Cauliaco annotauit) meridionalis, atque aëris ambientis humiditas caliditati adiuncta. Hæc enim vlceribus putredinem inuehunt: ſiquidem quæ putreſiunt omnia, ex calido & humido ſic afficiuntur. Hinc fit (inquit) vt tibiarum vlcera Auinione ægrius ac difficilius mul to curentur, quàm Pariſiis. Contra verò accidit in capitis vulneribus. Cæterùm quemadmodum plurima vulnerum iudicia vlceribus etiam communia ſunt, ita & vlcerum de quibus modò diſſerimus, iudicia per multa vulneribus adaptari poſſunt. Quocirca quæ in iudiciis vulnerum dicta ſunt, vlceribus conuenientia, huc reuocanda erunt.

De curatione vlcerum in vniuerſum. CAP. VI.

Duo ſpectāda in curatione vlcerum.

IN curatione vlcerum duo nobis ſpectanda proponuntur, nempe ipſius vlceris, qua vlcus eſt contemplatio, & vlceris cum ſua cauſa, aut ſymptomate aliquo, aut alia quauis diſpoſitione

comp

complicati, aut etiam hanc vel illam particulam occupantis conſideratio. Omne enim vlcus (vt ſuprà diximus) aut ſolum eſt, ipſúmque per ſe (hoc eſt, nullo alio affectu, vel cum eo ſimul inuadente, vel ipſum præcedente, aut ſequente) aut cum alio quopiam vno, multiſve conſiſtit. Quorum alij non modò ſtatim ab initio vlcus excitarunt, ſed etiam nunc maius efficiunt, alij eius ſine quo non, vt ad curandi opus, rationem obtinent. Cæterùm vlcus omne, qua vlcus eſt, vnam communem habet curandi indicationem. Siquidem (vt Galenus ait) vlceris, qua vlcus eſt, ſanatio mediocris ſiccatio eſt. Hæc autem indicatio communis etiam eſt vulneribus curandis, qua ſaltem vulnera ſunt, id eſt, plagæ vulnerando acceptæ. Sed hoc diſcrimen habent, quòd hæc minori, illa (quòd humidiora ſint) maiori deſiccatione indigent. Verum enimuerò vlceris, quod cum alio affectu coniunctum eſt, cuius videlicet precedere curationem oportet, eius curatio, vt vlceris ſolius non eſt, ſed prior illius affectus, ſecunda vlceris. Nam ſiue phlegmone quæpiam, ſiue eryſipelas, ſiue tumoris, qui œdema dicitur, ſiue nigritia ſiue ecchymoſis vlceratam carnem obſederit, primum molienda eius curatio eſt. Quòd ſi valentior aliqua intemperies (quæ imbecillitatis affectæ partis cauſa eſſe ſolet) exulceratæ carni adſit, huic nimirum primo medendum erit. Vbi autem intemperiei affectum iam ſanaueris, exulcerationis poſteà affectum ſanabis. Ita quoque & varices, qui ſæpe ſupra exulceratum locum ſunt, prius ſanabimus, vt deinde mox vlcus ſanemus. Cæterùm nulla harum curationum (inquit Galenus) ipſius eſt vlceris: ſed alterius cuiuſquam affectus, qui vlcus vel gignit, vel certè fouet. Porrò duplex in eiuſmodi cum vlcere complicatis diſpoſitionibus conſilium eſt ipſi Galeno libro quarto methodi medendi: nempe vt vel eiuſmodi affectus è corpore prorſus eximas, vel incommodum quod inferunt, vincas. Verùm hoc (inquit) vbi exiguus planè affectus eſt, fieri licet: vbi magnus eſt, duci ad cicatricem vlcus prius non poterit, quàm illi affectui remedium attuleris. Talium igitur vlcerum quæ ſic cum aliis affectibus complexa ſunt, quatuor ſunt particulares curandi intentiones.

Vlceris ſanatio: mediocris ſiccatio eſt.

In tollendis diſpoſitionibus cum vlcere complicatis, duplex conſilium eſſe.

Particu. in curādis vlceribus ſcopi.

1 Prima vitæ rationem, ſanandis eiuſmodi vlceribus accommodam, præſcribit.

2 Secunda materiam antecedentem, auertit & intercipit.

3 Tertia ſymptomata, & diſpoſitiones, quæ cum vlceribus complicantur corrigit, & ſummouet.

4 Quarta correctis, & profligatis iis diſpoſitionibus, quibus vlcera complicantur, ea more vulnerum concauorum ſanare præcipit.

De primo & ſecundo ſcopo.

Cæterùm primam, & ſecundam intentionem aſſequimur, humoris copia, aut praua qualitate noxios, quibus laborantis corpus ſcatet, quíq; in partem vlceratam influũt, tum corrigendo, tum vacuando, & auertendo, fluxionémq; ipſam intercipiendo. Porrò auxilia quibus commodè ſuccorum abundantiam, & vitium tollimus, corrigimus, atq; auertimus, ſunt, venæ ſectio, purgatio, proba victus ratio, cauteriũ, vomitio, & id genus alia. Fluxiones verò intercipimus ligaturis, perfuſionibus, & epithematis: itẽ vnguentis ex bolo Armenia, atque aliis refrigerãtibus, & aſtringẽtibus de quibus in ſermone de tumoribus præter naturam, abundè dictũ eſt. De iis autẽ ſic Gale. libro quarto methodi medendi, vbi maligni ſucci, & exulcerãtis curationẽ pertractat, ad verbum ſcribit: « Æquè verò & mali ſucci, qui ad exulceratam partem confluit, vlcerans quidem eſt, ſanatio eius hîc dicetur. Vt malignus ſuccus eſt aut copia redundans, in propriis ipſorum locis tractabitur. Cùm ergo qui exulceratis partibus influit ſuccus, nec multo plus iuſto, nec multo deterior ſit, auerti hunc regeríq; cõueniet, adſtrictis ſcilicet, refrigeratíſq; iis particulis, quę ante exulcerata ſunt. Inchoanda quoque deligatio eſt, à laborante ipſa particula, deducendáque verſus ſanam, veluti in fracturis oſſium præcepit Hippocrates. Talis enim deligatura meatus adſtringit, per quos materia ad particulas vlceratas influit. Sed & quæ vlceribus ipſis admouentur pharmaca, ſiccent valentius oportet, quàm ea, quæ ſimplici admouentur vlceri. Quòd ſi ſiſti compeſcíque medicamentis influxus nequeat, cauſa eius inueſtiganda eſt, atq; hæc prius adimẽda. Ac ſi quidem ob partis, quæ fluxum recipit, imbecillitatem id fiat, huic nimirũ medendum eſt: fuerit autem vlceratæ quoq; partis propria quędam curatio. Sin propter ſanguinis

Si ſuccus qui influit, nec copioſus ſit, nec maligνus.

Si fluxio fiat ob partis imbecillitatem.

guinis copiam, vicioſúmve ſuccum, vel corporis totius, vel alicuius ſuprapoſitarũ partium, illa ſcilicet prius ſunt corrigenda. At imbecillitas quidem partis propter quam plus iuſto ſuccorum illi influit, omnino ab intemperie prouenit, non tamen ab omni. Eoque fit, vt exulcerata caro nonnunquam intemperata tantùm ſit, non autem imbecilla, nonnunquam vtrunqne, & intemperata, & imbecilla. Quippe imbecillitatis, affectæ partis, valentior intemperies cauſa eſt. Quomodo autem curari debeat illa dyſcraſia, ſiue intemperies, mox in ſequentibus dicemus. Cæterùm qua ratione, quibùsve modis fluxiones quæ vel à toto corpore, vel à mẽbro quopiam in particulam vlcere laborantem irruunt, intercipere, atque auertere oporteat, ſuprà in tractatu de tumoribus præter naturam abundè dictum eſt. Quare ne eadem identidem vbique repetamus, ex eo loco, quæ ad rem præſentem attinent requirenda erunt.

Valentior intemperies cauſa eſt imbecillitatis partis.

Tertia intentio, quæ ſymptomata, & diſpoſitiones quæ cum vlcere complicantur corrigit, ac ſummouet, perficitur prout cuiuſque ſymptomatis, & affectus cum vlcere cõplicati natura requirit ac deſiderat. Porrò (ſi Galenum ſequimur) tradenda eſt medendi methodus non omnium ſimul, ſed cuiuſque ſeorſum. Itaque Galenum ipſum imitantes, exordium ſumamus ab intemperie, quæ cum vlcere complicatur, corrigenda: de qua hunc modum ſcribit libro de morbis methodo curandis quarto.

Tertius ſcopus.

Lib. 4. met.

Vlceru dyſcratu, id eſt, cum intemperie iuncti curatio.

CAP. VII.

Carnis intemperies, ſi ſqualens ſiccaque videtur, aqua temperata fouens humectansque corriges. Quoties autem eo remedio vteris, eſto tibi perfuſionis humectationiſq; meta, vt cùm primum rubeſcit, attolliturque particulæ moles, tum deſinas. Quippe ſi vltra perfundas, quod attraxiſti, id euocabis. Itaque nihil profeceris. Quinetiam medicamentorum humectãdi facultas pleniot eſto, quàm vt in ſana carne præceptum eſt. Si verò, humidior, quàm pro naturali habitu caro fuerit, contraria ratio ineunda eſt, ac medicamentorum facultas ad ſiccius transferenda: aqua verò nullatenus admouenda. Imò ſi lauandum vl-

Squalentis ac ſiccæ intemperiei curatio.

Humidioris intemperiei curatio.

cus videtur, vinum, aut poſca, aut decoctum auſteræ cuiuſdam herbæ præparandum. Eodem modo & calidiorem quàm par eſt carnis habitum refrigerabis, & frigidiorem calefacies. Agnoſces verò (inquit) horum vtrunque, partim colore, partim tactu, partim laborantis ſenſu. Quippe aliàs vſtionem ſentire ſe fatentur, aliàs manifeſtum frigus in particula, gaudentque vel frigidis medicamentis, vel calidis. Et aliis quidem rubor leuis inſidet, aliis color magis albicat. Breuiter quæcunque partes vlceratæ per intemperantiam aliquam à naturali habitu receſſerunt, eorum ſanationem per ea, quæ contraria viribus ſunt, fieri omninò eſt neceſſe, calidam vtique intemperiem (vt dictum eſt) refrigerando, ſiccam humectando, frigidam calfaciendo, humidam ſiccando. Quòd ſi frigidior humidiorque locus ſit, calfaciendo pariter ac ſiccando, & in aliis ad eundem modum, vincentem videlicet qualitatem, contraria ſemper oppugnans. Atque vbi intemperiei affectum iam ſanaueris, deinde etiam exulcerationis affectum ſanabis. Non aliter planè nunc curata imtemperie, quàm ſi citra vlcus incidiſſet. Quo manifeſtum ſit, non eſſe vlceris, ſed intemperiei propriam omnem eiuſmodi curationem, quæ tamen vlceris ipſius ſanationem omninò præcedere debet. Siquidem fieri non poteſt, vt in vlcere vel carnis productio, vel ſinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, rectè vnquam cedat, ſubiecta caro pro naturali modo ſe habeat. Hæc autem rectè ſe habuerit, ſi (quod reliquis etiam omnibus eſt commune) proprium temperamentum tueatur. Ergo ſi exulcerata caro iuſto calidior, frigidiórve effecta fuerit, vtique medelam exigit, quæ in tantum calfaciat, refrigerétve, in quantum ipſa à naturali ſuo habitu receſſit. Subiectæ nanque carnis affectus, cauſæ rationem obtinet ad id quod efficitur. Quippe ex hac (vt Galenus inquit) & per hanc, tum quæ diſſident, glutinantur, tum quæ caua ſunt, carne implentur. Itaque temperatam eſſe ſubiectam carnem, ad vlcera tum glutinanda, tum carne implenda prorſus oportet. Dolor quoque vnum eſt, ex ſymptomatis, quæ vlcerum curationem remorantur, & impediunt. Quocircà ſi vehemens aliquis dolor vlceratæ parti incidat, protinus hic aut tollendus erit, aut ſaltem quoad licebit, demulcendus. Dolor

Caloris & frigoris notæ.

Curatio fit per contraria.

Caro rectè ſe habet, ſi proprium ſeruet temperamentum.

Dolor

lor enim præſertim vehemens, vires proſternit, & fluxionem proritat: proindè & vlceris ipſius curationem prohibet. Itaque tametſi quæ vlceratis particulis ad doloris ſedationem admouentur, vlceri aduerſentur, quoniam tamen ex doloris vehementia plerunque imminet laboranti periculum, & propriam vlceris curationem moratur, neglecto ad tempus vlcere, dolori tanquam vrgentiori primùm, maximeque intendendum eſt. In complicatis nanque affectibus, id ex quo primùm maximeque homini imminet periculum, quódque magis accelerat, & vrget, primùm curari, atque auferri debet. Cęterùm quibus auxiliis dolor mitigari, aut ſedari poſſit, in duobus libris ſuperioribus copioſè ſatis dictum eſt, dicetúrque iterùm in antidotario.

Vlcus crucians.

In complicatis affectibus vrgentiori ſemper primū ſuccurrendum eſt.

De vlcere cum tumore particulæ.

CAP. VIII.

CÆterùm ad eundem quoque modum, & partium, quæ cum aliquo præter naturam tumore exulceratæ ſunt, earum prius ſanandus tumor eſt: fieri enim non poteſt, vt vlcus tumore manente, ad ſanitatem perducatur. Quocircà omni ſtudio laborandum eſt, ne phlegmone, aut quiuis alius tumor in loco vlcerato excitetur: quòd ſi id prohiberi non poſſit, remediis dicatis curari debebit, vlcere tamen interim non neglecto. Quæ autem omnis præter naturam tumoris curandi ratio ſit, in præcedentibus fuſiſſimè dictum eſt. Nunc quantum eius rei coniunctum cum vlcerum curatione eſt, obiter, ac compendioſè tractabitur. Compendiaria igitur obſeſſarum phlegmone partium vlceratarum curatio, per id genus præſidia obitur Galeno, quæ ſanè vel affectum prorſus ſummouent: vel ſi quid exiguum, quod ſuppuret reliquerint, alterum medicamentum acre, quod educere pus queat, requiritur: vel tenuis circumpoſita cutis ſit, velisque celeriùs explicatum ægrum, ſectio petenda eſt. Quod ſi cataplaſmate ex » hordei farina, aqua & oleo quod calfaciat humectetque, » illinantur partes vlceratæ, quæ phlegmone infeſtantur, le» nientis (vt Galenus ait) tractatio eſt, non medentis, & contra malū pugnantis. Id enim non ex prima ratione fit, hoc eſt, vt remediū affectus, ſed vt ſymptomatis mitigatio

Libr. I.

Phlegmoneſi vlceris curatio.

Lib. 4 met.

Siquidem ipſius phlegmones remedia (vt autor eſt Hippocrates) ſicciorum ſunt virium. *Si inflãmatio vlcera ex erceat.* Itaque ſi inflammatio vlcera aut etiam vulnera adhuc recentia obſideat, vſus eſt medicamentorum quæ deſiccant, atque inflammationem arcent. Ex liquidis igitur (inquit Paulus) laudatiſſimum eſt vinum, deindè poſca. *Vinum. Poſca.* Si verò ſordes quoque cum inflammatione occupent, mulſa diluta conuenit. Ex iis autem medicamentis, quæ ſiccandi poteſtate prædita ſunt, cõmuniter quidem conferent, inflammationibus dicata, quæ in tractatu de tumoribus præter naturam deſcripta ſunt, ſi oleoſa, acriáque excipias: priuatim autem hoc proficit. *Malum punicum dulce* Malum punicum dulce, vino incoctum tritúmque illinitur. Mirabile nimirum, & (vt Paulus ait) multiplici vſu commendatum eſt remedium: facit enim tum ad capitis, tum naturalium vlcera, tum etiam ea, quæ toto corpore excruciant, oculorúmque inflammationes. At ſi eryſipelas, aut eiuſmodi quippiam vlceri acceſſerit, iis vtendum erit præſidiis, quæ aduerſus illa ſuperius ſcripta ſunt.

Vlceru contuſi curatio. CAP. IX.

Vlcera cum cõtuſione facta, ad ſuppurationem ducenda. Galeni ex Hippocratis teſtimonio ſententia fuit, vlcera omnia præterea quæ contuſa ſunt, ſiccari oportere. In iis verò quæ cum contuſione facta ſunt, quàm celerrimè pus mouendum eſſe. Siquidem neceſſe eſt carnes ſic contuſas putreſcere, vt noua tãdem caro gignatur. Pus autem ipſum ſiue carnis contuſæ ſuppuratio, cum aliqua putreſcentia fit. Porrò quæ putreſiunt omnia, ex calido, & humido ſic afficiuntur. Proindè fit, vt ea quæ calefaciunt & humectant, omnibus his affectibus, quibus moueri pus expedit, ſemper admoueamus. *Cataplaſmata ſuppuratoria.* Cataplaſmata igitur ex hordei farina, aqua, & oleo: item quæ ex pane, aqua, & oleo, componuntur, conueniunt. Prætereà fomentum multæ calidæ aquæ, *Aqua calida.* & tetrapharmacum (ceu quæ calfaciant, humectentque, & pus quàm celerrimè moueant) vlceribus contuſis rectè adhibentur. *Tetrapharmacum.* Sed præſtat ipſius Hippocratis verba ſubiicere: *Hippo.* Quodcunque vlcus (inquit) cæ-“
ſum percuſsúmve acuto telo eſt diuiſum, medicamentũ en-“
hæmũ & ſiccans aliquod, quod ſuppurare vetet, admitit. “
Sin caro aliquo telo tũ cõtuſa, tum cęſa ſit, huic ita medẽ-“
dum eſt, vt quàm celerrimè ſuppuret. Nam & minus phle-“

gmone

gmone vrgebitur, & neceſſe eſt carnes, quæ contuſæ cæſęque ſint, putrefactas, & in pus verſas liquari, poſteà nouam carnem naſci. His itaque verbis apertè nos docet Hippocrates, vlcera quæ ſine contuſione accepta ſunt, quàm maximè ſiccare. His verò quæ cum contuſione facta ſunt, quàm primùm pus mouere. Porrò eorum quæ puri mouendo aptiſsima ſunt, materiam in ſermone de tumoribus præter naturam, & in antidotario copioſam reperies. Sed & de iis etiam ſuprà tractauimus, vbi de vulneribus contuſis meminimus.

De carne in vlceribus ſupercreſcente, quam Græci hyperſarcoſin nominant, tollenda. CAP. X.

CAro in vlceribus ſuprà quàm par eſt excreſcens, medicamentis exiccantibus tollitur. Equorũ ſanè numero ſunt diphryges (cuius tria ſunt genera apud Dioſcoridem) inſperſum, aut cataplaſmatis inſtar inductũ, ſquamma æris, omniáque teſtacea combuſta. Item echini, hoc eſt, erinacei vtrique tam terreſtres quàm marini, cum toto corpore concremati. Verùm hæc non admodùm eximiè, ſed modicè ac mediocriter duntaxat purgant, & ſupercreſcentia compeſcunt: Aſiæ verò petræ flos longè validius id muneris obit, atque hoc magis adhuc ſori, chryſocolla, chalcitis, miſy. Quæ ſi combuſta fuerint, minus vellicant, ac rodunt. Item æris flos, qui chalcanthos Græcis vocatur. Cæterùm ærugo his adhuc omnibus valẽtior eſt. Sales autem concremati carnes cum humore flaccidas conſumunt, ac liquefaciunt. Sic etiam linamenta è panniculo diſcerpta, muria acriori imbuta, & denuò reſiccata atque impoſita, mediocres carnium ſupercreſcentias, liquefaciunt, atque exedunt. At maximas carnium excreſcentias aduſque penitiora cruſtis obducunt, Fauſtiani paſtilli, triti atque inſperſi. Item medicamentum quod recipit calcis viuæ, id eſt aqua non extinctæ, ſquammæ æris, & mannæ (quæ mica eſt thuris, concuſſu ſeu attritu eliſa) pares modos, hoc eſt, partes æquales. Porrò Fauſtiani paſtilli, id eſt, trochiſci, Paulo Aeginetæ libro ſeptimo ad hunc modum deſcribuntur. Auripigmenti drachmæ duodecim, ſandarachæ (quæ rubrum eſt auripigmentum, & à natura magis excoctum) drachmæ ſex, calcis viuæ drach. octo, chartæ combuſtæ

Diphryges.
Squamma æris.
Echini.
Aſij lapidis flos.
Sales concremati.
Medicamẽtum ad maximas hyperſarcoſeis.
Fauſtini paſtilli.

excitat) gignendo, maius atque amplius indies efficitur, corroſiuum, ſiue arrodens nominatur. *Vlcus depaſcens.* Quòd ſi eius malitia adeò creſcat, vt non modò vlceratas atque corruptas carnes, ſed etiam ſanas abſumat, depopuletúrque, vlcus iam depaſcens appellabitur. *Nome.* Græci omnes medici νομὴν hunc affectum, Galeno etiam teſte, nominant, propterea quòd pergere paſcendo id vitium ab ægris particulis ad eas, quæ integræ ſint, ſoleat, atque harum ſemper aliquid ægris adiicere. *Phagedæna.* Cuius ſpecies eſt phagedæna, ambulatiuum vlcus appellant, quod huc, atque illuc ſerpendo, cutim, ac ſubiectam carnem, ſed extimam tantùm ac ſuſerficialem, depaſcitur, ac rodit. Nunquam enim eiuſmodi vlcus in penitiora penetrat: quò fit, vt vlcus in ſummo reſidens, minimè autem profundum, dici meritò debeat. *Vlcus ſordidum.* Vlcus ſordidum eſt Galeno quod craſſiore illo, ac viſcoſo ſcatet recremento, quod ſordem appellauimus, Græci rhyparon vocant. Recentiores verò aliter definiunt, nempe quod cruſtas aliquas habet craſſas, ſeu (vt loquuntur) groſſas aut carnem aliquam mollem, craſſam, & ſuperfluam. *Lanfrancus ſic diffinit.* *Vlcus putridum.* Vlcus putre ſiue putridum dicitur, ex quo vapor aliquis graueolens, ſeu (vt aiunt) fumus quidam fœtidus, & cadaueroſus expirat, atque attollitur, perſimilis illi qui à putreſcentibus ac corruptis iam carnibus effertur: habétque ſemper annexam ſibi ſorditiem, atque extraneam caliditatem cum humiditate ſuperflua, & plerunque febrem. Hoc à ſordido differre volunt ſola malitiæ, ac fraudulentiæ intentione. *Vlcus cuniculoſum.* Cauernoſum vlcus appellant, cuius orificium ſtrictum eſt, atque anguſtum: profunditas verò latior, & ſenſum effugiens, ſiue occulta, multóſque anfractus habet, & cuniculos, ſiue vias hinc indè diſcurrentes, citra tamen calloſitatem & duritiem. Sunt qui & appoſito nomine cuniculoſum ipſum appellant. *Vlcus fiſtuloſum.* Fiſtuloſum vlcus à nuper deſcripto cuniculoſo ſeu cauernoſo vlcere non differt, niſi quòd meatus illos anfractuoſos & ſinuoſos, calloſos habet, & duros. *Vlcus cancroſum.* Vlcus cancroſum, eſt viſu horrendum fœtidum, labra habens dura, craſſa, tumida, atque inuerſa: colore inter rubrum, & nigrum medio, vtpotè fuſco, aut liuido: adhæc circa locum vlceratum venæ quædam liuidæ apparent, exaltatæ, & turgidæ, craſſo, & nigriore ſanguine plenæ. *Vlcus δύσκρατον, id eſt intēperatū.* Vlcus dyſcraton, ſiue vt vulgò dicunt

dicunt, dyſcraſiatum, eſt in quo quædam *δυσκρασία*, id eſt, intemperies, ſeu mala quædam qualitas præter naturam dominatur, vt caliditas immoderata, vel frigiditas, aut humiditas, vel ſiccitas, aut plures ex illis ſimul. Nominatur autem propriè nobis vlcus cum intemperie. Vlcus crucians ſiue doloroſum appellatur, quod laborantem atrociter moleſtat, ſeu (vt ait Guido à Cauliaço) in quo ſenſibilitas rei contrariæ reperitur, Græcè *ἕλκος ὀδυνηρὸν* dici poteſt. Vlcus rheumaticum Galeno dicitur, quod aliunde fluentes humores vetant ſaneſcere. Verminoſum vlcus appellatur, quod vermibus ſcatet, ſcolecôdes à Græcis dicitur: horum autem vermium opifex eſt putredo. Vlcera cacoëthe Galeno, & Græcis omnibus medicis dicuntur, quæ omnibus ritè decentérq; factis, ſanari tamen non poſſunt, quòd ſcilicet in particula laborante ſiue vlcerata, malignitas quædã adſit cæca, & nobis occulta, ea ſanari prohibens. Nos eiuſmodi vlcera, maligna, contumacia rebelliáve, atque ægrè ſanabilia dicimus. Varicoſum vlcus nominatur, quando in partibus eo ſuperioribus venæ quædam eminentes, ac turgidę, craſſo ſanguine, aut vitioſo aliquo ſucco oppletæ apparent (varices vocant) quæ ipſi vlceri fluxionem ſuppeditant, atque ita ſaneſcere ipſum vetant. Apoſtematoſum vlcus nuncupant, in quo tumor aliquis præter naturam eſt, ab humore quopiam procreatus, vt phlegmone, aut eryſipelas. Cætera ſatis ex præcedentibus innoteſcunt.

Vlcus crucians. *ἕλκος ὀδυνηρόν.* *Vlcus rheumaticum.* *Vlcus verminoſum.* *Vlcus cacoëthes.* *Varicoſum vlcus.* *Vlcus apoſtematoſum.*

Vlcerum prognoſtica ſiue indicia. CAP. V.

VLcera (inquit Hippocrates) quæcunq; annũa ſunt, aut etiam diuturniora, os abſcedere eſt neceſſarium, & cicatrices cauas fieri. Quæcunque vlcera (vt Galenus ait in commentario huius aphoriſmi) longo tempore manẽt, vel cicatrice nullo modo adueniente, vel ſi facta ſit, rurſus reſoluta (nihil videlicet medicis in curatione delinquentibus) cacoëthiam, hoc eſt, malignitatem quandam oſtendunt, difficultérque ad ſanitatem perducuntur. Id autem accidit, vel propter influxum vitioſorum humorũ, vel propter diſpoſitionem in membro ex humoribus in id confluentibus, proceſſu temporis contractam, vel ob aliquem vitiati ac corrupti inibi oſſis affectum. Vlcus omne (vt ſcri-

Aphor. 45. lib. 6. *Vlcera annua & diuturna.* *Fen. 4. c. 1.* *Vlcus ſe renouans.*

Vlcera dura, viridia, aut nigra. *Vlcera frigida.* *Calida vlcera.*

bit Auicennas) quod, poſteaquam carne impletum eſt, & cicatrix illi induci debet, ſubitò renouatur, periculum eſt, ne in fiſtulam degeneret. Eidem mala vlcera iudicantur dura, & quæ ad virorem aut nigritiem vergunt. Eiuſmodi enim color natiui particulæ vlceratæ caloris extinctionem inſinuat. Vlcera (vt idem Arabs ait) frigida, albedine & mollitie dignoſcuntur, & præſertim ſi calidis iuuentur.

Li.4. Ther.

Calida verò ad ruborem declinant, & frigidis gaudent, ſed & tactu etiam diſcernuntur. Itaque horũ vtraq; agnoſces, partim colore, partim tactu, partim (vt Galen. inquit) laborantis ſenſu. Quippe aliàs vſtionem ſentire ſe fatentur, aliàs manifeſtum frigus, in particula, gaudéntque vel frigidis medicamentis, vel calidis, & aliis quidẽ rubor leuis inſidet, aliis color magis albicat. Siccis quoque atq; humidis vlceribus ſuæ ſunt propriæ notæ, quæ tactu maximè deprehenduntur. Hic namq; ſenſus ſicca atque humida, & quæ eas qualitates conſequuntur, duritiem ſcilicet & mollitiem, aſperitatem & lenitatem, experitur.

Vlcera totius corporis colorem repræſentantia.

Adhæc ſi maligna vlcera totius corporis colorem repræſentent, vt verbi cauſa, candidum, purpureum, aut fuſcum, vel citrinum, vitium aliquod effatu dignum hepati, atque inſignem ſanguini, ab ipſo iocinore procreato, corruptelam ineſſe ſignificatur.

Aliud. Vlcera, quæ aliis morbis ſuccedunt, ægrè ſanabilia ſunt.

Aphor.4. lib.6. *Vlcera circũ glabra.*

Aliud. Vlcera circunglabra praua ſunt, hoc eſt, cùm videris pilos à circuniacentibus vlceri locis defluere, vel cutem ſquammulas è ſumma parte dimittere, ſcito, ac iudica totale vlcus prauum eſſe. Prauos nãque humores, ſeu malignos ſuccos ad partem vlceratam tunc confluere ſimile veri eſt, qui vehementer vlcus erodunt. Itaq; eiuſmodi maligni ſucci, neque radiculas pilorũ omnes abolere queunt, neque exulceratum locum ad cicatricem perduci, ac ſolideſcere patiuntur. Cùm autem pili qui prius deciderant, in iis quæ circiter vlcus ſunt ſedibus renaſcuntur, bono indicio eſſe ſolent.

Vlcus ante morbum, vel in ipſo morbo enaſcens.

Aliud. Vlcus (vt primo libro prædictionum ſcribit Hippocrat.) ſiue antè extitit, ſiue in ipſo morbo natum eſt, diligenter obſeruari debet. Nam ſi moriturus æger eſt, aridum & liuens, aut pallidum ante mortem apparet.

Aliud

Aliud. Vlcera, in quibus poſt longam ſaniei, ſeu virulentiæ emiſſionem pus laudabile apparere incipit, bonum nobis portendunt. Siquidem & naturæ robur, & materiæ obedientia notatur. Quæ autem ſint puris optimi ac laudabilis notæ, in præcedentibus dictum eſt.

Aliud. Vlcera, quæ in extremitatibus muſculorum dorſi, vel tibiarum, aut brachiorum ſunt, periculo non vacant Auicennæ. Valde etiam periculoſa eidem cenſentur: quæ interna membra occupant, aut ad ea vſque perueniunt. *Vlcera in quibus partibus periculoſa.*

Aliud. Quibus vlceribus ante abſolutam deterſionem, ſarcotica, id eſt, carnem producentia medicamenta adminiſtrantur, mala, ac ſuperflua caro in illis generatur. Quæcunque verò probè & opportunè expurgata ſemper ad ſiccius promouentur, his caro (inquit Hippocrates) magna ex parte non ſupercreſcit, niſi ſi contuſa ſunt. *Vide Hip. apud Gale. lib. 4. Ther.*

Aliud. Vlcera in orbem circunducta, hoc eſt, rotunda peſſima (vt de vulneribus dictum eſt) eſſe ſolent, ac tardè magnóq; negotio ad cicatricem perducũtur. Proinde pueros ſubinde in perniciem trahunt. Itaque in eis conſilium chirurgorum eſt, vt cauterio figura illa orbicularis aboleatur, & lineæ modo (quantum ſaltem fieri poterit) in rectum diducantur. *Vlcera rotunda.*

Aliud. Artuum ſiue extremarum partium vlcera, vt pedum, aut manuum ſæpenumero phlegmonas, aut alios eiuſmodi præter naturam tumores in adenoſis partibus, ſeu glandulis (quas Græci adenas vocant) accerſunt, atque excitant, præſertim verò vbi corpus plethora laborat. Hæ enim partes, quoniam imbecillæ ſunt raræ &, facilè tentantur fluxionibus. Sic igitur fit, vt & propter vlcus, quod in manus, aut pedis digito fit, eiuſmodi glandulæ in inguinibus, & alis, tum intumeſcant tum phlegmone occupẽtur, cùm defluentem ad vltimos artus ſanguinem, aut alios quoſuis humores, priores acceperint, & exceptos, ob eam quam habent laxitatem, & raritatem retinuerint. Quinetiam in collo, & ſecus aures ſæpenumero glandulæ his quibus in collo, capite, vel aliqua vicina parte vlcus eſt natum intumeſcunt. Nominant autem (inquit Galenus) ipſos adenas, cùm ſic intumuerint bubones. *Artuũ vlcera.* *Colli & capitis vlcera.* *Bubones.*

Aliud. Cùm medicamenta vlceribus adhibita conferunt, aut ſaltem nihil nocent, argumentum eſt ea ritè ac

Si auxilia profuerint, aut nocuerint.

decenter adminiſtrata eſſe. Cùm verò noxæ aliquid adferunt, & vlcus humidius reddunt aut ſiccius, calidius aut frigidius, indicium eſt, ea non eſſe præſenti morbo idonea. Erúntque magis deſiccantia, aut humectantia, calidiora aut frigidiora, prout res poſtulabit, deinceps admouenda. Quòd ſi ex admotis vlcus etiam mollius reddi-

Si vlcus arrodatur.

tur, adſtrictoria ſtatim erunt adiicienda. Cæterùm ſi vlcus eroditur, & profundius efficitur, ſedulò aduertendum eſt, num id ex acrium ſuccorum vitio, & vlceris malignitate accidat, an ex facultate medicamentorum, quæ

Nota.

admouentur, pluſquam oportet detergentium. Hæc enim vlceratam particulam arrodendo, multam ſaniem procreant, & vlcus humidius reddunt. Quo fit, vt imperitos chirurgos atque improuidos ſæpenumero falli contingat, qui dum putant vlceris cacoëthia, id eſt, malignitate eiuſmodi ſanioſam colluuiem, ſeu (vt ipſi loquuntur) virulentiam, atque ſuperfluam humiditatem prouenire, quæ adhuc efficacius detergunt, properant admouere, atque ita profundius, & magis cauum vlcus, imò verò & calidius, ac etiam interdum phlegmonôdes efficiunt. Hinc eroſionis, ac mordicationis ſenſum laborantes perſentiſcunt. Sed hæc non minus ad curandi rationem pertinere videntur, quàm ad ſigna prognoſtica, de quibus nunc agimus.

Ventus meridionalis officit vlceribus.

Porrò inter cætera quæ magis officiunt vlceribus, ventus eſt (vt Guido à Cauliaco annotauit) meridionalis, atque aëris ambientis humiditas caliditati adiuncta. Hæc enim vlceribus putredinem inuehunt: ſiquidem quæ putreſiunt omnia, ex calido & humido ſic afficiuntur. Hinc fit (inquit) vt tibiarum vlcera Auinione ægrius ac difficilius multo curentur, quàm Pariſiis. Contra verò accidit in capitis vulneribus. Cæterùm quemadmodum plurima vulnerum iudicia vlceribus etiam communia ſunt, ita & vlcerum de quibus modò diſſerimus, iudicia per multa vulneribus adaptari poſſunt. Quocirca quæ in iudiciis vulnerum dicta ſunt, vlceribus conuenientia, huc reuocanda erunt.

De curatione vlcerum in vniuerſum. CAP. VI.

Duo ſpectāda in curatione vlcerum.

IN curatione vlcerum duo nobis ſpectanda proponuntur, nempe ipſius vlceris, qua vlcus eſt contemplatio, & vlceris cum ſua cauſa, aut ſymptomate aliquo, aut alia quauis diſpoſitione comp

complicati, aut etiam hanc vel illam particulam occupantis conſideratio. Omne enim vlcus (vt ſuprà diximus) aut ſolum eſt, ipſúmque per ſe (hoc eſt, nullo alio affectu, vel cum eo ſimul inuadente, vel ipſum præcedente, aut ſequente) aut cum alio quopiam vno, multísve conſiſtit. Quorum alij non modò ſtatim ab initio vlcus excitarunt, ſed etiam nunc maius efficiunt, alij eius ſine quo non, vt ad curandi opus, rationem obtinent. Cæterùm vlcus omne, qua vlcus eſt, vnam communem habet curandi indicationem. Siquidem (vt Galenus ait) vlceris, qua vlcus eſt, ſanatio mediocris ſiccatio eſt. Hæc autem indicatio communis etiam eſt vulneribus curandis, qua ſaltem vulnera ſunt, id eſt, plagæ vulnerando acceptæ. Sed hoc diſcrimen habent, quòd hæc minori, illa (quòd humidiora ſint) maiori deſiccatione indigent. Verum enimuerò vlceris, quod cum alio affectu coniunctum eſt, cuius videlicet præcedere curationem oportet, eius curatio, vt vlceris ſolius non eſt, ſed prior illius affectus, ſecunda vlceris. Nam ſiue phlegmone quæpiam, ſiue eryſipelas, ſiue tumoris, qui œdema dicitur, ſiue nigritia ſiue ecchymoſis vlceratam carnem obſederit, primùm molienda eius curatio eſt. Quòd ſi valentior aliqua intemperies (quæ imbecillitatis affectæ partis cauſa eſſe ſolet) exulceratæ carni adſit, huic nimirum primo medendum erit. Vbi autem intemperiei affectum iam ſanaueris, exulcerationis poſteà affectum ſanabis. Ita quoque & varices, qui ſæpe ſupra exulceratum locum ſunt, prius ſanabimus, vt deinde mox vlcus ſanemus. Cæterùm nulla harum curationum (inquit Galenus) ipſius eſt vlceris: ſed alterius cuiuſquam affectus, qui vlcus vel gignit, vel certè fouet. Porrò duplex in eiuſmodi cum vlcere complicatis diſpoſitionibus conſilium eſt ipſi Galeno libro quarto methodi medendi: nempe vt vel eiuſmodi affectus è corpore prorſus eximas, vel incommodum quod inferunt, vincas. Verùm hoc (inquit) vbi exiguus planè affectus eſt, fieri licet: vbi magnus eſt, duci ad cicatricem vlcus prius non poterit, quàm illi affectui remedium attuleris. Talium igitur vlcerum quæ ſic cum aliis affectibus complexa ſunt, quatuor ſunt particulares curandi intentiones.

Vlceris ſanatio, mediocris ſiccatio eſt.

In tollendis diſpoſitionibus cum vlcere complicatis, duplex conſilium eſſe.

Particul. in curãdis vlceribus ſcopi.

1 Prima vitæ rationem, ſanandis eiuſmodi vlceribus accommodam, præſcribit.

2 Secunda materiam antecedentem, auertit & intercipit.

3 Tertia ſymptomata, & diſpoſitiones, quæ cum vlceribus complicantur corrigit, & ſummouet.

4 Quarta correctis, & profligatis iis diſpoſitionibus, quibus vlcera complicantur, ea more vulnerum concauorum ſanare præcipit.

De primo & ſecundo ſcopo. Cæterùm primam, & ſecundam intentionem aſſequimur, humoris copia, aut praua qualitate noxios, quibus laborantis corpus ſcatet, quíq; in partem vlceratam influũt, tum corrigendo, tum vacuando, & auertendo, fluxionémq; ipſam intercipiendo. Porrò auxilia quibus commodè ſuccorum abundantiam, & vitium tollimus, corrigimus, atq; auertimus, ſunt, venæ ſectio, purgatio, proba victus ratio, cauteriũ, vomitio, & id genus alia. Fluxiones verò intercipimus ligaturis, perfuſionibus, & epithematis: itẽ vnguentis ex bolo Armenia, atque aliis refrigerãtibus, & aſtringẽtibus de quibus in ſermone de tumoribus præter naturam, abundè dictũ eſt. De iis autẽ ſic Gale. libro quarto methodi medendi, vbi maligni ſucci, & exulcerãtis curationẽ pertractat, ad verbum ſcribit: "Æquè verò & mali ſucci, qui ad exulceratam partem confluit, vlcerans quidem eſt, ſanatio eius hîc dicetur. Vt malignus ſuccus eſt aut copia redundans, in propriis ipſorum locis tractabitur. *Si ſuccus qui influit, nec copioſus ſit, nec maliignus.* Cùm ergo qui exulceratis partibus influit ſuccus, nec multo plus iuſto, nec multo deterior ſit, auerti hunc regeríq; cõueniet, adſtrictis ſcilicet, refrigeratiſq; iis particulis, quę ante exulcerata ſunt. Inchoanda quoque deligatio eſt, à laborante ipſa particula, deducendáque verſus ſanam, veluti in fracturis oſſium præcepit Hippocrates. Talis enim deligatura meatus adſtringit, per quos materia ad particulas vlceratas influit. Sed & quæ vlceribus ipſis admouentur pharmaca, ſiccent valentius oportet, quàm ea, quæ ſimplici admouentur vlceri. Quòd ſi ſiſti compeſcíque medicamentis influxus nequeat, cauſa eius inueſtiganda eſt, atq; hæc prius adimẽda. *Si fluxio fiat ob partis imbecillitatem.* Ac ſi quidem ob partis, quæ fluxum recipit, imbecillitatem id fiat, huic nimirũ medendum eſt: fuerit autem vlceratæ quoq; partis propria quędam curatio. Sin propter ſanguinis

guinis copiam,vicioſúmve ſuccum,vel corporis totius,vel alicuius ſuprapoſitarũ partium, illa ſcilicet prius ſunt corrigenda. At imbecillitas quidem partis propter quam plus iuſto ſuccorum illi influit, omnino ab intemperie prouenit,non tamen ab omni. Eóque fit,vt exulcerata caro nonnunquam intemperata tantùm ſit, non autem imbecilla, nonnunquam vtrunque, & intemperata, & imbecilla. Quippe imbecillitatis, affectæ partis, valentior intemperies cauſa eſt. Quomodo autem curari debeat illa dyſcraſia,ſiue intemperies, mox in ſequentibus dicemus. Cæterùm qua ratione, quibùsve modis fluxiones quæ vel à toto corpore, vel à mẽbro quopiam in particulam vlcere laborantem irruunt, intercipere, atque auertere oporteat,ſuprà in tractatu de tumoribus præter naturam abundè dictum eſt. Quare ne eadem identidem vbique repetamus, ex eo loco, quæ ad rem præſentem attinent requirenda erunt.

Valentior intemperies cauſa eſt imbecillitatis partis.

Tertia intentio, quæ ſymptomata, & diſpoſitiones quæ cum vlcere complicantur corrigit, ac ſummouet, perficitur prout cuiuſque ſymptomatis, & affectus cum vlcere cõplicati natura requirit ac deſiderat. Porrò (ſi Galenum ſequimur) tradenda eſt medendi methodus non omnium ſimul,ſed cuiuſque ſeorſum. Itaque Galenum ipſum imitantes,eſordium ſumamus ab intemperie, quæ cum vlcere complicatur,corrigenda: de qua hunc modum ſcribit libro de morbis methodo curandis quarto.

Tertius ſcopus. *Lib. 4. met.*

Vlcerũ dyſcratũ,id eſt,cum intemperie iuncti curatio.

CAP. VII.

CArnis intemperies,ſi ſqualens ſiccaque videtur, aqua temperata fouens humectansque corriges. Quoties autem eo remedio vteris, eſto tibi perfuſionis humectationiſq; meta, vt cùm primum rubeſcit,attolliturque particulæ moles,tum deſinas. Quippe ſi vltra perfundas, quod attraxiſti,id euocabis. Itaque nihil profeceris. Quinetiam medicamentorum humectãdi facultas plenior eſto, quàm vt in ſana carne præceptum eſt. Si verò humidior,quàm pro naturali habitu caro fuerit, contraria ratio ineunda eſt,ac medicamentorum facultas ad ſiccius transferenda: aqua verò nullatenus admouenda. Imò ſi lauandum vl-

Squalentis ac ſiccæ intemperiei curatio. *Humidioris intemperiei curatio.*

cus videtur, vinum, aut poſca, aut decoctum auſteræ cuiuſdam herbæ præparandum. Eodem modo & calidiorem quàm par eſt carnis habitum refrigerabis, & frigidiorem calefacies. Agnoſces verò (inquit) horum vtrunque, partim colore, partim tactu, partim laborantis ſenſu. Quippe aliàs vſtionem ſentire ſe fatentur, aliàs manifeſtum frigus in particula, gaudentque vel frigidis medicamentis, vel calidis. Et aliis quidem rubor leuis inſidet, aliis color magis albicat. Breuiter quæcunque partes vlceratæ per intemperantiam aliquam à naturali habitu receſſerunt, eorum ſanationem per ea, quæ contraria viribus ſunt, fieri omninò eſt neceſſe, calidam vtique intemperiem (vt dictum eſt) refrigerando, ſiccam humectando, frigidam calfaciendo, humidam ſiccando. Quòd ſi frigidior humidiorque locus ſit, calfaciendo pariter ac ſiccando, & in aliis ad eundem modum, vincentem videlicet qualitatem, contraria ſemper oppugnans. Atque vbi intemperiei affectum iam ſanaueris, deinde etiam exulcerationis affectum ſanabis. Non aliter planè nunc curata imtemperie, quàm ſi citra vlcus incidiſſet. Quo manifeſtum fit, non eſſe vlceris, ſed intemperiei propriam omnem eiuſmodi curationem, quæ tamen vlceris ipſius ſanationem omninò præcedere debet. Siquidem fieri non poteſt, vt in vlcere velcarnis productio, vel ſinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, rectè vnquam cedat, ſubiecta caro pro naturali modo ſe habeat. Hæc autem rectè ſe habuerit, ſi (quod reliquis etiam omnibus eſt commune) proprium temperamentum tueatur. Ergo ſi exulcerata caro iuſto calidior, frigidiórve effecta fuerit, vtique medelam exigit, quæ in tantum calfaciat, refrigerétve, in quantum ipſa à naturali ſuo habitu receſſit. Subiectæ nanque carnis affectus, cauſæ rationem obtinet ad id quod efficitur. Quippe ex hac (vt Galenus inquit) & per hanc, tum quæ diſſident, glutinantur, tum quæ caua ſunt, carne implentur. Itaque temperatam eſſe ſubiectam carnem, ad vlcera tum glutinanda, tum carne implenda prorſus oportet. Dolor quoque vnum eſt, ex ſymptomatis, quæ vlcerum curationem remorantur, & impediunt. Quocircà ſi vehemens aliquis dolor vlceratæ parti incidat, protinus hic aut tollendus erit, aut ſaltem quoad licebit, demulcendus. Dolor

Caloris & frigoris notæ.

Curatio fit per contraria.

Caro rectè ſe habet, ſi proprium ſeruet temperamentum.

lor enim præſertim vehemens, vires proſternit, & fluxionem proritat: proindè & vlceris ipſius curationem prohibet. Itaque tametſi quæ vlceratis particulis ad doloris ſedationem admouentur, vlceri aduerſentur, quoniam tamen ex doloris vehementia plerunque imminet laboranti periculum, & propriam vlceris curationem moratur, neglecto ad tempus vlcere, dolori tanquam vrgentiori primùm, maximeque intendendum eſt. In complicatis nanque affectibus, id ex quo primùm maximeque homini imminet periculum, quódque magis accelerat, & vrget, primùm curari, atque auferri debet. Cęterùm quibus auxiliis dolor mitigari, aut ſedari poſſit, in duobus libris ſuperioribus copioſè ſatis dictum eſt, diceturque iterùm in antidotario. *Vlcus cruncians.* *In complicatis affectibus vrgentiori ſemper primũ ſuccurrendum eſt.*

De vlcere cum tumore particulæ.

CAP. VIII.

Æterùm ad eundem quoque modum, & partium, quæ cum aliquo præter naturam tumore exulceratæ ſunt, earum prius ſanandus tumor eſt: fieri enim non poteſt, vt vlcus tumore manente, ad ſanitatem perducatur. Quocircà omni ſtudio laborandum eſt, ne phlegmone, aut quiuis alius tumor in loco vlcerato excitetur: quòd ſi id prohiberi non poſſit, remediis dicatis curari debebit, Vlcere tamen interim non neglecto. Quæ autem omnis præter naturam tumoris curandi ratio ſit, in præcedentibus fuſiſſimè dictum eſt. Nunc quantum eius rei coniunctum cum vlcerum curatione eſt, obiter, ac compendioſè tractabitur. Compendiaria igitur obſeſſarum phlegmone partium vlceratarum curatio, per id genus præſidia obitur Galeno, quæ ſanè vel affectum prorſus ſummouent: vel ſi quid exiguum, quod ſuppuret reliquerint, alterum medicamentum acre, quod educere pus queat, requiritur: vel tenuis circumpoſita cutis ſit, velisque celeriùs explicatum ægrum, ſectio petenda eſt. Quod ſi cataplaſmate ex » hordei farina, aqua & oleo quod calfaciat humectetque, » illinantur partes vlceratæ, quæ phlegmone infeſtantur, le» nientis (vt Galenus ait) tractatio eſt, non medentis, & contra malũ pugnantis. Id enim non ex prima ratione fit, hoc eſt, vt remediũ affectus, ſed vt ſymptomatis mitigatio *Libr. I.* *Phlegmone ſi vlceris curatio.* *Lib. 4 met.*

Si inflãmatio vlcera ex cerceat. *Vinum.* *Poſca.* *Malum punicum dulce*

Siquidem ipſius phlegmones remedia (vt àutor eſt Hippocrates) ſicciorum ſunt virium. Itaque ſi inflammatio vlcera aut etiam vulnera adhuc recentia obſideat, vſus eſt medicamentorum quæ deſiccant, atque inflammationem arcent. Ex liquidis igitur (inquit Paulus) laudatiſſimum eſt vinum, deindè poſca: Si verò ſordes quoque cum inflammatione occupent, mulſa diluta conuenit. Ex iis autem medicamentis, quæ ſiccandi poteſtate prædita ſunt, cõmuniter quidem conferent, inflammationibus dicata, quæ in tractatu dè tumoribus præter naturam deſcripta ſunt, ſi oleoſa, acriáque excipias: priuatim autem hoc proficit. Malum punicum dulce, vino incoctum tritúmque illinitur. Mirabile nimirum, & (vt Paulus ait) multiplici vſu commendatum eſt remedium: facit enim tum ad capitis, tum naturalium vlcera, tum etiam ea, quæ toto corpore excruciant, oculorúmque inflammationes. At ſi eryſipelas, aut eiuſmodi quippiam vlceri acceſſerit, iis vtendum erit præſidiis, quæ aduerſus illa ſuperius ſcripta ſunt.

Vlceris contuſi curatio. CAP. IX.

Vlcera cum cõtuſione facta, ad ſuppurationem ducenda.

GAleni ex Hippocratis teſtimonio ſententia fuit, vlcera omnia præter ea quæ contuſa ſunt, ſiccari oportere. In iis verò quæ cum contuſione facta ſunt, quàm celerrimè pus mouendum eſſe. Siquidem neceſſe eſt carnes ſic contuſas putreſcere, vt noua tãdem caro gignatur. Pus autem ipſum ſiue carnis contuſæ ſuppuratio, cum aliqua putreſcentia fit. Porrò quæ putreſiunt omnia, ex calido, & humido ſic afficiuntur. Proindè fit, vt ea quæ calefaciunt & humectant, omnibus his affectibus, quibus moueri pus expedit, ſemper admoueamus. Cataplaſmata igitur ex hordei farina, aqua, & oleo: item quæ ex pane, aqua, & oleo, componuntur, conueniunt. Prætereà fomentum multæ calidæ aquæ, & tetrapharmacum (ceu quæ calfaciant, humectentque, & pus quàm celerrimè moueant) vlceribus contuſis rectè adhibentur. Sed præſtat ipſius Hippocratis verba ſubiicere: Quodcunque vlcus (inquit) cæſim percuſſímve acuto telo eſt diuiſum, medicamentũ enhæmũ & ſiccans aliquod, quod ſuppurare vetet, admitit. Sin caro aliquo telo tũ cõtuſa, tum cęſa ſit, huic ita medẽdum eſt, vt quàm celerrimè ſuppuret. Nam & minus phle-

Cataplaſmata ſuppuratoria. *Aqua calida.* *Tetrapharmacum.* *Hippo.*

gmone vrgebitur, & neceſſe eſt carnes, quæ contuſæ cæſéque ſint, putrefactas, & in pus verſas liquari, poſteà nouam carnem naſci. His itaque verbis apertè nos docet Hippocrates, vlcera quæ ſine contuſione accepta ſunt, quàm maximè ſiccare. His verò quæ cum contuſione facta ſunt, quàm primùm pus mouere. Porrò eorum quæ puri mouendo aptiſsima ſunt, materiam in ſermone de tumoribus præter naturam, & in antidotario copioſam reperies. Sed & de iis etiam ſuprà tractauimus, vbi de vulneribus contuſis meminimus.

De carne in vlceribus ſupercreſcente, quam Græci hyperſarcoſin nominant, tollenda. CAP. X.

Caro in vlceribus ſuprà quàm par eſt excreſcens, medicamentis exiccantibus tollitur. Equorū ſanè numero ſunt diphryges (cuius tria ſunt genera apud Dioſcoridem) inſperſum, aut cataplaſmatis inſtar inductū, ſquamma æris, omniáque teſtacea combuſta. *Diphryges.* *Squamma æris.* Item echini, hoc eſt, erinacei vtrique tam terreſtres quàm marini, cum toto corpore concremati. *Echini.* Verùm hæc non admodùm eximiè, ſed modicè ac mediocriter duntaxat purgant, & ſupercreſcentia compeſcunt: Aſiæ verò petræ flos longè validius ad muneris obit, atque hoc magis adhuc ſori, chryſocolla, chalcitis, miſy. *Aſij lapidis flos.* Quæ ſi combuſta fuerint, minus vellicant, ac rodunt. Item æris flos, qui chalcanthos Græcis vocatur. Cæterùm ærugo his adhuc omnibus valétior eſt. *Sales concremati.* Sales autem concremati carnes cum humore flaccidas conſumunt, ac liquefaciunt. Sic etiam linamenta è panniculo diſcerpta, muria acriori imbuta, & denuò reſiccata atque impoſita, mediocres carnium ſupercreſcentias, liquefaciunt, atque exedunt. At maximas carnium exercreſcentias adufque penitiora cruſtis obducunt, Fauſtiani paſtilli, triti atque inſperſi. *Medicamētum ad maximas hyperſarcoſeis.* Item medicamentum quod recipit calcis viuæ, id eſt aqua non extinctæ, ſquammæ æris, & mannæ (quæ mica eſt thuris, concuſſu ſeu attritu eliſa) pares modos, hoc eſt, partes æquales. Porrò Fauſtiani paſtilli, id eſt, trochiſci, Paulo Æginetæ libro ſeptimo ad hunc modum deſcribuntur. *Fauſtini paſtilli.* Auripigmenti drachmæ duodecim, ſandarachæ (quæ rubrum eſt auripigmentum, & à natura magis excoctum) drachmæ ſex, calcis viuæ drach. octo, chartæ combuſtæ

buſtæ drachma: myrti baccarum ſucco vel decocto excepta in paſtillos redigito. Sed de eiuſmodi ſupercreſcentem carnem compeſcentibus, & abſumentibus iterum in antidotario dicemus. Ad hanc autem intentionem in communi vſu eſt vnguentum Ægyptiacum nominatum. *Vnguentum Aegyptiacum.* Cæterùm dum hæc cauſtica atque erodentia medicamenta admouentur, partes quæ in circuitu ſunt, refrigerantia deſyderant, ne ſcilicet in partem vlceratam ex roſione, calore, & dolore, humorum fluxio aduocetur. Deinde cruſtæ vlceribus inductæ reſoluendæ erunt, & vlcus ad ſanitatem perducendum.

Vlceris cum duritie, & decoloratione labrorum curatio.

CAP. XI.

Excisio Galen. *Scarificatio. Auic.*

CVm labra tantùm vlceris decolorata duráve pluſculum fuerint, excidenda ea ſunt (Galeno autore) ad ſanam vſque carnem. Auicennas autem decolorata eiuſmodi, duráque vlceris labra ſcarificãda eſſe præcipit, & ab eis ſanguinem, admotis etiam cucurbitulis, extrahendũ. Sanguine autem, quod ſatis eſſe videbitur, educto, ſpongiam ſiccam, hoc eſt, nullo liquore madentem, ac poſteà etiam medicamenta quædam reſiccantia ſuperimponere iubet.

Hippocr. Sed & de iis ante Auicennam ad eundem ferè modum ſcripſerat Hippoc. qui certè nihil omnino eorum, quibus ad vlcerum curationem eſt opus, omiſiſſe videtur. Hic enim non ſolùm vlcerum (ipſo etiam Galeno teſte) quæ citra alium affectum conſiſtunt, ſanandorum rationem inuenit (vt quæ in ſiccando, vt ſuprà dictum eſt, conſiſtat) ſed etiam priuatim per ſpecies affectuum cuiuſque. Siquidem vel liuidum, vel nigrum, vel rubrum cõſpicitur, ſcarificando, ac ſanguinem emittendo. Mox ſpongiam ſtatim ſicciorem magis, quã humidiorem, hoc eſt, ſiccam potius quàm humefactam ſuperimponendo. Poſthæc verò etiam ſiccantia remedia applicando. Ab his, ſi res poſtulet, rurſus ſanguinem auferendo. Ac mox iterum talia peragendo, donec parta omnino ſanitas ſit. *Lib. 4 the.* Quod ſi labra vlceris dura calloſáque appareant, etiam ea excidendo. Cùm verò amplius progreſſus huiuſmodi affectus eſt, deliberatio incidit, excidendúmne omne id ſit, quod præter naturã viſitur, an ſpatio potius curandũ: procúlque dubio eſt, ægri animum

mum hoc caſu conſulendum eſſe. Aliqui enim longiori tempore curari citra ſectionẽ malunt: aliqui quiduis ſubire, dummodo citius ſanentur, ſunt parati. Cæterùm excidere (vt poſteà Galenus ait) res eſt promptiſsima: maius verò quippiam atque artis egens medicamentis, ſanare.

Varicum cum vlcere complicatarum curatio.

CAP. XII.

Varicum ſuperiacentium, hoc eſt, ſuprà exulceratum locum exiſtentium occaſione, contumax ad ſanandum ſæpe vlcus redditur: quippe quòd ex his humiditas aliqua ad exulceratas partes defluat. Eas igitur (vt ſuprà dictum eſt) prius ſanare oportet, vt deinde mox vlcus ſanemus. Igitur varices, qui cruribus & alibi quàm in teſticulis prouenire ſolent, hoc modo ex Hippo. atque Aëtij Antiocheni, & Pauli Æginetæ ſententia curabis. Primò in cute, vaſi elato ſeu venæ in faſtigium tumefactæ hoc eſt, varici, adiacẽte, ſimplicem ſectionem ſcalpello per longitudinem facito. Ita leuiter tamen, vt venam ſic in verticem elatam non diuidas, & ſcalpello penetres, ſed ſola cutis incidatur. Ducta ſic leuiter in cute ſectione, oras vulneris hamulis deducito, & membranulas, cultro ad ramicem aquoſum accommodo, ſenſim ac blandè excoriato. Mox vena detecta nudatáve, & à circumiacentibus corporibus vndiquaque explicata, eam volſella aut obtuſo hamo attrahito, ac ſuſpenſam teneto. Deinde acum duplex linum, ſeu lineum funiculum duplicem, trahẽtem ſubiicito, ſubtérve tranſmittito, linique habenulam amputato, ſic vt duo funiculi efficiantur. Tum venam dilatatam, non aliter quàm in phlebotomia fieri ſolet, ſcalpello per medium diuidito, ac ſanguinis quantum ſatis eſſe videbitur, detrahito. Deinde, altero funiculo ſuperiorem vaſis partem conſtringito, cruréque eleuato, ſanguinem qui in ipſo apparebit, manuum expreſſu euacuato. Quod vbi factum fuerit, venam ab altera parte lino altero rurſus deuincito. Partem verò illam venæ, quæ inter duo vincula eſt, vel ſtatim excindito, vel manere ſinito, vſque dum putrefacta ſua ſponte cum funibus excidat. Peracto opere, ſicca linamenta in plagam inſerenda ſunt, ſpleniúmque œnelæo, id eſt, vino cui oleum adiectum ſit, madens ſuperimponendum, ac deligandũ eſt,

Varicum curatio.

Tum

Tum linamentis, medicamento aliquo ad pus faciendū apto, imbutis, curatio proſequēda erit, cætera quæ reliquis vlceribus cōmunia ſunt, peragēdo. Sed interim quies ægro imperanda, ſeruato accliui membri decubitu: ne ſi decliue iaceat, humores ad ipſum confluant. Pranſo autem magis quàm ieiuno & parùm pleno, potúque, item concalefacto, &(vt Paulus voluit) loto, diéque calido potius quàm frigido, venam eiuſmodi (ſi dictis Hippocratis auſcultes) ſecabis, atque ex ea ſanguinem mittes. Itaque ſi varix crus (vt magna ex parte ſolet) occupauerit, loto prius (vt præcepit Paulus) homine, funiculum ſuperiori femoris regioni circundato, ac vt inambulet iubeto. Inde venam ita repletam, attramento ſcriptorio, aut collyrio notato, iuxta eius ſitum trium digitorum ſpatio aut paulò ampliori interpoſito. Deinde reclinato ſeu decumbente ægro, crúſque ipſum extendente, alterum vinculū paululùm ſuprà genui iniicito, ac mox quà attramenti nota eſt, ſectionē facito, & reliquā curationem (vt ſuprà modò annotauimus) proſequitor. Quidam ex veteribus, funibus ſiue vinculis minimè vtebantur, ſed venam vel ſtatim vbi à carne abſoluta erat, & vndiquaque nudata, excindebant, vel ab imo etiam adhærentem violenter extrahendo abrumpebāt. Alij verò vſtionem eligentes, digitalibus interuallis innixa cauteria vaſis admouēt. Atque vbi cruſta exciderit, vlcúſque incarnatum, & cicatrix inducta fuerit locum roborant. Verùm omnium tutiſſimus chirurgiæ modus eſt, quem ſuprà diximus. Porrò varices in imo ventris ſuborientes, cōſimiliter tractandi ſunt. Illi item, qui in temporibus exiſtunt, ea ratione, quàm in angiologia, ſiue exemptione venarum docuit Aegineta, tolluntur. Atque hæc ſatis de varicum curatione, quantum ſaltem præſens locus poſtulat.

Si varix crū occupauerit.

Euulſio varicu.

Vſtio.

Lib.6.cap.5.

De verminoſo vlcere. CAP. XIII.

Ad vlcerū vermes.

VT vermes qui vlceribus procreantur, arceas primum quidē eſt, vt humiditatē putredinémque, eorum opificem tollas. Itaque vermes in vlceribus exortos interficiunt, & putredinē ſimul auferunt ſuccus & decoctū abſynthij, & agrimoniæ, vel centaurij, vel marrubij, calamēthi quoque officinarum (quod primum genus eſt calaminthæ Dioſco.) ſuccus iugiter inſtillatus, atque id genus multa, quæ etiam aurium vermes

enecant

enecant. Priuatim autem ad vermes qui vlcera infeſtant commendatur Archigeni, & Theodoro medicamentum, quod recipit ceruſſæ & polij parem menſuram, cum pice liquida illitum. Conducit etiam magnopere linamentum ſaliua ieiuni hominis illutum, & applicatum. Hoc vermes etiam in auribus perimit, & concolores cicatrices reddit: vt teſtatur Aëtius.

Vlceris dirupti & cum oſsis corruptione complicati, curatio.

CAP. XIIII.

VLcerum nonnulla cicatrice obducta, poſtea tẽpore haud ita multo interiecto denuò inflammatione tentantur, rursúmque ſua ſponte & per ſe rumpuntur, & à continuitate ſua diſcedunt. Oſſe enim quopiã ſubſtracto malè affecto, hoc eſt, vitiato & corrupto circundata ac ſuperiacens caro ex facili quidem interdũ ad cicatricem ducitur, & ſana ex toto, ad vnguémq; reſtituta eſſe videtur: verùm curſu humoris valido, paulatim ex oſſe in alto cõtabeſcente, ac putreſcẽte, tum inflammatio, tum pus oboritur, quod cicatricem lacerat, ac dirrumpit. Cæterùm vitiati ac corrupti oſſis ſigna hæc ſunt. Primò ferè pingue fit: deindè vel nigrum, vel carioſum. Quæ ſupernatis (vt Celſus ait) grauibus vlceribus, aut fiſtulis, hiſque vel longa vetuſtate, vel etiam cancro occupatis, eueniunt. Quæ nam igitur horum vlcerum curatio erit? certè eatenus exiccare, quatenus ſquamma affecti oſſis exciderit. Oſſium autem ſquammæ facilè excident, ſi agreſtis papaueris, & fici arboris foliis cum polenta læuigatis, atque ex vino illitis ipſius oſſis ſinus concauos repleueris, aut alterci (quem Græci hyoſcyamum dicunt) ſemen, & attramentum ſutorium, pari pondere contrita impoſueris. Sed & peucedani radix contrita, ſubitò ſquammas oſſium remouet, ac ſeparat. Squammas etiam oſſium breui detrahit, & no-
» uam probámque carnem deſuper renaſci facit, ſequens
» medicamentum quod admirabile vocat Auicennas. Re-
» cipit autem ariſtolochiæ, ireos, myrrhæ, aloës, corticis
» plantæ panacis [ex qua fit ſuccus opopanax dictus] cam-
» bil (quod apud Arabes genus eſt cuiuſdam terræ ru-
» bræ minutæ vt arena, & Galeno ac Græcis eretrias,
» vt puto, dicitur) aduſti, ſcoriæ æris, corticis pini, ſingulorum

Oſsis vitiati nota.

Quæ oſsium ſquammas excidere faciant.

Emplaſt. Auic.

Cambil.

Terra eretrias.

lorum portiones æquas,melle omnia excipiantur, & fiat emplaſtrum. Oportet autem ante omnia vitiatum ac corruptum os nudare. vlcere exciſo, & ſi latiùs eius corrupti oſſis vitium eſt,quàm vlcus fuit, carnem ſubſecare, donec integrum os vndique pateat. Oſſe autem ſic nudato, totum id quod pingue & corruptum eſt,candente ferramento ſemel iterúmve(vt res exigit)admoto adurendum eſt,vt ex eo ſtatu ſecedat. Aut certè eradendum, donec iam aliquid cruoris oſtendatur,quæ integrioris & minimè corrupti oſſis nota eſt. Neque alia facienda ſunt, vbi caries nigritiéſve in ſummo oſſe eſt.Siquidem id vel paulò diutiùs eodem ferramento adurendum, vel radendum eſt. Porrò

Libr.8.

qui radit hæc (inquit Celſus)audacter imprimere ferramẽtum debet,vt & agat aliquid,& maturius deſinat.Finis eſt, cum vel ad album os, vel ad ſolidum ventum eſt. Albo nanque finiri ex nigritie vitium,ſoliditate quadam, ex carie manifeſtum eſt. Accedere etiam cruoris aliquid integro ſuprà dictum eſt.

Si caries altè deſcendit.

Cæterùm ſi caries altè deſcendit, per terebram vrgenda crebris foraminibus eſt, quæ altitudine vitium æquent. Tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta ſunt, donec inde ſiccum os ex toto fiat. Simul enim poſt hæc & reſoluetur ab inferiori oſſe quodcunque vitiatum eſt, & is ſinus carne replebitur, & humor aut nullus poſtea feretur, aut mediocris. Sin autem nigrities eſt, aut ſi caries ad alteram quoque partem oſſis tranſit, oportet excidi. Sed quod totum vitiatum eſt, totum eximendum eſt. Si inferior pars integra eſt, eatenus,hoc eſt, vſque ad ſubiectam partem oſſis integram, quod corruptum eſt excidi debet. Sunt qui poſt abraſionem cauterium admouendum eſſe ſuadent:nec immerito ſanè.Nam

Vſtio.

ſi corruptela oſſis ex humiditate excrementoſa & ſuperuacanea, ipſius oſſis ſubſtantiam labefactante ortum habet (vt certè magna ex parte habet) nullum præſentius aut tutius remedium excogitari poteſt, ipſa vſtione, ſeu cauterio (vt vocant) actuali. Hoc enim decenter admotum, & citò, & tutò in ſummo quoque & in alto) non ſecus quàm ignis ipſe actualis) deſiccat. Poſt vſtionem

Quæ poſt vſtionem facienda.

verò ferro candente factam, roſaceum calidum infundunt. Guido autem à Cauliaco poſt vſtionem cauterio (vt dicunt) actuali (quod in hoc affectu magnoperè probat)

decenter factam, roſaceum oui candido liquore permixtũ, tribus primis diebus admouet: triduo verò alio ſequente, loco albuminis, luteum oui (quod vitellum appellant) rhodino, id eſt, roſaceo commiſcet: poſtea butyrum cum melle roſato infundit. Sed præſtat eius verba hoc loco ſubiicere. Ego (inquit) poſt cauterium pono oleum roſarum cum albumine oui per tres dies, & per alios tres dies cum vitello oui, & poſtea butyrum cum melle roſato. Et deſuper continuo vnum de mundificatiuis vſque ad oſſis expoliationẽ, & poſt cum puluere emplaſtri dicti, hoc eſt, ex Auicenna ſuperius commemorati, incarno, & conſolido.

De vlceribus dyſepulotis inueteratis, & ijs, quæ cacoëthe, & chironia dicunt. CAP. XV.

VLcera, quę ad cicatricem ægrè ducuntur, Galenus Græcè dyſepulota nominat. Quæ verò ægrè ſanabilia doloſa, malefica ſiue maligna contumacia rebelliáve dicimus, eidem, & Gręcis aliis, qui de re medica ſcripſerunt, autoribus cacoëthe nominantur. Hæc quoque, præſertim inueterata, & quæ vix cicatricem recipiunt, alij chironia appellarunt, ceu Chirone medicinæ peritiſſimo indigentia: alij telephia, quòd in tali vlcere Telephus cõſenuerit. Galenus libro quarto de compoſitione medicamentorum ſecundum genera, vlcera cacoëthe diuidit penes vehementię differentiam in maligniora, ſeu præter modum malefica, & mediocria ſeu moderatiora: atque hæc quidem imbecillioribus, illa verò valẽtioribus remediis curari pręcipit. Illa autem non mediocriter: ſed maximè maligna contumaciáq; vlcera, Aſclepiades atque alij veteres (vel ipſo Galeno teſte) chironia propriè nominabant. Cæterùm Cornelio Celſo autore, chironium vlcus appellatur, quod & magnum eſt, & habet oras duas calloſas, tumentes: exit ſanies nõ multa: ſed tenuis. Odor malus, neque in vlcere, neque in eius tumore eſt. Nulla inflãmatio, dolor modicus eſt, nihil ſerpit: ideóque nullum periculum adfert: ſed non facilè ſaneſcit. Interdum tenui cicatrix inducitur: deindę iterum rumpitur, vlcúſque renouatur, & maximè in pedibus & cruribus. His ſimilia ſunt, quæ Auicennas ægrè ſanabilia, & occultam quandam nobis proprietatem habentia nominat. Hæc enim (inquit ille) neque putrida ſunt,

Dyſepulota

Cacoëthe.

Chironia.

Telephia.

Chironij vlceris deſcriptio ex Cornelio Cel.

Auicennas.

Variæ cauſæ propter quas non ſaneſcat vlcus. *Labra calloſa.* *Intẽperies.* *Varix.* *Lienis, aut iocinoris vitium.* *Imbecillitas partis.* *Cacochymia.* *Plethora.*

neque corroſiua,neque ambulatiua:ſed ſunt vnius diſpoſitionis,plana,claudentia ſeſe,& recidiuantia ſæpe,hoc eſt, cicatricem frequenter ducentia,& rurſus ſæpè ſe aperientia & renouantia. Porrò multæ ac variæ ſunt cauſæ, quæ eiuſmodi malignorum contumaciam,atque ægrè ſanabilium vlcerum coitionem & ſanationem remorãtur, & impediunt. Nempe fieri aliquando poteſt,vt labra exulceratæ partis calloſa, & dura cauſa ſint,quominus ſaneſcat vlcus. Poteſt etiã cauſa eſſe intemperies,vel quæ citra tumorem præter naturã in vlceratis partibus conſiſtat,vel quæ cum tumore quidem aliquo coniuncta ſit. Poteſt & varix ſuperiacens,vel lienis auctio & malè affectus,vel in iocinore vitium aliquod prætérque hæc omnia imbecillitas ægræ partis,quæ (vt Galenus ait) ipſa quoque intenſa quædam eſt intemperies,vlceris curationem in multos menſes protrahere. Quinetiam vitioſus in toto corpore ſuccus(cacochymiam vocant) maxima cauſarum eſt, quæ incommodare vlceribus poſſunt,& ea diuturna contumaciáque efficere. Vexat ſanè non minus vlcera,atque ea curatu difficilia reddit,ſuccorum æquabiliter ſe habentium exuperantia,quam plethoram appellant. Quæ omnes cauſæ, & ſi quæ ſint aliæ, in duas (vt ſupra docuimus) reuocari poſſunt:nempe in carnis ſubiectæ intemperiem,& humorem confluentem. Itaque ſi eiuſmodi vlceribus dyſepulotis,id eſt,ægrè cicatricem admittentibus,maleficis, contumacibus,atque inueteratis, aliquando mederi velis,neceſſe eſt cauſas,quæ illa creant,primùm ſummoueas atque abſcindas:deinde maligni ipſius vlceris curationem aggrediaris. In morbis nanque omnibus nedum vlceribus, in quibus effectrix cauſa adhuc manet,ab hac inchoanda curatio eſt. Magna igitur attentione inſpiciendum venit, num corpus totum cacochymum vel plethoricum exiſtat,vel lien, aut iecur malè afficiatur, vel labra vlceris dura,& calloſa ſint. Item num aliqua inſignis ſubſit partis vlceratæ intemperies,aut etiam varix aliquis ſuperiacens fuerit, cuius occaſione contumax ad ſanandum vlcus redditur. Ergo ſi totum corpus cacochymia aut plethora laboret, prius expurgare,vacuaréque expedit,quàm medicamentum vlceri admoueas. Si verò lien,aut iecur male afficiatur,his prius prouidere, deinde ad vlcus curandum venire oportet.

Ad

tet. Ad eundem modum & varices, qui ſæpe ſupra exulceratum locum fiunt, prius (vt ſuprà docuimus) tollendi ſunt; deinde mox vlcus ſanandum. Intemperies quoque atque imbecillitas, quam ſæpe inſignis quædam parit intemperies, antequam ad vlceris curationem accedamus corrigenda erit. Breuiter ei, quod fluxionis in partem vlceratam decumbentis eſt cauſa, atque ægrè ſanabile vlcus reddit, prouidendum, ac ſi fieri poteſt, medendum prius erit. Deinde maligni ipſius vlceris & contumacis curationem aggredi oportebit.

Malignorum & contumacium vlcerum ſummus curationis ſcopus.

Itaque malignorum & difficulter cicatricem recipientium vlcerum curationis ſummus ſcopus eſt, valida citra demorſum exiccatio. Hæc enim ab aliis vlceribus hoc vno diſſident, quòd medicamenta citra demorſum, atque eroſionem vehementer exiccantia deſiderant. Quæ enim mordendo vlcus, & manifeſtam in eo exaſperationem excitando, dolorem inferunt, fluores, hoc eſt, humores vlceratis partibus influentes irritant, & phlegmonas concitant. Talis igitur pharmacorum materia, quoad eius fieri poteſt, ad dyſepulota, id eſt, ægrè cicatricem admittentia, & cacoëthe, id eſt, maligna vlcera inuenienda eſt, vnde vlcus citra mordicationem & dolorem ſicceſcat. Hæc autem non ita inuentu facilis ſtatim videbitur, ſi attentius rem ipſam fueris contemplatus.

Mordacia medicamenta quid efficiant.

Vt enim generalem hunc ſcopum, nempe validam vlcerum deſiccationem, aſſequaris, duo tibi alij ſcopi proponuntur, vnus vt id quod influit, regeras, repellásve, ſi ſaltem qui vlceratis partibus influit ſuccus, nec multò plus iuſto, nec multò deterior ſit: alter, vt quod affectæ parti inhæret, infixúmque eſt, diſcutias. Atque hæc contrariæ vires præſtant. Siquidem influxum reprimunt, quæ ſunt adſtringentia pharmaca: digerunt impacta iam exceptáque, trahendi poteſtate prædita. Porro quæ adſtringunt, vt plurimum exaſperant, atque hac occaſione moleſta ſunt. Trahentia verò, ac digerentia ex alto humiditates, non citra acrimoniam id efficiunt. At acrimoniam dolor aliquis neceſſariò ſequitur vlceratam partem erodens. Atque ſic propter dolorem, quem exaſperantia erodentiáque concitant humores (vt paulò antè dicebamus) vlceratis partibus influentes irritari, & vlcus phlegmone obſideri:

Duo alij ſcopi ad ſummum, & generalem ſcopum aſſequendum neceſſarij.

1 Repellendum quod influit.

2. Digerendum quod iam partibus hæſit.

excdíque contingit. Ex quibus ſanè dictis colligitur, vlceribus dyſepulotis, id eſt, cicatricē difficulter recipientibus, præſidia inueniri non poſſe: & multò minùs adhuc malignis, quæ Græca dictione cacoëthe ſuprà iā ſępius vocauimus. Quid ergo nobis agendum erit, vt talia vlcera cacoëthe, & dyſepulota dicta ad integram ſanitatē perducantur?

Medicamēta dyſepulotis & malignis vlceribus ſanādis accommoda.

Deligenda ſanè erunt pharmaca, quæ vtraque vi & facultate (nempe adſtrictoria & digerente) polleant, atque ita quod influit, repellant, quod verò iam affectæ patti inhæſit diſcutiant. His itaque miſta facultate præditis medicamentis, vlcera de quibus nobis in præſentia ſermo eſt, citra eroſionem demorſúmve vt res expoſtulat deſiccabis. Cæterùm tametſi medicamentum ex ambobus compoſitum erodente pura, & adſtringente neceſſario validum exiſtat, ſordes tamen & humiditatis copia id genus vlceribus incumbens, veluti propugnacula quædam vlceratis particulis facta, roſionem valentibus pharmacis adimunt, ſoluúntque. Porrò artificio hac in re potius (vt videtur) vti debebit medicus quàm experimento inniti: nempe quòd ſciat rationalis medicus vlcus non alia medicamentorum virtute curari, quàm dum affecta pars eam ſiccitatem conſequatur, quam in naturali ſtatu ſita poſſidebat.

Lib. 4. cōp. ſecundum genera.

Quod factum intelligimus, vbi neque tenuis amplius ſanies influat, neque pus producatur. Hanc autem diſpoſitionem vlcera nanciſcentur, quo dicebamus modo ſiccceſcentia, hoc eſt, adſtricta, diſcuſſáque. Dein vbi ſicca quidem fuerint, verùm ſordida adhuc appareant, deterſoriis pharmacis repurgantur. Cæterùm cum manifeſto conſtet omnibus in artis operibus exercitatis, rationem ſine operum exploratione probabilem non eſſe, medicus diligenter attendere debet, quem effectum medicamentum vlceri adhibitum, quotieſcunque ipſum ſoluerit, in particula vlcerata præſtiterit, quantum ſcilicet humiditatis in vlcere deſiccauerit, vel ſi etiam ſordes adſit, quantum indè abſterſerit. Sed & animum intendere oportet, vtrum vlcus carne, quæ ſubeſt exeſa, ac colliqueſcente, ſordidum euaſerit, an quia medicamen ſordibus auferendis aptum requirat, impoſitum verò tale non ſit. Quod nimirum medicis etiam bonis (Galeno atteſtante) exiſtimatis, nonnunquàm impoſuit, ac noſtris quoque

Diligenter inſpiciendū, vnde ſordes in vlcere enata ſit.

quoque chirurgis quotidiè adhuc imponit. Vbi enim vlcus poſt vnam aut alteram medicamenti appoſitionem ſordidius conſpexerint, ſtatim non cogitantes, an id ex eroſione pharmaci acciderit, ad abſterſorium valentius acriuſque ſe conferunt, vnde iterùm vlcus eroſum, ex æquo ſordidum, vel etiam magis adhuc altera ſolutione viſitur. Carne enim id fœdatur, à medicamento colliquata. Nam ita in prauam ſaniem degenerant. Quidquid autem in his ipſis tenuioris ſubſtantiæ eſt à pharmaco diſſlatur, reliquum ibidem vlceribus infixum, ſordes ipſis redditur.

Cæterùm cùm ampla ſit latitudo vtrinque in eo; quòd alterum vlcus altero magis minúſve dyſepulotum, malignúmque ſit, corporaque omnia, quibus mederi cogimur, non eandem omnino temperaturam ac diſpoſitionem habeant, ſed alia vitioſo ſucco, alia plethora laborẽt, quædam dura & robuſta ſint, quædam verò tenera & mollia, atque ad ſentiendum inſigniter habilia, fieri non poteſt: vt vno eodemque medicamẽto omnibus indifferẽter dyſepulotis & malignis vlceribus, quæuis corpora occupantibus, medeamur: ſed tantum medicantium pharmacorum (vt Galenus ait) eſſe numerum oportet, quantus ipſorum quoque vlcerum extiterit. Ergo in curandis eiuſmodi vlceribus ægrè ſanabilibus, ſuppoſita eorum natura, & maiori cuiuſque minoríve à naturali habitu receſſu, laborantis cuiuſque corporis habitus ac diſpoſitio diligenti animaduerſione erit conſideranda. Deindè cuiuſq; medicamenti tam ſimplicis, quàm compoſiti, vis & facultas adamuſſim ediſcenda. Quæ ſcilicet deſiccant, non tamen vlceris ſordes abſtergunt. Item quæ abſtergunt quidem, non tamen probè deſiccant, ac quæ vtrunque etiam poſſunt efficere. Sed & accuratè proſpiciendũ eſt, ex quoto quodque medicamentum ordine exiſtat, hoc eſt, an imbecillum, an moderatum, an validum. Atque in vno quoque ordine maioris minoriſve ratio attendenda erit. Quod maximum Galeno cenſetur, inter ea, quæ ad horum vlcerum curationem pertinent, neglectum tamen (inquit) plæriſque medicinalis materiæ ſcriptoribus. Nam hi ſolas vniuerſales ipſius vires dicere ſtuduerunt: inter quos fuit & Dioſcorides, quam nulli eorum, qui in eadem quaſi arena deſudarunt, hoc eſt, de medicinali materia ſcripſerunt, ſecundum eſſe, vel Galeni

Non vnum idemq; medicamentum omnibus corporibus mederi poteſt.

Lib. 4. κατὰ τόπ.

Quæ in curandis malignis vlceribus præcipuè conſideranda.

Qui de medicamentis indeterminatè, & citra diſtinctionẽ ſcripſerunt, erroris occaſionẽ aliis dederunt.

ipſius teſtimonio quiſquam dixerit. Sed & qui compoſita medicamenta tradiderunt, de iis indeterminatè, & citra diſtinctionem ſcripſerunt. Neque enim virtutem ipſius medicamenti, an ſcilicet validiſſimum, an moderatum, vel imbecillum eſſet, explicuerunt: neque difficultatis, aut malignitatis latitudinem ipſorum vlcerum, aut naturam, habitúmve corporum vlcere laborantium expreſſerunt: qua nimirum diſtinctione omiſſa, permultos medicos & chirurgos, interdum benè, interdum malè, ipſis pharmacis, quæ poſteris ſcripto reliquerunt, vti contingit: ideóque nonnunquam ſcopum mirificè adſequi, interim ab illo errare, aliò delabentes. Itaque non iniuria tam veteres, vt Andromachus, Crito, Aſclepiades, quàm recentiores ſcriptores accuſandi veniunt, qui ſine vlla diſtinctione remedia ſcripſerunt ad dyſepulota, id eſt, cicatricem difficulter recipientia: item ad cacoëthe, id eſt, malefica, ſiue maligna; & contumacia vlcera: plurima enim ex iis ſunt virtute inuicem longè diuerſa. Siquidem nonnulla horum vehementiora ſunt, alia moderatiora: quædam verò imbecilliora. Adde, quod & alia vlcera (vt diximus) magis, alia minus dyſepulota, & difficilia, malignáque ſunt. Sed nec corpora omnia eius generis vlceribus ſcatentia, eiuſdem prorſus (vt paulò antè dicebamus) naturæ ac diſpoſitionis reperiuntur. Quare neque eadem omnino medicamenta deſiderant. Itaque ad maligniora vlcera, & corpora duriora ac robuſtiora, valentioribus vtendum erit remediis: ad mediocria verò, & molliores ac delicatiores corporum habitus, imbecillioribus. Meritò igitur (vt initio quarti libri de compoſitione medic. κατὰ γένη ſcribit Galenus) omnes, qui vnum duntaxat medicamentum vlceribus malignis cicatricem inducere promittentes habent, ſucceſſu crebro fruſtrantur. Nam duo (minimum) quæ idem pollicentur, eandémque facultatem oſtendunt, diuerſa alioquin inter ſe non ſimpliciter maioris minoriſque, verùm (vt inquit ille) maximi ac minimi ratione, in promptum adeſſe illi conuenit, qui omnia id genus vitia curare propoſuerit.

Ordo dicendorum.

Nos itaque deinceps pharmaca, primùm quidem ſimplicia, deinde compoſita recenſebimus, ac etiam ſeriatim enumerauimus, quæ vlcera (de quibus nobis hîc ſermo eſt) citra demorſum, & manifeſtam exa-

ſperat

ſperationem exiccare poſſunt. Cæterùm cùm variè (vt iam ſæpius dictum eſt) inter ſe differant, in eo quòd magis minúſve ſiccent, expreſſam eorum mentionem faciemus, quę valide ac vehementer, quæ moderate, & quæ obſcurius ſeu imbecillius exiccent: à metallicis, Galenum ſecuti, incipientes: quibus etiam terræ ſpecies adnumerantur. Siccant igitur modicè lemnia ſphragis, ſiue lemnium ſigillum ita quidem cognominatum ob impreſſam illi ſphragida, hoc eſt, ſigillum Dianæ ſacrum: nos & terram ſigillatam eam vocamus. Et cadmia, quam climiam & cathimiam nuncupant. Hæc autem pluribus deinceps diebus ſub canis feruore ex aceto trita, aut vino planè giluo, & ſubſtantia pellucido, facultatem acquirit magis ſiccantem. Quòd ſi ex acri aceto teratur, ſiccataque reponatur, vlceribus valdè etiam magnis, Galeno & Aëtio commodè inſpergitur. Valentius cadmia & lemnio ſigillo, hoc eſt, terra ſigillata, pharmacum eſt chalcidis (quæ ſpecies eſt vitreoli; apud Arabes colcotar, chalcadis, & zegi nuncupata) combuſta, in cadmiæque morem trita, atque in puluerem redacta, & poſtea exiccata. Nam cruda, hoc eſt, ignem non experta, tanta pollet efficacia, vt iam cruſtas inducat. Lota quàm vſta minus deficcat, minuſque mordax reperitur. Perſimile quoque medicamentum eſt ærugo cremata, quæ & æris ærugo etiam dicitur, & vulgò hodie ab omnibus viride æris. Non combuſta autem nimis efficax medicamen eſt, ſicuti & chalcitis, quæ ignem non experta eſt. Verùm hæc (chalcitis inquam) nonnihil etiam adſtringit, & ea multò magis adhuc chalcantum, id eſt, atramentum ſutorium, quod inter metalla maximè ſiccat. Miſy autem & ſori chalcitidi genere cognata ſunt, ex vna, vt ita cum Galeno dicam, radice producta. Itaque tria hæc (quæ ſub vitreoli genere comprehenduntur) maioris tantum, & minoris ratione differunt. Stibi ſiue ſtibium, quod Græcis στίμμι, vulgò autem in officinis antimonium dicitur, magis quàm ſori deſiccat, & adſtringit. Porrò diphryges appellatum pharmacum, vlceribus ægrè humiditatis vitio ad cicatricem venientibus aptiſſimum eſt. Validè enim deſiccat, tametſi modicè mordax ſit. Adhæc præter acrem tum qualitatem, tum potentiam, vim habet adſtrictoriam, quas tamen vtraſque fortiores,

Moderatè ſiccantia ſimplicia.

Lemnium ſigillum.

Cadmia.

Chalcitis.

Ærugo.

Chalcantũ.

Myſi.

Sori.

Stibi vel ſtibium, vulgò antimoniũ.

Diphryges.

& chalcitis cruda, & chalcantum, id eſt attramentum ſutorium, repræſentat. *Alumen.* Omne quoque aluminis genus vlcera exquiſitè deſiccat, & generosè adſtringit. Vnde nemo (inquit Galenus) ſolis his ad vlcera vtitur, ſicut nec cruda chalcitide, & ærugine: vſta verò & hæc, & myſi vtilia ſunt: vt elota morſum quidem remittunt, verùm minùs ſiccant.

Eroſio metallicis per combuſtionem edomatur. Illud enim metallicis omnibus commune eſt, quod combuſtis elotíſque eroſio, quæ prius adfuit, edomatur, ac interit. Quamobrem his ſic crematis & lotis vti quidem licebit in pueris, eunuchis, mulieribúſque, præſertim candidis, imò etiam & viris, qui cute alba viſuntur, & molli carne natura ſunt præditi. Item in eis, qui ad ſentiendum habiles admodum ſunt, & plethora, vitioſóque ſucco laborant. Talium enim corpora facilè ex morſu, ſeu roſione phlegmonem accerſunt. itaque cùm permulta corpora, quibus mederi cogimur, vnam quandam diſpoſitionem habeant, qua vehementem commorſum ferendo non ſunt, tutius eſt lotis, quàm non lotis vti. *Tutius eſt lotis metallicis, quàm nõ lotis vti.* Cæterùm alia, præter hæc metallica ſuperius commemorata, plurima adhuc ſimplicia ſunt pharmaca, quæ malignis vlceribus curandis ſunt idonea. *Sarcocolla. Ichthyocolla. Chryſocolla.* Sarcocolla nanque, & ichthyocolla, id eſt, gluten piſcium, & his magis adhuc chryſocolla, quam auri glutinum appellant, tali facultate prædita ſunt. *Plumbũ cõbuſtum.* Huc etiam optimè faciunt, plumbum combuſtum, plumbíque recrementum, quod σκωρίαν μολύβδου Græci vocant, *Scoria plũbi.* & vulgus cacaturam: ſiccat & ferri ſquamma, præſertim ſtomomatis, id eſt, partis ipſius ſquammæ ſubtilioris, hæc enim probè ſiccat. *Squamma ferri.* Porrò æris ſquamma, ex malleorum percuſsionibus decuſſa, quæ Græcè λεπὶς χαλκοῦ, vulgò autem batitura æris dicitur, *Squamma æris.* præter quòd ſiccat, etiam abſtergit, purgatque Galeno & Aëtio, vnde pura quoque vlcera efficit, quod reliquæ ſquammæ præſtare non poſſunt. Itaque ſi hæc omnia medicamenta arida vlceribus malignis ac contumacibus inſperſeris, mirificè (inquit Galenus) videbis citra eroſionem ea deſiccari, ſicut vbi buccinorum, purpurarumque, oſtreorum [ſepiarum] aliorumque id genus oſtracodermorum piſcium teſtas concrematas, & (vt addidit Aëtius) lotas adhibueris. *Oſtracodermorum teſtæ concrematæ.* Vitrum combuſtum leuiter ac ſine morſu exiccat, hinc dyſepulotis, id eſt, cicatricem difficulter admittentibus, non item malignis, ac *Vitrum cõbuſtum.*

rebelli

rebellibus conducit: quippe minus exiccat, quàm illa requirunt. Cæterùm galla omphacitis, hoc eſt, immatura: & malicoria, id eſt, mali Punici corticis ſeu putamina, cremata, & arida appoſita, ad maleficа & quæ malè coaleſcunt vlcera, efficaciſſimum medicamentum deprehenditur. Hæc enim non ſolùm ſiccandi, ſed etiam adſtringendi poteſtatem habent. Cortex etiam capparis tritus, & aridus malefico & putrido vlceri vtiliſſimè imponitur Aëtio. Malum terræ, quod Græci ariſtolochiam appellant, iris, acorum, arthemiſia, panacis radix, argemone, chamæleontis nigri radix, cyperum, dracunculus, & gladiolus affatim exiccant Galeno. His euidentius adhuc centaurium, & polium: quibus paulò imbecillior eſt terra nomine eretrias, quæ Auicennæ & aliis ſectæ Arabicæ ſcriptoribus, cambil nominatur. Talis ſanè medicamentorum ſimplicium, ad dyſepulota vlcera, maligna ac contumacia, materies exiſtit, quibus & humorum fluxionem intercipere, & locum vlceratum valenter, citra demorſum tamen atque eroſionem, exiccare poſſis. Quomodò autem ſimplicibus eiuſmodi medicamentis ſiccatis modò cõmemoratis, in vlceribus ad cicatricem ægrè venientibus, & malignis vtendum ſit, ex Galeno & Aëtio requirendum eſt. Porrò ex his ſuprà memoratis ſimplicibus pharmacis, Galenus libro quarto de compoſitione medicamentorum ſecundum genera, varia remediorum formulas, nempe cerata, vnguenta, emplaſtra, & pulueres conficit, quæ ad eiuſmodi maligna, & ægrè ad cicatricem venientia vlcera, mirè proficiunt. Ex cuius quidem ſcriptis Auicenna formulam vnam medicamenti deſumpſit, quàm magnopere Guido à Cauliaco, & illius ætatis chirurgi celebrarunt. Recipit autem cadmiæ, aluminis, chryſocollæ, id eſt, glutinis auri, ſingulorum partes octo, floris æris, qui ſponte ex ære proſilit, & corticis æris, hoc eſt, æruginis, quæ in officinis viride æris nominatur, & Græcis ἰὸς ξυστὸν, vſtorum ana partem vnam, gummi cupreſſi, partes quatuor, ceræ, olei roſacei, aut myrtini ana quantum ſatis eſſe videbitur, fiat vnguentum. Cæterùm, cùm vnum omnibus medicamentum (vt frequenter dictum eſt) commodè adaptari non poſſit, tutiorque ſit leniorum pharmacorum vſus, mordaciorum verò periculoſior, compoſita medicamenta

Galla omphacitis.

Malicoriũ.

Cortex capparis

Affatim exiccantia.

Terra eretrias Cambil.

Vnguentum Auic. longè optimum.

Aerugo, vel aeris aerugo, eſt viride aeris.

Libr. 4. de comp. med. κατὰ γένη.

diſtinctè hoc loco deſcribam, quæ ad dyſepulota, id eſt, cicatricem difficulter recipientia, inueterata, contumacia, maligna, & chironia vlcera, ex Galeni ſententia bene faciunt, primúmque mitiora ac moderatiora referam: deinde validiora, ac potentiora ſubiiciam.

Andromachi emplaſtrum ad vlcera dyſepulota, id eſt, ægrè ad cicatricem venientia, ſed nondum maligna, quod probatur Galeno.

DIphrygis denarium pondo quatuordecim, argenti ſpumæ, denarium pondo quadraginta, ceræ denarium pondo quinquaginta trium, olei myrtei pondo vnciæ decem.

Aliud eiuſdem generis mitiſſimum & leniſſimum.

ELoti plumbi denariû pondo duû, ſpodij denarium pondo quatuor, cadmiæ tãtundem, diphrygis denarij pondo vnius. Ea omnia excipiãtur terebinthinæ denariis ſex.

Aliud cicatricem obducens, imbecillius autem, quàm vt cacoëthe perſanet.

COmpoſitio hæc capit, molybdenæ, id eſt, plumbaginis drachmas quinque & viginti, diphrygis drach. quatuor, ſorios [aut vitreoli] drachmas duas & ſemiſſem, miſyos toſti drachmas duas, terebinthinæ drachmas nouem, ceræ & myrtei vtriuſque drachmas decem. Porrò in omnibus eius notæ pharmacis, illa quæ liquari poſſunt, liquefacta & refrigerata, inde raſa ſiccis diligenter in puluerem redactis admiſceto. Nam ſi liquida ipſis affundas, ſæpe fient grumi ceræ modo maximè cum frigus fuerit. In ſole feruenti ſi miſtura fiat, licet ea ſuperfundere: mouendo vehementer rudicula primùm, deinde cochleari. Præſtat autem in hiſce omnibus (inquit Galenus) rudiculam palmæ eſſe ramuſculum.

Aliud medicamen epuloticum, id eſt, cicatricem ducens, optimum quod διὰ λαδάνου, id eſt, ex ladano inſcribitur, ad Critonem relatum, calloſis, veteribus, & curatu difficilibus vlceribus apprimè idoneum.

PIcis aridæ denarium pondo viginti quinque, æruginis raſæ denarium pondo octo, æris combuſti denarium pondo quinque, ſquammæ rubræ denarium pondo octo, ladani vncias tres, vini optimi ſextarium ſemis, quod capit vncias duodecim Oribaſio. Conuenit etiam

hoc

hoc medicamentum prætumidis vlceribus & cauis. Deligatum verò membrum in diem quartum continendum eſt. Argenti ſpumam & oleum coquito, donec aliquam ſpiſſitudinem accipiant: deinde ſquammam æris, æruginem dum confluxerint, vt colorem bonum acquirant, mox picem adiicito. Poſteaquam refrigeratum fuerit, ladanum ex vino tritum: obſeruans, ne ex hoc adiecto, efferueſcat. Poſtremo ſuprà moderatum ignem vnita confundito ſubigitóque.

Mediocre medicamentum ad moderatè maligna vlcera idoneum.

Accipe æris combuſti, & æruginis, vtriuſque vnciam vnam, aluminis ſciſſi, vel ſciſſilis (quod vulgò in officinis alumen de pluma appellatur) ſemunciam, ceræ vncias duas ſemis: hoc pharmacum temperatum eſt, & medium facultate. Porrò minus mordebit medicamentum, lenéque prorſus efficietur, ſi loco aluminis ſciſſilis diphrygem acceperis, & æruginem cõbuſtam appoſueris. Quòd ſi expurgare ſordes ſtatueris, æris ſquamınæ ſemuncia addetur. Hæc autem pingui cera & recenti excipienda ſunt. Quòd ſi ſiccior paulò fuerit, quàm vt commemorata excipiat, temperandum eſt oleum myrteum, quo molleſcat, vel melinum, quod oleum de cydoniis appellant, vel ricininum, quòd vulgo in officinis oleum de cherua nominatur, vel omotribes vetus. Aut ſi omninò nihil oleoſum medicamento adhibere placet, laricem reſinam admiſceto: cuius ſi copia non eſt, terebinthinam aſſumito.

Aliud validius medicamentum ad chronia vlcera, id eſt, non mediocriter, ſed maximè maligna contumacıáque, ex Aſclepiade.

Aeris ſquammæ, & æruginis raſæ vtriuſque pondo vnciam, ceræ ſelibram, hoc eſt, vncias ſex, reſinæ laricis, vel ſi eius copia non eſt terebinthinæ, pondo vnc. & ſemiſſem. Ea quæ liquari poſſunt aridis affunduntur. Quibus acceptis, ac curioſe mollitis vtitor. Item platyſma (hoc eſt, linteum latum, cui emplaſtrum illitum ſit) exiguũ ſoli affectæ parti, vt vlcus tantùm comprehendat iniicito. Cæterùm ambientes particulas, pharmaco quod phlegmonẽ arceat, circundare oportet, atque inter curandum tertio quoque die ſoluere expedit, deinde fomentis mitigare, ipsúmque

Platyſma.

ipſumque emplaſtrum, quod à latitudine platyſma vocatur, abluendo emollire, ac rurſus (vt iam ſuprà diximus) imponere, donec cicatricem inducere incipiat. Porrò mediam, ac (vt Galen. ait) ſymmetram habebit temperiem, vt etiam modicè maligna curet, ſi non tripla, vt in præcedēti deſcriptione ſed quadrupla ceræ portio metallicis, ſquammæ ſcilicet & æruginii, commixta fuerit. Sed moderatius adhuc extiterit, ſi quincupla adiiciatur, vt nondum cacoëthe, ſed ægrè cicatricem ducentia perſanet. Itaque cùm auxilium ad aliquid ſpectet, ac mollius pharmacum ad moderatiora cacoëthe, id eſt, malefica, magis quàm vehementiùs conducat, ſatius fuerit in vlceribus non ita malignis & cōtumacibus ceram quadruplam, vel quincuplum amborum ſimul metallicorū eſſe, vt rectè Galenus admonuit.

Aliud Pharmacum vehemens & mitigatorium ad cacoëthe, Andromachi.

CEræ tyrrhenicæ (vel eius loco pinguis & recentis, optimæ) drach. octo, ſeui taurini, terebinthinæ, plumbi vſti, ſingulorum drachmas quatuor, linamentis excepto vtitor.

Ad deſperata vlcera, quorum ſcilicet curationem plerique aggreſſi, non abſoluerunt, ſed tanquam ab inſanabilibus deſtitere, emplaſtrum admirandum, cui (autore Galeno) cùm propter alia, tum quoniam longo experimento probatum eſt, multū confidere oporteat.

In codice Græc. Galen. & Aëtij hæc pondera reperiuntur.

SOrios [cuius loco vitriolum ſumi poteſt] drach. vigintiquatuor, aluminis ſciſſilis [quod vulgo alumen de pluma nominant] calcis viuæ, malicorij [id eſt, corticis mali granati] ſingulorum drachmas ſexdecim, thuris, gallarum immaturarum, vtriuſque drachmas vigintiduas, ceræ drachmas centum viginti, ſeui vitulini, vel ſi eius copia nō ſit, veteris ſuilli, quam axungiam vocant, drachmas centum ſexaginta; olei veteris heminam, hoc eſt, vncias nouem. (Aëtius aſſumit olei antiqui libram vnam.) Arida trita, & tenuiſſimo cribro excuſſa, denuo ſimul terito. Quæ deinde, his quæ liquari oportet, liquatis, & ab igne remotis, permiſceto. Cùmque omnia probè vnita fuerint, alumen, thus, ſori, calcem, ſingula prius è vino adſtringenti trita adiicito, & vtitor. Dum Galenus medicamentum hoc conficeret, oleum & adipem quadraginta annorum adiicie- bat,

Hemina, Græcè cotyle dicta, continet olei vnc. 9. vini. 10. Mellu. 13.

Oleum, & adeps annorum 40.

bat, aque ita ſemper diuturna vlcera, præter modum maligna ac deplorata, opinione melius ſanauit. Eius autem generis ſunt ea, à quibus pars affecta in tam vitioſum, ac deprauatum habitum ducitur: vt ſanguinem probè etiam coctum, qui ad eam nutriendi cauſa defertur, mutet corrumpátque, vel id quod influit, adeò cacochymum exiſtit, vt etiam ſi pars nihil paſſa fuerit, ab illo certe ipſo ſolo erodatur. Hoc itaque medicamento quod noxium eſt tranſmutatur: atque diſcutitur. Satius autem fuerit cacochymiam prius conuenienti medicamento expurgare, deinde (vt ſuprà monuimus) vlceris curationem aggredi.

Aliud Galeni, ad chironia vlcera in mollibus corporibus.

Ceræ libram vnam, ceruſſæ vncias octo, roſacei libram vnam ſalis ammoniaci vncias quatuor, ſquammæ æris vncias duas, thuris, aluminis, æruginis, malicorij, calcis viuæ, ſingulorum vnciam vnam: quæ liquari debent, liquata, & frigefacta, aridis è vino tritis admiſceto, atque placidiori igne decoquito. Cæterùm innumeræ propemodum aliæ formulæ compoſitorum medicamentorum ex veterum ſcriptis à Galeno libro quarto de compoſitione medicamentorum ſecundum genera referuntur, quæ ad dyſepulota cacoëthe, inueterata & chironia vlcera perſananda apprimè idonea ſunt. Ex illo igitur libro, veluti è ſylua quadam remediorum rationalis quiſque medicus, & qui methodum ab eo illic traditam artificioſè didicerit, idoneam vlceri, quod curandum ſuſcepit, remedij formulam ſibi eiligere poterit, atque hac ſolus vti ſciet. Porrò nonnullas, eaſdémque ex ipſis præcipuas, exempli gratia hoc loco adſcripſimus, quo magis lectori ad manum eſſent, & in particularibus, non vniuerſalibus ſolis contentus, exerceretur. Sed iam tempus eſt, quartam curandorum vlcerum in vniuerſum intentionem perſequamur.

Quarta intentio curandorum vlcerum.

Quarta igitur intentio curandorũ vlcerum cum aliis diſpoſitionibus complicatorum, quæ ablata, & (vt loquuntur) rectificata diſpoſitione agglutinationi ſeu conſolidationi repugnante, loci vlcerati curationem nos aggredi debere ſuadet, iiſdem omnino intentionibus & modis perficitur, qui ſuprà dicti ſunt in curatione vulnerum concauorum, in quibus ſubſtantiæ aliqua deperditio facta eſt.

Proin

Proinde methodus ac curandi ratio: quæ illic à nobis tradita eſt, in memoriam reuocanda erit. Itaque cùm tanta ſit curationis vlcerum, cum vulnerum atque etiã apoſtematum curatione communitas ac conuenientia, nil mirum, ſi Galenus multis locis eorum tractationem ac doctrinam commiſcuerit. Cæterùm his ita ad vmbilicũ deductis rem peſtiuum eſt, de propriis ac (vt dicũt) famoſis vlcerum differentiis pertractemus, inter quas primum ſe offert vlcus, quod virulentum & corroſiuum appellitant.

De proprijs, ac (vt loquuntur) magis famoſis vlcerum differentijs, & primò de vlcere virulento, & corroſiuo, quod Græcis nomodes, id eſt, exedens appellatur.

CAP. XV.

QVid ſit vlcus virulentum ſeu ſanioſum & vlcus corroſiuum, ſiue arrodẽs, quid item ambulatiuũ, & depaſcens ſiue manducans, quod Græci νομὴν appellant, & quomodo hæc inuicem diſſideant, in definitionibus differentiarum vlcerum abundè eſt explicatum. *Cauſæ.* Excitantur autem eiuſmodi vlcera à prauis humoribus, ſed præſertim bilioſis acribus, & mordacibus, qui propter aduſtionem, cacoëthiam quandam hoc eſt, malignitatem acquirunt. Atque hæc magna ex parte oriuntur poſt herpetas, & prurientes puſtulas, quas acris, & bilioſus humor excitauit, atque etiam poſt vulnera, quæ mordacibus medicamentis, exacerbata atque irritata fuere. *Curatio vlceris exedētis.* Cæterùm vt ad perfectam ſanationem perducantur eiuſmodi vlcera, triplici egent auxiliorum genere, ſicuti & plæraque alia, nempe victus ratione proba, & conuenienti purgatione, quæ ſucco prauo, acri, & eroſionem in affecta particula excitanti ſit accommoda, & localibus remediis. *Hypotheſis. ex lib. 4. the.* Age igitur, eſto aliquis, qui ſanus quidem ſit, hoc eſt, omnia naturæ munia inculpate exerceat: ſed ex ſcabenda derepentè quapiam particula, veluti brachio, puſtulam ſtatim excitarit, mox eadem ipſa particula iterum atque iterum pruritu vexetur, puſtuláque dirupta vlcus decolor, & inæqualiter eroſum gignatur, atque hæc in tribus quatuórve diebus à principio inciderint. Hac itaque hypotheſi poſita, dicat mihi hoc loco quiſpiam: quonam pacto ſanare huiuſmodi vlcus conueniat? Certè vt eius curationem feliciter aſſequaris,

ris, imprimis qualis ſit totius corporis tali vlcere laborantis affectus, ſtatim tibi erit cõſiderandum. Inuenies nanque tum ex vlceris ipſius ſymptomatis, id eſt, accidẽtibus, tum ex notis quas totũ corpus præ ſe feret, cuius maximè generis ſit is qui redũdat ſuccus. Atque hunc (ſi Galẽ. conſilium ſequaris) idoneo purgante medicamento protinus educes, nec protrahes, dum totus hominis cubitus affectũ quendã contumacẽ rebellémque curationi cõtrahat, quemadmodum facere ſolebant Theſſali ſectatores, ipſius, videlicet præcepta mordicus obſeruãtes. Præcipitur nanque ab omnibus ferè (inquit Galenus) antiquis medicis, quicũque ratione quadam ac methodo de vlcerum curatione ſcripſerunt, cauſas quæ illa creant abſcindendas eſſe, æquè profectò vt cæterorum omnium morborum. Itaque hoc tibi tanquam commune præceptum eſto, omnino in omnibus morbis nedum vlceribus, in quibus effectrix cauſa adhuc manet, ab hac inchoandam curationem eſſe. Hinc rectè monebat Galenus libro decimotertio methodi medendi, digerentia, hoc eſt, reſoluentia, ſeu diſcutientia medicamenta, nequaquam particulis quibuſdam applicanda eſſe, vbi redundantia in toto corpore aut ſuperiacente particula ſubeſt. Quippe quòd hæc ſic admota implerent potius quàm educerent. Itaque tunc à totius corporis, aut ſuperabundantiæ mittentis particulę ſuperiacentis vacuatione incipienda curatio eſt. Deinde euaporante auxilio vtendum. Facta igitur totius corporis, vt decet vacuatione (vt factum quondam fuit in Romana quadam illuſtri muliere, quæ herpetem eſthiomenum, id eſt, exedentem, in malleolo primum habebat, qui tandem ad bubones vſque aſcenderat) ad curationem particularis affectus, hoc eſt, ipſius vlceris arrodentis deueniendum erit. Ergo ſi particulam exulceratam atque arroſam, ſupra modum calefactam videris, ipſam ſtatim frigidis, ſtypticis, deſiccantibus refrigerabis. Commodè autem feceris, ſi vlcus ipſum, & particulam totam vlceratam aqua aluminoſa ablueris: hæc enim ablutio magno vſui talibus vlceribus eſſe ſolet. Quippe quæ in fluentes humores potenter repellat, & ſiccandi facultatem obtineat, vt autor eſt Auicennas. Poteris etiam affectum locum irrigare, vel aqua plantaginis & roſarum, vel aqua in qua ferrum candens ex-

A purgatione incipiẽda curatio.

Lib. 4. ther.

Cõmune de digerentibus præceptum.

Particularis curatio vlceris arrodẽtis.

Aqua aluminoſa vi.

Repellentia, & ſiccãtia.

tinctum fuerit, aut etiam decocto cyperi, myrobalanorum, cupreſſi, plantaginis, malicorij, balauſtij, quod flos eſt mali Punici ſylueſtris, & conſimilium. Vt autem ab ingruentibus defluxionibus, vlcerata particula vindicetur, optimum fuerit, circumiacentes partes vnguento ex bolo Armenia illinere. In medio verò vlceris, puluis aliquis, qui vim deſiccandi habeat apponendus erit, vt ex lithargyro, plumbo vſto, pompholyge, quæ vulgò tutia dicitur, antimo, quod ſtimmi & ſtibium Græcè dicitur, ære combuſto, corallio, lapide hæmatite, ſpodio lotis. Atque etiam pſidiis, id eſt, corticibus mali granati, myrobalanis, & id genus aliis. Item pannorum laciniæ in linamenta formatæ, ſplenia Græci vocant, vnguento albo Rhaſis illitæ, aut vnguento quod ſextam partem lithargyri recipiat, in quo omnes conſentiunt, vel vnguento quod diapompholygos nuncupatur, ſuprà vlcus ipſum dandæ ſunt. Cæterùm ſupra eiuſmodi pulueres, ac linamenta vlceri impoſita, puluillus, ſeu puluinus aliquis, quem plumaceolum vocant, poſca aquoſa imbutus adhibendus erit: deinde conueniens deligatura, quam exprimentem nominant, cuius ſuprà in tractatu de vulneribus meminimus. Guido à Cauliaco in talibus vlceribus ſolebat poſt lotionem nullo alio adhibito auxilio apponere laminam plumbi tenuem perforatam, in qua virtus argenti viui, cum aqua plantaginis erat infixa, & ligare ligatura exprimente, quod non eſt (inquit) fas loqui propter idiotas. Itaque tria hæc molybdos, id eſt, plumbum, aqua aluminoſa, & deligatura decenter facta, miram ac fortè incredibilem vim habent, in ſanandis eiuſmodi vlceribus. Porrò deligaturam talem eſſe conueniet, quæ ad vſum magis, quàm ad elegantem formam conducat: hæc autem duobus modis fit, nempe vel vnico vinculo ſeu faſcia vna, vel duabus. Itaque ſi vna tantùm faſcia fuerit, principio eius verſus ſuperiorem vlceris partem ſtatuto nectenda erit ſiue ſura, ſiue genu, ſiue malleolus, ſiue cubitus, ſiue manus ſumma, aut alia quæuis pars laborauerit. At ſi duabus faſciis vti malueris, quemadmodum in fracturis fieri ſolet, altera à parte affecta, hoc eſt, ab ipſo vlcere, ad ſuperiorem regionem feretur, altera deorſum priùs ducetur, mox in ſuperiore parte deſinet, eo videlicet loco quo prior incepit.

Bolus armenia.

Puluis exſiccatorius.

Horum vnguentorum formulæ & compoſitiones lib 6. deſcribuntur.

Nota de plũbea lamina.

Deligatura duplex.

Cæterùm præter reliqua commoda, quæ ex hac deligatione proueniunt, illud etiam accedet, quòd vlcera quæ ob rotunditatem coaleſcere nequeunt, oblonga reddentur. Solutio autem non ſingulis diebus, ſed alternis facienda eſt. Neque in ſolutione vlcus aqua inſpergendũ, ſed molli linteolo, puro, & ſicco ſanies detergenda.

Deligatura alternis diebus ſoluenda.

Quòd ſi partes vlceri adiacentes inflammari videantur, & iam phlegmonôdes quippiam repræſentent, platyſmati extérius plurimo ſpatio liquidum medicamentum illinere oportet, quale eſt Galeni phœnicinũ, hoc eſt, è palmulis confectum, vel aliquod ſimile, non quidem quocunque contigerit dilutum, ſed vino adſtringente, quantum imbibi poterit.

Si partes adiacentes inflammentur.

Sítq; oleum quod adiicitur refrigerans, & adſtringens, cuiuſmodi ſunt myrteum, & melinum. Quòd ſi hæc non adſint, omphacinum, & omotribes nominatum adhibebis.

Olea refrigerantia, & adſtringentia.

At ſi durities circa partes vlceri adiacentes apparuerit, ipſum phœnicinum, ſeu emplaſtrum è palmulis, oleo veteri, aut ricinino (quod officinæ oleum de cherua nominant) diluendum eſt.

Si durities adſit.

Tutiúsq; fuerit ſuperpoſitæ regioni, quodpiam ex medicamentis repellẽtibus liquidis adhibere, quo ſi quid vel prauum, vel pluſquàm par eſt, influat, regeratur. Atque id maximè, cùm in crure vlcus obortum ſuperpoſitam venam varicoſam habeat. Quæ dum magna eſt, ac ſanguinem nec colore rubrum, nec probum, ſed atriorem & melancholicum continere videtur, excidenda, vt prius diximus, auferendáq; eſt. Cæterùm ſi vlcera eiuſmodi admota medicamenta contemnant, indiésque magis atque magis eroſio ſerpat, & augeatur, corpus ſubinde à vitioſis ſuccis repurgandum erit, continénsq; ipſa ſeu (vt vocant) coniuncta materia depaſcens atque arrodens, inuſtione, ſeu cauterio (vt loquuntur) actuali abſumenda & deſiccanda veniet, modò laborans id genus auxilij tutum, atque vtile, cæteriſq; aliis longè præſtantius, non reformidet, ac renuat.

Si eroſio nõ cedat medicamentis.

Vſtio.

Quòd ſi ferrum candens ob timiditatem, aut delicatam nimis naturam pati, atque admittere noluerit, medicamenta acriora, & quæ ignis vires habeant admouebis, cuiuſmodi ſunt paſtilli Andronis, Muſæ, aut Paſionis, in tractatu de tumoribus præter naturam deſcripti, vel trochiſci aſphodelorum, aut qui calidicon nominantur, quorum formulæ ac deſcriptiones libro ſexto re-

Paſtilli cauſtici.

feruntur. His etiam atramentum ſcriptorium, quod & incauſtum vocant, magna vtilitate admouetur. Quòd ſi hæc parùm profecerint, arſenicum, quod ſublimatum nominant, modica tamen (vt alibi dictum eſt) quantitate, tutò adhiberi poteſt. Locus autem ambiens, hoc eſt, circumpoſitæ vlceri partes, interim refrigerantibus perpetuò muniendus erit, ne tam vehementibus admotis præſidiis, fluxio irritetur. Porrò ſi ne his quidem tam potentibus auxiliis malum aliquando victum fuerit, nec eroſio ipſa depaſcens quouis modo ſiſti poſſit, membrum amputare neceſſarium eſt, vt voluit Auicennas.

Arſenicū.

De ſordidi & putris vlceris curatione. CAP. XVI.

Quid ſit vlcus ſordidum, quod Græci rhyparon vocant, quid item putre, ſeu putrefactum vlcus dicatur, ſuprà definiuimus. Porrò ſordidum, & putrefactū vlcus Guidoni dicitur, quod ſui malitia (vt eius verbis vtar) putrefacit membrum, dimittendo viſcoſitatem aut carnem mollem, ſiue (inquit) cruſtoſam fœtidam, à qua fumus eleuatur fœtidus, & cadaueroſus. Ac tale quidem vlcus fraudulentum etiam appellant. Cæterùm ſi eius malitia vlterius progrediatur, & ſerpat, in ſphacelum (quem vulgus eſthiomenum vocat) degenerat, & homini vitam adimit. Horum autem vlcerum cauſæ ſunt, ſucci praui, craſſi, ſanguinis naturam quodammodo reſipiſcentes, hoc eſt, ſanguinei, qui feruore quodam velut ebullientes, venenoſitatem, atq; malignitatem quandam indipiſcuntur. Et hæc quidem magna ex parte carbunculos maleficos, ſiue anthracas, abſceſſus, & vulnera malè curata, conſequuntur. Porrò talium vlcerum curatio conſiſtit in proba victus obſeruatione, & euacuationibus accommodis, quibus corpus vniuerſum ab excrementis, atque à natura alienis humoribus expurgetur. Vbi autem iam purum ab excrementitiis, atque à natura alienis humoribus corpus vniuerſum tibi apparuerit, tum particula ipſa laborans, hoc eſt, vlcerata, cucurbitulis, ſcarificationibus, hirudinibus, atque epithematis ſiue fotibus, à corruptis ac deprauatis ſuccis ipſam occupantibus, vindicanda erit, vt rectè præcepit Auicennas. Poſt hæc verò propriam ipſius vlceris curationem aggredieris. Sordes igitur primò tibi abluendā erit, aut hydromelite

Vlcus ſordidum & putre.

Vlcus fraudulentum.

Cauſæ vlcerum putrium & ſordidorum.

Curandi ratio.

Sordis ablutio.

Vlceris mundificatio.

melite quidem,aut marina aqua, vel ſi eius copia non eſt, ſalſa.Deinde mundificandum vlcus,vnguento vulgò Apoſtolorum dicto, aut eo quod Ægyptiacum nominatur. Poſt hæc, quidam deſuper adhuc dandum eſſe monent mundificatiuum aliud, ex abſinthij ſucco, melle roſaceo, myrrha, & farina hordei compoſitum,& circumiacentes vlceri partes,vnguento ex bolo Armenia illinunt,ac ſupra cætera prædicta puluillos, ex ſtupis canabinis ſtudioſè pexis,aut ex lineis pannis læuibus,puſca aquoſa (quod oxycratum vocant) imbutos apponunt, atque alligant. *Si ſordes in putredinem degenerēt.* Si verò ſordes in putredinem,aut corruptionem degeneret,locus abluendus erit oxycrato, aut (vt voluit Guido) aqua cineris, vel ſaponis. Deinde emplaſtrum ex carnibus piſcium ſalſorum, farina orobi, & ariſtolochia longa,non autem rotunda, & ſcilla,omnibus ex vino coctis, & cum melle mixtis, ſuperaccommodandum eſt. Ad eandem intentionem Auicennas ſubſequens medicamentum deſcribit, multa(vt adfirmat) experientia comprobatum. *Emplaſtrū Auicēnæ.* Concipit tragacanthi rubri vnc. vnam, calcis viuæ, aluminis, corticis granatorum,ana drach. ſex,thuris, gallarum, ana drach. quatuor, ceræ,& olei,ana quod fuerit ſatis. Aliud. *Linimentū.* Vitrioli partes duodecim,chalcitis (quod & colcotar Arabes appellant) partes decem; tragacanthi partes nouem, coquantur in aceto, & ex eis fiat linimentum. Ac ſemper quidem vnguentum ex bolo in ambitu vlceris, vt ſuprà monuimus, apponito:deſuper verò ſtupeos puluillos oxycrato madefactos.Porrò ſi vlcera eiuſmodi depaſcentia putridáque, eóque feritatis, & malitiæ deuenerint,vt partes adiacentes magis atque magis ſemper erodant,ac ſine modo in illis corruptelam excitent,vehementiſſimis medicamentis (qualia ſuprà in curatione malignorum vlcerum recenſuimus) indigebunt. Imò verò frequenter inuſtiones, atque etiam exciſiones illis erunt neceſſariæ, ita vt quicquid vitiatum,ac corruptum eſt, prorſus extirpetur, & viua, ac ſana duntaxat caro relinquatur: quam ex natiuo ipſius colore, & ſanguinis bonitate,facilè deprehendes. Inter cætera autem medicamenta acria,quæ viuum à corrupto ſeparant, & in hoc affectu celebrari ſolent,omnium præſtantiſſimum atque efficaciſſimum quotidiano experimento deprehenditur arſenicum,quod ſublimatum *Arſenicū ſublimatū.*

& chalcitis cruda, & chalcantum, id eſt attramentum ſutorium, repræſentat.

Alumen.

Omne quoque aluminis genus vlcera exquiſitè deſiccat, & generosè adſtringit. Vnde nemo (inquit Galenus) ſolis his ad vlcera vtitur, ſicut nec cruda chalcitide,& ærugine: vſta verò & hæc, & myſi vtilia ſunt: vt elota morſum quidem remittunt, verùm minus ſiccant.

Eroſio metallicis per combuſtionem edomatur.

Illud enim metallicis omnibus commune eſt, quod combuſtis elotíſque eroſio, quæ prius adfuit, edomatur, ac interit. Quamobrem his ſic crematis & lotis vti quidem licebit in pueris,eunuchis, mulieribúſque, præſertim candidis,imò etiam & viris,qui cute alba viſuntur,& molli carne natura ſunt prædìti. Item in eis, qui ad ſentiendum habiles admodum ſunt, & plethora, vitioſóque ſucco laborant. Talium enim corpora facilè ex morſu, ſeu roſione phlegmonem accerſunt. itaque cùm permulta corpora,quibus mederi cogimur, vnam quandam diſpoſitionem habeant, qua vehementem commorſum ferendo non ſunt, tutius eſt lotis, quàm non lotis vti.

Tutius eſt lotis metallicis, quàm nō lotis vti.

Cæterùm alia, præter hæc metallica ſuperius commemorata,plurima adhuc ſimplicia ſunt pharmaca, quæ malignis vlceribus curandis ſunt idonea.

Sarcocolla.
Ichthyocolla
Chryſocolla.

Sarcocolla nanque, & ichthyocolla, id eſt, gluten piſcium, & his magis adhuc chryſocolla, quam auri glutinum appellant, tali facultate prædita ſunt.

Plumbū cōbuſtum.
Scoria plūbi.

Huc etiam optimè faciunt, plumbum combuſtum, plumbíque recrementum, quod σκωρίαν μολύβδου Græci vocant, &,vulgus cacaturam: ſiccat & ferri ſquamma, præſertim ſtomomatis, id eſt; partis ipſius ſquammæ ſubtilioris, hæc enim probè ſiccat.

Squamma ferri.
Squamma æris.

Porrò æris ſquamma, ex malleorum percuſsionibus decuſſa,quæ Græcè λεπὶς χαλκοῦ, vulgò autem batitura æris dicitur,præter quòd ſiccat,etiam abſtergit, purgatque Galeno & Aëtio, vnde pura quoque vlcera efficit, quod reliquæ ſquammæ præſtare non poſſunt. Itaque ſi hæc omnia medicamenta arida vlceribus malignis ac contumacibus inſperſeris, mirificè (inquit Galenus) videbis citra eroſionem ea deſiccari, ſicut vbi buccinorum, purpurarumque,oſtreorum [ſepiarum] aliorumque id genus oſtracodermorum piſcium teſtas concrematas, &

Oſtracodermorum teſtæ concrematæ

(vt addidit Aëtius) lotas adhibueris.

Vitrum combuſtum.

Vitrum combuſtum leuiter ac ſine morſu exiccat,hinc dyſepulotis,id eſt, cicatricem difficulter admittentibus, non item malignis, ac

rebelli

rebellibus conducit: quippe minus exiccat, quàm illa requirunt. Cæterùm galla omphacitis, hoc eſt, immatura: & malicoria, id eſt, mali Punici corticis ſeu putamina, cremata, & arida appoſita, ad malefica & quæ malè coaleſcunt vlcera, efficaciſſimum medicamentum deprehenditur. Hæc enim non ſolùm ſiccandi, ſed etiam adſtringendi poteſtatem habent. Cortex etiam capparis tritus, & aridus malefico & putrido vlceri vtiliſſimè imponitur Aëtio. Malum terræ, quod Græci ariſtolochiam appellant, iris, acorum, arthemiſia, panacis radix, argemone, chamæleontis nigri radix, cyperum, dracunculus, & gladiolus affatim exiccant Galeno. His euidentius adhuc centaurium, & polium: quibus paulò imbecillior eſt terra nomine eretrias, quæ Auicennæ & aliis ſectæ Arabicæ ſcriptoribus, cambil nominatur. Talis ſanè medicamentorum ſimplicium, ad dyſepulota vlcera, maligna ac contumacia, materies exiſtit, quibus & humorum fluxionem intercipere, & locum vlceratum valenter, citra demorſum tamen atque eroſionem, exiccare poſſis. Quomodò autem ſimplicibus eiuſmodi medicamentis ſiccatis modò cõmemoratis, in vlceribus ad cicatricem ægrè venientibus, & malignis vtendum ſit, ex Galeno & Aëtio requirendum eſt. Porrò ex his ſuprà memoratis ſimplicibus pharmacis, Galenus libro quarto de compoſitione medicamentorum ſecundum genera, varia remediorum formulas, nempe cerata, vnguenta, emplaſtra, & pulueres conficit, quæ ad eiuſmodi maligna, & ægrè ad cicatricem venientia vlcera, mirè proficiunt. Ex cuius quidem ſcriptis Auicenna formulam vnam medicamenti deſumpſit, quàm magnopere Guido à Cauliaco, & illius ætatis chirurgi celebrarunt. Recipit autem cadmiæ, aluminis, chryſocollæ, id eſt, glutinis auri, ſingulorum partes octo, floris æris, qui ſponte ex ære proſilit, & corticis æris, hoc eſt, æruginis, quæ in officinis viride æris nominatur, & Græcis ἰὸς ξυστὸς, vſtorum ana partem vnam, gummi cupreſſi, partes quatuor, ceræ, olei roſacei, aut myrtini ana quantum ſatis eſſe videbitur, fiat vnguentum. Cæterùm, cùm vnum omnibus medicamentum (vt frequenter dictum eſt) commodè adaptari non poſſit, tutiórque ſit leniorum pharmacorum vſus, mordaciorum verò periculoſior, compoſita medicamenta

Galla omphacitis.

Malicoriũ.

Cortex capparis

Affatim exiccantia.

Terra eretrias

Cambil.

Vnguentum Auic. lõgè optimum.

Aerugo, vel ærn ærugo, eſt viride æris.

diſtinctè hoc loco deſcribam, quæ ad dyſepulota, id eſt, cicatricem difficulter recipientia, inueterata, contumacia, maligna, & chironia vlcera, ex Galeni ſententia bene faciunt, primúmque mitiora ac moderatiora referam: deinde validiora, ac potentiora ſubiiciam.

Libr. 4. de comp. med. κατὰ γένη.

Andromachi emplaſtrum ad vlcera dyſepulota, id eſt, ægrè ad cicatricem venientia, ſed nondum maligna, quod probatur Galeno.

Diphrygis denarium pondo quatuordecim, argenti ſpumæ, denarium pondo quadraginta, ceræ denarium pondo quinquaginta trium, olei myrtei pondo vnciæ decem.

Aliud eiuſdem generis mitiſſimum & leniſſimum.

Eloti plumbi denariũ pondo duũ, ſpodij denarium pondo quatuor, cadmiæ tãtundem, diphrygis denarij pondo vnius. Ea omnia excipiãtur terebinthinæ denariis ſex.

Aliud cicatricem obducens, imbecillius autem, quàm vt cacoëthe perſanet.

Compoſitio hæc capit, molybdenæ, id eſt, plumbaginis drachmas quinque & viginti, diphrygis drach. quatuor, ſorios [aut vitreoli] drachmas duas & ſemiſſem, miſyos toſti drachmas duas, terebinthinæ drachmas nouem, ceræ & myrtei vtriuſque drachmas decem. Porrò in omnibus eius notæ pharmacis, illa quæ liquari poſſunt, liquefacta & refrigerata, inde raſa ſiccis diligenter in puluerem redactis admiſceto. Nam ſi liquida ipſis affundas, ſæpe fient grumi ceræ modo maximè cum frigus fuerit. In ſole feruenti ſi miſtura fiat, licet ea ſuperfundere: mouendo vehementer rudicula primùm, deinde cochleari. Præſtat autem in hiſce omnibus (inquit Galenus) rudiculam palmæ eſſe ramuſculum.

Aliud medicamen epuloticum, id eſt, cicatricem ducens, optimum quod διὰ λαδάνου, id eſt, ex ladano inſcribitur, ad Critonem relatum, calloſis, veteribus, & curatu difficilibus vlceribus apprimè idoneum.

Picis aridæ denarium pondo viginti quinque, æruginis raſæ denarium pondo octo, æris combuſti denarium pondo quinque, ſquammæ rubræ denarium pondo octo, ladani vncias tres, vini optimi ſextarium ſemis, quod capit vncias duodecim Oribaſio. Conuenit etiam

hoc medicamentum prætumidis vlceribus & cauis. Deligatum verò membrum in diem quartum continendum eſt. Argenti ſpumam & oleum coquito, donec aliquam ſpiſſitudinem accipiant: deinde ſquammam æris, æruginem dum confluxerint, vt colorem bonum acquirant, mox piceem adiicito. Poſteaquam refrigeratum fuerit, ladanum ex vino tritum: obſeruans, ne ex hoc adiecto, efferueſcat. Poſtremo ſuprà moderatum ignem vnita confundito ſubigitóque.

Mediocre medicamentum ad moderatè maligna vlcera idoneum.

ACcipe æris combuſti, & æruginis, vtriuſque vnciam vnam, aluminis ſciſſi, vel ſciſſilis (quod vulgò in officinis alumen de pluma appellatur) ſemunciam, ceræ vncias duas ſemis: hoc pharmacum temperatum eſt, & medium facultate. Porrò minus mordebit medicamentum, leneque prorſus efficietur, ſi loco aluminis ſciſſilis diphrygem acceperis, & æruginem cõbuſtam appoſueris. Quòd ſi expurgare ſordes ſtatueris, æris ſquammæ ſemuncia addetur. Hæc autem pingui cera & recenti excipienda ſunt. Quòd ſi ſiccior paulò fuerit, quàm vt commemorata excipiat, temperandum eſt oleum myrteum, quo molleſcat, vel melinum, quod oleum de cydoniis appellant, vel ricininum, quòd vulgo in officinis oleum de cherua nominatur, vel omotribes vetus. Aut ſi omninò nihil oleoſum medicamento adhibere placet, laricem reſinam admiſceto: cuius ſi copia non eſt, terebinthinam aſſumito.

Aliud validius medicamentum ad chronia vlcera, id eſt, non mediocriter, ſed maximè maligna contumaciáque, ex Aſclepiade.

AEris ſquammæ, & æruginis raſæ vtriuſque pondo vnciam, ceræ ſelibram, hoc eſt, vncias ſex, reſinæ laricis, vel ſi eius copia non eſt terebinthinæ, pondo vnc. & ſemiſſem. Ea quæ liquari poſſunt aridis affunduntur. Quibus acceptis, ac curioſe mollitis vtitor. Item platyſma (hoc eſt, linteum latum, cui emplaſtrum illitum ſit) exiguũ ſoli affectæ parti, vt vlcus tantùm comprehendat inſicito. Cæterùm ambientes particulas, pharmaco quod phlegmonẽ arceat, circundare oportet, atque inter curandum tertio quoque die ſoluere expedit, deinde fomentis mitigare, *Platyſma.*

ipsúmque

ipſumque emplaſtrum, quod à latitudine platyſma vocatur, abluendo emollire, ac rurſus (vt iam ſuprà diximus) imponere, donec cicatricem inducere incipiat. Porrò mediam, ac (vt Galen. ait) ſymmetram habebit temperiem, vt etiam modicè maligna curet, ſi non tripla, vt in præcedēti deſcriptione ſed quadrupla ceræ portio metallicis, ſquammæ ſcilicet & ærugini, commixta fuerit. Sed moderatius adhuc extiterit, ſi quincupla adiiciatur, vt nondum cacoëthe, ſed ægrè cicatricem ducentia perſanet. Itaque cùm auxilium ad aliquid ſpectet, ac mollius phamacum ad moderatiora cacoëthe, id eſt, malefica, magis quàm vehementius conducat, ſatius fuerit in vlceribus non ita malignis & cōtumacibus ceram quadruplam, vel quincuplum amborum ſimul metallicorū eſſe, vt rectè Galenus admonuit.

Aliud Pharmacum vehemens & mitigatorium ad cacoëthe, Andromachi.

CEræ tyrrhenicæ (vel eius loco pinguis & recentis, optimæ) drach. octo, ſeui taurini, terebinthinæ, plumbi vſti, ſingulorum drachmas quatuor; linamentis excepto vtitor.

Ad deſperata vlcera, quorum ſcilicet curationem plerique aggreſſi, non abſoluerunt, ſed tanquam ab inſanabilibus deſtitere, emplaſtrum admirandum, cui (autore Galeno) cùm propter alia, tum quoniam longo experimento probatum eſt, multū confidere oporteat.

In codice Græc. Galen. & Aëtij hæc pondera reperiuntur.

SOrios [cuius loco vitriolum ſumi poteſt] drach. vigintiquatuor, aluminis ſciſſilis [quod vulgo alumen de pluma nominant] calcis viuæ, malicorij [id eſt, corticis mali granati] ſingulorum drachmas ſexdecim, thuris, gallarum immaturarum, vtriuſque drachmas vigintiduas, ceræ drachmas centum viginti, ſeui vitulini, vel ſi eius copia nō ſit, veteris ſuilli, quam axungiam vocant, drachmas centum ſexaginta, olei veteris heminam, hoc eſt, vncias nouem. (Aëtius aſſumit olei antiqui libram vnam.) Arida trita, & tenuiſſimo cribro excuſſa, denuo ſimul terito. Quæ deinde, his quæ liquari oportet, liquatis, & ab igne remotis, permiſceto. Cùmque omnia probè vnita fuerint, alumen, thus, ſori, calcem, ſingula prius è vino adſtringenti trita adiicito, & vtitor. Dum Galenus medicamentum hoc conficeret, oleum & adipem quadraginta annorum adiiciebat,

Hemina, Græcè cotyle dicta, continet olei vnc. 9. vini. 10. Mellis. 13.

Oleum, & adeps annorum 40.

bat,aque ita ſemper diuturna vlcera,præter modum maligna ac deplorata,opinione melius ſanauit. Eius autem generis ſunt ea,à quibus pars affecta in tam vitioſum, ac deprauatum habitum ducitur:vt ſanguinem probè etiam coctum, qui ad eam nutriendi cauſa defertur,mutet corrumpátque, vel id quod influit,adeò cacochymum exiſtit, vt etiam ſi pars nihil paſſa fuerit, ab illo certè ipſo ſolo erodatur. Hoc itaque medicamento quod noxium eſt tranſmutatur: atque diſcutitur. Satius autem fuerit cacochymiam prius conuenienti medicamento expurgare, deinde(vt ſuprà monuimus)vlceris curationem aggredi.

Aliud Galeni, ad chironia vlcera in mollibus corporibus.

Ceræ libram vnam,ceruſſæ vncias octo,roſacei libram vnam ſalis ammoniaci vncias quatuor, ſquammæ æris vncias duas,thuris,aluminis,æruginis,malicorij, calcis viuæ,ſingulorum vnciam vnam:quæ liquari debent,liquata, & frigefacta, aridis è vino tritis admiſceto, atque placidiori igne decoquito. Cæterùm innumeræ propemodum aliæ formulæ compoſitorum medicamentorum ex veterum ſcriptis à Galeno libro quarto de compoſitione medicamentorum ſecundum genera referuntur, quæ ad dyſepulota cacoëthe, inueterata & chironia vlcera perſananda apprimè idonea ſunt. Ex illo igitur libro, veluti è ſylua quadam remediorum rationalis quiſque medicus, & qui methodum ab eo illic traditam artificioſè didicerit,idoneam vlceri, quod curandum ſuſcepit, remedij formulam ſibi eiligere poterit, atque hac ſolus vti ſciet. Porrò nonnullas,eaſdémque ex ipſis præcipuas, exempli gratia hoc loco adſcripſimus, quo magis lectori ad manum eſſent, & in particularibus, non vniuerſalibus ſolis contentus,exerceretur. Sed iam tempus eſt,quartam curandorum vlcerum in vniuerſum intentionem perſequamur.

Quarta intentio curandorum vlcerum.

Quarta igitur intentio curandorũ vlcerum cum aliis diſpoſitionibus complicatorum, quæ ablata, & (vt loquuntur) rectificata diſpoſitione agglutinationi ſeu conſolidationi repugnante, loci vlcerati curationem nos aggredi debere ſuadet,iiſdem omnino intentionibus & modis perficitur, qui ſuprà dicti ſunt in curatione vulnerum concauorum, in quibus ſubſtantiæ aliqua deperditio facta eſt.

Proin

Proinde methodus ac curandi ratio: quæ illic à nobis tradita eſt, in memoriam reuocanda erit. Itaque cùm tanta ſit curationis vlcerum, cum vulnerum atque etiã apoſtematum curatione communitas ac conuenientia, nihil mirum, ſi Galenus multis locis eorum tractationem ac doctrinam ſ commiſcuerit. Cæterùm his ita ad vmbilicũ deductis tempeſtiuum eſt, de propriis ac (vt dicũt) famoſis vlcerum differentiis pertractemus, inter quas primum ſe offert vlcus, quod virulentum & corroſiuum appellitant.

De propriis, ac (vt loquuntur) magis famoſis vlcerum differentiis, & primò de vlcere virulento, & corroſiuo, quod Græcis nomodes, id eſt, exedens appellatur.

CAP. XV.

QVid ſit vlcus virulentum ſeu ſanioſum & vlcus corroſiuum, ſiue arrodẽs, quid item ambulatiuũ, & depaſcens ſiue manducans, quod Græci νομὴν appellant, & quomodo hæc inuicem diſſideant, in definitionibus differentiarum vlcerum abundè eſt explicatum.

Cauſæ. Excitantur autem eiuſmodi vlcera à prauis humoribus, ſed præſertim bilioſis acribus, & mordacibus, qui propter aduſtionem, cacoëthiam quandam hoc eſt, malignitatem acquirunt. Atque hæc magna ex parte oriuntur poſt herpetas, & prurientes puſtulas, quas acris, & bilioſus humor excitauit, atque etiam poſt vulnera, quæ mordacibus medicamentis, exacerbata atque irritata fuere.

Curatio vlceris exedetis. Cæterùm vt ad perfectam ſanationem perducantur eiuſmodi vlcera, triplici egent auxiliorum genere, ſicuti & plæraque alia, nempe victus ratione proba, & conuenienti purgatione, quæ ſucco prauo, acri, & eroſionem in affecta particula excitanti ſit accommoda, & localibus remediis.

Hypotheſis. ex lib. 4. the. Age igitur, eſto aliquis, qui ſanus quidem ſit, hoc eſt, omnia naturæ munia inculpate exerceat: ſed ex ſcabenda derepentè quapiam particula, veluti brachio, puſtulam ſtatim excitarit, mox eadem ipſa particula iterum atque iterum pruritu vexetur, puſtuláque dirupta vlcus decolor, & inæqualiter eroſum gignatur, atque hæc in tribus quatuórve diebus à principio inciderint. Hac itaque hypotheſi poſita, dicat mihi hoc loco quiſpiam: quonam pacto ſanare huiuſmodi vlcus conueniat? Certè vt eius curationem feliciter aſſequaris,

ris, imprimis qualis ſit totius corporis tali vlcere laborantis affectus, ſtatim tibi erit cõſiderandum. Inuenies nãque tum ex vlceris ipſius ſymptomatis, id eſt, accidẽtibus, tum ex notis quas totũ corpus præ ſe feret, cuius maximè generis ſit is qui redũdat ſuccus. Atque hunc (ſi Galẽ. conſilium ſequaris) idoneo purgante medicamento protinus educes, nec protrahes, dum totus hominis cubitus affectũ quendã contumacẽ rebellémque curationi cõtrahat, quemadmodum facere ſolebant Theſſali ſectatores, ipſius videlicet præcepta mordicus obſeruãtes. Præcipitur nanque ab omnibus ferè (inquit Galenus) antiquis medicis, quicũque ratione quadam ac methodo de vlcerum curatione ſcripſerunt, cauſas quæ illa creant abſcindendas eſſe, æquè profectò vt cæterorum omnium morborum. Itaque hoc tibi tanquam commune præceptum eſto, omnino in omnibus morbis nedum vlceribus, in quibus effectrix cauſa adhuc manet, ab hac inchoandam curationem eſſe. Hinc rectè monebat Galenus libro decimotertio methodi medendi, digerentia, hoc eſt, reſoluentia, ſeu diſcutientia medicamenta, nequaquam particulis quibuſdam applicanda eſſe, vbi redundantia in toto corpore aut ſuperiacente particula ſubeſt. Quippe quòd hæc ſic admota implerent potius quàm educerent. Itaque tunc à totius corporis, aut ſuperabundantiæ mittentis particulę ſuperiacentis vacuatione incipienda curatio eſt. Deinde euaporante auxilio vtendum. Facta igitur totius corporis, vt decet vacuatione (vt factum quondam fuit in Romana quadam illuſtri muliere, quæ herpetem eſthiomenum, id eſt, exedentem, in malleolo primum habebat, qui tandem ad bubones vſque aſcenderat) ad curationem particularis affectus, hoc eſt, ipſius vlceris arrodentis deueniendum erit. Ergo ſi particulam exulceratam atque arroſam, ſupra modum calfactam videris, ipſam ſtatim frigidis, ſtypticis, deſiccantibus refrigerabis. Commodè autem feceris, ſi vlcus ipſum, & particulam totam vlceratam aqua aluminoſa ablueris: hæc enim ablutio magno vſui talibus vlceribus eſſe ſolet. Quippe quæ influentes humores potenter repellat, & ſiccandi facultatem obtineat, vt autor eſt Auicennas. Poteris etiam affectum locum irrigare, vel aqua plantaginis & roſarum, vel aqua in qua ferrum candens extinctum

A purgatione incipiẽda curatio.

Lib. 4. ther.

Cõmune de digerentibus præceptum.

Particularis curatio vlceris arrodẽtis.

Aquæ aluminoſæ vis.

Repellentia, & ſiccãtia.

tinctum fuerit, aut etiam decocto cyperi, myrobalanorum, cupreſſi, plantaginis, malicorij, balauſtij, quod flos eſt mali Punici ſylueſtris, & conſimilium. Vt autem ab ingruentibus defluxionibus, vlcerata particula vindicetur, optimum fuerit, circumiacentes partes vnguento ex bolo

Bolus armenia.

Armenia illinere. In medio verò vlceris, puluis aliquis, qui vim deſiccandi habeat apponendus erit, vt ex lithargyro, plumbo vſto, pompholyge, quæ vulgò tutia dicitur, an-

Puluis exſiccatorius.

timo, quod ſtimmi & ſtibium Græcè dicitur, ære combuſto, corallio, lapide hæmatite, ſpodio lotis. Atque etiam pſidiis, id eſt, corticibus mali granati, myrobalanis, & id genus aliis.

Horum vnguentorum formulæ & compoſitiones lib. 6. deſcribuntur.

Item pannorum laciniæ in linamenta formatæ, ſplenia Græci vocant, vnguento albo Rhaſis illitæ, aut vnguento quod ſextam partem lithargyri recipiat, in quo omnes conſentiunt, vel vnguento quod diapompholygos nuncupatur, ſuprà vlcus ipſum dandæ ſunt. Cæterùm ſupra eiuſmodi pulueres, ac linamenta vlceri impoſita, puluillus, ſeu puluinus aliquis, quem plumaceolum vocant, poſca aquoſa imbutus adhibendus erit: deinde conueniens deligatura, quam exprimentem nominant, cuius ſuprà in tractatu de vulneribus meminimus.

Nota de plũbea lamina.

Guido à Cauliaco in talibus vlceribus ſolebat poſt lotionem nullo alio adhibito auxilio apponere laminam plumbi tenuem perforatam, in qua virtus argenti viui, cum aqua plantaginis erat infixa, & ligare ligatura exprimente, quod non eſt (inquit) fas loqui propter idiotas. Itaque tria hæc molybdos, id eſt, plumbum, aqua aluminoſa, & deligatura decenter facta, miram ac fortè incredibilem vim habent, in ſanandis eiuſmodi vlceribus. Porrò deligaturam talem eſſe conueniet, quæ ad vſum magis, quàm ad elegantem formam conducat: hæc autem duobus modis

Deligatura duplex.

fit, nempe vel vnico vinculo ſeu faſcia vna, vel duabus. Itaque ſi vna tantùm faſcia fuerit, principio eius verſus ſuperiorem vlceris partem ſtatuto nectenda erit ſiue ſura, ſiue genu, ſiue malleolus, ſiue cubitus, ſiue manus ſumma, aut alia quæuis pars laborauerit. At ſi duabus faſciis vti malueris, quemadmodum in fracturis fieri ſolet, altera à parte affecta, hoc eſt, ab ipſo vlcere, ad ſuperiorem regionem feretur, altera deorſum priùs ducetur, mox in ſuperiore parte deſinet, eo videlicet loco quo prior incepit.

Cæterum

Cæterùm præter reliqua commoda, quæ ex hac deligatione proueniunt, illud etiam accedet, quòd vlcera quæ ob rotunditatem coaleſcere nequeunt, oblonga reddentur. Solutio autem non ſingulis diebus, ſed alternis facienda eſt.

Deligatura alternis diebus ſoluenda.

Neque in ſolutione vlcus aqua inſpergendū, ſed molli linteolo, puro, & ſicco ſanies detergenda. Quòd ſi partes vlceri adiacentes inflammari videantur, & iam phlegmonôdes quippiam repræſentent, platyſmati extérius pluri-mo ſpatio liquidum medicamentum illinere oportet, quale eſt Galeni phœnicinū, hoc eſt, è palmulis confectum, vel aliquod ſimile, non quidem quocunque contigerit dilutum, ſed vino adſtringente, quantum imbibi poterit.

Si partes adiacentes inflammentur.

Sitq; oleum quod adiicitur refrigerans, & adſtringens, cuiuſmodi ſunt myrteum, & melinum. Quòd ſi hæc non adſint, omphacinum, & omotribes nominatum adhibebis.

Olea refrigerantia, & adſtringentia.

At ſi durities circa partes vlceri adiacentes apparuerit, ipſum phœnicinum, ſeu emplaſtrum è palmulis, oleo veteri, aut ricinino (quod officinæ oleum de cherua nominant) diluendum eſt.

Si durities adſit.

Tutiúsq; fuerit ſuperpoſitæ regioni, quodpiam ex medicamentis repellētibus liquidis adhibere, quo ſi quid vel prauum, vel pluſquàm par eſt, influat, regeratur. Atque id maximè, cùm in crure vlcus obortum ſuperpoſitam venam varicoſam habeat. Quæ dum magna eſt, ac ſanguinem nec colore rubrum, nec probum, ſed atriorem & melancholicum continere videtur, excidenda, vt prius diximus, auferendáq; eſt. Cæterùm ſi vlcera eiuſmodi admota medicamenta contemnant, indiéſque magis atque magis eroſio ſerpat, & augeatùr, corpus ſubinde à vitioſis ſuccis repurgandum erit, continénsq; ipſa ſeu (vt vocant) coniuncta materia depaſcens atque arrodens, inuſtione, ſeu cauterio (vt loquuntur) actuali abſumenda & deſiccanda veniet, modò laborans id genus auxilij tutum, atque vtile, cæteriſq; aliis longè præſtantius, non reformidet, ac renuat.

Si eroſio nō cedat medicamentis.

Vſtio.

Quòd ſi ferrum candens ob timiditatem, aut delicatam nimis naturam pati, atque admittere noluerit, medicamenta acriora, & quæ ignis vires habeant admouebis, cuiuſmodi ſunt paſtilli Andronis, Muſæ, aut Paſionis, in tractatu de tumoribus præter naturam deſcripti, vel trochiſci aſphodelorum, aut qui calidicon nominantur, quorum formulæ ac deſcriptiones libro ſexto re-

Paſtilli cauſtici.

feruntur. His etiam atramentum ſcriptorium, quod & incauſtum vocant, magna vtilitate admouetur. Quòd ſi hæc parùm profecerint, arſenicum, quod ſublimatum nominant, modica tamen (vt alibi dictum eſt) quantitate, tutò adhiberi poteſt. Locus autem ambiens, hoc eſt, circumpoſitæ vlceri partes, interim refrigerantibus perpetuò muniendus erit, ne tam vehementibus admotis præſidiis, fluxio irritetur. Porrò ſi ne his quidem tam potentibus auxiliis malum aliquando victum fuerit, nec eroſio ipſa depaſcens quouis modo ſiſti poſſit, membrum amputare neceſſarium eſt, vt voluit Auicennas.

Arſenicũ.

De ſordidi & putris vlceris curatione. CAP. XVI.

Vlcus ſordidum & putre.

Quid ſit vlcus ſordidum, quod Græci rhyparon vocant, quid item putre, ſeu putrefactum vlcus dicatur, ſuprà definiuimus. Porrò ſordidum, & putrefactũ vlcus Guidoni dicitur, quod ſui malitia (vt eius verbis vtar) putrefacit membrum, dimittendo viſcoſitatem aut carnem mollem, ſiue (inquit) cruſtoſam fœtidam, à qua fumus eleuatur fœtidus, & cadaueroſus. Ac tale quidem vlcus fraudulentum etiam appellant. Cæterùm ſi eius malitia vlterius progrediatur, & ſerpat, in ſphacelum (quem vulgus eſthiomenum vocat) degenerat, & homini vitam adimit. Horum autem vlcerum cauſæ ſunt, ſucci praui, craſſi, ſanguinis naturam quodammodo reſipiſcentes, hoc eſt, ſanguinei, qui feruore quodam velut ebullientes, venenoſitatem, atq; malignitatem quandam indipiſcuntur. Et hæc quidem magna ex parte carbunculos maleficos, ſiue anthracas, abſceſſus, & vulnera malè curata, conſequuntur. Porrò talium vlcerum curatio conſiſtit in proba victus obſeruatione, & euacuationibus accommodis, quibus corpus vniuerſum ab excrementis, atque à natura alienis humoribus expurgetur. Vbi autem iam purum ab excrementitiis, atque à natura alienis humoribus corpus vniuerſum tibi apparuerit, tum particula ipſa laborans, hoc eſt, vlcerata, cucurbitulis, ſcarificationibus, hirudinibus, atque epithematis ſiue fotibus, à corruptis ac deprauatis ſuccis ipſam occupantibus, vindicanda erit, vt rectè præcepit Auicennas. Poſt hæc verò propriam ipſius vlceris curationem aggredieris. Sordes igitur primò tibi abluendã erit, aut hydro-

Vlcus fraudulentum.

Cauſæ vlcerum putrium & ſordidorum.

Curandi ratio.

Sordis ablutio.

melite

melite quidem, aut marina aqua, vel ſi eius copia non eſt, ſalſa. Deinde mundificandum vlcus, vnguento vulgò Apoſtolorum dicto, aut eo quod Ægyptiacum nominatur. Poſt hæc, quidam deſuper adhuc dandum eſſe monent mundificatiuum aliud, ex abſinthij ſucco, melle roſaceo, myrrha, & farina hordei compoſitum, & circumiacentes vlceri partes, vnguento ex bolo Armenia illinunt, ac ſupra cætera prædicta puluillos, ex ſtupis canabinis ſtudioſè pexis, aut ex lineis pannis læuibus, puſca aquoſa (quod oxycratum vocant) imbutos apponunt, atque alligant. Si verò ſordes in putredinem, aut corruptionem degeneret, locus abluendus erit oxycrato, aut (vt voluit Guido) aqua cineris, vel ſaponis. Deinde emplaſtrum ex carnibus piſcium ſalſorum, farina orobi, & ariſtolochia longa, non autem rotunda, & ſcilla, omnibus ex vino coctis, & cum melle mixtis, ſuperaccommodandum eſt. Ad eandem intentionem Auicennas ſubſequens medicamentum deſcribit, multa (vt adfirmat) experientia comprobatum. Concipit tragacanthi rubri vnc. vnam, calcis viuæ, aluminis, corticis granatorum, ana drach. ſex, thuris, gallarum, ana drach. quatuor, ceræ, & olei, ana quod fuerit ſatis. Aliud. Vitrioli partes duodecim, chalcitis (quod & colcotar Arabes appellant) partes decem; tragacanthi partes nouem, coquantur in aceto, & ex eis fiat linimentum. Ac ſemper quidem vnguentum ex bolo in ambitu vlceris, vt ſuprà monuimus, apponito: deſuper verò ſtupeos puluillos oxycrato madefactos. Porrò ſi vlcera eiuſmodi depaſcentia putridáque, cóque feritatis, & malitiæ deuenerint, vt partes adiacentes magis atque magis ſemper erodant, ac ſine modo in illis corruptelam excitent, vehementiſſimis medicamentis (qualia ſuprà in curatione malignorum vlcerum recenſuimus) indigebunt. Imò verò frequenter inuſtiones, atque etiam exciſiones illis erunt neceſſariæ, ita vt quicquid vitiatum, ac corruptum eſt, prorſus extirpetur, & viua, ac ſana duntaxat caro relinquatur: quam ex natiuo ipſius colore, & ſanguinis bonitate, facilè deprehendes. Inter cætera autem medicamenta acria, quæ viuum à corrupto ſeparant, & in hoc affectu celebrari ſolent, omnium præſtantiſſimum atque efficaciſſimum quotidiano experimento deprehenditur arſenicum, quod ſublimatum

Vlceris mundificatio.

Si ſordes in putredinem degenerent.

Emplaſtrũ Auicennæ.

Linimentũ.

Arſenicũ ſublimatũ.

vocant, vt aliquoties alibi annotauimus. Hoc enim confeſtim malum ſiſtit, & id quidem ſine dolore. Quòd ſi medicamentis eiuſmodi malum non ceſſerit, membrũ ipſum tali depaſcente ac putrido vlcere affectum, cogimur abſcindere, vt cætera pars tuta ſit. Id autem miſerum atque vltimum auxilium, nunquàm tentandum eſt, niſi dum cætera præſidia nihil proficiunt, & malo prorſus victa ſunt, vt alibi admonuimus.

De profundo & cuniculoſo vlcere, quod & ſinus Latinis dicitur. CAP. XVII.

Vlcus cauernoſum.

VLcera cuniculoſa, ſeu cauernoſa ſuprà appellauimus, quorum orificia ſtricta ſunt, profunditas verò in latum ſe diffundit, & ſenſui occulta eſt, multos interdum anfractus habens, modò rectos, modò obliquos, citra duritiem tamen & callum. Atque hoc vno à fiſtula diſſidet, quamuis promiſcua turba, eiuſmodi vlcera omnia cuniculoſa, fiſtulas nominent, cùm tamen fiſtula propriè vlcus ſit altum, anguſtum, & calloſum, Galeno, Cel. Aët. & Paulo. Itaque quod profundum & cauernoſum vlcus recentiores chirurgi appellant, id Latini appoſitè ſinum, Græci κόλπον nominant. Fit autem cùm adiacens vlceribus cutis, diutius ſubiectis corporibus non coaleſcit, glutinatúrque, cuius multæ ac variæ ſunt differentiæ, nimirum ex cauernarum magnitudine, ſitu, figura, ac numero deſumptæ. Aut enim breues ſunt, aut altè penetrantes, iuxta carnem deſinentes, aut ad oſſa, vel cartilaginem ſubeuntes, ſurſum, deorſum, vel ad latus tendentes, recti aut flexuoſi, ſimplices ac duplices, triplicéſve. Galenus autem eorum duntaxat, qui à poſitionis figura ſumuntur, meminit: vt qui præcipuè curandi rationem immutent. Siue enim magnus, ſiue paruus aut breuis, vel altus, aut iuxta ſuperficiem conſiſtens, ſimplex vel duplex, tripléxve fuerit, eadem ſemper eſt eorum curandi ratio. At ſi vel ſurſum, vel deorſum, vel ad latus, vel intrò ad oſſa tendit, curationem variat. Cùm enim ſurſum tendit, facilè per eius os ſanioſa colluuies atque ipſum pus effluit. Cùm verò deorſum vergit, intus, retentum pus, aut ſanies, contiguas partes erodit. Quare niſi facto ex aduerſo (vt ſtatim dicetur) emiſſario

Fiſtula quid.

Sinus quid, & eius differētiæ multiplices.

Quæ ſinuum differentiæ curandi rationem euarient, & quæ non.

rio, nihil omninò profeceris, ſiue carnem generare, ſiue glutinare velis. Cùm verò ad latus declinat, aut ſurſum vergit, aut intrò fertur, ſed ita locari pars afflicta poteſt, vt liberè ſanies, aut pus è ſinu effluere poſſit, inciſione ex aduerſo facta opus non eſt; ſed de his adhuc in ſequentibus. Cæterùm cauſæ eiuſmodi ſinuum, ſeu cuniculoſorum vlcerum, ſunt abſceſſus, ſiue ſupurantes affectus tardius diſſecti, & vulnera perperam curata. Pus namq; longo nimis ſpatio in ſuppurante abſceſſu, aut in profundo vulnere, quod non ritè expurgatur, retentum ac deliteſcens malignitatem, & veluti acrem atq; erodentem quandam naturam acquirit, & cuniculos tandem molitur, qui difficilè admodum carne impleri, & glutinari queunt. Ad affectam nanq; particulam, quæ iam imbecillitatem contraxit, vndiq; ex circũiacentibus ac vicinis partibus, imò verò & ab vniuerſo corpore, ſuperuacanei humores confluunt, atq; ita ægrè ſanabile redditur vlcus. Differentiæ cuniculorum, ſeu cauernularum eiuſmodi vlcerum, deprehenduntur turundis, (quas tentas vocant) & ſpecillis, ſiue contis (quæ probæ vulgò dicuntur) argenteis, vel plumbeis, aut alia conſimili materia factis, in ipſos cuniculos læuiter, ac blandè immiſſis. Item minutis quibuſdã, atque exilibus radicibus, & cereis candelis, necnon & colo ratis quibuſdam iniectionibus. Color verò materiæ, quæ ab ipſis cauernulis & ſinubus egreditur, qualitatẽ eius manifeſtè inſinuat: ſi enim tenuis fuerit, & loturæ carnis perſimilis appareat, calidã eſſe haud temerè, eã iudicabis. At ſi candida viſitur & seroſa, indubiè frigida erit. Sed & ſaniei puriſve bonitas, & paucitas, coloris quoq; & tumoris, qui prius aderãt, priuatio, ſinũ carne impleri, & glutinari demonſtrãt. Si verò cõtraria his adfuerint, glutinationẽ nequaquã adhuc fieri nobis indicãt: vt Gale. iis verbis nobis teſtatũ reliquit libro ſecundo de ratione curandi, ad Glau-
„ conem. An verò (inquit) altæ ſinus partes coaluerint, ex
„ manente ſanie deprehendes, ſi ea multa vel pauca, cocta
„ vel cruda ſit. Præterea ſi neque in ipſo ſinu dolor ſentia-
„ tur, nec tumor appareat, ſed totus locus æquabilis ſit, ſic
„ cus ac doloris expers. Quòd ſi puris probè cocti portio exi
„ gua in ore cõſpicitur, multò magis deglutinãdo ſinu ſpe-
„ randũ eſt. Hactenus de ſinuum differẽtiis, cauſis, & iudiciis

Cauſæ ſinuũ.

Sinuum differentiæ qui bus deprehẽdantur.

Indicia.

dicta ſufficiant. Itaque tempeſtiuū eſt, eorū curationem aggrediamur, & qua poterimus breuitate, nūc proſequamur.

Ratio curandi ſinus, ſeu vlceris profundi & cauernoſi, non tamen adhuc calloſi.

In curando ſinu, geminum eſſe ſcopum.

CVm ſinus, quo de hîc agimus, vlcus ſit cauum, & profundum, geminus in eo curando ſcopus ac finis medenti proponitur, vnitio ſcilicet & repletio. Vlcus enim quâ vlcus eſt, vnitionem, cauitas verò impletionem deſiderat. At quæ diſſident, vniri non poſſunt, niſi prius cauitatem (ſi cum vlcere, vt in ſinu coniuncta ſit) impleuerimus. Ordo igitur curationis poſtulat, vt à cauitatis impletione ordiamur. Sed cauitas rurſus carne impleri non poteſt, niſi laborans particula & iuſto temperamento prædita ſit, & ſinus ipſe omninò purus, & ab omni ſorde immunis extiterit. Itaque ſi vel phlegmone, vel eryſipelas, vel gangræna, vel intemperies aliqua ſimplex aut compoſita, partem affectam obſederit, manifeſtum eſt, quòd niſi quis illos affectus prius ſanauerit, implere cauum vlcus non poterit. Fieri enim non poteſt (vt libro tertio methodi medendi Galen. inquit) vt in vlcere vel carnis productio, vel ſinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, rectè vnquam cedat, niſi ſubiecta caro pro naturali modo ſe habeat. Adhæc cum in ipſa nouæ carnis generatione, duplex prouenire excrementum neceſſe ſit, alterum quidem craſſius, quod ſordes propriè appellatur, alterum tenuius, quod Græcis ἰχῶρ, nobis verò ſanies dicitur, ac ex tenui quidem hoc excremento, vlcus humidum reddatur, ſicuti ex craſſo ſordidum, duplicibus ſanè medicamentis ſinuoſum vlcus egebit, antequàm carne repleatur: nempe vt humidum eſt ſiccantibus, vt ſordidum expurgantibus ſeu detergentibus. Ordo igitur ſanationis à ſorde expurganda in curando ſinu incipiet, quòd videlicet nec glutinari quicquàm, nec carne impleri poſſit priuſquàm purum; hoc eſt, deterſum, & à ſordibus ritè expurgatum fuerit. Vbi verò iam ab omni alio affectu immunis, & purus ab excrementis ſinus fuerit, tum primùm agglutinantibus medicamentis vtendum erit. Hæc autem nec detergent, nec expurgant, vt ſarcotica, id eſt, carnem generantia, ſed contrà prorſus (inquit Galenus) ſubſtantiam omnem in diem cogunt.

In nouæ carnis generatione duplex prouenire excrementum.

Vlcus ſinuoſum duplicibus eget medicamentis.

Agglutinātium facultas.

Cuiuſmo

Cuiuſmodi facultatem habent medicamenta ea, quæ auſtera & adſtringentia vocantur. Hæc enim ſiccant tantiſper, dum humoris redundantiam qui ſecundum naturam eſt, abſumat. Sed de iis alibi fuſius à nobis dictum eſt.

Hypotheſis.

Pone ergo in eadem particula ſinu occupata, intẽperiem aliquam, vel phlegmonem, aut conſimilem affectum, & cauitatem, & vlcus & ſordem ſimul conſiſtere, ordo curationis expoſtulat, vt primùm phlegmonem aut intemperiem, ſecundo loco ſordem, tertio cauitatem, & quarto vlcus perſanes. Siquidem iuſta ſubiectæ carnis temperies, cauſæ rationem habet, vt quæ concreſcere ſecum quod vlceratum eſt, faciat, & cauitatem impleat. Puritas vlceris, rationem eius ſine quo non. Atque hanc ſordes interpellans, curationem moratur. Habet verò & ipſa cauitas, ad vlcus, rationem eius ſiue quo non, vt libro tertio Therapeutices Galen. annotauit. Quando (inquit) niſi cauitas prius impleta ſit, induci cicatrice vlcus non poſſit. Atque hæc in vniuerſum dicta ſint de ratione curãdi ſinus, quod & vlcus profundum, & cauernoſum noſtri chirurgi appellant. Cui magna ex parte complicari ſolent, quæ ſuprà commemorauimus. Hac igitur vniuerſali methodo præmiſſa, particularium ipſorum ſinuum differentiarum (quas curandi rationem variare diximus) ſanationem ſub iungamus. Conſtituatur igitur imprimis ſinus ad ſuperiorem partem porrectus, ita vt eius orificium deorſum ſpectet, talis certè non adeò multum negotij in ſanando fa ceſſet. Quandoquidem per os eius facilè ſanies effluet. atque ideo prompte conglutinabitur, adhibitis ſaltem iis, quæ ſtatim dicentur auxiliis. Sed neque cum ad latus declinat, aut intrò fertur, aut etiam deorſum vergit, inciſione ex aduerſo facta opus erit, ſi pars ipſa afflicta ita locari poſſit vt libere ſanies è ſinu emanere queat. Itaque ponarur ſinus, artus aliquos, nempe cubitum, aut femur occupare, poterit vtique decliuis figuratus, citra diuiſionem ex aduerſo factam coaleſcere. Etenim in cubito cum oræ gibbero vicinæ ſunt, ſummam manum elatius protendens, ſinum ad effluxionem incitabis. Sic & in femore, ſi ſinus deorſum vergat, & ad genu terminetur, os autem ipſius ſublime ſupra femoris medium ſit, popliti mollem puluinum ſubiicies, quòd demiſſius inguen quàm genu

Si ſinus orificium deorſum ſpectet.

Inciſio ex aduerſo, quãdo in ſinu fieri debeat & quando non.

Ex Paul. 3

Ex Gal. 2. ad Glau.

poſitum ſit. Cæterum ſi ſinus deorſum vergat, aut ad latus declinet, vel intrò feratur, & ſitum affectæ parti commodum dare non poſſis, quò liberè ſanies effluat, nihil vnquàm promouebis, ſiue carnem generare, ſiue glutinare velis, niſi prius collectioni pulurentæ effluxum molitus fueris. Intus enim retenta ſanies contiguas partes erodet. Porro ſanioſæ illi colluiei effluxum bifariam moliri poteris. Nempe vel facto, tantum in imo ſinus, vulnere, vel tota cauitate diſſecta. In imo, ſeu radice ſinus fit ſectio, ſi vlcus magnum fuerit, & locus totus ſine periculo ſecari non poſſit. Præſtiterit autem ſemper, ſi nihil obſtiterit, totam ipſius ſinus cauitatem diſſecare, quàm ex aduerſo plagam facere. Ita enim facilius, ac citius multò, ad ſanitatem vlcus perducetur. Tota igitur cauitate diſſecta, ellychniis, & pannorum laciniis in linamenta formatis, congruíſque medicamentis ſic expurgandus, atque reſiccandus erit ſinus, vt tandem caro regignatur, cauitas impleatur, & ad perfectam ſanationem, modo quo ſuprà dè altis, & cauis vulneribus docuimus, perducatur. Cæterùm priuſquam ex aduerſa parte diuiſo fiat, purulenta colluuies ſinenda eſt, magna ſatis copia in fundo ipſius ſinus colligi, quo ſinus parietes magis attenuentur, atque ita melius ſpecillum (ſupra quod ſectio fieri debet) in cauitatem demittatur, ſinu ſcilicet ex puris copia diſtento, & ampliore facto. Specillum autem ipſum quod ſic in ſinum immittitur, læue, hoc eſt, minimè aſperum eſſe debet. ac vnctuoſo aliquo (vt citra dolorem immitti poſſit) illitum. Adhæc parte poſteriore perforatum eſſe debet in modum acus, vt in eo imponi poſſit cento aliquis (vt vocant) ex ſtupis canabinis, aut aliqua gracili faſcia, aut certè funiculo quopiam molli, vt canabino factus. Inciſione autem facta, dolor qui per eam excitatus eſt, ſedandus erit, & impetus profluentis ſanguinis, cui candido, atque aliis id genus ſupprimendæ ſanguinis profuſioni dicatis auxiliis, compeſcendus. Poſt hæc autem cento alius quando opus erit, detergente aliquo medicamento imbutus, indendus erit, atque vt id commodius fiat, alteri, qui ſinum adhuc occupat, aut aſſuetur, aut alligabitur. Poterunt & ellychnia, ſeu linamenta in mundificatiuo aliquo tincta in ſinum ipſum imponi, ſupérque, atque in ambitu danda

Bifariam effluxū moliri poſſe ſaniei, aut puri, in ſinu.

Quòd multa puris copia ſinenda eſt colligi in fūdo ſinus priuſquam ex aduerſo diuidatur.

Specillum quod in ſinū immittitur, quale eſſe debeat.

Si neq; apertio in imo, neque cauitas

da

da ſunt, quæ mox infrà dicemus. Porrò ſi neque in imo *tota diſſecari poßit.* ipſius ſinuoſi vlceris, plaga commodè fieri poſſit, neque cauitas tota diſſecari, ſinus totus eluendus erit collutio- *Sinus quibus liquoribus abluendus.* nibus, primum quidem deterſoriis, ſi inhærentem ſaniem ſubeſſe ſuſpicaris: deinde ſarcoticis, id eſt carnem generantibus: poſtea verò ad glutinans medicamentum tranſeundum erit. Proinde Galenus libro ſecundo de ratione curandi ad Glauconem, ſinum ipſum nunc melicrato ſolo, id eſt, mulſa, nunc quidem puro vino, nunc verò mulſo eluendum eſſe monet. Itaque ad detergendam, expurgandámque ſinui inhærentem ſaniem, melicratum præferendum eſt. Sed præſertim in ſinu cuius os *Melicratū.* deorſum ſpectat, per quod ſanies libere effluat. Huius nanque ſinus profunditatem totam, ad glutinationem aptam (vt Galenus inquit) ſola reddere poteſt iniecta mulſa. Ad purgandum verò ſimul & roborandum, vbi ſcilicet adhuc aliqua leuis cuiuſdam ſordis derelictæ ſuſpitio eſt, vel ipſo etiam Aëtio autore mulſum eligimus. At vbi carnem iam in ſinu mediocriter regenitam, omnino puram eſſe conie- *Mulſum.* cerimus, & glutinationem quærimus, vino puro ſubadſtringente ſinum ipſum eluemus. Vinum enim eiuſmodi, quod medium eſt inter dulce & adſtringens, leuiter gluti- *Vinum ſubauſterum.* nat. Si autem cruentus fœtidúſq; ſit humor, qui è ſinu excernitur, oxymeli (Aëtio autore) cæteris præſtat. Aui- *Oxymeli.* cennas & quidam alij ſinum præſertim maligniorem, & vehementer ſordidum detergent, & eluunt, aut lixiuio, aut marina aqua, aut etiam aluminoſa, quæ in hoc affectu præſtantiſſima eſt. Hæc enim prætei quam quòd potenter ſordes abluit, à parte quoque affecta fluxionem arcet, & repellit. Albucaſis chirurgus inſignis vnguentum Ægyptia- *Aqua aluminoſa.* cum, cum aqua & melle liquatum, in ſinum eiuſmodi, deterſionis & corrigendæ malignitatis gratia immitti iubet. Galenus quoque, vbi ſinus ipſe, aut ſitus, aut alterius cuiuſuis occaſione, ſordidior aut humidior eſt, medicamenta, quæ valentius quàm mulſa deſiccent, & detergant, admouenda eſſe ſuadet. Cuiuſmodi eſt medicamentum *Medicamētum ex charta cōbuſta.* ex combuſta charta compoſitum, quod ad hunc modum temperatur: Squammæ gallæ, myrrhæ, ſingulorum pon-
„ do denariûm octo, ſandarachæ, arſenici, elaterij, id eſt, ſucci
„ ci cucumeris agreſtis, ſingulorum pondo denariûm qua-

tuor, thuris pondo denariûm trium, atramenti ſutorij (quod Græci chalcanthum vocant) tantandem, chartæ quantum ſatis eſt ad inducendum colorem. Debet autem exigua eiuſmodi medicamenti portio largo roſaceo miſceri, quò & eius vehementia remittatur, & per anguſtum foramen, in ſinus profundum, per fiſtulam, aut æneam, aut corneam, recto ductu foratam poſſit iniici. Iniecto autem medicamento, vlceris os linamento concerpto claudendum eſt, ne id refluat. Niſi enim diutius maneat, exiccare non poterit.

Si vlcus ſinuoſum calidũ fuerit.

Cæterum ſi vlcus calidum fuerit, hoc eſt, calidam intemperiem ſibi adiunctam habuerit, & virus ab ipſo ſinuoſo vlcere manans, rubrum & loturæ carnis recenter mactatæ perſimile appareat, non alienum fuerit ipſum abluere melicrato, hoc eſt, aqua mulſa recenti, in quo lenticula, hordeum, roſæ, & balauſtium incocta fuerint.

Si vlcus ſinuoſum frigidũ fuerit.

Si verò vlcus frigidum ſit, & ſanies tenuis & aquoſa conſpicitur, mulſa in qua incocta ſint, marrubium, abſinthium, pimpinella, & myrrha eluendum eſt. Porrò vbi ſic ab omni ſorde puros ſinus effecerimus, carne replentibus medicamentis (ſarcotica Græci vocant) ſi caui ſaltem fuerint, deinde glutinantibus, & tandem cicatricem inducentibus, ſimiliter reliquis vlceribus vtendum erit.

Idẽ medicamentũ deterſoriũ, ſarcoticũ & glutinans.

Carne autem replent, quæ humiditatem ſiccant, & ſordem detergent. Itaque, idem medicamentum primario atque ex ſeſe ſordis deterſorium Galeno appellatur, altero verò ſignificatu ſarcoticum & glutinans. Quippe quòd tali impoſito medicamento, vlcera carne replentur, ac coëunt. Opus enim ipſorum proprium eſt (vt alicubi ſcripſit Galenus) affectam partem recrementis vacuare, ne videlicet ſanies carnis generationem glutinationemque impediat.

Sarcoticorũ facultas.

Sarcotica igitur detergendi etiam vim habent, ſed omnis roſionis ſeu morſus expertem.

Glutinantium finis.

Finis autem glutinantium eſt, nullam intercoitura ſubnaſcentem humiditatem permittere. Glutinaturo nanque (vt tertio methodi Galenus ait) vnum id propoſitum eſt, vt eius quod ſecundum naturã eſt, redundantiam conſumat.

Epuloticorum finis.

Epuloticorum verò, id eſt, cicatricem inducentium medicamentorũ finis eſt, non hanc totam ſubnaſcentem, ac redundantem humiditatem impedire, ſed etiam nunc conſiſtentem, in iis quæ mox cicatricẽ ducent, conſumere: adhæc callo obducere, & adſtringendo indurare.

rare. Sed de iis in antidotario fuſiùs dicemus. Ergo (vt ad propoſitum reuertamur) ſi cauus ſinus carnem requirat, primùm medicamenti, quod charta conſtat, aridi paululùm, cum multo roſacco inſeri conuenit. Deinde carpto linamento os obturari. Inde emplaſtrum Iſis aut Machærionis, aut ſimile quoddam, vnà cum roſaceo cerato liquidiore ſolutum iniicitur. Vbi verò mediocriter carne repletus eſt ſinus, aliquid ex glutinantibus medicamentis, non vehementer ſiccantibus adhibendum eſt, quod creſcentem tenellam carnem blandè, & ſine morſu cogat, non aliter ac ſi recens ac cruentum vulnus curaretur. Curatur autem hoc mollibus, blandis, miniméque dolorem excitantibus medicamentis, qualia ſunt enhæma, quorum opus ſeu facultas eſt coniungere, & diuiſas partes conglutinare, vt in priſtinam vnitatem particula reducatur. Multa (inquit Galenus) eiuſmodi medicamenta inueniuntur, alia quidem ex bitumine confecta, vocantúrque neſcio qua ratione, vt idem ait, emplaſtra Barbara: alia verò, quia fului & fuſci ſunt coloris, cirrha, & phæa nominantur, ex argenti ſpuma & ærugine liberalius decocta. Horum autem medicamentorum miſturas Galenus, Paulus, & Celſus docent. Sed præſtat de hac re interpretis vulgaris Auicennæ „ verba ſubiicere. Ad incarnandum (inquit) oportet quòd „ medicinæ fiant currentes lauatiuæ, cum viſcoſitate adhærente, & iniiciantur in eis cum clyſteriis, & immittantur „ cum ellychniis & tentis. Et nos quidem iam experti ſumus „ emplaſtrum Apoſtolicum, id eſt, Apoſtolorum, & centaureæm, quãdo cum ea implentur, & eſt mirabilis valde. Succedit huic ſymphyton, deinde iridis Illyricæ radix, poſtremò erui farina, & id genus alia, quæ glutinandi facultatem habent. Porrò ſequens medicamentum, quod in frequenti eſt vſu apud chirurgos, miram vim habet in glutinandis ſeu incarnãdis eiuſmodi vlceribus. Recip. aquæ decoctionis hordei libram vnam, mellis roſati vncias tres, ſarcocollæ drachmas duas, myrrhæ, thuris, ſingulorũ drachmam vnam, vini odoriferi vnc. ſex. Coquantur omnia ſimul vſque ad tertias, id eſt, vſque ad conſumptionem tertiæ partis. Quibus & addi poteſt aliquando aliquid aloës. Cæterùm poſt glutinantis medicamenti impoſitionem, ſola ſpongia noua ex mulſo iuxta Galeni conſiliũ circumponenda

Si cauus ſinus carnem requirat.

Enhæma.

Cirrha, & phæa medicamenta.

Auicen.

Medicamentũ incarnãs & glutinãs.

Modus deligandi ſinus poſt glutinatorij medicamenti impoſitionem.

nenda eſt, quàm fieri poteſt molliſſima. Eius autem deligatura à ſinus fundo incipiat, & eius ore finiat: faſciarum verò ſpiræ ſiue circumflexus, ſinus profundum ſine dolore arctent: àc paulatim vſque ad os eius elaxentur, eidémque (ori inquam ſinus) indatur medicamentum molle, circumducto foriníecus emplaſtro ad os ipſius ſinus forcipibus diſciſſo: vt ſanies effluere poſſit. Effluet autem è ſinu ſanies, ſuppoſito aliquo alio paruo emplaſtro ad ſolutionem vſq;, quam tertio quoque die faciens, hoc ipſum tanquam operculum circumpoſitum auferes, relicto eo quod totum ambit ſinum, medicamento. Ideò autem tertio quoque die, aut certè citius aut tardius, prout res efflagitabit demenda ſpongia eſt, ac paruum emplaſtrum quod ſuperpoſitum erat: vt ſi qua humoris colluuies in ore ſinus collecta ſit, vacuetur exploremúſque, an altæ ſinus partes coaluerint, an minimè, quod ex manante ſanie (vt docet Galenus) deprehendetur. Si ſcilicet ea multa vel pauca, cocta vel cruda ſit.

Tertio quoque die ſpongia, ac paruũ emplaſtrum demenda.

Lib 2. de arte curat. ad Glauc.

Itaque altas ipſius partes coaluiſſe demonſtrat, pus coctum ac paucum, præſertim ſi neque in ipſo ſinu dolor ſentiatur, nec tumor appareat, ſed locus totus æquabilis ſit, ſiccus ac doloris expers. Cúmque ſpongiam rurſus impoſueris, rurſúſque (vt diximus) adalligaueris, poſtero vel tertio die ſoluito, vt dictum eſt, ſemper linteolum ſinus ori admotum permutans, quod eodem emplaſtro illitum, totum os ambitu cingat. Neque verò omnino appreſſum (vt Galenus admonet) eſſe debet: ſed ita, vt per id tota ſanies vacuari poſſit. Itaque cùm ſecundo vel tertio quoque die (vt iam ſemel atque iterum dictum eſt) ſpongia, vel paruum emplaſtrum eximitur, conſiderandum multáne an pauca, cruda an cocta materia ad os vlceris affluxerit. Deinde expers ne ſit, an particeps doloris locus affectus, & an tumor remanſerit, aut diminutus ſit. Altas enim ſinus partes coiiſſe teſtatur pus coctum ac paucum, præcipuéque ſi dolor & tumor non adſint. Contrà multum & crudum, & cum fœtore, & loci humiditate, dolore & tumore, nondum coaluiſſe ſignificant. Neque verò (vt ſcribit Galenus) ſi primo vel ſecundo die tenuis quædam ſanies ex ſinu manet, de glutinatione omnino deſperandum eſt. Sæpe enim vis medicamenti affectæ particulę admoti, ex ipſa cute & ſubiecta carne tenuem humiditatem vehementer

Nota coitionis altarum ſinus partiũ.

expri

exprimit,quoties eius qui curatur corpus ita affectum eſt, ſiue ex natiua temperie,ſiue mala victus ratione. Hac humiditate expreſſa, loca mediocriter reſiccata glutinantur. Quòd ſi tertio,aut quarto ab initio die, ſanies cruda in ore apparuerit,ſcito (inquit idem) ſinum non eſſe glutinatum. Quare affecto loco medicamētum, quod vehementer quidem exiccet,ſed nec mordeat,nec cutem contrahat,circum ponendum eſt. Cuiuſmodi Galeni medicamentum eſt, quod à fuluo colore cirrhum dicitur, ex concoctis metallicis, oleo ricinino, quod oleum de cherua appellant, & aceto ſine cera confectum. Hoc enim medicamentum(vt idem Galenus teſtatur) ſine morſu vehementer exiccat. Cuius compoſitio & vſus ex libro ſecundo de compoſitione medicamentorum κατὰ γένη requiri debent. Guido à Cauliaco iubet poſt glutinantis medicamenti impoſitionem, deſuper apponenda eſſe emplaſtra, & pannos, aliquo quod habeat (vt eius verbis vtar) rectificare illa illitos. Cuiuſmodi ſunt, emplaſtrum διὰ χαλκίτεως nominatum, quod à palma Græcè φοινίκινον, & vulgò diapalma appellatur. Item emplaſtrum (inquit) nigrum vel flauum cum gallis:& mel coctum,cum puluere thuris,myrrhæ,& aloës: vel quædam horum, vel omnia ſimul,& vinum ſtypticum craſſum,quod groſſum vocat.Poſteà ligare præcipit:vt docet Galenus libro ſecundo ad Glauconem. Paucis autem interiectis ſubdit,de tenta(vt loquitur)hæſitaſſe multos,vt Henricum,& præceptorem ſuum Bononienſem, quòd ſolida non ponatur, qua ſaniem (inquit) in loco retinet,ſed cannulata,aut duplicata, vt ſanies continuè valeat exire:& ſpongia ſuper orificium ponatur, vt ſanies trahatur exterius ſugendo.

Cirrhum medicamētum.

Guido à Cauliaco.

Spongia nanque ideo circundatur atque alligatur, vt exiccet, manantémque è ſinu ſaniem excipiat, alioqui partem eroſuram, aut pruritum excitaturam. Imbuta autem (vt ſuprà diximus) mulſo ſpongia ſit, vt detergeat, mollis, ne aſperitate lædat, noua verò, vt aqua marina adhuc imbuta partem affectam deſiccet. Hactenus de ratione curandi vlceris alti, anguſti, & cauernoſi, non tamen calloſi. Nunc ordo poſtulat, vt de calloſo vlcere, ſeu callo obducto ſinu, quam fiſtulam nominant, dicamus.

Spongia qualis eſſe debeat

De fiſtula. CAP. XVIII.

Sinus.

QVum pus in abſceſſibus ſic excoriat particulam, vt continentia à ſubiectis ſeparet ac diducat, dein eo quomodocunque euacuato, diſtantia inter ſe priſtinum ſtatum recuperare nequeant, affectio eiuſmodi ſinus appellatur Galeno, libro de tumoribus præter naturam. Quem ſi quis (ait ille) non ſtatim curet, callo obducitur, durúſque temporis progreſſu fiet, nec conglutinare ipſum cum ſubiectis ſibi poſſibile eſt, vocatúrque tunc hic affectus propriè fiſtula, de qua nunc dicere inſtituimus. Eſt igitur fiſtula (quam Græci ſyringa nominant) arctus oblongúſque, & calloſus ſinus, aliquàtenus indolens, qui magna parte ex abſceſſibus parum dextrè curatis, oritur: ſed & ex aliis nonnunquam vlcerum generibus ac ſinubus perperàm curatis naſcitur. Hæc autem nomen accepit ab harundinearum fiſtularum tralatione, vt Paulus annotauit. Quandoquidem in eis cauitas quædam deprehenditur, harundinum cauitatibus ſimilis. Fit autem fiſtula in omni ferè parte corporis, habétque quædam (vt Celſus ait) in ſingulis locis propria, ſed de communibus hîc dicemus.

Sinus degenerat in fiſtulam.

Fiſtula quid.

Fiſtularum differentiæ multiplices.

Differentiæ igitur fiſtularum plures ſunt, ſicuti & ſinuum, quæ ex ſitu, figura, numero, magnitudine, & aliis id genus ſumuntur. Siquidem aliæ ſub cute extenſæ ſunt, aliæ altius penetrant, aliæ rectæ, aliæ flexæ & tortuoſæ ſunt, aliæ intra carnem deſinunt, aliæ ad oſſa, aut cartilaginem penetrant, aut vbi neutrum horum ſubeſt, ad interiora perueniunt. Aliæ neruos attingunt, aliæ venas, aut arterias occupant. Aliæ præterea ſimplices ſunt, aliæ duplices triplicéſve, ab vno ore intus, orſæ, quæ tres fiunt, aut etiam in plures ſinus diuiduntur. Aliæ deinde facilè, aliæ cum difficultate curantur. Atque etiam (inquit Celſus) quædam inſanabiles reperiuntur.

De ſignis & indicijs fiſtularum.

Fiſtularum notæ à quibus petãtur.

FIſtularum dignotiones ſumendæ ſunt, ab his quæ ſecundum eſſentiæ rationem ipſis inſunt, atque etiam iis, quæ conſequuntur accidentibus, & effectibus. A ſubſtantialiter quidem inhærentibus, vt ab illo (inquit Guido) corio

corio calloſo,& à forma fiſtulæ inſtrumentalis, & factitiæ. Calloſitas nanque cum forma fiſtulari, eſſentialis eſt differentia ipſius fiſtulæ. Ab accidentibus verò & effectibus, vt à virulentia illa horribili, quæ aliquando ab ipſa fiſtula effluit, emanátve. Item à dolore, qui in ea modicus eſſe ſolet, niſi dum partes quæ iuxta neruum ſunt, occupat. Cæterùm ſimplicéſne fiſtulæ ſint, an in plures partes diducantur, cognoſci poteſt ex modo puris. Cuius ſi plus fertur, quàm quod ſimplici ſpatio conuenit, plures ſinus calloſos eſſe manifeſtum eſt. Corporis quoque inquinatio docet, num in plures partes fiſtulæ penetrarint. Quia ſæpe cùm quis aliter decubuit, alitérque membrum collocauit, pus ferri, quod iam deſierat, incipit: teſtatúrque non ſolùm alium ſinum eſſe ex quo deſcendat, ſed etiam in aliam corporis partem eum tendere. Cúmque ferè iuxtà ſint caro & neruus, & aliqua neruoſa, quales ferè tunicæ, membranæque ſunt, genus quoque puris docebit, num plures ſinus intus diuerſa corporis genera perroſerint. Siquidem ex carne (inquit Celſus) pus læue, album, copioſius fertur. At ex neruoſo loco coloris quidem eiuſdem, ſed tenuius, & minus. Ex neruo pingue, & oleo non diſſimile. Cuius ſententiæ refragari videtur Aëtius, ſic de nerui fiſtula inquiens: Humor inde delatus tenuior eſt, ei ſimilis, qui ab oſſibus defluit, non quidem oleaginus, aut pinguis, ſed ſanioſus & glutinoſus. Sed & ex aliis notis, quàm ex pure, deprehenditur nerui fiſtula, nempe dolore, ſtuporis enim punctioníſque ſenſum incutit. Deinde motus, qui ab eo neruo perfici ſolet, deterior apparebit. Sed in ſpecillo attactu (inquit Aëtius) moleſtus acutúſque ſenſus redditus, rem manifeſtiſſimè iudicabit. At fiſtula locum erodente, ſi vena ſuberit, plurimus craſſúſque ſanguis effunditur. Sin arteria aperiatur, tenuis & flauus cum multo ſpiritu ſtridoréque exibit. Ante omnia autem (vt rectè conſuluit Celſus) demitti ſpecillum in fiſtulam conuenit, vt quò tendat, & quàm altè perueniat, ſcire poſſimus, ſimul etiàm protinus humida, an ſiccior ſit, quod extracto ſpecillo patet. Si verò os in vicino eſt (id quod diſci poteſt ſic, iam necne eo fiſtula penetrauit) quatenus nocuerit. Nam ſi molle eſt, quod vltimo ſpecillo contingitur, intra carnem adhuc vitium

Quibus notis deprehendatur, ſimpléxne ſit fiſtula, an multiplex.

Lib.5.

Aëtius.

Nerui in fiſtula eroſione.

Venæ atque arteriæ eroſæ ſigna.

Fiſtulæ ſpecillo maximè exploranda.

Oſsis carioſi nota.

tium eſt. Si verò magis id renititur, ad os ventum eſt. Ibi deinde ſi labitur ſpecillum, nondum caries eſt: ſi non labitur, ſed æquali innititur, caries quidem: verùm adhuc leuis eſt. Si inæquale quoque & aſperum ſubeſt, vehementius os exeſum eſt. At cartilago vbi ſubhæſit, ipſa ſedes docet, perſ uentúmque eſſe ad eam ex renixu patet.

Obliquæ fiſtulæ quomodo exploranda.

Cæterùm ſi obliquæ fuerint fiſtulæ flexúmque aliquem: vel plures habuerint, vt ſpecilli apex progredi nequeat, virgulá plumbeam, ſtanneámve conflabimus, aut ceream potius candelam, aſſumemus, qua iter pertentemus. Cùm enim flexilis admodum ſit, ad fiſtulæ figuram facile accommodabitur. Hactenus de ſignis fiſtularum: nunc de iudiciis.

Fiſtularum iudicia, ſeu prognoſtica.

Lib.7.

FIſtulæ ſi altius penetrant, vt ad vltimas dimitti collyrium non poſſit, ſi tortuoſæ atque anfractuoſæ ſunt, ſi multiplices, maius (inquit Celſus) in manu, quàm in medicamentis præſidium eſt: minúſque operæ eſt, ſi ſub cute tranſuerſæ feruntur, quàm ſi rectæ intro tendunt.

Cor. Cel li.7.

Expedita quoque curatio eſt in fiſtula ſimplici, recenti, intra carnem, adiuuátque ipſum corpus, ſi iuuenile, ſi firmum eſt, inimica contraria his ſunt. Itémque ſi fiſtula, os, vel cartilaginem, vel neruum, vel muſculos læſit, ſi articulum occupauit, ſi vel ad veſicam, vel ad pulmones, vel ad vuluam,

Paulus.

vel ad grandes venas, arteriáſve, vel ad inania, vt guttur, ſtomachum, thoracem penetrauit. Ad inteſtina quoque eam tendere ſemper periculoſum, ſæpe peſtiferũ eſt. Quibus multum mali accedit, ſi corpus, vel ægrum, vel ſenile, vel mali habitus eſt. Aegrè (inquit Paulus) conſaneſcit in ano fiſtula, quæ orificio caret, tum quæ deliteſcit, & in os terminatur, multifariámque fiſſa eſt. Sed ex his quidem colliguntur fiſtularum ſedes, ſpatia, & noxæ. Præterea an ſimplices hæ ſint, an multiplices, & in plures partes diductæ. Hactenùs igitur de fiſtularum differentiis, ſignis, & iudiciis. Deinceps verò de medicamentis ad eaſdem conferentibus diſſerere oportet.

De fiſtularum curatione in vniuerſum.

Ratio curandi vniuerſalis.

IMprimis genus victus conueniens, & quod ſubſtantia & qualitate, cauſis, quæ fiſtulæ conſolidationem impediunt, aduerſatur, inſtituito. Deindè corpus vniuerſum à ſuperuacaneis, & noxiis humoribus (illis tamen priùs, ſi

ita

ita res exigat, expulſioni paratis) idoneo cathartico medicamento purgato. Mox potionibus roborandis ac deſiccandis interioribus partibus accommodis, fiſtulam ad conſolidationem præparato. Cæterùm tametſi potiones multæ ad hanc intentionem à variis autoribus deſcriptæ ſint, duæ tamen ſunt quæ frequenti vſu, & felici ſucceſſu à recentioribus medicis probatæ ſunt. Prior ad hunc modum habet.

Potiones fiſtulis idoneæ.

1 Agrimoniæ partes tres, plantaginis partes duas, foliorum oliuæ partem vnam, ſcindantur minutim, & contundantur, poſteà in vino albo coquantur, & fiat colatura, de qua quolibet die ſub auroram cyathus vnus adminiſtretur.

2 Altera. Recipe oſmundæ (quæ filix mas eſt Dioſcoridi) partes tres, gentianæ partes duas, centaurij partem vnam, coquantur in vino albo, & fiat potio, quæ vt prior adminiſtretur. Hæc poſtrema etiam valde efficax eſt in oſſium corruptorum expulſione. Ego autem optimè factum exiſtimauerim, ſi in prædictis decoctionibus nonnihil ligni Guaiaci, vel Indici (quod lignum ſanctum, & palmam ſanctam appellāt) aliquot horas maceretur, poſteà moderato igne leuiter decoquatur, & ex colatura quantum aſſidenti medico ſatis eſſe videbitur, manè bibendum offeratur. Atque hæc regimen (vt loquuntur) vniuerſale concernunt.

Guaiacum, lignum ſanctum.

Quod autem ad topica pertinet auxilia, & regimen (vt vocant) particulare, quatuor ſunt ordine peragenda.

Ratio curandi particularis.

1 Primùm quidem fiſtulæ orificium, ſi non ſatis hiet, hoc eſt, ſi nimis ſtrictum fuerit, imo verò & ſinus ipſe fiſtularis vſque ad fines eius, ſi fieri poſſit, dilatari debet.

2 Secundo loco callum eximere, fiſtulámque auferre, atque omnino deſtruere conuenit.

3 Tertiò poſt exemptum (quocunque modo id fiat) callum, ſordities detergenda veniet.

4 Quartò vbi purus iam ab omni ſorde ſinus videbitur, ſimiliter reliquis vlceribus ad ſanitatem perducetur: nempe glutinatoriis, ſeu (vt loquuntur) incarnantibus medicamentis, & epuloticis, id eſt, cicatricem inducentibus, atque etiam (ſi carnis aliqua fuerit amiſſio) ſarcoticis, id eſt, carnem generantibus pharmacis.

1 Ergo ſi nec aduri ferro, nec incidi commodè poſſit fiſtula, & eius os, aut ſi-

Sinus fiſtulæ ampliatio.

nus totus, ſiue vnus ac ſimplex, ſiue multiplex fuerit, non latè ſatis pateat, immiſſo collyrio aliquo, ſeu (vt vocant) tenta, ampliari ac dilatari debebit. Materia autem ad conficienda collyria, dilatandis eiuſmodi fiſtulis, & ſinubus calloſis idonea, ſunt radices gentianæ, & mali terræ (quam ariſtolochiam Græci nominant) radix item bryoniæ, hoc eſt, vitis albæ, & dracontij ſeu dracunculi, præſertim maioris, qui ſerpentaria officinis, & Romanis veteribus colubrina nuncupatur. Sed imprimis huic negotio accommoda ſunt fruſta ſpongiæ contorta & validè compreſſa. Ex iis igitur fiant collyria ſiue penicilla (quas tentas vocant) altera quidem parte tenuia, altera paulò pleniora. Atque ea parte qua tenuia ſunt, demitti oportet in fiſtulam, ſed filo ſemper appendice, vt tutius, ſi altius deſcenderint, & promptius, ſi nimis hæreant, extrahi poſſint. Dimittantur autem horis duodecim, aut certè plus, aut minus, donec ſcilicet latè ſatis dehiſcat fiſtula.

2 Cæterùm orificio fiſtulæ, atque eius ſinu ſufficienter dilatatis, ipſius deſtructio, prorſus molienda eſt. Id autem trifariam fieri conſueuit. Nempe vel medicamentis acrioribus, & callum exterentibus, vel inciſione ſinus, & vſtione, vel inciſione citra vſtionem, cum calli euulſione.

Fiſtulæ deſtructio ſeu mortificatio.

1 Ergo ſi recens fuerit fiſtula, aut non adeò multum antiquata, nec etiam admodum profunda aut flexuoſa, & chirurgiam, hoc eſt, ſectionem & vſtionẽ, prorſus recuſet æger, medicamenta callum exterentia adhibebimus. Deinde remoto callo ad curationem reliquis vlceribus cõmunem vertemur. Itaque callos elidunt atq; excindunt, quæ ex Galeno, Paulo, Aëtio Cornelio Celſo, & aliis recentioribus chirurgis ſubiungam.

Trifariam fiſtula deſtruitur.

Callos exterentia.

Sphondilij radix circumraſa, & fiſtulis impoſita, earum callos eximit. Item veratrum nigrum, duobus tribúsve diebus inſertum idem præſtat. Adhæc amurca cocta, & in collutionem adhibita. Ad idem elaterium, id eſt, ſuccum cucumeris agreſtis, ſeu (vt vocant) aſinini, terebinthina exceptum in collyria cogito, imponitóque: vel laſerpitij radicis ſuccum infundito. Id quod ſequitur etiam callos conſumit Paulo Aeginetæ. Æruginis drachmæ duodecim, ammoniaci drachmæ duæ, excepta aceto in longum inducuntur, & fiunt penicilla. Hoc medicamentum expeditiſſimum atque ex primis eſſe ad callos eximendos, ex

præcepto Megetis,nobis teſtatum reliquit Aurelius Cornelius Celſus. Verùm exemplaria omnia eo loci corrupta ſunt. Pro drachmis enim duodecim, habent tantùm denarios duos. Plurima eius generis collyria, hoc eſt,fiſtulis callos exterentia,à modò nominatis autoribus deſcribuntur,ex quibus quiſque,quæ ſuo propoſito magis conducere videbuntur, poterit deligere, & in vſum aſſumere. In communi autem vſu apud recentiores chirurgos ſunt collyria ſiue penicilla ex trochiſcis aſphodelorum, quorum deſcriptionem habes in antidotario. Item ex calce & ſapone. Adhæc quæ auripigmento, hoc eſt, arſenico illinuntur penicilla,neminem vnquam fefellerunt, vt præter quotidianam experientiam recentiorum ferè omnium ſcripta teſtantur. At verò ſi fiſtulæ multos & valde anfractuoſos altóſque cuniculos habeant, ita vt in eos collyria eiuſmodi, prout res exigit,indi non poſſint,eadem ex aceto aut liquore aliquo ad rem accommodo per auricularium clyſterem intro infundenda ſunt,vt ſcilicet per omnes multiplicis ipſius fiſtulæ anfractus perferantur. Mirificè prodeſt in antiquis fiſtulis, & admodum calloſis ſequens iniectio.

Locus in Cor.Cel. emẽdatus.

Trochiſci aſphodelorũ.

Arſenicũ.

Vnguenti Ægyptiaci ſemuncia, ſublimati drachma dimidia,lixiuij vnciæ quatuor,aquæ roſarum vnciæ duæ,arſenici ſcrup.I. aquæ plantaginis vnciæ quatuor, bulliant vſque ad conſumptionem tertiæ partis. Iniecto medicamento, fiſtuloſi vlceris os,linamento concerpto (vt de ſinubus dictũ eſt)aut quouis alio claudendum eſt, ne id refluat.Niſi enim aliquandiu maneat, nullum effectũ effatu dignum prſtare poterit.Si autem duplices aut multiplices eiuſmodi fiſtulæ,breues, intráq; carnem ſint,eadem etiam medicamenta quæ callos elidunt,arida in calamũ ſcriptorium coniici poſſunt: Calamus igitur ori fiſtulæ aptandus eſt,poſtea in eum inſufflare oportet,vt ea medicamenta intus compellantur, Si quando verò longior(inquit Celſus) & tranſuerſa fiſtula eſt,demiſſo ſpecillo, cõtra principium huius incidi cõmodiſſimum eſt, & collyrium vtrinque demitti. Aqua fortis Alchymiſtarum ſaltem prima in eiuſmodi tortuoſis, atque labyrinthi modo flexuoſis fiſtulis, mirifice prodeſt.Hæc enim (inquit Guido ex ſententia Arnaldi à villa noua) omnes fiſtulas mortificat,& diſrumpit.

Ad antiquas & valdè calloſas fiſtulas.

Si fiſtula longior & tranſuerſa ſit.

Aqua Alchymiſtarum.

Secundus modus abolendi fiſtulas.

2 Secundus modus abolendi fiſtulas eſt,qui primum per incisionem totius cauitatis fit,deinde per aduſtionem,quæ vel cauſtico medicamento, vel ferro candenti & ignito inducitur. Cæterùm quæ in magnas arterias, vel neruos, vel tendines notatu dignos, aut membranam coſtas ſuccingentem, aut aliquam principalem particulam deueniunt,vel nequaquam(vt ſupra diximus)vel certè cum multa artificioſáque diligentia,ac prudentia attingendæ ſunt. Reliquis verò hunc in modum manum admouemus. Primùm quidem tentabimus, an rectæ ſint vel obliquæ, demiſſo intrò (vt paulò antè monuimus) ſpecillo, vel cerea candela.In quibus autem duæ pluréſve oræ habentur,quæ ſpecillo aut conſimili inſtrumento tentari minimè poſſunt, ita notâtur. Clyſtere in ſinum per vnum os liquorem compellimus,éxque tranſitu eius in reliqua ora,facilè deprehendimus, vnáne,quæ multas oras habeat,an multæ fiſtulæ ſint.His ita exploratis,ſi in ſummo fuerit ſinus,atque is anguſtus,ſpecillo demiſſo explicandus eſt,ſupráque id accommodata figura, ſcalpello incidendus. Si flexus reperiuntur, hi quoque ſimul ſpecillo & ferro perſequendi ſunt. Idémque faciendum, ſi plures ſe quaſi ramuli oſtendunt. Vbi ad fines fiſtulæ ventum eſt, diuiſo vlceri imponenda ſunt penicilla,oui candido liquore imbuta,quæ labra ſolutæ continuitatis diſtendant,& inuicem coire non ſinant. Poſtera die locus adurendus erit,vel ferro candente,vel cauſtico,ſeu adurente aliquo medicamento,nempe vel puluere aſphodelorum,vel arſenico,aut alio conſimili, quod facultatis ſit cauſticæ ſiue vrentis.Auicennas hydrargyrum,id eſt,argẽtum viuum ſublimatum admouet, quo efficitur,vt nihil corruptum,nihil calloſum,nihil denique quod præter naturam ſit, in vlcere remaneat, quod non omnino deſiccetur,elidatur,& abſumatur.

Argentũ viuum ſublimatum.

Si fiſtulæ ſub cute intrò tendant.

At ſi non ſumma occupauerint fiſtulæ,& ſub cute non tranſuerſæ ferantur,ſed rectæ intrò tendant,vbi quàm profundiſſimè poteſt,& quatenus licet, inciſus fuerit ſinus,orbiculatim totum callum, modo qui nuper dictus eſt, ſi fieri poſſit auferemus. Quòd ſi aliquid ex eo relictum fuerit,adurente id medicamento abſumemus. Si autem multum ſit, quod ex callo remanſit,nec medicamento cedat,candentibus ferramentis adurendum eſt. Cæterùm ſuperponenda ſunt,

da ſunt,atque in circuitu ſemper admouenda quæ refrigerent, & reprimant. Nam ferè quæ circa fiſtulam ſunt (vt Celſus ait) aliquid habent inflammationis. Signum autem,quo dignoſcimus medicamentum acre atque adurens,ſuum effectum,quod ſatis eſt,induxiſſe,eſt vlceris elatio ſiue tumefactio, ac trium dierum mora,vt communis vſus habet.

Quid poſt aduſtionem & reſiccationem fiſtulæ agendum ſit.

Itaque aduſta,& vt oportet reſiccata fiſtula, mitigatorio aliquo medicamento primis diebus vtitor,vt oleo cum oui luteo mixto. Deinde ea quæ cruſtas, ferro ignito aut adurente medicamento inductas reſoluunt, ac deiiciunt,admoueto : cuiuſmodi eſt,butyrum,aut aliquod aliud ſimile,pingue ac vnctuoſum. A quorũ vſu non prius deſiſtito,quàm cruſtæ deciderint,& in pus conuerſæ fuerint.

Mortificatæ fiſtulæ ſignum.

Mortificatæ autem fiſtulæ euidens argumentum eſt, cùm pus quod antè multum, & crudum appatuerat, nunc paucum,& coctum viſitur.

Tertius modus abolendi fiſtulas.

Tertius modus abolendi fiſtulas eſt,qui per inciſionem 3
fit,ſine cauterio,vel actuali (vt vocant) vel potentiali. Itaque facta quemadmodum antè proditum eſt,inciſione vſque ad fines,ſeu fundum ipſius fiſtulæ,callus totus vel vnguibus, vel acie ſcalpri,vel cultro raſorio, id eſt,nouacula detrahi debet,ita vt locus,ſeu ſinus ipſe putus,& ab omni ſorde mundus appareat,quod viuæ ac probæ carnis præſentia deprehenditur,vt docuit Auicennas.

Vera fiſtulæ curatio.

Et hæc vera eſt fiſtulæ curatio,quam ſtatim,ſi nihil obſtiterit,aggredi debemus,quoties fiſtula nobis ſanãda & abolenda proponitur. Cæterùm dilatata fiſtula,atque in totum abolita,detergentibus,ſi quæ ſordes adhuc ſuperſit,& ſarcoticis,ſiue incarnantibus medicamẽtis vti nos oportebit:qui poſtremi duo ſcopi erant in ſanãdis fiſtulis propoſiti.

Deterſio.

Ergo callo fiſtulæ eliſo atque abſumpto,ſi ſordes aliqua ſubſit mulſo, vel aqua in qua eruum coctum ſit,ſic vt huic quoque mellis paulum adiiciatur,locum abluito,vel ſequenti medicamento repurgandis fiſtulis, poſt remotum callum longè accõmodatiſſimo,vtitor.

Medicamẽtum fiſtulas repurgãs, ac detergens.

Terebinthinæ in aqua vitæ ablutæ vnc.tres,ſucci apij,ſucci cynogloſſi (quod Romani linguam canis appellant) ſingulorum drac.ſex,mellis roſacei colati ſeſquiunciam,ariſtolochiæ rotundæ drach.duas,farinæ lupinorum ſemunciã,coquantur ſucci & terebinthina cum melle roſacco,vſque ad cõſumptionẽ medicatis ſuc-

Carnis generatio.

Lib.14.

Medicamentum callum exterens & incarnans.

Aliud fiſtulas incarnans.

Medicamentum ad fiſtulas longè optimum.

Aliud Aëtij.

4 corum, deinde reliqua com●iſceantur. Si prædicto medicamento abſterſorio, myrrhæ, ſarcocollæ, radicis peucedani aridæ, & iridis ſingulorum momentum adieceris, optimum incarnans medicamentum effeceris, modò ex eo turunda illinatur. Aliud Aëtij Amideni experimento probatum, callum exterens & incarnans. Radicum liliorum crematarum cinere fiſtulam repleto, & callus excidet, quo ablato ſmilacem herbam ſumito, arundinibus ſe implicantem, flore candido, foliis hortenſi phaſelo ſimilibus: qua areſacta, vſta, & trita, fiſtulam replebis, & incarnabitur.

Aliud aridum Magiſtriani ab eodem relatum, fiſtulas incarnans. Chamæleontis nigri radicem, pini corticem, thus maſculum, ariſtolochiam longam pari pondere terito, fiſtulæq́; mulſa ablutæ aridum applicato. Sequens quoque collyrium, à quodam chirurgo noſtri temporis vſurpatum, fiſtulam agglutinat, inſigniter deſiccat, & affectæ parti robur addit. Aquæ vitæ vncias duas, vini maluatici vnciam vnam, mellis roſacei drach. decem, myrrhæ, radicis peucedani tritæ, vtriuſque drach. duas, ſarcocollæ, aloës hepaticæ, vtriuſque ſeſquidrachmam, id eſt, drachmam vnam & ſemiſſem, miſceantur, deinde bulliant omnia ad ignem moderatum vnico feruore, & per auricularium clyſterem, quam ſyringam vocant iniiciantur in fiſtulam. Aliud ad fiſtulas, vſq; ad os attingentes, ex Aëtio. Squammæ æris, æruginis, ammoniaci thymiamatis, portiones æquas, ex aceto terito, & paſtillum, id eſt, trochiſcum conflato. Deinde collyria, hoc eſt, turundas, fiſtulæ æqualia formato, & imponito. Quomodo autem oſſi vitiato & corrupto medendum ſit, in præcedentibus diximus. Hæc igitur de fiſtulis dicta ſufficiant, ſupereſt de cancro vlcerato dicamus.

De cancro exulcerato. CAP. XIX.

Cancrorum (vt in tractatu de tumoribus præter naturam diximus) alij cum exulceratione, alij citra vlcus fatigant. Ac de his quidem qui ſine vlcere moleſtant (quos Hippocrates latentes nominauit) abunde à nobis ſuprà dictum eſt. Itaque præſens locus poſtulat, vt de iis diſſeramus, qui exulcerati ſunt, & adeo laborantes affligant, vt interdum illis manum admoliri (ægris etiam vltrò id efflagitan

flagitantibus) cogamur. Cæterùm quibus locis maximè accidant cancri tam vlcerati, quàm non vlcerati, ex quo humore potiſſimum gignantur, & à quibus cauſis excitentur, quibus notis deprehendantur, qui ex illis curationem recipiant, & qui non, atq; in totum quid de illis præſagiendum ſit, fuſiſſimè à nobis explicatum eſt, vbi de cancroſis tumoribus, qui citra vlcus inuadunt, egimus. Reliquum eſt igitur vt compendioſam exulcerati ipſius cancri curationem deſcribamus. Sed priuſquam id agamus, non alienum fuerit, eius notas in memoriam reuocare. Itaque in cancro vlcerato, præter dolorem, duritiem, tumorémque vlcera eroſa, ac inæqualia conſpiciuntur, plurima ex parte ſordida, labris prætumidis, aſpectu horrenda, & concretu humorum colluuie ingrata. Quæ verò (inquit Paulus) pura videntur, fæculenta, liuida, atque interdum etiam ſubrubra, & cruenta apparent: ſanies inde manat continuò tenuis, aquoſa, nigra, aut fulua, grauiter olens. *Signa cācri vlcerati.*

Ergo ſi eiuſmodi affectus chirurgiam, hoc eſt manus operam deſiderat à vacuatione humoris melancholici curatio auſpicanda eſt. Deinde totum carcinoma, ſi locus patiatur, prorſus reſcindendum, ſic vt nulla ſuperſit radix, ſinemúſq; ſanguinē effluere, nec ſtatim eum inhibebimus. Imo preſſis vicinis partibus, craſſum ac melancholicum ſanguinē exprimemus. Poſtea aliis vlceribus ſimiliter curabimus. Hęc curandi ratio tradita & probata eſt libro decimoquarto method. Therap. Cuius verba hoc loco ſubiicere placuit. Cęterùm (inquit) ſi quando cancrum per chirurgiam curare audebis, cœpiſſe quidem ab vacuando per purgationem melāchollco humore oportebit: vbi verò totum quod vitiatū eſt, prorſus excideris, ſic vt nulla ſuperſit radix, ſines effluere ſanguinem, nec propere eum inhibebis, imo premendo potius vicinas partes, exprimes ex his craſſiorem ſanguinem. Mox aliis vlceribus ſimiliter curabis. Hactenus Galenus. Sunt qui exciſo carcinomate, & craſſiore ſanguine ex circunſtantibus partibus expreſſo, ferramentis igni flagrantibus locum adurunt. *Ratio curandi cācri exulcerati. Vacuatio. Excisio. Vide Paulum lib.6.*

Alij cùm partem aliquam corporis carcinoma eiuſmodi, quod cum vlcere eſt, occupauit, hoc (ſi locus non refragetur) circuncidi opus eſſe tradunt, deinde vinore-nus aduri, tritáſq; cantharides ex alumine & cyprino oleo *Vstio. Cantharides.*

ſuperponi. Alij verò à ſectione, & vſtione quæ fit ignito ferramento abſtinentes, corroſione valida ex adurentibus medicamentis facta vitium hoc totum extirpant, & deſtruunt.

Corroſio.

Porrò medicamenta eiuſmodi ſi quando adhibenda ſunt, valentis admodum facultatis eſſe debent. Nam, vt ſcribit Hipp. extremis morbis, extrema remedia adhibenda ſunt. Tanta autem eſt huius vitij malignitas, vt mitiora planè contemnat remedia. Inter cætera autem, præſtantiſſimum ac tutiſſimum auxilium in hoc affectu Guidoni à Cauliaco prædicatur, arſenicum ſublimatum, cuius egregias dotes ſuprà iam multoties commemorauimus, & in ſequentibus adhuc celebrabimus. Hoc (inquit Theodoricus) cancrum, lupum, eſthiomenum [hoc eſt ſphacelum, ſeu ſiderationem] noli me tangere, fiſtulam, & omnes tales peſſimos morbos, prima die occidit, & extirpat. Cæterùm magna locorum circunſtantium, interim dum admouetur, cura ſemper habenda eſt, ne ſcilicet ea ipſa inflammatione, atque humorum confluxu, occupentur. Quod incõmodum facilè deuitabis, ſi partes illas vicinas, & carcinoma cingentes, bolo armenia & id genus aliis illeueris. Sed & modo legitimo, ſeu iuſta quantitate (quam coniectura tantùm artificiali rationalis definit medicus) adhibendum eſt, arrhenicum ipſum ſiue arſenicum (vt vocant) ſublimatum. Vbi autem effectum quem deſideras, præſtiterit (quod ex loci inflatione ſiue tumore, & mora triduana, deprehendes) dolor mitigandus erit, & cruſtæ caſus, modo, quo ſuprà docuimus procurandus. Cancro verò ſic penitus extincto, ac radicitus extirpato, vlcus ipſum quod remanſit, ſimiliter aliis cauis vlceribus curabis. Carcinoma autem prorſus extinctum agnoſces, ſi proba & ſana caro apparuerit, ſi & nulla virulenta proluuies, ſe in parte affecta oſtenderit, nulláque amplius graueolentia, eorum qui proximè aſtant, nares offenderit.

Carcinoma mitiora contemnit remedia.

Arſenicū ſublimatū

Legitimi effectus arſenici notæ.

Extincti carcinomatis notæ.

Cæterùm ſoli illi cancri etiam cum vlcere conſiſtentes, curationem eiuſmodi, quæ vſtione vel ſectione fit, admittunt, qui in ſumma corporis parte hærent, quíque adeò laborantes fatigant, vt ipſi vltro (inquit Galenus) chirurgi manum efflagitent, & ſimul in talibus partibus conſiſtant, quas reſecare & exurere vnà cum radicibus poſſis. Sed

Quinam cancri vlcerati, vſtionem, aut ſectionem deſiderant.

Sed cùm hæc curandi ratio, non ſine graui ægrotantis periculo(vt ſuprà de cancro non vlcerato monuimus) adminiſtrari poſſit, temere adhuc in talibus adhibenda non eſt. Itaque ſi in penitioribus corporis partibus, conſtituti ſunt cancri iſtiuſmodi, aut in talibus quidem conſiſtant, quas nec adurere,nec excindere vnà cum radicibus poſſis, vel ſi loca principibus membris vicina occupent, vel laborans ob virium imbecillitatem tale curationis genus ſuſtinere non poſſit, an forſan (quia nimis timidus ſit & puſillanimis)extrema hæc remedia ſubire non velit,adhæc ſi ex hac curandi ratione deterius aliquod malum ſequeretur: breuiter ſi periculum ex chirurgia, id eſt, ſectione aut vſtione, timeamus, nec curari affectus aliter poſſit, ſat fecerimus,ſi hunc augeri prohibeamus proba imprimis victus ratione, & commodis vacuationibus ſoliſque leuibus & quaſi adblandientibus medicamētis vtentes:à vehementibus verò, & acribus (quibus malum hoc veluti crabrum irritatur,& excandeſcit) prorſus abſtinentes. Ergo imperanda ægris talis victus ratio eſt, quæ tenuis ſit, bonúmq; & minimè melancholicum ſuccum generet. Quòd ſi ob iecoris caliditatem & ſiccitatem excedentem, prohiberi non poſſit, quin craſſus & melancholicus in corpore ſanguis procreetur, cibis refrigerantibus, & humectantibus erit vtendum, quibus hepatis intemperies paulatim emendetur.Conueniunt itaque in hoc affectu ptiſanæ cremor,lactíſque ſerum, vinum pauciſſimum & aquoſum, piſces ſaxatiles,atque omnis generis aues præterquam paluſtres. Ex oleribus malua,attriplex,blitum,curcubita,atque id genus alia. Acrium eſus, & repletio omnis vitanda. Sed & craſſior ille ſuccus qui in venis colligitur, ex interuallo vacuandus erit, interdum purgante medicamento,interdum (niſi quid prohibeat) venæ ſectione. In mulieribus quoque,ſi quidem liceat per ætatem, menſes euocandi, atque etiam in viris hæmorrhoides (ſi eas pati conſueuerunt)proritandæ. Loco autem affecto imponenda remedia ſunt,quæ dolorem leniant, & ita ipſum firmare poſſint, vt nihil redundantiæ humorum amplius excipiat.quæ item refrigerent & exiccent ,minimè verò mordeant aut irritent. Cuiuſmodi ſunt ſolani ſuccus,vel aqua deſtilata:cum ſucci copia non eſt, plumbum vſtum & elo-

Quibus cancris dūtaxat adblandiendū vera curatione omiſſa.

Victus ratio in cācro vlcerato obſeruanda.

Succus melancholicus ex interuallis vacuandus.

Quæ loco affecto imponenda.

Succus ſolani.

tum: vnguentum album, vnguentum ex lithargyro & plumbo vſto, item medicamentum quod ex pompholyge, vel chalcite conſtat, aut aliis id genus metallicis vſtis & elotis Atque etiam (vt vocant) camphoratæ, ſimiliter & ſucci in mortario plumbo ducti, huic vitio efficaciſſimè admouentur.

Lamina plumbea.

Laminæ quoque plumbeæ maximo & pene incredibili vſu cancris ipſis exulceratis ſuperinducuntur.

Modus vſus ſucci ſolani.

Modus autem vſus ſucci ſolani (quod medicamentum eiuſmodi affectibus vtiliſſimum eſſe ſcribit Galenus) talis eſto, Solani ſucco linteum molle duplicatum imbuito, & loco affecto imponito. Extrinſecus lanam molliuſculam eodem ſucco madentem linteo circundato, atque hæc ne ſiccéſcant, eo ſucco ſubinde irrigato. Hoc remedium loco dolenti inductum ſine dolore ac moleſtia (inquit Paulus) exulceratis cancris ſubuenit. Plurima medicamenta compoſita à Galeno, Paulo, Celſo & Aëtio, ad hunc vſum conſcripta ſunt, ex quibus duo hæc ſelegimus.

Vnguentum ad cancros vlceratos.

Argenti ſpumam, & ceruſam in plumbea pila cùm oleo roſaceo in ſole tantiſper conterito, dum plumbi colorem, vnguentum quod ex his fit, acquiſiuerit.

Aliud longè optimum.

Aliud quod magnopere probo, recipit plumbi vſti & eloti, pompholygis, thuris ſingulorum vncias quinq;, abſinthij vnciam vnam olei roſacei ſelibram, ceræ ſeſcunciam, ſucci ſolani quod ſufficit, ad vnguenti craſſitudinem. Inſigniter autem leniunt, ſolanturque plurimum in ipſis exacerbationibus, & cruciatus tempore

Malua.

Althea.

Cataplaſma leniens.

malua, aut althea (quam biſmaluam appellant) in mulſo ſubacta liquefactáve, & roſacei paululo leuigata, inſtárque cataplaſmatis illita. Adhæc cataplaſma ex ficubus aridis meliloto, quam Latini ſertulam campanam vocant, ruta, thure, buniade herba, id eſt, napo, diligentem cum oleo contuſa.

Aliud.

Lenit item cataplaſma quod cōſtat palmularum dactylis in paſſo decoctis, quibus adiecta ſint

Aliud.

ouorum lutea polentáque. Adhæc quod ex papauere cum coriano factum eſt, aut polygono, aut ſeri: hoc eſt, cichorio: hæc quidem in doloribus vſui ſunt. Multi (inquit Guido) mitigant eius frandulentiam & lupacitatem, (ita enim loquitur) cum pecia ſcarlati, & appoſitione carnium gallinarum.

Cancer vlceratus cur quibuſdam

Hinc vitium hoc ideo lupum appellari vulgus putat, quoniam carnes vnius gallinæ ſi apponantur, quotidie ferè abſumit & deuorat. Quòd ſi forſitan eiuſmodi gallinaceæ

ceæ carnes vel ſimiles, illi pro pabulo non offerrētur, carnes ſibi proximas, ceu lupus quidam famelicus, ad eandem quantitatem depaſceretur & exederet. Quidam huic malo veluti adblandiuntur, admoto puluere ſtercoris humani, & anethi, igne concrematorum. Item appoſitis quibuſdam herbis, vt ſcabioſa, trifolio, verbaſco, id eſt, tapſo barbato, & herba robertiana nuncupata, quæ quibuſdam myrrhis Dioſcoridis eſſe putatur. Cæterùm vtcunq; res habeat, commemorata nuper remedia, (quoniam ferè temperata ſunt) ſi magnopere non proſint, nocere ſaltèm non poſſunt.

Lupus appelletur.

Herba Roberti.

*

FINIS LIBRI TERTII CHIrurgicarum inſtitutionum, de vlceribus, Ioanne Tagautio Doctore medico autore.

GENERALIS DIVISIO FRACTVRARVM,

in librum quartum Chirurgicarum inſtitutionum Io. Tagautij Medici.

***

Fracturæ quæ Græcis κάταγμα dicitur, differentiæ.

Simplices.
Compoſitæ.

Simplices fracturæ differentiæ, plures ſunt.
Aliæ enim ſiunt

Καυληδὸν Ῥαφανηδὸν Σικυηδὸν	*Id eſt, ad*	*Caulium* *Raphani* *Cucumerum*	*fractorum ſpeciem ac ſimilitudinem, per tranſuerſum.*

σχιδακηδὸν, *id eſt, quaſi aſſeris modo per longitudinem.*
Εἰς ὄνυχα, *id eſt, in vnguis formam.*
Ἀλφιτηδὸν, *id eſt, ad ſimilitudinem farinæ, vel pollinis, quando ſcilicet os in multas tenues partes confringitur.*
Κατὰ ἀπόθραυσιν, *id eſt, iuxta abruptionem, fit cùm pars oſsis per ſuperficiei abruptionem detrahitur, ac recedit.*

Compoſitæ fracturarum differentiæ, ſeu potius implexus cum alijs morbis & ſymptomatis.

Fractura cum vulnere.
Fractura cum inflammatione.
Fractura cum gangræna.
Fractura cum dolore.
Fractura cum pruritu.
Fractura cum fragmento oſſis eminente.
Fractura cum contuſione.
Fractura malè ferruminata.
Fractura cum callo nimium excreſcente.
Fractura cum nimia calli ſiccitate, & duritie.

Fractura cum ſuperflua calli humiditate.

Sunt & aliæ fracturarum differentiæ Albucaſi, & recentioribus chirurgis à locis in quibus conſiſtunt deſumptæ, quæ tamen propriè differentiæ dici non debent, vt,

Fractura in caluaria.
Fractura in maxillis.
Fractura in naribus.
Fractura in clauiculis.
Fractura in ſpina dorſi.
Fractura in coſtis.
Fractura in ſcapulis.
Fractura in humero.
Fractura in brachio, id eſt, cubito & radio.
Fractura in femore.
Fractura in crure ſiue tibia.
Fractura in patella ſeu rotula genu.
Fractura in digitis, tum pedum tum manuum.

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVTII MEDICI,

LIBER QVARTVS,

De Fracturis.

Quid fractura, & quæ ſint eius differentiæ.

CAP. I.

QVANDOQVIDEM tribus libris ſuperioribus, de vitiis chirurgiæ ſubiectis, quæ carnoſis & mollioribus corporis partibus accidunt, abundè ſatis dictum eſt, ordo iam poſtulat, vt de aliis quæ oſſibus contingunt, hoc eſt, fracturis & luxationibus, diſſeramus: hæc enim Chirurgiæ generi etiã ſubiiciuntur. Ac primùm quidem de fracturis agemus, quas etiam Hippocrates luxationibus antepoſuit. *Fractura quid.* Eſt igitur fractura, vt in vniuerſum dicatur, vnitionis, ſiue continuitatis ſolutio quæcunque in oſſe, quã Græci proprio nomine & omnibus ſuæ gentis hominibus noto, catagma *κάταγμα.* vocant, vt Galenus ſexto methodi mẽdẽdi, & aliis pleriſque locis teſtatum reliquit. *Paulus.* Paulo verò Aeginetæ, atque aliis poſterioris medicinæ Graiis ſcriptoribus, fractura oſſis eſt diuiſio, aut ruptura, aut præciſio, diſciſſióve, à violentia quadam extrinſecus irruente accidẽs. *Guido à Cauliaco.* Guido à Cauliaco, & alij quidam ætatis illius medici, fracturã definiunt, continuitatis ſolutionẽ in oſſe, non à qualibet re factã, ſed ab ea tantùm, quæ contundit. Vt vera ſit (inquit) prima differentia ſolutionis

tionis oſſis,quòd quædam eſt inciſa, quædam contuſa, oſſium enim diuiſionem quę inciſione fit,non fracturam,ſed oſſis vulnus appellant. Cæterùm plures fracturarum eiuſmodi differentiæ ſunt:aliæ nanque ſimplices ſunt,aliæ cōpoſitæ.

Simplices fracturæ differentiæ.

Ex ſimplicibus quidem aliæ ſunt, quæ fracti oſſis partes iam prorſus ſepararunt, eáſque cauledon, raphanidon,atque etiam ſicyedon factas Græcè dicunt, hoc eſt, ad caulium, raphani & cucumerum fractorum ſpeciem ac ſimilitudinem. Manifeſtum autem eſt eiuſmodi oſſium diuiſionem tranſuerſim per craſſitudinem fieri. Hæc quibuſdā virgalis & trāſuerſalis nominatur.

Fractura ſchidacidon facta.

Aliæ verò fiunt ſchidacidon,quaſi aſſeris modo:hæ autem per longitudinem magis fiunt,dicuntúrque oblongæ oſſis fiſſuræ.In iis non omnino ſeparātur à ſe partes ſic affecti oſſis, ſed veluti per rectitudinem ſinduntur.

Aliæ fracturarū differentiæ.

Præter has aliæ quædam adhuc ſimplices numerantur facturæ differentiæ,quarum aliæ Græcis dicuntur fieri, εἰς ὄνυχα, id eſt,ad inſtar vnguis, aliæ alphitidon,id eſt,ad farinæ vel pollinis ſimilitudinem. Aliæ κατὰ apothrauſin, id eſt, iuxta refractionem,ſeu(vt alij interpretantur abruptionem.

Fractura vngularis.

Fractura quæ εἰς ὄνυχα,id eſt, in vnguis formam fit,fiſſura eſt oſſis, quæ cùm aliqua in parte recta ſit,in extremo tamen lunata euadit. Atque hæc etiam calamidon,id eſt,harundinatim ab aliquibus nuncupatur.

Fractura alphitidon facta.

Alphitidon ad ſimilitudinem farinæ vel pollinis dicta,eſt cùm os in multas tenues partes confringitur, quæ & ipſa caryedon, id eſt,nucatim, à quibuſdā vocatur.

Fractura κατὰ ἀπόθραυσιν facta.

Apothrauſis, quæ & apocope dicitur,id eſt, abſciſio ſeu præciſio, eſt cùm pars oſſis per ſummitatis rupturam,ſeu ſuperficiei abruptionem detrahitur, ita vt pars ea quæ detracta eſt, & receſſit, ſuperemineat, vt ferè fit cum ſquamula ab oſſe reſoluitur. Cæterùm hæ fracturarum differentiæ curioſè nimis(vt Galenus inquit)atque ambitioſè,à medicis Hippocrate iunioribus,iis propriis nominibus interpretatæ ſunt. Non contenti enim fuerunt oratione, os quod variè ſeu multifariam ſit fractum,explicaſſe. Ab huiuſmodi autem appellationibus, omninò abſtinuit Hippocrates, ſed quoad fieri licuit, vſitatiſſimis vtens nominibus, oratione interpretari non eſt grauatus, non has modò fracturarum differentias, verumetiam quæ in capitis oſſibus eueniunt. Breuiter duo potiſſimæ ſunt fracturarum

Duæ ſunt potiſſimæ fracturarū differentiæ ſimplices.

Cōpoſitæ fracturæ differentiæ.

rarum differentiæ ſimplices Galeno, à quibus curandi indicationes ſumuntur, nempe quæ per tranſuerſum, & quæ per longitudinem facta eſt. Cornelius Celſus tertiam addidit, quæ ſcilicet obliquè fit. Omne (inquit) os, modò rectum vt lignum in longitudinem finditur, modò frangitur tranſuerſum, interdum obliquum. Cæterùm oſſis fracturæ, nonnunquam carnis quoque vulnus accedit, ſed potiſſimū cùm oſſa multifariàm fracta ſunt, ſæpe etiam dolor ingēs, & interdum inflammatio. Contingit etiam aliquando vt aliud os ſuper aliud efferatur, & ex oſſe malè ferruminato ac commiſſo, veluti tophaceus aliquis nobis relinquatur. Horum autem affectuum & ſymptomatum cum oſſium continuitatis ſolutione cōplexus, compoſitas facturæ differentias, iuniores medici vocauerunt, cùm tamen propriè differentiæ non ſint. Quandoquidem quod ſeorſum & per

Meth.3. ſi conſiſtere poteſt (vt alibi ex Galeno diximus) nunquàm alterius erit differentia. Vulnus autem, dolo, inflāmatio, & id genus alia ſeorſum, & per ſe conſiſtere poſſunt. Proinde veræ fracturarum differētiæ, & à propria ipſarum natura deſumptæ, nec reuerà ſunt, nec rectè dici poſſunt. Quòd ſi quæ à loco quoque, ſeu parte in qua eſt fractura, differentias cenſeas, veluti ſi nares, aures, maxillæ, coſtæ, clauiculæ, caluaria, ſpina dorſi, humeri, brachia, femora, crura, digiti, fracturam patientur, fuerint profectò, & ipſæ fracturarum differentiæ Albucaſi: non vtique à propria ipſarum natura, ſicuti neque præcedentes, deſumptæ, ſed à locis, in quibus conſiſtunt. Verùm enimuerò quoniam ab iis omnibus ſuprà commemoratis agendorum ſumuntùr indicationes, donemus eas cum recentioribus medicis & chirurgis differentias appellari.

De cauſis, ſignis & indicijs fracturæ in vniuerſum.

CAP. II.

CAVSAE. CAuſæ fracturarū internæ nullæ ſunt, externæ verò ea omnia, vt breuiter dicā, quæ contundere, vel diuidere oſſa poſſunt. Quæ contundunt, ea dura grauiáque, & mole non exigua ſint oportet, vehemētique impetu deferri ac irruere. Oſſa diuidunt quæ vulnerādo incidūt: itē caſus ab alto, præſertim ſi oſſa ſicciora ſint, nec admodùm craſſa.

Fractu

Fractura quoque oſſibus interdum accidit ex circumtor-tione in luctantibus: vt ſi tibia ſiue crus Dioclis, cruri ad-uerſarij Socratis cum eo luctantis per tranſuerſum ſuppo-ſita ſit, ita vt vtraq; eius capita, & iuxta pedem, & iuxta ge-nu deorſum vehementer deprimantur, os proculdubio ti-biæ ipſius Dioclis, præſertim ſi infirmum ſit natura, hoc luctationis genere medium diſrumpetur, ſeu ſi mauis fran-getur. Id quod in lignis quoque, quæ à nobis ipſis circum-torquentur, videre licet. Si enim lignum aliquod neq; ma-gnum, neque validum, ſed paruum & imbecillum ſupra fe-mur tuum impoſitum, ex vtroque capite deorſum vehe-menter manibus vrgeas, ſtatim id in media parte frangi aſpicies. Signa aut oſſis fracti, & præſertim per tranſuer-ſum atque in artubus, hæc ferè ſunt. Tactu oſſis partes diſiunctæ ſeparatęve ac variæ reperiuntur, membri figura inæqualis percipitur: dum membrum dimouetur, & ma-nu variè tractatur, oſſa colliduntur, & veluti crepitus qui-dam ex ea colliſione auditur. Pars afflicta, contacta dolet, corpus membro fracto haudquaquam inniti poteſt: cauſæ quæ frangunt, aut contundunt, præceſſerunt. In oſſe verò quod per longitudinem fractum eſt, ſubſtantia eius craſ-ſities non naturalis tactu percipitur, cætera ſigna non ad-ſunt, præterquàm quòd dolor & inæqualitas iudicio ſen-ſus etiam deprehenduntur. Prognoſtica. Oſſa minimè periculoſè media frangun-tur in humeris, brachiis, femoribus, cruribus, & digitis. Quò autem propior fractura capiti vel ſuperiori, vel infe-riori ipſius oſſis eſt, eò peior iudicatur. Nam & maiores dolores adfert, & difficilius curatur. Ea itidem quæ in ar-tuum vicinia eſt, curatu difficilis eſt, vel eo potiſſimum no-mine, quòd commodè ligari non poſſit. Atque hæc vt plu-rimum motum relinquit difficilem. Maximè tolerabilis eſt, ſimplex tranſuerſa, peior vbi fragmenta, atque vbi obli-qua. Peſſima vbi eadem acuta. Nam & carnem vulnerant, interdum neruum quoque, aut muſculum. Fractura quæ cum dolore vel inflammatione, aut carnis contuſione in-cidit, mala eſt. Quippe quæ inſtaurari non poſſit, donec ea prius curationem receperint. Si oſſis fracturæ carnis quo-que vulnus acceſſit, in malo etiam æger eſt, maximéq; ſi id muſculi femoris, aut humeri ſenſerunt. Nam & inflamma-

SIGNA.

IVDICIA

Per cancros hic gangrænã & ſphacelum intellexit, ſicuti & aliis quibuſdam locis.

tiones multo grauiores,& (vt inquit Celſus) promptiores cancros habent. Adde quòd in eiuſmodi fractura, neque ferulis neque canalibus (inter quæ vulnus ſaneſcere non poteſt) vti poſſumus. Sed nec primis faſciis,quas Hippocrates ὑποδεσμίδας, id eſt,ſubligamina vocat,vulnus contegendum eſſe volunt,tum huius ætatis chirurgi,tum qui ſeculo Hippocratis fracturas curabant. Itaque vlcere non deligato,hinc & inde,hoc eſt vtrinque ab eo faſciis circumiectis,qua vlcus eſt,feneſtellam relinquant,per quam medicamenta vulneri accommoda imponant. Quem deligandi modum damnat ille medicorum princeps & anteſignanus Hipp.libro quem de fracturis inſcripſit,eúmq; lemmatis ac rationibus non abſurdis quidem,aut probabilibus tantùm,ſed ſcientificis quoq; & neceſſariis,inutilẽ,erroneum, prauúmq; eſſe conuincit ac demonſtrat. Si brachium aut crus fractum eſt,bonum eſt alterum ſaltem os integrũ manere. Altero namque oſſe integro manente, neceſſe eſt neruos ac tendines minus contrahi, quippe qui ab integro ipſo oſſe & non cõminuto adhuc intendantur. Adde quòd curioſius omnia in continendis oſſibus fieri debent, vbi vtrunque os fractum eſt,& neutrum alteri auxilio eſt. Itaque ſi alterum os integrum manet,plus opis in eo quàm in faſciis,ferulìsq; eſt. Cor. Celſus memoriæ tradidit ignorari minimè oportere ſi femur perfractũ eſt, fieri breuius, quia nunquam, inquit, in antiquum ſtatum reuertitur, ſummíſque digitis poſteà cruris eius inſiſti. Quod equidem à ratione,& experientia,ab ipſiúſq; Hippocratis ſententia prorſus eſt alienum. Non enim quoties femur frangitur,protinus neceſſario ipſum breuius efficitur. Sed duntaxat ſi ſtatim quàm fractum eſt,minus quàm par ſit,à chirurgo diſtentum fuerit,vel tortuosè diſtractum,& ſeparatæ ac diſtantes inter ſe oſſis confracti partes,nõ rectè atq; adamuſſim,priuſquam ferrumen impleat,coaptatæ extiterint. Tunc enim & breuius femur reddetur,& crure eius partis claudicabit homo. Sic autem de hac re lib.de fracturis ſcripſit Hippocrates, At verò ſi femoris os fractum ſit, extenſio imprimis diligenter facienda eſt, ne minus quàm debeat efficiatur. Amplior enim ſi ſit,nullam læſionem affert. Verum quoque eſt vt in eodem opere idem teſtatur Hippo.quòd quibuſcunque vtraque vel tibiæ vel cubiti

Locus in Cor. Celſo, aut falſus, aut mancus.

biti effracta oſſa fuerint, illa breuiora effici. Quod ſanè intelligendum eſt: nempe vt Gale. interpretatur, niſi ante conformationem extenſio debita adhibeatur, & commoda deligatione oſſium coaptatio ſeruetur, quoad callus obducatur: tunc enim non ſolum in maiorem tumorẽ, quàm naturaliter conueniat, membrum illis attollitur, verumetiam breuius propter retractos muſculos efficitur. Sed hæc præſagia particularia ſunt.

Prognoſtica quædam de fractura in veterinis.

Porrò in quadrupedibus, præſertim veterinariis, non omnino eadem eſt de fractis præſagiendi ratio, quæ in hominibus. Nam ſi quadrupes pedis poſterioris radium fregerit, præſertim mulus aut aſinus, iis quòd medulla careant, quamuis ſanguinis compotes ſunt, nunquàm ſolideſcit. Quæ ſupra genua fracturam ſenſerunt, vt deplorata non continges. Siquidem ea nunquàm ferruminantur. Si femur fractum ſit, in periculum venit, ſpéſque ſalutis in anguſto eſt. Fractis armis, nullus medicinæ locus. Nam neruorum diſtenſio ſequitur, quæ caput ſcapulis annectat.

Vix vnquam ſanitas contingit, ſi fracturæ vulnus aut luxatio coniuncta ſit. Si verò coſta perfringatur, facilis medendi ratio eſt. Fracturæ quæ calloſo ferrumine coaluit, nunquam vtens medicamentum admouebis: quandoquidem eo callus ille tophaceus reſoluitur, nec vllam ferè medicinam ſentit. Hæc & quædam alia de fracturis veterinorum, Hierocles & Apſyrtus veterinarij medici, nobis ſcripto reliquerunt. Fractura ſiue in quadrupede, ſiue in homine ſit, quo vetuſtior eſt, hoc eſt, quò tardius fracta oſſa, vt oportet committuntur, eò deterior efficitur. Quandoquidem & callus illic gignitur, & ſpatia ipſa inania, aliena quadam ſubſtantia opplentur. Quo fit vt dum inſtauratio molienda ſit, maiore ac valentiore multo extenſione ſit opus. Magna autem & valens eiuſmodi extenſio, non rarò conuulſionem inuehit, vt alicubi teſtatus eſt Auicennæ. Fracturæ non pari dierum numero in omnibus oſſibus ferruminantur, ſed in aliis tardius, in aliis citius. Caluaria trigintaquinque diebus glutinatur. Brachium & tibia ſi ritè curentur, diebus circiter quadraginta occaleſcunt. Firmatur cubitus diebus plurimùm triginta. Si in naribus os perfractum eſt, decem & octo dierum ſpatio conſolideſcit. Coſtas poſt vnum & vigeſimũ diem Celſo,

aliis non niſi poſt vigeſimum octauum, ferrumen implet. Fere etiam intra decimumquartum, & vnum & vigeſimum diem ſaneſcunt, maxilla, iugulum, ſcapula, os tali calx, manus, planta. Inter vigeſimumſeptimum, & quadrageſimum, humeri & femina. Coxa verò diebus quinquaginta coaleſcit Hippocrati, pes eidem ſexaginta dierum ſpatio, ſi quieſcat, conſaneſcit. Et ita de aliis pro fracti cuiuſque oſſis natura dicendum eſt. Quinetiam confert aliquid ad celerem aut tardam ſanationem, & ætas, & corpus, & vitæ propoſitum, & anni tempus, vt & de vulneribus dictum eſt. Proinde in iis nihil certum aut perpetuum eſt. Factionis Arabicæ princeps Auicennas affirmabat oſſium agglutinationem in billioſis, conualeſcentibus, & primis ſenibus, difficillimam eſſe, in decrepitis verò ac valde ſenibus impoſſibilem. Cæterùm coſta aliquando tota, interdum non tota frangitur: nempe cùm pars eius interior (quæ rara eſt) duntaxat læditur, ſummo oſſe manente integro. Si tota coſta perfracta eſt, caſus aſperior eſt. Nã & graues inflammationes, & febris, & ſuppuratio, & ſæpe vitæ periculum ſequitur, & ſanguis ſpuitur. Narium fractura peior eſt, vbi aut oſſi, aut cartilagini fractæ, cutis quoque vulnus acceſſit.

Notæ mali aut boni indices in fractura cranij.

In cranij fractura malum portendunt, membrana immobilis, nigra vel liuida, vel aliter coloris corrupti, demẽtia, acris vomitus, neruorum vel reſolutio, vel diſtentio, caro liuida, maxillarum rigor atque ceruicis. Spem verò certam faciunt membrana mobilis, ac ſui coloris, caro increſcens rubicunda, facilis motus maxillæ, atque ceruicis. Cætera quæ ad ſomnum, cibi deſiderium, febrem, puris colorem attinent, eadem quæ in cæteris vulneribus, vel ſalutaria, vel mortifera ſunt.

Quæ agglutinationem remorantur in fractis oſſibus.

Ferrumen ſeu agglutinationem in oſſibus remorãtur, multa ex aqua calida perfuſio, crebra ſuperpoſitorum mutatio, feſtina nimis ac præpropera mẽbri affecti dimotio, nimia coarctatio, & quæ parti oblæſæ (alimenti in eam diſtributionem prohibendo) atrophiam inducit. Sanguinis quoque viſcoſi penuria. Item & fragmenta quæ remanſerunt.

Oſſis fracti rectè cõmiſſi notæ.

Oſſa quæ fracturam experta ſunt, rectè commiſſa eſſe teſtantur, æqualis membri perfracti compoſitio & figura naturalis, ſi alteri ſibi compari, nihil noxæ perpeſſo, conferatur, dolor ſublatus, ac veluti quidam voluptatis ſenſus,

ſang

ſanguinis quoque ſolerti quadam naturæ prouidentia, ad fracturæ locum expulſi apparitio. Proinde non minus verè quàm communiter, dici ſolet, quòd tumor membri perfracti, poſt primam eorum quæ fracturæ admota ſunt mutationem, ſine magno dolore apparens, atque vbi fracti oſſis partes rectè concurrerinr, & in naturalem ſitum aptatæ fuerint, euaneſcens, certam ſalutis ſpem pollicetur. Sed iam tempeſtiuum eſt fracturæ in vniuerſum curandæ veram methodum, quámque ipſa rei natura præſcribit, tradamus.

Generalis curandæ fracturæ methodus.

CAP. III.

QVoniam fracti oſſis ſoluta partium continuitas eſt, vtique (inquit Gale.) finis quò tendet is qui fracturas curabit, ſaltem primus vnitio eſt. Quòd ſi is primus in curatione propoſitus finis per affectarum partium ſiccitatem perfici non poſſit, reſtat alter, qui eſt vt alterius cuiuſdam interuentu diſiunctæ oſſis partes glutinentur. Qui ſi nec ipſe comparabilis aduertitur, inſanabile eſſe vitium dixeris. Quòd igitur coaleſcere (ſaltem per ſe & nullius alterius ope) nequeat tam durum os, quàm id quod in iuuenibus & adoleſcentibus, & viris, multóque magis in ſenibus cernitur, id profectò (inquit Galenus) vel cuiuis patere poteſt. Quæcunque enim concreſcere ac coaleſcere debent, omnino mollia humidáq; ſint naturaliter oportet.

Vnitio, finis primus quò tendit is qui fracturam curat.

Quorũ fracta oſſa coaleſcere nõ poſſunt: & quo rumpoſſunt.

Quæ igitur dura ſiccáque ſunt; eorum diuiſæ partes coire ſimul nequeunt, ſed glutinum aliquod vinculúmve, quo commiſſa maneant, requirunt. Itaque poteſt certè illud os tantùm vnitionem per ſe, & nullius alterius interuentu recipere, quod abundè molle eſt, cuiuſmodi conſpicitur in puerulis: in adultis verò, & ſiccioribus corporibus, ſeparatę fracti oſſis particulæ, nõ per ſe vnquã, ſed ſubſtantia duntaxat quapiam interueniente, ceu glutino quodám, ferruminari colligaríq; ſecum poſſunt. Interuenit autẽ ea ſubſtantia, quoniam omnis particula ſibi familiare trahit alimentum, os autẽ craſſius ac terrenum magis quàm aliud quoduis noſtri corporis mẽbrũ alimentũ ad ſe allicit, exugítq;. Quod autem ex hoc ipſo proprio ac maximè idoneo

Lib. 6. metho. medendi.

Pori id eſt, calli ſubſtantia vnde naſcatur.

oſſis alimento redundat, & in labris fracturæ concreſcit, ſuo ipſius interuentu oſſi, extrema dura licet & ſicca conglutinat, vt ſæpè vſu euenire conſpicimus. Vocatur autem corpus id, quod ſic fracturis innaſcitur, Græcis πῶρος, Latinis verò callus, qui (vt ſuprà de vulneribus oſſium diximus) mediocritatem in craſſitie, & tenuitate, duritie etiam ac mollitie ſeruet oportet. Sed de hoc adhuc in ſequentibus. Age igitur dicamus, quomodo finem hunc primum, quò tendit is qui fracturam curat, nempe vnitionem aſſequi valeamus, initium quidem facientes ab ea fracturæ differentia, qua per tranſuerſum os frangitur, & ſuo loco excidit. Quandoquidem hoc fracturæ genus ſæpius incidit. itaque quatuor me hercle intentionibus, in hac fracturæ differentia curanda, eſt opus, quas & ſcopos appellare poſſit. Prima intentio eſt, vt fracti oſſis partes rectè committantur, & in naturalem ſitum coaptentur. Secunda, vt ritè commiſſa oſſis perfracti extrema, coniuncta atque immota maneant, Tertia vt πώρῳ, ſeu (vt dicimus) callo interueniente diſiunctæ oſſis partes agglutinentur, coaleſcant-

Calli mediocritas.

Scopi quatuor, in curanda fractura, quæ per tranſuerſum facta eſt, medico proponuntur.

2 ueniente diſiunctæ oſſis partes agglutinentur, coaleſcant-
3 ve. Quarta eſt, ſymptomatum, hoc eſt accidentium, quæ
4 fracturam ſequi conſueuerunt, correctio. Quod ad pri-
1 mam intentionem attinet, cum in hac fracturæ differentia quam καυληδὸν καὶ ῥαφανηδὸν, id eſt, per tranſuerſum fieri diximus, ſic à ſe fracti oſſis partes diſſideant, vt è directo non iaceant, clarum eſt primum id eſſe agendum vt in directum agantur. Directum autem hic vocamus, quum in figuram priſtinam naturalémque ſitum reducuntur. Sanè (inquit Galenus) eum ſitum habuerint, ſi quis ea quæ ſic diſſident integræ partis exemplo vſus, in contrarium adducat. A qua nimirum certiſſima iudicatio trãſpoſitionis eorum erit. Fieri enim poteſt, vt tum prorſum, tum retrorſum, tum in hanc partem membri, tum in illam facta tranſlatio ſit. Quæcunque igitur retrorſum magis ſunt acta ea prorſum impelli conueniet. Nec minus alteram quoque fracti oſſis partem modicè ad cõtrarium retrudi. Contra quæ prorſum ſunt emota, hæc rurſus ipſa quidam retrorſum, reliquam verò partem ſenſim duci prorſum. Eodem etiam modo, & eorum quæ ad dextram ſunt detorta medicatio eſt: ſi ad ſiniſtram ducantur contráque eorum quæ ad ſiniſtram, ſi mutentur ad dextram ſemper ſcilicet

Recta partium fractarum inuicẽ cõmiſsio, & coaptatio.

Lib. 6. Methodi.

Hippoc. lib. de fracturis.

licet altera parte modicè in contrarium acta. Guido à Cauliaco (præmiſſis quibuſdam præceptis communibus: quæ hîc ſuo loco referemus) quomodo primam hanc intentionem aſſequi poſſit, verbis nō adeò multis perſtringit. Itaque iubet imprimis membrum perfractum, ſi oſſa ſuis ſedibus (quod ſæpius contingit) exciderint, aliúdque ſuper aliud efferatur, & muſculi ad capita ſua retracti ſint, decenter intendendum eſſe. Deinde os depreſſum attollendum, & eleuatum deprimendum, atque id quatenus fieri licet ſine dolore, donec oſſis fracti fines rectè concurrant, & in naturalem ſitum coaptentur.

Guidonis præcepta de reductione fracturæ.

Neque enim vnquam fracta eiuſmodi oſſa, & ſuis etiam ſedibus mota, in ſuum locum veniūt, niſi illa per vim aliquis intendat.

Cel. libr. 8.

Intendere autem digitum, vel aliud quoque mēbrum ſi adhuc tenerum eſt, etiá vnus homo poteſt, cùm alterá partem dextra, alteram ſiniſtra apprehendit. At verò valentius membrum duobus eget, qui in diuerſa contendant. Si firmiores nerui ac tendines ſunt, (vt in viris robuſtis, maximéque eorum feminibus & cruribus euenit) habenis quoque vel lineis faſciis vtrinque capita articulorum deliganda, & per plures in diuerſa ducenda ſunt. Cauendum autem ſemper eſt, ne immoderatius confractum membrum extendatur. Immoderata enim diſtentio in duris præſertim & ſiccis corporibus, vehementes dolores, febres, conuulſiones, & reſolutiones interdum inducit. Quin etiam per eam diuelli ac diſrumpi muſculorum: ac neruorum fibras aliquando contingit. Proinde ſumma in hac re prudentia opus eſt. Igitur ægro in ſedili collocato, vel reſupinato potius, vt Sorano placuit, miniſtris duobus iubebimus huic, ſupra fracturam illi, infrà digitos circumpōnant, atque ſic tentionem perficiant.

Æger quo modo collocandus, in fractis artubus.

Quòd ſi valētiore opus ſit intentione, non ſolum manibus, ſed etiam vt diximus habenis aut funibus intendere aggrediemur. Ergo duos funes æquales confracto membro, verbi gratia brachio aut cruri circundamus, vnum ſupra fracturam, alterum infra: atque vni miniſtro ad ægrotantis caput conſiſtenti, alteri iuxta pedes, capita funium tradētes, iubebimus in diuerſa membrum perfractum diſtēdere. Vbi paulò longius, quàm naturaliter eſſe debet, membrum vis fecit, diſtentio remittenda eſt: ac tum demū oſſa manibus in ſuam ſedem com-

Diſtentio quando remittenda.

pellenda ſunt. Oſſis autem repoſiti certũ indicium eſt dolor ſublatus. Cæterùm oſſibus fracturæ iam ſic probè coaptatis iuxta Hippocraticam conſuetudinem membrum deligandum erit: vt ſtatim ſubiungemus. Modus alius reducendi oſſa fracta in ſuum locum & naturalem ſitum per diſtentionem, libro de fracturis traditur ab Hippocrate qui & à Paulo refertur libro ſexto ſui operis de re medica, quo etiam ſi velis, & parata habeas quæ deſcribit inſtrumenta, vti poteris. Sed hic modus quem ſuprà poſuimus longè facilior, & magis ad manum eſt. Atque eo etiam Soranus medicus vtebatur, eſtque hodie apud nos in frequētiore vſu.

Anacephalæoſis.

Oportet igitur (vt ſummatim dicamus) aut manibus ipſis, vtique ſi confractum membrum exiguum eſt, aut vinculis impoſitis, ſi maius eſt, & validiore tractu opus ſit, aut eiuſmodi inſtrumento quod nobis Hippocrates deſcripſit, antitaſim oſſium facere, hoc eſt retrorſum ea trahere, vt è directo committantur, exactáque eorum coniunctio fiat, ſic vt priſtinam vnionem imitentur. Poſtea verò quàm abundè retracta fuerint, & nullus amplius ſuperſit metus, ne ſe in adducendo contingant, tum in directum opponere, vinculáque relaxare, ac muſculis ipſis diductorum in idem commiſſionem permittere opus eſt.

Libr. 6. Therap.

Interim verò (rectè Galenus admonet) teipſum quoque qui operi præes, manibus ſubſeruire expedit: ac ſicubi aliquid paulùm ſubſultet, ac promineat, corrigere atque formare. Cæterùm in adducendis ſic, vt ſuprà expreſſimus, contrario motu partibus, ne aliquæ frangantur oſſium extantiæ non leue periculum eſt. Non enim veluti (inquit Galenus) in ſerra deſectis viſitur, læuis eſt ſemper vtriuſque partis finis.

Oſsium extantiæ.

Quòd ſi illæ (oſſium inquam extantiæ) fortè fortuna frangantur, non poterunt adamuſſim ſecum coaptari fracti oſſis fines, tum quia forſan fragmenta inter partes veniendas interciderint, tum etiam quòd quidpiam oſſium fortè extra ceciderit, & comminutum perierit: vnde ſpatia inter applicata ſimul oſſa, maneant inania, in quæ ſanies collecta, atque temporis tractu putreſcens, totum pariter membrum ſecum corrumpet. Atque hæc tractandæ fracturæ ratio omnibus propemodum confractis artubus conuenit: vbi præſertim oſſa fracta ſuo loco (vt ſæpius contingit) exciderint, aliúdque ſuper aliud effertur. Neque enim

ſemper

ſemper dum franguntur oſſa ſuis ſedibus moueri contingit, ſed interdum fracta in ſuo loco, ac naturali ſitu remanent. Quod ante omnia (vt nos admonet Celſus) conſiderari debet, & ſunt notæ certæ, quibus id diſcrimen deprehendere poſſis. Nanque ſi ſuis ſedibus mota ſunt, reſima apparent, punctioníſque ſenſum repræſentant, ac tactu (vt ſuprà annotauimus) inæqualia ſunt. Vbi verò loco ſuo non exciderunt, neque punctionis ſenſus vllus, neque vlla quæ tactu percipi poſſit inæqualitas adeſt. Cæterum ſi primis diebus oſſa ipſa perfracta & ſuis ſedibus mota repoſita non ſunt, non leue inflammationis periculum ſubeſt. Sub qua & difficilè, & periculoſè vis neruis & tendinibus adhibetur. Atque hæc de prima intentione dicta ſufficiant.

Notæ oſſiu fracti, & ſua ſede moti.

Secundus ſcopus in curandis fracturis nobis propoſitus, eſt, vt oſſibus iam ſic (vt ſuprà docuimus) probè coaptatis, & è directo admotis, eorũ poſitura ſeruetur, & exactè coniuncta maneãt, ſic vt priſtinam vnionem imitẽtur. Porrò nequaquã prohibere poteris, quin diuiſa eiuſmodi oſſa, quæ ſic effinxeris, & adamuſſim ſecũ coaptaueris, ſua ſede moueantur, & rurſum diſſideant, ſi laborans quoquo pacto vel vigilans, vel dormiens, membrum fractum dimoueat. Ergo vt ſecundum hunc ſcopum aſſequaris, perfractum membrum prorſus immotum conſiſtat neceſſe eſt. Quòd ſi ipſi quidem ægrotanti, vt quietudini membri proſpiciat permiſeris, vigilans fortaſſis (quemadmodum inquit Galenus) probè id curauerit, at domiens omnino membrum mouebit. Vt igitur non dormientis modò hominis, ſed etiam ad deſidendum, itémque cum cubile reſternitur ſurgentis, eorum quæ ritè formata, & exactè coniuncta ſunt, poſitura ſeruetur, tuta deligatura complecti fracturam oportet, quæque fracti oſſis partes ſe cum coarctare adamuſſim poſſit. Tuta autem non erit deligatio, ſi vel nimis arcta, vel laxa nimis fuerit. Quandoquidem per laxiorem oſſibus moueri licet, per arctiorem verò & vehementius adſtringentem, & alimenti in locum affectum diſtributio prohibetur, & dolor (qui humorum in ægram partem affluxus euocat, & phlegmonas creat) excitatur. Danda itaque opera eſt, vt vtrũque exceſſum declinemus. Conſtrictio igitur mediocris

Secundus ſcopus.

Membrum perfractum prorſus immotum ſeruandum.

Libr. 6. Metho.

Os fractum deligandum eſſe, & qua re.

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVTII MEDICI,

LIBER QVARTVS,

De Fracturis.

Quid fractura, & quæ ſint eius differentiæ.

CAP. I.

QVANDOQVIDEM tribus libris ſuperioribus, de vitiis chirurgiæ ſubiectis, quæ carnoſis & mollioribus corporis partibus accidunt, abundè ſatis dictum eſt, ordo iam poſtulat, vt de aliis quæ oſſibus contingunt, hoc eſt, fracturis & luxationibus, diſſeramus: hæc enim Chirurgiæ generi etiã ſubiiciuntur. Ac primùm quidem de fracturis agemus, quas etiam Hippocrates luxationibus antepoſuit. Eſt igitur fractura, vt in vniuerſum dicatur, vnitionis, ſiue continuitatis ſolutio quæcunque in oſſe, quã Græci proprio nomine & omnibus ſuæ gentis hominibus noto, catagma vocant, vt Galenus ſexto methodi mẽdẽdi, & aliis pleriſque locis teſtatum reliquit. Paulo verò Aeginetæ, atque aliis poſterioris medicinæ Graiis ſcriptoribus, fractura oſſis eſt diuiſio, aut ruptura, aut præciſio, diſciſſióve, à violentia quadam extrinſecus irruente accidẽs. Guido à Cauliaco, & alij quidam ætatis illius medici, fracturã definiunt, continuitatis ſolutionẽ in oſſe, non à qualibet re factã, ſed ab ea tantùm, quæ contundit. Vt vera ſit (inquit) prima differentia ſolutionis

Fractura quid. *κάταγμα.* *Paulus.* *Guido à Cauliaco.*

tionis oſſis, quòd quædam eſt inciſa, quædam contuſa, oſſium enim diuiſionem quę inciſione fit, non fracturam, ſed oſſis vulnus appellant. Cæterùm plures fracturarum eiuſmodi differentiæ ſunt: aliæ nanque ſimplices ſunt, aliæ cõpoſitæ. Ex ſimplicibus quidem aliæ ſunt, quæ fracti oſſis partes iam prorſus ſepararunt, eáſque cauledon, raphanidon, atque etiam ſicyedon factas Græcè dicunt, hoc eſt, ad caulium, raphani & cucumerum fractorum ſpeciem ac ſimilitudinem. Manifeſtum autem eſt eiuſmodi oſſium diuiſionem tranſuerſim per craſſitudinem fieri. Hæc quibuſdã virgalis & trãſuerſalis nominatur. Aliæ verò fiunt ſchidacidon, quaſi aſſeris modo: hæ autem per longitudinem magis fiunt, dicuntúrque oblongæ oſſis fiſſuræ. In iis non omnino ſeparãtur à ſe partes ſic affecti oſſis, ſed veluti per rectitudinem ſinduntur. Præter has aliæ quædam adhuc ſimplices numerantur facturæ differentiæ, quarum aliæ Græcis dicuntur fieri, εἰς ὄνυχα, id eſt, ad inſtar vnguis, aliæ alphitidon, id eſt, ad farinæ vel pollinis ſimilitudinem. Aliæ κατὰ apothrauſin, id eſt, iuxta refractionem, ſeu (vt alij interpretantur abruptionem. Fractura quæ εἰς ὄνυχα, id eſt, in vnguis formam fit, fiſſura eſt oſſis, quæ cùm aliqua in parte recta ſit, in extremo tamen lunata euadit. Atque hæc etiam calamidon, id eſt, harundinatim ab aliquibus nuncupatur. Alphitidon ad ſimilitudinem farinæ vel pollinis dicta, eſt cùm os in multas tenues partes confringitur, quæ & ipſa caryedon, id eſt, nucatim, à quibuſdã vocatur. Apothrauſis, quæ & apocope dicitur, id eſt, abſciſio ſeu præciſio, eſt cùm pars oſſis per ſummitatis rupturam, ſeu ſuperficiei abruptionem detrahitur, ita vt pars ea quæ detracta eſt, & receſſit, ſuperemineat, vt ferè ſit cum ſquamula ab oſſe reſoluitur. Cæterùm hæ fracturarum differentiæ curioſè nimis (vt Galenus inquit) atque ambitioſè, à medicis Hippocrate iunioribus, iis propriis nominibus interpretatæ ſunt. Non contenti enim fuerunt oratione, os quod variè ſeu multifariam ſit fractum, explicaſſe. Ab huiuſmodi autem appellationibus, omninò abſtinuit Hippocrates, ſed quoad fieri licuit, vſitatiſſimis vtens nominibus, oratione interpretari non eſt grauatus, non has modò fracturarum differentias, verumetiam quæ in capitis oſſibus eueniunt. Breuiter duo potiſſimæ ſunt fracturarum

Simplices fracturæ differentiæ.

Fractura ſchidacidon facta.

Aliæ fracturarũ differentiæ.

Fractura vngularis.

Fractura alphitidon facta.

Fractura κατὰ ἀπόθραυσιν facta.

rarum

Duæ ſunt potiſsimæ fracturarũ differentiæ ſimplices.

Cõpoſitæ fracturæ differentiæ.

rarum differentiæ ſimplices Galeno, à quibus curandi indicationes ſumuntur, nempe quæ per tranſuerſum, & quæ per longitudinem facta eſt. Cornelius Celſus tertiam addidit, quæ ſcilicet obliquè fit. Omne (inquit) os, modò rectum vt lignum in longitudinem finditur, modò frangitur tranſuerſum, interdum obliquum. Cæterùm oſſis fracturæ, nonnunquam carnis quoque vulnus accedit, ſed potiſſimũ cùm oſſa multifariàm fracta ſunt, ſæpe etiam dolor ingẽs, & interdum inflammatio. Contingit etiam aliquando vt aliud os ſuper aliud efferatur, & ex oſſe malè ferruminato ac commiſſo, veluti tophaceus aliquis nobis relinquatur. Horum autem affectuum & ſymptomatum cum oſſium continuitatis ſolutione cõplexus, compoſitas facturæ differentias, iuniores medici vocauerunt, cùm tamen propriè differentiæ non ſint. Quandoquidem quod ſeorſum & per ſi conſiſtere poteſt (vt alibi ex Galeno diximus) nunquàm alterius erit differentia. Vulnus autem, dolo, inflãmatio, & id genus alia ſeorſum, & per ſe conſiſtere poſſunt. Proinde veræ fracturarum differẽtiæ, & à propria ipſarum natura deſumptæ, nec reuerà ſunt, nec rectè dici poſſunt. Quòd ſi quæ à loco quoque, ſeu parte in qua eſt fractura, differentias cenſeas, veluti ſi nares, aures, maxillæ, coſtæ, claiculæ, caluaria, ſpina dorſi, humeri, brachia, femora, crura, digiti, fracturam patientur, fuerint profectò, & ipſæ fracturarum differentiæ Albucaſi: non vtique à propria ipſarum natura, ſicuti neque præcedentes, deſumptæ, ſed à locis, in quibus conſiſtunt. Verùm enimuerò quoniam ab iis omnibus ſuprà commemoratis agendorum ſumuntùr indicationes, donemus eas cum recentioribus medicis & chirurgis differentias appellari.

Meth. 3.

De cauſis, ſignis & indiciis fracturæ in vniuerſum.

CAP. II.

CAVSAE.

Auſæ fracturarũ internæ nullæ ſunt, externæ verò ea omnia, vt breuiter dicã, quæ contundere, vel diuidere oſſa poſſunt. Quæ contundunt, ea dura grauiáque, & mole non exigua ſint oportet, vehemẽtíque impetu deferri ac irruere. Oſſa diuidunt quæ vulnerãdo incidũt: itẽ caſus ab alto, præſertim ſi oſſa ſicciora ſint, nec admodùm craſſa.

Fractu

Fractura quoque oſſibus interdum accidit ex circumtortione in luctantibus: vt ſi tibia ſiue crus Dioclis, cruri aduerſarij Socratis cum eo luctantis per tranſuerſum ſuppoſita ſit, ita vt vtraq; eius capita, & iuxta pedem, & iuxta genu deorſum vehementer deprimantur, os proculdubio tibiæ ipſius Dioclis, præſertim ſi infirmum ſit natura, hoc luctationis genere medium diſrumpetur, ſeu ſi mauis frangetur. Id quod in lignis quoque, quæ à nobis ipſis circumtorquentur, videre licet. Si enim lignum aliquod neq; magnum, neque validum, ſed paruum & imbecillum ſupra femur tuum impoſitum, ex vtroque capite deorſum vehementer manibus vrgeas, ſtatim id in media parte frangi aſpicies. Signa aut oſſis fracti, & præſertim per tranſuer- SIGNA. ſum atque in artubus, hæc ferè ſunt. Tactu oſſis partes diſiunctæ ſeparatęve ac variæ reperiuntur, membri figura inæqualis percipitur: dum membrum dimouetur, & manu variè tractatur, oſſa colliduntur, & veluti crepitus quidam ex ea colliſione auditur. Pars afflicta, contacta dolet, corpus membro fracto haudquaquam inniti poteſt: cauſæ quæ frangunt, aut contundunt, præceſſerunt. In oſſe verò quod per longitudinem fractum eſt, ſubſtantia eius craſſities non naturalis tactu percipitur, cætera ſigna non adſunt, præterquàm quòd dolor & inæqualitas iudicio ſenſus etiam deprehenduntur.

Prognoſtica. Oſſa minimè periculoſè media frangun- IVDICIA tur in humeris, brachiis, femoribus, cruribus, & digitis. Quò autem propior fractura capiti vel ſuperiori, vel inferiori ipſius oſſis eſt, eò peior iudicatur. Nam & maiores dolores adfert, & difficilius curatur. Ea itidem quæ in artuum vicinia eſt, curatu difficilis eſt, vel eo potiſſimum nomine, quòd commodè ligari non poſſit. Atque hæc vt plurimum motum relinquit difficilem. Maximè tolerabilis eſt, ſimplex tranſuerſa, peior vbi fragmenta, atque vbi obliqua. Peſſima vbi eadem acuta. Nam & carnem vulnerant, interdum neruum quoque, aut muſculum. Fractura quæ cum dolore vel inflammatione, aut carnis contuſione incidit, mala eſt. Quippe quæ inſtaurari non poſſit, donec ea prius curationem receperint. Si oſſis fracturæ carnis quoque vulnus acceſſit, in malo etiam æger eſt, maximéq; ſi id muſculi femoris, aut humeri ſenſerunt. Nam & inflamma-

Per cancros hic gangrænã & ſphacelum intellexit, ſicuti & alijs quibuſdam locis.

tiones multo grauiores,& (vt inquit Celſus) promptiores cancros habent. Adde quòd in eiuſmodi fractura, neque ferulis neque canalibus (inter quæ vulnus ſaneſcere non poteſt) vti poſſumus. Sed nec primis faſciis,quas Hippocrates ὑποδεσμίδας, id eſt,ſubligamina vocat,vulnus contegendum eſſe volunt,tum huius ætatis chirurgi,tum qui ſeculo Hippocratis fracturas curabant. Itaque vlcere non deligato,hinc & inde,hoc eſt vtrinque ab eo faſciis circumiectis,qua vlcus eſt,feneſtellam relinquant,per quam medicamenta vulneri accommoda imponant. Quem deligandi modum damnat ille medicorum princeps & anteſignanus Hipp.libro quem de fracturis inſcripſit,eúmq; lemmatis ac rationibus non abſurdis quidem,aut probabilibus tantùm,ſed ſcientificis quoq; & neceſſariis,inutilẽ,erroneum, prauúmq; eſſe conuincit ac demonſtrat. Si brachium aut crus fractum eſt,bonum eſt alterum ſaltem os integrũ manere. Altero namque oſſe integro manente, neceſſe eſt neruos ac tendines minus contrahi, quippe qui ab integro ipſo oſſe & non cõminuto adhuc intendantur. Adde quòd curioſius omnia in continendis oſſibus fieri debent, vbi vtrunque os fractum eſt,& neutrum alteri auxilio eſt. Itaque ſi alterum os integrum manet,plus opis in eo quàm in faſciis,ferulîsq; eſt. Cor. Celſus memoriæ tradidit ignorari minimè oportere ſi femur perfractũ eſt, fieri breuius, quia nunquam, inquit, in antiquum ſtatum reuertitur, ſummíſque digitis poſteà cruris eius inſiſti. Quod equidem à ratione,& experientia,ab ipſiúsq; Hippocratis ſententia prorſus eſt alienum. Non enim quoties femur frangitur,protinus neceſſario ipſum breuius efficitur. Sed duntaxat ſi ſtatim quàm fractum eſt,minus quàm par ſit,à chirurgo diſtentum fuerit,vel tortuosè diſtractum,& ſeparatæ ac diſtantes inter ſe oſſis confracti partes,nõ rectè atq; adamuſſim,priuſquam ferrumen impleat,coaptatæ extiterint. Tunc enim & breuius femur reddetur,& crure eius partis claudicabit homo. Sic autem de hac re lib.de fracturis ſcripſit Hippocrates, At verò ſi femoris os fractum ſit, extenſio imprimis diligenter facienda eſt, ne minus quàm debeat efficiatur. Amplior enim ſi ſit,nullam læſionem affert. Verum quoque eſt vt in eodem opere idem teſtatur Hippo.quòd quibuſcunque vtraque vel tibiæ vel cubiti

Locus in Cor. Celſo, aut falſus, aut mancus.

biti effracta oſſa fuerint, illa breuiora effici. Quod ſanè intelligendum eſt: nempe vt Gale. interpretatur, niſi ante conformationem extenſio debita adhibeatur, & commoda deligatione oſſium coaptatio ſeruetur, quoad callus obducatur: tunc enim non ſolum in maiorem tumorē, quàm naturaliter conueniat, membrum illis attollitur, verumetiam breuius propter retractos muſculos efficitur. Sed hæc præſagia particularia ſunt.

Prognoſtica quædam de fractura in veterinis.

Porrò in quadrupedibus, præſertim veterinariis, non omnino eadem eſt de fractis præſagiendi ratio, quæ in hominibus. Nam ſi quadrupes pedis poſterioris radium fregerit, præſertim mulus aut aſinus, iis quòd medulla careant, quamuis ſanguinis compotes ſunt, nunquàm ſolideſcit. Quæ ſupra genua fracturam ſenſerunt, vt deplorata non continges. Siquidem ea nunquàm ferruminantur. Si femur fractum ſit, in periculum venit, ſpéſque ſalutis in anguſto eſt. Fractis armis, nullus medicinæ locus. Nam neruorum diſtenſio ſequitur, quæ caput ſcapulis annectat.

Vix vnquam ſanitas contingit, ſi fracturæ vulnus aut luxatio coniuncta ſit. Si verò coſta perfringatur, facilis medendi ratio eſt. Fracturæ quæ calloſo ferrumine coaluit, nunquam vrens medicamentum admouebis: quandoquidem eo callus ille tophaceus reſoluitur, nec vllam ferè medicinam ſentit. Hæc & quædam alia de fracturis veterinorum, Hierocles & Apſyrtus veterinarij medici, nobis ſcripto reliquerunt. Fractura ſiue in quadrupede, ſiue in homine ſit, quo vetuſtior eſt, hoc eſt, quò tardius fracta oſſa, vt oportet committuntur, eò deterior efficitur. Quandoquidem & callus illic gignitur, & ſpatia ipſa inania, aliena quadam ſubſtantia opplentur. Quo fit vt dum inſtauratio molienda ſit, maiore ac valentiore multo extenſione ſit opus. Magna autem & valens eiuſmodi extenſio, non rarò conuulſionem inuehit, vt alicubi teſtatus eſt Auicennas. Fracturæ non pari dierum numero in omnibus oſſibus ferruminantur, ſed in aliis tardius, in aliis citius. Caluaria trigintaquinque diebus glutinatur. Brachium & tibia ſi ritè curentur, diebus circiter quadraginta occaleſcunt. Firmatur cubitus diebus plurimùm triginta. Si in naribus os perfractum eſt, decem & octo dierum ſpatio conſolideſcit. Coſtas poſt vnum & vigeſimū diem Celſo,

aliis non niſi poſt vigeſimum octauum, ferrumen implet.

Fere etiam intra decimumquartum, & vnum & vigeſimum diem ſaneſcunt, maxilla, iugulum, ſcapula, os tali calx, manus, planta. Inter vigeſimumſeptimum, & quadrageſimum, humeri & femina. Coxa verò diebus quinquaginta coaleſcit Hippocrati, pes eidem ſexaginta dierum ſpatio, ſi quieſcat, conſaneſcit. Et ita de aliis pro fracti cuiuſque oſſis natura dicendum eſt. Quinetiam confert aliquid ad celerem aut tardam ſanationem, & ætas, & corpus, & vitæ propoſitum, & anni tempus, vt & de vulneribus dictum eſt. Proinde in iis nihil certum aut perpetuum eſt. Factionis Arabicæ princeps Auicennas affirmabat oſſium agglutinationem in bilioſis, conualeſcentibus, & primis ſenibus, difficillimam eſſe, in decrepitis verò ac valde ſenibus impoſſibilem. Cæterùm coſta aliquando tota, interdum non tota frangitur: nempe cùm pars eius interior (quæ rara eſt) duntaxat læditur, ſummo oſſe manente integro. Si tota coſta perfracta eſt, caſus aſperior eſt. Nã & graues inflammationes, & febris, & ſuppuratio, & ſæpe vitæ periculum ſequitur, & ſanguis ſpuitur. Narium fractura peior eſt, vbi aut oſſi, aut cartilagini fractæ, cutis quoque vulnus acceſſit.

Notæ mali aut boni indices in fractura cranij.

In cranij fractura malum portendunt, membrana immobilis, nigra vel liuida, vel aliter coloris corrupti, demẽtia, acris vomitus, neruorum vel reſolutio, vel diſtentio, caro liuida, maxillarum rigor atque ceruicis. Spem verò certam faciunt membrana mobilis, ac ſui coloris, caro increſcens rubicunda, facilis motus maxillæ, atque ceruicis. Cætera quæ ad ſomnum, cibi deſiderium, febrem, puris colorem attinent, eadem quæ in cæteris vulneribus, vel ſalutaria, vel mortifera ſunt.

Quæ agglutinationem remorantur in fractis oſſibus.

Ferrumen ſeu agglutinationem in oſſibus remorãtur, multa ex aqua calida perfuſio, crebra ſuperpoſitorum mutatio, feſtina nimis ac præpropera mẽbri affecti dimotio, nimia coarctatio, & quæ parti oblæſæ (alimenti in eam diſtributionem prohibendo) atrophiam inducit. Sanguinis quoque viſcoſi penuria. Item & fragmenta quæ remanſerunt.

Oſsis fracti rectè cõmiſsi notæ.

Oſſa quæ fracturam experta ſunt, rectè commiſſa eſſe teſtantur, æqualis membri perfracti compoſitio & figura naturalis, ſi alteri ſibi compari, nihil noxæ perpeſſo, conferatur, dolor ſublatus, ac veluti quidam voluptatis ſenſus,

ſang

ſanguinis quoque ſolerti quadam naturæ prouidentia, ad fracturæ locum expulſi apparitio. Proinde non minus verè quàm communiter, dici ſolet, quòd tumor membri perfracti, poſt primam eorum quæ fracturæ admota ſunt mutationem, ſine magno dolore apparens, atque vbi fracti oſſis partes rectè concurrerint, & in naturalem ſitum aptatæ fuerint, euaneſcens, certam ſalutis ſpem pollicetur. Sed iam tempeſtiuum eſt fracturæ in vniuerſum curandæ veram methodum, quámque ipſa rei natura præſcribit, tradamus.

Generalis curandæ fracturæ methodus.

CAP. III.

Q Voniam fracti oſſis ſoluta partium continuitas eſt, vtique (inquit Gale.) finis quò tendet is qui fracturas curabit, ſaltem primus vnitio eſt. Quòd ſi is primus in curatione propoſitus finis per affectarum partium ſiccitatem perfici non poſſit, reſtat alter, qui eſt vt alterius cuiuſdam interuentu diſiunctæ oſſis partes glutinentur. Qui ſi nec ipſe comparabilis aduertitur, inſanabile eſſe vitium dixeris. Quòd igitur coaleſcere (ſaltem per ſe & nullius alterius ope) nequeat tam durum os, quàm id quod in iuuenibus & adoleſcentibus, & viris, multóque magis in ſenibus cernitur, id profectò (inquit Galenus) vel cuiuis patere poteſt. Quæcunque enim concreſcere ac coaleſcere debent, omnino mollia humidáq; ſint naturaliter oportet.

Vnitio, finis primus quò tendit is qui fracturam curat.

Quorũ fracta oſſa coaleſcere nõ poſſunt: & quorum poſſunt.

Quæ igitur dura ſiccáque ſunt; eorum diuiſæ partes coire ſimul nequeunt, ſed glutinum aliquod vinculúmve, quo commiſſa maneant, requirunt. Itaque poteſt certè illud os tantùm vnitionem per ſe, & nullius alterius interuentu recipere, quod abundè molle eſt, cuiuſmodi conſpicitur in puerulis: in adultis verò, & ſiccioribus corporibus, ſeparatę fracti oſſis particulæ, nõ per ſe vnquã, ſed ſubſtantia duntaxat quapiam interueniente, ceu glutino quodam, ferruminari colligaríq; ſecum poſſunt. Interuenit autẽ ea ſubſtantia, quoniam omnis particula ſibi familiare trahit alimentum, os autẽ craſſius ac terrenum magis quàm aliud quoduis noſtri corporis mẽbrũ alimentũ ad ſe allicit, exugítq;. Quod autem ex hoc ipſo proprio ac maximè idoneo

Lib.6. metho. medendi.

Pori id eſt, calli ſubſtantia vnde naſcatur.

oſſis alimento redundat, & in labris fracturæ concreſcit, ſuo ipſius interuentu oſſi, extrema dura licet & ſicca conglutinat, vt ſæpè vſu euenire conſpicimus. Vocatur autem corpus id, quod ſic fracturis innaſcitur, Græcis πῶρος, Latinis verò callus, qui (vt ſuprà de vulneribus oſſium diximus) mediocritatem in craſſitie, & tenuitate, duritie etiam ac mollitie ſeruet oportet. Sed de hoc adhuc in ſequentibus. Age igitur dicamus, quomodo finem hunc primum, quò tendit is qui fracturam curat, nempe vnitionem aſſequi valeamus, initium quidem facientes ab ea fracturæ differentia, qua per tranſuerſum os frangitur, & ſuo loco excidit. Quandoquidem hoc fracturæ genus ſæpius incidit. itaque quatuor me hercle intentionibus, in hac fracturæ differentia curanda, eſt opus, quas & ſcopos appellare poſſit. Prima intentio eſt, vt fracti oſſis partes rectè committantur, & in naturalem ſitum coaptentur. Secunda, vt ritè commiſſa oſſis perfracti extrema, coniuncta atque immota maneant, Tertia vt πώρῳ, ſeu (vt dicimus) callo inter

Calli mediocritas.

Scopi quatuor, in curanda fractura, quæ per tranſuerſum facta eſt, medico proponitur.

2 ueniente diſiunctæ oſſis partes agglutinentur, coaleſcant-
3 ve. Quarta eſt, ſymptomatum, hoc eſt accidentium, quæ
4 fracturam ſequi conſueuerunt, correctio. Quod ad pri-
1 mam intentionem attinet, cum in hac fracturæ differentia quam καυληδὸν καὶ ῥαφανιδὸν, id eſt, per tranſuerſum fieri diximus, ſic à ſe fracti oſſis partes diſſideant, vt è directo non iaceant, clarum eſt primum id eſſe agendum vt in directum agantur. Directum autem hic vocamus, quum in figuram priſtinam naturalémque ſitum reducuntur. Sanè (inquit Galenus) cum ſitum habuerint, ſi quis ea quæ ſic diſſident integræ partis exemplo vſus, in contrarium adducat. A qua nimirum certiſſima iudicatio trāſpoſitionis eorum erit. Fieri enim poteſt, vt tum prorſum, tum retrorſum, tum in hanc partem membri, tum in illam facta tranſlatio ſit. Quæcunque igitur retrorſum magis ſunt acta ea prorſum impelli conueniet. Nec minus alteram quoque fracti oſſis partem modicè ad cōtrarium retrudi. Contra quæ prorſum ſunt emota, hæc rurſus ipſa quidam retrorſum, reliquam verò partem ſenſim duci prorſum. Eodem etiam modo, & eorum quæ ad dextram ſunt de torta medicatio eſt: ſi ad ſiniſtram ducantur contráque eorum quæ ad ſiniſtram, ſi mutentur ad dextram ſemper ſcilicet

Recta partium fractarum inuicē cōmiſſio, & coaptatio.

Lib. 6. Methodi.

Hippoc. lib. de fracturis.

licet altera parte modicè in contrarium acta. Guido à Cauliaco (præmiſſis quibuſdam præceptis communibus: quæ hîc ſuo loco referemus) quomodo primam hanc intentionem aſſequi poſſit, verbis nō adeò multis perſtringit. Itaque iubet imprimis membrum perfractum, ſi oſſa ſuis ſedibus (quod ſæpius contingit) exciderint, aliũdque ſuper aliud efferatur, & muſculi ad capita ſua retracti ſint, decenter intendendum eſſe. Deinde os depreſſum attollendum, & eleuatum deprimendum, atque id quatenus fieri licet ſine dolore, donec oſſis fracti fines rectè concurrant, & in naturalem ſitum coaptentur. Neque enim vnquam fracta eiuſmodi oſſa, & ſuis etiam ſedibus mota, in ſuum locum veniũt, niſi illa per vim aliquis intendat. Intendere autem digitum, vel aliud quoque mēbrum ſi adhuc tenerum eſt, etiã vnus homo poteſt, cùm alterã partem dextra, alteram ſiniſtra apprehendit. At verò valentius membrum duobus eget, qui in diuerſa contendant. Si firmiores nerui ac tendines ſunt, (vt in viris robuſtis, maximéque eorum feminibus & cruribus euenit) habenis quoque vel lineis faſciis vtrinque capita articulorum deliganda, & per plures in diuerſa ducenda ſunt. Cauendum autem ſemper eſt, ne immoderatius confractum membrum extendatur. Immoderata enim diſtentio in duris præſertim & ſiccis corporibus, vehementes dolores, febres, conuulſiones, & reſolutiones interdum inducit. Quin etiam per eam diuelli ac diſrumpi muſculorum: ac neruorum fibras aliquando contingit. Proinde ſumma in hac re prudentia opus eſt. Igitur ægro in ſedili collocato, vel reſupinato potius, vt Sorano placuit, miniſtris duobus iubebimus huic, ſupra fracturam illi, infrà digitos circumpōnant, atque ſic intentionem perficiant. Quòd ſi valẽtiore opus ſit intentione, non ſolum manibus, ſed etiam vt diximus habenis aut funibus intendere aggrediemur. Ergo duos funes æquales confracto membro, verbi gratia brachio aut cruri circundamus, vnum ſupra fracturam, alterum infra: atque vni miniſtro ad ægrotantis caput conſiſtenti, alteri iuxta pedes, capita funium tradẽtes, iubebimus in diuerſa membrum perfractum diſtẽdere. Vbi paulò longius, quàm naturaliter eſſe debet, membrum vis fecit, diſtentio remittenda eſt: ac tum demũ oſſa manibus in ſuam ſedem com-

Guidonis præcepta de reductione fracturæ.

Cel. libr. 8.

Aeger quomodo collocandus, in fractis artubus.

Diſtentio quando remittenda.

pellenda ſunt. Oſſis autem repoſiti certū indicium eſt dolor ſublatus. Cæterùm oſſibus fracturæ iam ſic probè coaptatis iuxta Hippocraticam conſuetudinem membrum deligandum erit: vt ſtatim ſubiungemus. Modus alius reducendi oſſa fracta in ſuum locum & naturalem ſitum per diſtentionem, libro de fracturis traditur ab Hippocrate qui & à Paulo refertur libro ſexto ſui operis de re medica, quo etiam ſi velis, & parata habeas quæ deſcribit inſtrumenta, vti poteris. Sed hic modus quem ſuprà poſuimus longè facilior, & magis ad manum eſt. Atque eo etiam Soranus medicus vtebatur, eſtque hodie apud nos in frequentiore vſu. Oportet igitur (vt ſummatim dicamus) aut manibus ipſis, vtique ſi confractum membrum exiguum eſt, aut vinculis impoſitis, ſi maius eſt, & validiore tractu opus ſit, aut eiuſmodi inſtrumento quod nobis Hippocrates deſcripſit, antitaſim oſſium facere, hoc eſt retrorſum ea trahere, vt è directo committantur, exactáque eorum coniunctio fiat, ſic vt priſtinam vnionem imitentur. Poſtea verò quàm abundè retracta fuerint, & nullus amplius ſuperſit metus, ne ſe in adducendo contingant, tum in directum opponere, vinculáque relaxare, ac muſculis ipſis diductorum in idem commiſſionem permittere opus eſt. Interim verò (rectè Galenus admonet) teipſum quoque qui operi præes, manibus ſubſeruire expedit: ac ſicubi aliquid paulùm ſubſultet, ac promineat, corrigere atque formare. Cæterùm in adducendis ſic, vt ſuprà expreſſimus, contrario motu partibus, ne aliquæ frangantur oſſium extantiæ non leue periculum eſt. Non enim veluti (inquit Galenus) in ſerra defectis viſitur, læuis eſt ſemper vtriuſque partis finis. Quòd ſi illæ (oſſium inquam extantiæ) fortè fortuna frangantur, non poterunt adamuſſim ſecum coaptari fracti oſſis fines, tum quia forſan fragmenta inter partes vniendas interciderint, tum etiam quòd quidpiam oſſium fortè extra ceciderit, & comminutum perierit: vnde ſpatia inter applicata ſimul oſſa, maneant inania, in quæ ſanies collecta, atque temporis tractu putreſcens, totum pariter membrum ſecum corrumpet. Atque hæc tractandæ fracturæ ratio omnibus propemodum confractis artubus conuenit: vbi præſertim oſſa fracta ſuo loco (vt ſæpius contingit) exciderint, aliúdque ſuper aliud effertur. Neque enim

Anacephalæoſis.

Libr. 6. Therap.

Oſſium extantiæ.

ſemper

ſemper dum franguntur oſſa ſuis ſedibus moueri contingit, ſed interdum fracta in ſuo loco, ac naturali ſitu remanent. Quod ante omnia (vt nos admonet Celſus) conſiderari debet, & ſunt notæ certæ, quibus id diſcrimen deprehendere poſſis. Nanque ſi ſuis ſedibus mota ſunt, reſima apparent, punctioníſque ſenſum repræſentant, ac tactu (vt ſuprà annotauimus) inæqualia ſunt. Vbi verò loco ſuo non exciderunt, neque punctionis ſenſus vllus, neque vlla quæ tactu percipi poſſit inæqualitas adeſt. Cæterum ſi primis diebus oſſa ipſa perfracta & ſuis ſedibus mota repoſita non ſunt, non leue inflammationis periculum ſubeſt. Sub qua & difficilè, & periculoſè vis neruis & tendinibus adhibetur. Atque hæc de prima intentione dicta ſufficiant.

Notæ oſſiu fracti, & ſua ſede moti.

Secundus ſcopus in curandis fracturis nobis propoſitus, eſt, vt oſſibus iam ſic (vt ſuprà docuimus) probè coaptatis, & è directo admotis, eorũ poſitura ſeruetur, & exactè coniuncta maneãt, ſic vt priſtinam vnionem imitẽtur. Porrò nequaquã prohibere poteris, quin diuiſa eiuſmodi oſſa, quæ ſic effinxeris, & adamuſſim ſecũ coaptaueris, ſua ſede moueantur, & rurſum diſſideant, ſi laborans quoquo pacto vel vigilans, vel dormiens, membrum fractum dimoueat. Ergo vt ſecundum hunc ſcopum aſſequaris, perfractum membrum prorſus immotum conſiſtat neceſſe eſt. Quòd ſi ipſi quidem ægrotanti, vt quietudini membri proſpiciat permiſeris, vigilans fortaſſis (quemadmodum inquit Galenus) probè id curauerit, at domiens omnino membrum mouebit. Vt igitur non dormientis modò hominis, ſed etiam ad deſidendum, itémque cum cubile reſternitur ſurgentis, eorum quæ ritè formata, & exactè coniuncta ſunt, poſitura ſeruetur, tuta deligatura complecti fracturam oportet, quæque fracti oſſis partes ſe cum coarctare adamuſſim poſſit. Tuta autem non erit deligatio, ſi vel nimis arcta, vel laxa nimis fuerit. Quandoquidem per laxiorem oſſibus moueri licet, per arctiorem verò & vehementius adſtringentem, & alimenti in locum affectum diſtributio prohibetur, & dolor (qui humorum in ægram partem affluxus euocat, & phlegmonas creat) excitatur. Danda itaque opera eſt, vt vtrũmque exceſſum declinemus. Conſtrictio igitur mediocris

Secundus ſcopus.

Membrum perfractum prorſus immotum ſeruandum.

Libr. 6. Metho.

Os fractum deligandum eſſe, & quare.

Com. in libr. Hippocr. de fract. & 6. Therap.

eſto, tum noſtri ſenſus, tum ipſius ægrotantis iudicio. Ac ſi quidem æqualis eſſet craſſitudinis membrum quodque, vtique latiſſima faſcia (vt Galenus ait) commodiſſima eſſet, vt pote quæ totum æqualiter, continentérque ex omni parte fractum os complecteretur. Sed quoniam id non eſt, quod deeſt nobis ex faſciarum latitudine, circuituum numero penſabimus, vt in artubus ipſis, qui omnium maximè fracturæ per tranſuerſum factæ, expoſiti ſunt. In talibus nanque vtilior eſt, anguſta diligatura quàm valde lata & remiſſa. Quippe quæ nec rugas, vt ea quæ latiore faſcia fit, contrahat, & totius membri cui circundata eſt, cutem contingat. Eò igitur vſque augere tibi latitudinem faſciæ licet, quoad nulla eius pars laxior efficiatur. Cæterùm in eiuſmodi deligatura, quæ fracturis (in medio præſertim brachij vel tibiæ, aut femoris exiſtentibus) adhibetur, duabus faſciis lineis mollibus (iuxta Hippocratis dogma) opus eſt. Has autem Hippocrates ipſe nomine peculiari ὑποδεσμίδας, id eſt, ſubligamina, ſeu malis ſubfaſciationes appellauit. Primæ faſciæ initium ſuper fracturam inijci debet, ac circa eam bis térve conuoluta, ſurſum verſum ferri, & quaſi in cochlea ſerpere, atque illic deſinere. Id tamen perpetuò obſeruandum eſt, vt multum partis ſanæ faſcia hæc complectatur. Ita enim fiet, vt & firmius repoſita ac conformata oſſa contineantur, & magis ab affecto loco in circumuicinas partes humores elidantur, magíſque ne hi à ſuperiori parte eò defluant, impediatur.

Anguſta deligatio artubus vtilis.

Ratio deligandi artus perfractos, ex Hippoc. Gal. & Cel.

Hæc ſecunda faſcia nō bis aut ter, vt in priore ligatura, ſed ſemel tantum membro perfecto circundatur.

Altera etiam ſuper fracturam debet incipere priori aduerſa, deorſúmque (vbi primos complexus ſuper fracturam fecit) tendere, atque inde iterum reducta in ſuperiore parte vltra priorem faſciam deſinere. Quocirca dimidio longior priore eſſe debet. Terminus autem longitudinis earum faſciarum, non vnus ac certus ſtatui poteſt, ſicuti nec etiam latitudinis, ſed pro magnitudine fracturæ, & perfracti membri craſſitie vtraque dimenſio varianda eſt. Hunc Hippocrates libro τῷ κατ' ἰητρεῖον, id eſt, de medicina ſeu medici officina, & libro de fracturis, trium aut quatuor, aut quinque, aut ſex cubitorum longitudinem, digitorum verò latitudinam

Hippocrati.

conſtit

conſtituit. Digiti autem & cubiti intelligendi ſunt eius ipſius qui deligatur, nempe vel viri adulti vel pueruli. Hæc autem duplicis deligaturæ ratio, ex ipſa rei natuta deſumitur. Quandoquidem duo hæc prima lintea fracturam quidem muniunt ac ſtabiliunt, nec phlegmonem (quæ in hac re imprimis eſt arcenda) oriri ſinunt. Siquidem & ab integris ad laborantem particulam ſanguinis confluxum arcent, & quod iam collectum in ea eſt exprimunt. Prior quidem deligatura quod in læſa parte continetur, ad ſuperpoſita expellit atque elidit: quod verò ex iis (ſuperpoſitis inquam partibus) in locum perfractum confluit, repellit. Altera verò primis quidem complexibus, quos, vt ſuprà diximus, ſuper ipſius fracturæ locum facit, itémque diſpenſatione deorſum tendente, quædam ad inferiora extrudit, quædam, ne quid ex iis in locum fracturæ confluat prohibet. Reliquis verò deinceps complexibus, quibus videlicet ab infimis partibus ſurſum verſum recurrere deligaturam diximus, vt eodem ſcilicet loco cum priore faſcia, ſecunda deſinat, tum ad ſuperiora (vti & priore ligatura) repellimus, tum confluxum ab iis prohibemus. Cæterùm priuſquàm faſciis huiuſmodi fractura deligetur, vnus aut alter panniculus lineus, candido oui liquore & roſaceo delibutus, nudo membro non abſque ratione à recentioribus chirurgis ſuperaccommodatur, ea quidem magnitudine, vt etiam aliquid partis ſanæ comprehendat. Sunto autem eiuſmodi faſciæ duæ prælongæ, nempe quatuor, aut quinque, aut ſex, vt diximus cubitorum, & circa tres quatuórve digitos latæ aqua aut poſca potius madefactæ, & poſteà expreſſæ, præſertim ſi fractura inflammatione vacet, recénſque ſit. Si verò dolor vehemens, aut inflammatio adeſt, lanis tenuibus mollibúſque, aut ſtupis læuibus oleo vel oxycrato imbutis membrum contegendum eſt, & non ita arctè deligandum. Satis enim fuerit tunc, ſi deligatura adhibeatur, quæ & membrum vtcunque fulciat, & admota medicamenta, ad hæc ſymptomata profliganda idonea, contineat. Verumenimuerò cùm hæ duæ primæ deligaturæ, ad ambos hos vſus quos ſuprà retulimus, (nempe ad fracturæ munimentum ſtabilimentúmque, & vt phlegmone excitari prohibeatur) non ſatis adhuc faciant

Prioris deligaturæ vis & facultas.

Quid ſecunda deligatura efficiat.

Faſciarum lõgitudo & latitudo.

Si inflãmatio adeſt, cũ fractura.

faciant, præſertim ſolæ, ad earum quidem tutelam & fracturæ ſtabilimen Hippocrates remedium excogitauit, vt ſcilicet plagulæ, ſiue ſplenia à ſplenis forma ita appellata vnà cum exterioribus faſciis, quas, ἐπιδέσμους, id eſt, ſuperligamina vocat, deſuper adhiberentur. Et hæc quidem tertiæ deligaturæ rationem quibuſdam obtinent.

Splenia cur adhibeat Hippocrat.

Splenia enim eiuſmodi ſiue plagulæ, duarum primarum faſciarum quæ peculiari nomine ὑποδεσμίδες, id eſt, ſubligamina Hipocrati appellantur, firmamenta ſunt, vt commentariis in librum Hippocratis de fracturis Galenus annotauit. Ne autem phlegmone ſuſcitetur, medicamento quopiam ex iis, quæ inflammationum iniurias arcent, vti cenſuit. Quale nimirum eſt ceratum humidum ſiue liquidum, quod confici ſolet ex cera in roſaceo aut oleo colliquata, aut eius loco roſaceum. Huius ſententiæ fuit & Cornelius Celſus libro octauo, ſic inquiens: Super has (duas inquam primas deligaturas) iniiciendum latiore linteo ceratum eſt, quod eas contineat. Quod ſi oſſis fracturæ, carnis quoque vulnus acceſſit, neque ceratum, neque roſaceum tutò admouetur: quandoquidem hæc vlcus tum ſordidum tum putre efficerent, ſed in vicem eorum puluilli prælongi vino nigro ac ſtyptico imbuti, ſuperiniiciendi erunt. Reliqua autem curatio, quæ eiuſmodi fracturis cum vulnere incidentibus conuenit, in ſequentibus dicetur. Porrò præter has modò à nobis commemoratas deligationes: quaſdam adhuc alias quatuor commemorat Aurelius Cornelius Celſus capite decimo, libri paulò antè citati. Sic autem eas diſpenſat, vt ſemper inſequens priori aduerſa ſit; & tertia faſcia (quæ duas primas ac ſplenia comprehendit) tantùm in inferiore parte, tres reliquæ in ſuperiore finiant. Quia ſatius eſt (inquit) ſæpius circuire quàm adſtringi. Siquidem id quod adſtrictū eſt alienatur, & cancro opportunum eſt. Quo loco (ni fallor) cancrum pro ſphacelo, quem vulgus medicorum eſthiomenum vocat, vſurpauit, vt & quibuſdam aliis locis. Cæterùm cùm multis complexibus atque inuolutionibus duæ illæ ſuperius commemoratæ Hippocratis deligaturæ, fracturam contineant, (aliàs enim parùm tutæ eſſent) tam numeroſis faſciis opus eſſe minimè cenſeo. Hæc enim in membro ipſo perfracto, præter

Ceratū humidum cur adhibeatur.

Si oſſis fracturæ carnis quoque vulnus acceſſit.

Aliæ quatuor Corn. Celſi deligaturæ.

Cornelij Celſi opinio refellitur.

præter ſolitum cooperto, & pruritum & dolorem (quæ duo ſymptomata à fractis membris diligenti ſtudio arcenda ſunt) excitare, atque etiam eius quod iam infixum fracturæ eſt, perſpirationem prohibere poſſunt. Porrò vbi decenter ſic membrum confractum deligaueris, de appoſita repoſitionis ipſius figura, maxima tibi ſolicitudo habenda eſt. Siquidem ſub alia forma aut figura membrum perfractum deligare, in aliam verò mutare ac reponere, non dolorem modò (vt inquit Galenus) excitare poteſt, verùm etiam oſſa intorquere. Neceſſe enim eſt, vbi figura mutatur, alios muſculorum tendi, ac velut contractos rotundari, alios verò ſolui ac remitti. Vbi autem tenduntur, tum premi eos à deligatura eſt neceſſe, tum ex compreſſione ipſa dolere. At vbi tenſio remittitur, quo loco deligatura eſt laxa, ibi fracturam fulcimento deſtitui. Cæterùm aptiſſima fuerit in oſſium fractorum repoſitione, ſicuti etiam & in retractione, (quam Antitaſin diximus à Græcis appellari) & coaptatione, & deligatione, partis figura, quæ (vt verbo vno dicatur) maximè à dolore abeſt, & in qua æger perſiſtere immotus diu poſſit. Hæc enim & rectiſſima eſt, & maximè naturalis membro, ac ferè conſueta. Rectiſſimam autē hîc partis figuram cum Galeno vocamus, quæ venas, arterias, & muſculos quàm rectiſſimos habet. Itaque anguloſa figura, quæ ἐγγώνιος Græcè dicitur, brachio quidem maximè naturalis eſt: cruri verò, quæ paulò minus porrecta eſt. Hæc nanque & rectiſſima eſt & à dolore maximè aliena. Cæterùm tametſi angularis figura, quæ Græcis ἐγγώνιος dicitur, propriè ea dicatur, quæ acutum angulum, quem recto minorem appellamus, efficit, per engonion tamen id eſt angularem figuram, Hippocrates eam intelligit, quæ recto angulo conſtituitur, non prorſus tamen recto, vt quodam in loco Galenus eſt interpretatus, ſed propè ad rectum accedente, ita vt paululum ad obtuſum tendat: cuiuſmodi in manu, quod vulgò brachium appellamus, ea figura eſt, non quæ prorſus quidem inter extenſionem & inflexionē media eſt, ſed quæ ad extenſionem procedere incipit. Quo plerunque poſitu eos qui dolore afficiuntur, ſi diligenter inſpexeris, manus tenere deprehendes. Porrò vt dolor vitetur, cùm ad quietem membrum reponitur, non modò naturalis habitus

De appoſita repoſitionis perfracti mē bri figura, ex Galeno.

Repoſitionis figuram ad duo directā eſſe.

Rectiſſima figura quæ dicatur Galeno.

bitus cuiuis inſtrumento eſt vtilis, verumetiam conſuetudo quoque conducere nonnihil videtur. Ergo vt aptè membrum perfractum, & decenter ligatum reponatur, ea ſitus figura illi inuenienda eſt, quæ & naturalis ſit & conſueta, & à dolore maximè aliena. Sed iam hæ indicationes inter ſe conſentiunt, & conſpirant maximè. Nam quæcunque figura magis quàm alia eſt à dolore libera, ea & maximè naturalis membro, & ferè conſueta eſſe ſolet. Atque econtrà, quæ naturalis & conſueta eſt, ea à dolore eſt alieniſſima. Atque hæc quidem figuræ, in qua cuſtodire membrum perfractum conueniat, inueniendæ ratio eſt.

Ratio inueniendæ figuræ, in qua cuſtodire membrum perfractum conueniat, ex Galeno & Hip.

Vt autem in hac naturali, & quæ doloris minimum habeat, figura immotum prorſus (quo ad expediet) membrum perſiſtat, recentiores Chirurgi ſecundum deligaturam, protinus ferulas etiam circumponunt, ipſas quidem conſtringentes, prout ſenſus & tumor ex inflammatione (ſi qua adſit) poſtulat. Veteres autem, vt Hippocrates, Celſus & Galenus, à die tantùm ſeptimo vel etiam nono & vndecimo, ferulas accommodabant. Verùm non abs re factum putamus, ſi ſtatim ab initio poſt deligaturam, ferulæ iniiciantur, modò nimis premendo dolorem non excitent, aut phlegmonem (quæ maximè arcenda erat) accerſant, vel præſentem ſi adſit) exacerbent. Quæ igitur à principio adhibentur à recentioribus ferulæ, non eo nomine adhibentur circumponuntúrve, vt adſtringant, ſed vt adaptationis figuram contineant, & oſſa in ſuam ſedem repoſita vtcunque fulciant. Primis nanque diebus cùm phlegmones deuitandæ conſilium vinceret, tutum non erat perfractum membrum ita ferulis premere. Cùm verò nullus iam amplius futuræ inflammationis metus ſit, aut ea quæ prius fuit diſcuſſa, membrum aliquanto gracilius quàm pro naturali habitu apparuerit, (quod intra ſeptimum diem ferè ſolet contingere) tum licebit ferulas circumponere, & eas (vt fracturam ſtabiliant) validè ſatis aſtringere. Ferularum enim vſus idem eſt, qui & plagularum ſeu ſpleniorum, nempe vt fractum os cõtineant, & deligationem ſtabiliant ac firment. Sunto autem ferulæ vt libro qui inſcribitur τὸ κατ᾽ ἰητρεῖον, id eſt, de iis quæ in medicina ſeu medici officina ſunt, rectè præcepit Hippocrates, læues, id eſt, læuigatæ & planæ, aquabiles,

Ferulæ quãdo in fracturis circumponendæ.

Quæ vitare oporteat in ferulis adhibendis.

Ferulæ ab initio nõ vltrà adſtringẽdæ quàm vt oſſa contineant.

Ferulæ quales eſſe debeant.

biles, id eſt, neque in latus, neque in ſuperiorem, aut inferiorem partem diſtortæ, in ſummis partibus, id eſt, extremitatibus, reſimæ, id eſt, leniter deraſæ ac retuſæ, minores hinc inde quàm deligatio eſt, & ea parte craſſiores, id eſt, latiores & valentiores, ᾗ ἐξεῤῥηκται τὸ κάταγμα, id eſt, qua fractura erupit. Læues autem ferulas, id eſt, *Laues.* non aſperas (læui enim aſperum opponitur) adhibendas eſſe cenſet Hippocrates, ne ſua aſperitate, & inæquabilitate (quod enim aſperum eſt, continuò etiam eſt inæquale) fractis partibus negotium faceſſant. Vtroque enim modo comprimunt. Cæterùm quoniam fieri poteſt, vt ferulæ læues ſint, non tamen æquabiles (inæquabile enim non protinus neceſſariò eſt aſperum, vt patet de via quæ aſcenſus habet & deſcenſus, non aſperos) ideò non ſolùm læues, ſed etiam æquabiles, id eſt, non diſtortas aſſumendas eſſe ferulas monet. *Aequabiles.* Quæ enim diſtortæ ſunt, ſimiliter, vt aſpera lædunt, ac illud inſuper efficiunt, quòd deligationem ſimul diſtorquent, qua diſtorta, pars etiam fracta diſtorqueatur neceſſe eſt. Simas præ- *Sima.* tereà in extremis partibus eas deligi voluit, id eſt, vt Galenus interpretatur, leniter deraſas ac retuſas in extrema parte, ne ſua acutie articulum lædant, & æqualiter vbique partem fractam, propter æqualem ſuam craſſitudinem, comprimant: quod certè fieri nullo vnquam modo debet. Vult enim Hippocrates, vt in media parte, hoc eſt, ſu- *Craſſa.* pra locum fracturæ, νάρθηκες, id eſt, ferulæ, deligationem magis aſtringant. Hinc ea parte, hoc eſt, ſupra fracturam ipſam, craſſiores eſſe iubet: quia ſcilicet locus is potiſſimùm (vt ſuprà oſtendimus) compreſſione ipſarum indiget.

Vult item minores eas eſſe longitudine, id eſt, ali- *Minores.* quanto breuiores, quàm ſit ipſa deligatio, ne cutem vltra deligationem attingant: quæ ſæpenumero ex eo quod humores à faſciis expreſſos ſuſcipit, paulò altius turgeſcit atque extat. Sed & breuioribus ferulis vtendum præcipit ſenior ille Hippocrates, ne pars eminentior, id eſt, gibba & carne nudata, attingatur, vt cir- *Modus ac ratio adhibendi ferulas.* ca cubitum, & malleolos, vbi oſſium extuberationes ſunt. Modus autem ac ratio adhibendi ferulas, talis eſto. Splenia triplicia aut quadruplicia oleo delibuta,

ſuper

ſuper faſcias ſimiliter, atque æqualiter, ſi membrũ in craſſitie fuerit æquale,circundato. Si verò inæquale, partibus magis concauis, per ſplenia repletis, membrum vndique æquale ferulis accommodandis efficito.Deinde ferulas lana, aut ſtuppa mediocriter inuolutas, in orbem, non minore quàm vnius digiti ſpatio inter ſe diſtantes fracturæ circundato, eáſque leniter ac moderatè conſtringito. Sed & in hac ferularum accommodatione ſummoperè caueto, quatenus fieri poteſt, ne articulus aliquis, (vt paulò antè notauimus)& præcipuè interior flexus pars, ab eis attingatur. Vlcera ſiquidem in ipſis nonnunquàm,& neruorum inflammationes pariunt:itaque illic, hoc eſt, iuxta articulos ipſos deligatione aliquãtò (vt diximus) breuiores, tenuiores, laxiores, & magis flexibiles ferulas eſſe oportet, quemadmodum valentiores qua fractura excidit atque inclinat. Cæterùm ſi nulla prurigo, nulla inflammatio, nulla ſuſpecta exulceratio, nullúſve dolor adeſt,& oſſa rectè commiſſa fuerint, fracturáque rectè procedat, ſic manere ferulas,& ligamenta, ad decimũ vſque diem, vel quintum & decimum, aut etiam vigeſimum, vtile eſt. Si verò in membro perfracto præter ſolitum cooperto, vel dolor excitetur, vel pruritus creetur, vel eius quod iam infixum fracturæ eſt perſpiratio prohibeatur, propter quam non modò noxius pruritus quibuſdam accidit, ſed etiam eroſa à ſaniei acrimonia nonnunquam cute, exulceratio concitatur, non abs re feceris, ſi tertio quoque die vt iuſſit Hippoc. deligationem ſolueris,& membrum ipſum aqua temperata perfuderis ac foueris. Hac enim perfuſione & acrem atque erodentem ſaniem diſcuties, & dolorem mitigabis, & prurigini pulchrè medeberis.

Quando ſoluenda deligatio.

3 Porrò cùm nec ferulis, nec deligatione, nec figura ſitúve membri appoſito, diuiſæ oſſis partes (tametſi exactè atque adamuſſim coniunctæ fuerint) citra glutinum aliquod vinculúmve (vti ſuprà diximus) coïre, ac concreſcere poſſint, maxima calli, quem poron Græci dicunt, gignendi ſolicitudo habenda eſt. Ad hunc igitur gignendum cogi concreſceréque aliquid proprij oſſium alimenti, craſſi terreníque oportet, quod in labris fracturæ coaleſcit. Ipſum igitur nec eluendum, nec foras euocandum eſt, ſed ſinendum. Craſſa autem hæc terrenáque ſubſtantia, ex ge-

Tertius ſcopus.

Pori generatio.

ex genuino, maximéque idoneo oſſis alimento redundans (quæ propria eſt calli materia) diem circiter duodecimum, aut decimum quintum ab oſſis fractura ferè gigni, atque accreſcere incipit, vt recẽtiores chirurgi teſtatum reliquerunt. Cæterùm huius generatio (quæ in aliis citius, in aliis verò tardius aduenit) iis ferè notis deprehenditur. Dolor qui prius aderat, ſedatur, nullus amplius inflammationis, aut tumoris alicuius præter naturam metus, adeſt, in membro perfracto bonus ac natiuus color effloreſcit: vniuerſa autem victus ratio poro gignendo accommodata, talis eſto. Dum callus gignitur, victum paulò pleniorem, quàm ab initio fracturæ, laboranti inſtituito. Cibos, qui boni ſucci ſint, & multum nutriant (niſi vulnus adſit) exhibeto. Sed & quæ offeruntur alimenta, talia ſunto, ex quibus prouenire ſuccus ſoleat non ſolum bonus, ſed etiam tenax, ex quali fieri callum maximè expedit. Quippe (inquit Galenus) cum ex ſeroſa humiditate, ac tenui gigni prorſus nequeat, ex craſſa verò, ſed quæ fragilis ſit, an pinguitudinis expers gigni quidẽ poterit non ſegniter: cæterùm tempore ſicceſcens friabilior, atque ita fractioni obnoxius redditur. Itaq; poro gignendo conueniunt Auicennæ: Riſum, panis ſimilagineus, frumentum triticeum, tandiu in aqua coctum, donec fiat (inquit) ſicut puls: id Galli vulgo appellant [*froumentée.*] Alicam nonnulli eſſe exiſtimant. Ad hæc, pedes, ventres, & capita animalium, ſed præſertim hœdi, & veruecis: hæc enim & multum alunt, & craſſi ac tenacis ſucci ſunt. Circa initium fracturæ vſque dũ callus gignitur, (quod ferè circiter decimum diem contingit) ægrum tenuiſſimè cibato. Cibi namque ſubexiles (vt cenſuit Hippocrates) & non validæ materiæ tunc ſatis ſunt. Venã interdum, cùm ſcilicet res expoſtulat, ſecato, & per ventrem ſuperuacua expellito. Carne & vino vſque ad decem dies, ex Hippocratis præſcripto, abſtineto. Poſt hoc tempus, vinum craſſum & ſtypticum audacter concedito, tametſi Celſus vinum per omne tempus alienum eſſe dixerit. Magnitudo calli nec minor quàm par eſt, nec maior iuſto ſit, ſed mediocritatem ad vnguem ſeruet: qui enim iuſto minor eſt, hic oſſa parũ tuta reddit, qui maior eſt, dolorem muſculis inuehit. Ergo calli magnitudo, vt breuiter dicam, ea ſit, quæ & oſſibus tuto vinculo ſit, nec muſculos

Callus quibus notis generari deprehendatur.

Victus poro gignendo aptus.

Lib. 6. Metho.

Lib. de fracturis.

Pori magnitudo.

tamen comprimat. Attendendum verò diligenter eſt, quemadmodum nos Galenus admonet, vt vel promo-ueatur, ſi minor iuſto proueniat, vel inhibeatur, ſi immodicè creſcat. Quibus verò hæc efficies, paulò pòſt dicemus. Atque hæc de pori generatione, qui tertius erat ſcopus, in curandis fracturis nobis propoſitus, dicta ſufficiant.

Quartus ſcopus. *Symptomata quæ fracturam comitantur.* *Dolor.* *Inflammatio.*

4 Supereſt igitur de quarto, & vltimo ſcopo agamus, qui diſpoſitionum præter naturam, quæ fracturæ interueniunt, emendationem, atque ablationem concernit. Eæ autem ferè ſunt, dolor, inflammatio, pruritus, vulnus, immoderata ſiccitas, aut humiditas callo gignẽdo obſiſtens, gangræna, durities, pori magnitudo, aut deficiens, aut excedens. Itaque ſi dolor, aut inflammatio adſit, deligationem, ſi iam facta eſt, ſtatim ſoluito, & lanam, oleum, & acetum, congruáque id genus alia auxilia parti dolenti, atque inflammatæ admoueto. Sed neque priuſquàm hæc ſedata fuerint, vel deligaturam adhibeto, vel ferulas circumponito, niſi duntaxat eatenus, vt membrum fulciant, & vt impoſitum medicamentum contineant, hoc eſt, laxè admodum.

Fomentum aquæ calidæ. *Pruritus.*

Celſus conſulit liberale fomentum aquæ calidæ, dum inflammatio adeſt, cum verò ea deeſt, modicum. Sedata inflammatione, & dolore ſublato, deligationes, & ferulæ, vt ſuprà diximus, adhibendæ ſunt. Si noxius pruritus accidit, & eroſa à ſaniei acrimonia (vt aliquando contingit) cute exulceratio concitatur, aquæ temperatæ tantum ſupetinfundere oportet, quantum ad euocandam eiuſmodi ſaniem eſt ſatis. Hoc quidem Hippocratis & Galeni conſilium fuit. Recentiores autem chirurgici aquam ſalſam infundi præcipiunt, aut vnguẽto albo, vel eo, quod vulgò populeum appellatur, membrum illini, & vt ſuprà dictum eſt, deligari.

Vulnus. *Contuſio.* *Gangræna.*

Cum oſſis fracturæ, carnis quoque vulnus acceſſit, ſiue ſtatim ab initio id factum ſit, ſiue poſtea à chirurgo inductum, vt oſſium fragmenta, & ea præſertim quæ pungunt, eximantur, ſi quidem ſanguis profundatur, hunc prius aptis remediis ſiſtito. Si inflammatio oriatur, præſidiis in eam efficacibus vtitor. Si carnes contuſæ ſint, partem affectam, vt gangrænæ periculum euitetur, ſcarificato. Quòd ſi gangræna quoque ipſa, aut alia quæpiam ſerpens putredo, iam occupauit, conuenienter occurrito: horum autem omnium curatio

rationem in ſuperioribus libris tradidimus. At ſi nihil horum adfuerit, neque magna oſſis pars nudata ſit, hamulis futuríſque vſi, his medicamentis, quæ cruentis imponuntur, medebimur, prius tamen fragmentis oſſium euulſis. Cæterùm deligatura fracturæ eiuſmodi cum vulnere factæ, hoc modo adhibenda eſt. Orbiculares faſciæ partibus vulneris vtrobique, hoc eſt ab vtraq; vlceris parte, iniici debent, obliquè verò ſupra ipſum vulnus in longitudinem collocandæ ſunt, ſic vt per decuſſim ad X literæ ſimilitudinem iuxta hiatum occluſio ex omnibus fiat. Hippocrates tamen à prima ſtatim circumuolutione, faſcia latiore totum vlcus comprehendit, ita vt nulla eius pars nuda relinquatur. Itaque ſi ſordidum adhuc vulnus eſt, expurgantia medicamenta, quando opus erit impones. Si purum, carnem producentia, linteolis illita, aliámque vſu comprobatam materiam adhibebis. Hippocrates tamen ſtatim ab initio * picatum ceratum, quod ceram in roſaceo, aut oleo colliquatam, & picis ſiccæ aliquantulum aſſumit, ſupra vulnus in linteolis adhibet. At Galen. autore vtilius à tertio die, cùm ea quæ in vlcere ſunt concoquat, adhibetur. Cornelius Celſus omnibus his vulneribus primò imponendũ iubet linamentũ vino madens, cui roſæ paulum admodum adiectum ſit. Si æſtiuum tempus „ eſt (inquit Hippo.) ſplenia vino frequenter ſunt irriganda: ſi hyemale, lanæ multæ ſuccidæ ex vino & oleo ſuperim„ ponendæ ſunt. Lanarum nanque ſuperpoſitione, & olei commiſtione refrigerationis vehemẽtia (quæ in huiuſmodi affectibus conuulſionis periculum interdum inuehit) obtunditur. Vino autem madefactæ plagulæ, ob vinum reprimendi vim habent. Cæterùm vbi purgata vlcera fuerint, & in eis iam caro concreuit, ferulæ non incõmode iniicientur: aliqui verò etiam ab initio ipſas accommodãt, vlceris locum vitantes, & prout neceſſitas, ac vſus tulerit, ipſas modò conſtringunt, modò remittũt: ſed hęc curandi ratio ab Hippo. & Corne. Celſo non probatur. Hi enim pluribus tantùmmodo, & latioribus faſciis, ferulas ne videlicet comprimendo lædant, ſimiliter & canales omnino reiicientes, deligaturam in eiuſmodi fractura, quæ cum vulnere incidit, fieri iubẽt, laxius ſcilicet quàm ſi ea plaga non eſſet: adeo vt affulcitæ quidem, non compreſſæ tamen

Deligatura fracturæ cũ vulnere accommoda.

Hippocr.

Ferulæ quãdo in fractura cum vulnere adhibẽdæ. Cor. Celſus.

faſciæ ipſæ eſſe videantur. Ita namque (inquit Celſus) numero faſciarum efficietur, vt laxæ quoque æquè contineãt. Ac ſatius quidem eſt, ſæpius circuire, vt ante Celſum ſcripſerat Hippoc. quàm aſtringi. Sed & in eas faſcias multiplices ingerẽdum ſubinde, eodẽ Celſ. autore, eſt calidum oleum, & vinum: magíſque vbi ſic cum vulnere fractura à principio incidit, fame, id eſt, exquiſitiore victu vtendum, vulnus calida aqua fouendum, frigúsq; omni ratione vitandũ, & tranſeundũ ad medicamẽta, quæ puri mouendo ſunt idonea: maiórq; vulneris, quàm oſſis cura agenda. Vt autem de hac re, quod ad ferularum appoſitionẽ attinet, ſic apud autores etiam eximios cõtrouerſa, id quod res eſt ſemel ſtatuamus, hoc tibi tanquam axioma, id eſt, pronuntiatum eſto. Cùm fractura cum vlcere interdum in longitudinem membri contingit, tũc ex vtraque vlceris parte ferulas etiam ab ipſo curationis principio circumdare licitum eſto. Cùm verò trãſuerſum vlcus euaſit, ídque maximè ſi maius ſit, ferulas ſtatim ne imponito. At ſi ſquamula aliqua ex oſſe reſoluitur (id quidem colligi ex eo poteſt, quod & copioſior, tenuiórq; humor profluit, & caro circa vlcus laxa, & mollis effecta intumeſcit) deligatura laxiore ad curationem vtendũ eſt, ne ſcilicet pus intercludatur, ſed effluere facilè queat: frequentiúsque, vt conſulit Hippocrates religandum, quoad os receſſerit, ferulæque non apponendæ. Vbi verò vel hamulo, vel quopiam alio eiuſmodi inſtrumento ſquamam euulſeris, deligatura iterum validiore membrum adſtringes. Porrò per totum id, quo vlcus curatur tempus, medicamen aliquod, ex his quæ inflammationem arcent, linamentum continens vulneri incumbet, ac ſimplices faſciæ iniicientur, quæ ſingulis curationibus reſoluẽtur, cùm aliæ ſupra dictæ remaneant. Inter hæc autem, ſi quod paruulum fragmentum oſſis eminet, ſi id retuſum eſt, in ſuam ſedem dandum, ſi acutum, antè acumen eius longius eſt præcidendũ, ſi breuius limandum, & vtrinque (inquit Celſus) ſcalpro limandum. Tum ipſum recondendum eſt: ac ſi id manus facere non poteſt, vulſella (quali fabri vtuntur) iniicienda eſt, rectè ſe habenti capiti ab ea parte, qua ſima eſt, vt ea parte qua gibba eſt, eminens os in ſuam ſedem compellat. Si id maius eſt, & membranulis fragmenta cinguntur, ſinere oportet ea ſub

Si oſsis pars aliqua receſſura eſt.

Si fragmentum oſsis eminet. Lib. 8.

medica

medicamentis reſolui,ídque os vbi iam nudatum eſt, abſcindere:quod maturius ſcilicet faciendum eſt, potéſtque ea ratione & os coire, & vulnus ſaneſcere:illud ſuo tempore,hoc prout ſe habet.

Si fragmenta velut emoriantur.

Nonnunquàm etiam (inquit) in magno vulnere euenit,vt fragmenta quædam velut emoriantur; neque cum cæteris coëant. Quod hîc quoque ex modo fluentis humoris colligitur,quo magis neceſſarium eſt;ſæpius vlcus reſoluere, atque nutrire. Sequitur verò,vt id os per ſe poſt aliquot dies excidat.

Vulnus interdum maius efficiendum.

Cæterum cũ tam miſera antea conditio vulneris ſit,tamen id interdum „ maius; diutiúsque facies. Sæpe enim integra cutis oſſe „ abrumpitur, protinúsque prurigo, & dolor oritur. Quæ „ ſoluere (ſi accidit) maturius oportet, & fouere aqua per æſtatem frigida, per hyemem egelida. Deinde ceratum myrteum imponere.

Si fractura quibuſdam velut aculeis carnem diuexet.

Interdum fractura quibuſdam velut aculeis carnem vexat, quo à prurigine, & punctionibus cognito,aperire id melius,eóſq; aculeos præcidere neceſſe habet. Reliqua verò curatio in vtroque hoc caſu eadẽ eſt, quæ vbi ictus protinus vulnus intulit. Hactenus Cor.Celſus de fractura cum vulnere facta.

Siccitas callo gignendo obſiſtens.

Nunc cætera proſequamur. Dum valẽter nimis ſiccantur oſſa,callus ægrè prouenit:expedit igitur iſtis ita reſiccatis oſſibus tertio,vel quarto die modice aquam calidam infundere. Hanc metam finiendę perfuſionis habentes,cùm carnes in rubrum tumorem attolluntur. Atque in iis quidẽ, priuſquam ſubſidere incipiant deſiſtendũ eſt. Contra,vbi digeri quid volumus, non prius eſt deſiſtendum, quàm quod ex perfuſione intumuit,ſubſidat.

Humiditas calli generationem impediens.

Si verò humiditas abundantior calli generationem impediat,ibi hanc ſiccare conuenienti deligatura & perfuſione aquæ,quæ vel minima omninò ſit, vel „ plurima conabimur. Quippe minima (vt ſexto methodi „ Galenus ait) cum prius deſiſtat,quàm aliquid confluat,& „ qui ad manum,id eſt,in ſuperficie, ſunt humores, per ha„ litum digerit, & qui in alto ſunt, modice liquat. Expedit „ autem ita ſolui liquaríque ea, quæ per deligaturam ſunt „ expellenda. Plurima verò perfuſio plus digerit,quàm attrahit:atque ita commodat ſuperfluæ humiditati. Attendendum verò (vt ſuprà monuimus) deligenter eſt, vt vel augeatur callus, ſi minor iuſto eſt: vel inhibeatur, ſi nimius ſuperuenit. Vtrumque autem vitium corrigitur

perfuſionis quantitate,& qualitate ciborum etiam,ac medicamentorum,quæ extrinſecus apponũtur,facultate.

Qua ratione porus vel augeri, vel minui poßit.

Ac de perfuſionibus quidem, & victus ratione, iam ſuprà eſt dictum. Ex medicamentis verò quæcunque emplaſticam ſubſtantiam habent (cuiuſmodi eſt emplaſtrum, quod ex pice conficitur)ac modicè calfaciant,ea (Galeno authore) callos tum promouẽt,tum verò augent. Alimentum enim copioſius in locum perfractum attrahunt, ſicuti & moderatæ aquæ temperatæ, perfuſiones, & idoneæ frictiones. Quæ verò digerendi vim obtinent medicamenta, ea callos maiores iam factos eidem Galeno imminuunt.

Si nimius callus ſuper increuit.

Lamina plũbea.

Cùm recens adhuc callus eſt, medicamentis valde aſtringentibus Paulus vtendum eſſe cenſuit, compreſſámque admodum deligationem adhibendam, lamina plumbea etiam interdum impoſita:hæc enim calli excreſcentiam mirè reprimit ac imminuit. Huic rei efficaciter quoque ſubuenit Celſo, multa leuſque ex oleo, & ſale, & nitro, membri perfricatio, plurimúsque ex aqua calida ſalſa fotus. Poſt hæc malagma quod digerat imponendum,adſtrictiúſque alligandum eſſe admonuit,imo verò oleribus,& præterea vomitu vtendum. Siquidem per hæc(vt exiſtimat) cùm carne callus quoque extenuatur. Confert etiam eidem, aliquid de ſinapi cum ficu in alterum par membrum imponere, donec,inquit,id paulum erodat, eóque euocet materiam. Atque vbi is tumor extenuatus, & qui nimius ſupercreuerat callus, ad mediocritatem redactus fuerit,rurſus ad ordinem vitæ reuertendum erit.

Si callus in lapideam duritiem & inſignẽ nimis magnitudinẽ euaſerit.

At ſi ſolidus,lapideúſque callus, qui ſic immodicè increuit, iam euaſit, aperta ibi cute deradendus eſt,párſque eius eminens ſcalpris,& terebris etiam,ſi res exigat,admotis excidenda eſt.

Si oſſa diuerſa inter ſe cõferueant, & membrũ diſtortũ callus firmauerit.

Cæterùm ſolent aliquando in fracturis diuerſa inter ſe oſſa conferuere, & membra diſtorta callo firmari, difficultate functionum obeundarum haud exigua ſubſequente. Quod vbi contingit,& breuius membrum, & indecorum fit, & ſi capita acutiora ſunt, aſſiduæ punctiones ſentiuntur.

Oſſa quando iterum frangenda.

Ergo vbi perfracta oſſa ſic conferbuerunt, & perperam ferruminata ſunt, ſi tener ſaltem adhuc callus eſt, & non vltra ſex menſes, vt quidam dixerunt, radices egerit, frangere rurſus, & dirigere ea oportet. Id hoc modo fit. Calida aqua multa, vel decocto aliquo emolliente diebus

aliquot

aliquot membrum id fouetur, & ex cerato liquido perfricatur, aut emplaſtro ex althæa, vel cataplaſmate ex ficis pinguibus aridis aliiſque medicamentis callum ſoluentibus (porolytica Græci dicunt) contegitur. Deinde facta ſufficienti emollitione, modo quem ſuprà poſuimus, à miniſtris duobus qui in diuerſa contendant intenditur: & inter hæc medicus chirurgus pertractans oſſa, vt callo adhuc tenero exiſtẽte, manibus ea diducit, compellítque id quod eminet in ſuam ſedem, & ſi parum valuit ab ea parte, in qua os ſe inclinat, inuolutam lana regulam obiicit, atque ita deligando (inquit Celſus) aſſueſcere iterum vetuſtæ ſedi cogit. Noſtræ ætatis chirurgi malè ferruminatum os, in fractura non admodum antiquata, diebus plus minus quindecim, vt ſuprà diximus, primùm emolliunt. Deinde id in diuerſa extendi iubent, & genu vehementer impulſo, iterum frangunt: quod tamen vetuſtiores medici non probarunt. Mox fracti oſſis fines adamuſſim ſecum coaptant, ac vt ſuprà expoſuimus curant. Si ab oſſe perperam ferruminato, vetuſtas iam occupauit, ac callus vehementer obduruerit, ſatius eſt manum illi (vt conſuluit Albucaſis) non admoliri. Quicunque enim id rurſus frangere aggreſſi ſunt, poſt vehementes cruciatus in extrema diſcrimina laborantes adduxerunt, adeo vt valde pauci eorum, qui hoc tormenti genus perpeſſi ſunt, mortem euaſerint. Atqui melius eſt eum, qui ſic affectus eſt claudicatu, aut membri alicuius deformitate affectum, ad annos adhuc multos ſuperſtitem remanere, quàm poſt talem, tantúmque cruciatum, miſerrimè ſic inter manus crudelis chirurgi occumbere. Adde quòd ſæpenumero alio loco, quàm vbi fractura iam coierat, os ipſum quod lapidoſus callus firmauerat, frangitur: vt præter quotidianum experimentum, nobis autor extitit Auicennas. Quòd ſi laborans, & qui illi aſſident amici, importunis precibus, atque aſſiduo rogatu te compellant, vt oſſis eiuſmodi malè ferruminati, & cuius callus iam obduruit, ac inueterauit, curationem ſuſcipias, in anguſto ſpem eſſe coram illis præfator: deinde opus aggreditor. Summam igitur cutem, & carnem callo ſuperiacentem cultro raſorio aut ſcalpello dextrè, ac prudenter ſecato, magna cura habita, ne nerui, muſculíve lædantur: deinde oſſium, quæ non rectè

Quid agant chirurgi recentiores in oſſe malè ferruminato.

Si ab oſſe malè agglutinato vetuſtas iam occupauit.

Albucaſis.

Auicennas.

Ex recentioribus.

coaluerant, agglutinationem, ſeu continuationem (quod aiunt) ex ciſoriis ſcalpris diſſoluito: mox verò eorum ſic diductorum fines ſecum ad amuſſim coaptato, ita vt priſtinam vnionem, quoad licebit, imitentur. Demum cætera fiant quæ ſuprà ſcripſimus. Cæterùm ſi ex attritu, membri corruptelæ metus impendet, protinus ſcarificandum erit, reliquáque facienda, quæ ſuprà, in gangrænæ, & ſphaceli curatione diximus: ſi verò tophacea aliqua durities poſt oſſis perfracti agglutinationem remanſerit, ea modo qui in antidotario exprimetur diſcutienda, & tollenda erit. Fracturæ quædam, ſuprà definitum naturæ tempus, ſine callo interdum permanent, quod ob varias cauſas ſolet accidere, nempe vel ob aſſiduas ſolutiones, vel ob immodicas ſuperfuſiones, quas & fomentationes vocant, vel ob intempeſtiuum motum, vel ex faſciarum multitudine, nonnunquam etiam quia totum corpus, non ſufficienter alitur, quo in caſu membrum quoque ipſum (vt Paulus annotauit) gracilius euadit. Oportet igitur cum aliis, tum præcipuè maciei corporis occurrere: quod commodè fiet, ſi vel calidis admotis materiam ad membrum perfractum euocemus, vel alimẽtum copioſius ſubminiſtremus, & balnea, reliquáſque animi voluptates adhibeamus.

Si membrũ ex attritu corrumpatur.

Si fractura ſine callo ſuprà definitũ tempus remanſerit.

Lib. 6.

Porrò eorum quæ iam callo firmantur, indicio eſſe, cùm alia tum illud præcipuè poteſt, ſi faſciolæ cruentæ conſpiciuntur, nullo etiam in parte oborto vulnere. Quòd ideò forſan accidit, quoniã calli ſubſtantia, dum coit, in oſſium cauernoſos meatus perrumpens ſanguinis guttas aliquot inde extundit, exprimítque. Ac de tranſuerſis quidem fracturis, hæc dicta ſufficiant. De longis verò, quæ non tam crebrò contingunt, reliqua omnia ad eundem ſe habent modum. Cæterùm comprimendæ hæ magis (Galeno autore) in ipſo fracturæ loco ſunt, tum quod receſſit, retrudendum introrſus eſt. Ac de fractis quidem oſſibus hactenus in vniuerſum dictum ſit.

Nota oſſis perfracti callo firmari incipientis.

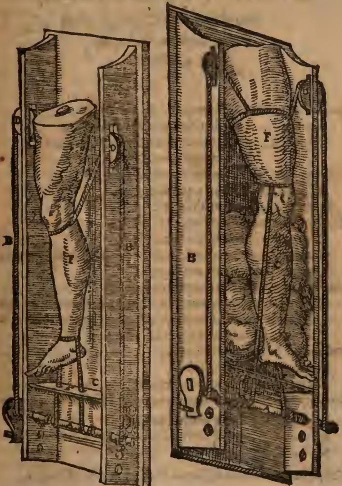
Lib. 6. methodi.

FINIS LIBRI QVARTI chirurgicarum inſtitutionum, de fracturis, Ioanne Tagautio Doctore medico autore.

*

FOR

FORMVLA GLOSSOCOMI, inſtrumenti ad gignendum callum in fracturis idonei, cuius pluribus in locis meminit Galenus.

A, Axis. B, Laqueus tranſlatiuus C, Laqueus in rectum procedens. D, Trochleæ, ſeu rotulæ. E, Tabella. F, fractura. Vide huius machinæ ſeu inſtrumenti deſcriptionem apud Galenum lib. de vſu partium. V I I. *& lib.* V I. *de morbis curandis. Item in commentarijs eiuſdem in librum ſecūdum Hippocratis de fracturis.*

GENERALIS DIVISIO LVXATIONVM,

in librum quintum Chirurgicarum inſtitutionum Io. Tagautij Medici.

Luxatio, Græcis exarthrema, oſſis è ſua ſede dimotio.

Simplex. Nulli alteri affectui coniuncta.

Compoſita. Alteri præter naturam diſpoſitioni complicata.

Luxatio tam ſimplex quàm compoſita.

Perfecta, ſiue abſoluta, aut completa.

Imperfecta, ſiue non abſoluta.

Completa luxatio, ſiue abſoluta,

Cùm os ſuo loco omnino excidit.

Generis nomen retinet, dicitúrque abſolutè Luxatio Romanis, & exarthrema Græcis.

Luxatio imperfecta, ſiue incompleta.

Cùm os, non in totum, ſed aliquatenus duntaxat ſuo naturali poſitu dimotum eſt, dicitúrque ſubluxatio Latinis, parathrema Græcis.

Subluxatio, ſeu imperfecta luxatio,

Peruerſio, ſiue diſtorſio.

Laxatio, ſeu elongatio ligamenti.

Peruerſio oſſis, quæ ſpinæ vertebris maximè eſt peculiaris.

Lordoſis, } in { *priorem partem.*

Cyphoſis, } in { *poſteriorem partem.*

Scolioſis, } in { *latera.*

Compoſitæ luxationum differentiæ poſterioris ſeculi chirurgis.

Hæ propriè differentiæ non ſunt, ſed cõplicati affectus.

Luxatio cum { *fractura,* *inflammatione,* *vulnere,* *dolore,* *duritie,*

INST

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVTII MEDICI,

LIBER QVINTVS,

De luxatis oſsibus in vniuerſum.

Quid luxatio, quæ ſint luxationum differentiæ, & quot modis oſſa luxentur.

CAP. I.

QVVM luxationes fracturis proximæ ſint, conſequens eſt, vt de iis generatim, (quemadmodum & de aliis ſuprà, in quatuor libris ſuperioribus, commemoratis affectibus, fecimus) nunc ſermonem faciamus.

Luxatio igitur, vt formula quadam definiatur, eſt articuli è natiuo poſitu, ſeu proprio (quod dicitur) acetabulo, in alienam atque inſolitam ſedem prolapſus, quo motus arbitrarius impeditur: Græci exarthrema vocant. *Luxatio quid.*

Huius autem (vt Paulus inquit) nullæ aliæ differentiæ habentur, præter eam quæ ex maioris minoríſque ratione ſumitur. Quum enim articulus ſua ſede in totum excuſſus deciderit, communi generis vocabulo Græcis exarthrema, Latinis luxatio dicitur. Si autem è compagibus ſuis paululum duntaxat emotus eſt, aut vſque ad ſinus ſeu cauitatis ſupercilium (nonnulli marginem vocant) prolapſus, nobis ſubluxatio, Græca verò conſuetudine pararthrema nominatur. Sub qua ſanè differentia, & *Exarthrema.* *Pararthrema.*

luxationem,

laxationem, ſeu vt vulgares chirurgi Auicennæ interpretem ſequuti loquuntur, elongationem ligamenti comprehendimus, ſicuti & diſtortiones, ac peruerſiones cum pluribus oſſibus, tum verò maximè ſpinæ vertebris familiares.

Cap. 11. li. 8.

Quæ oſſa inter ſe dehiſcant.

Oſſa duobus modis potiſſimum ſuis ſedibus Celſo mouentur. Nam modò quæ iuncta ſunt inter ſe duntaxat (inquit) dehiſcunt (vt cùm latum ſcapularum os ab humero recedit, & in brachio radius à cubito, & in crure tibia à ſura, atque etiam interdum à ſaltu, calcis os à talo, quod raro tamen fit) modò verò ſuis acetabulis ex toto prolabuntur, hoc eſt, ſuis omnino ſedibus excidunt.

Quæ oſſa propriè luxentur.

Vertebræ nanque & articuli propemodum omnes, tametſi validis neruis ac ligamentis comprehendantur, ſæpius tamen ſuis ſedibus elapſi decidunt: aut vi ſcilicet expulſi, aut aliquo caſu nerueis ligamentis vel ruptis vel infirmatis, faciliúſque in pueris & adoleſcentulis, quàm in robuſtioribus. Itaque modus hic poſterior exarthrema: prior verò, quo tantum oſſa dehiſcunt, & ſuis ex toto finibus haudquaquam prolabuntur, pararthrema non immeritò appellabitur. Atque hæc ſunt luxationum diſcrimina ſeu differentiæ. Præter has tamen aliquot adhuc alias poſterioris ætatis chirurgi ſtatuerunt, quæ reuerà differentiæ non ſunt, ſed potius quædam veluti præter naturam diſpoſitiones, cum luxatione complicatæ:

Affectus cum luxatione cõplicati.

vt cùm ipſi luxationi accedit inflammatio, aut fractura, aut vulnus, aut dolor aliquis ingens, aut tophacea quædam durities. Hæc enim dolor inquam, fractura, durities, vulnus, & inflammatio, cùm ſeorſum & per ſe ſubſiſtere poſſint, nullius vnquàm alterius (ſi ſaltem Galeno credimus) differentiam conſtituent. Si quis tamen proteruè contendat, differentias eſſe, cum eo certamen inire recuſamus: quãdoquidem hæc curandæ luxationis rationem & peruertunt, & non parum aliquando interturbant. Ac de his quidem in ſequentibus ſuo loco dicemus.

Modi luxationum à ſitus differentia ſumpti.

Cæterùm modis quatuor potiſſimùm, quod ad ſitus differentias attinet, contingit oſſa luxari aut peruerti, ſeu aliquatenus detorqueri: in partem nimirum priorem ſeu anteriorem, poſteriorem, interiorem, & exteriorem. Alij ſuperiorem & inferiorem addunt. Quædam autem in omnes quatuor partes, quædam in certas promouentur. Sed præſtat ſingulorum exem-

pla

pla ſubiicere. Maxilla ſuperior, cùm non in homine ſolùm, ſed & in omni animante, præterquàm in crocodilo, immobilis exiſtat, luxatione non periclitatur: inferior verò ſubinde oris hiatu in anteriorem partem luxatur, alternatúrve ac peruertitur, hoc eſt, aliqua ex parte diſtorquetur, & ex naturali ſitu in alterum repente tranſmutatur, quod verbo σχᾶται expreſſit Hippoc. Sed modo altera parte, modo vtraque: toto autem loco non admodum excidit, vt idem annotauit Hippocrates: quippe quòd capita, id eſt, extrema, qui & proceſſus appellantur, habeat in ſuperiori maxilla, firmiter ac tutò cardinis modo infixa, ex quibus neruoſi tendones, validis annexi muſculis, exoriuntur. Itaque hanc nunquam luxari contingit, niſi quàm maxima oris apertio fiat. Vt cùm vel maximam rei alicuius molem ore excipere quiſpiam conatur, vel cùm oſcitando quam maximè poteſt, os diducit, & in alteram partem os traducit, quorum primum raro contingit, ſecundum (inquit Galenus) euenire dementibus tantum poteſt.

Maxilla inferior, qui luxetur.

Capitis proceſſus, in duos ſinus ſummæ vertebræ dimiſſi, in omnes partes prolabuntur: ſed dum in partem poſteriorem excidunt, mentum pectori agglutinatur, æger neque bibere, neque loqui poteſt: atque illi celerrimè mors ſuperuenit. Vertebræ in ſpina & in poſteriorem partem, & in priorem, tam ſupra ſeptum tranſuerſum, quàm infra ſubinde peruertuntur, ac nonnunquam etiam ex toto prolabuntur. Sed cùm toto loco mutatæ ſunt, nulla reſtitutionis ſpes relinquitur, præcipitémque etiam mortem inferunt. Nàm intra triduum (vt Celſus ait) homo moritur.

Capitis luxatio.

Vertebrarũ ſpinæ luxatio.

Clauicula (quam ſoli homini inter cætera animantia conceſſam eſſe Paulus exiſtimauit) nunquàm in totum excidit: quippe quæ pectori ita committatur, & inhæreat, vt ne moueri quidem in ipſo poſſit. Interdum tamen ex violentâ quadam extrinſecus facta percuſſione, paululum auellitur. Sed neque altero fine, qui humeri articulo inſeritur, excidere admodum poteſt. Nam & à bicipiti muſculo, & ſummo humero prohibetur. Brachij ſeu humeri caput, quod in ſinum omoplatæ ſeu ſcapulæ demittitur, modo ad ima in alam decidit, ídque frequenter, ſed in iis maximè, qui non multa carne prædi ti ſunt, modo (licet raro) in priorem & exteriorem. In ſuperiorem verò ferè nunquam

Clauicula qui luxetur.

Brachij caput.

nunquam promouetur, vt quod ab vtroque ſcapularum proceſſu, & eo ſcilicet, qui anchoræ ſimilis eſt, & quod acromion Græci vocant, impediatur. *Genu in tres partes luxatur.* Genu in treis partes excidit, interiorem nimirum, exteriorem, & poſteriorem iuxta poplitem. In priorem prolabi oppoſita patella prohibetur. Meges tamen eum cui in priorem partem excidiſſet, à ſe (vt Celſus refert) curatum eſſe memoriæ prodidit. *Cubitus manus, & femur, in 4. partes prolabuntur.* Cubitus, manus, & femur, in omnes quatuor partes prolabuntur, nempe in interiorem, exteriorem, anteriorem, & poſteriorem: Atque hæc pro exemplis adducta ſint. Nunc ad communem de luxatis oſſibus tractationem reuertamur, & iuxta morem à nobis hactenus obſeruatum, cauſas, ſigna, prognoſtica, & curationem luxationum in vniuerſum perſequamur.

De cauſis & ſignis luxationis oſsium in vniuerſum.

CAP. II.

Cauſæ externæ. CAuſæ luxatorum oſſium & à ſua ſede motorum, quædam ſunt extrinſecus ingruentes, vt caſus, percuſſio, & violenta atque incongrua membri alicuius extenſio, aut diſtorſio, ſeu peruerſio. Quædam verò intrinſecus eueniunt, *Cauſæ internæ.* atque ideo internæ dicuntur, ſicuti & ſuperiores externæ: vt cùm mucoſus aliquis humor, & pituitoſus, in articulis ſeu iuncturis aceruatur, qui articulationis ipſius ligamenta primùm madefacit, deinde laxiora reddit, & tandem ob eius multitudinem, ſua ſede os ipſum protrudit.

Signa luxationum omnium cōmunia à tribus potiſsimum deſumũtur. Signa luxationum, quædam ſunt omnium communia, quædam verò propria cuiuſque. Ac de communibus duntaxat hîc agemus. Hæc autem factionis Arabicæ principi Auicennæ à tribus potiſſimum deſumuntur. Nempe vel à ſubſtantialiter (vt loquuntur) inhærentibus, hoc eſt, ab iis quæ ſecundum eſſentiæ rationem inſunt: vt à mala
1 partis ipſius laborantis conſtitutione ſeu compoſitione, in qua & tumor præter naturam ea parte qua os prorumpit, & ſinus ſeu cauitas inſolita eà à qua receſſit, manifeſtò apparent.
2 Vel ab iis, quæ ex neceſſitate conſequuntur (caſus & accidentia vocant, vt à dolore, qui ex luxatione contrahitur.
3 Vel ab actione læſa, ſeu operationibus etiam ex neceſſitate conſequentibus, vt à motus afflictæ partis difficultate, aut priuatione. Hæ itaque notæ in luxatis

omnib

omnibus deprehenduntur,aliæ verò in ſingulis.

De prognoſticis,ſeu iudicijs luxationum.

CAP. VII.

Conſequens eſt,vt communia quædam de lu- 1
xationibus iudicia, quæ & prognoſtica vo-
cant,hoc loco ſubiiciamus.Primum progno-
ſticum ex Auicennæ & aliorum quorundam
ſcriptis erutum,ad hũc modum habet: Qui-
bus luxationibus inflammatio, aut vulnus, aut dolor in-
gens & acris accedit, hæ præterquam quòd curatu admo-
dum difficiles ſunt, periculo quoque non vacant. Adeò vt
aliquoties in iis caſibus tutum non ſit,luxatę particulæ re-
ductionem aggredi, ſed ſic eam remanerę (ne pro læſio-
ne mors ſequatur)melius eſſe cenſent. Aliud. Vetuſtæ om- 2
nes luxationes & quæ ſpatio temporis iam callo obduruę-
runt,vel difficillimè,vel nunquàm conſaneſcunt. Proinde
ſtatim, ſi fieri poteſt, reponi luxata debent. Luxatio, in 3
qua (inquit Guido) franguntur margines oſſium, hoc eſt
ſinus ſeu cauitatis ſupercilia, peſſima iudicatur. Repulſi
enim in ſuum poſitum articuli, inibi diu perſiſtere non poſ
ſunt, ſed leuiſſima quaque occaſione iterum relabuntur.
Articuli qui neruorum ac ligamentorum vitio prolapſi 4
ſunt, & poſteà in ſuas ſedes compulſi iterum excidunt. In- 5
dicium euidens oſſis in ſuam naturalem ſedem reducti,
eſt, cum veluti ſtrepitus aliquis auditus eſt, dum in nati-
uum ſuum acetabulum ingrediebatur: & membri nuper
luxati figura & conformatio, ſuæ ipſius aut alterius paris
figuræ, quàm ſimillima tum viſu tum attactu deprehendi-
tur. Cæterùm ſi repoſito oſſe nerui diſtenduntur,rurſus id
protinus (vt conſulit Celſus) expellendum eſt. Vt excide- 6
re omnes articuli non poſſunt, ſic non omnes reponuntur.
Caput enim ſi in partem (vt ſuprà diximus) poſteriorem
aliquando prolabitur,nunquàm in ſuos ſinus compellitur,
ſed mortem ſtatim adfert ineuitabilem.Sic neque in ſpina
vertebræ cùm toto loco mutatæ ſunt: neque etiam maxil-
la,quæ vtraque parte prolapſa eſt, & antequam repoſita ſit
inflammationem concitauit, vt Celſus memoriæ prodi-
dit.Oſſa,quæ ſuis ſedibus mouentur,alia aliis facilius,alia 7
difficilius & excidunt & reponuntur: nempe pro ratione

&na

Genu. & natura iuncturæ vnde propelluntur. Itaque genu vt faci-
lè prolabitur, ſic non magno impendio in ſuam rurſus ſe-
Digiti. dem compellitur. Digitorum luxatio nullum etiam faceſſit
Cubitus. negotium. Cubitus verò vt tardiùs quidē ac difficiliùs ex-
cidit, ita prolapſus negotij plurimum exhibet. Ægerrimè
enim propter tuberculorum, ſeu eminentiarum, ſinuúmq;
Humerus. frequentiam reponitur. Humerus autem, vt neque difficul-
tet admodùm præſertim in macilentis, elabitur, ſic nec dif-
ficillimè in ſedem ſuam reponitur. Et ita de aliis. Multum
Neruorũ nomine apud Celſum, ligamenta intelliguntur. quoque eò confert (vt Celſus inquit) & corporis, & neruo-
rum, hoc eſt, tendinum, habitus. Nam ſi corpus tenue ac
macilentum, ſi humidum eſt, ſi nerui & ligamenta infirma,
expeditiùs os reponitur. Sed & primò faciliùs excidit, &
poſteà minùs fideliter continetur. Quæ contraria his ſunt
melius continent, ſed id quod expulſum eſt difficulter ad-
8 mittunt. Quibus in pueritia articuli exciderunt, neque re-
9 poſiti ſunt, minus quàm cæteri creſcunt. Quæ loco ſuo
Ex Hippoc. & Celſo. non ſunt, caro ea increſcit, magiſque in proximo membro,
quàm in vlteriore. Vtputà ſi humerus loco ſuo non eſt,
maior in eo ipſo fit, quàm in brachio, & in hoc (brachio
inquam) maior quoque, quàm in manus acie. Tum pro ſe-
dibus & pro caſibus qui inciderunt, aut maior aut minor
vſus eius mēbri relinquitur: quoq; in eo plus vſus ſupereſt,
eò minus id extenuatur. Inter luxatorum eiuſmodi pro-
gnoſtica numerantur & duo hi ſequentes Hippocratis a-
phoriſmi. Quibuſcunque à coxendicum dolore moleſta-
tis, excidit coxa, & rurſus incidit, iis mucores ſuperueniūt.
10 Quibuſcunque à coxendicum dolore moleſtatis diutur-
Aphor. 59. & 60. lib. 6. no, excidit coxa, iis crus tabeſcit, & claudicant, ſi non vran-
tur. Hos autem nunc ſic coniunctim legimus & interpre-
Interpretatio duorum aphoriſmorũ Hippo. tamur. Quibuſcunque à diuturno coxendicum dolore
conflictatis, propter mucoris ſeu mucoſi humoris ac pitui-
toſi copiam, in articulo ſiue iunctura coxæ coaceruatam,
τὸ ἰσχιον, id eſt, coxa ipſa, (hoc eſt femoris caput, quod in
coxæ ſiue oſſis iſchij cauo inſeritur) ſuo naturali acetabu-
lo propulſa excidit, & rurſum incidit, id eſt, in natiuam
ſuam ſedem iterum ſponte reſiliit, aut aliter repulſa eſt,
inibi tamen diu perſiſtere non poteſt, ſed ſoluta compage
lubrica continenter relabitur iis proceſſu temporis crus,
quod Græcis σκέλος dicitur, hoc eſt, totum membrum,
tam

tam tibia ſcilicet quàm femur,neceſſariò alimoniæ penuria contabeſcit,& ariditate conficitur,omnéſq; in claudicationem euadunt,ſi non vrantur,hoc eſt,niſi prius ferramentis igne candentibus vrendo, & mucus ille qui oſſis iſchij ſinum occupat,abſumatur, & laxitas cutis,ad quam femoris caput ſubinde lubricum procidebat contrahatur.

De ratione curandi luxata in vniuerſum. CAP. IIII.

QVum luxata ſuo natiuo poſitu,in alienã atq; (vt ſuprà retulimus) inſolitam ſedem prolapſa ſint,vna nimirum communis omniũ luxationum curandi indicatio erit.Nempe luxati articuli & ſuo loco moti in propriam ac naturalem ſedem reductio. Porrò, vt ſcopum hunc primum & vniuerſalem aſſequaris,luxatũ membrũ in diuerſas partes decenter extendendũ eſt,donec ſpatium inter oſſa liberum ſit. Tum id os quod ſuo loco excidit,ab ea parte in quam prolapſum eſt, in contrariam impellere oportet,atque ita in germanum ſuum acetabulum reſtituere:vt ſinus ſeu cauitatis inſolita vacuitas impleatur. Hæc autem leniter,& ſine dolore,quatenus fieri licet agenda ſunt. Cæterùm non vna eadémq; in omnibus extendendi ratio eſt:ſed alia atq; alia pro natura ſcilicet partis luxatæ,proútq; nerui ac tendines valent,aut oſſa huc illúc ve ſederunt. Modò enim manibus ſolis,modò habenis iniectis vtendum eſt,modò verò quædam alia machinamenta adhibẽda ſunt,vt ex vno Hippocrate,lecto lib.de luxatis & fractis,diſcere poteris.

Ab iis ſecundum quò tendes fuerit,vt membrum quod exciderat, & iam repoſitum eſt, non amplius deinceps ſua ſede prolabatur : ſed inibi continenter perſiſtat. Repoſiti igitur articuli iunctura, modis omnibus ſtatim firmanda ac roboranda eſt. Firmabitur autem optimè,ſi roſaceo perlinatur, ac poſtea pannus aliquis lineus gracilis, vetus,& lenis rhodino delibutus,ipſi applicetur : deinde ſi ſtupæ lenes ac panni multiplices, ouorum candido perfuſi, ſuperaccommodentur,& poſtremo ſi faſciis poſca madentibus, pro ratione particulæ longis latíſque,ſubligetur. Quinetiam ferulæ ex corio aut denſa papyro factæ,ſi neceſſitas vocet,circundandæ ſunt. Cauenda autem ſemper eſt vehementior perſtrictio,ne inflammationem moueat. Iis ita ritè apparatis,membrum in figura ei maximè naturali,atq;

Secundus ſcopus.

à dolore alieniſſima, ad quietem, reponendum eſt. Nec verò ante diem ſeptimum, aut etiam decimũ, ſi nullum ſymptoma prauum acceſſerit, ipſum reſoluere oportet, aut aliis adhibitis medicamentis curare, ſed ita ſinere. Porrò nihil noxæ attuleris, ſi dum legitimo tempore reſoluitur, & ſecundò curatur, aqua modicè calida foueris. Hic enim fotus gemina tunc ratione prodeſt. Nam & dolorem (ſi quis ſit) demulcet, & quod in laborante particula noxium conceptum eſt, digerit. Vbi autem ſic vt res exigit luxatum membrum foueris, mox huic emplaſtrum adhibebis, quod cõſtet polline, id eſt, farina volatili, puluere rubro communiter appellato, & albo oui in vnum corpus redactis. Poſt hæc verò membrum ſtrictius obligandum erit, vt Razes medicus Arabs percelebris conſulit. Ad eundem quoque modum, vetus omnis luxatio, & quæ ſpatio temporis callo iam obduruit, non modò fotum eiuſmodi aquæ ſimplicis calidæ (qui in hac re plurimum confert) antequàm reducatur, deſiderat, ſed etiam & eũ, qui fit ex decocto maluæ, althææ, fœnigræci, atque id genus aliorum poſtulat. Quippe qui molliat, laxet, diſcutiat, & membrum aptius extenſioni efficiat. Recentes verò adhuc luxationes, & quæ nuper inciderunt, eius naturæ fotus tanquam ſibi non parum incommodantes auerſantur & reſpuunt. Hi enim calfaciendo ac humectando relaxant, & diſſoluunt: vnde pars ipſa afflicta imbecillior redditur, & ad recipiẽdam fluxionem pronior. Proinde & inflammationi opportuna efficitur, & luxati ſinus ſuperflua humiditate oppletur.

Inde conſequitur, vt articulus in natiuo ſuo acetabulo diu perſiſtere non poſſit, ſed lubricus ac ſubterfugiens delabatur. Vetat etiam Auicennas pannos impensè calidos membro recenter luxato admoueri, ne fluxionem etiam euocent, & inflammationem eo loci excitent. Quin potius eos cerato (inquit) refrigeratorio, aut vino aliquo auſtero imbutos adhibere conuenit.

Tertius ſcopus. Cæterùm luxato, ita vt dictum eſt, in ſuam ſedem reducto, firmatóque, & ad quietem conueniente ſchemate ſeu figura repoſito, ipſum à dolore, & inflammatione vindicandum eſt, qui tertius eſt ſcopus in curandis luxatis medenti propoſitus. Hunc igitur ſi conſequi ſtudueris, humorum in partẽ affectam influxũ modis omnibus prohibeto.

Si

Si enim fluxione tentetur, & dolorem ſtatim perſentiſcet, & inflammationem experietur. Quæ duo incõmoda in luxatis & fractis maximè vitanda ſunt. Hæc autem deuitabis, ſi quæ roborant & repellunt, parti luxatæ, vt paulo antè docuimus adpoſueris: ſi præterea tenuem ab initio probámq; victus rationem ægro imperaueris, illíq; venam, ſi nihil prohibeat, iuxta periti alicuius medici præſcriptũ ſecueris: & ventrem, ſi opus eſt, purgante medicamento ſubduxeris. Vtroq; enim auxilij genere (purgatione inquam & ſanguinis miſſione) fluxionem (ſi commodè adhibentur) à laborante particula auertimus. Verùm enimuerò ſi antè quàm ad curationem voceris, luxata pars iam dolore infeſtetur, aut inflammatione occupetur, non prius eam in locum ſuum à quo excidit reponere tentabis quàm dolor finitus fuerit, & inflammatio conquieuerit. Si enim membrum ſic dolore, aut inflãmatione affectũ diſtendendo laceſſiueris, periculum eſt ne conuulſio, vel neruorum diſtentio, aut aliud prauum id genus ſymptoma ſuſcitetur. Hoc præceptum in luxatis omnibus diligenter, curioſéque obſeruandum: à Cornelio Celſo ex Hippocratis ſentẽtia, non minus doctè quàm eleganter, iis verbis traditum eſt. Quicquid loco ſuo (inquit) motum eſt, ante inflammationem reponendum eſt. Si illa iam occupauit, dum conquieſcat, haudquaquam laceſſendum eſt. Vbi finita eſt, tentandum eſt in his mẽbris quæ id patiuntur. Oportet autem inflammationẽ ipſam atq; dolorẽ leuare ſuccida lana ex hydrelæo, id eſt, aqua & oleo moderatè calido, acetíq; momẽto ſuperimpoſita. Si verò etiam febris acceſſit, & oſſa quæ ſuo loco mota ſunt, validíſq; pleníſque muſculis, & tendonibus contineantur, curioſius omnia facienda ſunt: ſed maximè quæ ad victus rationẽ, venæ ſectionem, & purgationem attinẽt. Cæterùm ſedato dolore, & finita omnino inflammatione, pleniore victu (ſicuti & de fracturis dictum eſt) laborãs refici poteſt, cibíſq; vti bonis, vti vino modicè. Ac ſub finem quidem curationis, ſi è ſentẽtia res ceſſerit, luxatum ipſum roborabis perfuſione aquæ decoctionis roſarũ, abſinthij, & muſci albi quercini. Peracto fotu, Guido à Cauliaco iubet ſuperponendũ eſſe ſpanadrapũ, quod vocant, aut oxycroceum. Sed iámq; ad vſus quoq; ſuos, id membrum ſenſim, ac ſuauiter promouere oportet. Motus

Quartus ſcopus, qui eſt accidentium correctio.

Ca. 11. li. 8.

Locus hic corruptus eſt apud Celſ. quem ita reſtituendum putamus.

enim vt in dolore,atque inflammatione noxius,ac (vt ita dicam) peſtifer, ſic aliàs luxato præſertim iam obfirmato, ſaluberrimus corpori eſt. Si luxatis oſſibus vulnus quoque acceſſit,multa diligentia,ac etiã prudentia eſt opus. Dum enim hæc reponuntur, ingens periculum,nonnunquam & mortem etiam maturam inferunt. Nam cùm ex diſtenſione adiacentes nerui & muſculi inflammantur, dolores validi, conuulſiones, & febres acutæ oboriuntur, atque hoc præſertim in cubiti gibbero, genu, ſuperioribúſq; articulis etiam magis. Quantò enim principalibus membris, luxati cum vulnere articuli,viciniores ſunt,tantò maior timor eſt. Sed eo quoq; grauius periculum concitatur, quo maius membrum eſt,quóve validioribus neruis, aut muſculis continetur. Ideóq; humeris femoribúſq; metus mortis eſt. Ac ſi repoſita oſſa ſunt,ſpes (inquit Celſ.)nulla eſt. Non repoſitis tamen,nõnullum periculum eſt. Eóq; maior in vtroque timor eſt,quo propius vulnus articulo eſt. Eam ob rem Hippocrates horũ repoſitionem,valentioreḿq; deligaturam omninò auerſatur,ſolíſq; inflammationẽ abigentibu ,& mitigãtibus præſidiis,per initia vti iubet.Sic enim (inquit) ipſis ſupereſſe licebit.Itaq; nihil tuto reponi poſſe præter digitos,& plantas,& manus dixit: atq; in his quoq; diligenter eſſe agendum,ne præcipitent. Verùm ne digitus quidem in quo minimũ vt malũ,ſic etiam periculũ eſt,reponi debet,niſi ante inflammationem, aut poſtea cùm iam vetus res eſt.Cæterùm quod ipſe in ſolis digitis faciendum conſulit,id nos in reliquis quoq; articulis facere aggrediemur,ac ſtatim quidem inter initia,dum pars adhuc inflammatione vacat,prolapſum cũ vulnere articulum mediocri intenſione(validam enim citra periculum perferre non poteſt)reponere tentabimus. Quòd ſi iuxta animi inſtitutum euenerit,in ſola ratione,quæ inflammationẽ arcet,perſiſtemus. Si verò inflammatio aliqua,aut conuulſio,aut quidpiam ex ſupradictis,repoſito oſſe acciderit,rurſus id(ſi modò ſine vlla vi poteſt)ſuo loco protinus expellendum eſt.At ſi hoc quoque diſcrimen,ſeu periculum metuamus (non enim inflammatus articulus ſine vi fortaſſe cedet, & ſua ſede iterũ propelletur) ſatius fuerit per initia in maioribus quidem membris, vt femoribus & humeris, ſuperſedere, & repoſitionẽ differre. Vbi verò inflammatio conquieuerit

Lib. de luxatorum fractorúmve oſſium coaptatione.

(id au

(id autem fit communiter poſt ſeptimum nonúmve diem) præfati etiam periculum apud neceſſarios ægrotātis, quod ex repoſitione futurum ſit, tum quòd ſi non reponatur, debilem ea parte hominem, & claudum mancúmve prorſus fore, conabimur tutò, & ſine vlla violentia, os in ſuam ſedem compellere. Porrò vlceris curationem eandem quæ propoſita eſt in fracturis cum vulnere, adminiſtrabimus.

Omne autem membrum, quod cum vulnere loco motum, neque repoſitum eſt, ſic (ſi Celſo & Hippocrati credimus) iacere conuenit, vt maximè cubantem iuuat, tantum ne moueatur, néve dependeat. Si luxatio cum fractura, ſine vlcere tamen euenerit, communi ratione membrum extendendum eſt, ac manibus conformandum, vt in ſimplicibus fracturis ſuperiore libro docuimus. Si verò etiam vlcus accedit, rurſus ab iis quæ de fracturis cum vlcere, & luxationibus etiam cum exulceratione incidentibus priuatim à nobis dicta ſunt, congrua repetenda curatio eſt. Cæterùm vt verbo vno dicamus, ſi cum fractura luxatio incidit, hęc primùm, ſi fieri poſſit, illa verò ſecundo curāda erit. At ſi ante fracturæ adminiſtrationem luxatum commodè reduci non poſſit, fracturam ipſam primum curabimus: deinde cùm fractura callo iam obfirmata fuerit, luxationis curationem aggrediemur. Quòd ſi luxatio inueterauerit, & ob temporis ſpatium, calloſa inibi durities contracta fuerit, ea decocto maluæ & althęæ (quam officinæ biſmaluam appellant) perfundenda eſt, deinde vnguento dialthæa vulgò nuncupato, collinenda: poſt hæc, emplaſtrum quod Diachylon magnum nominatur, ſuperapponendum erit: vel eius loco, lana ſuccida viſcillagine quapiam emolliente delibuta. Ad hoc etiam efficax habetur, cortex radicis maluauiſci, hoc eſt althęæ, in aqua decoctus, & cum axungia, vel anſerino pingui ſubactus, vt quaſi malagmatis lentor contrahatur. Itaque loco ſub his ſufficienter emollito, luxatum in ſuam ſedem dandum eſt.

Si luxatio cū fractura euenerit.

FINIS LIBRI QVINTI Chirurgicarum inſtitutionum, de luxatis oſſibus, Ioanne Tagautio Doctore medico autore.

A Os

A Os coronale,quod & os frontis appellatur.
B Clauiculæ,& oſſa furculæ.
C ἀκρώμιον, proceſſu ſuperior omoplatæ.
D Caput brachij,ſeu pars humeri ſuperior.
E Os pectoris,quod στέρνον Græci vocant,cõſtans oſſibus ſeptem excipientibus:ſeptem veras coſtas, quæ ſuperiores ſunt & perfectæ : inferiores verò, quæ numero ſunt quinque,nothæ,imperfectæ & mendoſæ dicuntur.
F Chartilago fini ſterni adhæreſcens,ab enſis ſimilitudine dicta Græcis ξιφοειδής, hoc eſt,enſiformis,vulgus malum punicum ſeu granatum appellat.
G Brachium ſeu humerus & os adiutorij Guidoni, omnium oſſium(femore excepto)maximum.
H Collum brachij.
I Humeri orbita trochleis ſimilis.
K Os inferius & longius cubiti,quod Latinis vlna,& nomine totius cubitus dicitur, Guidoni & vulgò focile maius,Græcis πῆχυς, minimo occurrit digito, eſtque rectum, vt ſuperius obliquum.
L Os ſuperius cubiti(latius ſumpto nomine)quod Latinis radius,& focile minus Guidoni,Græcis verò κερκίς vocatur:occurrit pollici.
N καρπὸς Græcè, Latinè brachiale, & raſceta Arabicè. Conſtat oſſibus octo duris & exiguis, ſi os quod ad pollicem pertinet,non numerau eris.
O μετακάρπιον,id eſt,poſtbrachiale,& pecten,conſtat tantùm oſſibus quatuor Galeno,à ſeſe diſtantibus,palmam inter digitos ad carpum explentibus.
P Oſſa digitorũ,quæ numero ſunt 15.nempe tria ſingulis.
Q Patella & rotula genu, Græcè nonnullis μύλη, id eſt, mola,aliis ἐπιγονατίς, quaſi ſupra genu,os chartilaginoſum nulli alteri conſertum.
R Os baliſtæ vulgò Latinis talus, ἀστράγαλος Græcis,
S Os σκαφοειδὲς, hoc eſt,nauiforme,ſua cauitate naui ſimile,vnde nomen ſumpſit,circumambit caput aſtragali.
T Oſſa tarſi,& raſcetæ 4 carpo reſpondent.
V Oſſa pectinis,ſeu pedij ac plantæ 5. figura tereti & oblonga metacarpio reſpondent.
X Oſſa digitorum pedis, quæ numero ſunt quatuordecim. In ſingulis digitis præter pollicem terna.

B, Sutu

B *Sutura labdoeides, poſterior in occipitio : anterior quæ in ſincipite eſt, ςεφανιᾶια, id eſt, coronalis dicitur. Vide in prima figura.*

C *Sutura ὀβελιᾶια dicta, quæ recta & ſagittalis vulgò appellatur.*

E *Scapularum oſſa duo, ponè pectus ſita, lata, figura triquetra, Græci ὠμπλάται, Latinis ſcoptula operta, vulgò ſpathulæ. Nulli alteri oſſi committuntur.*

G *Collum omoplatæ.*

H *Os ſacrum, ἱερὸν Græcè, amplum ſeu latum quibuſdam appellatum, finis ſpinæ dorſi.*

K *Os femoris, quod brachio ſeu humero, hoc eſt, oſſi adiutorij reſpondet, Græcè μηρὸς dicitur.*

L *Caput femoris.*

M *Collum femoris.*

N *Trochanter.*

P *Tubercula duo oſſis femoris.*

DISTICHON OSSIVM NVMERVM COMPLECTENS.

Adde quater denis, bis centum, ſenáque, habebis.
Quàm ſit multiplici conditus oſſe, ſimel.

Oſſa fiunt à ſemine, cùm id quod eſt craſſiſſimum à calido vrente indurantur, ſicut lapides coquuntur à calido vrente.

Sunt autem oſſa veluti truncus ſuſtinens reliquum corpus.

C 5

A Oſſa

A Oſſa βρέγματ☉, id eſt, ſincipitis 2. vulgo parietalia appellatur.
B Oſſa λιθοειδῆ, id eſt, lapidoſa vel petroſa, 2.
C Os frontis 1. quod & coronale vocant.
D Os occipitis 1. denſiſſimum & firmiſſimum.
E Ζύγωμα, vel os ζυγοειδὲς, id eſt, iugale, & Paris vulgò ſuperiorem maxillam capiti coniungit.
F Os σφηνοειδὲς, cuneiforme, baſilare, aliquãdo à multiplici forma πολύμορφον, colatorij, cauilla.
G Maxilla inferior: hæc in maximis oris hiationibus interdum à ſua ſede diſtorquetur.
H Proceſſus duo maxillæ inferioris.
K ὀλέκρανον, ſeu cubiti tuber, ſuperior vlnæ proceſſus grandior, Hipp. ἀγκῶνα nominauit.
L Oſſa validiſſima quæ oſſi ſacro committuntur. Arabicè gaf herua dicta.
M Os ilium, & anchæ, pars ſuperior oſſis coxæ.
N Ἰσχίον, ſeu os iſchij, quod recipit femoris caput. Pyxis coxæ dicta.
O Os pubis & pectinis, pars eſt anterior oſſis coxæ ad pudenda.
Q Os maius tibiæ, quod & tibia nomine totius appellatur, & crus. Vlnæ ſeu cubito reſpondet, κνήμη Græcis nominatur.
R Περόνη ſeu fibula, & os ſuræ os minus tibiæ radio cubiti, quod focile minus appellant, conſimile.
S Malleolus externus, ima pars fibulæ.
T Malleolus internus, pars infima cruris ſeu tibiæ.
V Os calcis, ſeu calcaneus, Græcè πτέρνη oſſium pedis maximum.

INSTI

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM,

LIBER SEXTVS.

DE MATERIA CHIRVRGICA.

PRAEFATIO.

Interpretes materiæ chirurgorum.

DE materia remediorum, quæ ad chirurgum pertinent, plurima quidem Hippocrates, Galenus, & ante hunc Anazarbæus Dioſcorides memoriæ tradiderunt.

Quædam poſteritas addidit non fraudanda laude: ſua enim veterum, ſua poſterorum gloria eſt. Atque iniquum decreti genus eſt, quod omnem fructũ laudis & gloriæ huius diſciplinæ vni Græciæ detulit, vt Arabum ac poſteritatis ſtudia perpetuis tenebris opprimantur. Illaudato ſolo laudatæ fruges ſæpenumerò proueniunt: Vixerunt Græci in media luce literarum. Extiterunt Arabes, & inde ductæ familiæ, iam deſertis ac ſepultis melioribus diſciplinis, digna tamẽ luce æternaque memoria nobis reliquerunt. E viuis fontibus Græcorum remedia primùm petenda ſunt: ſed ita, vt nec Arabum riuos, nec poſteritatis ingenia contemnamus. In his hauriendum quod ſaluum & incolume: repudiandũ, quicquid fecerit cænum, & diſciplinæ veterum malè conuenerit. Atque omninò hac parte perluſtranda nobis naturæ fertilitas, à qua omnis vbertas, & quaſi ſylua remediorum ducta primùm eſt. Nuſquam natura magis luxuriat, nulla in re pariter atq; his chirurgiæ opibus ambitioſa eſt. In

Laus aliqua Arabum & poſterorum.

Vnde petenda materia.

Naturæ fertilitas in materia chirurgorum.

quibus

quibus tam prolixè numen ſuum explicat, vt Pronœa illa non tam Epicuria, quod quidã ait, quàm chirurgos fuiſſe videatur: Plurima quidem ad voluptatem & delicias hominis: omnia verò ad ſalutem eius & conſeruationem chirurgo comparauit. Nam quæcunque tota rerum facie expoſita, quæcunque cauernis terræ ac viſceribus latent, quicquid eſt aquarum, ſtirpium, animalium, terra, ignis, maria, chirurgo inſeruiunt. In fece rerum & excrementis, in carie, in rebus minimis, obſoletis, ac propè nullis, remedia condita ſunt. In re vna multiplex natura vario genere remediorum fœta eſt. In apicula quàm variè luſit, quàm multas diuitias chirurgo condidit, mella, ceram, metyn, ſandaracham, fauos, propolim, quicquid denique locuples illa alueorum reſpublica continet. Quin & apes ipſas ad auxilia tranſtulit. Et in homine multa ſunt, quæ proſunt homini, vt quocunque animum aduertas, quocunque oculos conijcias, remediorum turba ſeſe offerat. In quo ſummopere probanda eſt maiorum diligentia, multóque magis imitãda ſtudia, qui in ea vaſtitate rerum nihil intentatum, nihil inexpertum reliquerunt, omnia elaborata & ſummo iure æſtimata, literis conſignarunt, quibus iam perfrui datum eſt, alienis ſcilicet bonis.

Pronœa chirurgos potius quàm epicurea.

Primùm ergo conſuetudine, natura, & maiorum hiſtoria, infinità nobis materia comparata eſt, quæ iam deſerta ac ſuppreſſa iacet, quia neglecta. Satis eſt capſula paululis alueis diſtincta: ſatis pyxidicula: hic vno atque altero remedio contentus eſt, quæ ſcilicet accepit oraculo, nec vlli reuelanda putat. Sed ego ſic arbitror, optima eſſe remedia, quæ plurimis cognita, plurimis probata ſunt. Alteri elementa ſordent, & quicquid elementare eſt. Hinc noua elementorum ſoboles, hinc æther & cœlum ipſum ad remedia exprimenda ſunt. Vernaculæ ſunt nobis atque domeſticæ, naturæ opes, quibus vulnera coniungas, repurges ſordida, ſinus impleas & cicatrice tegas cæteráque præſtes omnia quæ chirurgi opere continentur. Verùm ſuis cuique ſtudiis frui liceat. Nos ex immenſa, omnibúſque expoſita naturæ ſylua & maiorum hiſtoria, quæ iam publica vel multorum fide conſtent, remedia transferemus. Exhibebimúſque rudimentum operis, ſuis quidem lineis deſcriptum, quod alius impleat, informet, ſuis deni

Taxãtur noſtri homines

Argumentum libri explicatur.

denique numeris abſoluat. Nos ſpeciem aliquam & formam argumenti adumbrabimus, ſecuti Coſmographos, qui totius orbis ambitum anguſta tabula contrahunt.

Idem enim condonandum nobis, cùm non alios fines imperij, alios materiæ, de qua præſens inſtituta oratio, natura poſuerit. Genera quædam rerum, & præcepta artis primùm explicabimus, vtendi methodum, & leges aliquas inſtituemus, ex quo cenſebitur particularis materia, & formulæ deſcribentur, quas partim ars ipſa reperit, partim optimorum medicorum vſus atque experientia comprobauit

Antidotarium.

Antidotarium inſcribunt hoc genus argumenti, nulla ratione aut vſu veterum, ſed, vt fuit annorum licentia, è Græca voce Latina analogia nomen detorſerunt. Multa nobis, plurima aliis reliquimus, ne volumen, quod quinque libris Ioannis Tagautij, & hoc de materia chirurgica commentario cogendum erat, in maiorem molem accreſceret: deinde non plus operæ hac in re licuit collocare nobis, quàm à quotidianis ſtudiis ſtatáque interpretandi cura relictum fuit, ídque breuiori tempore, quàm hoc inſtitutum noſtrum breue, quidem, ſed varium expoſtulet. Ideóque dignum venia, ſi contracto ambitu verborum, preſſáque periodo, quædam deſcribentur. Et in tam numeroſa medelarum turba potior eſt verborum moderatio, breuibúſque ſententiis res premenda eſt. Adhæc ponimus idoneos eſſe huic doctrinæ, qui iam intincti fuerint præceptis artis,

Laus operis Ioannis Tagautij.

quam Ioannes Tagautius ſingulari ingenio atque incredibili ſtudio informauit. In qua genera morborum diuiſa ſunt, circunſcriptæ formæ, deſignata indicia, notata præſagia, inſtitutæ leges, ſcriptæ medelæ plurimæ: in qua quæcunq; collabebantur in diſciplina vetere, conſtituta, quæ vitium fecerant, reformata: tota denique ars, quaſi rediuiuo lapide inſtaurata eſt. Vnicam hanc partem operis interceptus negotiis in nos tranſtulit, quam ideò recepimus, ne & publica ratio deſeri à nobis, & officium neceſſitudinis repudiari videretur. Multa igitur è Græcis, quædam ex aliis tranſtulimus. Quæ à Guidone, eiúſque notæ ſcriptoribus rudius tradita ſunt, paulò purius reddere contendimus, etiam ſi intelligamus vitia corporum non curari eloquentia. Sed nec barbariſmo depelli poſſunt: Probamus quidem omnem orationem,

nem, modò ſententiis rerum, quaſi ſuo ſucco & ſanguine condita ſit. Melior tamen hæc, ſi neque neglecta, neque ambitioſa, ſed mediocriter culta eſt. Adde quòd barbariſmus ille multas ſæpe tenebras rebus attulit, & optima quæque, ſordeſcunt plurimis, quæ ſordidis, nec ita puris vocibus deſcribuntur. In damnandis quibuſdam rebus, autores Græcos adhibuit: in remediis ea ſelegi, quæ præceptis artis congruerent magis, quæque vt res præſtò ſunt facilius compararentur. Atque hæc præfati, ad inſtitutum opus veniamus.

De repellentibus. CAP. I.

Ἀποκρουστικὰ Græci vocant, quibus & initiis fluxionum, & poſt initia vtendum eſt, quandiu videlicet humor affluit: hinc enim phlegmones ortus atque increměta, hinc vomicas, maligna vlcera, febrium dolorúmq; cauſas, alia denique permulta vitia corporum declinamus. Ideóque principis obſta. Sed vacuandum prius corpus eſt, ſiquidem poſtulat caſus, ac ferè poſtulat, quia in plethora & cachochymia rheumatiſmi plurimùm cómouentur, quanquam etiam in mediocri vitio humorum & copia, vbi phlebotomo vel pharmaco natura leuanda eſt. Idem remedium ſæpius innouandum, quidem metus eſt, ne cùm incaluerit morâ, affecta inde pars nimium recaleſcat. Vis quoque remedij vitio conferenda: Leuius enim pharmacum vt lactuca, in graui ardore fruſtra eſt, fortius qualis eſt ſuccus è pomo Mandragoræ, liuore inficit, indurat ſcirrhum, & aliquando ita reprimit: vt in viſcera fluxionis impetus rapiatur. Ad conſilium adhibenda hæc omnia, natura, ſitus, figura, ſenſus, robur partium, humoris copia, qualitas, corpus, viæ prætereà per quas illabitur. Neque perpetuo ſatis eſt infirmo loco repellens auxilium adhiberi: aliquando enim ſuperius collocandum: vt veluti præmiſſa manus vias intercipiat nequid transfluat, vbi venarum ductus atque coniugia animaduertenda. Cæterùm reprimentium conſuetudine natura admodum controuerſa eſt. Arabibus repellunt quæ influxum prohibent, refrenant, craſſant, illinunt, oppilant: quæ denique robur partium confirmant. In

Vtilitas repel.

Vacuatio.

Modus,

Quæ ad conſilium adhibenda.

Controuerſa repellentium natura.

Græco

Græcorum libris aſtringentium materia cum repellentibus ferè commiſcetur. Apud Latinos Cornel. Celſus ſcripta reliquit, quæ ſimul repellant atque refrigerent, & rurſus quæ ſine frigore repellant. Aurelianus in chronicis alia ſcribit vnà aſtringere atque reprimere, alia aſtringere quæ non reprimant. Sed vtriuſque, vt aliquot locis Arabum, in cenſenda materia non ſine vitio eſt oratio. *Græcorum ſententia.* Iuſtiſſima Græcorum ſententia: eáque nobis explicanda eſt. Repellit perpetuò quod frigidum eſt: frigidum aliud aqueum natura molli ac ſoluta, aliud terrenum craſſiore materia: quod quia aſtringit & magis contrahit partes, efficacius reprimit: aut certè ſolum id efficit, ſi quidem ab actionis vehementia repellentibus nomen inditum eſt. Ac certe in rheumatibus præſtantiſſima medicamenta ſunt, quæ cum quadam aſtrictione vehementer ſiccant vt non mordeant, qualia terrena ſunt. Quanquam & alterum genus, quod aqueum eſt, vtcunque reprimit, & ex æquo frigidum, vel terreno frigidius eſt, ac refrigerio magis conuenit. Verùm præterquam quòd humor frigore repercutitur, ſi quidem acceſſit conſtringendi vis, quod iam coiit, loco exſtringitur, magis etiam ſi tenue eſt: & ſi quid reliquum ſit, ſæpenumerò reſiccatur: confirmatur pars: vt ſine pharmacorum ope quod poſtea influat poſſit retundere. *Cautio in aſtringẽtibus.* Verùm hac parte prouidendum: ne quid nimis, ne cutis grauius contrahatur: craſſeſcat humor, dolor exaſperetur, fluxio increſcat: grauius denique incendium irritetur. Atque vt initio quidem te iuuiſſe putes, reliquum tamen & ſcirrhodes & contumax perſiſtit, quod impoſterum ægerrimè diſcutias. Ac grauior metus: ſi quid viſcerum infirmius eſt. Excipit enim celeriter quicquid retunditur: vbi omnia firma ſunt, in magnas venas & viſcera citra periculum aliquid refluet. Videndum quoque ne vltra modum contrahas in materiæ copia, craſſitie, vitio, molli vegetóque ſenſu corpore, dolore graui pariter & calore: vbi laxanda potiùs via eſt, vt diffluat calor, ac dolor temperetur: qui vbi cruciat vehementius, ad laxantia & anodyna omninò confugiendum eſt. Adſtringenti ſimul atque repellenti auxilio vis efficacior eſt, ſi quid tenuium partium vel natura inſitum, vel arte commixtum eſt: modò non mordeat. Iuſto enim

calore

calore temperari poteſt, multò magis, ſi (quod fere fit) ab infirmitate fluxio, à frigore infirmitas orta eſt. Peſtiferæ materiæ non occurrimus, vbi in ſuperficiem diuertit, ſed potius illicimus, atque rapimus vi maiore, ſi tardius mota reſiſtit. Neque diſſimilis ratio eſt in criticis apoſtematibus, coxariis, lue venerea: vbi non repellenda in corpus, ſed foras potius materia trahenda eſt. Iam verò quæ illinunt, oppilant, offarciunt, aliàs quidem dolorem leniunt, aliàs acrimoniam hebetant, viáſque intercipiunt. Ex quibus ſi vis, reprimant: ac reuera nonnunquam reprimunt, oleum roſaceum, omphacinum, myrtinum, oui candidum, aliáque id genus. At gummi genera, reſina, gluten, farina piſtrinalis gyris tritici, hydrelæo, oxelæo, rhodino, repellente ſucco: auſtero vino diſſoluta, non tam ſponte ſua quàm aduentitia vi reprimunt. Adſtringunt calida folium, caſia, cinnamomum ſpica, aloë, crocus, cyperus, calamus aromaticus, myrrha, abſynthium, marrubium, polium, ſaluia, centaurium: vina quidem auſtera, & aromata plurima. Reliqua verò tum auſtera, tum acerba in proximum ordinem referemus. Leniter repellunt, aqua, vinum, lactuca, intyba, polygonium, trifolium, auricula muris, lenticula paluſtris, pſyllium, liquor oui, vmbilicus veneris, ſemperuiuum, portulaca. In ſumma, quæcunque frigida aqueo elemento ſoluta ſunt. Omphacium adſtringendo efficax, ſolanum ambigit. Hoc potentior rubus eſt immaturo fructu & floribus: mollioribus autem foliis & aſparagis plurimùm aquæ continet, ideóque leuius contrahit. Adſtringunt vitium folia, & capreoli, plantago, ſorborum, cornorum, meſpilorum, piraſtrorum cydoniorum, myrtorum, ſpinorum fructus & folia, rhodonia, roſarum capita, obeliſci: deinde ſed minus ſemina, flores, & folia: oxyacantha mediocriter, malicorium magis, cytinus, balauſtia, rhus, acacia, bolus Armenus, terra ſigillata, quercus, cupreſſi folia, germina, & nuces. Vehementer refrigerant pomi mandragoræ, hyoſcyami & papaueris ſuccus: quæ reliquis interdum temperari poſſunt, vbi acrior inflammatio eſt: ſed prius auferenda, quàm inde partes liuorem ducant. Spongia è frigida expreſſa partim contrahit, fluxum inhibet, diſſipátque in viciniam,

Vbi non repellendum.

Oppilantia.

Quæ calida adſtringũt.

Materia repellentium.

Aquea.

Omphaciũ.

Rubus.

Quæ vehementer refrigerant.

quod iam coiit. Eodem modo lana ſuccida & ſplenia *Aqua.* auſtero vino inſuccata. Magis etiam, ſi aqua prius, *Vinum.* galla & ſimilia incoxerint. Vinum aquæ præferendum, & maximè auſterum, vbi reprimendum eſt. In deliga- *Acetum.* tionibus faſciæ vino inſuccantur. Acetum repellit, ad- *Caphura.* ſtringítque vehementer. Caphura repellit, & tenuitate *Oculus populi.* partium facilè permeat. Oculus populi veteribus Græ- *Gypſum* cis calfacit. Repellit gypſum oxycrato maceratum. Olei *roſaceum.* roſacei frequens vſus eſt: ſed ſit ex oleo omphacino, in quo *Rom. in olei.* roſæ ſæpius mutatæ maduerint. Quod annum ſuperat, exoletum eſt. Oleum omphacinum ſi deſit, recenti oleo & vuæ acerbæ ſucco vnà coctis, dum ſuccus omnino exhalauerit fingito, & ad ignem ſaligno ramo, vel ſimili aſſiduè commoueto. Oleum verò nec ſit conditum ſale, nec ætate rancidum. In myrtino, melino, lentiſcino, & ſimilibus eadem vitia fugienda ſunt, vetuſtas, rancor, ſalſugo. Maſtichinum, nardinum, coſtinum adſtringendo roborant, & calfaciunt. Vitioſum oleum, cum integrum *Olea factitia.* deſit, tandiu eluatur, dum virus exuat. Eluatur aqua vel ſimplici, vel roſacea. Deſcriptæ materiæ oleum vim combibet, ſi vel materia ipſa, vel ſuccus eius oleo incoquatur. Plantaginem gratia exempli, oleo recenti & pari aqua *Cautio.* aut vino coques, dum ſolum oleum reliquum ſit. In ardore nimio periculoſus olei vſus eſt, quia calore incenditur & frigit. Expreſſis ſuccis melius vtimur in lana ſucci- *Succorum vſus.* da, panniculis, ac ſpleniis. Portulaca, ſemperuiuum, vmbilicus veneris, ægrè ſuccum reddunt, niſi in mortario tritis aliquid omphacij, vel liquoris ſimilis affundatur.

Cataplaſmata & cerota. Cataplaſmata fiunt farina in ſucco piſta. Ex oleis cerota coëunt, & ſuccis imbuuntur. Remedia neque dura ſint, neque grauia, ne preſſo loco dolores augeant. Ce- *Cautio.* ruſa cichorij ſucco & aceto leniter diluitur. Ceratum è *Ceratum è pſyllio.* pſyllio, Pſyllij vnc. quatuor in aquæ lib. quatuor macerentur percoquantúrque, expreſſo ſucco, adde roſacei libram vnam, ceræ vncias ſex, contra articulorum rheu- *Ceratum roſaceum.* mata. Non abſimile ceratum roſaceum. Duplici vaſe cera cum oleo liquefit, vbi refrixerint, conſperſa aqua commouentur, aqua reiicitur, ſuccus plantaginis affunditur, vt quantum fieri poteſt, abſorbeant. Inflammationes ſinus, vlcera genitalium quæ ſerpunt, adiuuat.

In tene

E coriandro. *Cerata magis adſtringentia.* *Cera.*

In teneris corporibus idem ceratum coriandri ſuccum imbibat. Coriandrum leniter adſtringit, aliis refrigerat, Galeno calfacit: vtere incrementis. Ceratum myrtinum & melinum magis adſtringunt. Herpetibus, & nimio humore flaccidis vlceribus conuenit, Myrtini lib. vna: ceræ vnc. duæ: pollinis myrtorum vnc. vna. In ceratis vtendum cera, quam adoleſcentior apum populus confecerit: ceram virgineam apiarij nominant, eáque è nouis fauis ſeparanda. Alioqui cera alba vtendum erit, non ſponte quidem nata, ſed factitia, qualis olim Tyrrhenica, quia ſuauior eſt, & acrimonia hoc genus remediorum carere debet: ideóque præferenda cera è dulci ac diluto melle. In coagulato lacte, & indè naſcente inflammatione farina fabacea hydrelæo vel rhodina piſta, mammis imponitur. Idem opitulatur teſtibus inflammatis.

Διὰ χαλκίτεως.

Διὰ χαλκίτεως contra rheumata hoc modo temperari debet: Adipis ſuilli recentis, exemptis fibris vnc. duæ olei recentis, lithargyri, ana vnc. tres, chalcitidis vncia dimidia. Conficiendum arte medicamentum, vſus tempore, vnc. duas medicamenti, olei roſacei vnc. tres colliquabis, vbi refrixerint, aqua frigida, ſucco portulacæ, pſyllij, lactucæ, vino auſtero, vt res poſtulat, ſubiges, animaduertens quantum repellendum, adſtringendum, refrigerandum, ſiccandum, leniendum: vt modo rhodini loco myrteum aut melinum miſceas: oxycratum, hunc vel illum ſuccum aliis præferas.

De lithar. & hydrel.

Quod ſequitur, exprimit vlceribus, quod influxit, & quod influit, repellit. Lithargyri vnc. quatuor: olei dulcis vel rhodini vnc. quatuor, aquæ vnc. tres, lithargyrum die vno hydrelæo coquitur, difficilius enim illiqueſcit: teneris corporibus & paruis vlceribus conuenit.

Defenſiua.

Defenſiua vocant è boli Armeni parte vna, terræ ſigillatæ dimidio, roſacei triplo, aceti vel ſucci repellentis dimid. Liquidis reliqua infriata commiſcentur: vel è bolo Armeno liquore oui conleuato: deinde affuſo ſucco è capreolis vitium, aut omphacij.

Deligatio.

Faſciæ ritè conuolutæ in repellentibus cenſeri poſſunt: quales in fracturis, & qui ab vlcere ſurſum adducuntur, vt adſtricta parte, & ita ductis orbibus paulatim laxes. Similiter cum altero membro atrophiâ intabeſcente, alterum deligamus. Vincula quoque ſuperioribus

partibus iniecta, qua videlicet materiæ curſus eſt. Aliquando etiam inferiores illaqueamus, vt cùm è crure exhalat virus quod viſcera appetat, ex quo & epilepſiæ & ſyncopæ cauſa præciditur. Sed in vlceribus plurimùm & fracturis, vias laqueo comprehendere oportet, ne ſi quid transfluat, dolor, phlegmone, putredo, ſyderatio, aliáque id genus concitentur.

De attrahentibus. CAP. II.

Attrahentium materia.

Ἑλκτικὰ & ἐπισπαστικὰ Græcis appellata, vſu quidem repellentibus conferri poſſunt, ſed natura plurimùm diſſident, calida, tenui ſubſtantia, quæque vi quadam rapiant, quæ in alto corpore poſita ſunt. Ideóque viſcera, internúmque corpus exonerant, foras translata materia, venena in cutim euocant. Criticos abſceſſus accelerant, deſperatos pleuriticos, & fortaſſe attonitos releuant, inguinum tumores amplificant, quódque vel peſtiferum, vel nimis vitioſum medio corpore conceptum eſt, aliò pertrahunt. Tabidas ac velut ſyderatas partes vitæ reſtituunt, perfrigeratas ſpiritu refouent, vitioſam ſaniem exhauriunt, quæ neruis & cuniculoſis vlceribus latet, ſquammas oſſium detrahunt, coxarios iuuant, hydropicos exugunt, paxillos, clauos, ſpinas, ſagittas reuocant: multo magis, ſi locus vlceris periculo inciditur, nec patitur æger anguſtiorem plagam ferro ampliari. Quod in vomicis, ſtrumis, panis, ægilope, oculis, auribus reliquíſque partibus altius deſedit, eliciunt. Multiplex ergo attrahentium vſus, ſed nihilominus varia materia eſt. Aliis ea vis à natura inſita eſt, atque in his modò manifeſta qualitas elementaris, modò occulta quædam proprietas & naturæ familiaritas attrahit. Aliud genus hoc habet aduentitia qualitate, ex putredine contracta acrimonia. Calor Galeno omnino attrahit, ſed quod attrahit, non protinus calidum eſt, Aphrodiſæus aliud ſenſit. Attrahunt cucurbitulæ, ſanguiſugæ, pyulcus, ſuctus dolor, vincula, frictio, cauteria. In attrahentium vſu aliquando quod fuerit attractum, corpore excludimus: ſed hic modus eſt, ne cum vitio partem frugi materiæ eripias. Nonnunquàm tantùm attrahimus, non etiam diſcutimus: vt quum in partem emortuam

Multiplex vſus.

Differentia attrahentiũ.

Quæ miſcenda attrahentibus.

tuam calor & ſpiritus attrahitur. Argenti ſpumam, ceram,reſinam, picem, oleum, epiſpaſticis veteres miſcuerunt, vt & temperarent, & magis emplaſticum pharmacum efficerent. Quidam etiam adſtringente materia obtundi voluerunt. *Particularis materia.* In primo genere ſunt dictamnus, propolis,ceram virgineã vertit Scribonius.Rudis eſt,& craſſa materia in apum officinis, nondum cera,odore graui, vt qua pro galbano veteres vterentur. Ea mellatione verna, ſeparari poteſt fauorum pars quæ cellas obſtipat. Sed iam exemptis fauis, poſteaquam mella diffluxerunt, quicquid eſt in fauis, vnà confundunt, vt nihil ſyncerum haberi poſſit. Magna verò ſynceræ propoleos virtus eſt: ſpiritus craſſos & vitioſam materiam ex alto elicit. Recens per ſe ſatis eſt mollis & pinguis. Sic in puncto neruo agricolæ Galenus vſus eſt: quæ ætate induruit, oleo veteri molliri debet. In mollioribus corporibus oleo illiquatur. In duris lacte multo tithymalli:cum terebinthina ſatis attrahit.

Thapſia & viſcum. Thapſia recens vtilis: bimula & vetuſtior exoleſcit. Cerato miſceri ſolet:quæ quia vt viſcum plurimum aquæ continet; quatuor & quinque horas inſiſtere oportet. Radix arundinis cum melle. Sagapenum, galbanum,ammoniacum,opopanax,calx viua,cinis è fæce vini vel aceti quæ loco nitri eſt, *Loco nitri fex cremata vini vel aceti.* ſtruthion, ariſtolochia longa, quæ & ſpicula, & ſquammas extrahit, lepidium, ſinapi, naſturtium, tithymallus, dracontium, pyrethrum, ranunculus, ſales,tum qui edi poſſunt, tum ammoniaci. Quædam infriata affricantur, aut gummi & reſinis concorporantur. Lixiuium in ſubtili calidáque materia extillatum: ex eadem cinis Anemonæ,calamintha, narciſſi radix, cyclaminus. Sparthi quo vites alligant fructus, & è foliis ſuccus.

Acetum. Acetum, ſed hoc ſuſpectum, vbi ſiccitas, dolor, inflammatio,vlcus,adſtrictio,& à neruis dolor eſt. Cantharides ex polenta & melle piſtæ. *Medulla & adeps.* Medullæ & adipes ætate acrimoniam contrahunt: vrſinus adeps, hyæninus, pardalinus,leoninus,& alij,ſed hi maximè in alopeciis & profluuiis capillorum vitium diſcutiunt, attrahuntque quod ad capillitium vtile ſit. *Oleum.* Oleo & oleæ flore, tela ſibi refigere elephantos, teſtis eſt Ælianus. vetus ſit oleum tenue & calidum. *Sulphur.* Sulphur infriatum melle, oleo, terebinthina, ſaliua hominis, axungia. Idem in cenoſtagmate feruefit

dum enatet lentor quidam (oleum appellant) quem concha excipere oportet, aliquoties commutanda aqua, dum ſatis olei collectum ſit, quo demerſum corpore hydrargyron foras elici voluerunt, ſtatim illito à balneis.

Euphorbiũ.

Euphorbium recens acrius eſt: bimum trimúmque paulatim remittitur, quinto & ſexto anno exoleſcit. Cerato temperatur, quod vel decuplum, vel duodecuplum oleum habeat, & triplam ceram.

Modus euphorbij & ſimilium.

Modus eſt vt tantùm erubeſcat locus, & pruriat, non vratur, nec vlcus contrahat, niſi & hoc etiam neceſſe ſit. Cerato largiore dilui poteſt quod eſt acrius: quod verò languidius pharmacum, aucto euphorbio, cerato imminuto augeri debet. Eadem lex in reliquis eiuſmodi ſeruanda eſt. Ardor affuſa aqua, aceto (quod vim thapſiæ efficaciſſimè diluit) ceruſa è rhodoſtagmate lota extinguitur. Succus cyrenaicus medicus, opobalſamum & alia, quæ partim exoleta ſunt, partim vſui eſſe poſſunt, ex 2. de comp. pharmacorum κατὰ γένη, & aliis Græcorum libris repetenda.

Quæ trahũt aduentitio calore.

Aduentitio calore trahunt, fermentum, ſtercus anſerinum, gallinaceum, columbinum, arietinum, humanum, & quæcunque talia ſunt.

Mendicus lue venerea curatus.

Scatebat quidam è grege mendicabulorum lue venerea: aliquot diebus vniuerſum corpus equino fimo obruit, vt tantum eſſet quà reſpiraret. Erat ſtercus ſtabularium, equino lotio ſæpius perfuſum, quódque iam computruerat. Effecit ille hac arte, vt totum virus exprimeret: addidit aliquoties enchriſton ex axungia, larigna, & hydrargyro. Nec alia vitæ lex ſeruata eſt, quàm mantica offerebat: atque his remediis curatus eſt.

Fermentũ.

Fermentum oleo incoquitur: fundit, liquat, ſurculos trahit, pedes contuſos ſanat, mollit, diſcutit. Axungia veteri, larigna, terebinthina & reſinis liquidis piſtum efficaciſſimum eſt. Aliàs cum cepa cocta ſubigitur: coquit, trahit, diſcutit, aperit.

Coagulum.

Coagulum quò vetuſtius, eò efficacius. Ex echino animalium (quæ πολύκοιλα) lepore, & vitulo marino colligitur. Lac eſt in lactentium animalium ventriculo vel omaſo ita concoctum. Ariſtoteles ad alui profluuia vtile facit magis leporinum: equinum Dioſc. Arabes & quidam è Græcis adſtringens frigidum, ac reprimens auxilium faciunt.

Quæ qualitate occulta.

Alij acrimoniam elementis, reliqua occultæ qualitati attribuunt. Hoc certò habet, quòd diſſipata cogit,

& coacta diſſoluit. Magnes ferrum attrahit: repellit Theamenes. Succinum illicit feſtucas ignorata vi. Cancer flauiatilis tritus tela extrahit: lacertæ caput: rana ſummis partibus reſectis. Cochlearum & limacum carnes, *Cochlea.* aliàs per ſe, aliàs cum ſuis volutis tritæ, ac mixto interdum coagulo, tela rapiunt, atque hydropicis aquam exugunt: non prius ſoluere oportet, quàm totus humor exudauerit. Oſtrea viua peſtiferos bubones loco transferunt, *Oſtrea viua.* & ad ſe trahunt. Scorpio tritus & impoſitus, quod *Scorpio.* infixit virus, retrahit. Oleum quod ex eo fit, idem efficit, & calculos ducit illitum glandi, ſi in cole reſtiterint: vel pubi ac perinæo, ſi ſuperius inhæſerint. Cucurbitula ſumma vi rapit. Hirudines ſuperficiem ſugunt. Pus, vrinas, calculos, ſuctus elicit: ore mundo ac prius loto ſit qui exugit. Pyulcus * catheter iiſdem vtilia ſunt vincula, frictio, phœnygmus, dropax, ſinapiſmus, ferrum candens, vel admotum, vel impreſſum, calore trahunt. Sed hoc violentum remedium eſt. Verùm quæ non ſanant pharmaca, ſanat ferrum: quæ nec ferrum, ſanat ignis: quod Hippocratem in Aphoriſmis ſcripſiſſe volunt. Mixta re- *Aph. Hip.* media ſunt theriaca. Pſoricum dupla chalcite & lithar- *Pſoricum.* gyro, aut æquis partibus cadmiæ & chalciteos: vel duabus chalciteos, & tribus cadmiæ: fortius eſt quod cadmiam, quàm quod lithargyrum recipit: minus acre lotis metallicis. Ex acerrimo aceto trita & fictili clauſa ſepeliuntur fimo. Hac arte macerata, triplo, duplóve cerato excipiuntur. Ceratum ſeſquialtera ratione dupla, tripla olei, ad ceram conficitur. Ea metallico- *Quomodo tenuiora metallica.* rum cura pharmaca tenuiora fiunt, facilius penetrant, & inde trahunt. Oleum ſit vetus, ricininum, ſinapinum, ſicyonium. Raphaninum, è terebinthina, larigna, ſtro- *Olea commoda.* bilina, pinea, picea, abietina, arte chymica ſi vis diſtillatum: quæ reſinæ etiam è profundo trahunt, ſed in pri- *Reſinæ & inde olea.* mis terebinthina, deinde ſtrobillina, in quibus non modò calor, ſed tenuitas partium in attrahendo ſpectari debet. Formulæ ſunt. Cerati vnciæ quatuor, terebinthi- *Formulæ ex Galen. Orib. Aët.* næ vnciæ dimid. liquatis immiſce puluiſculi, euphorbij drachmas tres, Interioris fermenti vncia vna, terebinthinæ liqidæ vncia vna: concorporata plurimùm valent iu pūctis neruis. Propoleos acris & pinguis (nam cera virgi-

nea abutendum non eſt(vnciæ duæ,olei veteris vnciæ quatuor:galbani vnciæ dimid. coëant ad ignem. Picis liquidæ,picis aridæ,propoleos,partes æquales. Lithargyri,ceruſſæ,ſalis,ana drachmæ decem, ſeorſum tuſa, & cum olei vnc.tribus in mortario piſta,ad ignem diu verſentur, paulatimque decoquantur. Lithargyri,ceruſæ,nitri,ceræ Colophoniæ, ammoniaci, ana vncia vna: olei veteris vnciæ ſex:reliqua vnciis ſex lixiuij ficulnei dum non inquinent, concoquantur. Deinde cera Colophonia,ammoniacum, deinceps quidem ac paulatim adiiciantur.

Relatum ad Andromachum.

Nucleorum è dactylis crematorum, nitri rubri, ſalis ammoniaci, vel gemmæ,ariſtolachiæ rotundæ,radicis cucumeris agreſtis, terebinthinæ ana drachmæ viginti: piperis nigri & albi, ammoniaci,amomi,xylobalſami,myrrhæ,reſinæ ſiccæ,capitum lacertæ,lactei ſucci mori, ceræ, ana drachmas decem,adipis caprini drachmas quindecim, olei lirini quod ſufficit ad emplaſtrum. Vix parari poteſt, niſi ad vocata ἀντιβαλλόμενα confugias.

Necepſonis. è cupreſſo.

Quod ſequitur admirandum ad ſtrumas, ramicem gutturis, parotidas, omnem duritiem, & œdemata. Cupreſſi folia neque teneriora, neque duriora in puluerem comminues, tortiuo vino conſperges, atque ita volutabis, dum in fæcis corpus coëant. Inde ſtruma vel ramex inducitur,tertio primùm die ſoluitur medicamentum: contractum locum inuenies, qui digitis exprimi debet. Rurſus ad tres dies idem pharmacum applicabis, eodémque modo ſolues & exprimes: ſeptimo die, vel ad ſummum nono, ſtrumæ velut miraculo abolebuntur. Exugit hoc ſaniem per poros affectæ partis. Olei antiqui vnciæ vigintiduæ, ceræ albæ vnciæ quindecim,nitri vel ſalis torrefacti,aut fæcis crematæ vini vnciæ tres, terebinthinæ vnciæ duodecim, lixiuij querni, vel ficulnei vnciæ octodecim: cera cum oleo liquatur, terebinthina adiicitur,refrigeratis nitrum conſpergitur,lixiuium paulatim affunditur: omnia piſtillo conuoluuntur. Plurima ex tertio & ſexto de compoſitione pharmacorum κατὰ γένη,& 15. Aët.repetenda. De ſinapiſmo, dropace, phœnygmo,& aliis alio loco.Addunt Apoſtolicon Nicolai, Oxycroceum,& alia.

De

De reſoluentibus. CAP. III.

INcrementis rheumatum diſcutiens materia cum repellente miſceri debet. Inclinante vitio diaphoretica pura ſint & horum vnicum fortaſſe genus eſt: ſed clarior doctrina fuerit ſi duplici differentia ſeparemus, vt alia quidem leuiora, quæ ἀραιωτικὰ alia fortiora, διαφορητικὰ ſi vis appelles. Aræotica mediæ naturæ vicina ſunt eo calore, quem humiditas temperet, ex quo minimè ſiccant, dolorem leniunt, relaxant cutem, ſpiramenta corporis rarefaciunt, tenuitate partium intrò penetrant, quódque inhæſit parti liquefaciunt: hinc ex humore vapor fit, qui ſubinde expirat, dum omnino locus detumeat. Et adhuc quidem ſatisfaciunt, vbi tumor in ſuperficiem exponitur. Locúſque mollis eſt ac rarus, materia verò calida, humida, & tenuis eſt. Quòd ſi in alto corpore humor deponitur, ſi idem frigidus, craſſus, glutinoſus, ſi dura denſáque cutis, ſi viæ longitudo quædam, & flexus & anfractus, iam vi maiore opus eſt, videndúmque non quale in præſentia, ſed quale futurum ſit medicamentum, quum eò peruenerint. Ex quo nec acribus quidem parcendum erit. Etenim pars exterior perferet, quæ ægra dolénſque tolerare non poteſt. Maiora verò remedia in diaphoreticis numerentur, iam vicina epiſpaſticis: quanquam vtraque virtus euocandi atque digerendi plurimis rebus inſita eſt: ſed vt in vnoquoque vis altera ſuperat, ita genera diſtincta ſunt. In hepate, liene, ventriculo, atque id genus partibus, à relaxantibus metus eſt ne diſſoluant vires, ideóque adſtringens materia, qualis eſt atomatum, miſceri debet. Frigida craſſáque materia, incidente auxilio priùs comparanda. Mollienda quoque vbi durior concreuit, ex quo à leuioribus ad maiora remedia gradus paulatim fiat, vt ſine periculo diſcutias. Alioqui difflabit tenue, lapideſcet quod craſſius eſt. Cum parte ſtupida duriùs: cum ea quæ vegetius ſentit, clementius agendum eſt: quanquàm ſtupore partis abutendum non eſt, vt ea imperes, quæ exulcerent. Sic enim ſenſile corpus intabeſcet: contrahetur, non rareſcet: cogetur materia, non liqueſcet: horror, dolor, fluxio irritabitur: dehiſcent venæ, omnia in deterius commutabûtur: multò magis ſi pharmaca craſſiore

Ἀραιωτικά. *Διαφορητικά.*

Conſilia in vſu reſoluentium.

Cautio.

Ab acrioribus quum contingat.

conſtent materia & ſiccent. In phlegmone quæ vetus eſt, videndum nunquid affluat: id ferè accidit tumoribus qui inueteraſcunt, vbi medela quæ reprimat, commiſcenda eſt. Poſteaquàm verò ſubſedit tumor, ac nihil quod exhalet reliquum eſt, confirmanda pars, quæ longo vitio elanguit, multò magis ſi ſtatis periodis, rheumatiſmo vexari ſolet.

Particularis materia.

Aræotica ſunt, chamæmelum, lini ſemen in maluis efficaciſſima, althæa: ſequitur agreſtis, domeſticæ vis nimio humore elanguit. Aqua calida vtitur Hippoc. in fracturarum exolutione, quam vocat επίλυσιν, vinum exiccat, reprimit, & digerit: lana ſordida bene carminata inebriata vino, & inde preſſa, ceratum ſimiliter. Butyrum digerit, mollium corporum parotidas, bubonas, oris phlegmonas, aliáq; innumera, vt per ſe ſatis eſſe poſſit.

Olea.

Oleum liliorum cum croco.

Nux rancida.

Oleum dulce, calens, & in quo illa efferbuerint. Sicyonium è ſoliis, fructu & radice cucumeris agreſtis. Crinelæon intinctum croco, omnes inflammationes diſcutit. Oleum caryinon efficacius è rancidis. Nux rancida per ſe, vel cum melle trita efficaciſſime ſuggillata rapit, inuritur, aut candēte ferro premitur, vt reddat oleum, quod optimè diſcutiat. Omne oleum concalfactum igne, quale eſt lucernarum, vel ignito ferro, extortum, efficacius eſt. Oleum vetus, ricininum, canabinum, anethinum, quod è roſmarino, maiorana, zambace, leucoio, hyſſopo, aliiſq; eiuſmodi œnelæo coctis, dum omnino expiret vinum. Raphaninum, ſinapinum, melanthinon, terebinthinum, hypericinon, potenter digerunt. E radice bryoniæ, & vocati ſigilli Mariæ, cnico, grano gnidio, hydropicis & œdematis olea comparantur. E galbano, ammoniaco, & ſimilibus quæ molliant ac digerant. E dauco, caro, cumino, ruta, vt flatus excutias, cui rei galbanarium vtile eſt. Si quid incidendum, detergendúmve, aliquid aceti vel oxymelitis affundi poteſt, quo tempore abſinthium, polium, centaurium, iris, ariſtolochia, gentiana, vrtica, hyſſopus, & ſimilia œnelæo incoquātur. Hic vinum melius non adſtringens, giluum, tenue & odorum. In phymatibus & parotidibus duorum corporum talia ex vſu ſunt. Braſſica per ſe, vel cum axūgia trita, induratas phlegmonas & vetera eryſipelata diſcutit. Adipe & medullis recentibus laxando, veteribus diſcutiendo vtendum eſt. Maſtiche, furunculis. Ammoniacum & ſimilia chœradibus, &

articu

articulorum tophis conueniunt. Fermentum oleo piſtum, & cum cocta cepa mixtum, potenter coquit, mollit, ac digerit. Pellibus animalium recens detractis, in contuſis, verberúmque plagis vti conuenit. Fœnum græcum duris phlegmonis adhibendum. Acetum achoribus & œdematis vtile eſt. Agrippa concalfacto aceto pedes immerſit, vnde intolerabili pedum cruciatu liberatus eſt. περίαπτα callo appenduntur & vi latente, vel elementari qualitate vitia corporibus excutiunt, corallus, viſcum, pœonia. Mirum eſt quod affirmant. Coluber è cauda ſuſpenditur ſubiecto vaſe aqua pleno, in quod ille dehiſcat ore: aliquot pòſt horis vel diebus lapidem euomit, qui in breui totam vaſis aquam combibat. Alligatur lapis hydropicorum ventri, atque in totum exhauſta aqua liberat. E ſambuco & ebulo oleum œdemata iuuat, & hydropicos. Compoſita ſunt Cerata, quæ ſimplicia, oleo minus digerunt, ſed fortius hærent. Oleum abietinum, chamæmelinum, anethinum, ſampſuchinum, & ſimilia, cum ſubquadrupla cera vaſe duplici colliquabis: liquatis duodecimam partem terebinthinæ, vel larignæ commiſcebis. Iiſdem oleis & giluo vino erinaceus coquitur, dum putreſcat, oleum pinguius relictum arthriticis conuenit: » idem è vulpe, lutra, melle, fieri poteſt. E lini ſemine oleum » mola exprimitur, cum ſarmentitio lixiuio ſubigitur, modicum larignæ ad lentorem adiicitur. Panis cibarius, ſalſus, fermentatus è ricinino piſtus, ſugillata delet. Fauos mellis è vino friges, cum loliacea farina, momento butyri, & larignæ ſubiges. Bdellium cum melle teritur: calx cũ veteri axungia, laſerpitium cum ſulphure: hæc omnia, molliuntur, tergent, diſcutiunt. Sulphur cum oleo vetere, melle, terebinthina, vel ſaliua mixtum, aut vrinâ maceratum, in venenatis morſibus deterget, attrahit, diſcutit.

Acetum.

Agrippa aceto liberatus.

Cerata.

Sulphur.

Calce lota, & recenti axungia mixta in tenellis corporibus vtendum erit. Lixiuium cum melle, farina hordeacea, fabacea, conuenienti oleo piſta, calidiori phlegmone conuenit. Διὰ χαλκίτεως vncia vna, in olei veteris, vel ricinini vnc. duabus liquefit, declinanti phlegmone: ante declinationem, & in vigore oleum ſit dulce ætate media. Orobi farina diluto oxycrato cocta, vt ſit calidum cataplaſma, craſſa & viſcida ſecat, & diſcutit. In contumaci vitio &

Vſus Διὰ χαλκίτεως.

minus

minus calente: olei chamæmeli vnc.tres: ceræ drach.tres: axungiæ anatis & gallinæ ana vnc. vna: chamæmeli & anethi ana drach. duæ, omnia lento igne cocta percolantur vt fiat vnguentum. Olei ſicyonij vnc.tres: ceræ drachmæ ſex: terebinthinæ drach.duæ. In frigidiore materia ita temperabis: ſeminis fœniculi, aniſi, anethi ana drach.duæ: farinæ lupinorum, ſeminis fœnigræci, lini ana vnc.vna, cocta vino, fuſa ex oleo & aceto imponantur. Papaueris cornuti folia cum axungia & propoli pingui trita, ſtrumas, bubones, & ſimilia molliunt, atque diſcutiunt. Colophoniæ lib.vna: ceræ ſeſquilibra: oleo liquentur: liquatis addito ſalis torrefacti vnc.ſex, vbi refrixerint manibus conuoluito, cylindros vel magdaleones fingito, vſus tempore aluta intendito, adhibitum hoc pharmacum: pus in ſe rapit. quod cum hæreat, eradi debet, ac rurſus aluta imponi, idque ſæpius repetendum. Nam veluti miraculo conditum pus emulget, & vitium diſcutit: ſed quia durius, in dolore abſtinendum. Eidem rei picis aridæ, ceræ nouæ ana lib. vnam: olei lib.duas blando igne fuſa coniungito. Adipis porcini, picis, ceræ nouæ, ſaponis nigri ana vnc.duæ: liquata transcolato, hydropiſmos & dothienas adiuuat. Vehementer diſcutit galbani, caſtorei ana vnc.v[illegible] liquefiant in olei ricinini ſeſquilibra expreſſo & colato oleo adde picis terebinthinæ ana drach.quatuor: ceræ quod ſufficit, vt fiat ſolidum pharmacum. Hæc autem contumacibus vitiis imperanda ſunt, in quibus eſt quod molliat, coquat, trahat, diſcutiat. Plura ſexto & ſeptimo de compoſitione pharmacorum κατὰ γένη, 15. Aëtij & aliis Galeni libris. Partem chalaſticis fouebis, ex quo diaphoreticum induces, quod initium quidem lenius: poſteà verò vt ſubſidet tumor efficacius eſſe oportet.

De mollientibus. CAP. IIII.

Malagmatum natura.

Vſus.

Scirrhi genera.

Μαλακτικὰ ſunt, quæ modicè calida nulla vi ſiccandi vel humectandi manifeſta indurata corpora emolliunt, quanquam (vt omnia ferè multiplici natura coierunt) in malacticis cenſentur plurima, quæ primo ordine calfaciant, ſecundo ſiccent, ac tertio. Sed quà malactica ſunt, humido calidóque elemento temperari neceſſe eſt. Plurimus

mus vſus eſt in tumoribus, quos σκιῤῥώδεις Medici appellant. Hi in muſculorum finibus ferè concreſcunt: aliquando in mediis muſculis, glandibus, vlceribus, vlcerum labris, ex materia craſſa, lenta, & frigida, qualis eſt pituita, & melancholicus ſuccus. Sed è melancholico ſucco omnino cancroſi ſunt, & malagmatis exaſperari ſolent. Inflammationes in ſcirrhum cogi contingit, ſi materia craſſa & lenta eſt: ſi adhibita pharmaca, quæ nimium ſiccent & calfaciant, qualia ſunt ἐπισπαστικὰ & ἐξιπωτικά. Hinc enim tenue exprimitur, reliquum occaleſcit. Sic enim tophi in articulis, & calculi in renibus lapideſcunt. In tenui ſeroſáque materia non ita metuendum: tota enim facilè exhalat. In craſſa & viſcida omninò declinanda quæ ſiccant, diſcutiunt, adſtringunt: ſiquidem ſola mollie ndi cura eſt. Malacticis quod clementer digerat, interim commiſcemus, vbi iam malagmate cœperit tumor durus edomari. Phlegmone & eryſipelata in ſcirrhum degenerant nimis refrigerante atque adſtringente materia. Sed à phlegmone ſcirrhus amplior eſt. In vſu malagmatum certæ ſunt leges. Primùm enim cognoſcendum, quantum pars ægra à ſua ſymmetria receſſerit, quantúmque vitium increuerit; ex quo æſtimandæ remediorum vires. Tum naturas partium diſtinguere oportet: poſtremò artificiosè colligendum, qua ratione emollias: num quid ammiſceas quod detergeat, incidat, diſcutiat. In quorum omnium vſu modum, occaſionem, quale, quantúmque animaduertas. Deſperatur ſcirrhus qui ſic occaluit, vt iam non ſentiat, & inde glabreſcat locus. Deſperari dico, quia nullo malagmate domari poſſit. Etenim reſcindi ferro, & ſepticis exedi poteſt, niſi à ſubiectis neruis, venis, & arteriis metus eſt. Scirrhus cui ſenſus aliquis vel obſcurus, vt magis minúſve indurũit, ita leuius aut efficaciùs auxilium requirit. Mulieribus, eunuchis, pueris, vrbanis, ocioſam atque vmbratilem vitam degentibus, lenior medela: meſſoribus, foſſoribus, duris omninò & laborioſis corporibus fortior vtilis eſt. In lenta & cõtumaci materia miſcendum aliquid quod incidat, atque detergeat: quod in chordis & tendonibus factitari ſolet. Tale eſt acetum mulſum, vel per ſe, vel in quo hyſſopum, thymum, pulegium, & ſimilia præcoxerint. Eſt & hoc inſuper animaduertendum.

Scir. cancroſus irritatur malacticis.

Cautio.

Leges in vſu malag.

Deſperatus ſcirrhus.

Scirrhus

Scirrhus quidam ſimplex, alius φλεγμονώδης, vt quædam inflamatio σκιῤῥώδης eſt. Scirrhum malacticis & diaphoreticis excuties: phlegmonem lenies & concoques. *Particularũ materia.* Vbi vtrunque coiit, vt hoc vel illud ſuperat, ita remedia temperabis. Leniter emolliunt butyrum, tùm œſypus, & lana ſuccida: hæc oleo inſuccanda amygdalino, chamæmelino, in quo ſemen lini, althææ fœni Græci: in quo maluæ, cucumeris agreſtis, & liliorum radix, tenella maluæ agreſtis, & liliorum folia, vel anethi cacumina præcoxerint: in quo illiquatum fuerit aliquid galbani, ammoniaci, bdellij. *Olea malactica.* Lentiſcinum, terebinthinum, maſtichinum, vſurpari debent vbi molliendum digerendum, ac leniter repellendum. Hyoſcyamino locus eſt in calida & iam dureſcente inflammatione. Hæc ergo olea in lana ſordida molliter apprimenda ſunt: hinc enim multò commodius malacticon impones. Omnia verò prius intepeſcere oportet, & frigida omnino vitanda ſunt. Expreſſa oleorum materia, & cum adipe piſta, malagmata confinges. In hoc quoque genere cenſentur, vitellus oui, crocus, cera pinguis, caricæ pingues, *κηρέλαιον.* κηρέλαιον è duplo oleo, vt ſit humidiſſimum: æquali vt ſit medium. Iam craſſius eſt, quod ceræ partes quatuor, & olei tres continet. Caricæ pingues cum irino tritæ, ſcirrhis hepatis & lienis opitulantur. Id habet peculiariter ſcirrhus hepatis, quòd leniter mollientia deſiderat, *Siræon.* mixtis aromatibus, quæ calfaciant, & attenuent. Siræon è pinguibus caricis ad melliginem coctis mollit, deterget, ac digerit. *Sebum & adeps.* Adeps & ſebum: vtrunque coquit, laxat, & mollit. quæ quia materia vnde generantur, genere animalium, & loco vbi concreſcunt natura denique (nam adeps humidior eſt) differunt, cum Ariſtotele diſtinguas licet: vt in natura molli, adipe, in dura ſebo potius vtendum putes. Rurſus quia minimum eſt quod diſſident, miſceri poſſunt. verùm vtrunque genus natura, & ſpecie animalium, ratione vitæ, & pabulo, ſexu & ætate: deinde quia hæc recentia, illa vetuſta, alia ſyncera, alia condita ſale, aromate: vel externa imbuta qualitate diſtinguendum eſt. *Mirum de axungia.* Leniſſimus ſuillus adeps, axungiam vocant, in qua mirum eſt, & experimento conſtare veteres ſcripſerunt, quòd ea genibus *Tres naturæ adipum.* adligata, redit in os ſapor, vt etiam expui videatur. Ex

quo

quo fortaſſe non vnius hydrargyri qualitati, ſed totius mixturæ ex hoc & axungia illitis in lue venerea, os grauius exhalat, & ſaliua madet. A ſuillo ſunt vitulinus, hœdinus, caprinus, bubulus: quibus ſi vis, vulpinum & leporinum adiicies. Atque hi leniunt magis, & concoquunt. Efficaciſſimus eſt leoninus, cui proximi ſunt hyæninus, pardalinus, vrſinus, & hi duriora corpora emolliunt. In medio ſunt taurinus, hircinus, ceruinus.

In volatilium genere efficax anſerinus, anatinus, olorinus: ſiccior è gruibus: ſuauis gallinaceus: calidior columbinus. Ex anguillis & piſcibus fluuiatilibus languet: humanus mediocriter valet ad omnia. Domeſticorum animalium pinguia humidiora ſunt, vt ſuûm, quàm aprorum: è maribus ſicciora & calidiora.

Caſtrati mares fœminis reſpōdent. E iunioribus humidior, è ſenioribus ſiccior eſt adeps. Pinguia oleo magis molliunt, & calfaciūt, ætate tenuiora fiunt, & acrimoniam contrahunt. Purgatur adeps exemptis venis, quas fibras vocant. Salſus vel conditus aromate ſiccior eſt: conſtat verò pepticis & malacticis aduerſari, quæ nimium ſiccant, quanquam Plinius conuenire ſcribit ſalſam axungiam mollire magis. Id in ſuillo fortaſſe concedi poteſt.

Salſus adeps.

Recens adeps ſi deſit, & vetus ad curam reuocandus eſt, liquefieri prius oportet, mox frigida ſæpius lauari: poſtremò etiam vino quàm odoratiſſimo.

Vetus adeps vt recēs fiat.

Eo modo ſæpius liquatur, cogitur, lauatur aqua, dum omne virus exuat. Medulla in ſebalibus ſebo, in adipoſis animalibus, adipi reſpondet: viſcera, chordas, tendines, muſculos emollit. Ex oſſibus humidior, è ſpina ſiccior eſt.

Medulla.

Prima laus ceruinæ, quæ nullis malacticis inferior eſt: vitulina ſequitur, tum ouilla, & caprilla, acrior taurina quàm vt emolliat. Atque hæc leuiora ſunto. Durioribus naturis conueniunt: Ammoniacum quod aceto liquari poteſt, leniter decoquendum: ne efferueſcat. Bdellium molle ac pingue ſaliua hominis ſubigitur, mollit, coquit, modicè digerit. Styrax idem efficit.

Secundus ordo.

Galbanum præter hæc ſepton, & anodynon eſt: repurgatur, liquefit vino vel aceto, neque coctionem ſuſtinet: his efficacior opopanax. Ladanum mollit, ac tepellit.

Propolis

Emplaſtica eſſe oportet malac.

Propolis ammoniaco vicina eſt. Sint hæc omnia mollia & pinguia pro ſua quæque natura. Malacticis reſinæ commiſcentur, qua hæc emplaſtica eſſe oportet. Reſinæ ſint, quæ acrimonia careant. Chia, larigna, picea, abietina, terebinthina. Pinea nimium ſiccat, ſtrobilina acrior eſt. Bitumen, pix aridior: in ſumma, quæ nimium ſiccant, quæque acria ſunt, reiicienda. Pix mollis & bene pinguis, qualis olim Brutia, commiſceri poteſt. Succedit his miraculoſum ex aceto remedium.

Aceti vſus.

Scirrhus malactico oleo fouetur, tum emplaſtico malagmate inducitur, ídque aliquot diebus repetendum. Sitque initiis leuius malacticum, poſtea etiam paulo efficacius, ac poſtremò aliquid aceti combibere oportet: vbi verò mollior tumor extiterit, pyritem, lapidem molarem, aut ſilicem vnde ſcintilla decutitur, candentem igne, acerrimo aceto demerges. Exhalabit plurimus vapor, quo ſcirrhus aptè infumandus eſt contecta parte, & omnino præcluſa via, ne diſſipetur fumus, ſed totus in ſcirrhum coëat. Locum verò ſatis infumatum oleo tepido fouebis, & vt prius, malagmate conteges: poſt dies aliquot aceti vſum reuocabis vt ſit aceti & remediorum viciſſitudo.

Hoc primo lib. dictũ eſt cap. de curatione ſcirrhi illegitimi.

Verùm neque diutius, neq; ſæpius halitu aceti pars vexanda eſt, ne in lapidem cõcreſcat, & neruoſum genus grauius lædatur. Sed vt molliendo profeceris, ita acetum repetes. Et in malacticis vſus ſimiliter interpellari debet, primùm enim è caricis, medullis, adipibus, cera & oleis, exigua reſina, malagma conficies. Tunc vt res ſuccedet, ad ammoniacum & ſimilia veniendum: ac primùm quidem citra acetum, poſt etiam cum aceto comparentur: quibus cùm vno, vel altero die fueris vſus, ad ea, quæ leniora, quæque ſine aceto ſunt, redeundum: vt veluti circulo quodam, & è re nata auxilia repetantur. In muſculis & liene tutior aceti conſuetudo eſt. In chordis & tendonibus neque diutius neque frequentius vtendum erit. Ammoniacum aceto fuſum manibus diducitur, vt ſit luti craſſitudo. Fermentum coquitur aceto, hepati duro & lieni, ac fortius acetum in quo tritum hyſſopum, thymum, pulegium, & ſimilia maduerint. E lini ſemine hydrelæo cocto, & adipi mixto: althææ radice arida trita, vel inde raſa parte medullacea, reſinæ momento

mediocre

mediocre fiet malagma. παργυγρον recens(ſi quid phlegmones)inueteratum alioqui, Heræ & veteribus laudatum eſt. Adipis ſuilli recẽtis & bene purgati vnc.quadraginta quatuor, ceræ vnc.vigintiquatuor, ceruſæ, lithargyri ana vnc. ſex.liquabilibus fuſis reliqua trita miſceantur.

παργυρον.

Aliud, Lithargyri, ceruſæ ana vn.tres, ſucci ſeminis lini, olei, ana vnc.viginti, ceræ vnc.octo, adipis ſuilli vnc.quatuordecim, colophoniæ vnc.octodecim: pernionibus, & calloſis rimis calcaneorum competit. Διαλθαίων, carbunculis, clauis, furunculis: litharg.olei, ana lib.vna: galbani libræ dimidium, ceræ terebinthinæ, ana libram vnam, radicum altheæ, faſciculos quatuor: litharg. diu ex oleo teritur in mortario, cera & terebinthina fuſa commiſcentur: poſtremò radices tuſæ ligneo piſtillo concorporantur. Radicum altheæ & liliorum, ana vnc.duæ, coquantur in hydrelæo ad aquæ conſumptionem. tum Recipe olei inde expreſſi, adipis ſuilli, lithargiri, ána libram vnam: litharg.ol.coquitur dum non inquinet, & adeps commiſcetur. Colophoniæ puriſſimæ vnc.duæ: ceræ albæ vnc.quatuor maſtiches vnc. vna, olei, quod ſufficit: vt ſit iuſta craſſitudo.. Terebinth.ceræ, ana vnc.nouem: galbani, nitri, ana vnciam, thuris pinguis, ſeſquunciam, medullæ cerui, vncias duas, propolis pinguis, ſeſquunciam, olei laurini, ſepi vitulini, ana drachmas duas, vel eo plus, vehementer molliet; atque diſcutiet. Violentum quod ſequitur, tantùm ruſticorum, & iam præmollito ſcirrho. Caprinum ſtercus ſolutum oxycrato, polẽtæ iunges, & affuſo ſi vis oleo, cataplaſma finges.

Aliud παργυρον.
Διαλθαίων veterum.
Mnaſeæ ſecundi ordinis.

Stercoris caprini vnc.duæ, radicis cucumeris agreſtis, ficuum immaturarum, ana vncia vna, ſtaphios agrias, bdellij, farinæ fabarum, amygdalarum amararum, ana drachmas quatuor, fæcis olei antiqui, quod ſit ſatis ad emplaſtrum. E veteri caſeo, ac iam putri, potentiſſimum fit remedium. Subigitur caſeus, è iure in quo ſuilla perna bene pinguis coxerit. Tophos mollit quaſi miraculo coccum cnidium deſquammatum, cum myrrha & aceto tritum.

Διὰ κοπραγίας Gal. & Auic.
E putri caſeo.

Διὰ χυλῶν, Aquæ ſext.viginti [Orib.duodecim] radicum althææ recentis, lib.tres: [Orib.quatuor] fœni græci, ſeminis lini, vnciæ nouem: [Orib.vnc.octodecim] radices purgatæ tuſæ, diem integrum macerentur aqua, poſtridie fœnum græcum lotum fideliter & purgatum adiicitur: tertiò

Διὰ χυλῶν.

lini ſemen ſimiliter lotum eadem aqua in qua reliqua etiã dum madent, immergitur, quarto die coquuntur omnia ad craſſitiem, tum expreſſa & traiecta colo materia vſui ſeruatur. Iam verò Recipe olei pinguis æſtate lib. ſeptem & ſemiſ. hyeme lib. quatuor; ſucci prioris lib. quatuor: mixta in primis coquito, dum bullæ extent, tum litharg. triti lib. duas ſedulò commiſceto, agitato bene puro foco, bullire ſinito dum non inquinent, & medicamentum colorem flauum iucundúmq; trahat. Hoc ſublatum igne conuoluito rude, manibus ſubigito, in paſtillos fingito. Vſus tempore Recipe paſtillorum vnc. duas: ceræ, olei, ana vnc. vnã, colliquato. Poteſt medicamentum aliis malacticis vniri, tam efficax, vt hoc vnum ſine aliis chirurgo ſatis eſſe poſſit: glutinat ſuperficialia vlcera ſolutũ roſaceo, vel myrtino: alias implet, & cicatrice tegit. Liquatum chamæmelino, vulnera neruorum: inflammatione liberat: podagricis quouis tempore opitulatur; veteres vteri phlegmonas perſanat inditum peſſario.

Vis medicamenti Διὰ χυλῶν.

Διὰ χυλῶν. Oribaſij.

E ſemine lini, fœni græci, hordei, radice althææ, vt prius maceratis, coctí q; ſuccus exprimitur: tum libris duabus ſucci, addũtur litharg. olei, ana libræ duæ, ceræ vnciæ octo: lithargyrum cum oleo diu teritur, & cum cera leniter concoquitur, infuſo oleo poſtremò ſuccus adiicitur, verſantur omnia, & ſedulò commiſcentur. Sunt & alia Διὰ χυλῶν malagmata, vt Alexandri è pſyllio, quod Aëtius deſcribit: & Magnum Meſuæ ad ſtrumas ſine gummi, & gummoſum quódq; paruum, album: & magnum paſſim conficiuntur. Paruo vtendum in duris inflammationibus: album mediocres ſcirrhos adiuuat: magnũ reliquis efficacius eſt. Eſt & Διὰ μελιλώτου veterum, & recentiorum dialthæas de muſcillaginibus. Oleo è maiorana & ſicyonio, aliiſque id genus molliri poſſunt, & adiecto galbano, & ſimilibus, fortiora reddi. Priuatim conueniunt duris inflammationibus mammarum, violaria & althææ folia hydrelæo cocta, adipe vituli conteruntur ouorum vitelli duo, infecta croco commiſcentur. Hœdina capita, veruecini pedes cum althæa & violaria percoquuntur: in expreſſo ſucco, oryza bene munda, & aſperiore linteo attrita, decoquitur: butyrum recens iniicitur: poſtremo cùm iam corpulenta pulticula eſt, ouorum vitella croco tincta commiſcentur.

Plura malagmata ſeptimo de compoſitione pharmacorum κατὰ γένη, & decimoquinto Aëtij deſcribuntur. Sed octauo κατὰ τόπους alia ſunt quæ ſiccant, contrahunt, indurant, nec emolliunt: quanquam malagmata & Aſclepiadi, & Andromacho appellata. Quæ verò malactica, corpulenta & emplaſtica ſunto, ſi neque dolor, neque phlegmone prohibet. Locus oleo fouendus, ex quo ſubiiciatur malagma remollitum pingui vel oleo, ne celerius exareſcat, tum enim reuellendum eſt, & aliud imponendum, alioqui pluribus diebus hærere conueniet.

Malagmata quæ vſurpanda.

De ſuppurantibus. CAP. V.

IAm hoc genere vtendum nobis eſt, cùm ab aliis remediis deſperatio eſt. Ac ferè maiores phlegmonæ ſuppurãt, pulſant, dolent. Dum pus conficitur, inquit Hippocrates, dolores fiunt ac febres. Suppuratis, omnia ferè conquieſcunt. In ſugillatis hæc eadem remedia ſæpe conueniunt. Sunt autem natura modicè calida & humida, iiſdem limitibus circunſcripta, quibus temperiem hominis definias. Ideóque eligenda materia, quæ naturæ corporum elementari familiaritate conſentiat. Emplaſtica ſunto διαπυητικὰ (ſic enim hæc appellant vt ἐκπυητικὰ & ἐμπλαστικὰ) vt præcluſis inde ſpiraculis, natiuum calorem inhibeas, in quo concoquentis naturæ robur eſt. Ita ſubſtantia quidem calor augebitur, neque qualitate creſcet: ſolidæ partes confirmabuntur, inſitus humor ſaluus perſiſtet: diſſipabitur verò, qui inanibus ſpatiis alienus eſt. Ex quo vitium concoquetur, & conſuetudine partium ſimilarium exalbeſcet, fiétque tandem pus album, lene, & vniforme: quod quia alimento eſſe non poteſt, exeſa cute vias ſibi faciet, atque ita effluet. Non abſimili ratione χαλαστικὰ vocata ἐκπυητικά fient, ſi acceſſerit craſſities partium: eodem modo quæ leniunt, calfaciunt, & adſtringunt. Emplaſtica modicè calida, omnia concoquunt. Præit in iis, quod eſt tenue: reliquum verò vel contracta, vel illita cute vias intercipit, ne quid ſpiritus exhalet. Contrà verò ſi expirat calor, nec emplaſtica materia eſt, nihil ſuppurat, & aliquando alienus calor ſuccenditur, vnde putredo. Echecolla per ſe hærent: reliqua verò vel gummi, vel reſinis implicanda, vel commodè alliganda ſunt. Malactica calidiora ſunt,

Quando & vbi præcipuè vtendũ.

Natura ſuppurantium.

ἐκπυητικά.

χαλαστικὰ fiunt ἐκπυητικά.

Malactica quomodo differant à pepticis.

& leniter ſiccant, inſitúmque humorem paulò minuunt: quo nomine à pepticis diſtinguenda, ne ſimilitudine fallant. *Vitanda.* In pepticis vitanda, quæ detergent, & vehementer calfaciunt. Nihil enim quod valde diſcutiat, pepticum eſt: & quod deterget, poros expurgat, quos illinere oportet. A ſiccantibus metuitur, ne frugi materiam exorbeant: multò magis, ſi prætereà calfaciant. Neque verò contra nos faciet, quòd in hiſtoriis medicorum permulta peptica ſint, quæ mixtis diaphoreticis, deterſoriis, atque ſiccantibus temperentur. Qualitas enim rerum mixtura retundi poteſt, & multa vitia eodem tempore interdum coëunt, vnde varia miſceri neceſſe ſit. Ac ſæpe facit abſceſſus natura, vt acria etiam miſceamus. *Materia.* Peptica ſunt, aqua temperatè calida affuſa parti: modus eſt, vt inde erubeſcat locus, ac *Aqua.* leniter extumeat. Nimium fit, ſi inde ſubſidet, aut expal- *Oleum.* leat. Hydrelæo, & oleo pingui ac dulci, modicè calido, & *Triticum, farina, panis.* butyro ſimiliter vtendum eſt. Triticum ore præmanſum, ſaliuáque hominis commolitum ruſticis corporibus conuenit: leniora ſunt, farina tritici, & inde panis, perpurgata furfure, diſſoluenda aqua, oleum, vel butyrum additur: coquuntur omnia vt fit cataplaſma quod lenit inflammationes vulnerum, & celeriter maturat. Vbi calor aliquis ſupereſt, minus coćto pane ac recenti, quem vel hydrelæo, vel pauciore oleo inſperſeris, vtendum erit. In contumaci vitio, ſed minus calenti, panis ſiccior vberiore oleo molli- *Farina hordeacea.* ri debet. Panis conditus ſale, efficacior eſt. Farina hordeacea per ſe inutilis, verùm quæ bene purgato grano extunditur, & caſtratur furfure, eodem modo quo triticea comparari poteſt, hydrelæo coćta, conſperſa oleo, mixta butyro: ſic enim pus faciet, & calidioribus phlegmonis conferet, præſertim hydrelæo coćta. Tale fuit cataplaſma vete- *ὠμὴ λυσις.* rum ὠμήλυσις, vel ὠμὴ λύσις ex farina hordei, quod prius toſtum non fuerit: quanquam etiam licentia quadam ad alia farinarum genera nomen tranſtulerunt. Eſt & alia ὠμὴ λύσις ex farina hordei, fœni græci, ſeminis lini, in ſapa coćtis ad glutinis corpus, adiećtis interim duobus vel tri- *Adeps.* bus vitellis. Adeps ſuillus phlegmone familiariſſimus, deinde vitulinus. Taurino & caprino in duris frigidiſque tumoribus vtendum eſt. Leoninus, & reliqui huiuſmodi, inutiles. Gallinaceus, & hoc paulò acrior anſeri-

nus

nus vſurpari poteſt. Pix & reſina in feruenti phlegmone, roſaceo: in frigidiore, vetere oleo, Sicyonio, vel ſimili liquanda ſunt. *Pix.* Pix arida, qualis Coracina & Colophonia, vberiore oleo diſſoluitur: pauciore, quæ liquida eſt: mediocri, quæ natura mollis, digitis cedit, lentoris particeps, qualis olim Brytia & Lytia. *Picatum, ceratum.* Picatum ceratum, & anodynon, & pyopœon eſt, ideóque inflammatis vlceribus conuenit. Reſina fit terebinthina, & lentiſcina. Cera languidior, reſina acrior, confuſa ad ſuppurandum valent. Eluantur prius, ſi quid acrimoniæ conceperint: mollliantur oleo, vel butyro, cùm exaruerint. Oeſypon veteres in pepticis cenſuerunt. E flore lilij ſuccus exprimitur, ſuppurationes concoquit, & vuluas mollit, quod mel, & ſyrion veteres appellarunt. *Syrion, Siræon.* Siræon verò melligo è coctis caricis detergendo & molliendo idoneum eſt. *Decoctum caricarum.* Decoctum caricarum leniſſimum eſt, quod maximè coquit, ac digerit: In aquæ ſextariis ſex, pinguium caricarum lib. quinque decoquendæ, dum ſextarij duo reliqui ſint: magis maturabis, ſi inde piſta farina triticea, cataplaſma finges. *Cataplaſmata.* Vbi verò digerendum magis, ac refrigerandum, hordeacea melior eſt. Eodem modo althææ decocto, & vuæ paſſæ ſucco, farinas vel panem puriſſimum incoques, & inde cataplaſmata intinges croco. *Crocus.* Crocus coquit, & leni aſtrictione confirmat partes, & poros contrahit. *Melligo paſſæ vuæ.* Pinguiſſimas paſſas, exemptis nucleis, per noctem aqua macerabis, poſtridie coques ad melliginem. *Efficaciora remedia.* Inueteratis & calloſis tumoribus conueniunt, colla librariorum quæ fit è puriſſima farina: viſcum aucupatorium, ſtyrax pinguis, ladanum, galbanum, thus in corporibus temperatis molle, album, pingue, dúmque manditur, minimè friabile. Rhodinum & myrtheum in calidiore & dolenti phlegmone miſceri poſſunt: vt pix, reſina, viſcum, colla, & ſimilia: vbi peruicax malum & platyſmata diutius hærere neceſſe eſt. Miſcentur quoque ſtercus ſuillum, columbinum, capillum, nitrum. Et iam notum mulierculis remedium, pueri ſtercus calidum, duris & inflammatis mammis: aliis quoque partibus impoſitum. Certum experimento eſt, breui tempore concoquere: ac in fœditate excrementorum auxilia inuenta ſunt. Furunculos & parotidas mollit, ac ſuppurat ca-

taplaſma è coctis ficubus, calce, iridis radice, vel nitro. Omnino ſi nitrum deſit, ſale torrefacto in mollioribus, vſta fæce vini, vel aceti, quæ acrior eſt, in durioribus, vtẽdum erit. Fæx ſit recens, nam celeriter exoleſcit: vulgò etiam nota eſt medela è cepis cineribus coctis. Tetrapharmaco veterum primas tribuit mouendo puri, non aſpernabilis autor Cornelius Celſus. Idem remedium Græcis à ſuppurando vſurpatum. Conſtat pice, reſina, cera & adipe: vſus tempore, oleo, vel butyro ſubigitur. Pix ſit mollior, reſina fricta, vel Colophonia, quæ in teneris corporibus oleo molliri poteſt: cera pinguis, adeps in mollibus naturis, vel ſuillus, vel vitulinus: in durioribus, taurinus, vel hircinus. Hoc tetrapharmacum Paulus baſilicum, Scribonius emplaſtrum Ariſtinigrum appellauit, & aliud baſilicon deſcripſit. Tetrapharmaco thus additum facit Macedonicum, quod & pepticon eſt. Baſilicon minus, hoc imbecillius commutato adipe in oleum, quanto adeps oleo efficacior eſt. Sic oleum quoque, variè commutare licet. Oleo rhodino, myrtino, vel ſimili, tetrapharmacum durius molliatur, vt corpus & affectuũ natura exigit. Mirabile hoc ad molliendum & ſuppurandum. Ceræ, terebinthinæ, medullæ cerui, adipis vituli, anſerini, bubuli, butyri recentis, mellis optimi, olei roſarum, myrrhæ, ana vncia vna. Myrrha cum melle ſubigitur, & prunis leuiter incoquitur, ex quo reliqua adiecta ſedulò miſceantur. Picis vnc. vna, ceræ vnc. tres, axungiæ veteris purgatæ vnc. ſex, adipis taurini, œſypi, ana vnc. tres, reſinæ pineæ, vel magis piceæ vnc. quinque: liquatis vtitor. Reſinę vnc. duodecim, ceræ æruginis raſæ ana vnc. 8. ſepi vituli vnc. duæ, aceti, mannæ, ana vnc. 1. manna & ærugo cum aceto liquantur & conteruntur, reliqua diſſoluta commiſcentur: mollit, coquit, purgat, digerit. Ceparum & alliorum coctorum in cinere ana libr. vnam, vitellorum numero quinarium, radicis lapathi coctæ lib. dimid. farinæ fœni græci, vnc. tres, fermẽti vnc. duas, axungiæ lib. vnam, fiat corpus. In frigidis & craſſis humoribus conuenit. Locus oleo peptico, ſucco, vel hydrelæo foueatur, ſympepticon medicamentum inducatur, mollis ſtuppa, vel lana ſuccida ſuperponatur: omnia decuſſata faſcia colligentur, vt qua parte diuiſa faſcia eſt, conus abſceſſus aduertat, nec

Loco nitri.

Tetrapharmacum.

Macedonicum.

Viride Andromachi.

Vtendi modus.

affectum locum opprimas: ſemel in die vel rarius commutari debet, niſi vel dolor vigeat, vel pharmacum exareſcat, ita verò formari ſympeptica oportet, vt neque liquidiora diffluant, neque corpulenta nimis locum opprimant. Iuſtum corpus eſt cerotomalagmaton & emplaſtrorum, ac quòd antè dictum eſt ἐχικόλλα & glutinoſa eſſe melius eſt, vt per ſe ſine vinculis hæreant: quanquam & emplaſticis lanam ſuccidam, aut molliciula ſplenia ſuperdari & omnia colligari nihil prohibet, idque hyeme magis & frigore.

De aperienda vomica CAP. VI.

Quæ ſuppuratio, ſponte ſua nō rumpitur, ferro, igne, vel medicamētis aperienda eſt. Alioqui ſerpit ſanies, & cuniculos agit: venas, neruos, arterias, & vicina corpora depaſcitur: atteruntur oſſa, & cariem ducūt, liueſcit cutis, & in rugas quaſi ſenib marceſcens contrahitur, idque metuendum magis in digitis, articulis, partibus corporis, quæ in decliue patent. Sic enim parotides, femorum abſceſſus in fiſtulas cauantur, & quæ facilè putreſcunt, qualis anus eſt, os, & loci genitales. Quare etiamſi tumor nondum ſatis maturuit, ea pericula ferro anteuertunt, multò magis ſi peſtifera aut virulenta materia, vomica includitur: quanquam animaduertendum, vt ne nimis citò. Nunquam enim vis naturæ gratis inferenda eſt, ſed ſemper aliquid beneficij, nihil maleficij proponi debet. In vomica quæ tardius erupit, membranæ, neruacea corpora, & alia ſemiputria ſæpe occurrunt, quæ nec intempeſtiuè reſcindenda ſunt. Sua enim putredini maturitas eſt. Alioqui noua inflammationis & conuulſionis pericula creari ſolent. Neque perpetuum eſt aperire vi, quòd ſuppuratum eſt: ſed ſi nullum in mora periculum apparet, diaphoreticum remedium imponendum, quod loco mollior abſceſſus eſt, & digito cedit. Sic enim ſanies exugi poteſt, idque faciendum magis, cùm alia parte vomicæ, non decliui, ſuppuratio ſe colligit. Quòd ſi ferro, vel igne vtendum eſt, prius animaduertere oportet, ne quod vas inſigne, neruus, tendo, vinculum, ne quid neruoſum, quales membranæ quædam ſunt, aut potius lati tendines conuulnerentur. Parcendum etiam quibuſdam partibus, quæ vegetiùs ſentiunt, & à quibus vis ignis ad principia tranſeat celerius.

Noxæ ſuppreſſæ ſaniei.

Cautio.

Animaduertenda in vſu ferri & ignis.

In muſculis fibrarum interſtitia cultello ligneo, vel digito diducenda, ne fibræ præcidantur: idque cùm in profundo ſanies reſedit. In his omnibus anatomica diſciplina opus eſt.

Vbi cauteria periculoſa. *In capite.*

Cauteria periculoſa, occipitio, temporibus, & vbicunque caluaria mollior eſt, vbicunque vel exitus neruorum, vel aditus vaſorum eſt; nec ea ipſa oculus ſuſtinet. In cranij fracturis, vbi modiolis, cycliſcis, terebellis, via puri fit, à ſuturis, neruorum radicibus, molliori oſſe ferrum declinamus.

In collo.

In ſtrumis, & colli abſceſſibus, à carotide arteria, vena ſphagitide, vocali neruo abſtinendum. Illinc hæmorrhagia, quam ægrè ſupprimas, hinc vel omnino mutus, vel certè ſemimutus homo relinquitur.

In exteriore humero.

Exteriore parte humeri tendo eſt, qui ignem ferrúmque non ſuſtinet.

In meſopleuriis.

In empyicis & deploratis pleuriticis ſcalprum & cauterium inferiore parte meſopleurij collocamus, quia videlicet ſuperiore vena, arteria, neruus eſt.

In ilibus.

In extremis ilibus multi ſunt tendines, multa vaſa coëunt ex quo vomicas hac parte prudenter aperire neceſſe eſt.

In ſede.

Inuritur carnoſus podex, & ferrum ſuſtinet non ita, quod illic neruaceum eſt.

In genitalibus.

Eadem ratio in genitalibus ſeruari debet, vbi ab arteriis cauendum, quæ illuc plurimæ coëunt, hiántque maioribus clauſulis: nam indè hemorrhagiæ non ita facilè ſupprimuntur.

Sub natibus.

Sub natibus, neruus eſt, qui ſi iuxta ſuppurationem præciditur, aut nudatus violatur frigore, ſubiectum crus ſtupidum relinquit. Idem animaduertendum in reliquis partibus, ne nudi maneant nerui, & frigore contrahantur.

In bubonibus.

In bubonibus glandulæ ſunt, quas perreptant venæ & nerui. Ideóque ſi quando inurendum, apprehendenda prius cutis eſt, & in vulneribus, quæ ferro fiunt, eadem ratio ſeruari debet. Hoc reliquis partibus commune eſt, quibus ſubiectæ venæ, nerui, & arteriæ.

In articulis. *In iſchiadicis.*

In articulis perpetuo ſuſpectus ferri & cauteriorum vſus: ideóque iſchiadicis inferiore parte quàm malum eſt, ignem adhibemus. In perinæi tumoribus qui inciduntur, ſummopere cauẽdum, ne quid intus vulneres, quod poſteà ægerrimè glutinetur. Hæc omnia pericula facilè declinabit, & alia, quæ breuitatis ſtudio omiſſa ſunt, quiſquis in anatomicis operibus fuerit exercitatus. Alioqui ſæpenumero errare neceſſe eſt. Et quia non ſemper ſimiliter, ſed variè, nerui, venæ, arteriæ, in corpus diducuntur, ſi quid è profundo reſcinden-

dum

dum ferro, lentè quidem, & perpetuò duce oculo culter dirigendus eſt. Id quod in ſtrumis, & vbi pus altius deſedit, *In alto pure.* facere oportet. Primùm ergo cutem nudabis, ſi quid vaſorum aut nerui occurrit, idipſum digito, vel ligneo veruculo ſeparandũ diſtinctis fibris, nec ita momentaneis membranis, quibus illa inter ſe coniugantur. Atque vbi ad locũ perueneris, in quo colluuies latet, & iam omnia tuta ſunt, opportunè parti gladiolum infiges, & ita vomicã repurgabis. In reliquis vomicis videndum, vt quantum oporteat, culter deſcendat. Profundius vulnus hæmorrhagias commouet. Superficiale ſæpenumero fruſtra eſt. Eodem modo *Cauteria.* cauteriũ ſuperficiem exurit, vel altius imprimitur. Et hoc *Figura vulnerum.* quidẽ in molliore corpore mollius, quale è ſubere, & quibuſdam radicibus confingi poteſt. In metallicis aureum æneo & ferreo clementius eſt. Sed de his alio loco pluribus. Rectum verò, an tranſuerſum, vel obliquũ vulnus eſſe debeat, figura partium, flexus, rugæ, fibræ primùm indicant, quemadmodum conſiliũ iuuant ſubiecta vaſa & corpora: prætereà in collo, qua parte eunt vena, arteria, & neruus, rectum magis quàm tranſuerſum adigitur. Alioqui tranſuerſum melius. In fronte è rugis tranſuerſum fit nec ita profundũ, quia membrana ſubeſt: aliis rectum placuit magis. In inguinibus è flexu tranſuerſo ducitur: duplex interim anguſtum, & oblongum in myrti folium. In ventre, niſi flexus prohibeant, vt ſunt fibræ muſculorũ. Eodẽ modo in reliquis. Simplex aliquando ſufficit decliui parte, duplici aliquando & trigono opus eſt. Atque omnino ea parte ſcalprum imprimitur, quæ mollior digito cedit, magis acuminatur: & qua cõmodius ſanies effluat, *ὑπόῤῥυσιν* ap- *ὑπόῤῥυσις.* pellãt exanitionẽ, vel vt alij, exaniationẽ, in qua & *ἐπιδιαί-* *ἐπιδιαίρεσις.* *ρεσις* eſt, & *ἀντιδιαίρεσις.* Nam vbi propenſa parte foramen eſt, facilè purgatur ſordes: vbi verò in ſublimi, reſtitare ſolet, deorſúmque ſubſidet, & ſinuat: ſiquidẽ vomicoſa pars nequeat pro arbitrio cõmutari. Quale eſt in trunco corporis, ac ferè capite & parotidibus. In manu & crure, etiamſi altius os vlceris poſitũ ſit: poterit tamen ita inclinari, vt ſanies liberè excurrat: túmq; manus quidẽ è mitella ſuſpendi debet, vt carpus gibbero ſit altior. Crus autẽ puluino innitatur, ſublato genu & decliui in coxas femore. Vtrunque ea ratione collocãdum, vt ſine dolore ita perſiſtat. At ſi cui

parti id denegatum eſt; nec ea poteſt pro libidine conuerti, aduerſa parte vulnus inferendum, quod ἀντιδιαίρεσιν appellant. In aliis quoque manu & crure, quæ commodè inuerti poſſunt, quum ſinus longior, cuniculoſum vlcus, ſordes vberior, etiam aduerſa parte lanceola immittitur: vt duplici exitu dato, vitium celerius expurgetur. Eſt cum ab ore vlceris ad fundum ducto gladiolo, tota cauitas detegitur, vt in fiſtulis. Nonnunquam anguſtius orificium ferro ampliatur, aut quod amplum quidem ſed rotundum, aucto vulnere in longum, aut aliter deformatur. Sed hoc non tam purgando, quàm glutinando fit. Quibuſdam locis plurimæ concurrunt arteriæ, plurima vitalis ſpiritus materia eſt, hic paruo vulnere contentus eris, ne confertim ac ſemel erumpente ſanie, ſimul magna vis ſpiritus diffluat: vnde animi deliquia, & nec opinatæ mortes conſequantur.

Cautio.

Et hæc quidem de ferro & cauterio in aperiendis vomicis breuiter dicta ſint. Reliquum eſt, vt eodem compendio de medicamentis quæ aperiunt dicamus: quibus ideo vtendum, quia mollior æger eſt, quàm qui vel ferrum, vel cauterium ſuſtineat: quanquam medicamenta hæc cauteria quædam ſunt natura quidem cauſtica. Ideóque à quibuſdam veterum cauteria frigida vocata, à recentioribus potentialia: cauteria quidem quia reuera vrunt, frigida, vt ad ferrum & ſimilia quæ igne rutilent comparentur. Neque tamen ſic vrunt, vt quæ cauſtica & ſeptica poſteà deſcribentur. Theriaca igitur adhibita, vomicas aperit vrticæ ſemen è vino tritum, frangit, purgat, incarnat, cicatrice tegit. Caulium radices vſtæ, tritæ, & vetere axungia exceptæ, ita è radice cannæ, volutis oſtracodermon, & teſtis prius crematis: adeps collectus è ranis viridibus arboreis: lac ficulneum, & tithimalli, cantharidum puluis, batrachij caulis, & folia: caninum ſtercus album tritum: terebinthina, vel adipe vetere concorporantur. Melligo anachardina ſimiliter excepta. Sed hæc ita inſiſtere oportet, vt aperiant, nec cruſtas ducant. Mixtum eſt, Fæcis, crematæ, vini vnciæ duæ, ſimi columbini, propoleos, ſalis torrefacti, æruginis, ana drachmæ tres, aquæ marinæ, vel in qua ſubduplum ſal liquauerit vncia vna: olei antiqui, aut ferueſacti, vnciæ duæ: arida ſeorſum condito, æruginem, fæcem, ſalem in mortario ſimul terito: tritis in puluiſculum aquam

Medicamẽta aperientia vomicas.

conſper

cõſpergito, & iterùm oleum miſceto, vt fiat vnum corpus. Ex quo fictili vaſe, placido igne omnia coquito, dum to ta exhalet aqua: poſtremò præmollitam propolim imponi to: & vbi ſublata igne paulùlum refrixerint, columbinum fimum inſpergito, puſillæ plagulæ, & oblongæ, quantum medicamento opus eſt, inducito, & conuenienter adaptato: tum amplius ſplenium malagmate illitum ſuperdato. Fimi columbini, nitri, ana drachmæ quatuor; caricæ ſeptem: quibus arida trita commiſceto, ac bene pinſito, inducitóque vt prius: quòd ſi durius medicamentum videbitur, purgatam axungiam & mel coniungito. Arſenico, puluere angelico, vel vocato mercurio, prudẽter vtendum eſt, vt habeatur ratio corporum & vomicarum. Excipiantur butyro, axungia, terebinthina, viſco. Superponendum folium ex iis quæ leniunt, vel molliunt: alioqui ſplenium epiceraſtico, vel malactico illitum. Obſeruandum in vſu horum medicamentorum, vt æſtus vomicæ, & phlegmones acquieſcat: vt quantum vulnus eſſe velis, tantum ſplenium conſtituas, in quo aperiens pharmacum poſitum eſt: videndum ne venam, neruum, arteriam violes, ne diutius relinquas. Quòd ſi dolor acciderit, non committendum diutius vt vexetur æger, ſed ſtatim reuellendum pharmacum, & leniendus dolor eſt, paulóque clementius agere oportet. Minus vexabit pharmacum, prius fota parte laxante remedio. Epiceraſtico iam facto vulnere, temperandus calor. Plura libro decimoquinto Aëtij, & capite de pyroticis.

De purgantibus. CAP. VII.

S Equitur, vt purges. Ac ſi vomica dehiſcit foras, neque fiſtuloſa eſt, molli flocco, vel linteolo tum ſinum ipſum, tum labra vlceris expurgabis: deinde medicamentis in concerpto linamento cauũ implebis, dum rubens, ac nimium neque ſiccum, neque humidum cauum extiterit. Quòd ſi non ita expoſitum vitium eſt, ſed intus latet, difficilior cura eſt. Et ſi quidem capite includitur, neque per aures, nares, vel aliter diffluit, modiolo, cycliſco, ac terebellis patefacere viam oportet. Ad thoracem vnica ferè via eſt ab ore per aſperam arteriam, niſi vulneris orificium in ſuperficiem veniat: hic pyulcis collyriis, ſuctu ſup- *Ratio purgandi.*

puratio

puratio exorberi poteſt, iiſdémque machinis, vel melicratum, vel aliquid tale iniicere licebit, vt aliquid ſputis repurgetur. Ad ventriculum, & inteſtina prima per gulam aditus eſt. Clyſteribus inteſtinum craſſius expurgabis. Medicamenta verò καθαρτικὰ detergeant modicè, & ſiccent.

Καθαρτικὰ,

Triplex excrementum vlcerum.

Detergenda ſordes, quæ corruptelâ corporis concreſcit. Exiccanda ſanies, humidúmque recrementum, quod ſtata naturæ lege ab alimento partis reliquum fit, aut aliunde illabitur: ac ῥυπτικὰ peculariter appellant, quibus vis purgādi data eſt.

Vitanda.

Vitanda quæ adſtringunt, vnde ſordes pertinacius inhæreat: quæ laxent, vnde robur partium elangueat: acria vt quæ colluuie ſordium cauum impleant. Sale, & eadē materia, ideo abſtinendum; quia vt detergeant, adſtringunt tamen & ſordes impingunt, ac ſæpenumerò vellicant. Hæc autem ita inaudire neceſſe eſt, ſi non ſerpit vlcus, atque putredine vicina depaſcitur: ſi non eſt callus, aut aliquid tale vnde cōſilium euariet. Vt ſunt corpora, & ſordes vlcerum, ita qualitas remediorum diſtingui debet. Adde, quòd vel

Scopi diſtinguendi remedia.

récens, vel inueteratum malum eſt. Molli corpori, recenti malo, nimium neque ſordido, neque humido, parti prætereà ſenſus acrioris leniora auxilia conueniūt. In contraria conditione, contrariis conſiliis locus eſt.

Animaduertendum.

Quòd ſi pars aliqua apoſtematis maturuit quidem, & pus reddit, alia verò cruda eſt, huic ſympeptica, illi cathartica: ſi quid durius, illic malactica: ſi quid phlegmonodes, lenientia ſuis quæque locis eodem tempore accommodabis.

De ratione abluendi.

In purgando plurimùm valet recta abluendi ratio, de qua obiter dicendum eſt. Vbi ergo molli vellere, vel linteolo ſinum & labra exterſeris, ſi præterea abluas, magnoperè curationem adiuuabis, vt ad cætera per ſe natura ſufficiat. Itaque ſi ſanies acris eſt, ſero, ſi copioſa ſordes, melicrato: ſi multa ſimul, & acris, ſero in quo ſacchari octuplum, vel tantūdem mellis diffuſum ſit. Cùm iam cœperit cauum eſſe purius, œnomelite: poſt etiam vino è dulci auſteriuſculo vtendum erit. In fœtido ſinu putri & cruento, oxycratum conuenit. Acetum, oxymeli, œnomeli, dilutum marrubij, abſinthij, aloës, myrrhæ, pauculo conditum melle putredines efficaciter iuuant, & aſſato melle vti, melius fuerit. In fluxis, humentibus, & malignis vlceribus, ex atramento ſutorio, & caricis in cinere vſtis, puluiſculus œnomeliti inſpergitur.

Nec

Nec improbandum ligni ſancti remediũ. Alij œnoſtagma probant, quia ſiccat, & putredinem prohibet, cui aliquid mellis infundere licebit. In nomis, phagedænis, chironiis, & omnino malis vlceribus, veteres vſi ſunt iis, quę & detergeant, & adſtringant, ſed hæc rectè diluas, vt liquida infundantur. Ideóq; aqua aluminoſa, vel in qua malicorium, myrta, ceteráque eiuſmodi coxerint, vſurpari poſſunt: verùm melius fuerit detergente materia prius expurgare, quàm adſtringentia iniicias. Lixiuium è calce ſæpius elota terget & ſiccat, nec ſine re laudatum eſt. In calloſis, ægrè cohærẽtibus, cuniculoſis, nimium ſordidis, ex cinere ficus, tithymalli, aliiſque id genus lixiuia fit, qua quotidiè ſinus perfunduntur. Canceroſa adimit, quæ è ſanſa, id eſt, oliuæ nucleo comparata eſt. Aqua è larigna deſtillata, & reſinis eiuſmodi, detergendo idonea eſt. Melicrati & eorum quæ mel vel ſaccharum recipiunt, modus eſt, vt ſit decupla, ſexcupla, vel octupla aqua: dilutione vti oportebit, cùm iam purior ſinus eſt: in ſordidiore acrius cõuenit.

Catharticis quomodo vtendum.

In vlcere ſatis expoſito linteolũ prius inſuccatur, leniter exprimitur, inſinuatur cauo: humidiori exactiſſimè triti puluiſculi inſperguntur. Sicciori, & quod ſorde offarctum eſt, emmota vel ſine tiltis pharmaca mollia imponuntur: ex quo bene carminato vellere, os vlceris obſtipandum eſt: deinde ſuperponenda mollis ſpongia, vel quod Syriaca, & iam vulgari lingua cotton appellatur. Alioqui linteo aliquoties in ſe conuoluto, tota vlceris regio contegẽda eſt. Atque hæc omnia vino inculcabis, & expreſſa iniicies. Poſtremò artificioſè colligabis. Omnino tamen cauendum erit, ne quid durius aut grauius vlceri incumbat.

Probatio medicamenti.

Poſtea verò quàm tempus redierit, in quo vincula ſoluantur, atque reuellantur indita cathartica, recognoſcendum ſedulò, quanta qualiſque ſordes fuerit. Si enim minor appareat, bene eſt. Optime verò ſi purum vlcus eſt, & iam aliquid carnis ſuccreuit. At ſi ſolito magis ſordeſcit, ita diſtinguendum eſt. Nam ſi cauitas maior, nouus calor & dolor adfuerint, id acriori medicamento attribues. Temperabis ergo cerato roſaceo, ſi maior calor eſt: ſi verò flaccidum vlcus apparet, myrtino. Quòd ſi nihil horum extiterit, magis tamen obſorduerit vlcus, imbecillius catharticum adiecto melle temperabis. Et ſi humidius, ſiccantem pollinem ſine mollibus inſperges. Ali-

quando

quando verò nimium ſiccando, & contractum, & exuccum vlcus reperies, qua in re ſiccantia humido dilues. In ſumma: iuſtam pharmaci qualitatē æſtimabis; ſi purum vlcus indè redditum eſt, ſi naturaliter ſentit locus vlceris, qui ſenſu præditus eſt: ſi modicè rubet, ac nimium neque ſiccus, neque humidus eſt. At quicunque ſenſu caret ſi non naturaliter ſentit, ſi nimium aut aridus, aut flaccidus eſt, ſi pallidus, albidus, liuidus, aut niger eſt, is nondum purus eſt.

Vermiculantia vlcera. Accedit aliquando ad ſordes vlcerum: vt etiam vermiculentur, quo tempore aloë cremata inſpergitur, veratrum album cum melle, polij & abſinthij puluis cum pice imponuntur: vel nuclei perſici è perſicariæ ſucco piſti: plantago arefacta, centaurium minus, marrubium, calamyntha, porrum, & ſimilia vſurpantur. Arida teruntur, vel inde exprimitur ſuccus. Eidem rei lixiuium conuenit, vrina, tilta denique imbuta ieiuni hominis ſaliua.

Cancroſa. In cancroſis cancri fluuiatilis cinis cum cadmia, aut cerato inditur, Irionis ſemen cōlæuigatum melle, lens cocta cum melle, mel in tegula torrefactum, & ſolani ſucco madidum: oleæ virentis ſurculi exuccati, malicorium vſtum, aizoi ſuccus, vmbilici veneris, ſolani, intybi, lactucæ, pſyllij, omphacis, atriplicis. Exprimere oportet, diu trita materia piſtillo, & mortario plumbeis. Eodem modo tritus pompholyx diu conuoluitur, affuſo ſucco qui conueniat. Floccus, aut vermiculus iiſdem ſuccis madidus imponitur, ac ſæpius repetitur, vt ſucci frigus contineat. Sed hæc ad accidentia vlcerum magis pertinēt, quanquam & quædam in his cathartica ſunt.

Materia. Repurgant tincta melle linamenta, aridum mel quod melitæis vaſis inhæſit, quódque in tegula crematum eſt: mel roſaceum, quod & alienum calorem attemperat: ſerum lactis, terebinthina, cum melle & roſaceo pari menſura. Eadem cum butyro neruis vtilis eſt: liquefieri oportet, & vnà commiſceri. Iris ſerpentibus & plenis ſorde: marrubij ſuccus cōditus melle, ærugo lota, caprinum ſtercus exuſtum & è vino piſtum deſperata ſanat.

Radix dracontij. Maligna curat dracontij radix, colligitur ſub canicula, ſiccatur vmbrá, aliquot pòſt diebus ſecta in taleolas filo traiicitur, atque ita pendens vmbroſa domo, aſſeruatur: vſus tempore trita inſpergitur: melli mixta vel cerato, ne acrior ſit imponitur. Ex eadem radice ceruſa factitia clementer purgat

gat. Cicer, orobus, faba, hordeum, fresa omnia, & melli infriata: Lupinus vſtus, tritus, & inſperſus, maligna tibiarum vlcera purgat, implet, cicatrice claudit. *Lupinus.* Teſtatum, & voluminum crematorum cinis, eorum quæ ὀστρακόδερμα, erinacei cinis, amygdala, ſtœchas, anagallis, ariſtolochiæ, radix gentianæ, cyperi, vrticæ ſemen & irionis, humidioribus, cancroſis, putrilaginoſis, gangrænoſis, mirificè proſunt. Dipſaci radix in cinerem vſta. Eadem ad melliginem vino cocta, & pyxide ſeruata. Radices ſolani, cortex, herba, ſuccus, cacoëthe iuuant, & nomode vlcera. In ſumma, quæ nitroſa, & amara: quæcunque ita detergent & ſiccant, vt non mordeant, non aſtringant, purgandis vlceribus idonea ſunt. Arſenicum, & quæ ex hydrargyro conficiunt, quandiu acrimoniam retinent, irritant vlcera: ſed putredini repugnant, vbi nec aſtringentibus, vt alumine ſciſſili, nec mordentibus metallicis ſimul, aſtringentibus, vt ſquama æris, ferri, ſtomomatis abſtinendum eſt. Nam & arſenico, & chryſocolla veteres vſi ſunt. Minium quod è ſulphure & hydrargyro fit, his coniungi debet. *Minium. Mixta.* Clementius quod cerusa vſta comparatur, vel plumbi gleba ſterili. Secundum genus Græci σάνδυκα vocant. Ex quo diuturnis vlceribus & maleficiis medicamentum parant. Sandic. lib. vna, olei dulcis, lib. duæ coquantur lento igne, dum non inquinent. *E ſandice.* Ærugo octuplo, decuplo, & duodecuplo cerato mixta. *Ex ærugine.* Ceræ terebinth. ana drach. ſex., vel vnc. vna: olei vnc. tres, vel 4. liquefiant in vaſe duplici.

Liquefactis adde ærug. drach. tres. Clementius eſt vſta prius, & lota ærug. *Viride Andromachi.* Poteſt dupla ceræ terebinthina commiſceri: terebinthinæ libræ duæ, ceræ libra vna, roſacei, vnciæ tres vel quatuor, ærug. vnc. duæ vel tres. Liquatis & coctis reliquis ærugo inſpergitur. Quod plus æruginis recepit, magis ſiccat, & deterget: quod minus, glutinando idoneum eſt. Ægyptiaca ferè ſimilia ſunt: *Ægyptiaca.* Æruginis vnc. 1. ſquamæ æris vnc. 2. aceti, vnc. 8. mellis vnc. 2. Arida cum aceto terito: mel adiicito: omnia dum ruffeſcant, coquito: maleficiis conuenit. Clementius eſt, ex mellis, & terebinthinæ pari pondere. Cera viridis in Ægyptiacis numerari poteſt, trita inſpergitur, vel mollita oleo imponitur. *Cera viridis.* Maligna iuuat; Lithargyri libra vna; leuiter coquatur in aceti libra vna: olei lib. duabus. Iam inſpiſſatis adde ærug. vnc. 1. iterum

coquan

coquantur, dum ruffeſcant. Mellis libr.1.aceti, lib.ſemis: ærug.vnc.1.aluminis,drac.4.coque ad ſpiſſitudinem, dum ruffeſcat. Alij quoque aliter, modò vſta, modò lota: aliâs etiam vſta, & elota ærugine parant cathartica. Modus ſit, vt ne mordeat. Habes χλωρὰ è cruda: κιῤῥὰ è cocta deſcripta à Gal. primis libris di comp.phar. κατὰ γένη. E farina hordei, cicerum, fabarum, orobi, cum vitellis, momento mellis, & terebinthinæ, fiat catharticum. Alioqui farinæ conuenientis, vnc.tres: ſucci apij, abſinthij, marrubij, vel ſimilium, libr. 1. mellis, vnc.nouem: ad iuſtum corpus concoquuntur. Hordacea in duabus partibus aquæ, vna mellis roſacei percoquitur: purgat, lenit, calorem temperat: poteris addere momentum larignæ, quam è ſucco plantaginis elueris. Farinæ in memoratis ſuccis coctæ, contra cancros & fiſtulas valent: in laboribus neruorum, terebinthi conuenienter additur: myrrha & aloë, in putredine: in calore, fabacea & hordeacea præferenda: calidior orobea, & è ciceribus.

Alia è farinis.

Neruis amicum. Amiciſſimum neruis, quod ſequitur: Reſinæ, mellis, terebinth. ana ſelib. myrrhæ, ſarcoc. farinæ, fœnig. ſemi. lini, ana vnc.1. Liquatis aliis reliqua commiſcentur.

Pus euocãs. Pus educit, & purgat mellis ſelib. terebinth. vnc.3. farinæ, fœni græci, vnc.1. radic. ireos drachmæ quatuor. Puri craſſiori, galbani, ammoniaci, reſinæ, terebinthi. ſepi taurini, ceræ, olei antiqui ana in aceto merſa, paulatim fundantur igne.

Puluis ect. ad fiſtulas. Efficaciter purgat, & ſiccat Iris Illyricæ, vnc. quinque farinæ orobi, vnciæ tres, mannæ thuris, calcis lotæ, ana vnciæ tres, ariſtolochiæ, vnciæ tres, & drachmæ quatuor: terantur omnia in puluerem: fiſtulas expurgat, & glutinat.

Viride ex herbis. Quod ſequitur, vetera vlcera repurgat, excreſcentem carnem reprimit, cicatricem ducit: Chelidoniꝗ, plantaginis, ſcabioſæ, liguſtici, vrticæ, ormini ſylueſtris, ana manip.1. conquaſſata, ſeptem diebus in oleo macerantur: deinde cocta exprimuntur: expreſſo ſucco adde ceræ. vnc.3. terebinthi. vnc.6. reſinæ vnc.2. bulliant ad corpus. Subductis igne, adde ſarcoc. aloës, ana vnc.1. ariſtolochiæ longæ, æruginis, ana vnc. ſex. Fiat vnguentum. Vnguentum Apoſtolorum variè deſcribunt: reſpondet ferè veneri antiquorum, quo hi vſi ſunt, attrahendo, molliendo, glutinando, & contra ferarum morſus: quod quia variè deſcribitur, ex Ætio vertimus, tantum thure addito, & myrrha. Litharg. vnc.25. ammoniaci, vnc.

9. Colo

9. Colophon. vnc. 16. æruginis, galbani; ana vnc. 2. bdellij, opopan. ana vnc. 1. ariſtoloch. longæ, vel rotundæ, thuris maſc. ana vnc. 6. myrrhæ, vnc. 4. ceræ, ol. ana lib. 2. Lithargyron in oleo coquitur, media ebullitione inditur ærugo [recentioribus, decoctionis fine, vt melius purget] vbi non inquinant, puluiſculus colophoniæ inſpergitur. Summotis igne, reliqua ex aceto trita immittuntur: poſtremò verſata in mortario commiſcentur. Meliis cocti, lib. 1. thuris drach. 4. myrrhæ drach. 2. Efficacius eſt, ſi drach. 1. æruginis, & tantundem terebinthinæ exceperit. Plura ex primo de comp. phar. κατὰ γένη. 14. & 15. Aëtij.

De ſarcoticis

CAP. VIII.

ἀπερίσπαστον vlcus.

QVod iam purum quódque ἀπερίσπαστον vlcus eſt, carne impleri debet. Tale eſt, quod ſordibus purgatum, modicè ſiccatum, ſine rheumate, dolore, phlegmone, callo, intemperie conſtitutum eſt. In ſumma, cui nihil accidit, quo minus impleri poſſit. Hic ergo carnẽ regenerato. Sed hoc naturæ opus eſt, quæ carnẽ è ſanguine conficit. Oportet ergo tantum talémq; ſanguinem naturæ ſuffici, vt inde carnẽ procreet. Inſtituenda vitæ lex: cibi boni ſucci, vitatis acribus, auis, venatio, ſuilla elixa dari poteſt. Vinũ in dolore & phlegmone alienũ eſt: datum alioqui modicè, nec ita vetus aliquando prodeſt. Reliquũ verò ſarcoticis medicamentis perfici debet.

Sarcotica.

Quæ reuera ſarcotica, iuſtam materiã naturæ cõparant, modicè detergent, ſiccant primo gradu: vel ita, vt ne nimis calfaciãt. Licentiæ eſt vocare ſarcotica, quæcunq; repellunt, tẽperant, molliunt, intemperiem corrigũt; in ſumma, ſummouent, omnia, quæ naturæ opus intercipiãt.

Vitanda.

In ſarcoticis vitãda, quæ adſtringũt, immodice ſiccãt, quęque acrimonia mordicat. Illa frugi humiditatem partiũ, & materiã carnis ebibunt: acria colliquant, & aucta ſorde vlcera amplificant.

Diſtinguenda materia quomodo.

Seligenda materia, quæ naturæ corporum & partium conueniat. Nec ſi quid Dionis vlcus impleat, ſtatim & Socratẽ iuuare poteſt: nec quod in glande carnẽ inſtaurat, protinus & præputiũ incarnabit. Finge Socratẽ, cui femur vlceratũ ſit, thure alioqui ſarcotico putredinẽ gignes: ariſtolochiæ puluere carnem reſtitues. Etenim Ariſtolochia carnẽ generat, vbi thus ſordes commouet. Ac rurſus Dion ſit paulò humidior tẽperatis: huic thus

Thus & Ariſtolochia.

taplaſma è coctis ficubus, calce, iridis radice, vel nitro. *Loco nitri.* Omnino ſi nitrum deſit, ſale torrefacto in mollioribus, vſta fæce vini, vel aceti, quæ acrior eſt, in durioribus, vtẽdum erit. Fæx ſit recens, nam celeriter exoleſcit: vulgò etiam nota eſt medela è cepis cineribus coctis. *Tetrapharmacum.* Tetrapharmaco veterum primas tribuit mouendo puri, non aſpernabilis autor Cornelius Celſus. Idem remedium Græcis à ſuppurando vſurpatum. Conſtat pice, reſina, cera & adipe: vſus tempore, oleo, vel butyro ſubigitur. Pix ſit mollior, reſina fricta, vel Colophonia, quæ in teneris corporibus oleo molliri poteſt: cera pinguis, adeps in mollibus naturis, vel ſuillus, vel vitulinus: in durioribus, taurinus, vel hircinus. Hoc tetrapharmacum Paulus baſilicum, Scribonius emplaſtrum Ariſti nigrum appellauit, & aliud baſilicon deſcripſit. *Macedonicum.* Tetrapharmaco thus additum facit Macedonicum, quod & pepticon eſt. Baſilicon minus, hoc imbecillius commutato adipe in oleum, quanto adeps oleo efficacior eſt. Sic oleum quoque, variè commutare licet. Oleo rhodino, myrtino, vel ſimili, tetrapharmacum durius molliatur, vt corpus & affectuũ natura exigit. Mirabile hoc ad molliendum & ſuppurandum. Ceræ, terebinthinæ, medullæ cerui, adipis vituli, anſerini, bubuli, butyri recentis, mellis optimi, olei roſarum, myrrhæ, ana vncia vna. Myrrha cum melle ſubigitur, & prunis leniter incoquitur, ex quo reliqua adiecta ſedulò miſceantur. Picis vnc. vna, ceræ vnc. tres, axungiæ veteris purgatæ vnc. ſex, adipis taurini, œſypi, ana vnc. tres, reſinæ pineæ, vel magis piceæ vnc. quinque: liquatis vtitor. *Viride Andromachi.* Reſinæ vnc. duodecim, ceræ æruginis raſæ ana vnc. 8. ſepi vitulā vnc. duæ, aceti, mannæ, ana vnc. 1, manna & ærugo cum aceto liquantur & conteruntur, reliqua diſſoluta commiſcentur: mollit, coquit, purgat, digerit. Ceparum & alliorum coctorum in cinere ana libr. vnam, vitellorum numero quinarium, radicis lapathi coctæ lib. dimid. farinæ, fœni græci, vnc. tres, fermẽti vnc. duas, axungiæ lib. vnam, fiat corpus. In frigidis & craſſis humoribus conuenit. *Vtendi modus.* Locus oleo peptico, ſucco, vel hydrelæo foueatur, ſympepticon medicamentum inducatur, mollis ſtuppa, vel lana ſuccida ſuperponatur: omnia decuſſata faſcia colligentur, vt qua parte diuiſa faſcia eſt, conus abſceſſus aduertat, nec

affe

affectum locum opprimas: ſemel in die vel rarius commutari debet, niſi vel dolor vigeat, vel pharmacum exareſcat, ita verò formari ſympeptica oportet, vt neque liquidiora diffluant, neque corpulenta nimis locum opprimant. Iuſtum corpus eſt cerotomalagmaton & emplaſtrorum; ac quod antè dictum eſt ἐχικόλλα & glutinoſa eſſe melius eſt, vt per ſe ſine vinculis hæreant: quanquam & emplaſticis lanam ſuccidam, aut mollicula ſplenia ſuperdari & omnia colligari nihil prohibet, idque hyeme magis & frigore.

De aperienda vomica CAP. VI.

Noxæ ſuppreſſæ ſaniei.

QVæ ſuppuratio, ſponte ſua nō rumpitur; ferro, igne, vel medicamētis aperienda eſt. Alioqui ſerpit ſanies, & cuniculos agit: venas, neruos, arterias, & vicina corpora depaſcitur: atteruntur oſſa, & cariem ducūt, liueſcit cutis, & in rugas quaſi ſenio marceſcens contrahitur, idque metuendum magis in digitis, articulis, partibus corporis, quæ in decliue patent. Sic enim parotides, femorum abſceſſus in fiſtulas cauantur, & quæ facilè putreſcunt; qualis anus eſt, os, & loci genitales. Quare etiamſi tumor nondum ſatis maturuit, ea pericula ferro anteuertunt, multò magis ſi peſtifera aut virulenta materia, vomica includitur: quanquam animaduertendum, vt ne nimis citò. Nunquam enim vis naturæ gratis inferenda eſt, ſed ſemper aliquid beneficij, nihil maleficij proponi debet.

Cautio.

In vomica quæ tardius erupit, membranæ, neruacea corpora, & alia ſemiputria ſæpe occurrunt, quæ nec intempeſtiuè reſcindenda ſunt. Sua enim putredini maturitas eſt. Alioqui noua inflammationis & conuulſionis pericula creari ſolent. Neque perpetuum eſt aperire vi, quod ſuppuratum eſt: ſed ſi nullum in mora periculum apparet, diaphoreticum remedium imponendum, quod loco mollior abſceſſus eſt, & digito cedit. Sic enim ſanies exugi poteſt, idque faciendum magis, cùm alia parte vomicæ, non decliui, ſuppuratio ſe colligit.

Animaduertenda in vſu ferri & ignis.

Quòd ſi ferro, vel igne vtendum eſt, prius animaduertere oportet, ne quod vas inſigne, neruus, tendo, vinculum, ne quid neruoſum, quales membranæ quædam ſunt, aut potius lati tendines conuulnerentur. Parcendum etiam quibuſdam partibus, quæ vegetiùs ſentiunt, & à quibus vis ignis ad principia tranſeat celerius.

In muſculis fibrarum interſtitia cultello ligneo, vel digito diducenda, ne fibræ præcidantur: idque cùm in profundo ſanies reſedit. In his omnibus anatomica diſciplina opus eſt.

Vbi cauteria periculoſa. In capite.

Cauteria periculoſa, occipitio, temporibus, & vbicunque caluaria mollior eſt, vbicunque vel exitus neruorum, vel aditus vaſorum eſt: nec ea ipſa oculus ſuſtinet. In cranij fracturis, vbi modiolis, cycliſcis, terebellis, via puri fit, à ſuturis, neruorum radicibus, molliori oſſe ferrum declinamus.

In collo.

In ſtrumis, & colli abſceſſibus, à carotide arteria, vena ſphagitide, vocali neruo abſtinendum. Illinc hæmorrhagia, quam ægrè ſupprimas. hinc vel omnino mutus, vel certè ſemimutus homo relinquitur. Exteriore parte humeri tendo eſt, qui ignem ferrúmque non ſuſtinet.

In exteriore humero. In meſopleurijs.

In empyicis & deploratis pleuriticis ſcalprum & cauterium inferiore parte meſopleurij collocamus, quia videlicet ſuperiore vena, arteria, neruus eſt.

In ilibus.

In extremis ilibus multi ſunt tendines, multa vaſa coëunt ex quo vomicas hac parte prudenter aperire neceſſe eſt.

In ſede. In genitalibus.

Inuritur carnoſus podex, & ferrum ſuſtinet non ita, quod illic neruaceum eſt. Eadem ratio in genitalibus ſeruari debet, vbi ab arteriis cauendum, quæ illuc plurimæ coëunt, hiántque maioribus clauſulis: nam indè hemorrhagiæ non ita facilè ſupprimuntur.

Sub natibus.

Sub natibus, neruus eſt, qui ſi iuxta ſuppurationem præciditur, aut nudatus violatur frigore, ſubiectum crus ſtupidum relinquit. Idem animaduertendum in reliquis partibus, ne nudi maneant nerui, & frigore contrahantur.

In bubonibus.

In bubonibus glandulæ ſunt, quas perreptant venæ & nerui: Ideóque ſi quando inurendum, apprehendenda prius cutis eſt, & in vulneribus, quæ ferro fiunt, eadem ratio ſeruari debet. Hoc reliquis partibus commune eſt, quibus ſubiectæ venæ, nerui, & arteriæ.

In articulis. In iſchiadicis.

In articulis perpetuo ſuſpectus ferri & cauteriorum vſus: ideóque iſchiadicis inferiore parte quàm malum eſt, ignem adhibemus. In perinæi tumoribus qui inciduntur, ſummopere cauẽdum, ne quid intus vulneres, quod poſteà egerrimè glutinetur. Hæc omnia pericula facilè declinabit, & alia, quæ breuitatis ſtudio omiſſa ſunt, quiſquis in anatomicis operibus fuerit exercitatus. Alioqui ſæpenumero errare neceſſe eſt. Et quia non ſemper ſimiliter, ſed variè, nerui, venæ, arteriæ, in corpus diducuntur, ſi quid è profundo reſcindendum

dum ferro, lentè quidem, & perpetuò duce oculo culter dirigendus eſt. Id quod in ſtrumis, & vbi pus altius deſedit, *In alto pure.* facere oportet. Primùm ergo cutem nudabis, ſi quid vaſorum aut nerui occurrit, idipſum digito, vel ligneo veruculo ſeparandũ diſtinctis fibris, nec ita momentaneis membranis, quibus illa inter ſe coniugantur. Atque vbi ad locũ perueneris, in quo colluuies latet, & iam omnia tuta ſunt, opportunè parti gladiolum infiges, & ita vomicã repurgabis. In reliquis vomicis videndum, vt quantum oporteat, culter deſcendat. Profundius vulnus hæmorrhagias commouet. Superficiale ſæpenumero fruſtra eſt. Eodem modo *Cauteria.* cauteriũ ſuperficiem exurit, vel altius imprimitur. Et hoc *Figura vulnerum.* quidẽ in molliore corpore mollius, quale è ſubere, & quibuſdam radicibus confingi poteſt. In metallicis aureum æneo & ferreo clementius eſt. Sed de his alio loco pluribus. Rectum verò, an tranſuerſum, vel obliquũ vulnus eſſe debeat, figura partium, flexus, rugæ, fibræ primùm indicant, quemadmodum conſiliũ iuuant ſubiecta vaſa & corpora: prætereà in collo, qua parte eunt vena, arteria, & neruus, rectum magis quàm tranſuerſum adigitur. Alioqui tranſuerſum melius. In fronte è rugis tranſuerſum ſit nec ita profundũ, quia membrana ſubeſt: aliis rectum placuit magis. In inguinibus è flexu tranſuerſo ducitur; duplex interim anguſtum, & oblongum in myrti folium. In ventre, niſi flexus prohibeant, vt ſunt fibræ muſculorũ. Eodẽ modo in reliquis. Simplex aliquando ſufficit decliui parte, duplici aliquando & trigono opus eſt. Atque omninò ea parte ſcalprum imprimitur, quæ mollior digito cedit, magis acuminatur: & qua cõmodius ſanies effluat, ὑπόῤῥυσιν appellãt exanitionẽ, vel vt alij, exaniationẽ, in qua & ἐπιδιαίρεσις eſt, & ἀντιδιαίρεσις. *ὑπόῤῥυσις. ἐπιδιαίρεσις.* Nam vbi propenſa parte foramen eſt, facilè purgatur ſordes: vbi verò in ſublimi, reſtitare ſolet, deorſumque ſubſidet, & ſinuat: ſiquidẽ vomicoſa pars nequeat pro arbitrio cõmutari. Quale eſt in trunco corporis, ac ferè capite & parotidibus. In manu & crure, etiamſi altius os vlceris poſitũ ſit: poterit tamen ita inclinari, vt ſanies liberè excurrat: túmq; manus quidẽ è mitella ſuſpendi debet, vt carpus gibbero ſit altior. Crus autẽ puluino innitatur, ſublato genu & decliui in coxas femore. Vtrunque ea ratione collocãdum, vt ſine dolore ita perſiſtat. At ſi cui

parti id denegatum eſt; nec ea poteſt pro libidine conuerti, aduerſa parte vulnus inferendum, quod ἀντιδιαίρειν appellant. In aliis quoque manu & crure, quæ commodè inuerti poſſunt, quum ſinus longior, cuniculoſum vlcus, ſordes vberior, etiam aduerſa parte lanceola immittitur: vt duplici exitu dato, vitium celerius expurgetur. Eſt cum ab ore vlceris ad fundum ducto gladiolo, tota cauitas detegitur: vt in fiſtulis. Nonnunquam anguſtius orificium ferro ampliatur, aut quod amplum quidem ſed rotundum, aucto vulnere in longum, aut aliter deformatur. Sed hoc non tam purgando, quàm glutinando fit. Quibuſdam locis plurimæ cõcurrunt arteriæ, plurima vitalis ſpiritus materia eſt, hic paruo vulnere cõtentus eris, ne conſertim ac ſemel erumpente ſanie, ſimul magna vis ſpiritus diffluat: vnde animi deliquia, & nec opinatæ mortes cõſequantur.

Cautio.

Et hæc quidem de ferro & cauterio in aperiendis vomicis breuiter dicta ſint. Reliquum eſt, vt eodem compendio de medicamentis quæ aperiunt dicamus: quibus ideò vtendum, quia mollior æger eſt, quàm qui vel ferrum, vel cauterium ſuſtineat: quanquam medicamenta hæc cauteria quædam ſint natura quidem cauſtica. Ideóque à quibuſdam veterum cauteria frigida vocata, à recentioribus potentialia: cauteria quidem quia reuera vrunt, frigida, vt ad ferrum & ſimilia quæ igne rutilent comparentur. Neque tamen ſic vrunt, vt quæ cauſtica & ſeptica poſteà deſcribentur. Theriaca igitur adhibita, vomicas aperit vrticæ ſemen è vino tritum, frangit, purgat, incarnat, cicatrice tegit. Caulium radices vſtæ, tritæ, & vetere axungia exceptæ, ita è radice cannæ, volutis oſtracodermon, & teſtis prius crematis: adeps collectus è ranis viridibus arboreis: lac ficulneũ, & tithimalli, cantharidum puluis, batrachij caulis, & folia: caninum ſtercus album tritum: terebinthina, vel adipe vetere concorporantur. Melligo anachardina ſimiliter excepta. Sed hæc ita inſiſtere oportet, vt aperiant, nec cruſtas ducant. Mixtum eſt, Fæcis crematæ, vini unciæ duæ, fimi columbini, propoleos, ſalis torrefacti, æruginis, ana drachmæ tres, aquæ marinæ, vel in qua ſubduplum ſalis liquauerit vncia vna: olei antiqui, aut feruefacti, vnciæ duæ: arida ſeorſum contito, æruginem, fæcem, ſalem in mortario ſimul terito: tritis in puluiſculum aquam

Medicamẽta aperientia vomicas.

conſper

cōſpergito, & iterùm oleum miſceto, vt fiat vnum corpus. Ex quo fictili vaſe, placido igne omnia coquito, dum tota exhalet aqua: poſtremò præmollitam propolim imponito: & vbi ſublata igne paulùlum refrixerint, columbinum fimum inſpergito, puſillæ plagulæ, & oblongæ, quantum medicamento opus eſt, inducito, & conuenienter adaptato: tum amplius ſplenium malagmate illitum ſuperdato. Fimi columbini, nitri, ana drachmæ quatuor, caricæ ſeptem: quibus arida trita commiſceto, ac bene pinſito, inducitóque vt prius: quòd ſi durius medicamentum videbitur, purgatam axungiam & mel coniungito. Arſenico, puluere angelico, vel vocato mercurio, prudēter vtendum eſt, vt habeatur ratio corporum & vomicarum. Excipiantur butyro, axungia, terebinthina, viſco. Superponendum folium ex iis quæ leniunt, vel molliunt: alioqui ſplenium epiceraſtico, vel malactico illitum. Obſeruandum in vſu horum medicamentorum, vt æſtus vomicæ, & phlegmones acquieſcat: vt quantum vulnus eſſe velis, tantum ſplenium conſtituas, in quo aperiens pharmacum poſitum eſt: videndum ne venam, neruum, arteriam violes, ne diutius relinquas. Quòd ſi dolor acciderit, non committendum diutius vt vexetur æger, ſed ſtatim reuellendum pharmacum, & lenienidus dolor eſt, paulóque clementius agere oportet. Minus vexabit pharmacum, prius fota parte laxante remedio. Epiceraſtico iam facto vulnere, temperandus calor. Plura libro decimoquinto Aëtij, & capite de pyroticis.

De purgantibus. CAP. VII.

SEquitur, vt purges. Ac ſi vomica dehiſcit foras, neque fiſtuloſa eſt, molli flocco, vel linteolo tum ſinum ipſum, tum labra vlceris expurgabis: deinde medicamentis in concerpto linamento cauū implebis, dum rubens, ac nimium neque ſiccum, neque humidum cauum extiterit. Quòd ſi non ita expoſitum vitium eſt, ſed intus latet, difficilior cura eſt. Et ſi quidem capite includitur, neque per aures, nares, vel aliter diffluit, modiolo, cycliſco, ac terebellis patefacere viam oportet. Ad thoracem vnica ferè via eſt ab ore per aſperam arteriam, niſi vulneris orificium in ſuperficiem veniat: hic pyulcis collyriis, ſuctu ſup- *Ratio purgandi.*

puratio

Καθαρτικὰ, Triplex excrementum vlcerum. Vitanda.

Scopi diſtinguendi remedia.

Animaduertendum.

De ratione abluendi.

puratio exorberi poteſt, iiſdémque machinis, vel melicratum, vel aliquid tale iniicere licebit, vt aliquid ſputis repurgetur. Ad ventriculum, & inteſtina prima per gulam aditus eſt. Clyſteribus inteſtinum craſſius expurgabis. Medicamenta verò καθαρτικὰ detergeant modicè, & ſiccent. Detergenda ſordes, quæ corrupteià corporis concreſcit. Exiccanda ſanies, humidúmque recrementum, quod ſtata naturæ lege ab alimento partis reliquum fit, aut aliunde illabitur: ác ῥυπτικὰ peculariter appellant, quibus vis purgādi data eſt. Vitanda quæ adſtringunt, vnde ſordes pertinacius inhæreat: quæ laxent, vnde robur partium elangueat: acria vt quæ colluuie ſordium cauum impleant. Sale, & eadē materia, ideo abſtinendum; quia vt detergeant, adſtringunt tamen & ſordes impingunt, ac ſæpenumerò vellicant. Hæc autem ita inaudire neceſſe eſt, ſi non ſerpit vlcus, atque putredine vicina depaſcitur: ſi non eſt callus, aut aliquid tale vnde cōſilium euariet. Vt ſunt corpora, & ſordes vlcerum, ita qualitas remediorum diſtingui debet. Adde, quòd vel recens, vel inueteratum malum eſt. Molli corpori, recenti malo, nimium neque ſordido, neque humido, parti præterea ſenſus acrioris leniora auxilia conueniūt. In contraria conditione, contrariis conſiliis locus eſt. Quòd ſi pars aliqua apoſtematis maturuit quidem, & pus reddit, alia verò cruda eſt, huic ſympeptica, illi cathartica: ſi quid durius, illic malactica: ſi quid phlegmonodes, lenientia ſuis quæque locis eodem tempore accommodabis. In purgando plurimùm valet recta abluendi ratio, de qua obiter dicendum eſt. Vbi ergo molli vellere, vel linteolo ſinum & labra exterſeris, ſi præterea abluas, magnoperè curationem adiuuabis, vt ad cætera per ſe natura ſufficiat. Itaque ſi ſanies acris eſt, ſero, ſi copioſa ſordes, melicrato: ſi multa ſimul, & acris, ſero in quo ſacchari octuplum, vel tantūdem mellis diffuſum ſit. Cùm iam cœperit cauum eſſe purius, œnomelite: poſt etiam vino è dulci auſteriuſculo vtendum erit. In fœtido ſinu putri & cruento, oxycratum conuenit. Acetum, oxymeli, œnomeli, dilutum marrubij, abſinthij, aloës, myrrhæ, pauculo conditum melle putredines efficaciter iuuant, & aſſato melle vti, melius fuerit. In fluxis, humentibus, & malignis vlceribus, ex atramento ſutorio, & caricis in cinerē vſtis, puluiſculus œnomeliti inſpergitur.

Nec

Nec improbandum ligni ſancti remediũ. Alij œnoſtagma probant, quia ſiccat, & putredinem prohibet, cui aliquid mellis infundere licebit. In nomis, phagedænis, chironiis, & omnino malis vlceribus, veteres vſi ſunt iis, quę & detergeant, & adſtringant, ſed hæc rectè diluas, vt liquida infundantur. Ideóq; aqua aluminoſa, vel in qua malicorium, myrta, ceteráque eiuſmodi coxerint, vſurpari poſſunt: verùm melius fuerit detergente materia prius expurgare, quàm adſtringentia iniicias. Lixiuium è calce ſæpius elota terget & ſiccat, nec ſine re laudatum eſt. In calloſis, ægrè cohærẽtibus, cuniculoſis, nimium ſordidis, ex cinere ficus, tithymalli, aliíſque id genus lixiuia fit, qua quotidiè ſinus perfunduntur. Canceroſa adimit, quæ è ſanſa, id eſt, oliuæ nucleo comparata eſt. Aqua è larigna deſtillata, & reſinis eiuſmodi, detergendo idonea eſt. Melicrati & eorum quæ mel vel ſaccharum recipiunt, modus eſt, vt ſit decupla, ſexcupla, vel octupla aqua: dilutione vti oportebit, cùm iam purior ſinus eſt: in ſordidiore acrius cõuenit. In vlcere ſatis expoſito linteolũ prius inſuccatur, leniter exprimitur, inſinuatur cauo: humidiori exactiſſimè triti puluiſculi inſperguntur. Sicciori, & quod ſorde offarctum eſt, emmota vel ſine tiltis pharmaca mollia imponuntur: ex quo bene carminato vellere, os vlceris obſtipandum eſt: deinde ſuperponendà mollis ſpongia, vel quod Syriaca, & iam vulgari lingua cotton appellatur. Alioqui linteo aliquoties in ſe conuoluto, tota vlceris regio contegẽda eſt. Atque hæc omnia vino inculcabis, & expreſſa iniicies. Poſtremò artificioſè colligabis. Omnino tamen cauendum erit, ne quid durius aut grauius vlceri incumbat. Poſtea verò quàm tempus reddierit, in quo vincula ſoluantur, atque reuellantur indita cathartica, recognoſcendum ſedulò, quanta qualíſque ſordes fuerit. Si enim minor appareat, bene eſt. Optime verò ſi purum vlcus eſt, & iam aliquid carnis ſuccreuit. At ſi ſolito magis ſordeſcit, ita diſtinguendum eſt. Nam ſi cauitas maior, nouus calor & dolor adfuerint, id acriori medicamento attribues. Temperabis ergo cerato roſaceo, ſi maior calor eſt: ſi verò flaccidum vlcus apparet, myrtino. Quòd ſi nihil horum extiterit, magis tamen obſorduerit vlcus, imbecillius catharicum adiecto melle temperabis. Et ſi humidius, ſiccantem pollinem ſine mollibus inſperges. Aliquando

Catharticis quomodo vtendum.

Probatio medicamenti.

quando verò nimium ſiccando, & contractum, & exuccum vlcus reperies, quæ in re ſiccantia humido dilues. In ſumma: iuſtam pharmaci qualitatē æſtimabis, ſi purum vlcus inde redditum eſt, ſi naturaliter ſentit locus vlceris, qui ſenſu præditus eſt: ſi modicè rubet, ac nimium neque ſiccus, neque humidus eſt. At quicunque ſenſu caret ſi non naturaliter ſentit, ſi nimium aut aridus, aut flaccidus eſt, ſi pallidus, albidus, liuidus, aut niger eſt, is nondum purus eſt.

Vermiculantia vlcera. Accedit aliquando ad ſordes vlcerum: vt etiam vermiculentur, quo tempore aloë cremata inſpergitur, veratrum album cum melle, polij & abſinthij puluis cum pice imponuntur: vel nuclei perſici è perſicariæ ſucco piſti: plantago arefacta, centaurium minus, marrubium, calamyntha, porrum, & ſimilia vſurpantur. Arida teruntur, vel inde exprimitur ſuccus. Eidem rei lixiuium conuenit, vrina, tilta denique imbuta ieiuni hominis ſaliua.

Canceroſa. In canceroſis cancri fluuiatilis cinis cum cadmia, aut cerato inditur, Irionis ſemen cōlæuigatum melle, lens cocta cum melle, mel in tegula torrefactum, & ſolani ſucco madidum: oleæ virentis ſurculi exuccati, malicorium vſtum, aizoi ſuccus, vmbilici veneris, ſolani, intybi, lactucæ, pſyllij, omphacis, atriplicis. Exprimere oportet, diu trita materia piſtillo, & mortario plumbeis. Eodem modo tritus pompholyx diu conuoluitur, affuſo ſucco qui conueniat. Floccus, aut vermiculus iiſdem ſuccis madidus imponitur, ac ſæpius repetitur, vt ſucci frigus contineat. Sed hæc ad accidentia vlcerum magis pertinēt, quanquam & quædam *Materia.* in his cathartica ſunt. Repurgant tincta melle linamenta, aridum mel quod melitæis vaſis inhæſit, quódque in tegula crematum eſt: mel roſaceum, quod & alienum calorem attemperat: ſerum lactis, terebinthina, cum melle & roſaceo pari menſura. Eadem cum butyro neruis vtilis eſt: liquefieri oportet, & vnà commiſceri. Iris ſerpentibus & plenis ſorde: marrubij ſuccus cōditus melle, ærugo lota, caprinum ſtercus exuſtum & è vino piſtum deſperata ſanat. *Radix dracontij.* Maligna curat dracontij radix, colligitur ſub canicula, ſiccatur vmbra, aliquot pòſt diebus ſecta in taleolas filo traiicitur, atque ita pendens vmbroſa domo, aſſeruatur: vſus tempore trita inſpergitur: melli mixta vel cerato, ne acrior ſit imponitur. Ex eadem radice ceruſa factitia clementer purgat

gat

gat. Cicer, orobus, faba, hordeum, freſa omnia, & melli infriata: Lupinus vſtus, tritus, & inſperſus, maligna tibiarum vlcera purgat, implet, cicatrice claudit. Teſtatum, & volumini cum crematorum cinis, eorum quæ σφαγνίδιμα, erinacei cinis, amygdala, ſtœchas, anagallis, ariſtolochiæ, radix gentianæ, cyperi, vrticæ ſemen & irionis, humidioribus, cancroſis, putrilaginoſis, gangrænoſis, mirificè proſunt. Dipſaci radix in cinerem vſta. Eadem ad melliginem vino cocta, & pyxide ſeruata. Radices ſolani, cortex, herba, ſuccus, cacoëthe iuuant, & nomode vlcera. In ſumma, quæ nitroſa, & amara: quæcunque ita detergent & ſiccant, vt non mordeant, non aſtringant, purgandis vlceribus idonea ſunt. Arſenicum, & quæ ex hydrargyro conficiunt, quandiu acrimoniam retinent, irritant vlcera: ſed putredini repugnant, vbi nec aſtringentibus, vt alumine ſciſſili, nec mordentibus metallicis ſimul, aſtringentibus, vt ſquama æris, ferri, ſtomomatis abſtinendum eſt. Nam & arſenico, & chryſocolla veteres vſi ſunt. Minium quod è ſulphure & hydrargyro fit, his commiſcere debet. Clementius quod ceruſa vſta comparatur, vel plumbi gleba ſterili. Secundum genus Græci ὀξώδινα vocant. Ex quo diuturnis vlceribus & maleficiis medicamentum parant. Sandic. lib. vna, olei dulcis, lib. duæ coquantur lento igne, dum non inquinent. Ærugo octuplo, decuplo, & duodecuplo cerato mixta. Ceræ terebinth. ana drach. ſex, vel vnc. vna: olei vnc. tres, vel 4. liquefiant in vaſe duplici.

Lupinus. *Minium.* *Mixta.* *E ſandice.* *Ex ærugine.*

Liquefactis adde ærug. drach. tres. Clementius eſt vſta prius, & lota ærug. Poteſt dupla ceræ terebinthina commiſceri: terebinthinæ libræ duæ, ceræ libra vna, roſacei, vnciæ tres vel quatuor, ærug. vnc. duæ vel tres. Liquatis & coctis reliquis ærugo inſpergitur. Quod plus æruginis recepit, magis ſiccat, & deterget: quod minus, glutinando idoneum eſt. Ægyptiaca ferè ſimilia ſunt: Æruginis vnc. 1. ſquamæ æris vnc. 2. aceti, vnc. 8. mellis vnc. 2. Arida cum aceto terito: mel adiicito: omnia dum ruffeſcant, coquito: maleficiis conuenit. Clementius eſt, ex mellis, & terebinthinæ pari pondere. Cera viridis in Ægyptiacis numerari poteſt, trita inſpergitur, vel mollita oleo imponitur. Maligna iuuat: Lithargyri libra vna; leuiter coquatur in aceti libra vna: olei lib. duabus. Iam inſpiſſatis adde ærug. vnc. 1. iterum

Viride Andromachi. *Ægyptiaca.* *Cera viridis.*

coquan

coquantur, dum ruffeſcant. Mellis libr.1.aceti, lib.ſemis: ærug.vnc.1.aluminis,drac.4.coque ad ſpiſſitudinem, dum ruffeſcat. Alij quoque aliter, modò vſta, modò lota: aliâs etiam vſta, & elota ærugine parant cathartica. Modus ſit, vt ne mordeat.Habes χλωρὰ è cruda: κιῤῥὰ è cocta deſcripta à Gal.primis libris di comp.phar. κατὰ γένη. E farina hordei,cicerum,fabarum, orobi, cum vitellis, momento mellis,& terebinthinæ,fiat catharticum. Alioqui farinæ conuenientis,vnc.tres:ſucci apij,abſinthij, marrubij,vel ſimilium,libr. 1.mellis, vnc.nouem: ad iuſtum corpus concoquuntur. Hordacea in duabus partibus aquæ, vna mellis roſacei percoquitur:purgat, lenit,calorem temperat:poteris addere momentum larignæ, quam è ſucco plantaginis elueris.Farinæ in memoratis ſuccis coctæ, contra cancros & fiſtulas valent:in laboribus neruorum,terebinthi conuenienter additur:myrrha & aloë,in putredine: in calore,fabacea & hordeacea præferenda:calidior orobea,& è ciceribus. Amiciſſimum neruis,quod ſequitur: Reſinæ,mellis,terebinth.ana ſelib.myrrhæ, ſarcoc.farinæ,fœnig.ſemi. lini, ana vnc.1. Liquatis aliis reliqua commiſcentur. Pus educit,& purgat mellis ſelib.terebinth.vnc.3.farinæ, fœni græci, vnc.1.radic.ireos drachmæ quatuor. Puri craſſiori, galbani,ammoniaci, reſinæ, terebinthi. ſepi taurini, ceræ, olei antiqui ana in aceto merſa, paulatim fundantur igne. Efficaciter purgat,& ſiccat Iris Illyricæ,vnc.quinque farinæ orobi, vnciæ tres,mannæ thuris, calcis lotæ,ana vnciæ tres,ariſtolochiæ,vnciæ tres,& drachmæ quatuor:terantur omnia in puluerem: fiſtulas expurgat,& glutinat. Quod ſequitur,vetera vlcera repurgat,,excreſcentem carnem reprimit;cicatricem ducit:Chelidoniæ,plantaginis,ſcabioſæ, liguſtici,vrticæ,ormini ſylueſtris, ana manip.1.conquaſſata,ſeptem diebus in oleo macerantur: deinde cocta exprimuntur: expreſſo ſucco adde ceræ.vnc.3. terebinthi.vnc.6. reſinæ vnc.2.bulliant ad corpus. Subductis igne,adde ſarcoc.aloës,ana vnc.1.ariſtolochiæ longæ,æruginis,ana vnc. ſex.Fiat vnguentum. Vnguentum Apoſtolorum variè deſcribunt:reſpondet ferè veneri antiquorum,quo hi vſi ſunt, attrahendo,molliendo, glutinando,& contra ferarum morſus:quod quia variè deſcribitur,ex Ætio vertimus,tantum thure addito, & myrrha. Litharg.vnc.25. ammoniaci, vnc.

Alia è farinis.

Neruis amicum.

Pus euocãs.

Puluis oſt. ad fiſtulas.

Viride ex herbis.

9.Colo

9. Colophon. vnc. 16. æruginis, galbani; ana vnc. 2. bdellij, opopan. ana vnc. 1. ariſtoloch. longæ, vel rotundæ, thuris maſc. ana vnc. 6. myrrhæ, vnc. 4. ceræ, ol. ana lib. 2. Litharגyron in oleo coquitur, media ebullitione inditur ærugo [recentioribus, decoctionis fine, vt melius purget] vbi non inquinant, puluiſculus colophoniæ inſpergitur. Summotis igne, reliqua ex aceto trita immittuntur: poſtremò verſata in mortario commiſcentur. Mellis cocti, lib. 1. thuris drach. 4. myrrhæ drach. 2. Efficacius eſt, ſi drach. 1. æruginis, & tantundem terebinthinæ exceperit. Plura ex primo de comp. phar. κατὰ γένη. 14. & 15. Aëtij.

CAP. VIII.

Quod iam purum quódque ἀπερίστατον vlcus eſt, carne impleri debet. Tale eſt, quod ſordibus purgatum, modicè ſiccatum, ſine rheumate, dolore, phlegmone, callo, intemperie conſtitutum eſt. In ſumma, cui nihil accidit, quo minus impleri poſſit. Hic ergo carnẽ regenerato. Sed hoc naturæ opus eſt, quæ carnẽ è ſanguine conficit. Oportet ergo tantum taléinq; ſanguinem naturæ ſuffici, vt inde carnẽ procreet. Inſtituenda vitæ lex: cibi boni ſucci, vitatis acribus, auis, venatio, ſuilla elixa dari poteſt. Vinũ in dolore & phlegmone alienũ eſt: datum alioqui modicè, nec ita vetus aliquando prodeſt. Reliquũ verò ſarcoticis medicamentis perfici debet. Quæ reuera ſarcotica, iuſtam materiã naturæ cõparant, modicè detergent, ſiccant primo gradu: vel ita, vt ne nimis calfaciãt. Licentiæ eſt vocare ſarcotica, quæcunq; repellunt, tẽperant, molliunt, intemperiem corrigũt; in ſumma, ſummouent omnia, quæ naturæ opus intercipiãt. In ſarcoticis vitãda, quæ adſtringũt, immodicè ſiccãt, quęque acrimonia mordicat. Illa frugi humiditatem partiũ, & materiã carnis ebibunt: acria colliquant, & aucta ſorde vlcera amplificant. Seligenda materia, quæ naturæ corporum & partium conueniat. Nec ſi quid Dionis vlcus impleat, ſtatim & Socratẽ iuuare poteſt: nec quod in glande carnẽ inſtaurat, protinus & præputiũ incarnabit. Finge Socratẽ, cui femur vlceratũ ſit, thure alioqui ſarcotico putredinẽ gignes: ariſtolochiæ puluere carnem reſtitues. Etenim Ariſtolochia carnẽ generat, vbi thus ſordes commouet. Ac rurſus Dion ſit paulò humidior tẽperatis: huic thus

ἀπερίστατον vlcus.

Sarcotica.

Vitanda.

Diſtinguenda materia quomodo.

Thus & Ariſtolochia.

commodum,ariſtolochia inutilis eſt. Thus quod in Dione carnē cōſtituit,in humidiore,vel ſicciore nihil tale efficiet.

Natura partium.

In ſiccioribus partibus,ſicciora, in humidioribus, minus ſiccantia vtilia ſunt. Ideóq; & præputio, & toti pelli,quæ colē induit,ſicciora:peni,& glandi minus ſiccantia conueniunt:carni etiam,quæ minus ſiccent:oculo minus quàm nari:huic quàm auri. Sinus humidior, ſicciore:aridus minus ſiccāte curari debet.

In oſſibus nudatis.

Nudatis oſſibus vitanda pinguia, aridis vtendum,vt carne impleas.

Vlcera pudendi.

Vlceribus pudendi, quæ humidiora ſunt,anethum vſtū inſpergitur,cucurbita ſicca, vſta,pompholyx, lapis hæmatites, pini cortex:horum aliquid in pollinē tritum,& mannæ momento mixtum. Quæ verò madida nō ſunt,aloē ſicca,& mannæ portiuncula incarnantur. Eadem ratio in ano,& eius naturæ partibus ſeruari debet. Omnia ergo remedia ſuis finibus diſtinguenda, & naturæ partiū vlcerúmq; accommodanda ſunt.

Signa imbecilli ſarcotici, & acriorum.

Languidius ſarcoticum,vel ſaniem aceruat,vel mollē carnem,flaccidámq; gignit. Efficaciore cauum exareſcit,vel calloſum germen enaſcitur,ſæpè etiam excitatur dolor, & grauiter vlcus arroditur.

Sarcotica impropriè.

Sarcoticorum genus, quod multa perficit, ſæpè vſurpatur:quia videlicet eo cura celerius abſoluatur. Quod volumus ſubiecto exemplo intelligas,ídq; in vſu reliquorum pharmacorum ſemel dictum ſit.

Vt idem Gal.

Glutinat,ſiccat, deterget,& carne implet:Strobilinæ vnc.3.ceræ vnc.1.æruginis raſæ drach.4.thuris maſculi drach.2. aceti,quod ſufficit: æruginem pluribus diebus conterito, thus vno die: tum cæteris, liquatum commiſceto:gangrænis nomis putrilaginoſis,& vetuſtis conuenit. Fiet clemētius,ſtrobilina mollita prius,roſaceo:vel terebinthina,ſtrobilinæ loco mixta. Quòd ſi terebinthina careas,quod ſæpè fit, larigna, quæ omnino terebinthinæ ſimilis eſt,vtendū erit. Alia larignæ differentia,cætera quidem terebinthinę ſimilis,ſed guſtu mordacior,ſenſu carior, & odore grauior eſt. Mitius quoq; fuerit cerato mixto,cera lota,diutius trita ærugine, aceto, non ita forti,ſed vinoſo:poſtremo, ſi æruginem minuas. Atq; vbi vincit,conſiliū glutinandi,ſit thus pari pondere cum ærugine:ſi magis ſiccandū,lithargyri, vel ſimilis metallici bene triti partem aliquam commiſcebis. Ex aliis etiam acrioribus,vt ſquámis,toſtis,tritis,lotis,aliquid poterit adiungi. Si flaccidior caro eſt,præter metallica,myr-

teo oleo,vel melino,ſi calor extitit, roſaceo vti oportebit: ſi parum proceſſit caro,ariſtolochiã, & aliquid è ſarcoticis vnies. In duritie,adipes,medullas, ammoniacum,& ſimilia colliquabis,alumen interes,ſi quid affluit,ladanũ quod ſimul mollit, ac reprimit,aloën,quæ repellit,terget, digerit,& ſarcoticon eſt. Sic ergo πολύχρηστον temperabis,quod & aliter aliis accommodes,& ad multa vitia transformes, vt interim carnem repleas. In contumaci vlcere animaduertendum, aliud quidem tale eſſe, quod ſuauiſſima deſideret:aliud,cui non niſi acribus, extremiſque auxiliis prodeſſe poſſis. Pudendorum,& ſedis vlcera maligna, neque acria,neque vim ignis ſuſtinere poſſunt, qua videlicet parte neruacea, & ſuauiſſimis medicamentis curari debent: qualia ſunt, oui candidum, cadmia lota, ceruſa, pompholyx,amylon,manna, myrrha, ſtyrax, ſuccus ſolani, aizoi, & ſimilium extuſus in mortario plumbeo, piſtillo plumbeo: vel chymicorum oleum, quod extillant plumbo. Spodion, antiſpodion, quod fit ex oleaſtri floribus & foliis,ebore,cornu cerui, crematis nucleis dactylorum, ficulno ligno, lentiſci, cytonij, myrti foliis,cum tenertimis ramorum partibus,moris immaturis in ſole arefactis,vel è buxi coma,rubi, & terebinth.teſtis, & volutis oſtreorum, buccinorum, purpurarum, & ſimilium, taurino glutine, & linteorum cinere, fæce vſta & elota:vruntur ea omnia crudo fictili in fornacibus, donec figlina percoquatur:tenuiſſimè læuigare, & ſi quid ſupereſſe putes qualitatis ignis, eluere oportet: ſi nolis adſtringere, aceto macerabis, & ſiccabis. In fluxionibus leniter adſtringere melius eſt:in putredinibus, aceto, oxycrato, œnomelite,vel oxymelite:in cancroſis,ſolani ſucco & plãtaginis imbui, & inde ſiccari conuenit. Corallo ſimiliter vti licet. Criſtallum laudãt in oris vlceribus & cãncris. In clemẽtibus auxiliis aloë eſt,fuligo thuris, terebinth. myrrhæ. E ſtyrace,& pice liquida valentior eſt:ex œſypo,& butyro ſuauior. Elui poteſt, quæ acrior videatur. Manna repellit,& ad multa vtilior thure eſt. Coloph.pix,reſina,præſertim ſiccæ,humidioribus corporibus conueniunt. Coloph. modò per ſe,modò cum thuris polline vlceratis genitalibus inſpergitur. Caries lignorum,magis ex adſtringente,& detergente materia,peculiariter, quæ vlmo collecta

Ladanum. *Aloë.* *Duplex genus vlcerum contumaciũ.* *Antiſpod.* *Cryſtallus.* *Fuligo.* *Pix & reſina.* *Colophon.* *Caries.*

eſt, expurgat, implétque humida. In Chironiis, maleficis, & extremorum vlceribus per ſe, vel cerato mixta vſurpatur: farina corticis capparis interdum cõmiſcetur, quæ eadem purgat, ſiccátq; maligna; farina hordei & fœni græci humidiora corpora iuuare poſſunt. *Secund ordo.* In ſecundum ordinem referuntur; Ariſtolo. iris, & ſimilia, quæ detergent, digerunt, euocant, farina lupinorum, orobi. *Pumex.* Pumex crematur carbone puro, & vino albo eluitur: per ſe tritus, vel cũ ſexta ſulph. parte, iuuat chironia: his longè optimum medicamentum eſt plumbum vſtum & elotum, vt & putrilaginoſis, & canceroſis. In acriore ſanie, contumaci vlcere, parte humida, quæq; facilius putreſcat, acria vitanda ſunt. *Vbi vitanda acria.* Acrimonia multorum, partim vſtrina, partim lotura, vel vtroque diluitur vel cerato roſaceo miteſcit. Talia ſunt *Metallica.* quædam metallica, ſquama, chalcitis, atramentum ſutorium, quibus vſtis lotis, & aliis rebus temperatis, & parcè quidem vtendum erit. Lauantur pluuia, ſi quæritur adſtrictio, alioqui puteali, fluuiali, vel fontana. *Chryſocolla.* Chryſocolla concreta ſanies è putri vena metallica, difficilium vlcerum efficax remedium eſt: factitia quoque ex ærugine, quæ alumen recipit, & ſalem, in iis, quæ nimio humore madent, & rheumate vtilior eſt. In hoc genere cenſentur, quæ Græci vocant κεφαλικὰ, & καταγματικὰ. *κεφαλικὰ. καταγματικὰ.* Illa caluariæ, hæc reliquis quoque oſſibus fractis imperantur, quãquàm interdum vtriuſque ratio commiſcetur. Cephalica catagmaticis acriora ſunt, ſquamas & ramenta oſſium detrahunt, foras euocant, quæ in alto latent: vtraque tergent, digerunt, & ſiccant. *Adſtringẽtia mixta cephalicis.* Miſcetur his, quod adſtringat, ſed oportet ex aceto forti tam diu in æſtu atteri, dum in tenuiſſimum pollinem abeat. Sic enim quod influat repercutitur, & vis tergentium altius penetrat. *Vſus cephalic.* His autem ſic vtendum eſt nudato oſſe, quod in caluaria ſæpe fit ad vocatam διπλόην, arida inſpergenda. Nudatis enim oſſibus pinguia male conueniunt. Síntq; paulò acriora, vt non ſolum ſquamas, ſed viſcidum humorem ex altò trahant. Videndum etiam ne qua parte ſyderatum vel corruptum os liueat: elimandum enim, ac omnino repurgandum. Atque vbi cœperit caro ſuccreſcere, & os integi, cephalica cerato temperãda: ſic enim coges ſarcoticum, quia videlicet, quæ euocant, tergent, diſcutiunt cerato, mixta implere poſſunt. Ce-

rati modum definient natura vitij, corporis virtus, denique medicamenti. Parantur cephalica ex iri Illirica, erui farina,manna,ariſtolochia,panacis Heraclij radice,magis cortice(opopanax calidior eſt)radice bryoniæ, in ſumma, his quæ detergeant ſed non rodant. Acria enim miſcentur,vt ramenta auferant,Cephalicon,quod tollit ſquamas, oſſa corrupta rapit, & caua implet. Iridis Illiricæ, panacis,ana drach.quatuor:ariſtol.rotundæ,mannæ, ana drachmæ duæ : tuſa leuiſſimè,& traiecta cribro inſpergūtur, vel melli mixta imponuntur. Farinæ orobi rubri,drach.octo, iridis,drach.decem,mannæ,ariſtoloch.rotūdæ, ſquammæ: ana drach.quinque,tritis,vel cum melle vtitor. Sunt qui addant radicem bryoniæ,& aliter parent. Corticis pinei, ſquammæ,pumicis vſti,ana drach.ſex, mannæ,thuris, ariſtolochiæ, iridis, reſinæ,pityinæ, ana drach.quatuor, mirrhæ,aloës,ana drach.duæ,tritis vtere,vel cum melle.Athenæus loco corticis pini,drach.quatuor,gallæ miſcuit. Plura ex ſecundo & quarto de compoſitione pharmacorum *κατὰ γένη*. Iam verò multa per ſe nocent, mixta ſarcotica ſunt.Oleū ſordes colligit,ſic & cera:ærugo rodit : tria hæc mixta,carnem regenerant: magis etiam, ſi quid ſarcotici ammiſceas.Sic enim purgant,& carne implent. Quale eſt, Cerati roſacei libra vna,æruginis vnc.vna,mannæ,thuris, vnciæ duæ.Ceræ terebinthinæ,ana vnciæ,quatuor,æruginis ex aceto lotæ, vncia vna, vel vt efficacius, vnciæ duæ, thuris,vnciæ duæ.Ita ex oleo,cerâ,ærugine,reſina,terebinthina,thure,manna,& materia ſarcotica,ſexcenta pharmaca confinges,ex arte,quam Galenus tradidit, quibus extergeas,ſicces,repellás,ac ſimul impleas

Materia cephalic. *Cathægetic.* *Ex orobis.* *Sarcotica mixta.*

Trigener, cera colophonia , terebinthina, pariter colliquatis:refrigerata hæc in frigidā coniicies,diuq; manibus volutabis:nuda oſſa capitis incarnat, ſquamas deducit, & cicatricem trahit. Admirandum eſt,maſtiche pariter mixta in oſſium fracturis. Iudæi,Colophoniæ,libra vna,maſtiches vncia vna,olei ſeſquuncia,liquata, & in frigida piſta ſine linamento vlceri impones : purgat, & præ cæteris implet, ſed cicatricem non generat. Optimè incarnat farinæ piſtrinalis è tritico vnciæ duæ : picis, colophoniæ valde tritæ,vncia vna : arido cauum impletur. Galen. Ceræ drachmas ſex,olei vncias tres, liquefactis adde thu-

Trigener. *In fracturis oſsium.* *E farina piſtrinali.*

ris, iridis; ariſtolochiæ, ana drachmam vnam: æruginis drachmæ dimidium. Aliud, Radicis Anchuſæ, vnc. duæ, aloës, vnc. quatuor. Fiat puluis.

Theriaca.

Theriaca efficaciſſimè purgat, incarnat, cicatricem ducit.

Maleficis vlceribus tibiarum.

Maleficis vlceribus tibiarum, lithargy. vnc. ſex, cum adipis caprilli, olei roſacei, ana vnc. ſex, coquito: coctis adde maſtiches vnc. ſex, parum refrigeratis miſce vitella quinque ouorum. Hactenus experimenta veterum, nunc ad recentiorum remedia tranſeundum eſt.

Aureū Meſuæ.

Aureum Meſuæ. Ceræ vnc. quinque, reſinæ vnc. tres, terebinthinæ lib. vnam, mellis ſeſquunciam, maſtiches, thuris, ſarcocollæ, myrrhæ, aloës, croci, ana drach. tres: fiat vnguentum.

Fuſcum Nicolai.

Fuſcum Nicolai multa habet vnde concoquat, & emolliat.

Croceum.

Similiter & quod Croceum deſcribunt.

Tetrapharmacum.

Tetrapharmacum dolorem lenit, maturat phlegmonem, putredinem augere poteſt: ſiccare verò & expurgare non poteſt. Galenus locis aliquot Theſſalum reprehendit, & alios, qui tetrapharmaco vt ſiccante, purgante & incarnante, vterentur. Actuarius iam à doctrina veteri degenerans, vim molliendi, coquendi & incarnandi tetrapharmaco tribuit.

Omnia vlcera perſanans.

Omnia vlcera perſanat. Artemiſiæ, ſcabioſæ, abſinthij, ormini, ſenecionis, tamaricis, apij, verbenæ, piloſellæ, lanceolæ, pimpinellæ, linguę canis, mille folij, chelidoniæ, ana manip. vnus: ex omnibus reiectis radicibus exprimatur ſuccus, cui adde axungiæ veteris, lib. duas. ſepi hircini. libram vnam, olei libras duas, mellis vncias tres: mediocriter bulliant, & in mortario piſta vniantur.

Dia ireos.

Dia ireos: Sepi vaccini, ſelibra, olei roſacei, vnc. tres, ceræ vnc. duæ, radicis ireos, vnc. vna, thuris, ſarcocollæ, maſtiches, aloës, ariſtolochiæ, ana drach. duæ: cum terebinthinæ vnc. tribus fiat vnguentum.

Puluis Raſis.

Puluis Raſis: Olibani, aloës, ſarcocollæ, ſanguinis draconis, radicis ireos, ana. Ita cum maſtiche, farina fœni græci, & id genus remediis ſarcoticos pulueres confinges.

Puluiſculi quomodo parandi.

Oportétque exactiſſimè conleuari, ne aſperitate lædant. Itaque materia in pila tunditur, tenui cribro ſecernitur, poſtea molitur, ac deinde tenuius cribratur: quicquid non tranſmeat, repetitur in pilam, ac tam diu conteritur, dum ad extremam tenuitatem perueniat.

Vtendi modus.

Hæc arida ſunt, quæ humidioribus vlceribus conueniunt. Alia per ſe induntur cauo, vel penicillo vulnerario capta imponuntur. In fiſtulas mittuntur clyſterio,

ſed

ſed diluta. Ab his thorulus mollis vino madens ſuperdatur. Vinum ſit è dulci auſteriuſculum. Poſtremò omnia commodè alligantur. Aeſtate bis, hyeme ſemel in die commutantur, ſæpius etiam ſi dolor, phlegmone, vel aliquid tale interceſſerit. Ac lintei lanugo bene munda impacta cauo ſæpe ſufficit.

De epuloticis. CAP. IX.

PLenum vlcus clauditur cicatrice. Epuloticum ſiccat, adſtringit, ſed citra morſum, atq; hinc reprimit, & quod in carne humidū eſt, ſorbet: carnem cōtrahit & cute tegit, aut certè callo tenui, qui cuti ſimilis eſt. Ex quo ſiccare magis neceſſe eſt, quàm quod carnem gignit, vel glutinat. *Natura epuloti.* Aliud genus eſt, quod quia excreſcentem carnem adimit, epuloticon appellant, acri natura, & iam mordaci. *Secundū genus epulot.* Addunt & tertium genus, quod ſiccat quidem ſed non adſtringit. *Tertium genus.* Cicatricem ducunt, galla immatura, myrta, malicorium, æris ſquamma, chalcitis, miſy, ærugo vſta, lota. *Epulotica.* Et quod præſtantiſſimum eſt, æs vſtum, & elotum. Metallis acribus excreſcens caro conſumitur vſtis, & elotis trahitur cicatrix. Vruntur hæc fictilibus crudis, carbone puro: extinguuntur vino, mortario interuntur affuſa pluuia, mox ſiccantur, cribrantur linteo: in mortariū aliquoties repetuntur, ne quid arenoſum aut ſcabrū reliquum fiat. *Ratio vrendi metallica.* Abluuntur etiā ea ratione, quæ ex Dioſcoride & Gal. repetenda: vt eadem materia excedentē carnem adimas, in duris ac mollibus corporibus cicatricē ducas. *Distinctio remediorum.* Eryſimi ſemē, ſcoria plūbi, ſtibia, cerato myrtino excepta. Erinaceorū, purpurarū, buccinorū, oſtreorum, calculorum marinorū, ſilicum, & ſimilium crematorū cinere, metallis acribus ſimiliter vtendum eſt: vt crematis quidē ſuperfluam carnē adimas, vſtis & elotis, cicatricem contrahas. Hæc omnia tam poſſunt māſueſcere lotura, quàm ſuauis eſt ceruſa lota. Flaccidis carnibus balauſtia affatim inſpergūtur. Liberalius inijci oportet, vbi caro demēda eſt: parcius, & in ſubtiliſſimū puluerē conleuata, atque acie cultelli capta, vbi cicatrice plaga tegenda eſt. Iu calloſo ſtupidiq; ſenſus corpore, ſi neque plethora, neque cacochymia, acrioribus ad cicatricē vti licet.

Quæ enim molliora corpora colliquant, duriora in cicatricem contrahunt: & ætia cerato roſaceo fracta epulo-

Vinum. tica ſunt, vt vel pluuia, vel adſtringente vino lota. Vinum ſit neque recens, neque ætate mordax, aut languidum: præſtat quod annis eſt & qualitate medium, Siccant, nec ita ſtringunt, myrrha, argenti ſpuma, oſtrea, diphryges. Iam verò alia ἐπίπαστα, quæ arida tenuiſſimè inſperguntur. Alia ἐμπλαστρώδη, & firmo corpore.

ἐπίπαστα. *ἐμπλαστρώδη.*

Hæc in platyſmate adhibentur. Corpus accipiunt à cera, quæ pinguis ſit, vel natura ſua, vel myrtino melino, lentiſcino oleo remollita. Ac ſit olei pars decima, vel duodecima. Terebinthina quoque, & larigna temperare licet: vt œſypo, ſi quid tumoris vel calli vlcerum labris reliquum fuerit. Eodem modo medulla cerui & vituli. Sic enim epuloticon diutius inſiſtet, neque breui exareſcet, vnde lædat ſcabricie, & ante tempus decidat: ac tertio quoque die abſoluere ſatis eſt. Cerata conueniunt è roſaceo, myrtino, melino, terebinthino, lentiſcino, fraxinino. In ceratis epulotica applicantur multomagis, ſi hæc acriora: nec ita malignum vlcus eſt. Elarigna, & dupla cera cerotum confici poteſt. Spodos factitia, quod antiſpodium vocant, in epuloticis cenſeatur: vis eius eluatur, vt ſunt corpora, & vlcera, fugienda μαλθακώδη, quæque μαλακτικὰ, adeps maximè ſuillus, oleum, cera, reſina, ammoniacum, & ſimilia in vlceribus, quæ difficilius cicatricem trahant. Fugienda acria, piper, ſinapi: ſed præcipuè vbi vel plethora vel cacochymia. Ad hæc quæ humectant: vt aqua. Quòd ſi omnibus ritè inſtitutis vlcus cicatrici pertinacius reluctatur, aut iam opertum, clauſúmque reſcinditur, horum aliquid ſubeſſe coniicies. Nam vel plethora: vel cacochymia eſt, vnde perpetuò madeſcit vlcus: hîc purgante pharmaco, illic phlebotomia, quæ vacuet, & reuellat, opus eſt. Aliquando in quantitate & qualitate vitium eſt. túmque primùm phlebotomo, deinde cathartico medicamento occurrere oportet. Emulgendus atque etiam præcidendus varix eſt, ſi inde materia tranſfluit. Quibus ab hepate, liene, capite, aut alia corporis parte ſcaturit colluuies, neceſſarium parti remedium adhibebis. Aliàs vicina malè habita ſcalpro lacerabis: calloſa labra adimes: partem ægram, tamque viciniam, priſtinæ naturæ reddes: os ſubiectum ſi qua parte ſyderatum, aut cariem duxit, abrades, aut etiam cauterio inures: vel ſi qua

Vitanda.

Cauſa rebellis vlceris.

ſi qua reſtitant ramenta, maturè detrahes. In ſumma omnia ſummouebis, quæ cicatricem tardant: aut eandem refricant. Lithargyrus per ſe trita attrita operit. Eadem è vino lota tritáque reſiccatur: tenuis plumbi lamina, plumbum vſtum, lotum ſummoperè medetur cancris. Implet, & ad cicatricem ducit cadmia cremata, pluribus diebus ex aceto vel vino modò giluo, modò albo auſteriuſculo terere oportet. Ladanum molle & recens è vino vel ſaliua piſtum cum elegantia iuuat.

Redit ad materiam.

Ceruſa, pompholyx, calx elota, bolus Armenus, terra ſigillata, & ſimilia, quæcúque ſiccant, adſtringunt, nec mordent. In mixtis prætulit Galenus *διὰ καδμίας*, & *διὰ λαδάνου* medicamenta. Quæ cùm multa ſint, ac variè concinnentur, pauca, & paratu facilia deſcribemus. Cadmiæ, lithargyri, ceruſæ, ana vncia vna: ceræ, vnciæ quatuor, roſacei, vnciæ tres. Ceruſæ, cadmiæ ana vnciæ quatuor, ceræ, myrtini, ana vnciæ ſex. Plumbi vſti vnciæ tres: cadmiæ æris vſti, ana vnciæ duæ, colophoniæ, olei myrtini, ana lib. duæ, vini antiqui odorati, quod ſufficit.

Mixta remedia.

Cadmia pluribus diebus in ſole teritur ex aceto: vel cõueniente vino. Quòd ſi æs vſtum ſimiliter lauatur, melius eſt *διὰ καδμίας* medicamentum: *Διὰ λαδάνου* prætumidis vlceribus auxilio eſt, implet, & ad cicatricem perducit. Picis aridæ denar. centum: æruginis raſæ, denar. viginti quatuor, æris vſti denar. quindecim, ſquamæ rubræ, denar. vigintiquatuor, ladani, vnciæ nouem, lithargyri lib. tres, olei, vini optimi, ana vnciæ triginta. Litharg. oleo coquitur, coctione media reliqua metallica iniiciuntur, volutantur rude, dum non inquinẽt: hic pix immittitur: refrigeſcentibus ladanum vnitur è vino tritum: omnia in mortario conficiuntur: hoc & reliqua medicamenta, quæ ſiccent, & non mordeant, diutius coqui melius eſt. Adhibetur hoc in platyſmate, deligatur, nec ante quartum, diem exolui debet. Alia quarto de comp. phar. *κατὰ γένη*

Διὰ λαδάνου.

Critonis.

Sunt & hæc epulotica. Aeruginis, æris cremati, ana ſemuncia, aluminis fiſſilis drach. duæ, ceræ drach. ſex: ærugine vſta melius eſt, metallica excipiuntur cera præmollita igne, vel cerato ex larignæ ſemuncia, & ceræ vncia vna, alioqui cerato myrteo, vel roſaceo. Squamæ, æruginis ana vncia, ceræ pinguis vnciæ ſex, larignæ ſemuncia. Liquatis da.

Quomodo hæc adhibenda.

ceræ & reſinæ reliqua trita cōiunguntur,hæc in platyſmate apponuntur,quod vlceris locum nec eo amplius circunſcribat. Munitur vicinia his quæ phlegmonem arceant: tertio quoque die, vel quartò, medicamentum reuellitur, auſtero vino fouetur locus,platyſma innouatur. Repetuntur hæc dum cicatrix duci incipiat,reſinę loco,vel œſypus, vel medulla eſt,ſi quid ineſt durius. Et hæc quidem efficacia ſunt,& maligna iuuant. *Albũ è ceruſa & lithar.* Aliud : Ceruſæ lithargyri,ana libra vna,olei myrtini libræ duæ,ceræ ſelibra, terebinthinæ,vnciæ tres,aluminis ſciſſilis vncia vna, piperis,ſemuncia : vel paulò minus:leuius erit ſi ſeſquunciam thuris addideris. *Aliud.* Parabile & mirabile : Aluminis ſciſſilis ſemuncia, in vini.aquæ pluuiæ,vel quæ in cauis quercuũ deſidet vnc. nouem,diluitur:linteolum vetus, ſed mundum aqua inculcatur, exareſcit,ſole depectitur,& concerptum imponitur. In ſedis vitiis, & inueteratis, vino quàm aqua, vti melius eſt. *Lamina plumbi.* Aliud in quo veterum & poſterorum cōſenſus eſt : Linteolum aqua illa, vel vino madens:ſed expreſſum molliter apprimes loco:cui deinde pertenuem plumbi laminam induces,& alligabis. Ceruſæ drach.duæ,gallarum, myrti,recrementi plumbi,ana drach. vna,fiat puluis. In ignis exuſtionibus & calore : Ceruſæ, lithargiri, hordei toſti, ana vnc.vna,ceræ vnc.tres, roſacei, vel myrtini, vnc.octo, metallica è vino terito,ceram cum oleo liquefacito,hordeum cribratum inſpergito, omnia coquito, excolato in mortario conficito. *Albũ Gal.* Aliud,litharg. ceruſæ,ana libra vna : coquantur in olei albi libris duabus,aquæ puriſſimæ ſelibra, dum aqua exhalauerit, & purum pharmacum conſiſtat : purus ſit ignis : liquatis adde terebinthinæ,vel larignæ potius in malignis,vncias duas,vel tres, ceræ albæ, vnc.quatuor vel ſex,vt augetur reſinæ modus, ſic & cera augenda eſt. *Larigna potior eſt, quàm terebinthina in malignis.* Poſtquam verò hæc cum cæteris coïerint, adde thuris ſemunciam,pompholigis,oſtreorum,cadmiæ,ana vnciam vnam. *Ratio in his abluendi metallici.* Vſta hæc in cinerem trita, & ex aqua lota dulci quidem in acri ſanie : marina, vel aceto in calloſis, & tumentibus labris vſurpentur. Inopia marinæ, ſubduplum ſalem aqua diffundes. Quòd ſi multus humor affluit, vino albo pellucido, leniter adſtringente, commodè lauabis. *Calx.* Calx ſepties elota, è roſaceo, vel aqua diluitur, in æſtu medio ſubinde verſatur,teritur, abluitur:poſtremò cum iam

ſatis

ſatis lota, tritáque exaruit, è roſaceo piſta imponitur: cicatricem trahit, vlcera neruorum maligna, & ambuſta iuuat. Probanda quoque remedia poſteritatis: Ceruſæ vncia vna, lithargyri ſemuncia, roſacei libra vna, aquæ roſaceæ ſeſquuncia, metallica in mortario fortiter perfricantur piſtillo duro, quod cùm fit, deinceps ac paulatim liquida affunduntur. Vng. deſiccatum rubrum. Album Raſis: Olei roſacei libra vna, ceræ vnciæ duæ, ceruſæ vnc. vna, caphuræ drachma vna, albumina ouorum tria. Melius fiet cum drach. ſex lithargyri. Aliud, Balauſtiorum, ſanguinis draconis, cadmiæ argenti, æris vſti, loti, ana fiat puluis. Addunt ſantalos, nymphæam, minorem plantaginem, roſas, vbi calor ineſt. Vtraque plantago cum radice trita epulotica eſt. Emplaſtrum album è ceruſa non omnino diſſimile albo Galeni. Ceræ vnc. quatuor, roſacei lib. dimid. terebinth. vnc. tres, ceruſæ vnc. duæ, lithargyri vnc. vna. thuris, aluminis, cineris è cochleis crematis, ana ſemuncia: cera, oleum, terebinth. ſimul funduntur, fuſis reliqua commiſcentur, piſta omnia in mortario vniuntur. Actuarij, Litharg. ſeſquilib. ceruſæ lib. quatuor, ceræ albæ lib. ſeptem, olei myrtini quantum ſufficit: litharg. ol. coquitur, ceruſa additur, & cera. Lithargy. nutritum Raſis, & Auicennæ: Lithargyros tenuiſſimè teritur, ex aceto & roſaceo diu exercetur in mortario, vt quidam volunt, plumbeo. Modus eſt, vt inde craſſior fermentetur, & exturgeat. Sunt qui addant vni parti lithargyri iam nutriti, ſextulam æris vſti, vel cremati plumbi, aut tantundem aluminis, balauſtiorum, rubiæ, ſanguinis draconis, cadmiæ argenti. Idque ſingulari ope in malignis & pertinacibus vitiis. In cancroſis ceruſa iungitur piſtillo & mortario plumbeo. Ceruſa per ſe curat abraſa, ex vino trita, humidioribus vlceribus idonea eſt, ex aqua roſacea lota pellit, cicatricem contrahit, & calorem attemperat, butyro mixta mollit, coquit, & epulotica eſt: vti licet & emplaſtro deſiccatiuo rubro, & aliis. Epuloticis vtimur, iam propè pleno, ſed nondum adæquato vlcere. Celſus linamento è frigida preſſo integit: vbi iam æquatum eſt, ſicco: ac bene fiet, ſi in frigida alumen maduerit, & quod ſiccum imponitur, in ea merſum, poſtea inaruerit. Et hæc quidem in leni vlcere faciunt ſatis. In malignis, linteolo bene puro

Recẽtiorum pharmaca.

Vng. album cõmunitatis.

Albũ Raſis.

Puluis epuloticus.

Plantago.

Album è ceruſa.

Album è ceruſa Actu.

Lithar. nutritum Raſ. & Auic.

Ceruſa.

Ratio vſus epulotici.

ſinum molliter extergebis, epuloticum induces, quod plurimum ſiccet: deinde ſi quid eſt durius, platyſma quod attenuet labra, ſuperdabis: quod æquali linteo conteges, ex quo ſplenion ſubiicies expreſſum frigida, alioqui vino, ac frigiditatem ſplenij affuſa ſubinde frigida continebis: poſtremò commodè ligabis, tertio primùm die ſolues. Hic linteolo ſicco, molli, puro, ſaniem detergebis, & vt prius, omnia reuocabis. Recẽtiores vino calido cui balauſtia concoxerint, aut ſimilia, vlcus fouent. Alioqui aqua, quæ vim aluminis conceperit, vbi calor aliquis eſt, molli vellere humorem ſorbent, pharmacum imponunt, ſuperdant ſtuppas vino madidas vel aqua: omnia glutinantibus faſciis conſtringunt. Galenus interdicit aqua, nec vlcus nudum contingere oportet. Plurima epulotica ex l. 2. 4. de comp. phar. *κατὰ γένη*. & 14. Aëtij.

De glutinantibus. CAP. X.

LOngiùs fortaſſe quàm res poſtulabat de glutinantibus ſermo dilatus eſt: verùm ita nos coëgit, traxítque conſequens medelarum ratio: nec alius locus obtigit commodior, in quo de illis orationẽ inſtitueremus. *κολλητικὰ* Græci vocant, *συμφυτικὰ* & *τραυματικὰ*. Quidam etiam *ἔναιμα*: & peculiariter quæ cruentis vulneribus adhiberentur. Siccant hæc omnia ad 2. ferè gradum, media ratione inter ea quæ cicatricem trahunt, & quæ carnem regenerant: non detergent, ſed aſtringunt, prohibéntque ne quid humoris labris vlcerum obueniat: nec in cruentis ſolùm vſurpari ſolent, ſed ad ſinus, fiſtulas, maligna vetuſtáque vlcera transferuntur. Opitulantur celeriùs, ſi integra partium natura eſt, ſi paucus ſanguis idémque purus affluit, ſi non abraſa, non præciſa, ſed vel ſalua, vel parte aliqua etiamdum hærens cutis eſt. Etenim cuti cum ſubiecta carne naturalis quædam amicitia coiit, vt ægerrimè ſaneſcát, quibus omninò illa excidit: faciliùs, vbi incolumis ſeruata eſt. Mirum quòd præciſa, ſed loco ſuo reddita coaleſcit ac mortua reuiuiſcit, quódque è plaga liuore ducto, non in iuuene ſolo, ſed etiam ſene viuidum colorem recipit. Magna igitur cutis habenda ratio: non ob id tantùm quòd inde celeriùs glutinatur vlcus: ſed quia interiecta cute plurimis iuuatur, quæ nuda alioqui caro non perferat. Nudum vlcus

Facultas glutinantiũ.

Cutis quam faciat ad celeritatẽ glutinationis.

vlcus linteo, lana, ſpongia irritatur: medicamentis paregoricis ſordes colligit: vel'icatur catharticis: iuuatur omnibus ſi familiari tectorio munitum eſt. Ideóque & abraſa cutis & pendula, ſuo loco inducatur, & reducta molliter apprimatur: ſic enim vnà cum vlcere celeriùs coaleſcet. Animaduertenda quoque labra ſunt, quia videlicet, alia contracta, alia euerſa plurima dehiſcunt. Contracta deligatione abducenda, quæ in vlcere laxior, hinc inde ſana parte arctiùs contrahatur. Colligenda verò quæ plurimùm hiant, à ſanis partibus ineunte faſcia, quæ vt ad oras propiùs accedit, ita firmius conſtingatur: ſed ita vt ne nimis cogendo nimis comprimas & dolorem ingeneres. Euerſo tantum altero vlceris labro, hinc lintea abduces, & in alteram partem quaſi trahendo volutabis. Si vtrunque euertitur, ea quam ἐκ δυοῖν ἀρχῶν ἐπίδεσιν vocant, neceſſaria eſt: & vt ſunt vlcera, ita remedia diſtinguuntur. In recenti paruóque vlcere faſciola in orbem nexa, ſatis eſſe poteſt, niſi vel à cacochymia, vel plethora, vel acriore ſenſu partium ſubeſſe periculum videas: hic enim vel ſi acus minima pupugerit, dolor, phlegmone, conuulſione denique ad exitium ſequi conſueuit. Statim ergo colleticis abſtinendum, & paregoricis vtendum erit. In maiori vulnere, maiora remedia quærenda ſunt, deligatio, ſutura, fibula, medicatio: hſcque audienda ſunt magnum & paruum in ſectione, non quorundam veterum more qui ἐπίκαιρον inſigne vulnus è natura loci, μικρα, è periculo ſtatuunt. Atque in glutinando, natura corporum diſtinguenda: quia videlicet vt illi loquuntur hoc δυσκολλὴς, illud εὐκολλής. Ac difficultas ferè naſcitur ex iis quæ in rebelli vlcere proximo capite tradita ſunt. Primùm igitur in cruento vulnere, ſiquidem neque profundum eſt, neque hæmorrhagia extitit, ſpongia, lana ſuccida, molli panniculo detergendus cruor eſt, atque illa priùs inculcanda frigida, exprimenda, atque ita adhibenda. Quòd ſi altè deſcendit vulnus erupítque ſanguis, frigidæ loco aceto vtendum erit, vt inde grumum attenues & ſanguinem ſupprimas. In neruis, ab aceto metus eſt: ideóque, ſpecilli extremo linteolum alligabis, quod vel ſapa vel melicrato madefacies. In lacunis vbi iam glutinandum, vinum & ænomeli idonea ſunt. Ac cùm iam deterſus cruor eſt, nihílque labris intercedit, qualia

Ratio adhibenda labris.

Ratio deligandi.

Paruum vlcus non negligendum.

ἐπίκαιρον vulnus μικρα.

Quomodò extergendus cruor.

Ratio glutinandi.

qualia ſunt, pilus, grumus, oleum, pluma, & ſimilia, ſequitur vt latera lateribus, oræ oris ritè coëant. Ponimus autem neque dolore, neque phlegmone, neque vllo alio vitio vlcus laborare: ac iuſtam carnem lateribus vulneris intereſſe. *In rectis vulneribus.* In rectis vulneribus labra facilè adducuntur, multò magis ſi molle corpus eſt, adducta faſciis continenda ſunt, ex duplici initio: alioqui ſimplicibus, ſed ſutura interdum addita, & fibulis. *In tranſuerſis.* In tranſuerſo vulnere, oræ diſſident magis, quare ſuturis & fibulis opus eſt. In magnis & profundis vulneribus vincula ex duobus initiis neceſſaria: eadem quoque in latis ſimul & profundis, ſed hæc præterea altis ſuturis cogenda ſunt: neutra verò præproperè glutinanda, ac faſcias auſtero vino & nigro maduiſſe iuuat, *Vinũ nigrũ auſterum.* quod in vulneribus cæteris præferendum eſt, quia repellit, phlegmonem prohibet & cogit: in quo etiam aliquid eorum quæ aſtringant licet incoquere: ſed modus ſit, ne nimis contrahas, vnde excitetur dolor. *In quibus ſuendum.* In molli parte, extrema auricula, imo naſo, fronte, bucca, pericraneo, palpebris, cute gutturis, ventre, membranis quæ non ſunt tendines, ſutura conuenit. *In quibus etiam fibula.* Præputium aſſuitur & infibulatur, vt & carnoſum genus vbi nimium dehiſcit vulnus, nec oræ facile coniunguntur. Sed de his alio loco pluribus. *Particularis materiæ diſtinctio.* Particularis materia, vt ſexus, vt molle durúmve corpus, vt recens vetuſtum, paruum magnúmque vlcus eſt, ita diſtingui debet, quod in faſciis, ſuturis ac fibulis ſimiliter ſeruandum eſt. Ebulus, ſambucus, ſymphytum, ſyderites, palmæ cortex, plantago, fraga, equiſetũ, pini, tedæ, draconti folia recentia, anagallis, ſalix, androſæmon, aſtragalus, phlonunculus, araneæ tela, & ea præcipuè cui è piſtrino farina inſederit, ſpongia, lana ſuccida, linteolum expreſſa è frigida, vino, vel liquore qui contrahat, caſeus recens & oxygalactinus, *Iſatis ſatiua* iſatis ſatiua neruos etiam præciſos in fine muſculorum iungit, & duriora corpora conglutinat. Neruos etiam iuuat pentaphylli folium cum melle, allia aſſata tritáque, myrrha vlceribus capitis idonea. Sarcocolla, gummi genera & reſinæ quæ non mordeant nec ita detergeant. Pix ſicca magis quàm humida, hordeum vſtum, aloë ex aqua trita: herbæ ſuccus & folia, *Zambana* quam ex India comportant, & patrio nomine zambanam appellãt. *Aloë.* Aloë vulgaris eſt quæ tenace vita in multos menſes

ſes viget: è laquearibus ædium & tabulatis magna viroris commendatione ſuſpenditur. Conſtat hoc remedium certo experimēto nautarum. In collecticiis quæ ad manum ſunt, præcipua laus attractylidi. Eius cacumina auſtero vino vel oxycrato incoquuntur: excipitur concha quod enatat. Vlmi cortex alligatus, eiuſdem quoque folium intritum glutinat & ambuſta iuuat, vt ſine manifeſta cicatrice coëant. Purgat, implet, cicatricem ducit, glutinat, & artificialibus balſamis miſcetur aqua quę vlmi folliculis cōcluditur, bene purgata vermiculis. Et balſamo quodam raro & præcioſo principes vtuntur glutinando. Sunt qui aquam quæ caſtratis vitibus exudat vere, vitreo vaſe excipiant, annum integrum bene operculatum vas & clauſum exponunt ſoli, loco ſubdiali, ſed qui ab iniuriis cœli tutus ſit: vas ſubinde ad ſolem vertunt, melligo tandem concreſcit quę balſamo viribus æqualis. Efficaciora ſunt ſorbus, meſpilus, pira ſter, quercus, & quæcunque acerba ſunt, teruntur, affuſo interdum vino, quod adſtringat: atque ita alligantur. Addunt bolum Armenum, terram ſigillatam & ſimilia. Compoſita ſunt: Cerati myrtini vnc.3. ceruſ. vnc.1. vetuſta glutinat. Aloë arida, œnomilite coquitur, emotum inde tinctum imponitur: capitis vlcera coniungit. Galenus pharmaca temperauit mollioribus naturis ex Lithargyro oxelæo & œnelæo, durioribus ex bitumine, ærugine, ſquamma, aloë & myrrha: Litharg. vnc. quatuor, olei & aceti, ana vnc. 8. vel eo plus, vt diutius coquatur. Oxelæo faciliùs liqueſcit argenti ſpuma: diutiùs tamen vexari mortario, ac deinde integrum diem excoqui neceſſe eſt, idque luculento foco, & ſereno aëre: quod bene coctum ritè coiit, nigrum euadit, non abſimile ei quod nigrum vocant: fortius fit, ſi oleum vetus eſt: acetum verò tenue, pellucidum, & acerrimum. Fiſtulas ſine callo, maiora minoráque vulnera, cruēta, lacunoſa, difficillima & parotidas glutinat.

Vlmus, & e folliculis aqua.

Balſamum.

Aqua vitis.

Compoſita remedia.

Ex lytharg. & oxelæo nigrum.

Quod verò ex œnelæo, cruenta iungit: Lithargy. lib. dimid. teritur diebus quindecim ex vini gilui, tenuis, & odori ſelibra, vel libra vna: deinde affuſa olei libra vna, vt priùs coquatur. Διὰ χαλκίτεως, fiſtulas & magna vlcera coniungit, & cicatrice tegit. Axungiæ veteris bene purgatæ fibris, & ſine ſale libr. duæ, olei veteris lithargy. ana libr. tres: chalcitidinis vnc. ſex: conficiatur ex arte: quòd ſi ſpatha

Ex œnelæo.

Διὰ χαλκίτεως.

tha palmaria defuerit, ſaligna rudicula commouebis potiùs, quàm radice cannæ, cui non exigua vis ineſt abſtergendi Diuturnis maximíſque vlceribus, & quæ ægrè cica- *E ſucco lilij.* tricem ducunt. Succi foliorum lilij vnc. quinque, mellis & aceti, ana vnc. 1. coque ad craſſitudinem: efficaciſſimè glutinat. Cochlearum carnes cum thure & myrrha tritæ, neruorum vulnera, & alia quoque vniunt. Cruentis, ſugillatis, excisis, quacunque corporis parte: vitiligini, lepræ, maſculis & cruſtis auxilio eſt. Attractylidis effoſſæ cum radice & ſiccatę vmbra, deinde tritæ, olei dulcis ana vnc. quatuor, Colophoniæ vnc. 18. ærug. vnc. 2. ceræ vnc. octo: liquabilia ſimul liquato: excolatis æruginem primùm, deindè attractylida commiſceto, mixta in frigidam coniicito, diu manibus verſato ac per noctem frigida macerato: poſtridiè *Barbara.* vſui reponito. Barbarum Gal. Ceræ, picis reſinæ, bitu- *Recentiorũ.* minis, thuris, ana vnc. ſeptem. Aliud: Picis lib. 1. bituminis, ceræ, ana ſelib. ammoniaci, mannæ, ana vnc. 3. ceruſſ. ſeſquunc. ol. drach. 18. aceti vnc. 18. Aliud ad cruenta. Ærug. raſæ, denarij. 12. litarg. denar. 20. aluminis, picis aridæ, reſinæ, pini aridæ ana denar. 1. aceti, olei, ana vnc. 9 Plura primo & ſecundo de compo. medic. κατὰ γένη. Iam verò ad- *Puluis ruber.* ſcribenda remedia poſteriorum. Puluis ruber ex ſanguine draconis, & ſeſquialtera ratione, vel dupla thuris. Alij calcem, bolum Armenum, vel ſantalos commiſcent. Sunt, qui hoc modo conficiant: Symphyti maioris, boli Armeni, ana vnc. 1. picis Græcæ, vnc. 3. maſtiches, olibani, ana ſemun. ſanguinis draco. mummiæ, ana drac. 2. Pulueres ſuturis inſperguntur, vel in cerato imponuntur. Sanguinem draconis colleticon variè conficiunt. Thus, maſtichem, bolum Arm. æqualiter mixta, hirci ſanguine mactati Auguſto menſe concorporant: alij aliter ex eadem materia: quidam bolum Arm. terunt, efficiúntque vt multum ſorbeat ſanguinis hircini, & ſorborum ſucci. Plinius ſorborum ſucco, & caprillo ſanguine compingit. In his omnibus prouidendum, ne ſupra modum contrahas: quod ſi metuitur, cerato pharmaca temperabis. Eidem Plin. & Solino ſanguis eſt draconis, qui dum vulneratus elephas concidit, colliſo caſu dracone colliditur. Aëtius è ſucco herbæ Indicæ *Viride Bonantini.* quam draconteam vocant, fingi credidit. Dracontio noſtro vis ineſt glutinandi. Plantaginis, vtriuſque conſolidæ be-

tonicæ.

tonicæ,verbenæ, pimpinellæ,piloſellæ, millefolij, linguæ canis,caudæ equinæ,ana manip. 1. Conquaſſata coque cũ lib.tribus ſepi arietini : colatis adde reſinæ,ceræ, galbani, ana quart.tria: ſarcocollæ quart.1.terebinth. quar.1.& ſemiſ. Liquata omnia miſcentur. Centaurij minoris manip. 6.macerentur per noctem in vino albo,tum in eodem coquito,dum medium vinum conſumptum ſit,colatum ſuccum iterum coquito ad mellis craſſitudinem, poſtremò reponito:vſus tempore accipito terebinth.lib.1.ceræ nouæ quar.1. reſinæ,thuris,gummi Arab. maſtiches ana vnc.1. ſucci prædicti vnc.3.lactis muliebris vnc.2. Fiat emplaſtrũ. Betonicæ, centaurij,ana manip.2.coque,& cola vt prius: excolato ſucco adde reſinæ quar.1.terebinth.ſelibrã:ſarcocollæ vnc.1.ceræ vn.2. Liquata omnia bulliant,acetum paulatim affundatur:vbi refrixerint,omnia manibus è muliebri lacte conuoluantur. Ceræ albæ,reſinæ,ana quar.1.olei vnc.2.terebinth.lotæ, vnc.1.thuris,maſtiches, ana ſemunc. Fiat vnguent.Pimpinellæ, betonicæ,melangianæ,vel loco huius telephij,vel maioris ſemperuiui,verbenæ, vermicularis,aut potius ſemperuiui minoris, ana manipu.1.coquãtur vino vt prius,dum duæ partes exhalauerint: & aliis ſimiliter percolentur,colatus ſuccus iterum coquatur, tum adde reſinæ lib.1. ceræ albæ ſelib. maſtiches vnc.2.refrigerata vt prius è muliebri lacte ſubigantur. Aliud: Olei bedegaris lib.1.ceræ quart.1.ſeminis albarũ roſarum ſemunc. fiat vng.Ol.bedegaris finges,cymis bedegaris,aut; ſi deſit, attractylidos in ol.& vino nigro coctis,dum vinum expirauerit. Semen roſarum eſt,quod detractis foliis,& apicibus luteis,excuſſo capite decidit. Chelidoniæ, panis cuculli, ormini,lybiſtici,ſcabioſæ,ana manip.1.ſepi arietini li.1.ol. ſelib.ceræ,maſtiches,thuris,aloës,ærugi. ana vnc.1. E vermibus neruoſis partibus glutinandis, vtriuſq; ſymphyti, cynogloſſi, piloſellæ,vtriuſque plantaginis, ana manip.1. vermium terreſtrium lib.dimid. trita omnia macerentur ſeptem dies in olei ſeſquilib.Deinde cocta leuiter excolentur:expreſſo ſucco miſce ſepi arietini purgati lib.1.picis naualis ſelib.picis Græc.quart.1.ammoniaci,galbani,opopanacis, terebinth.ana vnc.1.thuris, maſtiches, ana ſemunc. macerata pinguia in aceto,& ſoluta cęteris vniãtur. Lumbrici terrę per ſe triti,& impoſiti neruos glutinãt. His ergo

E centaurio. *Dini.* *Anſerini.* *Vng. gloriæ.* *Viride ex herbis.* *E vermibus.* *Vermes terreni.*

vtendum, vt prius, conſtituto vlcere, ſtupa, è vino rubro preſſa ſuperponenda: hipodeſmides, ſplenia, & reliqua lintea eodem vino inſuccanda: ligandúq; vulnus, vt cõtineas, reformes, cogas, quantum videlicet vlcus expoſtulat.

De pyroticis. CAP. XI.

Δρώπαξ.

ΠΥρώτικα ſunt *δρώπαξ, σινηπισμὸς, φοινιγμὸς, καθαιρετικὰ, σηπτικὰ, ἐσχαρωτικά*: ignis denique & inde cauteria. Dropacas picationes vertunt, non è verbo quidem, ſed *πιττῶτα* & *πίττανα* veteres appellarunt, vnde Latina vox conuerſa eſt. Alij etiam *δρωπακιστὰς* è pice, & quarta, vel quinta parte olei, quibus ſubdecuplum, plus minúſve piperis, pyrethri, euphorbij, & ſimilium, miſceri ſolet. Sic enim melius calfacit, vt accepto ſulphure, cinere ſarmentorum, & ſale ſiccando magis conuenit. Nam & dropax, quíq; deſcribentur, ſinapiſmus & phœnigmus, eo ſunt vt refrigerata calfaciant, confirméntq; partes, quæ partim frigore, partim aſſidua fluxione elangueſcunt. Alia quidẽ poſſunt plurima: hic tamen præcipuus eorum vſus eſt. Et hæc in genere *μετασυγκριτικὰ* veteres appellarunt. Alutæ dropax impingitur, vel linteis cõplicatis, quæ *πτύσματα* & *διπλώματα* Græci vocant. Deglabratur cutis eraſo pilo, dropaciſmus calens inducitur: idem ſubinde reuellitur, priuſquã refrigeſcat. Renouatur pharmacũ, dum inde effloreſcat locus in ruborẽ, & leniter extumeat. Nimium eſt, cùm mora pharmaci ſubſidet tumor, & exalbeſcit. Hoc enim volumus, vt dropacis ope renocata anima, pars velut intermortua reuiuiſcat, calorem ſuũ, ac ſpiritũ recipiat, & iam proprio alimento perfruatur: poſtremò etiã corporetur, quæ cõfecta macie intabuit: verùm alia tardius, alia celerius vitam recipit. Quæ breui rubet, & celeriter inſtauratur: tardius quæ ægrè recaleſcit: deſperatio eſt, quũ neq; frictione, neq; fotu tepidæ, neque dropace melius coloratur. Aliis ſatis fuerit, ſi trib. aut quatuor diebus adhibeatur dropax, nec aſſiduè quidem, ſed bis hyeme, ſemel æſtate. Aliis bis térve ſingulis diebus, nõnunquã tertio, vel quarto quoq; die, vt videlicet vel facilè cedit, vel cõtumax lãguor eſt. Ac tepida prius fouiſſe cõfert: vel ſmegmate affricaſſe, quod aliquid thapſiæ, ſinapi, euphorb

Vſus.

Μετασυγκριτικὰ.

Πτύσματα.

Διπλώματα.

Modus.

phorbij piperis,pyrethri,capparis receperit. Quòd ſi affixus dropax pertinacius hæſit, tepida diluendus eſt:quem quũ detraxeris,furfurũ decocto,& ſimilium,partem extergebis. *Sinapiſmus.* Sinapiſmus paralyticos,coxarios,podagricos,inueterata rheumata,hemicranias,quæq; caloris inopia languent,adiuuat. *Materia.* Caricæ vno die aqua macerandæ aut cappares,ſi grauius malum eſt:vel ſi lenius,& acrior ſenſus eſt, panis triticeus:hícq; magis,cùm in ſuperficiẽ tantũ agere oportet. Macerata tundẽda ſunt:lenis erit ſinapiſmus,qui ſubduplũ ſinapi ſeorſum triti acceperit:acrior,qui duplum: mediocris,in quo vtrunq; ex æquo temperatum fuerit. At quo tẽpore pinſitur medicamentum,paulatim affundenda aqua eſt,in qua illa maduerint. Sunt in veteribus, qui acetum prætulerint:alij aquã,quòd experimento didicerunt, ſinapi vim aceto exoleſcere. Eodem modo,quo dropax, vſurpari debet.Si quis dolor,aut feruor à medicamento extiterit,tepidæ,vel roſacei fotu,illitu cerati roſacei,ceruſa è roſaceo trita, & aliis id genus extinguitur. *Phœnigmus* Phœnigmus rubore facto etiam veſicas mouet,& exulcerat:in eorum genere,quæ quia illita exulcerant,vocantur *ἀμυκτικά*. *ἀμυκτικά.* Ex naſturtio,ſinapi radice helenij,bryoniæ,lepidij,columborum fimo,maximè ſylueſtriũ, caprillo ſtercore (vnde *Διακοπραρίας*) *Materia.* aceto piſtis.Scilla trita,nucleis allij,& tunicis,lacte tithymalli,ficulneo,pulegio, cantharide, vrtica, ranunculis, thapſia,euphorbio,fæce vſta,metallis acribus,& aliis id genus:lana ſordida bene carminata, & calente igne,aſſis carnibus,& ouis,dũ vehemẽter calent,impoſitis. Viſco melle, axungia veteri,terebinthina, cerato, acrioribus, gummi, & reſinis,vt res exigit, & corpora vel mollia vel dura ſunt, excipere oportet. Aliàs quoque friabilia affricantur:emplaſtra verò imponuntur loco:hîc prius palpatur manibus, exercetur ferulis,aut aſſerculis euerberatur:affricatur etiã vt laxatis ſpiraculis medicamenti virtus celerius penetret.

Mel anacardinum. Anacardia trita ſeptẽ diebus macerãt aceto:in eodẽ coquunt,dum pars tertia euaneſcat: refrigerari ſinunt:excipiunt concha,quod enatat oleoſum. Id mel anacardinum eſt. Alij conquaſſant anacardos: ſepeliunt melle, dum hoc vim anacardij ſatis conceperit. Fermentum aceto tinctum,anacardino melle, vel cauſticis rebus concorporatur. Puluiſculus è ſinapi,piperis euphorbij,ana drach. vna

infricatur: vel inſperſus anacardino melli. Ita cerato è thapſia, & aliis vtendum eſt. Breui mora rubor fit, deinde bullæ excitantur, vlcus etiam, ſi diutius inſtiterint: veſicæ confinguntur humor exprimitur; relinquitur vlcus, dum vitium reddiderit: hac arte coxarij, podagrici, hemicranici ſæpe releuantur: repurgantur viſcera, ſexcentáq; vitia percurantur.

Cathæretica. Cathæretica ſunt æs vſtum non lotum, ærugo, ſquama æris, & rubra magis: teſta, & terra furnaria, teſtarum, concharum, & ranarum cinis, alia quoque in epuloticis deſcripta: hæc ferè in ſuperficiem agunt, excreſcentem carnem complanant, ac leniter radunt.

Septica. Septica altius ſubeunt, tenellam carnem tabefaciunt calore multo, nec ita craſſo corpore. Arſenicum, ſandaracha, dryopteris, chryſocolla, pityocampe, aconitum, ſanguis equi admiſſarij.

Eſcharotica. Eſcharotica vt nihilo plus caleant, rodunt tamen acrius, craſſiore materia, quæ duris & calloſis corporibus conueniunt, vt ſepta mollioribus. In eſcharoticis calx viua, vini fæx cremata, & aceti, quæ ſecundum menſem non ſupereſt. Nam quæ vetuſtior, examinari ſolet: ignis denique & cauteria:

Vſus ſeptorũ & eſcharoticorum. vtriuſque generis vſus eſt in calloſis fiſtulis, putrilaginoſis, humore fluentibus, ac ſolutis vlceribus.

Ratio vitæ in vſu eſcharoticorum. Eſcharoticis peculiariter vtimur in cancris, carbunculis, hæmorrhagiis: hic frugalis vita, frigida liberaliter pota, vini abſtinentia, alimenta refrigerantia, magis etiam ſi ſubeſt febricula, imperanda ſunt.

Septa. Septon, quod exeſt ſine morſu: Sandarachæ, auripigmenti, ana drach. duæ: calcis viuæ, mannæ thuris, ariſtolochiæ, ana drachmę ſex: pumicis, reſinæ, ana drachmæ quatuor, iridis drach. duæ: teruntur omnia. Arſeniei libra vna: calcis viuæ drachmæ duæ: diebus triginta in aqua merſa tundere oportet, ídq; in ſole, & bis quotidie aquam commutare. Auripigmenti, ſandarachæ, calcis viuæ, pumicis, ana drach. quatuor: eodem modo merſa, tuſa, & ſiccata vſurpantur. Squammæ æris drachmæ quatuor, ſandarachæ drachm. duæ, ellebori nigri, aluminis ſciſſilis, vel auripig. ana drach. vna. Squamæ, ſandarachæ, auripigmen. ellebori nigri, ſeminis vrticæ torrefacti ana cum roſaceo tritis vtere. Sandarachæ, aluminis ſciſſilis, ana drachmæ quatuor: auripig. ſquamæ ana drachm. vna: in ſerpente vlcere, & humore fluido, vtêris arido. In cancro, &

ſtruma

ſtruma, cum roſaceo ſubigẽs: bis in die commutatur. Atque hæc ferè materia ſepticorum eſt, quam exuras, eluas, cerato & aliis temperare poſſis. Elleboro magna vis ineſt contra callos: fiſtulę iniectus, ad tertium diem callum adimit. Callus, dura quædam eſt, & compacta caro, vnde pars ſtupet, albicat nec expirat. ἐκτιλωτικὰ ſunt, quæ callos detrahunt. Oppugnantur calli, primùm quidem malacticis: deinde cauſticis: poſtremò igne & ferro, vnguibus eraduntur, lacerantur ſcalpris, excinduntur cultris ad viuum, & ſi quid reliquum ſit, cauſtico remedio abſumitur, vel candente ferro inuritur: ſed fluxio reprimenda, prius quàm exeeetur callus. Exciſo callo tepida fouendum, tum abluendum aqua, vbi alumen difluxerit. Repurgandum melle, & ærugine, ſi qua ſordes extiterit. Ectilotica ſunt: ſcilla cocta, & cum calce trita: nitrum, ſed torrefacta: fæx cremata veteris acriſque vini, vel aceti, cortex ſalicis vſtus, & aceto piſtus. Vſta calx cum pueri impubis vrina: ærugo melli, ſali, thuri æqualiter mixta. Laſer aut calx cerato irino vel liguſtrino capta: teſta terráque furnaria, pumex crematus ex aceto, trita: naſturtij farina aqua ſubacta, bdellium pingue cum melle: ammoniacum aceto fuſum cum pari ærug. Radix lilij vſta in cinerem: ærugo cocta, læuigata: amygdala è melle trita. Squammæ vncia vna, æruginis drach. duæ, cerati lentiſcini, vel myrtini, vnciæ octo, plus minúsve: harpax cum modica ærugine. In hoc genere laudatur oleum lentiſcinum, quia præterquam quòd mollit: & digerit etiam adſtringit repellítque: quibus omnibus difficilia vlcera cum oris induratis egent. Terebinthinum ſimiliter & maſtichinum quæque ſimilia ſunt ἐκτιλωτικὰ & στυπτικὰ iiſdem rebus quibus amyctica excipi poſſunt, viſco & aliis. Satis profeciſſe putes, cum ſuis marginibus vitioſum corpus à ſano exceſſerit. Quòd ſi ſepticis nihil effeceris, ad eſcharotica, ignem, & cauteria veniendum, atque omninò vis pro magnitudine & contumacia vlceris adhibenda eſt. Eſcharotica ex ſeptorum materia conficies, ſed vt firmior trahatur cruſta, è metallicis acribus miſcendũ erit, quod ſit craſſa & adſtringente potentia. Qualis eſt cadmia, chalcitis, chalcanthum, quæ per ſe cruda, trita, & ſaliua hominis, vel aceto capta, cruſtam contrahunt. Eadem vſta leniora quidem, verùm eſcharotica. Sepia mi-

Elleborus.

Callus quid.

ἐκτιλωτικά.

Curatio calli.

Materia.

Olea ectilotica.

Eſcharotica.

Vſtio ab igne.

ſcentur, cùm altius imprimenda cruſta. Celerius operatur ignis, & melius ſi ægri perferunt. Atque is non vno modo adhibetur. Conceptus aqua feruida, ligneo tubulo, canali, penna ſcriptoria inducitur, extrema parte in æquabilem circulum circunſcripta, quæ clauos, verrucas, & ſimilia, quæ vrere oportet, includat: altero extremo dehiſcente, aqua feruens, plumbum fuſum, vitrum, & ſimilia illiquantur: dum vim ſuam vnà collabens ignis ſatis impreſſerit. Alioqui lana mollis, ſpecilli nucleo alligata, feruente oleo, vel butyro intingitur, atque ita imprimitur. Fortius eſt, ſi vel è vitreolo, vel antimonio, & vocato ſublimato, aliíſque id genus, oleum fuerit extillatum. Quidam nucali teſta, voluta cochleæ & oui vrunt poſteaquàm igne incanduerint. Alij radice Ariſtolochiæ, gentianæ, ſtruthij, ramento myrti, buxi, & ſimilium, cauteria effingunt. Oportet igne contineri, dum extrema parte carbunculent. Vſtione Arabica veteres, vt pòſt etiam recentiores, vſi ſunt. Auro & argento lenius: ære, & ferro acrius inurunt. Cæſim, punctim cauteria imprimuntur, adiguntur longius & latius, & in circulum circunferuntur: vno loco vel pluribus: ſemel ac ſæpius: vt natura rerum, partium, & corporum ſuſtinet, & vitia requirunt. Ex quo variæ cauteriorum formæ affinguntur. Locum igni circunſcribere oportet, nucali teſta vel re ſimili, quæ ſuis marginibus conſtans, pateat in medio: Cerato roſaceo: lana vino tincta muniendæ ſunt vicinæ partes; ne iuſto latius euadat ignis violentia. Alioqui ſpleniis imbutis oui candido, muccagine pſyllij: ceruſſa è rhodoſtagmate lota, refrigerante ſucco & iis omnino quæ ἀφλέγμαντα Græci vocant. Cruſta non ſtatim detrahenda: ſed nutare prius oportet, ac veluti maturitate ſua excidere. Alioqui vis afferri ſolet, profundum vulnus relinquitur, dolor, fluxio, phlegmonæ irritantur.

Quæ cruſtam detrahunt.

Tēpeſtiua deducipoteſt butyro & rhodoſtagmate loto; farina tritici in porri vel rutæ ſucco. Lenticula cocta & cum melle mixta, foliis oleaſtri cum melle litis, ſulphure trito ex oleo, contuſis nucum interaneis, porri foliis ſaliua tinctis, & in mollioribus lacto cum melle cocto, albo ſtercore canino, cinere vſtarum hirundinum, & minoris centaurij, humano ſtercore ſiccato, crematis cochlearum terreſtrium carnibus. Chalcite trita & ſubtriplo melle vel chalciteos vnc. r.

ireos

ireos ſemuncia per ſe tritis aut cum melle. Nutrito lithargyro cũ vſtulato butyro, radice anonidis, columbino ſtercore è melle, quod & carbunculos ſcarificat. In ſumma, abſtergente & incidente materia, quæ paregorico & molliente remedio temperari poteſt. Recentiores chirurgi in ſeptis numerant, ſtuppas canabinas, hermodactylos, bryoniæ radices, alumen, vnguentum apoſtolorum. Et in carne dura & multa, vitreoli genera, & cuperoſam, quibus pro chalcantho & chalcite vti ſolent, æruginem. Vnguentum viride, Aegyptiacon. Trochiſcos è viuæ calcis vnciis quatuor tritis & cum melle iunctis: ſit autem mellis plus minúsve, vt ſunt corpora. Throchiſci capſula figulina ordine collocantur, ſiccãtur in clibano: puluis inde vtilis eſt. Succi radicis aſphodeli vnc.6.calcis viuæ vnc.2.auripig. vnc.1.arida ſucco merſa ſub canicula inſolẽtur, dum ſqualeant. Calcem viuam modò melle, modò ſapone incorporant. Cantharidum ventres fermento cogũt vel ſepo: ſed à cantharidibus vrinæ ardor metuitur: Nam & hæ illitæ capiti id genus vitij inferre poſſunt, cui malo gargariſmus & inſeſſio è lacte ſuccurrit. Eadem quoque parata è paregoricis. Septa adipe vel ſebo excipiunt. In adipibus ſepticus eſt è ranis viridibus, quas in arboribus venantur, Quæ ſequitur ex quinto de comp.pharm. κατὰ γένη tranſtulerunt: Malicorij drach.10. Ariſtoloch. rotundæ, gallæ, drach. 8. aluminis ſciſſilis, aloës ana drac. quatuor: myrrhæ, chalcanthi (vitreolum vertunt) drach.2. thuris drach.4. Exedunt ſine morſu: Sandarachæ, id eſt, arſenici rubri, auripig. ana drach.2. calcis viuæ, drac.4. mannæ thuris tantundem: tritis vtitor: Sic enim Galenus. Recentiores hoc modo: Calcis viuæ lib.1. auripigmenti rubri & citrini, alkali, acaciæ, ana lib. dimid. trita vniantur cum capitello. Eſt autem alkali, ſal niger, quem è quercu, corylo, harundinis trunco, carbunculatis & aqua dulci vel marina coctis veteres fingebant: nunc è braſſica marina, betis, & nitroſis rebus comparari poteſt. Alioqui torrefactum ſalem cùm hydrargyro, tandiu piſtillo volutabis, dum ſal nigreſcat. Alij aliter alkali interpretantur. Capitellum ita fit: Calcis viuæ ſalis ammoniaci, ana lib.1. trita ſubigantur lixiuio è fabaceis ſcapis. Deponuntur olla quæ à fundo hiet anguſta rima: aliud figlinũ ſubiicitur, quod paulatim lixiuium

Recentiorũ ſepta.

Trochiſci è calce.

Trochiſci de arſenico.

Alkali.

Capitellum.

diffluit, ſed vas vtrinque ſtatim initio defodi terra opus eſt, vbi ſeptem dies perſiſtet. Cathæreticon, ſepticon, & lene eſcharoticon capitellum eſt. Alij tres partes cineris ſabaceorum, vnam viuæ calcis, ſubinde perfundunt aqua, identidem conuoluunt, & per quaſillum rarum tranſcolant. Rami ficulnei cremantur, cinis aqua maceratur, qui vbi in aquam vim ſuam demiſit, exprimitur & abiicitur, nouus aliquoties reuocatur. Eodem modo è ramis tithymalli & cauſticis cineribus lixiuium parari poteſt. In quo ſpongia ſubinde merſa apponitur. Alia capite de epuloticis. In humido ac ſordido vlcere, pingui abſtinendum: arida inſperguntur. In calloſo, & ſquallente malo arida pingui excepta adhibentur. Septica faciunt Arabes quæ à Græcis deſcripta ſunt, & alterum genus relinquunt, quod humido calore cum fœtore partes corrumpit.

Lixiuium ficulneum.

Quæ ex hydrargyro fiunt, præcipitatum, ſublimatum, cinabrium, braſſicæ ſucco, ſolani, limonum, & ſimilium attemperant. Licet etiam, quod veteres factitarunt, non tribus, ſed triginta & quadraginta diebus terere in ſole ſub canicula, bis mutata aqua. Et vt ſunt corpora & vitia, ita magis minúsve acria comparari poſſunt: nec lotura ſolum ſed vſtrina & mixtura diluuntur. Minium è micis metallicis, è ſterili gleba plumbi, è ceruſſa vſta, quod alij ſyricon, alij ſandicem vocant, ad epulotica potius referendũ. Quod verò è ſulphure & hydrargyro factitiũ eſt, in cauſticis cenſeri debet. Vſurpant præter hæc, aquas fortes, & vt dicunt Alchymiſtarum. Salis ammoniaci, auripig. rubri citrini, cuperoſæ, æruginis ana, trita in alembicum vitreum bene ſtipatum luto, & vndequaque clauſum deponantur, & ita extillentur lento igni, quod primũ fluit, vel abiicitur, vel in alembicum repetitur. Ignis augetur duplo: quod ſecundo ſtillat, fideliter reponitur. Alij ex aluminis rotundi, vitreoli Romani ana lib. I. ſalis nitri, aut ſi deſit, crematæ fecis aceti ſeſquilibra aquã eliciunt, hæc calloſis naturis idonea ſunt, ſuſpecta in naſo, labris, palbebris, digitis aut pudẽdis, mollibus atque exiguis partibus, vbi vena, neruus, arteria inſignis eſt: ac primũ quidem minimũ ſit, quod imponitur: deinde vt res exigit augeatur. Aliquando cerato roſaceo, vnguento albo, dialthæas, & ſimilibus mixta retunduntur: muniunt vicina: doloribus medentur vt prius.

Minium.

Aquæ fortes.

De do

De dolore. CAP. XII.

Accidunt multa vomicis & vulneribus, quorum remedia aliquot cōſperſa locis: vt proximo capite cōtra callos: alio cōtra vermes, cācroſa, putredines: & quæ rheumata intercipiant, præcidántque phlegmonum cauſas, ac feruorem partium à pharmacis extinguant: alia quoque obiter annotata ſunt. Iam de dolore & hæmorrhagia inſtituenda oratio, quæ vt plurimum curandi conſilia interturbant. Itaque dolor omnino fit ſubita alteratione & ſolutione continui, cui quamcelerrimè occurrendum, nunquam enim committendum vt diutius crucietur æger, ſic enim rheumata commouentur, oriuntur plegmonæ, labefactantur vires, conuulſiones rapiunt ægros, ac ſæpe mortes.

Cauſa doloris.

Et quod ad inſtitutū maximè pertinet, vlcera inde madeſcere contingit: quæ ſicca eſſe, ſeruata naturali ratione, & vacua excrementis neceſſe eſt: Ἀνώδυνα vocant & παρηγορικὰ quæ dolorem leniunt, tenui ſubſtantia, primo gradu calida: vel ita temperata vt familiaritate elementorum, naturæ partium conſentiant. Adde ſi vis, quæ qualitate contraria cauſam oppugnant, quale eſt oleum laurinum in refrigeratis, violaceū in calefactis, ſiccatis hydrelæum.

Ἀνώδυνα, & παρηγορικά.

2 Genus.

Humiditas non tam qualitate quàm copia dolorem facit, ideóque phlebotomia, carthartico, clyſter, & ſimilia, quæ ſublata copia dolorem tollunt, in hoc genere collocare licet. A calore, & frigore dolor acerrimus: à ſiccitate mediocris: ab humiditate propè nullus, vel ſtupidus excitari ſolet. Tertium quoque genus adiiciunt, ſed impropriè eorum quæ ſtupefacto ſenſu dolori remedio ſunt, quia quod doleat ſentire neceſſe eſt, & extincto ſenſu dolor neceſſario conquieſcit ναρκωτικὰ & ὑπνωτικὰ talia appellant. Anodyna ſunt oleum dulce ætate medium, oleum Chamæmeli, oleum è lini & althææ ſemine, & è dulcibus amygdalinū, oleum lumbricorum, vulpinum, melinum, è meli, è pullis cygni, extortum tritico candenti ferro, è ſarmentis vitium, ex ouis preſſum, ſambacinum, ſambucinum, è floribus, & alia, de quibus poſtea. In quibus diſtinguenda, quæ non ſolùm leniant dolorem, ſed etiam cauſæ repugnant: quale eſt roſaceum, vbi à calore dolor eſt: aut à dolore cōmotus calor. Chamæmelinum vbi leniendum ſimul atque diſcu-

3 Genus.

Olea.

Adipes. tiendum aliquid eſt. In anodynis ſunt butyrum,œſypus, lana bene ſuccida,ſuillus adeps, vitulinus, è cercopitheco, & ſimia, gallinaceus, anſerinus, humanus, ex anguilla & cuniculis,vulpinus,melinus,aſininus,lac muliebre,& vaccinum. Althææ,maluæ,ſeminis lini & cydoniorum,lilij, violariæ,pedum arietis,capitum & interaneorum,hœdi ſimiliter decoctum, & hæc lacte coqui melius eſt, aut cocta lacte butyro condiri,vel conteri roſaceo.

Materia decoctorum. Crocum,thus,mannam,galbanum & ſimilia pharmacis commiſcent, vt quæ aliquid habeant quod paregoricon ſit. Calorem temperant, & anodyna ſunt, aqua tepida, oleum roſaceum,violaceum,nympheon,papauerinum,cucurbitinum, & quod è candido alterci ſemine, priuatim vſurpatum feruidis doloribus podagricorum:lactucinum, portulacinum, pſyllinum, cucumerinum. Et ex horum *Olea anodyna quæ refrigerant.* oleorum materia, ſuccus ac muccago colligitur, vel eadem in lacte coquitur,ex conuenienti oleo ſubigitur. Linteola in decocto merguntur,ſucco & muccagine imbuuntur, & ita iuuant. Ac ſubinde inculcare linteola & auxilium repetere neceſſe eſt. Cerata & enchriſta è cera alba lota,oleo conueniente, muccaginibus, ceruſſa lota,populeo vnguento & ſimilibus confingi poſſunt Dolores è *Contra dolores frigidos.* frigore iuuant,quæcũque ferè in anodynis numerata ſunt, oleum chamæmelinum, anethinum, è leucoio, meliloto, hyperico,lirinum, atque his magis è baccis lauri & iuniperi vino maceratis,extunditur mola coxariis, & frigidis articulorum vitiis.In lue venerea frigidos dolores iuuat galbanarium, ſulphurinum,ſtyracinum, in quo thus,manna, & ſimilia diffuſa ſunt, & quod è nuce myriſtica, incude & candenti ferro preſſa extinguitur. Sed eadem conquaſſata,vt & cinamomum,oleo incoqui poſſunt:ita è calendula,maiorana,roremarino & ſimilibus parare licet.Irinum, ex acori radicibus, centaurio,gentiana,ariſtolochia,bryonia,hyſſopo, thymo, pulegio, vbi craſſus humor impactus cruciat. Sinapium,cnidelæon,& alia id genus efficaciſſima ſunt. Vino ferè & pari oleo materia coquitur: quæ prelo vel mola oleum non reddit. Cùm iam vinum ex- *Ol. terebinthinum.* halauit, ea exprimitur, oleum reliquum vſui eſt. Terebinthinum oleum, è terebinthinæ libra vna laterum antiquorum, vel vt Albucaſis recentium, quia plus olei combibant,

bant vncia vna, maſtiches, & ſtyracis ana vncia vna: lateres igniti extinguuntur oleo: extincti tritíque cæteris commiſcentur in Alembico vitreo: tres liquores effluant, quorũ tertius eſt optimus. Flores roriſmarini amphora vitrea duplici linteo obſtipata, deinde etiam cera includuntur: elicitur oleum calida arena, Chymicorum more. Oleum philoſophorum, Meſuæ petrelæon, & quod ex euphorbio. Contra flatus & dolores frigidos ventris atque vteri: quod ſequitur plurimum facit: Olei anethini libra vna ſemis: agni caſti, ſeminis rutæ ana vnciæ tres, cinnamomi vnciæ ſex: conquaſſata hæc quadraginta diebus inſolentur merſa oleo vel lento igne incoquantur. Fotus è chamæmelino & meraco vino calidus, dolores omnium partium corporis compeſcit. E garyophillis oleum, & calamo aromatico efficaciſſimum eſt. Radix cucumeris agreſtis in taleolas cæditur, cum abſinthij cacumine hydrelæo coquitur, hinc fotus & cataplaſma hemicraniis ſingulare. Erinaceus terreſtris oleo & vino excoquitur, dum ſolum oleum reliquum ſit: contra dolores articulorum. E ſex vitellis: aſſis, myrrhæ drachmæ dimi. ellebori nigri granis quatuor oleum exprimunt ſingulare vlceribus puerorum, calloſis ac dolentibus vlcerum labris, putrilaginoſis ac vermiculantibus vitiis & ſcabiei. Styracis pinguis vnc. duæ, vel eo plus in ſeſquilibra olei colliquātur in duritie dolente, addita octaua parte ellebori albi, ſcabiei conuenit. Agrippa & Marciato quidam vtuntur in frigidis doloribus. Vulgatum eſt, anodynon: mica panis ſoluta lacte vel incocta ex tribus vitellis oui & ſeſquūcia roſacei ſubigitur, cataplaſma fit. Sit panis lib. vna, oua momento croci intinguantur. In deſperatis narcotica vſurpātur: vnguento roſato, & dialthæas aliquid populei vnguenti & opij cómmiſcetur. Cerati roſacei vnc. tres, opij drach. vna, caſtorei ſcrupuli duo, vnguenti roſacei vnc. vna, terebinthi. vnc. dimi. colliquatis adde opij ſcrup. vnum, croci grana quatuor. Aliquid etiam Philonij ſcriptis vnguentis & ceratis miſcere licet. Oleum in quo viua torpedo coxerit, narcoticum eſt. Dialthæa vnciæ duæ, galbani ſemuncia, opij ſcrupuli duo, croci grana ſex. Graniſſimis quibuſque doloribus ſingulari ope ſuccurrit, ex aduerſa parte detractus ſanguis, quem ſtatim initio minuere melius eſt. Sic enim præciduntur malorum cauſæ, &

E floribus roſmarini.

Phlebot.

quæ

quæ nocent vulneribus omnia ferè ſanguinis vitio commouentur,dolor,phlegmone,gangræna,ſyderatio. Multò magis,ſi affecta parte venæ ſunt inſignes,quæ oppreſſæ copia dolorem cient:poſteà verò cùm non expirent, gangrænam pariunt & σφάκιλον,id eſt,ſyderationem:hoc vitium corruptela eſt,primùm quidem oſſium,deinde partium reliquarum:cui periculo phlebotomo occurrendum, atque etiam

Scarificatio. cultello ſcarificandus locus eſt,vt leuatus onere & vitio,ad

Cucurbitula ſpiritum liberè attollatur. Cucurbitula quoq; ad hanc rem ſæpe contulit,de qua ſeorſum à nobis libellus æditus eſt.

De hæmorrhagia. CAP. XIII.

NON ſolùm è recenti, ſed & inueterato vlcere ſanguis effluit,apertis,ruptis,exeſis vaſis. Et ex arteria hæmorrhagia periculoſior:deinde maioribus venis; quæque plus ſanguinis effundunt, quas inde αἱμόῤῥοις vocauit Hippo-

Apertis. crates. Apertis aſtringentia:ruptis,glutinantia: exeſis,ſarcotica,& boni ſucci alimenta remedio ſunt. Aperta ſimul & rupta iuuant plantago,balauſtia, hypociſthis,rhus, omphacium,galla deflagrans & vino vel aceto tincta, acacia, malicorium, ſymphyti radix, porrum contuſum; polygonon,peruinca,terra ſigillata & figlina,bolus Armenus, rha barbari magna,rubigo ferri,lapis hæmatites,paſſæ vuæ nucleus, gallæ flos, lanugo quæ cotoneo & maſcula ſalice inſidet, quæque in ea penicula dependent, fraga herba, cynosbatus,aqua frigida,vinum aſtringens, acetum,oxycratum,& alia quæ in epuloticis, glutinantibus,& repellenti-

Ruptis. bus anteà deſcripta ſunt. Peculiariter ruptis conueniunt, thus, manna,aloë, maſtiche, tragacantha, amylum; gummi,glutinum, larigna, terebinthina, pix ſicca,colophonia, gypſum,farina piſtrinalis,cochlea cum domo trita:horum alia in puluerem comminuta inſperguntur: meliora ferè

Vtēdi ratio. emplaſtica, ideóque in oui candido,reſina liquida,conueniente ſucco imponi debent. Linamenta,pili leporis,lanugo illa ſalicis & cotonei ſuccis liquidis inculcantur; atque indè penicillus aut vermiculus pharmaco madens hianti vaſorum ori inſeritur, floccus ex eadem materia & pharmaco ſaturatus ſuperdatur,ligatúrque commodè, iniectis vaſi modò tribus,modò quatuor faſciarū orbibus, ad eam partem vnde profluit ſanguis, ex quo faſcia radicē verſus

paula

paulatim adduci debet, vt ſurſum verſus magis magíſque ſtringas atque illabentem ſanguinem reprimas. Tertio die reſoluēda lintea ſunt, neque cōmutanda linamenta, flocci, vermiculi, ſi quidem firmiter inhærent, ſed tantùm irrigan da pharmaco, ac vt prius colliganda. Quòd ſi vacillant, digitus vaſi imprimendus, reuellēda turunda, & reliqua tum noua vt prius omnia repetenda, eadémque ex præſcripto vincienda ſunt, ídque tandiu reuocandum, dum renata car ne, ac bene ſtipato vaſe, extra periculum omnia videantur. Aliquando verò vbi in ſuperficiem vaſa exponuntur, digitus impreſſus hæmorrhagiam ſiſtit, coacto grumo. Quæ ſi in profundo latent, nec facilè digito continguntur, hamo prehendere, leniter intorquere & laqueo intercipere oportet. Nonnūquam volſella capta vtrinq; funiculo illaquean tur, & media præciduntur, vt extrema in ſe reuulſa coëant. *Ferrum.* Id verò in maioribus vaſis non caret periculo. Deſperatis aliis auxiliis, ad ignem & cauteria veniendum, multò magis ſi quid putre, vermiculoſum, ſerpēs, rodens: ſi eiuſmodi locus eſt qui facilè computreſcat, qualis eſt ſedes, os, & genitalia, quíque vim ignis ſine periculo ſuſtineat. *Ignis.*

Eſcharotica hoc loco vehemētius contrahere oportet, vt firmam nec deciduam cruſtam efficiant. Alioqui maior vis ſanguinis erumpet, ante tempus reſoluta cruſta. *Eſcharotica* In remediis laudantur phlebotomia, cucurbitula, ſanguiſugæ, vincula aduerſa parte & κατ' ἰθυωρίαν reuellendo adhibita, & conſtringens epideſis. *Phleboto. Cucurbit. Sanguiſugæ.* Cucurbitulæ ratio ex libello noſtro repetenda. De phelbotomia & ſanguiſugis alio quod para mus, opere diſſeremus. Purgatio ſæpe neceſſaria, ſed tardius opitulatur. *Purgatio.* His ferè remediis materiæ curſus retrahitur: quanquam non temerè renitendum ſanguini: quia ex omni vulnere, niſi ſit in ventre, crebrò ſanguinem fluere vtile eſt, autore Hippocrate. Tempeſtiuè ergo ſupprimes, iuſta ratione leuato corpore: vt inde ſiccius effectum vlcus celerius poſſit coaleſcere. *Vſus refrigerantium.* Ac fortaſſe tutius fuerit vlcus emplaſticis obſtipare: frigidis & aſtringentibus medicamentis vias intercipere, quà ſanguis decurrit. Frigidum enim & aſtringens vlceribus mordax. Et in iis frigido vtendum, vnde fluit ſanguis vel fluxurus eſt, non ad ipſa, ſed circa ipſa inquit Hippocrates. Aliæ quoque partes, vt thorax & quæ neruaceæ ſunt, frigido læduntur magis. Ideóque

iam

iam auerſa materia, neq; etiam locis omnibus, frigida adhibere conuenit. Columbæ ſanguis peculiariter reprimit hæmorrhagias è membranis cerebri. Memorabile remediũ eſt quod ſequitur, Spongia noua, alioqui vetus, ſed marina vel lixiuio querno repurgata, acerrimo aceto inebriatur, tum inquinatur liquefacta pice, deinde trito bitumine, galla, vel re ſimili conſpergitur, atque ita crematur teſta figulari clauſa, dum cineréſcat. Alij aceti loco, taurino ſanguine imbuunt, ex odoro vino propinant ſingulari ope dyſenteriis, menſtruis, & aliis hæmorrhagiis. Emplaſtra ſunt gypſum crudum, gyris, ſi oui candido excipias: Thuris partes duæ, aloës pars vna, vel eo plus in duriore natura: Loco thuris vſurpatur manna, vt quæ melius aſtringat, ſed thus ἐμπλαστικώτερον pharmacum reddit: concorporatur liquore oui: vermiculus è molliſſimis pilis leporis medicamento intingitur, & ſi fuerit opus, dehiſcenti vaſi immittitur. Ex iiſdem pilis conficitur floccus qui eodem pharmaco imbuitur: atque imponitur cauo, vt incumbat vermiculo. Eunucho è manu ſumma profluens ſanguis eo pharmaco non reſtitit: qui deinde linamentis ex dilutiſſimo oxycrato preſſis omninò conquieuit. Loco pilorum leporis, linoxylo quod vocatur *cotton*, & memorata lanugine bene depexa atque carminata vti licebit. In eroſione vbi vniuerſo corpori conſulueris, nec aliter mederi datum eſt: veniendum ad paſtillos Andronis, Paſionis, Polydæ, ex libro quinto de comp. pharma. κατὰ γένη. In vehementi hæmorrhagia primùm quidem validè aſtringentibus materiæ impetus retundi debet, quibus paulatim paſtilli commiſcentur, poſtremò ſolis paſtillis vtendũ erit. ἰσχαιμα verum Chalcitidis drach. 16. alij 8. mannæ drachm. 12. alij 16. terebinthinæ frictæ & aceto extinctæ drachm. 12. Chalcitidis drach. 6. mannæ drach. 2. tereb. colophoniæ ana drach. 4. Mirabile. Chalcitis, reſinæ ana drach. 8. mannæ drach. 16. infriata ænea pyxidicula reponuntur, vſus tempore par pondus gypſi commiſcetur. Adduntur his ad cruſtas, chalcanthum, miſy auripigmentum, ſandaracha, calx viua. Debilior cruſta eſt à calce viua & auripigmento, niſi aſtringenti materiæ coniungantur, ferrum candens, æs, aurum, & argentum cauteria ſunt: ſed ab auro & argento mollior eſchara relinquitur. Celerius auxilium à ferreo caute

Spongia.

Hiſtoria.

In eroſione.

Vſus paſtillorum.

ἰσχαιμα.

Eſcharotica

cauterio percipitur. E ſubere vel ſpongia orbiculus tenuis feruida pice immergitur,& ita calens impingitur. Alij malicorio,galla,radicibus aſtrictoriis prius ignitis,cruſtas efficiunt. Recentiorum eſcharotica ſunt, Virreoli Romani ſemuncia, Balauſtiorum vnc.3. aluminis vnc.1.fiat puluis. Colophoniæ vnc.3.boli armeni ſeſquuncia, maſtiches,olibani,ſanguinis draconis, ana ſemuncia , radicis ſymphiti, roſarum,ana drach.1.vtuntur puluere rubro, ſanguine draconis,& aliis,de quibus antea:ac plura eſcharotica ex proximo capite repetenda. Adhibitis remediis membrum ita collocari debet, vt altior ſit locus,vnde hæmorrhagia,reliqua vena,quæ radici propior eſt:vt veluti decliui quaſi vaſe deorſum, ſanguis refluat. Sit membrum in quiete,& ea figura ſitum,quæ dolorem non afferat:ac mitella confirmare manus,& puluino crura melius eſt:æger quoque aduerſa parte decubat. Inſtituatur vita vnde ſanguis acquieſcat, aquæ potus , & ſimilia. Interdicatur iis vnde efferueſcat, qualia vina quædam ſunt fortia,& calida alimenta.

De vtili materia in vitijs oſſium. CAP. XIIII.

Vitiis quæ oſſa fecerint,eodē ferè momēto ſuccurrere oportet. Alioqui phlegmone ſuccēditur quæ ſaniē facit,agit cuniculos, vlcera diſpergit,alta, exeſa, & curanda motis, ἐμμότους inde vocat Hippocrates.Ex quo denigrantur oſſa,cariem inducunt,& ſyderationem contrahūt. Laborāt fracta,colliſa, fiſſa, forata oſſa, & mota articulis. Acceſſio mali eſt,ſi cum vulnere læſa ſunt,multo magis in articulis, vbi nerui,tēdines,nuda carne & oſſea loca ſunt,in quę laxa & commota excremēta corporis coïre ſolēt. Adde quòd ibi chartilago quædam eſt, in qua cicatrix firmari nequit : hic ergo aſperior caſus,dolor,vigilia,conuulſio,deliria , ſæpenumero cōmouentur. Atque vt maior articulus eſt,ita grauius periculū creare ſolet. Verùm non alia parte ditior ſupellex veteris diſciplinæ:nuſquā hæc curioſa magis, quàm in oſſium medelis. Infinita propè reperit & literis tradidit, quædam etiam autoritate principum,ære publico in ciuitatibus extruxit, quæ ad hanc curam oſſium pertinerent:ferramenta varia, cauteria , exciſorios cultros, ſcalpra, raſoria,limas, ſpecilla, aliquot terebrarum genera , modiolos, ſorfices, μηνιγγοφύλακας, volſellas,ſcalas,ſcamma,repagula,ve

Celeriter medicandum oſſibus.

Vitia in articulis.

Multiplex materia mechanica.

[illegible], ſpongia, [illegible], trochiſcos, [illegible], fibulas ſectas, fila byſſo & auro [illegible], alia quoque plurima, quæ ad purganda, tenenda, [illegible], [illegible] denique oſſa facerent. Et [illegible] ſuis [illegible], faſcias, hy- [illegible], ſpatulas, [illegible] modo [illegible] : quorum multa quidem [illegible], alia [illegible], quædam deſerta, quia [illegible] nec tam operoſa cu- [illegible]. [illegible] aſperum, [illegible] eſt. [illegible] opus eſt, quæ vehementer ſiccent: quorum materia capite de purgantibus [illegible] eſt. Nec [illegible] vias claudere oportet, quæ ad [illegible] oſſa pertinent, quam hæc omni [illegible], [illegible], ſordo purgata ſint.

In ſcalpris quam [illegible]

Compendio- [illegible]

Quæ & perexiguum [illegible] vel anguſtum, ferro ampliare neceſſe eſt, ſpongiaque aut penicillo implendum cauum, vt ne coëat, ſed [illegible], dum vel [illegible] carne, vel [illegible] callo bene purum os & iam incolume, videatur. In aliis [illegible], ſpongia, linamenta, penicilli ſumma parte deuincta ſint filo, quod foràs propendeat, vt illa facilè reducantur. Videndum quoque penitùs [illegible] impleas, ne qua ſquamma, vel fragmentum ex oſſe, quæ ſcilicet oſſi ſuo coaptanda ſunt, aut ſi [illegible] carnem ſubiuerat, molliter præcidere oportet, verùm [illegible] radice alioqui eximenda ſcalpro. Quòd ſi nihil moleſtiæ afferunt, verùm non poſſunt oſſi ſuo compingi: in horum altero conſilium eſt. Nam vel medicamentis detrahes vel permittes dum veluti maturitate quadam & ſponte ſua excidant. Ita enim os celeriter carnem inducet, vel callum contrahet: ex quo medicamentis, quæ mediocriter ſiccent, vel aſtringant, cicatrice operies. Quæ verò ſquamæ, ante maturitatem rapiuntur ferro, aut vi reuelluntur, fiſtulas ægrè ſanabiles relinquunt. Omnino ergo declinanda vis eſt. Squammas detrahunt medicamenta, tam ſuperiùs capite de glutinantibus memorata, tum erucæ radix, cucumeris agreſtis, vtriuſque, bryo

Aperta ſecanda. [illegible]

Squamma.

Quæ ſquammas detrahant.

bryoniæ Ariſtolochia peculiariter elicit teſtulas caluariæ. In abſceſſu paruo oſſiũ deligatio καταρματικὴ idonea eſt, ſed paulò laxior & ſine ferulis. In magno non eſt deligandũ καταρματικῶς. Satisfaciunt ſplenia, inſuccata vino nigro, ſubauſtero, quæ deinceps atque cõtinẽter, hinc inde adhibenda ſunt, non vt hoc illi inſideat. Longiores ſunto quàm quæ ſolum ambitum membri comprehendant: nam ſi quadrantalis circulus eſt partis, paulũ longiores ſplenes trientalibus eſſe oportet. Obliquè inſeruntur membro, & aduerſa parte decuſſant. Sanantur vlcera aliis ſimiliter: niſi quòd oſſa magis ſiccantia deſiderant, & quæ continenter oſſibus generatur caro, vt eſt paulò ſiccior, ita magis ſiccantibus pharmacis gaudet: vt verò ducenda carne ab oſſibus recedis, ita vis ſiccantium temperanda eſt, donec iam cicatrix trahenda ſit. Ac carne oſſa tegere ſæpenumero opus eſt, vbi callũ cogere nõ licet, nimium diſſidẽtibus fracturæ labris, & vbi in circulũ os exciſum eſt: verùm è callo multò ſtabilius vinculum eſt. In fractis oſſibus & luxatis multarum rerum cura eſt: ac circa initia omnino prohibenda fluxio, dolor, inflammatio. Os ergo quod vel abiit loco, vel fractum diſſidet, omnino conſtituere oportet: deinde ita continere vt ne excidat. In quo hæc ſunt præcipuè τάσις, διάπλασις, ἐπίδεσις, ἀπόθεσις vel ὑπόθεσις. Extenditur membrũ, vt diductis & adductis marginibus ſoluti oſſis oræ oris molliter conſueſcant, nihil exaſperetur, nihil diffringatur, quod in fracturis dẽticulatis, ſcabris ac ſerratis ſæpe cõtingit. Videndũ quoque, ne in diſtentione neruus, vena, arteria, muſculus, cõtra naturã extorqueat. Extenſum mẽbrum & loco redditũ, manibus palpari, tractari, atque legitimè cõformari debet: διάπλασιν appellant. Quòd ſi tractatum, tenſum non conſtituitur os, ad μοχλίαν, lorum, habenas, & machinas eiuſmodi veniendum erit. Sequitur ἐπίδεσις quam καταρματικὴν appellant: in qua multorum prouidentia eſt, ſed maximè, vt contineas, phlegmonem arceas, procures callum. Ac primùm an ſit deligandũ, ſtatuere oportet: tũ quæ deligãdi forma ac ferè ἀπὸ δύο ἀρχῶν varia tamen ratione: ex quo decernendum, quibus, quàm multis, longis, latis, quàm denique firmis faſciis opus ſit. Adhæc idonea forma linteis quærenda eſt. Cognoſcendum præterea vnde primum iniicias, quæ ſit futura

Abſceſſus.

Splenes magnorum abſceſſuum.

Incarnantia oſſium abſceſſus & vulnera vicina.

τάσις.

Διάπλασις

ἐπίδεσις.

καταρματική.

progreſſio, quàm multi & quales circuli, quomodo diſtinguẽdi orbes, quibus interuallis, vbi & quãdo laxior vel aſtrictior deligatio, qua parte deſinat, quo loco, & qua arte nectantur nodi, aciæ figantur, cõducantur habenæ, quando regulæ, ferulæ, puluinaria, mitellæ adhibẽda ſint: quamdiu continere omnia, & quãdo ſoluere oporteat. Atq; in ſano membro probanda prius deligatio, quàm in ægro periculum facias. Poſtremò prouidendũ, vt in ea figura collocetur pars, in qua diutiſſimè conſtare poſſit, & minimè doleat. Iuſtos hæc cõmentarios deſiderant, verùm hæc breuiter, nec tam docendi, quàm monẽdi cauſa dicta fuerint.

Quæ in faſcijs repellunt. In faſciis remedia adhibentur quæ repellant, & madorem ſciſſilium linteorũ contineant: ſic enim prohibetur dolor atque inflammatio: faſciæ initio plures & aſtrictiores, ſi neque dolor, neque phlegmone, vulnus, vel aliquid tale prohibeat. Ac ferè inebriantur vino craſſo, nigro, modicè *Vinũ quale.* auſtero: vinum hoc ſuperficiẽ cogit, vim ſuã ad repellendũ *Vitanda.* altius imprimit, & ita præcidit inflammationum cauſas.

Quod nimium ſtringit, dolorem excitat. Tenue, album, giluum, fuluum etiam ſi contrahat repudiandum tamen eſt, vt reprimentium genus quod humectat, papauer, cicuta, mandragora, multo magis ſi in articulis & neruoſis partibus labor eſt. Nec enim qualitas ſola, ſed horum etiam corpus intrò penetrat & neruoſa lædit. Atque inde calor, qui regit corpus, interdum extinguitur. Vino igitur craſſo, nigro, modicè auſtero, faſciæ & ſplenes ſaturandi ſunt. Miniſter adſit, qui ſubinde affuſo vino ligamenta compluat: alioqui cum periculo reſiccantur, quod ne *Œnelæum.* fiat noctu, præcipuè prouidendum erit: hyeme vini loco œnelæo vti ſatius eſt, quo etiã tempore ſuccida lana ſplenibus præferri debet: fumoſo vino & odoro abſtinendum, *Oui candidum cum roſaceo.* ne caput feriat. Iuſtum quoque in ſuccandis linteis medicamentum ex oui candido, oleo roſaceo vel myrtino. Alij aceto & oxelæo contra phlegmonem faſcias imbuunt; *Acetum.* Detur id bene carnoſa parte & ſine vlcere. Ceratum album in vſu eſt, ſuſpecta miniſtri diligentia, ne videlicet lintea inareſcant: quod vino quidem minus efficax; repel- *Ceratum album.* lit tamen & phlegmonem inhibet. Verùm cerato vti poſt initia ſatiùs eſt, iam abeunte periculo inflammationis, & vbi fractura ſimplex, nec in fragmenta varia contritum

tritū os eſt. Cerato ergo pars ægra, faſciæ, & ſplenes illinenda ſunt, adhæc extremæ partes, ſed manus præcipuè, ne quod deligatione exſtringitur, infirmum ſcilicet frigidumque corpus imbibat. Ceratum καταγματικὸν è cera pingui & duplo oleo conficitur, oleum ſit recens rhodinon vel myrteū. Cera ſiccior paulò liberaliùs oleo emollitur. *Ceratum picatum.* Picato veteres vſi ſunt, ſi quid contuſum eſſet, ſi quid coquendum atque mitigandum. Liquidiori cerato albo pix addita picatum facit. Omnia verò lenia ſint & mollia ne aſperitate lædant: vitetur pondus, quod callum prohibeat & partem opprimat. *Perfuſiones.* Perfuſiones fiunt ex aqua tepida, ita calore temperata vt in qua manū iucundè contineas. In frigoribus hydrelæum melius eſt. Perfunditur pars tertio ac quinto die, quoties videlicet lintea diſſoluūtur, idque liberaliter vt inde prurigo acquieſcat, & materia eius diſpergatur. In articulis tepida, tenſa relaxat, lenit dolentia, & phlegmone aduerſatur. Septimo die vel nonò iam affunditur, non vt diſcutiat, ſed vt euocet ſanguinem, vnde concreto poro oſſa conſerantur (πώρωσιν Græcè vocant, & inde πωρωτικὰ quæ callum gignant.) *Πώρωσις. Πωρωτικά.* Callus neque caro eſt neque os, ſed inter vtrunque ambigit. Itaque depoſito metu inflammationis, circa hoc tempus omnino cogitandum, vt coëat porus, vnde effracta ſolidantur: ſic ergo moderanda perfuſio, vt inde pars viuido colore effloreſcat, & leniter attollatur: nimium eſt, ſi ſubſidet & pallorem ducit. *Alimenta.* Alimenta ſunto, quæ probum ſanguinem, multum, craſſum, viſcidúmque creent. Panis triticeus è farina primaria: triticum legatur graue, denſum, vnde ptiſana comparetur: chartilagineæ animaliū partes, neruaceæ cutaceæ & pingues, ligamenta, tendines, petioli, ventres, linguæ, roſtra: capita hœdorum, veruecum & porcellorum, agnina caro & ſuilla, palmulæ pingues, caſtaneæ, vinum ſtringens, & ſimilia. *Medicamenta.* Medicamenta ſunto emplaſtica, quæ modicè calfaciant è gyri, ſimila, thure, manna, gummi, fabrili glutine, maſtiche, tragacantha, liquore oui, pingui cera, oleo, lachrymis & ſuccis, quibus emplaſticum nec ita calens corpus eſt. Ac iam antea de catagmaticis, & cephalicis ſermo habitus eſt: ſed hîc quoque ea materia locupletanda eſt. *Caninum cerebrum.* Caninum cerebrum in linteo adhibetur: ſuperdatur lana inculcata oui candido:

vbi ſqualeſcit remedium, commutari debet: quatuordecim diebus ſolidat. *Hybiſcus.* Aliis purgatur hybiſci radix, atque hinc medulla eraditur, quæ per ſe farinæ tritici mixta liquori oui, effracta iungit. Radix hæc aquæ indita & ſub dio poſita: aquam cogit. *Muſcus.* Muſco viticis vtuntur veterinarij: alij quernum præferunt. In honore eſt veteri exemplo, quam conſeruam vocant. *Conſerua.* Muſcus eſt denſus, herbaceus, ſpongioſus, hærens aquatilibus petris. *Hiſtoria.* Putator quidam ex alta arbore deciderat omnibus ferè oſſibus confractis: præſto adeſſant amici, qui corpus eius vniuerſum eo muſco obligarunt: atque ita relatum domum in quiete tenuerunt, ſubinde conſperſa aqua, ne muſcus emarceſceret. Rarò nec niſi deficiente herba remedium mutatum eſt.

Atque hac medela vix credibili celeritate cōualuit. Æſtate, bene carnoſo duróque corpore, recenti malo, exemplum vetus liceat imitari. Farinę triticeæ vnc.6. ſanguinis draconis, maſtiches, thuris, ſarcocollæ ana vnc.1. trita hæc cum farina & oui candido ſubiguntur. Triticea farina, gummi, & manna incoquuntur aqua: fit cataplaſma, quod reprimit, continet, & poron generat. Exiguis partibus effractis, pelliculæ affiguntur illitæ gummi & fabrili glutine. Canaliculi afformantur cauis, emplaſto inducti: vt & contineant, & ſolident. Fuligo thuris liquori oui & farinæ tritici coniungitur. Emplaſtra quæ pertinacius hærent, tepidæ fotu reuelluntur. *Panalithes.* Panalithes ad contuſa fracta etiam cum vulnere, vulnera neruorum, vertebrarum, purgandas collectiones, inciſum ſcrotum, beſtiarum etiam venenatorum morſus, & alia. Olei dulcis vnc.9. bituminis, ceræ, reſinæ piceæ, picis aridę ana lib.1. litharg. ceruſſ. æruginis ana drach.10. thuris, ammoniaci, myrrhæ, oloës, ana drach. 8. opij, ſucci pomorum mandragoræ ana drach.6. aluminis ſciſſilis, chalcanthi, chalcitidis, croci ana drach. 4 aceti, quod ſufficit. Omnia à litharg. ad crocum in puluerem trita, & affuſa conducuntur mortario, vt ſit luti craſſitudo: oleum, cera. bitumen in fabales pillulas diuiſum nihil verſando colliquantur: liquatis pix & reſinæ ammiſcentur, colantur omnia, atque recoquuntur. *Ægyptiũ Andromachi.* Ægyptium Andromachi, eadem poteſt, mollit, ac maligna operit. Ceræ, litharg. ana vnc.5. & ſemis, ammoniaci vnc.7. & drach. 6. terebinth. vnc.4.

ſuccidæ

ſuccidæ lanæ vſtæ,vnc.1,& drach.2. Ariſtolochiæ, thuris, ſquammarũ æris & ſtomomatis,id eſt,perpurgati ferri ana vnc.1.myrrhæ drach.3.opopanacis drach.2.ol.ricinini, ſicyonij, vel antiqui lib.3.litharg.oleo coquitur, dum concreſcat:ſquamma iniicitur:vbi non inquinant:cera & ammoniac.exactiſſimè tuſum imponuntur : liquatis terebinthina additur : ſublatis igne thus, & lanarum cinis inſperguntur : refrigerata manibus ſubiguntur.

Nigrum Aſclep. Nigrum Aſclepiadæ mirabiliter vnit laxata & confracta. Litharg.vnc.8.bituminis vnc.6.ceræ, picis, ana vnc.3. reſinæ piceæ ſeſquũcia,aluminis,propoleos ana vnc.1.ammoniaci drac.6.æruginis drach.2.& ſemis.ol.quod ſuffi.In oleo litharg.coquitur dum non contaminet : cera & bitumen ſeorſum liqueſcunt.neque commouentur:his pix adiungitur:traiecta colo omnia, lythargyro coctæ vniuntur: ammoniacum vehementer tuſum immittitur atque ita in ſolidum corpus omnia concoquuntur, hîc præmollita cera & propolis cõiunguntur ; vbi coïerint probè & igne deceſſerint, alumen & ærugo in pollinem trita inſperguntur:verſantur omnia & oxycrato merſa manibus ſubiguntur. *Moſchionum.* Moſchionis ad eadem. Litharg.vnc.3.picis aridæ, adipis vituli,ana vnc.20.terebinth.mannæ ana vnc.10.ceræ vnc.5.æruginis, opopanacis, galbani,ana vnc.1.picis liquidæ ſelibra, aceti, ſucci mororum,olei ricinini ana lib.1. litharg.oleo coquitur,vbi efferbuerit, adeps iniicitur:Iam non inquinantibus, cera & pix immittũtur, mororum ſuccus cum pice liquida ſeorſum coquitur, cocta hæc aliis permiſcentur : Subductis igni manna & ærugo in puluerem reſoluta inſperguntur:opopanax, aceto fuſus coniungitur : confectum pharmacum vino in tertium diem maceratur,& manibus piſtum ſedulò reponitur : vſus tempore thorulum madentem vino, vel faſciam ſuperponere oportet. Alutæ intenditur vel duplo roſaceo dilutum non aliter quàm ceratum album in faſciis ac plagulis vſurpatur,nam & fracturas conferit vlcera coniungit,& phlegmonæ aduerſatur. *Signũ concreti calli.* Concreti calli ſignum eſt, quum iam ſine vulnere exudat ſanguis, qui lintea contaminet. Id ferè fit criticis diebus,14.& aliis.

Conueniens callus. Cõueniẽs callus eſt,qui neq; maior neq; minor, durior, aut mollior quàm oportet, neque diſtortus eſt. Iuſtus cal-

lus confirmari debet medicamentis quæ ἔναιμα vocant, quæq; cruentis vulneribus adhibentur. Siccant leniter & callum mediocriter confirmant. Ac de enaimis multa capite de glutinantibus. Perfundunt vino quod τεθαλασσωμένον & θαλάττιον Græci, Latini ſalſum & marinum vocant, quod ſi deſit, ſalem vino liqueſcere oportet. Roſę, balauſtia, myrta, muſcus è quercu albus, abſynthium & alia vino incoquuntur. Addunt poroticis quæ callum contrahant, bolum Armenum, galbulos cupreſſi & alia. Sed hîc moderatio quædam adhibenda eſt: ne nimium ſtringendo callum ſupra modum atteras. Confirmant paron: Roſacei vnc. 4. reſinæ vnc. 3. ceræ vnc. 2. colophon, maſtiches, thuris ana ſemuncia, coni cupreſſi, radicis rubiæ maioris ana drach. 1. Melius fiet auctis emplaſticis, minuto oleo & adiecto momento croci. Thuris maſtiches, picis, farinæ piſtrinalis, boli Armeni ana vnc. 2. ſepi arietini, ceræ albæ ana ſelibra: Liquefactis cera & ſepo reliqua infriantur: in his linteum ſæpius inculcatum fracturæ imponitur, Sparadrapum vocant. Vtuntur Apoſtolico, oxycroceo, & aliis. Atque hîc meminiſſe oportet inſtituenda eſſe calloſis corporibus quæ magis cōtrahant: mollioribus autem, quæ id mediocriter præſtent. Callus maior extenuandus eſt: deducta parte alimenti & mutata qualitate. Diu lenitérque affricanda pars eſt, ex oleo, ſale, nitro. Eadémque calida ſalſa foueri debet, inducíque malagmatis quæ diſcutiant. Colligandum arctius: oleribus vtendum & vomitu. Alterum membrum ſinapiſmo linere oportet, vt eò diuertat alimentum. Paulus in recenti callo qui ſupercreuit vehementer ſtringentia inſtituit, arctiſſimè ligat, lamina plumbea interdum appoſita. In eo verò qui iam vetuſtate induruit, & vnde pudendum ac deforme membrum eſt, neque officium facit, cutem aperit, deradit poron, lacerat ſcalpro, terebra pertundit, & quantum ſupereſt, execat. Quòd ſi nulla inde actio naturæ intercipitur neque conſpicuus membri pudor eſt, nullus denique dolor, præſtat abſtinere ferro. Qui verò infra modum creſcit, aut non creſcit quidem ſuis terminis alia ratione promoueri debet. Idque contingit plurimum, cùm nimis ac ſæpius fouetur locus: parum conuenienter alligatur, ſæpius & ante tempus faſciæ reſoluuntur. Sæpe etiam in ratione vitæ

Quæ callum firmant. — *Perfuſio.* — *Sparadrapum.* — *Callus maior.* — *Minor callus.*

vitæ peccatum eſt. Omnia ergo commutanda in melius. Quòd ſi atrophia totius corporis callus non prouenit, imprimis conſulẽdum corpori. Sæpe etiam aſtrictioribus linteis, naturæ partis vitio membrum quaſi ſideratum ac marcidum gracileſcit: hîc affecto membro inſtaurãda vita eſt, & laxanda deligatio. Id verò in dropace magna ex parte deſcriptum eſt, capite de pyroticis. Extenuatum membrum vehementer iuuat commoda deligatio, ſed contrà quàm in fracturis. Marceſcente tibia femur ſuperius alligamus, ab inguine ad genu deducta faſcia, atque initio quidem arctior, paulatim relaxatur, vt communibus venis quaſi riuis deorſum ſanguis exprimatur. Femore dextro contabeſcente vel toto crure, ſiniſtro femori faſcias iniicimus à genu ductis orbibus, aſtrictius quidem, qui cùm deſinant in inguine, hîc etiam ita conſtringant, vt parte aliqua veluti diuerticulo, ſanguis in gracile membrum deriuetur. Sit autem deligatio ea ratione temperata, quæ neq; dolorem creet, neque vniuerſum ſanguinem ab incolumi membro reprimat: hoc enim alere frugalius, nutrire tamen ſtatutum eſt. Eadem ratio in ſuperioribus membris ſeruari debet. Diſtortus callus ſiquidem mollis eſt, laxante fotu & diaphoreticis exinaniri debet: fouetur tepida, hydrelæo, althææ & ſimiliũ decocto. Diſcutitur arida ficu miſta, ſtercori columbino. Sed de iis generibus medicamentorum capite de reſoluentibus abundè dictum prius eſt. Si verò occaluit, eadem quæ in ſupercreſcente & inueterato poro, conſilia ſunt. Mollior aſtringentibus emplaſticis firmari debet. At vix durior eſſe poteſt, niſi ea de re cauſa fragilior ſit: atque hîc tota gignendi calli inſtitutio ſæpenumero repetenda eſt. Eſt quum è neruaceis partibus & oſſeis muccoſus humor eliqueſcit, puri ſimilis, qui ferè in alto latet, nec facilè diſcutitur: quanquam laxata parte, fuſa inciſáque materia conuenientibus pharmacis diſſipari debet: alioqui facto vulnere repurgandus eſt. Atque iis neglectus in ſcirrhum coït, qui præſcriptis antè remediis capite de malacticis expugnari debet.

Extenuatorum mẽbrorum inſtauratio.

Diſtortus callus.

Mollior.

Muccoſus humor abſcedens.

Scirrhus.

*

FINIS.

Adipes. tiendum aliquid eſt. In anodynis ſunt butyrum, œſypus, lana bene ſuccida, ſuillus adeps, vitulinus, è cercopitheco, & ſimia, gallinaceus, anſerinus, humanus, ex anguilla & cuniculis, vulpinus, melinus, aſininus, lac muliebre, & vaccinum. Althææ, maluæ, ſeminis lini & cydoniorum, lilij, violariæ, pedum arietis, capitum & interaneorum, hœdi ſimiliter decoctum, & hæc lacte coqui melius eſt, aut cocta lacte butyro condiri, vel conteri roſaceo.

Materia decoctorum. Crocum, thus, mannam, galbanum & ſimilia pharmacis commiſcent, vt quæ aliquid habeant quod paregoricon ſit. Calorem temperant, & anodyna ſunt, aqua tepida, oleum roſaceum, violaceum, nympheon, papauerinum, cucurbitinum, & quod è candido alterci ſemine, priuatim vſurpatum feruidis doloribus podagricorum: lactucinum, *Olea anodyna quæ refrigerant.* portulacinum, pſyllinum, cucumerinum. Et ex horum oleorum materia, ſuccus ac muccago colligitur, vel eadem in lacte coquitur, ex conuenienti oleo ſubigitur. Linteola in decocto merguntur, ſucco & muccagine imbuuntur, & ita iuuant. Ac ſubinde inculcare linteola & auxilium repetere neceſſe eſt. Cerata & enchriſta è cera alba lota, oleo conueniente, muccaginibus, ceruſſa lota, populeo vnguento & ſimilibus confingi poſſunt. *Contra dolores frigidos.* Dolores è frigore iuuant, quæcũque ferè in anodynis numerata ſunt, oleum chamæmelinum, anethinum, è leucoio, meliloto, hyperico, lirinum, atque his magis è baccis lauri & iuniperi vino maceratis, extunditur mola coxariis, & frigidis articulorum vitiis. In lue venerea frigidos dolores iuuat galbanarium, ſulphurinum, ſtyracinum, in quo thus, manna, & ſimilia diffuſa ſunt, & quod è nuce myrepſica, incude & candenti ferro preſſa extinguitur. Sed eadem conquaſſata, vt & cinamomum, oleo incoqui poſſunt: ita è calendula, maiorana, roremarino & ſimilibus parare licet. Irinum, ex acori radicibus, centaurio, gentiana, ariſtolochia, bryonia, hyſſopo, thymo, pulegio, vbi craſſus humor impactus cruciat. Sinapium, cnidelæon, & alia id genus efficaciſſima ſunt. Vino ferè & pari oleo materia coquitur: quæ prelo vel mola oleum non reddit. Cùm iam vinum exhalauit, ea exprimitur, oleum reliquum vſui eſt. *Ol. terebinthinum.* Terebinthinum oleum, è terebinthinæ libra vna laterum antiquorum, vel vt Albucaſis recentium, quia plus olei combibant,

bant vncia vna, maſtiches, & ſtyracis ana vncia vna: lateres igniti extinguuntur oleo: extincti tritíque cæteris commiſcentur in Alembico vitreo: tres liquores effluant, quorũ tertius eſt optimus. *E floribus roſmarini.* Flores roriſmarini in amphora vitrea duplici linteo obſtipata, deinde etiam cera includuntur: elicitur oleum calida arena, Chymicorum more. Oleum philoſophorum, Meſuæ petrelæon, & quod ex euphorbio. Contra flatus & dolores frigidos ventris atque vteri: quod ſequitur plurimum facit: Olei anethini libra vna ſemis: agni caſti, ſeminis rutæ ana vnciæ tres, cinnamomi vnciæ ſex: conquaſſata hæc quadraginta diebus inſolentur merſa oleo vel lento igne incoquantur. Fotus è chamæmelino & meraco vino calidus, dolores omnium partium corporis compeſcit. E garyophillis oleum, & calamo aromatico efficaciſſimum eſt. Radix cucumeris agreſtis in taleolas cæditur, cum abſinthij cacumine hydrelæo coquitur, hinc fotus & cataplaſma hemicraniis ſingulare. Erinaceus terreſtris oleo & vino excoquitur, dum ſolum oleum reliquum ſit: contra dolores articulorum. E ſex vitellis: aſſis, myrrhæ drachmæ dimi. ellebori nigri granis quatuor oleum exprimunt ſingulare vlceribus puerorum, calloſis ac dolentibus vlcerum labris, putrilaginoſis ac vermiculantibus vitiis & ſcabiei. Styracis pinguis vnc. duæ, vel eo plus in ſeſquilibra olei colliquãtur in duritie dolente, addita octaua parte ellebori albi, ſcabiei conuenit. Agrippa & Marciato quidam vtuntur in frigidis doloribus. Vulgatum eſt, anodynon: mica panis ſoluta lacte vel incocta ex tribus vitellis oui & ſeſquũcia roſacei ſubigitur, cataplaſma fit. Sit panis lib. vna, oua momento croci intinguantur. In deſperatis narcotica vſurpãtur: vnguento roſato, & dialthæas aliquid populei vnguenti & opij commiſcetur. Cerati roſacei vnc. tres, opij drach. vna, caſtorei ſcrupuli duo, vnguenti roſacei vnc. vna, terebinthi. vnc. dimi. colliquatis adde opij ſcrup. vnum, croci grana quatuor. Aliquid etiam Philonij *Phlebot.* ſcriptis vnguentis & ceratis miſcere licet. Oleum in quo viua torpedo coxerit, narcoticum eſt. Dialthæa vnciæ duæ, galbani ſemuncia, opij ſcrupuli duo, croci grana ſex. Grauiſſimis quibuſque doloribus ſingulari ope ſuccurrit, ex aduerſa parte detractus ſanguis, quem ſtatim initio minuere melius eſt. Sic enim præciduntur malorum cauſæ, &

quæ

quæ nocent vulneribus omnia ferè ſanguinis vitio commouentur, dolor, phlegmone, gangræna, ſyderatio. Multò magis, ſi affecta parte venæ ſunt inſignes, quæ oppreſſæ copia dolorem cient: poſteà verò cùm non expirent, gangrænam pariunt & σφάκιλον, id eſt, ſyderationem: hoc vitium corruptela eſt, primùm quidem oſſium, deinde partium reliquarum: cui periculo phlebotomo occurrendum, atque etiam *Scarificatio.* cultello ſcarificandus locus eſt, vt leuatus onere & vitio, ad *Cucurbitula* ſpiritum liberè attollatur. Cucurbitula quoq; ad hanc rem ſæpe contulit, de qua ſeorſum à nobis libellus æditus eſt.

De hæmorrhagia. CAP. XIII.

NON ſolùm è recenti, ſed & inueterato vlcere ſanguis effluit, apertis, ruptis, exeſis vaſis. Et ex arteria hæmorrhagia perículoſior: deinde maioribus venis, quæque plus ſanguinis effundunt, quas inde αἱμόῤῥοις vocauit Hippocrates. *Apertis.* Apertis aſtringentia: ruptis, glutinantia: exeſis, ſarcotica, & boni ſucci alimenta remedio ſunt. Aperta ſimul & rupta iuuant plantago, balauſtia, hypociſthis, rhus, omphacium, galla deflagrans & vino vel aceto tincta, acacia, malicorium, ſymphyti radix, porrum contuſum, polygonon, peruinca, terra ſigillata & figlina, bolus Armenus, rhabarbari magna, rubigo ferri, lapis hæmatites, paſſæ vuæ nucleus, gallæ flos, lanugo quæ cotoneo & maſcula ſalice inſidet, quæque in ea peniculæ dependent, fraga herba, cynosbatus, aqua frigida, vinum aſtringens, acetum, oxycratum, & alia quæ in epuloticis, glutinantibus, & repellentibus anteà deſcripta ſunt. *Ruptis.* Peculiariter ruptis conueniunt, thus, manna, aloë, maſtiche, tragacantha, amylum, gummi, glutinum, larigna, terebinthina, pix ſicca, colophonia, gypſum, farina piſtrinalis, cochlea cum domo trita: horum alia in puluerem comminuta inſperguntur: meliora ferè *Vtendi ratio.* emplaſtica, ideóque in oui candido, reſina liquida, conueniente ſucco imponi debent. Linamenta, pili leporis, lanugo illa ſalicis & cotonei ſuccis liquidis inculcantur, atque indè penicillus aut vermiculus pharmaco madens hianti vaſorum ori inſeritur, floccus ex eadem materia & pharmaco ſaturatus ſuperdatur, ligatúrque commodè, iniectis vaſi modò tribus, modò quatuor faſciarũ orbibus, ad eam partem vnde profluit ſanguis, ex quo faſcia radicẽ verſus

paula

paulatim adduci debet, vt ſurſum verſus magis magíſque ſtringas atque illabentem ſanguinem reprimas. Tertio die reſoluẽda lintea ſunt, neque cõmutanda linamenta, flocci, vermiculi, ſi quidem firmiter inhærent, ſed rantùm irriganda pharmaco, ac vt prius colliganda. Quòd ſi vacillant, digitus vaſi imprimendus, reuellẽda turunda, & reliqua tum noua vt prius omnia repetenda, eadémque ex præſcripto vincienda ſunt, ídque tandiu reuocandum, dum renata carne, ac bene ſtipato vaſe, extra periculum omnia videantur. Aliquando verò vbi in ſuperficiem vaſa exponuntur, digitus impreſſus hæmorrhagiam ſiſtit, coacto grumo. Quæ ſi in profundo latent, nec facilè digito continguntur, hamo prehendere, leniter intorquere & laqueo intercipere oportet. Nonnũquam volſella capta vtrinq; funiculo illaqueantur, & media præciduntur, vt extrema in ſe reuulſa coëant. *Ferrum.* Id verò in maioribus vaſis non caret periculo. Deſperatis aliis auxiliis, ad ignem & cauteria veniendum, multò magis ſi quid putre, vermiculoſum, ſerpẽs, rodens: ſi eiuſmodi locus eſt qui facilè computreſcat, qualis eſt ſedes, os, & genitalia, quíque vim ignis ſine periculo ſuſtineat. *Ignis.*

Eſcharotica hoc loco vehemẽtius contrahere oportet, vt firmam nec deciduam cruſtam efficiant. Alioqui maior vis ſanguinis erumper, ante tempus reſoluta cruſta. In remediis laudantur phlebotomia, cucurbitula, ſanguiſugæ, vincula aduerſa parte & κατ' ἰθυωρίαν reuellendo adhibita, & conſtringens epideſis. Cucurbitulæ ratio ex libello noſtro repetenda. De phelbotomia & ſanguiſugis alio quod paramus, opere differemus. Purgatio ſæpe neceſſaria, ſed tardius opitulatur. His ferè remediis materiæ curſus retrahitur: quanquam non temerè renitendum ſanguini: quia ex omni vulnere, niſi ſit in ventre, crebrò ſanguinem fluere vtile eſt, autore Hippocrate. Tempeſtiuè ergo ſupprimes, iuſta ratione leuato corpore: vt inde ſiccius effectum vlcus celerius poſſit coaleſcere. Ac fortaſſe tutius fuerit vlcus emplaſticis obſtipare: frigidis & aſtringentibus medicamentis vias intercipere, quà ſanguis decurrit. Frigidum enim & aſtringens vlceribus mordax. Et in iis frigido vtendum, vnde fluit ſanguis vel fluxurus eſt, non ad ipſa, ſed circa ipſa inquit Hippocrates. Aliæ quoque partes, vt thorax & quæ neruaceæ ſunt, frigido læduntur magis. Ideóque iam

Eſcharotica *Phleboto.* *Cucurbit.* *Sanguiſugæ.* *Purgatio.* *Vſus refrigerantium.*

iam auerſa materia, neq; etiam locis omnibus, frigida adhibere conuenit. Columbæ ſanguis peculiariter reprimit hæmorrhagias è membranis cerebri. Memorabile remediũ eſt quod ſequitur, Spongia noua, alioqui vetus, ſed ma-*Spongia.* rina vel lixiuio querno repurgata, acerrimo aceto inebriatur, tum inquinatur liquefacta pice, deinde trito bitumine, galla, vel re ſimili conſpergitur, atque ita crematur teſta figulari clauſa, dum cinereſcat. Alij aceti loco, taurino ſanguine imbuunt, ex odoro vino propinant ſingulari ope dyſenteriis, menſtruis, & aliis hæmorrhagiis. Emplaſtra ſunt gypſum crudum, gyris, ſi oui candido excipias: Thuris partes duæ, aloës pars vna, vel eo plus in duriore natura: Loco thuris vſurpatur manna, vt quæ melius aſtringat, ſed thus ἐμπλαστικώτερον pharmacum reddit: conco rporatur liquore oui: vermiculus è molliſſimis pilis leporis medicamento intingitur, & ſi fuerit opus, dehiſcenti vaſi immittitur. Ex iiſdem pilis conficitur floccus qui eodem pharmaco imbuitur: atque imponitur cauo, vt in-*Hiſtoria.* cumbat vermiculo. Eunucho è manu ſumma profluens ſanguis eo pharmaco non reſtitit: qui deinde linamentis ex diluriſſimo oxycrato preſſis omninò conquieuit. Loco pilorum leporis, linoxylo quod vocatur *cotton*, & memo-*In eroſione.* rata lanugine bene depexa atque carminata vti licebit. In eroſione vbi vniuerſo corpori conſulueris, nec aliter mederi datum eſt: veniendum ad paſtillos Andronis, Paſionis, Polydæ, ex libro quinto de comp. pharma. κατὰ γένη. In vehementi hæmorrhagia primùm quidem validè aſtringentibus materiæ impetus retundi debet, quibus paulatim *Vſus paſtillorum.* paſtilli commiſcentur, poſtremò ſolis paſtillis vtendũ erit. *ἴσχαιμα.* ἴσχαιμα verum Chalcitidis drach. 16. alij 8. mannæ drachm. 12. alij 16. terebinthinæ frictæ & aceto extinctæ drachm. 12. *Eſcharotica* Chalcitidis drach. 6. mannæ drach. 2. tereb. colophoniæ ana drach. 4. Mirabile. Chalcitis, reſinæ ana drach. 8. mannæ drach. 16. infriata ænea pyxidicula reponuntur, vſus tempore par pondus gypſi commiſcetur. Adduntur his ad cruſtas, chalcanthum, miſy auripigmentum, ſandaracha, calx viua. Debilior cruſta eſt à calce viua & auripigmento, niſi aſtringenti materiæ coniungantur, ferrum candens, æs, aurum, & argentum cauteria ſunt: ſed ab auro & argento mollior eſchara relinquitur. Celerius auxilium à ferreo caute

cauterio percipitur. E ſubere vel ſpongia orbiculus tenuis feruida pice immergitur,& ita calens impingitur. Alij malicorio,galla,radicibus aſtrictoriis prius ignitis,cruſtas efficiunt. Recentiorum eſcharotica ſunt, Virreoli Romani ſemuncia, Balauſtiorum vnc.3. aluminis vnc.1.fiat puluis. Colophoniæ vnc.3.boli armeni ſeſquuncia, maſtiches,olibani,ſanguinis draconis, ana ſemuncia, radicis ſymphiti, roſarum,ana drach.1.vtuntur puluere rubro, ſanguine draconis,& aliis,de quibus antea:ac plura eſcharotica ex proximo capite repetenda. Adhibitis remediis membrum ita collocari debet, vt altior ſit locus,vnde hæmorrhagia,reliqua vena,quæ radici propior eſt:vt veluti decliui quaſi vaſe deorſum, ſanguis refluat. Sit membrum in quiete,& ea figura ſitum,quæ dolorem non afferat:ac mitella confirmare manus,& puluino crura melius eſt:æger quoque aduerſa parte decũbat. Inſtituatur vita vnde ſanguis acquieſcat, aquæ potus, & ſimilia. Interdicatur iis vnde efferueſcat, qualia vina quædam ſunt fortia,& calida alimenta.

De vtili materia in vitijs oſsium. CAP. XIIII.

Celeriter medicandum oſſibus.

VItiis quæ oſſa fecerint,eodẽ ferè momẽto ſuccurrere oportet. Alioqui phlegmone ſuccẽditur quæ ſaniẽ facit,agit cuniculos, vlcera diſpergit,alta, exeſa, & curanda motis, ἰμμότους inde vocat Hippocrates.Ex quo denigrantur oſſa,cariem inducunt,& ſyderationem contrahũt. Laborãt fracta,colliſa,fiſſa,forata oſſa, & mota articulis. Acceſſio mali eſt,ſi cum vulnere læſa ſunt,multo magis in articulis, vbi nerui,tẽdines,nuda carne & oſſea loca ſunt,in quę laxa & commota excremẽta corporis coïre ſolẽt.Adde quòd ibi chartilago quædam eſt, in qua cicatrix firmari nequit : hic ergo aſperior caſus,dolor,vigilia,conuulſio,deliria , ſæpenumero cõmouentur.Atque vt maior articulus eſt,ita grauius periculũ creare ſolet. Verùm non alia parte ditior ſupellex veteris diſciplinæ:nuſquã hæc curioſa magis,quàm in oſſium medelis. Infinita propè reperit & literis tradidit, quædam etiam autoritate principum,ære publico in ciuitatibus extruxit, quæ ad hanc curam oſſium pertinerent:ferramenta varia, cauteria , exciſorios cultros, ſcalpra, raſoria,limas, ſpecilla, aliquot terebrarum genera , modiolos, forfices, μηνιγγοφυλάκας, volſellas,ſcalas,ſcamma,repagula,ve

Vitia in articulis.

Multiplex materia mechanica.

la, vectes, canales, gloſſocomia, ſpheria, ſtathmia, trochiſcos, pennas, inceratos canaliculos, fiſtulas, ſetas, fila byſſo & auro texta, alia quoque plurima, quæ ad purganda, tendenda, reformanda, conſtituenda denique oſſa facerent. Et in vna deligandi arte quàm plurima vſu diuerſa ſuis etiam nominibus veteres diſtinxerunt: linteola, faſcias, hypodeſmidas, ſplenia, apodeſmos, regulas, ferulas, ſpathulas, habenas, laqueos, mitellas, puluinos modò ſcorteos modò molliuſculos, nodos, acus, acias, & alia ſexcenta; quorum multa quidem retenta, alia antiquata, quædam deſerta, quia videlicet multis in rebus facilior, nec tam operoſa cura inuenta. Corruptum os ad viuam ſcobem elimandum, exterebrandum, inurendũ, excidendum, etiam vt aſperum, malum eſt. Atque hîc medicamentis opus eſt, quæ vehementer ſiccent: quorum materia capite de purgantibus pharmacis & epuloticis inſtituta eſt. Nec antè vias claudere oportet, quæ ad læſa oſſa pertinent, quàm hæc omni carie, nigredine, ſorde, corruptela ſedulò purgata ſint. Quin & præcluſum iter vel anguſtum, ferro ampliare neceſſe eſt, ſpongiáque aut penicillo implendum cauum, vt ne coëat, ſed dehiſcat vulnus, dum vel integendum carne, vel ferruminandum callo bene purum os & iam incolume, videatur. In altis cuniculis, ſpongia, linamenta, penicilli ſumma parte deuincta ſint filo, quod foràs propendeat, vt illa facilè reducantur. Videndum quoque priuſquàm impleas, ne qua ſquamma, vel fragmentum exceſſerit, quæ ſcilicet oſſi ſuo coaptanda ſunt, aut ſi acumine carnem ſubintrant, molliter præcidere oportet, verùm incolumi radice alioqui elimenda ſcalpro. Quòd ſi nihil moleſtiæ adferunt, verùm non poſſunt oſſi ſuo compingi: in horum altero conſilium eſt. Nam vel medicamentis detrahes vel permittes dum veluti maturitate quadam & ſponte ſua excidant. Ita enim os celeriter carnem inducet, vel callum contrahet: ex quo medicamentis, quæ mediocriter ſiccent, vel aſtringant, cicatrice operies. Quæ verò ſquammæ, ante maturitatem rapiuntur ferro, aut vi reuelluntur, fiſtulas ægrè ſanabiles relinquunt. Omnino ergo declinanda vis eſt. Squammas detrahunt medicamenta, tam ſuperiùs capite de glutinantibus memorata, tum erucæ radix, cucumeris agreſtis, vtriuſque, bryo

In deligãdo quàm multa.

Compendiaria curationis materia.

Aperta ſit via ad os.

Squamma.

Quæ ſquammas detrahunt.

bryoniæ Ariſtolochia peculiariter elicit teſtulas caluariæ.

Abſceſſus.

In abſceſſu paruo oſſiũ deligatio *καταγματικὴ* idonea eſt, ſed paulò laxior & ſine ferulis. In magno non eſt deligandũ *καταγματικῶς*. Satisfaciunt ſplenia, inſuccata vino nigro, ſubauſtero, quæ deinceps atque cõtinẽter, hinc inde adhibenda ſunt, non vt hoc illi inſideat. Longiores ſunto quàm quæ ſolum ambitum membri comprehendant: nam ſi quadrantalis circulus eſt partis, paulũ longiores ſplenes trientalibus eſſe oportet. Obliquè inſeruntur membro, & aduerſa parte decuſſant.

Splenes magnorum abſceſſuum.

Sanantur vlcera aliis ſimiliter: niſi quòd oſſa magis ſiccantia deſiderant, & quæ continenter oſſibus generatur caro, vt eſt paulò ſiccior, ita magis ſiccantibus pharmacis gaudet: vt verò ducenda carne ab oſſibus recedis, ita vis ſiccantium temperanda eſt, donec iam cicatrix trahenda ſit. Ac carne oſſa tegere ſæpenumero opus eſt, vbi callũ cogere nõ licet, nimium diſſidẽtibus fracturæ labris, & vbi in circulũ os exciſum eſt: verùm è callo multò ſtabilius vinculum eſt.

Incarnantia oſſium abſceſſus & vulnera vicina.

In fractis oſſibus & luxatis multarum rerum cura eſt: ac circa initia omnino prohibenda fluxio, dolor, inflammatio. Os ergo quod vel abiit loco, vel fractum diſſidet, omnino conſtituere oportet: deinde ita continere vt ne excidat. In quo hæc ſunt præcipuè *τάσις, διάπλασις, ἐπίδεσις, ἀπόθεσις* vel *ὑπόθεσις*.

τάσις.

Extenditur membrũ, vt diductis & adductis marginibus ſoluti oſſis oreę oris molliter conſueſcant, nihil exaſperetur, nihil diffringatur, quod in fracturis dẽticulatis, ſcabris ac ſerratis ſæpe cõtingit. Videndũ quoque, ne in diſtentione neruus, vena, arteria, muſculus, cõtra naturã extorqueat. Extenſum mẽbrum & loco redditũ, manibus palpari, tractari, atque legitimè cõformari debet: *διάπλασιν* appellant.

Διάπλασις

ἐπίδεσις.

Quòd ſi tractatum, tenſum non conſtituitur os, ad *μοχλίαν*, lorum, habenas, & machinas eiuſmodi veniendum erit. Sequitur *ἐπίδεσις* quam *καταγματικὴν* appellant; in qua multorum prouidentia eſt, ſed maximè, vt contineas, phlegmonem arceas, procures callum.

καταγματικὴ.

Ac primùm an ſit deligandũ, ſtatuere oportet: tũ quæ deligãdi forma ac ferè *ἀπὸ δύο ἀρχῶν* varia tamen ratione: ex quo decernendum, quibus, quàm multis, longis, latis, quàm denique firmis faſciis opus ſit. Adhæc idonea forma linteis quærenda eſt. Cognoſcendum præterea vnde primum iniicias, quæ ſit futura

progreſſio,quàm multi & quales circuli,quomodo diſtinguẽdi orbes,quibus interuallis,vbi & quãdo laxior vel aſtrictior deligatiõ,qua parte deſinat,quo loco, & qua arte nectantur nodi,aciæ figantur,cõducantur habenæ,quando regulæ,ferulæ,puluinaria,mitellæ adhibẽda ſint:quamdiu continere omnia,& quãdo ſoluere oporteat. Atq; in ſano membro probanda prius deligatio, quàm in ægro periculum facias. Poſtremò prouidendũ, vt in ea figura collocetur pars, in quã diutiſſimè conſtare poſſit, & minimè doleat. Iuſtos hæc cõmentarios deſiderant, verùm hæc breuiter,nec tam docendi,quàm monẽdi cauſa dicta fuerint.

Quæ in faſcijs repellunt. In faſciis remedia adhibentur quæ repellant, & madorem ſciſſilium linteorũ contineant: ſic enim prohibetur dolor atque inflammatio: faſciæ initio plures & aſtrictiores, ſi neque dolor, neque phlegmone, vulnus, vel aliquid tale prohibeat. Ac ferè inebriantur vino craſſo,nigro,modicè *Vinũ quale.* auſtero: vinum hoc ſuperficiẽ cogit,vim ſuã ad repellendũ *Vitanda.* altius imprimit,& ita præcidit inflammationum cauſas.

Quod nimium ſtringit, dolorem excitat. Tenue, album,giluum,fuluum etiam ſi contrahat repudiandum tamen eſt,vt reprimentium genus quod humectat,papauer, cicuta,mandragora, multo magis ſi in articulis & neruaceis partibus labor eſt. Nec enim qualitas ſola,ſed horum etiam corpus intrò penetrat & neruoſa lædit. Atque inde calor,qui regit corpus, interdum extinguitur. Vino igitur craſſo,nigro,modicè auſtero,faſciæ & ſplenes ſaturandi ſunt. Miniſter adſit, qui ſubinde affuſo vino ligamenta compluat: alioqui cum periculo reficcantur, quod ne *œnelæum.* fiat noctu, præcipuè prouidendum erit: hyeme vini loco œnelæo vti ſatius eſt,quo etiã tempore ſuccida lana ſplenibus præferri debet: fumoſo vino & odoro abſtinendum, *Oui candidum cum roſaceo.* ne caput feriat. Iuſtum quoque in ſuccandis linteis medicamentum ex oui candido, oleo roſaceo vel myrtino. Alij aceto & oxelæo contra phlegmonem faſcias imbuunt; *Acetum.* Detur id bene carnoſa parte & ſine vlcere. Ceratum album in vſu eſt, ſuſpecta miniſtri diligentia, ne videlicet lintea inareſcant: quod vino quidem minus efficax, repel- *Ceratum album.* lit tamen & phlegmonem inhibet. Verùm cerato vti poſt initia ſatius eſt, iam abeunte periculo inflammationis, & vbi fractura ſimplex, nec in fragmenta varia contritum

tritũ os eſt. Cerato ergo pars ægra, faſciæ, & ſplenes illinenda ſunt, adhæc extremæ partes, ſed manus præcipuè, ne quod deligatione exſtringitur, infirmum ſcilicet frigidumque corpus imbibat: Ceratum καταγματικὸν è cera pingui & duplo oleo conficitur, oleum ſit recens rhodinon vel myrteũ. Cera ſiccior paulò liberalius oleo emollitur. Picato veteres vſi ſunt, ſi quid contuſum eſſet, ſi quid coquendum atque mitigandum. Liquidiori cerato albo pix addita picatum facit. Omnia verò lenia ſint & mollia ne aſperitate lædant: vitetur pondus, quod callum prohibeat & partem opprimat. Perfuſiones fiunt ex aqua tepida, ita calore temperata vt in qua manũ iucundè contineas. In frigoribus hydrelæum melius eſt. Perfunditur pars tertio ac quinto die, quoties videlicet lintea diſſoluũtur, idque liberaliter vt inde prurigo acquieſcat, & materia eius diſpergatur. In articulis tepida, tenſa relaxat, lenit dolentia, & phlegmone aduerſatur. Septimo die vel nono iam affunditur, non vt diſcutiat, ſed vt euocet ſanguinem, vnde concreto poro oſſa conſerantur (πώρωσιν Græcè vocant, & inde πωρωτικὰ quæ callum gignant.) Callus neque caro eſt neque os, ſed inter vtrunque ambigit. Itaque depoſito metu inflammationis, circa hoc tempus omnino cogitandum, vt coëat porus, vnde effracta ſolidantur: ſic ergo moderanda perfuſio, vt inde pars viuido colore effloreſcat, & leniter attollatur: nimium eſt, ſi ſubſidet & pallorem ducit. Alimenta ſunto, quæ probum ſanguinem, multum, craſſum, viſcidúmque creent. Panis triticeus è farina primaria: triticum legatur graue, denſum, vnde ptiſana comparetur: chartilagineæ animaliũ partes, neruaceæ cutaceæ & pingues, ligamenta, tendines, petioli, ventres, linguæ, roſtra: capita hœdorum, veruecum & porcellorum, agnina caro & ſuilla, palmulæ pingues, caſtaneæ, vinum ſtringens, & ſimilia. Medicamenta ſunto emplaſtica, quæ modicè calfaciant è gyri, ſimila, thure, manna, gummi, fabrili glutine, maſtiche, tragacantha, liquore oui, pingui cera, oleo, lachrymis & ſuccis, quibus emplaſticum nec ita calens corpus eſt. Ac iam antea de catagmaticis, & cephalicis ſermo habitus eſt: ſed hîc quoque ea materia locupletanda eſt. Caninum cerebrum in linteo adhibetur: ſuperdatur lana inculcata oui candido:

Ceratum picatum.

Perfuſiones.

Πώρωσις.

Πωρωτικὰ.

Alimenta.

Medicamenta.

Caninum cerebrum,

vbi ſqualeſcit remedium, commutari debet: quatuordecim diebus ſolidat. *Hybiſcus.* Aliis purgatur hybiſci radix, atque hinc medulla eraditur, quæ per ſe farinæ tritici mixta liquori oui, effracta iungit. Radix hæc aquæ indita & ſub dio poſita: aquam cogit. *Muſcus.* Muſco viticis vtuntur veterinarij: alij quernum præferunt. In honore eſt veteri exemplo, *Conſerua.* quam conſeruam vocant. Muſcus eſt denſus, herbaceus, *Hiſtoria.* ſpongioſus, hærens aquatilibus petris. Putator quidam ex alta arbore deciderat omnibus ferè oſſibus confractis: præſto aderant amici, qui corpus eius vniuerſum eo muſco obligarunt: atque ita relatum domum in quiete tenuerunt, ſubinde conſperſa aqua, ne muſcus emarceſceret. Rarò nec niſi deficiente herba remedium mutatum eſt.

Atque hac medela vix credibili celeritate cõualuit. Æſtate, bene carnoſo duróque corpore, recenti malo, exemplum vetus liceat imitari. Farinę triticeæ vnc.6. ſanguinis draconis, maſtiches, thuris, ſarcocollæ ana vnc.1. trita hæc cum farina & oui candido ſubiguntur. Triticea farina, gummi, & manna incoquuntur aqua: fit cataplaſma, quod reprimit, continet, & poron generat. Exiguis partibus effractis, pelliculæ affiguntur illitæ gummi & fabrili glutine. Canaliculi afformantur cauis, emplaſto inductis: vt & contineant, & ſolident. Fuligo thuris liquori oui & farinæ tritici coniungitur. Emplaſtra quæ pertinacius hærent, tepidæ fotu reuelluntur. *Panalithes.* Panalithes ad contuſa fracta etiam cum vulnere, vulnera neruorum, vertebratum, purgandas collectiones, inciſum ſcrotum, beſtiarum etiam venenatorum morſus, & alia. Olei dulcis vnc.9. bituminis, ceræ, reſinæ piceæ, picis aridę ana lib.1. litharg. ceruſſ. æruginis ana drach.10. thuris, ammoniaci, myrrhæ, aloës, ana drach. 8. opij, ſucci pomorum mandragoræ ana drach.6. aluminis ſciſſilis, chalcanthi, chalcitidis, croci ana drach.4 aceti, quod ſufficit. Omnia à litharg. ad crocum in puluerem trita, & affuſa conducuntur mortario, vt ſit luti craſſitudo: oleum, cera. bitumen in fabales pillulas diuiſum nihil verſando colliquantur: liquatis pix & reſinæ ammiſcentur, colantur omnia, atque recoquuntur. *Ægyptium Andromachi.* Ægyptium Andromachi, eadem poteſt, mollit, ac maligna operit. Ceræ, litharg. ana vnc.5. & ſemis, ammoniaci vnc.7. & drach. 6. terebinth. vnc.4.

ſuccidæ

ſuccidæ lanæ vſtæ,vnc.2,& drach.2. Ariſtolochiæ, thuris, ſquammarū æris & ſtomomatis,id eſt,perpurgati ferri ana vnc.1.myrrhæ drach.3.opopanacis drach.2.ol.ricinini, ſicyonij, vel antiqui lib.3.litharg.oleo coquitur, dum conereſcat:ſquamma iniicitur:vbi non inquinant:cera & ammoniac.exactiſſimè tuſum imponuntur : liquatis terebinthina additur : ſublatis igne thus, & lanarum cinis inſperguntur : refrigerata manibus ſubiguntur.

Nigrum Aſclep. Nigrum Aſclepiadæ mirabiliter vnit laxata & confracta. Litharg.vnc.8.bituminis vnc.6.ceræ, picis, ana vnc.3. reſinæ piceæ ſeſquūcia,aluminis,propoleos ana vnc.1.ammoniaci drac.6.æruginis drach.2.& ſemis.ol.quod ſuffi.In oleo litharg.coquitur dum non contaminet : cera & bitumen ſeorſum liqueſcunt.neque commouentur:his pix adiungitur:traiecta colo omnia, lythargyro coctæ vniuntur: ammoniacum vehementer tuſum immittitur atque ita in ſolidum corpus omnia concoquuntur, hîc præmollita cera & propolis cōiunguntur ; vbi coïerint probè & igne deceſſerint, alumen & ærugo in pollinem trita inſperguntur:verſantur omnia & oxycrato merſa manibus ſubiguntur. *Moſchionis.* Moſchionis ad eadem. Litharg.vnc.3.picis aridæ, adipis vituli,ana vnc.20.terebinth.mannæ ana vnc.10.ceræ vnc.5.æruginis, opopanacis, galbani,ana vnc.1.picis liquidæ ſelibra, aceti, ſucci mororum,olei ricinini ana lib.1. litharg.oleo coquitur,vbi efferbuerit, adeps iniicitur:Iam non inquinantibus, cera & pix immittūtur, mororum ſuccus cum pice liquida ſeorſum coquitur, cocta hæc aliis permiſcentur : Subductis igni manna & ærugo in puluerem reſoluta inſperguntur:opopanax, aceto fuſus coniungitur : confectum pharmacum vino in tertium diem maceratur,& manibus piſtum ſedulò reponitur : vſus tempore thorulum madentem vino, vel faſciam ſuperponere oportet. Alutæ intenditur vel duplo roſaceo dilutum non aliter quàm ceratum album in faſciis ac plagulis vſurpatur,nam & fracturas conferit vlcera coniungit,& phlegmonæ aduerſatur. *Signū concreti calli.* Concreti calli ſignum eſt, quum iam ſine vulnere exudat ſanguis, qui lintea contaminet. Id ferè fit criticis diebus,14.& aliis.

Conueniens callus. Cōueniēs callus eſt,qui neq; maior neq; minor, durior, aut mollior quàm oportet, neque diſtortus eſt. Iuſtus cal-

Quæ callum firmant. lus confirmari debet medicamentis quæ ἔναιμα vocant, quæq́; cruentis vulneribus adhibentur. Siccant leniter & callum mediocriter confirmant. Ac de enaimis multa capite de glutinantibus. *Perfuſio.* Perfundunt vino quod τεθαλασσωμένον & θαλάττιον Græci, Latini ſalſum & marinum vocant, quod ſi deſit, ſalem vino liqueſcere oportet. Roſę, balauſtia, myrta, muſcus è quercu albus, abſynthium & alia vino incoquuntur. Addunt poroticis quæ callum contrahant, bolum Armenum, galbulos cupreſſi & alia. Sed hîc moderatio quædam adhibenda eſt: ne nimium ſtringendo callum ſupra modum atteras. Confirmant paron: Roſacei vnc.4. reſinæ vnc.3. ceræ vnc.2. colophon, maſtiches, thuris ana ſemuncia, coni cupreſſi, radicis rubiæ maioris ana drach.1. Melius fiet auctis emplaſticis, minuto oleo & adiecto momento croci. Thuris maſtiches, picis, farinæ piſtrinalis, boli Armeni ana vnc.2. ſepi arietini, ceræ albæ ana ſelibra: Liquefactis cera & ſepo reliqua infriantur: in his linteum ſæpius inculcatum fracturæ imponitur, *Sparadrapum.* Sparadrapum vocant. Vtuntur Apoſtolico, oxycroceo, & aliis. Atque hîc meminiſſe oportet inſtituenda eſſe calloſis corporibus quæ magis cōtrahant: mollioribus autem, quæ id mediocriter præſtent. *Callus maior.* Callus maior extenuandus eſt: deducta parte alimenti & mutata qualitate. Diu leniterque affricanda pars eſt, ex oleo, ſale, nitro. Eademque calida ſalſa foueri debet, induciq́ue malagmatis quæ diſcutiant. Colligandum arctius: oleribus vtendum & vomitu. Alterum membrum ſinapiſmo linere oportet, vt eò diuertat alimentum. Paulus in recenti callo qui ſupercreuit vehementer ſtringentia inſtituit, arctiſſimè ligat, lamina plumbea interdum appoſita. In eo verò qui iam vetuſtate induruit, & vnde pudendum ac deforme membrum eſt, neque officium facit, cutem aperit, deradit poron, lacerat ſcalpro, terebra pertundit, & quantum ſupereſt, execat. Quòd ſi nulla inde actio naturæ intercipitur neque conſpicuus membri pudor eſt, nullus denique dolor, præſtat abſtinere ferro. *Minor callus.* Qui verò infra modum creſcit, aut non creſcit quidem ſuis terminis alia ratione promoueri debet. Idque contingit plurimum, cùm nimis ac ſæpius fouetur locus: parum conuenienter alligatur, ſæpius & ante tempus faſciæ reſoluuntur. Sæpe etiam in ratione

vitæ peccatum eſt. Omnia ergo commutanda in melius. Quòd ſi atrophia totius corporis callus non prouenit, imprimis conſulẽdum corpori. Sæpe etiam aſtrictioribus linteis, naturæ partis vitio membrum quaſi ſideratum ac marcidum gracileſcit: hîc affecto membro inſtaurãda vita eſt, & laxanda deligatio. Id verò in dropace magna ex parte deſcriptum eſt, capite de pyroticis. Extenuatum membrum vehementer iuuat commoda deligatio, ſed contrà quàm in fracturis. Marceſcente tibia femur ſuperius alligamus, ab inguine ad genu deducta faſcia, atque initio quidem arctior, paulatim relaxatur, vt communibus venis quaſi riuis deorſum ſanguis exprimatur. Femore dextro contabeſcente vel toto crure, ſiniſtro femori faſcias iniicimus à genu ductis orbibus, aſtrictius quidem, qui cùm deſinant in inguine, hîc etiam ita conſtringant, vt parte aliqua veluti diuerticulo, ſanguis in gracile membrum deriuetur. Sit autem deligatio ea ratione temperata, quæ neq; dolorem creet, neque vniuerſum ſanguinem ab incolumi membro reprimat: hoc enim alere frugalius, nutrire tamen ſtatutum eſt. Eadem ratio in ſuperioribus membris ſeruari debet. Diſtortus callus ſiquidem mollis eſt, laxante fotu & diaphoreticis exinaniri debet: fouetur tepida, hydrelæo, althææ & ſimiliũ decocto. Diſcutitur arida ficu miſta, ſtercori columbino. Sed de iis generibus medicamentorum capite de reſoluentibus abundè dictum prius eſt. Si verò occaluit, eadem quæ in ſupercreſcente & inueterato poro, conſilia ſunt. Mollior aſtringentibus emplaſticis firmari debet. At vix durior eſſe poteſt, niſi ea de re cauſa fragilior ſit: atque hîc tota gignendi calli inſtitutio ſæpenumero repetenda eſt. Eſt quum è neruaceis partibus & oſſeis muccoſus humor eliqueſcit, puri ſimilis, qui ferè in alto latet, nec facilè diſcutitur: quanquam laxata parte, fuſa inciſáque materia conuenientibus pharmacis diſſipari debet: alioqui facto vulnere repurgandus eſt. Atque iis neglectus in ſcirrhum coït, qui præſcriptis antè remediis capite de malacticis expugnari debet.

Extenuatorum mẽbrorum inſtauratio.

Diſtortus callus.

Mollior.

Muccoſus humor abſcedens.

Scirrhus.

*

FINIS.

INDEX IN SEX LIBROS SEQVENTES, cuius numerus prior paginam, poſterior lineam denotat.

ABſceſſus apertio pagina 43. linea 36
Abſceſſus aperiendi ratio 33.10
Abſceſſus à quibus fiant humoribus 16.13
Abſceſſuum iudicia 23.31
Abſceſſus qui dicantur Galeno 18.22
Abſceſſus quid 1.9
Abſceſſus quando ſecandi 32.35
Abſceſſus vnde 17.10
Abſceſſuum curatio in vniuerſum 31.15
Aceti vſus in malacticis 432.10
Aceti vſus ī ſcirrhis ibi.& 128.38
Acetum mulſum incidit & deterget 429
Acria vbi vitanda 452.12
Acrimonia quomodo auferatur à medicamentis ibidem
Acrochordones quæ 8.2.& 78.2
Acus forma & qualitas qua ſutura fit 185.25
Adenæ 37.35
Adeps & ſebum differunt 430.30
Adeps recens laxat, vetus diſcutit 426.38
Adeps vetus quomodo fit recens 431 23
Adglutinatio diuiſorum duplex 181.9
Adglutinatoria deligatura 182.23
Adipes anodyni 474.1
Adipes pepticam vim habentes 436.38
Adoleſcens ex cerebri vulnere curatus 153.22
Adſtringentia calida 417.16
Adurentia medicamenta 53.12
Aeris ambiētis nomine quid intelligendum 236.7
Aeris ærugo 327.24
Aeris ſquamma 328.28
Aerugo quid 80,1
Aeruginoſa bilis 63.18
Affectus cum luxatione complicati 396.24
Affectui contumaci & minus calenti remedia 427.40
Affectuum cum vlcere complicatorum curandi quatuor intentiones 309.37
Agaricus conuenit conuulſis ex craſſis & pituitoſis humoribus 211.25
Albara 10.19

Albara Punicorũ eſt leuce Græcorum & Celſi ibidem
Aldaron trochiſcus 58.35
Alhaſaphum 11.17
Alkali quid 471.16
Almatim Auicennæ Græcorum terminthi 14.4
Almiſmar 78.21
Aloë vulgaris 462
Alphi duplices 9.29
Alphitidon facta fractura 367.23
Althæa officinis biſmalua 405.26
Alterationes tres in animalis corpore fiunt 301.23
Altercum 319.30
Alumen 528.1
Ἀμυντικὰ quæ 467
Anadendromalache 126.24
Analogia in tumoribus præter naturam 21.3
Ἀναστόμωσις cauſæ 246.10
Andronis trochiſcus 55.5
Aneuriſma quando fit 265.29
Ἀνώδυνα quæ 473
Antecedentes tumorum cauſæ 36.9.& 299.5
Antidotarium quid 414.11
Anthraces qui 36.29
Antimonium 327.33
Antiſpaſis 33.22.& 306.15
Apertis vaſis conueniunt adſtringentia 476.24
Aphoriſmi 59.& 60.lib.6.interpretatio 400.31
Apocope 367.27
Ἀποκρουστικὰ 415.14
Apoplexia 214.30
Ἀποσκήμματα quæ 19
Apoſtema aliter à Græcis, aliter à recentioribus accipitur 1
Apoſtematis abſoluta definitio, & definitionis examinatio 3.2
Apoſtematis curatio eſt extractio materiæ extraneæ quæ ipſum faciebat 32.31
Aquæ aluminoſæ vis ad pituitoſos abſceſſus 106
Aquæ fortes 472
Aqua vitæ 228
Aquoſi tumores 17.32
Aquoſi tumoris curatio 96.16
Aquoſum apoſtema 95.1
Aræotica cuius naturæ ſint 425.7
Ardor alicuius partis quomodo extinguatur 422.13
Argentum viuum ſublimatum fiſtulis calloſis vtile 357.29
Arſenici vſus & menſura 116.15
Arſenicum ſublimatum 58.37
Arſenicum ſublimatum viuum à corrupto optimè ſeparat 339.40.& 360.11
Arteria inciſa aliquando vnitur 162.3
Arteriarum vulnera 259.31
Articulorum doloribus conueniens oleum 475
Aſcites vnde 95.10
Aſcites à maiore frigiditate fit quàm tympanites 96.2
Aſpanar 197.17
Attrictionis menſura 416.24
Atheroma 100.39
Atheromata ſub quo genere tumorum contineantur 7.3
Atheromatis curatio 117.31

Attractylis colletica ſumè 463.2
Attrahentia aduentitio calore 422.18
Auerſio ſanguinis duplex 261.24
Auerſio cum vacuatione ſanguinis 261.32
Auicennę locus de inciſione medullæ interpretatus 286.38
Auicenna myrmecias confundit cum herpetibus 73.27
Aureum Meſuę ſarcoticon 454.9
Autoris antidotarij inſtitutum & conſiliũ in libro deſcribẽdo de materia chirurgica 414.33
Barbarum Galeni 543.29
Batitura æris 464.15
Beiulcum ferramentum 171.21
Bilis atra 62.35
Bilis duplex ibid.40
Bilis quid ibid.37
Bocium 192.9
Borago 197.16
Bothor 4.2
Bothores iuncturarum 14.2
Brachij caput quomodo luxetur 397.36
Bronchocœle 98.13
Bubo 102.27
Cacochymia quid 28.13
Cacoëthe vlcera 64.13
Cacoëthe vera iuuantia 447.10
Cæſim & percuſſim plagis factis medicamentũ enhæmum neceſſarium 314.36
Cadmia 327.10
Calamentum officinarum 318.38
Calcis modus lauandi 282.38
Calidicon trochiſcus 58.34
Calli curatio 469
Calli in oſſe fracto conueniens proportio 485
Calli in oſſe fracto magnitudo decens 385.36
Calli in oſſe fracto materia 449.37
Calli oſſis generari incepti notæ 384.35
Calli ſiue πῶρον concreti ſigna 485
Calore quæ trahunt 446.1
Calor facit motum immodicum 222.39
Callos aufert helleborus 469.2
Calloſis labris vlcerum medicamentum conueniens 475.20
Calloſis vlceribus cõueniens medicamentum 330.32
Callos quæ minuunt 390.10
Callum iuſtum firmantia in oſſe fracto 486.36
Callus 8.9.& 469.5
Callus oſſis dicitur,cuius interuentu oſſis fracti partes adalligantur 188.15.& 437.15
Callus quantum differt à clauo 61.17
Caluaria fracta ſolideſcit trigintaquinque diebus 371.35
Calx viua quid 266.5
Cambil 329.15
Cancer à carcinomate differt 7.26
Canceroſis vlceribus quæ imponuntur 447.12
Cancer quid 131.22
Cancer quando curationẽ,quando non admittit 133.30
Cancer vlceratus cur lupus vo-

cetur 363.1
Cancri exulcerati 64.12
Cancri ſigna 132.13
Cancri ſigna ſcirrho Guido tribuit 123.10
Cancris medicamẽta topica quæ conueniant 135.38
Cancris quibus adblandiendum vera cura omiſſa 361.4
Cancri vlcerati notæ 359.10
Cancri vnde 122.27
Cancros aliquando Celſus gangrænam & ſphacelum appellat 370.1
Cancroſa vlcera purgãtia 447.5
Caninũ cerebrũ oſſa fracta quatuordecim diebus ſolidat 484.21.
Canis rabiei notæ 252.19
Canis rabie ſæpius capitũr ibid.
Cantharides quid mali adferant 471.17
Caphura 418.6
Capitellũ quomodo fiat 471.37
Capitis luxationes 464.30
Capitis vlcera coniungẽs 397.19
Capnos græcè fumaria latinè dicitur 125.14
Capparis cortex 329.7
Carbunculi 36.28
Carbunculi curatio 51.17
Carbunculi iudicia 50.38
Carbunculi notæ 49.37
Carbunculi qui peſſimi 50.38
Carbunculis conueniens medicamen 433.9
Carbunculum maturans & rumpens 54.1
Carbunculus vnde oritur 49.35
Caricarum decoctum pepticum eſt 437.15
Caries 294.22
Caries lignorum 451.39
Carnem detrahunt quæ vehemẽter exiccant, & natura acria ſunt 241.27
Carnem facere eſt naturæ opus 232.31
Carnẽ minuẽtium ſupercreſcentem quædam valentia quædã imbecilliora, & inter hęc quędam media 242.7
Carne replent ſiccantia & detergentia 346.22
Carni generandæ quæ obſunt 449.32
Carni regignendæ quis ſanguis aptus 232.19
Carnis excreſcentias reprimens med. 448.29
Carnis generationi duplex adeſt excrementum 233.10
Carnis mutatæ à venenato telo notæ 17..2
Carnis ſupercreſcentis detractio naturæ opus non eſt 241.24
Carnoſi vulneris diuiſio 224.1
Carnoſi vulneris ſimplicis in carne ſumma acceptis, curatio 224.31
Carnoſum vulnus & eius differentiæ 223.33
Caro temperamẽtum proprium ſeruare debet priuſquam vlcus curari poſſit 312.26
Κάταγμα 385.21
Cataplaſma ad phlegmonas ex fluxione natas conueniẽs quale 75.30
Cataplaſma ex orobi farina 54.11

Cataplaſmata vnde fiunt 418.29
Κατὰ πλάτος curatio 281.25
Cathæretice quæ 239.39
Cathæretica, & eorum poteſtas 468.10
Catharticis quomodo vtendum in vlceribus 444.14
Catharticorum vlceri impoſitorum probatio 445.28
Catheter quomodo trahit 423.15
Cathimia 327.10
Cauitas omnis præter naturam impleri poſtulat 231.29
Caui vlceris implendi indicatio à temperamento, tum corporis totius ægri, tum laborantis particulæ ſumitur 225.28
Caui vulneris cũ amiſſione cutis vtriuſq; & carnis ſubiectæ geminus curandi finis 231.16
Caui vulneris curatio iuxta vulgarem chirurgorum modum 237.32
Καυληδὸν fractura 374.23
Caules rubri 107.2
Cauſa coniuncta nihil differt à morbo 18.10
Cauſæ duæ tantum morb.ſecundum quoſdam 17.33
Cauſæ externæ curationem non indicant, ſed affectum 149.21
Cauſa effectrix in omni morbo primum tollendã 322.30
Cauſæ influxionis in partem aliquam 27.18
Cauſæ inuentio eſt principium curationis 26.34
Cauſæ tumorum præter naturam generales 14.20
Cauſæ tumoris præter naturam ſpeciales 16.1
Cauſtica dum admouemus, videndum ne vicinæ partes inflammatione tententur 360.36
Cauſtica qualiter admouenda 316.6
Cauſticorũ diuerſi modi 470.12
Cauſticum ruptorium 35.7
Cauteria dũ adhibentur quomodo muniendus locus 470.12
Cauteria fiũt leniora auro & argẽto quã ferro & ære 470.17
Cauteria hæmorrhagiis conuenientia 479
Cauteriorum & ferri vſus ſemper ſuſpectus in articulis 478.40
Cauum vulnus priuſquã impleri poſſit, oportet particulam ſiue carnem ſubiectã ad naturalẽ ſuũ habitũ reducere 405.15
Centaurij facultas 282.9
Centaurij minoris radix ibid.16
Κεφαλικὰ 452.23
Cephalicorum materia 453.2
Cera alba quæ 419.9
Cera & reſina confuſa valent ad ſuppurandum 437.6
Cera quali vtendum in ceratis 419.6
Ceratum καταρματικὸν 483.19
Ceratum humidum 380.13
Ceratum myrtinum 419.3
Ceratum è pſyllio 419.32
Ceratum refrigerans 69.21
Ceratum roſaceum 418.36
Cerebri vulnera 152.31
Cerebri vulnera cur lethalia 154.6

Cerebrum promptiſſimè compatitur neruoſis partibus inflammatis 222.25
Κυρίλαιον 430.20
Cerota vnde fiunt 418.29
Chalaſtica medicamenta quæ 31.19
Χαλαστικὰ fiunt interdum ἐκπυϊτικὰ 435.31
Chalcanthum 327.28
Chalcitis 327.17
Chalcitis cruda cruſtas inducit ibidem 14
Chironia vlcera 221.21
Chironis vlceribus conueniens med. 331.28
Chironis vlceribus & malignis quid vtiliter inſpergatur 452.1
Chironiis vlceribus med. conueniens in mollibus corporibus 333.12
Chironium vlcus Celſo quod dicitur 321.31
Chirurgia non temerè adhibenda in cancris 137.30
Chirurgorum imperitia in vlceribus quibus admota ſint medicamenta plus ſatis acria 308.13
Chirurgus nō purgabit, venámque incidet citra medici conſilium 68.16
Chœrades 7.20
Chœradibus cōueniētia 426.37
Cholera naturalis 62.2
Χολὴ ξανθὴ ibidem 2
Chryſocolla 328.22
Cicatricē inducturo quid faciendum 259.25
Cicatricem per accidens inducentia 239.35
Cicatricis inducendæ methodus 238.12
Cirrhum medic. 349.8
Claui Auicennæ 78.18
Clauicula quō luxetur 397.29
Clauis cōueniens medica. 433.9
Clauus 8.3
Climia 327.10
Coagulum 422.33
Cochlearum carnes 423.4
Collectio in tumoribus fit bifariam 18.38
Colleticon Dini 465.31
Colleticon è centaurio minore ibid. 25
Colleticorū vtēdi modus 465.10
Colcotar 327.18
Colubri lapis quomodo acquiritur 427.10
Concoctionem iuuans drageta 92.12
Concreſcere quæ debēt, oportet mollia & humida eſſe 373.26
Congeſtio 15.1
Conſerua quid 484
Confracta vniens med. 485
Conſolida maior 54.12
Conſumptiua quæ 239.40
Continētes vlcerū cauſæ 299.14
Continētis cauſæ definitio 17.33
Conti vulgo probæ dicuntur 341.20
Conuulſioni ex plenitudine febris ſuperueniēs bonū 212.29
Conuulſio vniuerſalis 206.8
Conuulſio particularis ibid. 14
Conuulſis à quacunq; cauſa ſemper cerebrum corroborandum & quomodo 213.35

Conuulſis remedia continuò ad hibenda, interpoſitis tamẽ breuibus interuallis &c. 202.27
Coriandrum 419.2
Cornua verrucarum genus dictũ Auicennæ 8.8
Corpora quæ medicamenta leniora requirant, quæ fortiora 429.34
Corpora dura vehementiora requirunt remedia, mollia contrà 59.10
Corporis figura multifariam vulnerati 165
Corroſiuorum vſus in pituitoſis affectis 117.4
Corruptelæ particularum indicia 22.22
Contundendo ſoluentia vnitatem 260.27
Contuſa caro in gangrænam degenerans quomodo tractanda 245.7
Contuſum vulnus quomodo curetur 243.6
Coſtæ fracturæ diuerſæ 372.15
Coſta fracta quot dierum ſpatio ferrumen accipiat 371.40
Cotyledon 69.19
Coxa diebus quinquaginta coaleſcit 372.5
Cranio fracto, quæ imminere mala portendunt ibid.22
Craſſa & viſcida molliri volunt 429.13
Craſſa & viſcida ſecans medicamen & diſcutiens 427.40
Criſes tumorum ſequuntur analogiam humorum ex quibus conſtantur 21.1
Crocea bilis 63.23
Crocus 437.23
Crocus vtilis in anodynis 47.8
Cruentis vtile quacunque corporis parte 464
Crus fractũ ne breuius fiat, quid faciendum 370.34
Cruſtæ à cauteriis factæ quando & quibus detrahendæ 470.29
Cucurbitulę vſus in magnis morſibus virulẽtorum animalium 354.36
Cucurbitula quomodò trahit 423.12
Cuniculoſa vlcera òmnia vulgus fiſtulas nominat 340.18
Curandi ratio optima tripliciter indicatur 31.34
Curatio morborum commoda non ex nominum, ſed rerum recta opinione contingit 224.24
Curationis ordo in vlcere 34.36
Curationum communis indicatio in tumoribus præter naturam 136.18
Curatio propriè eſt rei præſentis 149.32
Curatio tumorum in vniuerſum 24.37
Curatio tuta tria requirit 31.34
Cutis habenda ratio in glutinatione vulnerum 460.38
Cutis regigni non poteſt 238.19
Cynogloſſon 196.11
Cyſtis fellis vulnera 156.9
Cyſtis membrana dicitur, quæ integit excreſcentias 105.3
D
Dacridion 67.27
Dartræ Gallicæ 12.31

Declinatio in tumoribus præter naturam 21.20
Defœdationes cutis vnde 16.26
Defenſiua quæ 419.31
Deligandi fracturarum modus recentiorum Hippocrati dam natus 370.7
Deligatio ad repellētium genus refertur 419.36
Deligatio ferularum quando ſol uenda 38416
Deligatio tuta oſſis repoſiti 377.23
Deligatura conueniens membro atrophia affecto 419.39
Deligatura conueniens oſſi fracto 289.4
Deligaturæ duabus faſciis factæ ratio atque explicatio 378.29
Deligaturæ indicationes vnde ſu mantur 184.30
Deligaturæ inſtrumenta 480.6
Deligatura fracturæ coniunctæ cum vulnere 387.5
Deligatura in œdemate 87.32
Deligatura retinens quomodo fiat 183.40
Deligaturarum tres differentiæ 182.18
Deligatura vlceribus cōueniens 336.29
Delirij ex vulnere curatio 223.1
Deliriis opitulantur res frigidæ odoratæ ibid.18
Delirium quid 222.3
Deliteſcentiæ regreſſionis tumo rum indicia 22.26
Deriuandum quando in vulneribus 195.17
Deriuatio 261.39
Detergentia 34.17
Detergentia quatenus vulnera requirunt 233.29
Διάβρωσις 260.16
Διὰ χαλκίτεως 463
Διὰ χαλκίτεως pręparatio ad rheumata 419.16
Διὰ χαλκίτεως vſus in neruo vulnerato 283.23
Diachylon ireatum & communė confert œdematis 111.13
Diachylon Meſues prodeſt pituitoſis tumoribus ibid.17
Διὰ χυλῶν tria genera, & eorum diuerſus vſus 434.24
Διακοπραιγίας medicamen 467
Dia ireos 454.27
Διὰ λαδάνου Critonis 457.22
Διὰ λαδάνου emplaſtrum 330.33
Diapalma 136.33
Diapedeſis cauſæ 246.13
Diaphoreticorum vſus, canon 428.29
Diaphragmatis vulnera 155.2
Διάπλασις 481
Diapompholigos vnguentum 136.32
Διαπνυϊτικὰ debent eſſe emplaſtica 435.22
Digerentia ſiue reſolutoria domeſtica 248.23
Diphriges 242.34
Διαπλώματα 466
Directum in oſſe fracto reponendo quid dicatur 374.26
Diſciſſa quæ dicantur 162.20
Dolia 171.19
Dolor durans quæ ſymptomata inuehat 473
Dolores acerrimos calor & frigus

gus faciunt ibid.
Dolor fluxionem proritat,& phlegmonem excitat. 226.11
Dolor in fracturis quomodo curatur 38.13
Dolor in vulneribus quomodo ſedetur 200.1
Dolor ſedandus, læſæ particulæ dolorem faciens 223.10
Dolorum cauſæ 473.10
Dothienas adiuuans medicamẽ 428.21
Dracontion morbus ſiue dracũculus 8.12
Dracontij radix curat maligna vlcera 329 11
Dropacum vſus 466.17
Dubelata 6.38
Duritiei in particulis cauſę 127.7
Duritiei omni conueniens medic. 424.20
Δυσιλκὴς vlcus 461.28
ECchymoma quid 245.24
Ecchymomatis propria curatio 248.19
Ecchymomatis ſpecies 246.21
Echecolla per ſe hærent 435.38
Ἐκπυϊτικὰ 435.22
Ecthymata 12.6
Ἐκτιλωτικὰ quæ 469
E directo ſecare venã quid 40.28
Ἐγκάνιος figura 381.28
Ἕλκος ὀδυνηρὸν 305.8
Ἑλκτικὰ quæ 420.10
Elongatio ligamentorum 396.2
Elychnion Tarſicum 87.29
Emphyſema quid 5.7
Emplaſtra diuerſa ad hęmorrhagias 478.3
Emplaſtica medicamenta quæ ſint 264.28
Ἐμπλαστρώδη epulotica 456.6
Emplaſtrum album epuloticum Actuar. 459.20
Emplaſtrum album epuloticum ibid.14
Emplaſtrum Auicennæ ad tumores vulnerum & phlegmonas 201.12
Emplaſtrum Auicennæ ad ſordida vlcera 339.17
Emplaſtrum ex caneris 137.21
Emplaſtrum ex metallicis 275.8
Emplaſtrũ de arnogloſſa 52.14
Emplaſtrum Galeni conferens ſtrumis, panis, parotidibus &c. 110.36
Emplaſtrum Guidonis de limacibus ad œdemata reſoluenda 112.7
Emplaſtrum Gulielmi de Saliceto 60.12
Emplaſtrum nigrum 229.10
Emplaſtrũ nigrũ Ariſti. 438.14
Emplaſtrum Raſis ad œdemata 76.12
Emplaſtrum viride Andromachi 438.29
Emunctoria 37.35
Enhæma qualia 347.13
Epidermis 62.12
Ἐπίδεσμοι 380.4
Ἐπίδεσις καταρματικὴ 481
Ἐπικαιρὸν vulnus 461.25
Epilepſia quid, & quãtũ diſtet à contuulſionibus aliis 206.29
Ἐπίλυσις quid 426.10
Epinyctides 11.3
Epinyctis vnde dicta ibid.12
Ἐπίπαστα epulotica 456.5

Επιτπατικὰ quæ 420.10
Epulotica quam facultatem habeant 239.4
Epulotica recentiorum 459.2
Epuloticis quando & quomodò vtimur 459.35
Epuloticorum natura, & eorum triplex genus 455.8
Epuloticorum remediorũ diſtinctio,& ex ea vtẽdi mod⁹ 455.27
Epuloticum albuṁ è ceruſa & lithargyro 458.9
Epuloticũ albũ Galeni ibid.26
Epuloticũ emplaſtrum nondum tamen ſanans cacoëthe vlcera 330.17
Epuloticum medicamentũ quod 239.4
Erethrias terra 319.38
Eroſio ſi non cedat mitioribus medicamentis, vſtio adhibenda erit 337.26
Eroſio venis vbi accidat 260.33
Error interpretis Auicennæ in dictionibus,myrmeciæ & formicæ 6.27
Eryſipelas non legitimum & eius ſpecies 62.19
Eryſipelas quid 61.33
Eryſipelatis curatio 65.38
Eryſipelatis exulcerati curatio 71.1
Eryſipelatis refrigerationis terminus 68.38
Eryſipelatis ſummaria curatio explicata aphoriſmis 71.10
Eryſipelatis veri cauſæ 64.19 & deinde iudicia & ſigna
Eryſipelaton genus qui tumores referunt 6.24
Erythrodanum 196.5
Eſchara quid 265.31
Eſcharotica, & quibus conueniant 468
Eſcharotica recentiorum 479.4
Eſſentia tumoris prӕter naturam tria in ſe continet 25.23
Eſſere 11.15
Eſthiomenica corruptio 26.38
Eſthiomenos herpes 72.35
Euphorbium 422.4
Exanthemata 12.6
Exarthrema 395.36
Exeſis vaſis conueniunt ſarcotica 476.13
Exciſis vtile quacunque corporis parte 463
Exiccantia affatim 329.10
Exiccatio valida duos habet ſcopos 289.33
Exitura 86.30
Exituræ Arabibus ſunt abſceſſus Latinis,Græcis ἀποστήματα 4.5
Exituræ Auicennæ quæ 1
Exituræ vnde 17.10
Expulſoria deligatura 183.48
Extenuatorum membrorum inſtauratio 487
Επιλκὶς vlcus 461.28
FArina hordeacea 436.26
Faſciæ latitudo & longitudo pro vulneris & partis ratione variantur 184.18
Faſciarum latitudinis modus 378.13
Faſciarum longitudo 378.32
Febres à quibus fiant humoribus 16.29
Febris leui vulneri ſuperueniens eſt pernicioſa 202.10

Feb

Febris vulneratum prehendens quomodo curanda 202.4
Ferinos Auicennæ quid 123.28
Fermentum 422.28
Fermentum quomodo potenter mollit,coquit & digerit ibid.
Femur fractũ non neceſſariò breuius fit 370.28
Ferro quando vtimur, quæ partes vitandæ ſunt 439.35
Ferrum teli quomodo eximatur 171.18
Ferrum infixum quo inſtrumẽto commodè extrahatur, & quod vice terebrę inuerſæ Guidonis eſſe poſſit 178
Ferulæ fracturis quando apponuntur 382.15
Ferulę quales eſſe debeant ibi.37
Ferulæ quomodo applicandæ oſſibus fractis 289.16
Ferularum vſus 382.35
Fibulæ Græcè ἀγκτῆρες 181.11
Fibulæ quando imponendæ vulneri ibid.30
Fibulæ quatenus vtiles 186.25
Fibula vbi adhibenda 462.20
Figura partis rectiſſima quæ 381.22
Fiſtulæ qũo noſcantur 350.36
Fiſtula quid,& quomodo ex ſinu fiat 340.30
Fiſtulæ quomodo incidantur 442.6
Fiſtularum curatio 352.35
Fiſtularum vera curatio quæ 357.24
Fiſtula vnde ſit dicta 350.12
Flatibus ventris conueniens oleum 475.8
Flatuoſi tumores 17.14
Fluxio 14.23
Fluxionis auerſio quibus perficiatur 40.24
Fluxionum auerſio quomodo fiat 27.40
Focilia quæ 286.29
Forceps ad amplianda vulnera in carne 179
Forceps ad globos & tela barbatula educenda 177
Forcipes Albucaſis ad extrahenda tela 176
Formicæ Auicennæ 72.9
Formicæ genus verrucarũ 78.35
Fractura 287.10
Fracturæ cum vulnere curatio ex Celſo 289.10
Fracturæ curatio generalis 388.32
Fractura brachij,tibiæ, aut femoris quomodo deligãda 378.34
Fracturarum cauſæ 368.34
Fracturarũ generalis diuiſio 364
Fracturarum prognoſtica 369.25
Fracturarum veterinariarum aliquot præſagia 371.9
Fraudulentum vlcus 338.20
Fugillæ Auicennæ 98.18
Fuligines ſarcoticæ 451.33
Fumus terræ 125.14
Fuſcus color 123.4
GAlla omphacitis 329.2
Gallicus morbus quãdo primùm irrepſit 13.20
Gallicus morbus veteribus ignotus ibid.
Gangliorum per chirurgiam curatio 110.21
Ganglium 8.18

Gangræna 76.29
Gangrænæ & ſphaceli curationis capita 60.24
Gangrænæ ſigna 62.23
Genitalibus inſpergitur vtiliter colophonia cum ture 451.36
Gentianæ radix quandoque penicilli loco imponitur 109.15
Genu ĩ tres partes luxatur 396.3
Glandoſæ puſtulæ 13.38
Glandulæ 37.34
Glandula vnde dicta 98.37
Glaucium eſt memitha 77.9
Gloſſocomi formula 393
Glutinandi ratio 540.33
Glutinantia remedia recentiorum 464
Glutinantium facultas 228.25
Glutinantium finis 346.32
Guidonis error in myrmeciis & formicis 73.32
Gypſum 418.8
HÆmorrhagiæ cauſæ 476.12
Hæmorrhagiæ varia remedia 477
Hæmorrhagia quando cauteriis ſiſti debeat 477.16
Hæmorrhagia trifariam ſiſtitur 261.17
Halitus oris grauis & fœtẽs quare oppreſſis lue venerea 431.3
Hepatis vulnera 134.19
Hernia gutturis 98.13
Herpes 72.25
Hespes & eryſipelas vlceratum differunt 73.39
Herpes exedens 64.9
Herpes miliaris 72.25.
Herpes puſtuloſus 72.38
Herpetas inueteratas curantia 76.34
Herpetis curatio 74.19
Hiera picra conuenit conuulſis ex craſſis & pituitoſis humoribus 211.25
Hiera Ruffi 135.13
Hipp. non fuit ambitioſus in fracturis nominandis 367.36
Hirudines ſuperficiẽ ſugũt 423.13
Hiſpanica lues 13.29
Hordeatum vel hordeum mũdatũ eſt ptiſſana hordeacea 197.12
Humores propriè qui 16
Humores vniuerſi in venis aut arteriis continentur 16.32
Hydroa 11.15
Hydrophobia 252.35
Hydrophobiæ notæ 254.10
Hydropicorum aquas elicientia 423
Hydropicorũ vulnera quare difficulter ſanantur 423.4
Hyoſcyamus anodynum familiare 47.15
Hyperſarcoſis 241.8
Hyperſarcoſis oblatio 315.13
ὑποδισμίδες 378.19
Hypopia 246.21
ὑπνωτικὰ 473.31
ὑπόῤῥυσις quid 441.29
Hypoſphagmata 246.21
IChthyocolla 328.22
Ieiuni inteſtini vulnera 156.8
Ignis ſancti Antonij 56.17
Imbecillitas partium ab intemperie prouenit 311.3
Impages quid 190.21
Impetigo 8.37
Incantamẽta, inſuſurrationes, & cõiurationes ad tela extrahenda non

da non conducunt 175.17
Incarnatiua deligatura 182.21
Incarnatiua ſutura fit quinq; modis 185.6
Incarnantium ordo 347.23
Incidens materia quibus conueniat 425.30
Incrementum in tumoribus pręter naturam 21.11
Indicatio communis omnium tumorum pręter naturam 125.23
Indicationes communes tumorum præter naturam, quibus varientur 25.5
Indicationum primarum differentiæ duæ 234.14
Indurationis tumorum indicia, 37.27
Induratis tumoribus vtile cataplaſma 47.29
Inflatio eſt apoſtema ventoſum 91.30
Inflatiõis curationis capita 94.19
Inflationum cauſæ 90.19
Inflationum ſigna ibid. 39
Inflationum curatio 91.10
Inflammatio fracturis adiuncta quomodo curatur 386.13
Intemperierum vulnerum ſigna & curationes 201.27
Intemperierum in vlcerę ſummaria conſideratio 311.29
Ioannis Tagautij laus 414.27
Ionthi 10.36
ἰὸν ξηρὸν 329.34
ἰσχαιμα verum 478
Iſchiadicis vbi ignẽ adhibemus 440.32
Iudicij ferendi formula de vulneratis 159.3
Iugulariũ venarũ vulnera 556.1
LAcertæ caput 79.36
Lęſio melior quã mors 201.1
Lana ſuccida vino auſtero inſuccata 418.1
Lapis lazuli Græcis Cyaneus dicitur 125.16
Larigna pro terebinth. ſubſtitui poteſt 450.30
Laxatio 396.1
λίθος χαλκῦ 328.29
Lepra 9.16
Lepræ med.conueniens 464
Lepra Halyab.quid ſit 10.20
Leuce Græcorum & Celſi eſt Punicorum albara 9.25
Leucophlegmatia vnde 95.4
Leucophlegmatia ad œdematũ ſpecies refertur 7.3
Lichene 8.37
Lienis ſcirrhis conueniens med. 430.22
Lienis vulnera 156.37
Ligamẽta vulnerata valẽtiſſima tolerant remedia 272.7
Limacum carnes 423.4
Linamenta 189.4
Lithargyrum nutritum 459.22
Lixiuium ficulneum 472
Loliũ iuraĩa Francis dicitur 58.15
Lupia quid 100.11
Lupiæ curatio 108.32
Lupia recentiorum, Auicennæ glandula, Græcorum gãglion idem videntur 109.30
Lupus morbus 100.19
Lupus cancer vlceratus dicitur 363.1
Luxatæ partis dolor vitandus & inflammatio arcenda 402.34

Luxatio cum fractura ſine vlcere 405.11
Luxatio cum fractura & vlcere ibid. 15
Luxatio peſſima 399.20
Luxatio quid 395.17
Luxationum cauſæ 465.35
Luxationum curandarum ſumma 398.17
Luxationũ curatio,& eius præcipua indicatio 401.7
Luxationũ generalis diuiſio 394
Luxationum ſigna 398.27

Magnes 423.1
Magnũ & paruũ in vulneribus quõ accipiẽdum 461.24
Μαλακτικὰ 428.34
Malactica quatenus à popticis differunt 436
Malacticon applicandi modus 435.40
Malagmata quomodo cõfinguntur 436.13
Malicorium 329.3
Malum terræ ibid.9
Malum punicum vlceri inflammatio vtile 314.12
Manna 315.34
Marciaton frig. doloribus conuenit 475.25
Marginem nonnulli ſubluxationem nominant 395.33
Materia ſiens in tumoribus & facta quæ ſit 15.32
Matricis vulnera 156.10
Maturantia 44.40
Maxilla inferior ſolùm luxatur in anteriorem partem 397.1
Maxilla, iugulũ, ſcapula, os tali, calx, manus, plãta fracta inter decimũ quartũ & vigeſimum primum diem coëunt 372.5
Maxilla ſuperior ĩmobilis ĩ omni animãte excepto crocodil. 397.1
Medicamẽta acrimoniam lotione deponunt 282.36
Medicamenta hyperſarcoſin tollentia 315.12
Medicamenta ignis vires habentia 76.10
Medicamẽta quare varia miſcentur 436.10
Medicamentum vnum idémque non eſt conueniens omnibus corporibus 325.11
Medicum prudentem eſſe conuenit in victu inſtituendo 198.37
Medicus præſentiens de longinquo obuiam it malis 223.21
Medullæ & adipes quando acrimoniam contrahunt 291.28
Medulla panis 200.19
Medulla recẽs laxat, vetus diſcutit 426.38
Medullarum natura & ordines 431.22
Medulla taurina ob acredinem non emollit ibid.32
Μύρα vulnus 461.26
Mel anacardinum 467.36
Melancholia fit ex ſanguine & pituita ſupercalefactis in corpore 121.5
Melancholiæ differentiæ 120.12
Melancholicus humor in cancro quomodo vacuandus 134.32
Meliceria 300.37
Meliceridas, atheromata ſteatomata exedentia 118.23
Meliceridas ſub quo genere tumorum

morum contineantur 7.1
Meliceridis curatio 117.31
Meliceris 101.10
Melligo vuæ paſſæ 437.25
Mentagra 12.37
Meſuæ laus 219.11
Metallica elota morſum demittunt, ſed minus ſiccant 243.4
Metallica quomodo tenuiora fiunt 423.28
Μιϛαογνηϛικά 466
Miſy 327.30
Modicè ſiccantia metalla ibid.7
Mollientium particularis materia 430.5
Morbilli 12.2
Morbis extremis extrema competunt remedia 360.5
Morborum verus curator quis 148.30
Morphea 9.24
Morſus animalium duplici conſtat differentia 250.29
Morſus an ſit factus à cane rabido, quomodo probetur ex Oribaſio 253.35
Morſus hominis quando virulentus 250.23
Morſus omnis virulenti gemina curandi indicatio 255.6
Morſus virulenti ſigna 251.30
Morſus virulentos quæ animalia inferant 250.12
Mortificatio alicuius partis quid 37.36
Mortificationis cauſæ 56.19
Mortuus ſanguis quid 248.36
Μίτοι 264.26
Myrmeciæ 8.1
Myrmeciæ educi quomodo debent 80.25
Myrmeciis conuenientia 79.17
Myrrha oſſa nudata carne veſtit 288.30
Myrrhis 196.7
NΑρκῶϊικά 473.31
Narium fractura mala 372.20
Nata tumor 7.16
Νάρθηξ 383.27
Naturaliter ſe habentia ſui cuſtodiam per ſimilia indicant: contra naturam verò ablationem ſui per contraria 234.18
Neruaceæ partes læduntur frigido 478.1
Nerui, arteriæ, venæ diuiſæ aliquando coaleſcunt 161.30
Nerui cæſim vulnerati cõſideratio & curationis ſcopi 278.17
Nerui contuſi cute illæſa curatio 285.6
Nerui & tẽdonis punctura 157.20
Nerui puncti curatio 272.39
Nerui vulnerati & nudati curatio 282.22
Nerui vulnerati ſigna 271.5
Neruo cõtuſo vnà cum cute quæ adhibenda 286.15
Neruoſarum partium vulnerum curatio 272.15
Neruoſarum partium vulne. differentiæ 272.23
Neruus punctus quando præcidendus 201.2
Nitri loco quæ ponuntur 421.23
Nodi Auicennæ 6.35
Νομὴ vlcus quod dicatur 304.5
Nomina apud Barbaros nõ attendẽda, ſed rerũ deſcriptiões 11.35

Nomi

Nominibus parum fidendũ propter diuerſum vſum eorum apud autores 10.25
Notæ tumorum præter naturam vniuerſales 19.29
OCulus populi 418.7
Œdema Barbari Vndimiam vocant 5.31
Œdema maturantia 88.17
Œdema non verum 95.20
Œdema quid 81.29
Œdematis cauſæ tres 83.22
Œdematis curãdi ſcopus duplex 84.6
Œdematis ſigna 83.27
Œdematis curationis capita generalia 89.15
Œnoſtagma ſiccat, & putredinẽ prohibet 445.1
Œſophagi vulnera 155.3
Olea anodyna 473.31
Olea cõpoſita reſoluẽtia 426.14
Olea ectylotica 469
Olea rarefacientia 426.17
Olea trahentia 423.30
Oleorum vitia 418.18
Oleum cum ſale digerit 99.30
Oleum è ſambuco & ebulo quid faciat 499.32
Oleum ex vitellis ouorum 323.22
Oleum Sabinum 323.1
Oleum terebinthinum 474
Oleũ vitioſum qũo eluatur 85.2
ἀμὴ λύσις 70.9
Omphacium 417.25
Omphacinum oleum 418.11
Oppilantia aliâs leniũt dolorem, aliâs acrimoniã hebetãt 417.8
Oræ diſtantes vulneris trifariam in idem adducuntur 181.38
Ordo tractandorum in hoc libro 26.18
Os adiutorij 286.26
Os corruptum quomodo tractandum 480
Os fractũ qualiter collocãdũ 483
Oſſa luxantur quatuor modis 396.34
Oſſa nudata quomodo carne integuntur 450.8
Oſſe fracto quæ intentiones præcipuè adſunt 481
Oſſe fracto quomodo turunda vulneri applicanda 288.19
Oſſe maiore fracto ſi medula exeat, periculoſum 286.27
Oſſe nudato eryſipelas malum 286.15
Oſſibus fractis atque luxatis initio prohibenda fluxio, dolor, inflammatio 481
Oſſis caries altè deſcendẽs qualiter tractanda 320 18
Oſſis cauitas impleri non poteſt 288.15
Oſſis fracti rectè commiſſi ſigna 372.37
Oſſis fracti & ſua ſede moti ſigna 377.5
Oſſis fracti reponẽdi modus per funes 375.32
Oſſis fracti repoſiti ſigna 376.1
Oſſis fracti repoſitio per tenſionem 481
Oſſis fracti ſanationem celerem aut tardam faciunt, temperamentũ, ambiens aër, &c. 372.8
Oſſis vitiati notæ 319.20
Oſſis vulnus quod 285.13
Oſſiũ abſceſſu incarnantia 481

Oſſium

Oſſium affectus 419.20
Oſſium glutinãdorum quatuor ſcopi 287 25
Oſſium vitiis celeriter medicandum 479
Oſtracodermorum piſcium teſtæ crematæ & lotæ ſiccant citra roſionem 328.36
Oſtrea viua quid faciant 423.8
Oxycraton 42.6
Oxyrhodini facultas 85.2
PAnalithes ad diuerſa mala vtile 484
Panis ſordidus 197.22
Papulæ 74.12
Papulæ duplices Celſo 12.22
Paralyſis quid 214.21
Paralyſeos curatio ex medicamentis forinſecus admotis & tantùm ad chirurgicum pertinentibus 218.35
Pararthrema 395.40
Παρηγορικὰ quæ 473
Parocheteuſis 262.1
Parotidibus cõueniens medicamentum optimum 424.20
Pars languida quando confirmanda 426.5
Paſtilli Fauſtini 315.36
Πελιδνὲς à pleriſque fuſcus color in corpore dicitur 123.6
Penicilla 189.4
Πεπτικὰ 435.23
Pepticorũ vtendi modus 438.75
Περίαπτα quomodo in vſum veniunt 427.6
Periodi ſiue paroxiſmi tumorũ, humorum ex quibus conſtantur ſequuntur analogiam 21.1
Περίνη 286.30
Pes columbinus 196.9
Pes fractus ſexaginta diebus ſi quieſcat, conſaneſcit 372.5
Phagedæna 64.11
Phlegma aquoſum, tenue, flatuoſum quod 82.18
Phlegmaticarũ excreſcentiarum curatio 105.30
Phlegmonarum genus tumores qui referunt 6.16
Phlegmone quid 27.3
Phlegmones duplex acceptio 35.19.
Phlegmones cauſæ tres 36.32
Phlegmones notæ 37.12
Phlegmones curatio 32.22
Phlegmones curandæ quatuor intentiones particulares 39.28
Phlegmones ex humorum influxu factæ ſummæ curationis capita 48.30
Phlegmones ſymptomata 44.21
Phlegmones ſymptomatum curatio 37.31
Phlegmones tẽpora ſunt 4.ib.21
Φλόγωσις 35.24
Phlyctenę vnde 95.13
Phœnigmi vſus 466
Phœnigmus quando adhibẽdus & eius materia 467.5
Picati vſus apud veteres 483
Πίταυα quæ 466.10
Πιττωτὰ quæ ibid.
Pituitæ eruptiones 74.12
Pituitã ducẽtia per aluũ 106.25
Pituita quid 82.6
Pituitoſorum abſceſſuum cauſæ. 103.23
Pituitoſorum abſceſſuum particularis curatio 107.35

Pituitoſorum tumorum materia 103.27
Pituitoſorum tumorū genus qui tumores referant 6.35
Pix peptica quomodo fit 437.3
Plagarum differentia 141
Planta noctis 11.16
Plantago epulotica eſt 459.13
Platyſma quid 331.35
Plethora quid 28.2
Plethoræ curatio ibid.7
Plumaceoli qui ſint 188.9
Plūbi lamina epulotica eſt 458.17
Plumbi recrementum 328.25
Plumbi vis in cancroſis 137.13
Plumbum vſtum 328.24
Podagricis quouis tempore conueniens remedium 434.16
Pollen eſt farina volatilis molendini 186.37
Polyidę ſphragis 55.14
Polyidæ paſtillus ibid.19
Porra Gallis verrucæ dicūtur 8.1
Porracea bilis 63.15
Poſca vel puſca quid 76.19
Poſca inflammato vlceri vtilis 314.6
πῶρ⊙ 374.4
Porus ſarcoides 161.18
Pori generatio 384.35
Poro gignendo victus ratio conueniens 385.10 & 483
πωρώτικα quæ 485
Porolytica quæ 391.4
Porus quomodo augeatur & minuatur pro neceſſitate 390.2
Prægræſſæ cauſæ 16.5
Propolis quid 421.5
Propulſoriū fœmina & propulſorium mas 179
Pſoricum quomodo paretur ad trahendum 423.21
Pſydraces 11.36
Pſylli populi Italiæ 53.32
Pſora 9.18
Πτύομαλα 466
Pulmonis vulnera 155.20
Puluilli quomodo fiunt 188.10
Puluillus quid 336.16
Puluis Auic. ſiſtens ſanguinem 269.20
Puluis ruber 464
Pumicis præparatio 452.7
Purgatio neceſſar. interdum vulneratis 190.37
Purgatio in vulneratis quando adhibenda 193.33
Pus album, lene, & æquale quomodo fit 435.28
Puris generatio vnde 301.20
Pus optimum quod 24.26
Pus mouentia 44.40
Puſtulæ 4.2
Puſtulæ vnde 17.11
Puſtulæ corroſiuæ 64.14
Putrefactę particulę alicuius ſuppurantis curatio 48.9
Putreſcentia calido & humido conſtant 314.27
Putridis medicamentum conueniens 58.12
Pyulcus quomodo trahit 423.15
QVæ auferri non poſſunt transferuntur in locum alium 32.8
Quies optimum medicamētum vulneratis 197.31
RAdix vaſis quæ ſit 183.30
Ραφανίδου fractura 374.23

Rectorum vulnerum labra quomodo adducuntur 461.5
Refrigerantia eryſipelas 69.17
Refrigerãtia vehementer 417.53
Renum vulnera 156.8
Repellentium diſtinctio 29.10
Repellentium vſus 415.13
Repellentium natura alia Arabibus alia Græcis 415.32
Repellere vbi non cõuenit 417.2
Repoſitio fracti membri apta 381.7
Reprimentia ſiue repellẽtia quæ ſint 71.15
Repurgantium vlcera materia 446.27
Res non naturales 40.1
Reſolutionis tumorum indicia 22.18
Reſoluẽtiũ canõ generalis iuxta diuerſa tempora morbi 30.32
Reſoluentium vis qualiter conſideranda 425.16
Reuulſio 261.39
Rhegma 245.32
Ρεῦμα 14.23
Rheumatiſmi quãdo plurimum mouentur 415.18
Roſaceum oleum 418.8
Roſtrum porcinum inſtrumentum appellatum ad euellenda tela 176
Rubi fructus & flores 417.26
Rupta vaſa quomodo deliganda 476.28
SAgittæ & tela quomodo extrahantur 167.1
Saire 11.13
Sambacino oleo vtimur pro ſabino 129.32
Sanies quid 233.14
Sanies mala 303.3
Sandaracha 315.38
Sanſa quid 445.13
Sanguinis fluxus ſupprimendi modus 267.5
Sanguinis in vulneratis mittendi quantitas 192.30
Sanguinis in vulneribus mittendi ſcopi 162.12
Sanguinis miſſio in conuulſis 210.31
Sanguinis profuſionis ex vulnere differentiæ 260.14
Sanguinis profuſionis curatio 261.16
Sanguinis ſiſtendi modus per vſtionem & eſcharam 265.31
Sanguinis ſupprimendi præcepta aliquot 267.4
Sanguis naturæ theſaurus 361.9
Sanguis quid & quotuplex 35.37
Sarcocolla 328.21
Sarcothlaſma 245.34
Sarcotica qualia ſint 449.25
Sarcoticorum facultas ibidem
Sarcoticorum vtẽdi modus 454.38
Sarmentorum aqua 79.28
Scabies 9.21
Scabiei conueniens med. 475.5
Scabioſa 54.19
Scammonij ſuccus Dacrydion dicitur 67.27
Σχᾶται verbo quid voluerit Hippocrates 397.7
Schidacidõ facta fractura 367.11
Scirrhi deſperati ſigna 429.28
Scirrhi legitimi cauſæ 122.34
Scirrhi legitimi notæ 123.1

Scirrhi legitimi ſiue ſcirrhoſi tumoris curatio ibid.36
Scirrhi illegitimi generatio 126.36.
Scirrhi non exquiſiti curatio ibi.
Scirrhi emolliendi modus & ratio 432.9
Σκίῤῥος Grecè, Latinè durities, Arabicè Sephiros dicitur 5.33
Scirrhorũ differentię ex mixtione humorũ ortorum 122.17
Scirrhoſi tumores & qui ad atrã bilem ſpectant 7.24
Scirrhoſis 127.5
Scirrhoſorum tumorũ curationis capita 130.5
Scirrhus hepatis quomodo tractari vult 430.23
Scirrbus verus ac legitimus vnde fiat 122.9
Sclirotica durities 37.40
Scolecôdes vlcus 305.11
Scolopomacherion 80.37
Σκωρία μολύβδου quid 328.25
Scorpio virus quod infixit retrahit 423.9
Scrofulæ 7.19
Sebum coquit, laxat, mollit 430.27
Sedantia dolores triplicia genera 473
Selaa 6.37
Sephiros Arabum quid 122.7
Septica Arabum 472.13
Septica & eorum poteſtas 468
Seroſorum tumorũ cauſæ 95.27
Serpentinum inſtrumentum ad euellenda tela 176
Sertula campana 362.31
Siccantia quatenus vulnera requirunt 233.16
Siccantium medicamẽtorum in vulneribus curandi gradus. 239.10
Siccum ſano vicinius, humidum non ſano 228.39
Sigillum lemnium 327.6
Simæ ferulæ 383.20
Sinapiſmorum vſus 466
Sinapiſmorum materia & præparandi modus. 467
Sinus Gal. quid dicatur 350.8
Sinus quid, & eius differẽtię multiplices 340.21
Sinuum curandorum ſanationis ordo 342.31
Sinus curatio nondum calloſi 342.5
Sinus qualitas vnde deprehenditur ibid.
Siræon quid 437.14
Situs partis vulneratæ 267.35
Solani radix laudatur in ſedãdo vulnerum dolore 200.14
Solanum 417.26
Solutæ vnitatis ſpecies apud Auicen. 140
Sordes quid 233.16
Sordida vlcera quos affectus ſequuntur 338.22
Sordidi vlceris propria curatio 338.40
Sori 327.30
Spanadrapi vſus 403.38
Spaſmi curandi primum ac commune præceptum 208.26
Spaſmi ſigna 207.10
Spaſmus alius vniuerſalis, alius particularis 206.5
Spaſmus omnis aut eſt à repletione

tione aut inanitione 203.6
Spaſmus ex vulnere lethalis quo modo interpretandum 157.27
Spaſmus ex ſiccitate abſoluta incurabilis 208.5
Spaſmus quid 202.32
Sphacelos 36.29
Sphacelus à gangræna differt 56.8
Sphaceli ex gangræna creati extirpatio 57.25
Spicula extrahentia 423.6
Spiculatorum diſcrimina 167.28
Spinacium & ſpinargium 197.18
Spina dorſi quid & quibus aſſimilatur 219.29
Spinam, Auicenna exquiſitum eryſipelas nominauit 62.9
Spinas, oſſicula, vitri fragmenta, ſurculos extrahentia 175.22
Splenia quæ ſint 336.13
Splenia vnde dicta 380.3
Splenium magnitudo & applicandi modus 481
Squammas in oſſe fracto detrahentia 480
Status in tumoribus præter naturam 21.14
Steatoma 101.20
Στεατώματα ſub quo genere tumorum contineantur 7.3
Steatomatis curatio 117.31
Stercus bubulum 79.32
Stercus pueri calidum, eſt pepticum 437.35
Stibi vel ſtibium 327.33
Στίμμι ibid.34
Stomachus 213.25
Stomoma 328.27
Strumæ quid 7.20
Strumarum inter ſeſe differētiæ 105.6
Strumas diuino quodam numine Galliarum reges ſanant ſolo tactu 107.25
Strumas quoque rex Angliæ ſanat ſed per hymnos & ceremonias ibid.31
Strumas detergentia 112.4
Strumas incidendi modus 114.5
Strumas manturantia 113.17
Strumoſis affectibus quæ medicamenta conducant 105.30
Stupidum quando crus euadit ex ſuppurationis præciſione 440
Succorum vitiū in vlceratis quomodo corrigitur 140.23
Succorum vſus 418.26
Suctus quæ eliciat 423.14
Sudamina 11.15
Suendi vulneris ratio 185.21
Sugillata quæ 246.22
Sugillatis remedium conueniēs 427.26
Sulphur 421.39
Sumach 75.36
Supputantium natura 435.18
Suppurantibus quando vtēdum ibid.12
Suppurationis tumorum indicia 22.19
Sutor malus vnico calopodio omnes calceat 237.32
Suturæ remouendæ tempus & modus 187.35
Sutura in quibus partibus conueniat 461.17
Suturis quando opus eſt 181.2
Syderatio oſſium 56.6

Συμφυτικὰ quæ 460.22
Symphytum 196.8
Symptomata phlegmones 46.10
Symptomatum correctio in vulneribus 199.17
Syncope quid, & eius inſtantis notæ 220.38
Syrion quid 437.14
TAlpa 7.15
Tarſecum 78.34
Telephia vlcera 321.22
Tela quæ noſtris corporibus infigūtur quibus differūt 167.18
Telis extrahendis octo inſtrumenta accommoda 168.20
Telorum extrahendorum modus duplex 169.8
Telorum extrahendorum obſeruationes 169.19
Tempora tumorum præter naturam à tribus potiſſimū diſcrimen aſſumunt 21.23
Tenſionem facientia 260.30
Tēſio quomodo & quāta facienda, vt os fractū reducatur 375.8
Tenta 189.4
Tentæ cannuleæ 190.8
Terebra directa ad ampliāda oſſa quibus tela inhærent 178
Terminationes tumorum prçter naturam quæ meliores 21.31
Terra ſigillata 327.10
Teſtudo 7.13
Tetrapharmacum 31.24
Tetrapharmaco thus additum facit Macedonicum 438.15
Tetrapharmaci natura 454.14
Tetrapharmacum eſt ſuppuratorium 314.30
Theodorici & Henrici error in diæta imperanda 198.14
Theriaca datur contra carbunculos 55.1
Theriaca purgat, incarnat & cicatricem inducit 454.3
Thlaſma 245.35
Thoracis vitia per quas vias purgantur 519.16
Thorax læditur frigido 443.38
Thrombos quid 264.24
Tophis articulorum conuenientia 427.1
Topica non ſint dura neque grauia 418.30
Toto genere præter naturā per chirurgiam amouenda 31.27
Tracheiæ arteriæ vulnera 155.25
Τραυματικὰ quæ 460.22
Trigener 453.29
Triticum ore præmanſum pepticum eſt 436.17
Trochiſci de arſenico 471.8
Tubulus 171.18
Tumor crudus quis Hippocrati intelligatur 271.34
Tumores à bile creati 61.26
Tumores præcipui quatuor qui ex influxione fiunt 6.11
Tumores præter naturam in tria genera diuiduntur 3.32
Tumores derepēte detumeſcentes malum portendunt 151.5
Tumores præter naturā quatuor modis terminantur 21.31
Tumoribus curandis quæ obſeruare oportet 38.2
Tumorum accidentia 4.34
Tumorum differentiæ à quibus ſumantur 4.17
Tumorum prçter naturam quatuor

tuor ſunt tempora 21.7
Tumorũ præter naturam ex pituita octo differentiæ 82.37
Turundæ 189.6. & earum vſus ibid.36
Tuſium 78.34
Thymion 8.4
VAcuatio à toto fit dupliciter 210.30
Vacuatio duplex tumorum præter naturam 68.37
Vacuatio humoris in parte aliqua influxi 41.17
Vari 10.38
Varices quæ 305.21
Varicibus conuenit deligatura expulſoria 97.20
Varicum curationes 371.22
Varicum cũ vlcere complicatarum curatio 317.6
Variolæ 12.2
Vaſis oſculũ fundentis ſanguinẽ quomodo obſtruatur 264.22
Vaſorum radix quæ 265.21
Venæ ſecandæ electio vnde indicatur 40.35
Venæ ſiue arteriæ inciſæ ſignum 261.1
Vena media duplex 193.2
Venarum & arteriarum vulnera an ſint ſuenda 263.35
Venenata vulnera qui autores tractarunt præcipuè 249.40
Venenatis morſibus remedium 427.30
Venenum quomodo exugatur ex vulneribus 175.8
Ventriculi vulnera 156.7
Ventus meridionalis vlceribus nocet 308.24
Vermes auriũ quæ enecãt 318.40
Vermes vnde naſcantur in vlceribus & quomodo arceantur, 319.2
Verrucæ 7.37. & earum diuerſa genera 77.30
Verrucarum curatio & iudicia 79.20
Verrucarum diuerſæ curandi rationes 80.5
Vertebrarum ſpinæ luxationes 397.24
Veſicæ vulnera 156.10
Vibices 246.25
Victus bona ratio præſcribenda ſtatim vulneratis 190.38
Vigiliæ conuulſionem ex ſiccitate augent 210.8
Vinculorum materia in vaſis diuiſis 115.22
Vini natura 426.10
Vinum 418.3
Vinum quando & quare conuulſis interdicendum 213.5
Vini nigri auſteri vſus & eius facultas in vulneribus 462.13
Vires non ſemper in ægris augendæ 196.15
Virgalis fractura 367.10
Viride æris 327.25
Virus 301.10
Virus ſua natura ad cor ſerpit & eius deſtructionem appetit 251.13
Virus eiaculatũ in morſu vacuãtia 255.9
Vitellina bilis 63.15
Vitia corporum neque eloquentia neque barbariſmo abiguntur 414.39

Vitiligo quid 10.2
Vitiliginis nomine alphõ & leucam cõprehendit Celſus 9.38
Vlcera dyſepulota quæ 321.14
Vlcera inſanabilia ſunt quibus os corruptum ſubeſt 300.9
Vlcera maligna à quibus humoribus excitentur 334.14
Vlcera quibus abluenda 444.26
Vlceribus ſanandis tria ſummè cõueniẽtia enumerat 336.22
Vlceris cum oſſium corruptione complicati curatio 319.8
Vlcerum cauſæ geminæ 398.31
Vlcerum curatio in vniuerſum 308.36
Vlcerum curationis vna præcipua indicatio eſt mediocris ſiccatio 76.5
Vlcerum differentiæ 290
Vlcerum differẽtiæ à quibus potiſſimum ſumantur 295 30
Vlcerum differentiæ veræ vnde ſumantur 297.7
Vlcerum ſigna & iudicia 303.20
Vlcus & vulnus differũt 294.30
Vlcus q̃d vulgo chirurgis 293.38
Vlcus quomodo detergendum 337.6
Vlcus ſimplex quod 297.9
Vlmi foliis incluſa aqua ad quæ vtilis 463.5
Vomica aperienda ferro etiamſi nondũ ſatis maturuit 440.28
Vomicæ aperiendæ ratio 441.2
Vomicæ aperiendæ locus vulneri quis aptiſſimus 440.31
Vomicarum aperiendarum cautiones 443.16
Vomicas aperientia medicamenta 442.15
Vomitus in vulneribus vtilis 195.10
Vox perit, quibus ſpinæ pars quę in ceruice eſt afficitur 216.14
Vnico calopodio omnes calceare 257.33
Vnio in quibus partibus poſſibilis, & in quibus non 160.30
Vnitatis ſolutæ cauſæ vniuerſales 149.3
Vnitatis ſolutæ curandi communis indicatio 164.9
Vnitatis ſolutæ nomina ac differentiæ ex Galeno 140
Vnitatis ſolutæ ſpecies variæ 146.13
Vniuerſalia manifeſtiora ſunt nobis quàm particularia 20.10
Vnguentum Aegyptiacum 53.11
Vnguentum album Raſis epuloticum 459.7
Vnguentum album communitatis ibid.6
Vnguentum Agrippæ conuenit in frigidis doloribus 475
Vnguẽtum Apoſtolorum & eius virtus 448.36
Vnguentum baſilicon 441
Vnguentum diachylon ibid.32
Vnguentũ ex vermibus 279.12
Vnguentum gloriæ 465
Vnguentum optimum maligna vlcera ad cicatricem perducens 329.28
Vnguentum Rogerij ſpaſmo conueniens corpore prius repurgato 211.36
Vrendi & redigendi in cinerem medicamenta, modus 451.25

Vrend

Vrendorum metallicorum ratio 455.23
Vrinam cientia in pituitoſis affectibus 106.35
Vſnea quid 88.14
Vſtio expeditiſſimum remedium ad morſus virulentos 258.36
Vſtionem qui non ferunt, debent vti medicamentis ignis vim habentibus 337.34
Vſtionis vtilitas in oſſe carioſo 320.31
Vulnera cacoëthe 192.8
Vulnerantia 216.26
Vulnera praua quæ 151.18
Vulneratorũ victus ratio 196.36
Vulnera triplici ratione magna æſtimanda 150.17
Vulnera tutiſſima & curationem facilem habentia 158.29
Vulneribus quæ nocent omnia fere ſanguinis vitio commouentur 476.1
Vulneris in vena curatio 269.35
Vulneris pars quæ ſuperior & quæ inferior 183.28
Vulnerum cauſæ 149.1
Vulnerum cruentorum differentiæ à tribus potiſſimum ſumuntur 141
Vulnerum curandorum intentiones 164.20
Vulnerum curandorum diuerſæ occaſiones ex temperamento vulnerati naſcuntur 191.7
Vulnerum differentiæ extrinſecus accedentes 143
Vulnerum generalis diuiſio 140
Vulnerũ iudicia ex Celſo quæ periculoſa & quæ tutiora 163.21
Vulnerum labia quomodo adducenda 461.6
Vulnerũ ſigna & iudicia 150.9
Vulnus cruentũ quomodo primò tractandum 540.24
Vulnus degenerãs in vlcus quomodo curandum 461.30
Vulnus & vlcus pro eodem 146.32
Vulnus nudum quomodo tractãdum 461.1
Vulnus quid 145.23
Vulnus quot modis fiat cum deperditione ſubſtantiæ 224.10
Vulnus recens qualiter curatur 347.10.
Vulnus ſimplex quod 225.22
Vulnus ſimplex quomodo committitur 181.12
Vulnus vnà cum fractura quomodo curetur 387.5
Vuluas molliens med. 437.13
Zambana 462.39
Zegi 327.19

FINIS.

CATALOGVS LIBRORVM.

Primus Liber, tradit tumores præter naturam. Fol.1.
Secundus liber, generatim de plagis, ſeu cruentis vulneribus tractat. 145
Tertius liber eſt, de vlceribus curandis. 293
Quartus Liber fracturas tradit, & curat. 366
Quintus Liber, luxata oſſa diſtinguit & reponit. 393
Sextus Liber, materiam chirurgicam docet. 412

GENERALIS,

ET COMPENDIARIA

Chirurgi inſtitutio, facili & artificioſa methodo tradita.

IN perito ac rationali Chirurgo, duo potiſſimum deſiderantur: *Duo in chirurgo deſiderantur.*

1 Exacta cognitio eius partis tertiæ, therapeutices medicinæ: quæ, quia manu medetur, χειρουργικὴ Græcis nominatur.

2 Peritia, ac ſolers promptitudo, ſeu prompta quædam dexteritas, exequendi ea omnia, quæ ad affectus Chirurgiæ ſubiectos attinent.

1 Vt exactè cognoſcatur ſcientia ſiue ars, quæ Chirurgica dicitur, ſcire oportet *Quatuor ad chirurgiæ cognitionẽ neceſſaria.*

1 Quid ſit Chirurgia.
2 Quæ ſit ſubiecta Chirurgiæ materia.
3 Quis ſit finis Chirurgiæ.
4 Quis ordo ſeruandus ſit, in addiſcenda Chirurgia.

2 Vt peritè, promptè, ac dexterè exequatur Chirurgus, quæ ad artem quam exercet, pertinent: eum cognoſcere oportet

1 Quodnam ſit chirurgi officium, hoc eſt, quáſnam operationes in vniuerſum chirurgus exercere debeat in humano corpore.
2 Quomodo manuales ſuas operationes hic artifex exequi debeat.
3 Methodum, ac media, quibus deuenire poſſit in cognitiones ſingularum operationum, quas exercere debet in humanis corporibus.

Condi

4 Conditiones requiſitas vt probè fiant huiuſmodi manuum operationes.

1 *Porrò cognoſcimus quid ſit chirurgia, per*

Quibus cognoſcatur quid chirurgia.

Rationem nominis, quam etymologiam Græci vocant.

Diuiſionem, quæ & partitio dicitur, ac diſtributio, diductióve.

Definitionem: quæ oratio eſt, eius ipſius quod definitur naturam breuiter & apertè oſtendens atque explicans.

Ratio nominis.

Chirurgia quod ad rationem nominis attinet, idem ſonat quod manuum operatio. Dicta enim eſt ἀπὸ τῆς χειρὸς καὶ τοῦ ἔργου, id eſt, à manu & opere vel ἀπὸ τῆς ἐργίας, id eſt, ab operatione. Siquidem hæc ars manuum opere exercetur. Hinc chirurgus & chirurgicus, manualis operator, χειρουργὸς, enim quaſi χειρεργὸς, & χειρουργία quaſi χειρεργία dicitur.

Eſt igitur chirurgia, ſi nominis rationem ſpectes, manualis operatio, vel ars quæ docet rectum vſum operationum, quæ in humano corpore manu exercentur.

Diuiſio chirurgiæ duplex.

Chirurgia bifariam diuiditur: Nempe in ſuas

Significationes diuerſas.

Partes.

Diuiſio chirurgiæ in diuerſas ſignificationes.

Prima,

Secunda.

Prima diuiſio chirurgiæ in diuerſas ſignificationes.

Chirurgia generaliter accepta.

Chirurgia ſpeciatim ſumpta.

Variæ definitiones chirurgiæ.

Chirurgia generatim accepta & conſiderata, eſt

Ars quæ manus opera, morbos, & eorum ſymptomata profligat.

Chirurgia verò preſſiore vocabulo, ac ſpecialiter ſumpta eſt

Tertium therapeutices [id eſt medicinæ curatricis] inſtrumentum, vel ſi mauis, pars tertia therapeutices quæ morbis medetur incidendo, vrēdo, artus luxatos, & oſſa ſuis ſedibus mota in naturalem locum reducendo, atque id genus alio conatu chirurgico, & manuum artificio.

Hæc diffini-

Sed aliter quoque ab omnibus fere recētioribus tum medicis

dicis,tum chirurgis definitur, Nempe hoc modo,

Chirurgia,eſt ſcientia,quæ docet modum & qualitatem operandi præſertim adglutinando, incidendo, & alias id genus, quæ manu fiunt,operationes exercendo: Homines quatenus licet ſanitati reſtituens.

tio communiter ſolet chirurgiæ aſſignari, & eſſentialis nominati.

In Introductorio verò medicorum hoc pacto diffinitur,

Alia definitio.

Chirurgia eſt alieni, vt propriè vocant, per diuiſiones compoſitionéſque cum via quadam & ratione ablatio: adhæc vulnerum atque vlcerum humano corpori accidentium curatio.

Nos autem ex ipſius ſubiecto & fine (ex quibus finitio omnis ſuſcipitur) breuem, apertam & eſſentialem ſic illi nunc definitionem accommodamus.

Chirurgia,eſt ars,quæ ad humani corporis(cuius præcipuè curam habet)aduerſam valetudinem manus præſertim opera & adminiſtratione, profligandam,comparata eſt, vel ſic,

Propria & eſſentialis chirurgiæ definitio.

Chirurgia eſt ars, quæ præcipuè manus opera & artificio corporis humani morbos ac vitia propellit.

Secunda diuiſio chirurgiæ,quantum ad illius ſignificata attinet,communiter talis ſolet aſſignari.

Secunda diuiſio chirurgiæ in ſua ſignificata.

Chirurgia theorica.
Chirurgia practica.

Chirurgia theorica, eſt

Quæ docet,& ſcientia dicitur.

Hæc enim per demonſtrationem acquiritur, & per cognitionem principiorum artis.Hanc autem quis habere poteſt, tametſi nulla vnquam artis opera exercuerit, vt peritus medicus, qui ad vnguem tenet præceptiones artis chirurgiæ.

Scientia.

Chirurgia practica, eſt

Quà per ſcientiam & rationem manuali opera rectè ac promptè ea quæ inuenta ſunt perficimus. Et hæc inter artes mechanicas adnumeratur. In qua quidem nemo vnquam abſolutus eſſe poteſt, niſi qui in ea frequenter ſe exer

Ars.

ſe exercuerit,& alios artis huius peritos,ſępiſſimè viderit operari, ac quæ viderit, diligenter obſeruarit. Hanc nonnulli vſualem etiam appellarunt.

Diuiſio chirurgiæ in ſuas partes.

Diuiſio chirurgiæ in ſuas partes
Generales,
Speciales.

Chirurgia quantum ad illius partes generales, gemina eſt.

1 Exercens operationes in membris, ſeu particulis mollioribus,
2 Exercens operationes in particulis durioribus.

Partes chirurgiæ ſpeciales, ſunt ſcientia quæ docet rectâ cum ratione operari, circa
Tumores præter naturam
Plagas,ſeu vulnera[adhuc cruenta.]
Vlcera
Fracturas
Luxationes,
Et circa alia id genus, quæ manus operam deſiderant.

Subiecta chirurgiæ materia.

[2] *Subiecta chirurgiæ materia, id eſt, id quod maximè ac præcipuè conſideratur in ſcientia chirurgica, & circa quod tota eius verſatur intentio, eſt.*

Corpus humanum ſanitati & ægritudini obnoxium, manus operam expoſtulans: omnia enim quę ratione perluſtrat chirurgia, & manu facere docet, ad ipſius vtilitatem refert & accommodat. Alia verò ratione cõſideratum, ſubiectum eſt alterius ſcientiæ.

Finis ſeu ſcopus chirurgiæ.

[3] *Finis, ſeu intentio chirurgiæ, eſt*

Manus opera & adminiſtratione, humani corporis morbos qui curationem admittunt profligare: Hunc autem ſcopum non ſemper aſſequitur, vt poſtea dicetur.

Modus procedẽdi in chirurgia.

[4] *Modus procedendi in diſcenda chirurgia, eſt*

A communioribus ad particularia, ſiue ab vniuerſalioribus ad minus vniuerſalia.
A rebus notioribus ad obſcuriores, & minus notas, quod & in aliis, ſimiliter diſciplinis obſeruari ſolet.

Hactenus de iis quæ ad cognitionem chirurgiæ attinent.

Nunc

Nunc de iis quæ ad eius exequutionem requiruntur: Et primùm de operationibus.

[2] *Operationes quas exequi debet chirurgus vt aſſequatur finem, quem ſibi proponit: ſunt tres, Nempe*

Operationes ad finem ſciẽtiæ chirurgicæ aſſequendum neceſſaria.

1 Continuum diuidere, ſeu ſeparare.
2 Diuiſum ſeu diſiunctum coniungere, atque in probam vnitionem reducere.
3 Superfluum demere.

Porrò continuum ſeparamus

Continui diuertium.

Incidendo, & excindendo.
Venam ſecando.
Scarificando.

Diſiunctum ac diuiſum coniungimus,

Coniunctio diuortij continui.

Vulnera glutinando,
Luxata in locum ſuum adducendo:
Fracturas curando.

Superuacaneum demimus

Superflui ablatio.

Tumores qui præter naturam conſiſtunt, auferendo:
Ganglia, carcinomata, nodos, ſtrumas, myrmecias, & id genus alia radicitus extirpando:
Seroſum humorem ex ventre hydropicorum educendo:
Sextum, in manu aut pede, digitum reſecando.

[2] *Manuales huiuſmodi operationes obire atq; exequi debet chirurgus*

Modus exercendi manuales operationes.

Citò,
Tutò
Citra dolorem,
Sine vlla fallacia, aut impoſtura,
Non lucri, aut corradendæ pecuniæ cupiditate, ſed pio quodam erga proximum affectu.

Nullo modo apud ægrotum ſe iactans poſſe morbos curare, qui prorſus inexpugnabiles ſunt atque inſanabiles, cuiuſmodi ſunt cãcri occulti & exulcerati, vel elephantiaſis quæ iam inueterauit.

Rurſus vt tutò curet chirurgus, tria ſunt propria, quibus intentus ſit oportet.

Vnum

Lib.14. Methodi med.

1 Vnum primúmque vt omnino abſolutioonem operis conſequatur.

2 Alterum, vt ſicubi ſcopum hunc non cõſequatur, ſaltem cubantem non lædat.

3 Tertium, vt vitium non facilè reuertatur.

[3] *Media quibus chirurgus deueniet in cognitionem eorum quæ illi agenda ſunt, tria ſtatuuntur à Galeno.*

1 Prima
2 Secunda } Indicatio.
3 Tertia

Prima indicatio quid ſit.

1 *Prima indicatio (quæ inſinuatio eſt eorum quæ agenda ſunt) ſumpta ex natura rei cuius finis intentio dicitur.*

Enumeratio eorum quæ ſecundũ natura[illegible]ſunt.

Conſeruatio eius quod ſecundum naturam eſt.
Expulſio eorum quæ præter naturam ſunt.

Secundum naturam ſunt,

1 Sanitas, id eſt affectus ſecundum naturam ad efficiendum actionem idoneus.

2 Cauſæ ſanitatis.

3 Effectus ſanitatis, id eſt, actiones quæ ſecundum naturam ſunt.

4 Vires, id eſt, natura quæ præſens eſt & aduerſus morbum certat.

5 Conſuetudo, quæ velut altera eſt natura.

6 Temperatura. Quæ omnia ſimilibus conſeruantur.

Quæ dicantur præter naturam.

Præter naturam ſunt,

1 Morbus, id eſt, affectus præter naturam per ſe ac primo actionem lædens.

2 Morbi cauſa. Quę non per ſe ac primo, ſed per accidens, ac ſecundo (morbo ſcilicet interueniente) actionem lædit, & impedit.

Lib. de ſympto. differ.

3 Symptoma ſpeciatim ſumpto nomine, id eſt, accidens quod morbum ſequitur, velut vmbra corpus.

Hæc autem per contraria expelluntur.

Expulſio morbi (cui propriè debetur curatio)

Simplicis,

Con

Compoſiti,& implexi.

Expulſio morbi ſimplicis fit

Admouendo ea quæ morbo contraria ſunt.

Prima igitur indicatio,à re præter naturam ſumpta,nobis manifeſta fit ab ipſa contrarietate,vt *Prima indicatio ſumpta à re præternaturam vnde inſinuetur.*

Vnitio		ſoluta continuitate.
Refrigeratio	à	caliditate.
Calefactio.	à	frigiditate.
Humectatio		ſiccitate
Deſiccatio	ab	humiditate
Minutio		quantitate excedente
Auctio	à	quantitate minuta
Ablatio	à	numero excedente
Productio		numero deficiente
Apertio		obſtructione
Ampliatio	ab	anguſtia
Aſtrictio		ampliatione
Reductio in propriam figuram		à figura mutata
Repoſitio in proprium locum		à poſitu variato, vt

mēbro luxato inteſtino in ſcrotū delapſo,& ita de aliis.

In propulſione morbi compoſiti conſiderare oportet *In morbo cōpoſito quæ conſideranda.*

Cuiuſque morbi contrarietatem,

Ordinem contrarij cuiuſque admouendi.

Vt ordo debitus contrarietatis admouendæ ſeruetur,cognoſcere oportet

Quis affectus primùm curari debeat.

Affectus qui primùm curari debet,is eſt,

Cuius curatio cauſa eſt curationis alterius,

Sine quo alter curari non poteſt.

Qui magis vrget,& periculoſior eſt.

2 *Secunda indicatio eſt,quæ nobis declarat an id quò tendimus, & prima poſtulat indicatio, ſperari poſſit,vt* *Secunda indicatio quid inſinuet.*

An ſeruare poſſimus quæ ſecundum naturam ſunt.
An quæ præter naturam ſunt,expellere valeamus.

Secunda igitur indicatio,à re ſecundum naturam ſumpta,diſquirit an

Sanitatis reuocatio ſperanda ſit.
Vires ad vitam ſeruari poſſint,
Cauſæ ſanitatis ſeruari poſſint,
Et ita de cæteris

A re vero præter naturam ſumpta hæc indicatio ſecunda,inſinuat, an

Morbi aut ſymptomatis expulſio,ſperari poſſit,
Cauſis poſſimus præcauere.

Modis tribus potiſsimum cognoſcimus morbum non poſſe propelli, & incurabilem eſſe.

Porrò,nos cognoſcimus morbi expulſionem fieri non poſſe,

1 Quando morbus ex ſua natura, ſeu eſſentia incurabilis eſt,vt elephantiaſis iam abſoluta.

παρακέντησις eſt curatio quæ fit manu chirurgi.quoniam morbus aliter curari nequit, Iungitur prius locus, deinde acus aut hamulus infigitur.

2 Quando laborans renuit auxilia,ad morbi alioqui ex ſe ſanabilis curationem neceſſaria, exempli gratia, exciſionem in cancro membrum aliquod particulare occupante. Aut in hydrope παρακέντησιν, id eſt,prætuſionem,& ita de aliis.

3 Quando curatio morbi nobis propoſiti occaſionem præbet maioris mali;vt ſi malum mortuum(quod vocant) inueteratum, curetur. Aut diuturnæ hæmorrhoides omnino tollantur. Si enim vna ex iis non ſeruetur,periculum eſt,aquam intercutem [maniam,] vel tabem aduenire.

Hipp.apho. 12.lib.6.

Morbum autem ex ſe,ſiue ex ſua natura incurabilem eſſe deprehendimus,ex læſæ partis

Morbus ex ſua eſſentia incurabilis à quibus deprehendatur.

Subſtantia,
Actione,
Vſu,
Situ.

Indicatio à ſubſtantia ſumitur,vel

Subſtantia.

A miſtione in { Calido / Frigido / Humido / Sicco.

A primordio, vnde formata ſit ſubſtantia, & eiuſdem conſiſtentia.

Indicatio à miſtione, in calido, frigido, humido, & ſicco.

Æqualiter vitiata	Inſinuat id non poſſe præſtari quò tendimus.
Inæqualiter vitiata	Inſinuat id præſtari poſſe quò tendimus.

Indicatio à primordio, ex quo formata eſt partis ſubſtantia, & eiuſdem conſiſtentia.

A ſubſtantia	Solida læſa	Inſinuat non poſſe præſtari id quò tendimus.
	Carnoſa vitiata	Inſinuat id poſſe prſtari quod prima indicatio poſtulat.
	Spiritali oblæſa	

Indicatio ſecunda ab actione partis. *Actio.*

Per quam eſt vita Sine qua vita eſſe nõ poteſt	Inſinuat ſi perierit prſtari nõ poſſe quò tẽdimus.
Per quam melior eſt vita Per quã cõſeruatur vita.	Inſinuat ſi perierit aliquo modo prſtari poſſe quò tẽdimus, ſed tamen noxã ſucceſſu tẽporis maiorẽ futurã.

Indicatio ab vſu, ſeu commoditate, ad alterius aſſequutionem, à natura inſita. *Vſus.*

Partis	Neceſſaria ad vitam	Inſinuat ſi perierit præſtari nõ poſſe id quò tendimus.
Actionis	Non neceſſaria ad vitam	Inſinuat ſi perierit præſtari poſſe quò tẽdimus.

Indicatio ſecunda à ſitu partis ſumpta *Situs.*

Ad quã medicamenta pertingere	Poſſunt poſſe Nõ poſſunt nõ poſſe	obtineri quod prima indicatio poſtulat, inſinuat.

Tertia indicatio. 3 *Tertia indicatio (quæ remedia inuenit quibus aſſequi poſſumus id quod prima indicatio poſtulat, & ſecunda fieri poſſe ſperat) nobis inſinuat.*

Remedia opportuna ad finē quò tendimus conſequendum.

† Auxilia opportuna, ad finem quò tendimus, aſſequendum,

* Vſum remediorum conuenientium.

† *Auxilia conuenientia, quæ & inſtrumenta dicuntur*
Communia,
Propria,

Remedia communia. *Inſtrumenta ſiue remedia communia dicta, hoc eſt, quæ omnibus corporis partibus applicari poſſunt,*
Medicinalia,
Ferrea.

Medicinalia. *Inſtrumenta medicinalia.*
Optima viuendi ratio, in rebus ſex non naturalibus.
Pharmacia
Phlebotomia
Emplaſtra
Vnguenta
Pulueres, & ſimilia

In iis tribus primis applicandis, chirurgus debet peritum aliquē medicum conſulere.

Vnguenta. *Unguenta, quibus munitus eſſe debet chirurgus, vt communioribus ſuæ artis intentionibus ſatisfaciat numero ſunt quinque,*

Baſilicum, Apoſtolicum, Aureum, Album, Dialthæum — ad — maturādū, & pus mouendū. detergendū ſiue purgandū. implendum ſeu (vt dicunt) incarnandum. glutinādū ſeu cōſolidandū. demulcēdū, mitigādūmve.

Ferrea inſtrumenta communia. *Inſtrumenta ferrea communia, quibus vtitur chirurgus, ſunt*
Forfices
Nouacula, ſeu culter raſorius
Scalpellum chirurgicum, quod phlebotomon appellant. — Ad incidendum & excidendum.

Caute

Cauterium, ad vrendum.
Forcipes, vulgo tenaculæ
Vulſellæ, ſeu volſellæ,
Hamus recuruus,
Ferramentum, quod Diocleum graphiſcum Græci vocāt. Cuius deſcriptionem & vſum vide apud Cor. Celſum lib. 7. cap. 5. } Ad extrahendū.
Specillum, Ad explorandum.
Acus
Cannulæ } Ad ſuendum.

Ex ijs magis neceſſaria, & quæ in vſum veniunt quotidianum, atque ideo ſemper à chirurgo circunferri debent, ſunt, *Inſtrumenta ferrea chirurgo magis neceſſaria.* 6

1 Forfices, — *Siſeaux.*
2 Volſellæ ſeu Vulſellæ, — *Pincettes.*
3 Nouacula, — *Raſoir.*
4 Specillum, — *Eſprouuette.*
5 Scalpellum, — *Lancette.*
6 Acus. — *Aeſguille.*
} *Gallis.*

Inſtrumenta propria ferrea, id eſt, quæ alicui particulari membro dicata ſunt. *Ferrea inſtrumenta propria.*

Modiolus, quem χοινίκιον Græci vocant capiti.
Falx, ſeu fauceolus. ſedi ſiue ano.
Speculum oris, Speculum matricis.

Vſus remediorum conuenientium ad finem propoſitū aſſequendum, ex ſingulis tractatibus habetur, iuxta varietatem rerum (vt vocant) *Vſus remediorum.*

Naturalium,
Non naturalium.
Et præter naturam.
Item eorum quæ illis annexa dicuntur.

Res naturales dicuntur, quæ corporis noſtri conſtitutionem ingrediuntur. Et hæ numero ſunt ſeptem, *Res naturales.*

1 Elementa, ignis, aër, aqua terra.
2 Temperamenta, calidum, frigidum, humidum, ſiccum, &c.

His annexa ſunt. Aetas, Sexus, Vita induſtria.

3 Humores, ſanguis, pituita, vtraque bilis.

4 Mẽbra:
- Principalia, cerebrum, cor, hepar, teſtes.
- Facultates ſortita inſitas, & manantes à principibus, pulmo, ventriculus, renes.
- Principibus ſubminiſtrantia, arteriæ, venæ, nerui, vaſa ſpermatica.
- Ab inſitis ſibi à natura facultatibus gubernata, os, chartil. ligam. &c.

5 Virtutes
6 Operationes
7 Spiritus
} Animales, vitales, naturales.

Res non naturales.

Res non naturales, ſunt, quæ corpus humanum ſi rectè adhibentur, conſeruant incolume. ſi verò haud rectè accommodantur corpori, tunc idem deſtruunt. Sunt autem numero ſex,

Annexa ſunt, tẽpus, regio, venti, balnea, coitus, conſuetudo.

1 Aër ambiens
2 Cibus & potus, ſiue ea quæ aſſumuntur.
3 Motus & quies, & totius corporis, & partium ſingularum.
4 Somnus & vigiliæ.
5 Excrementa retenta.
6 Animi affectus.

Res præter naturam.

Res contra naturam, ſeu præter naturam dicuntur, quæ humanæ naturæ contraria ſunt, ipſámque demoliuntur, vel lædunt, aut ægrotare faciunt. Et hæ tres ſunt numero, vt ſuprà dictum eſt.

1 Morbus
2 Cauſa morbi
3 Accidens, morbũ ſequẽs Græcis *σύμπτωμα*.
} Quorum definitiones ſuprà deſcriptæ ſunt: horum differentias Gal. peculiari lib. explicuit.

Morborum tria genera.

Morborum in vniuerſum tria ſunt genera,

1 Intemperies, ſiue mala complexio
2 Mala compoſitio
3 Vnitionis diſſolutio
} in:
- ſimilaribus partibus.
- partibus inſtrumentariis.
- vtriſque.

Diuiſio perficienda ex lib. de differentiis morborum.

Cauſæ

Cauſæ morborum genericæ, recentioribus tres ſolent aſſignari. *Morborum cauſæ 3.*

1 Prægreſſæ, ſiue euidentes, quæ & primitiuæ dicuntur vulgò: Græcis autem προκαταρκτικαὶ; Quæ extrinſecus corpori adueniunt.
2 Antecedentes ſeu præcedentes. Græcè προηγούμεναι, Quæ paratæ ſunt ſtatim morbos efficere.
3 Coniunctæ ſiue continentes. Græcè συνεκτικαί, Quæ iam morbum excitárunt.

Symptoma ſiue accidens morbum ſequens, trifariam diſtinguitur, Aliud enim eſt *Symptoma ſpeciatim dictũ triplex.*

1 Actio læſa,
2 Qualitas mutata, vt caliditas vehemens in phlegmone
3 Vergens ad mutationẽ, vt immodicæ excrementorum { Excretiones, Suppreſſiones.

Actio læditur trifariam,

Quũ eſt abolita, Diminuta, Corrupta } vt { Cæcitas, Viſus hebes, Deprauata viſio } in oculis.

4 *Ea quæ requiruntur ad manuales operationes probè exercendas, multiplicia ſunt. Alia enim ſpectant ad*
Chirurgos ipſos,
Laborantes,
Aſſidentes,
Exteriora.

Quatuor in vniuerſum deſyderantur in bono chirurgo. Nempe vt ſit, *Boni chirurgi conditiones.*

1 Doctus, & diſciplinarum gnarus, earum præſertim quæ ad ſuam artem pertinent.
2 Multa experientia exercitatus,
3 Acri ingenio,
4 Bonis moribus dotatus.

1 *Doctrina atque eruditio boni chirurgi, conſiſtit in* *Doctrina.*

Theoria ſeu ſpeculatione rerum
- Naturalium,
- Non naturalium.
- Præter naturam.

Praxi
- Exercendo probè, celeriter, concinnè, & expeditè operationes manuales.
- Conſulendo medicum in iis quæ ad pharmaceuticen attinent & diæteticen.

Ex rebus naturalibus præcipuè hæc illi cognoſcenda ſunt,

Corporũ tẽperamẽta, Singularum partiũ
- Subſtantia
- Tẽperamentũ
- Conformatio
- Compoſitio.

Ab his enim curãdi indicationes deſumũtur.

Experientia. 2 *Experientia chirurgi, conſiſtit*

In iis quæ certa ratione excogitata ſunt, & frequenti vſu confirmata:

Aliàs empiricus & temerarius cenſendus erit, niſi ſcilicet experientiam habuerit rationi coniunctam.

Ingenium. 3 *Ad chirurgi ingenium pertinent,*

Bona ac prompta apprehenſio,
Tenax memoria,
Reminiſcentia facilis,
Rectum iudicium,
Operandi dexteritas,
Solertia ac promptitudo in remediis inueniendis.

Ex Corne. Celſo. & Hippo. lib. qui κατ' ἰητρεῖον inſcribitur. *Ad operandi dexteritatem ac promptitudinem, hæc requiruntur,*

1 Acris oculorum acies claráque.
2 Manus ſtrenua, ſtabilis, nec vnquam tremiſcens.
3 Vt non minus ſiniſtra quàm dextra ſit promptus.
4 Optima corporis conformatio, atque habitudo.

Mores. 4 *Mores qui decent chirurgum, ſunt, vt ſit*

Audax, & animo intrepidus, in reb⁹ tutis, & neceſſariis.
In rebus dubiis ac periculoſis non admodum præceps.
Comis & affabilis erga laborantes.
Manſuetus ac facilis erga ſuæ artis homines, & vt Græcè dicam φιλίατρος.
Prudens ac circunſpectus in præſagiendo.
Caſtus, ac temperans.

Miſe

Miſericors erga pauperes,
Pecuniæ non nimis cupidus, nec exactor iniquus.
Quæ ad laborantem attinent, tria ſunt præcipua, vt *Laborantis conditiones.*
1 Pareat medico, non ſecus ac ſeruus domino, & in nullo ſuæ indulgeat voluptati.
2 Fidat medico, & chirurgo.
3 Patienter ferat omnia, quæ fiunt à chirurgo Dogmatico & experto.
Qui aſſident ægro, debent eſſe *Aſſidẽtes.*
Prudentes,
Pacifici,
Fideles.
Exteriora omnia apparata eſſe debent
In vtilitatem laborantis,
Et vt mobus deſiderat.
Nomine exteriorum comprehenduntur
Habitationes vel { idoneæ, & omni turba vacantes. / parum cõmodæ, & turbarũ plenæ.
Quæ nunciantur, aut aguntur.
Quæ iram, triſtitiam, aut aliquem alium affectum infligunt ægrotanti.
Quæ ſomnum abrumpunt & interturbant.

FINIS COMPENDII CHIRVRGIAE.

TVMORVM QVI PRAETER NATVRAM

conſiſtunt, Generalis Diuiſio; In primum Librum Chirurgicarum Inſtitutionum Ioãnis Tagaultij medici.

Prima, ac generales tumorum præter naturam differentiæ.

1 Phlegmone, — Sanguinea fluxione
2 Eryſipelas, — Bilioſa fluxione
3 Oedema, — Tenuis pituitæ ſubſtantia
4 Scirrhus, — Limoſo & fæculẽto ſanguine
{ exuperãte ꝓcreatur }

5 Inflatio, ſeu Flatuoſus tumor — Ex flatuoſo ſpiritu collecto naſcitur.

6 Abſceſſus. Quod Græci ἀπόστημα nominant.

1 *Phlegmone duplex eſt,*

φλεγμονὴ. 1 Ex ſanguine ſyncero, — Vera phlegmone vulgò appellatur.

2 Ex ſanguine optimo aliis humoribus cõmiſto — Recẽtioribus chirurgis phlegmone nõ vera nominatur.

Ex ſanguine alijs humoribus commiſto, fit

Phlegmone { Eryſipelatodes,
Oedematodes,
Scirrhodes.

Phlegmonoſi affectus ſunt,

Dothienes, { Furunculi Celſo, Auicennæ Aldemurenul. Tuberculum acutum, cum inflammatione & dolore.

Bubo, Simplex laxarum partium inflammatio.

Phyge

Phygethlum, { Panus vocatur Celſo: Græcis Phlegmone eryſipelatodes, vel eryſipelas phlegmonodes. In inguinib⁹ & aliȩ naſcitur. — *Panus tumor eſt non altus, ſed latus, panis ſimilitudinẽ referens.*

Phyma { Inflammatio glandularum, quæ citò augetur, & ad ſuppurationem accelerat. Celſo tuberculum dicitur.

Carbunculus. Græcis ἄνθραξ. { Cum puſtulis. / Sine puſtulis.

Nihil aliud quoque quàm Phlegmonæ ſunt.

Vuæ, { Gurgulionis, qui Græcè Hippocrati γαργαρεὼν, & σταφύλη dicitur, Latinis etiam columella.

Tonſillæ, { Glandularum, quæ in fauciũ principio ſibi opponuntur, amygdalas vulgò appellitãt.

Pariſthmia, corporum, quæ in pharynge conſiſtunt.

Hæc morborum & partium ſunt nomina.

Phlegmonem ſequuntur, atque eius proles ſunt

Abſceſſus, { Qui etiam fiunt aliquãdo protinus ab initio, nulla inflammatione præcedẽte.

Sinus, { Græci κόλπον nominant, recentiores chirurgi vlcus profundum & caueruoſum, quod nondum occalluit.

Fiſtula. { Græcis ſyrinx dicĩt. Hęc nihil aliud eſt quàm ſinus arctus & oblõgus, q̃ nõ ſtatim curat⁹, tẽporis ꝓgreſſu obduruit, & callo obduct⁹ eſt.

Gangræna, Partis affectæ νέκρωσις, Latinis mortificatio non tamen abſoluta.

Sphacelus. { Latinis ſyderatio. Abſoluta atque omnimoda partium etiam ſolidarum mortificatio & corruptela.

2 *Eryſipelas biliofæ fluxionis ſoboles: geminum eſt,* — ἐρυσίπελας.

1 Verum ac legitimum, { Solius cutis paſſio eſt, & abſq; vlceratione incidit.

2 Non exquiſitũ ſeu illegitimum. { Non ſolam cutim, ſed etiã ſubiectam carnẽ occupat, ac moleſtat.

Eryſipelas non legitimum, duplex eſt,

1 Ex bile craſſiore & acriore, exacta tamen & ſyncera, { Nominatur eryſipelas cũ vlceratione.

Ex

2 Ex bile aliis humoribuspermixta, alios tamē ſuccosexuperāte. } Dicitur erysipelas. { Plegmonoſum / Œdematoſum / Scirrhoſum.

Eryſipelati ſimilis eſt herpes, qui geminus eſt Galeno,

1 Herpes exedens, ſiue depaſcens. { Græcè ἐσθιόμενος. A bile fit acriore & exacta totā cutim vſq; ad ſubiectā carnē exulcerante. Eiuſdē generis eſt cum vlcerato eriſipelate.

2 Herpes miliaris, ſiue puſtuloſus. { Cenchrias Græcè. Ex bile fit tenuiore & dilutiore, proinde & minus acri calidáque.

Ad eryſipelas etiam pertinent,

Bullæ ſimiles iis, quæ in corpore à feruida aqua vſtulato contingunt, Phlictenæ à Græcis vocatæ.

οἴδημα. 3 *Oedema bifariam conſideratur.*

1 Vt ſymptoma, { Tumor rarus, & ſine doloris ſenſu, ex pituita, vel flatulento ſpiritu, periculoſos quoſdam affectus ſequens, vt tabem, cachexiam, hydropem.

2 Vt morbus.

Oedema morbus. *Oedema morbus duplicem habet originem,*

1 Ex pituita ſola, { Tumor etiam laxus, fungóſus, & abſque doloris ſenſu, tenuis pituitæ influxu ortum habens, quod verum ac legitimum œdema nominant.

2 Ex pituita aliis humoribus permiſta, ſed tamē illis præpollēte. { Recētiorib⁹ œdema non verū atque illegitimum appellatur.

Oedema morbus ex pituita alijs humoribus commiſta in treis differentias findi ſolet: Nempe in

1 Œdema phlegmonodes,
2 Œdema erypelatodes,
3 Œdema ſcirrhodes.

Ad œdema referuntur.

Tumores œdematoſi. Hydrocele, { Vulgò hernia aquoſa. Quum humor aqueus in teſtium tunicis congregatur.

Aſcites

Aſcites { Aquoſus hydrops. Quum ſeroſus humor in membrana abdominis interiore continetur.

Leucoplegmatia { Hypoſarca,& anaſarca etiã dicitur. Quum corpus inæquale eſt,tumoribus aliter, alitérque per totum id (vt Celſus ait)orientibus. *ἀνασάρκα vno vocabulo aut duobus ἀνὰ σάρκα.*

4 *Scirrhus,tumor durusſine vllo dolore* *Σκίῤῥος.*

1 Exquiſitus,
Senſu caret,nec curationem admittit.

2 Non exquiſitus { Non omnino eſt ſine ſenſu, ægrè tamen admodum ſentit.

Scirrhus tam exquiſitus,quàm non exquiſitus,

1 Statim ab initio paulatim concreſcens,& augeſcens
2 Ex coincidentia creatus.

Scirrhi qui à principio paulatim concreſcũt, & augẽtur,

1 Ex pituita lenta, craſſáque , tenuiore eius ſubſtantia reſoluta,
2 Ex atra bile,ſeu melancholia.

Scirrhi ex atra bile,ſeu melancholia(vt vocãt)naturali,

1 Sola,& aliis humoribus impermiſta, { Legitimi & veri ſcirrhi noſtræ ætatis chirurgis appellantur.
2 Aliis humoribus cõmiſta , dominium tamen ſuper illos obtinente. { Illegitimi cenſentur.

Scirrhus ex atra bile aliis permiſtis humoribus.

1 Philegmonodes,
2 Œdematodes,
3 Eryſipelatodes.

Scirrhi ex concidentia,vel tranſmutatione,fiunt

Phlegmone,
Eryſipelate,
Œdemate, } impendiò refrigeratis.

Melancholici ac ſcirrhoſi tumores cenſentur

Cancer, Græcè καρκῖνος aut carcinoma.Fit ab atra bile, ſine ebullitione.

Phagædena cum tumore. { Cum cutem pariter ſubiectam attingit & depaſcitur. In quo differt ab herpete.

Vlcera

Vlcera cacoëthe, id eſt maligna, cum tumore, } vt ſunt Chironia & Telephia,

Pſora, Lepra, } Cutis tantum affectus ſunt.

Elephas, ſeu elephãtiaſis. { Ex ſanguine melancholico ducit originem, tempore verò bilis atra ſanguine copioſior redditur.

Satyriaſmus, id eſt, elephas incipiens.

Vicina ſcirrho ſunt,

Enchymomata Melaſmata, { Senibus ex venarum contuſione accidẽtia, ſanguine ex venis effuſo ob extremas earum adapertiones: & interdum ob tunicarum contuſiones,

Aneuriſma, { Arteriæ adapertæ affectus, ex quo interdum, grumo ſcilicet innato, ſphacelus gignitur.

Varices, { Id eſt venæ dilatatæ in cruribus à ſanguine craſſo.

Scirrhi ſunt à parte affecta nomina ſortiti

Chœrades, Sarcocele, } id eſt { Strumæ glandularum. Ramex teſtiũ, vulgò hernia carnoſa, fit cum caro inter tunicas teſtium increſcit.

Inflatio. 5 *Ex inflationum genere ſunt*

Tympanias, ſeu tympanites, { Hippocrati aqua intercutem ſicca vocatur.

Priapiſmus, qui & ſatyriaſmus quibuſdam dicitur. { Pudendorum intentiones non remittentes, à ſpiritu halituoſo cauernoſum neruum (qui propriá collis ſubſtantiam conſtituit) implente.

Sunt & parui quidam tumores in cute naſcentes, qui ad prædicta genera referuntur, vt

Achores, { Pituitæ ſalſæ & aluminoſæ ſoboles. Parua in cute capitis vlcera, cum tumore modico.

Parui tumores in cute naſcentes.

Μελικηρίδες, Faui Latinis. { Ex his humor melleus effluit. Cum tumore quodam & foraminibus plurimis eueniunt.

Ad ſcirrhũ pertinent — Myrmeciæ, Acrochordones. — Verrucæ, quæ latiore ſunt baſi, & quaſi ſeſſiles. Latini formicantes verrucas appellant.
Penſiles verrucæ, & anguſtiore baſi.

Pſydraces, ſeu Pſydracia, — Tumores parum ſupra ſummã cutem eminentes, phlyctenis, hoc eſt bullis, quæ ab igne excitantur, ſimiles.

Epynictides. — Liuentes puſtulæ, fabæ magnitudinem non excedentes, noctu quidem magis, quàm interdiu infeſtantes.

Tumores etiam ſunt, ſed non ex humoribus.

Epiplocele, — Cùm omentum in ſcrotum deſcendit.
Enterocele. — Inteſtinorum ramex. Hernia inteſtinalis vulgò.

Enteroëpiplocele, Cùm inteſtinum ſimul cum omento in ſcrotum delabitur.

Cirſocele, — Vulgò hernia varicoſa. Fit cùm teſtiũ integris tunicis ramex innaſcitur.

Bubonocele, id eſt, inguinis ramex — Fit rupto peritonæo, aut vulnerato iuxta inguen. Ad obliquos ventris muſculos pertinet, & ad nerueam illorum tenuitatem.

Exomphalorum eminentia, cùm vmbilicus indecorè prominet. — Hic affectus ad tranſuerſos muſculos pertinet, & nerueam eorum tenuitatem.

Ex carne ſupercreſcente fiunt.

Sarcocele, — Tumor teſtium, Quùm caro inter tunicas ipſorum increſcit. *Tumores ex carne ſupercreſcente.*

Epulides, — Superfluæ carnes ex inflammatione in extremo molari dente, cui dolor quandoque & febris iungitur.

Parulides, — Abſceſſuli circa gingiuas facti, qui niſi ſoluti fuerint ſuppurantur.

Thymi, thymia, vel thyma. — Verruculæ infrà tenues, ſuprà latiores, capituli, id eſt, cacuminis floris thymi, figurã verius quàm colorem repræſentantes.

Polypi,vel polypodes, id eſt multipedes. Innaribus.

Abſceſſus. 6 *Abſceſſus fiunt,vel*
Natura fluorem vincente,
Natura à fluore victa.
Hi toto genere præter naturam ſunt.

Abſceſſuum,qui toto genere præter naturam ſunt, materia,
Humores,
Solida corpora.

Vniuerſa hæc, tunica quædam membranoſa comprehendit.

Humor qui in abſceſſibus toto genere præter naturam continetur,alius eſt,veluti
Lutum,
Cœnum,
Olei limus,
Vini fæx,
Vrina,
Melleus muccoſuſque ſuccus.

Solida corpora in abſceſſibus inuenta ſunt, veluti
Vngues,
Lapides,
Pili,
Pori,
Oſſa,
Teſtæ,
Animalcula, propè omnibus,quæ ex putredine generationem habent, ſimillima.

Frequentiſſima abſceſſuum genera ſunt hæc,quorum natura ex nominibus cōſtat,

Atheroma, Meliceris, Steatoma, in
Eo pulticulæ quid ſimile inuenitur.
Quo melli quid ſimile reperitur.
Eo aliquid ſimile ſeuo viſitur.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

A. PANDIMIGLIO - ROMA - LEGATORIA
1971